Digitized by the Internet Archive
in 2011 with funding from
University of Toronto

http://www.archive.org/details/mtulliiciceronis08cice

M. TULLII

CICERONIS

OPERA.

TOMUS OCTAVUS,

IN QUO EPISTOLÆ AD ATTICUM.

OXONII,

E TYPOGRAPHEO CLARENDONIANO.

M DCC LXXX III.

THE INSTITUTE OF MEDIAEVAL STUDIES
10 ELMSLEY PLACE
TORONTO 5, CANADA.

JAN 23 1932

4098

M. TULLII CICERONIS EPISTOLÆ AD ATTICUM.

LIBER I.

Cicero Attico Sal.

I. PETITIONIS noſtræ, quam tibi ſummæ curæ eſſe ſcio, hujuſmodi ratio eſt, quod adhuc conjectura provideri poſſit. Prenſat unus P. Galba: ſine fuco ac fallaciis, more majorum, negatur. Ut opinio eſt hominum, non aliena rationi noſtræ fuit illius hæc præpropera prenſatio. Nam illi ita negant vulgo, ut mihi ſe debere dicant. Ita quiddam ſpero nobis profici, cum hoc percrebreſcit, plurimos noſtros amicos inveniri. Nos autem initium prenſandi facere cogitaramus eo ipſo tempore, quo tuum puerum cum his literis proficiſci Cincius dicebat, in campo, comitiis Tribunitiis, a. d. xvi. Kalend. Sext. Competitores, qui certi eſſe videantur, Galba, et Antonius, et Q. Cornificius. Puto te in hoc aut riſiſſe, aut ingemuiſſe. Ut frontem ferias; ſunt, qui etiam Cæſonium putent. Aquilium non arbitramur, qui denegat, et juravit morbum, et illud ſuum regnum

judiciale oppoſuit. Catilina, ſi judicatum erit meridie non lucere, certus erit competitor. De Aufidio, et Palicano, non puto te expectare dum ſcribam. De iis, qui nunc petunt, Cæſar certus putatur. Thermus cum Silano contendere exiſtimatur; qui ſic inopes et ab amicis et exiſtimatione ſunt, ut mihi videatur non eſſe ἀδύνατον Curium obducere. Sed hoc præter me nemini videtur. Noſtris rationibus maxime conducere videtur, Thermum fieri cum Cæſare. Nemo eſt enim ex iis, qui nunc petunt, qui, ſi in noſtrum annum reciderit, firmior candidatus fore videatur; propterea quod curator eſt viæ Flaminiæ, quæ tum erit abſoluta ſane facile. Eum libenter nunc cæteri Conſuli acciderim. Petitorum hæc eſt adhuc informata cogitatio. Nos in omni munere candidatorio fungendo ſummam adhibebimus diligentiam: et fortaſſe, quoniam videtur in ſuffragiis multum poſſe Gallia, cum Romæ a judiciis forum refrixerit, excurremus menſe Septembri legati ad Piſonem, ut Januario revertamur. Cum perſpexero voluntates nobilium, ſcribam ad te. Cætera ſpero prolixa eſſe, his duntaxat urbanis competitoribus. Illam manum tu mihi cura ut præſtes, quoniam propius abes, Pompeii noſtri amici. Nega me ei iratum fore, ſi ad mea comitia non venerit. Atque hæc hujuſmodi ſunt. Sed eſt, quod abs te mihi ignoſci pervelim. Cæcilius, avunculus tuus, a P. Vario cum magna pecunia fraudaretur, agere cœpit cum ejus fratre Caninio Satrio de iis rebus, quas eum dolo malo mancipio accepiſſe de Vario diceret. Una agebant cæteri creditores, in quibus erat Lucullus, et P. Scipio, et is, quem putabant magiſtrum fore, ſi bona venirent, L. Pontius. Verum hoc ridiculum eſt, de magiſtro nunc cognoſcere. Rogavit me Cæcilius, ut adeſſem contra Satrium. Dies fere nullus eſt, quin hic Satrius domum meam ventitet: obſervat L. Domitium maxime: me habet proximum: fuit et mihi et Quinto fratri magno uſui in noſtris petitionibus. Sane ſum perturbatus, cum ipſius Satrii familiaritate, tum Domitii, in quo uno maxime ambitio noſtra

nititur. Demonſtravi hæc Cæcilio: ſimul et illud oſtendi, ſi ipſe unus cum illo uno contenderet, me ei ſatisfacturum fuiſſe: nunc in cauſa univerſorum creditorum, hominum præſertim ampliſſimorum, qui ſine eo, quem Cæcilius ſuo nomine perhiberet, facile cauſam communem ſuſtinerent, æquum eſſe, eum et officio meo conſulere, et tempori. Durius accipere hoc mihi viſus eſt, quam vellem, et quam homines belli ſolent; et poſtea prorſus ab inſtituta noſtra paucorum dierum conſuetudine longe refugit. Abs te peto, ut mihi hoc ignoſcas, et me exiſtimes humanitate eſſe prohibitum, ne contra amici ſummam exiſtimationem miſerrimo ejus tempore venirem; cum is omnia ſua ſtudia et officia in me contuliſſet. Quod ſi voles in me eſſe durior, ambitionem putabis mihi obſtitiſſe. Ego autem arbitror, etiam ſi id ſit, mihi ignoſcendum eſſe; *ἐπεὶ οὐχ' ἱερήιον οὐδὲ βοείην.* Vides enim, in quo curſu ſumus, et quam omnes gratias non modo retinendas, verum etiam acquirendas, putemus. Spero tibi me cauſam probaſſe; cupio quidem certe. Hermathena tua valde me delectat, et poſita ita belle eſt, ut totum gymnaſium *ἡλίου ἀνάθημα* eſſe videatur. Multum te amamus. Vale.

Cicero Attico Sal.

II. LUCIO Julio Cæſare, C. Marcio Figulo coſſ. filiolo me auctum ſcito, ſalva Terentia. Abs te tam diu nihil literarum? Ego de meis ad te rationibus ſcripſi antea diligenter. Hoc tempore Catilinam, competitorem noſtrum, defendere cogitamus. Judices habemus, quos voluimus, ſumma accuſatoris voluntate. Spero, ſi abſolutus erit, conjunctiorem illum nobis fore in ratione petitionis: ſin aliter acciderit, humaniter feremus. Tuo adventu nobis opus eſt maturo: nam prorſus ſumma hominum eſt opinio, tuos familiares, nobiles homines, adverſarios honori noſtro fore. Ad eorum

PA
6278
.A2

voluntatem mihi conciliandam maximo te mihi uſui fore video. Quare Januario ineunte, ut conſtituiſti, cura ut Romæ ſis.

Cicero Attico Sal.

III. AVIAM tuam ſcito deſiderio tui mortuam eſſe, et ſimul, quod verita ſit, ne Latinæ in officio non manerent, et in montem Albanum hoſtias non adducerent. Ejus rei conſolationem ad te L. Saufeium miſſurum eſſe arbitror. Nos hic te ad menſem Januarium expectamus, ex quodam rumore, an ex literis tuis ad alios miſſis? nam ad me de eo nihil ſcripſiſti. Signa, quæ nobis curaſti, ea ſunt ad Caietam expoſita. Nos ea non vidimus: neque enim exeundi Roma poteſtas nobis fuit. Miſimus, qui pro vectura ſolveret. Te multum amamus, quod ea abs te diligenter, parvoque curata ſunt. Quod ad me ſæpe ſcripſiſti de noſtro amico placando, feci, et expertus ſum omnia: ſed mirandum in modum eſt animo abalienato: quibus de ſuſpicionibus, etſi audiſſe te arbitror, tamen ex me, cum veneris, cognoſces. Salluſtium præſentem reſtituere in ejus veterem gratiam non potui. Hoc ad te ſcripſi, quod is me accuſare de te ſolebat: at in ſe expertus eſt illum eſſe minus exorabilem, meum ſtudium nec tibi defuiſſe. Tulliolam C. Piſoni, L. filio, Frugi deſpondimus.

Cicero Attico Sal.

IV. CREBRAS expectationes nobis tui commoves. Nuper quidem, cum jam te adventare arbitraremur, repente abs te in menſem Quintilem rejecti ſumus. Nunc vero cenſeo, quod commodo tuo facere poteris, venias ad id tempus, quod ſcribis. Obieris Quinti fratris comitia; nos longo intervallo

viſeris; Acutilianam controverſiam tranſegeris. Hoc me etiam Peduceus, ut ad te ſcriberem, admonuit. Putamus enim utile eſſe, te aliquando jam rem tranſigere. Mea interceſſio parata et eſt, et fuit. Nos hic incredibili ac ſingulari populi voluntate de C. Macro tranſegimus: cui cum æqui fuiſſemus, tamen multo majorem fructum ex populi exiſtimatione, illo damnato, cepimus, quam ex ipſius, ſi abſolutus eſſet, gratia cepiſſemus. Quod ad me de Hermathena ſcribis, per mihi gratum eſt; et ornamentum Academiæ proprium meæ, quod et Hermes commune omnium, et Minerva ſingulare eſt inſigne ejus gymnaſii. Quare velim, ut ſcribis, cæteris quoque rebus quam plurimis eum locum ornes. Quæ mihi antea ſigna miſiſti, ea nondum vidi. In Formiano ſunt; quo ego nunc proficiſci cogitabam. Illa omnia in Tuſculanum deportabo. Caietam, ſi quando abundare cœpero, ornabo. Libros tuos conſerva; et noli deſperare, eos me meos facere poſſe. Quod ſi aſſequor, ſupero Craſſum divitiis, atque omnium vicos et prata contemno.

Cicero Attico Sal.

V. QUANTUM dolorem acceperim, et quanto fructu ſim privatus et forenſi et domeſtico, Lucii fratris noſtri morte, in primis pro noſtra conſuetudine tu exiſtimare potes: nam mihi omnia, quæ jucunda ex humanitate alterius et moribus homini accidere poſſunt, ex illo accidebant. Quare non dubito, quin tibi quoque id moleſtum ſit, cum et meo dolore moveare, et ipſe omni virtute officioque ornatiſſimum, tuique et ſua ſponte et meo ſermone amantem, affinem amicumque amiſeris. Quod ad me ſcribis de ſorore tua, teſtis erit tibi ipſa, quantæ mihi curæ fuerit, ut Quinti fratris animus in eam eſſet is, qui eſſe deberet: quem cum eſſe offenſiorem arbitrarer, eas literas ad eum miſi, quibus et placarem

ut fratrem, et monerem ut minorem, et objurgarem ut errantem. Itaque ex iis, quæ poſtea ſæpe ab eo ad me ſcripta ſunt, confido ita eſſe omnia, ut et oporteat, et velimus. De literarum miſſione ſine cauſa abs te accuſor: nunquam enim a Pomponia noſtra certior ſum factus, eſſe cui literas dare poſſem: porro autem neque mihi accidit ut haberem, qui in Epirum proficiſceretur; neque dum te Athenis eſſe audiebamus. De Acutiliano autem negotio quod mihi mandaras, ut primum a tuo digreſſu Romam veni, confeceram: ſed accidit, ut et contentione nihil opus eſſet, et ego, qui in te ſatis conſilii ſtatuerim eſſe, mallem Peduceum tibi conſilium per literas, quam me, dare. Etenim cum multos dies aures meas Acutilio dediſſem; cujus ſermonis genus tibi notum eſſe arbitror; non mihi grave duxi ſcribere ad te de illius querimoniis, cum eas audire, quod erat ſubodioſum, leve putaſſem. Sed abs te ipſo, qui me accuſas, unas mihi ſcito literas redditas eſſe, cum et otii ad ſcribendum plus et facultatem dandi majorem habueris. Quod ſcribis, etiam ſi cujus animus in te eſſet offenſior, a me recolligi oportere; quid dicas: neque id neglexi: ſed eſt miro quodam modo affectus. Ego autem, quæ dicenda fuerunt de te, non præterii: quid autem contendendum eſſet, ex tua putabam voluntate ſtatuere oportere; quam ſi ad me perſcripſeris, intelliges me neque diligentiorem eſſe voluiſſe, quam tu eſſes, neque negligentiorem fore, quam tu velis. De Tadiana re, mecum Tadius locutus eſt, te ita ſcripſiſſe, nihil eſſe jam, quod laboraretur, quoniam hereditas uſucapta eſſet: id mirabamur te ignorare, de tutela legitima, in qua dicitur eſſe puella, nihil uſucapi poſſe. Epiroticam emptionem gaudeo tibi placere. Quæ tibi mandavi, et quæ tu intelliges convenire noſtro Tuſculano, velim, ut ſcribis, cures, quod ſine moleſtia tua facere poteris: nam nos ex omnibus moleſtiis et laboribus uno illo in loco conquieſcimus, quo fratrem quotidie expectamus. Terentia magnos articulorum dolores habet, et te, et ſororem tuam, et matrem,

maxime diligit, ſalutemque tibi plurimam adſcribit, et Tulliola, deliciæ noſtræ. Cura, ut valeas, et nos ames; et tibi perſuadeas, te a me fraterne amari.

Cicero Attico Sal.

VI. NON committam poſthac ut me accuſare de epiſtolarum negligentia poſſis: tu modo videto in tanto otio ut par mihi ſis. Domum Rabirianam Neapoli, quam tu jam dimenſam et exædificatam animo habebas, M. Fonteius emit H-S cccIↃↃↃ xxx: id te ſcire volui, ſi quid forte ea res ad cogitationes tuas pertineret. Q. frater, ut mihi videtur, quo volumus animo eſt in Pomponiam, et cum ea nunc in Arpinatibus prædiis erat, et ſecum habebat hominem χρηστομαθῆ, D. Turranium. Pater nobis deceſſit a. d. viii. Kal. Decembr. Hæc habebam fere, quæ te ſcire vellem. Tu velim, ſi qua ornamenta γυμνασιώδη reperire poteris, quæ loci ſint ejus, quem tu non ignoras, ne prætermittas. Nos Tuſculano ita delectamur, ut nobiſmetipſis tum denique, cum illo venimus, placeamus. Quid agas omnibus de rebus, et quid acturus ſis, fac nos quam diligentiſſime certiores.

Cicero Attico Sal.

VII. APUD matrem recte eſt, eaque nobis curæ eſt. L. Cincio H-S xxcd conſtitui me curaturum Idibus Febr. Tu velim ea, quæ nobis emiſſe et paraſſe ſcribis, des operam ut quamprimum habeamus: et velim cogites, id quod mihi pollicitus es, quemadmodum bibliothecam nobis conficere poſſis. Omnem ſpem delectationis noſtræ, quam, cum in otium venerimus, habere volumus, in tua humanitate poſitam habemus.

CICERO ATTICO SAL.

VIII. APUD te eſt ut volumus. Mater tua, et ſoror, a me Quintoque fratre diligitur. Cum Acutilio ſum locutus: is ſibi negat a ſuo procuratore quidquam ſcriptum eſſe, et miratur iſtam controverſiam fuiſſe, quod ille recuſarit ſatiſdari, amplius abs te non peti. Quod te de Tadiano negotio decidiſſe ſcribis; id ego Tadio et gratum eſſe intellexi, et magnopere jucundum. Ille noſter amicus, vir mehercule optimus, et mihi amiciſſimus, ſane tibi iratus eſt: hoc ſi quanti tu æſtimes ſciam, tum, quid mihi elaborandum ſit, ſcire poſſim. L. Cincio H-S ccIɔɔ ccIɔɔ cccc pro ſignis Megaricis, ut tu ad me ſcripſeras, curavi. Hermæ tui Pentelici cum capitibus æneis, de quibus ad me ſcripſiſti, jam nunc me admodum delectant. Quare velim, et eos, et ſigna, et cætera, quæ tibi ejus loci, et noſtri ſtudii, et tuæ elegantiæ, eſſe videbuntur, quam plurima, quam primumque mittas, et maxime quæ tibi gymnaſii xyſtique videbuntur eſſe. Nam in eo genere ſic ſtudio efferimur, ut abs te adjuvandi, ab aliis prope reprehendendi, ſimus. Si Lentuli navis non erit, quo tibi placebit, imponito. Tulliola, deliciolæ noſtræ, tuum munuſculum flagitat, et me, ut ſponſorem, appellat. Mî autem abjurare certius eſt, quam dependere.

CICERO ATTICO SAL.

IX. NIMIUM raro nobis abs te literæ afferuntur: cum et multo tu facilius reperias, qui Romam proficiſcantur, quam ego, qui Athenas; et certius tibi ſit, me eſſe Romæ, quam mihi, te Athenis. Itaque propter hanc dubitationem meam brevior hæc ipſa epiſtola eſt; quod cum incertus

eſſem ubi eſſes, nolebam illum noſtrum familiarem ſermonem in alienas manus devenire. Signa Megarica, et Hermas, de quibus ad me ſcripſiſti, vehementer expecto. Quidquid ejuſdem generis habebis, dignum Academia tibi quod videbitur, ne dubitaris mittere, et arcæ noſtræ confidito. Genus hoc eſt voluptatis meæ: quæ γυμνασιώδη maxime ſunt, ea quæro. Lentulus naves ſuas pollicetur. Peto abs te, ut hæc cures diligenter. Chilius te rogat, et ego ejus rogatu, εὐμολπιδῶν πάτρια.

CICERO ATTICO SAL.

X. CUM eſſem in Tuſculano, (erit hoc tibi pro illo tuo, *Cum eſſem in Ceramico)* veruntamen cum ibi eſſem, Roma puer a ſorore tua miſſus, epiſtolam mihi abs te allatam dedit, nuntiavitque, eo ipſo die poſt meridiem iturum eum, qui ad te proficiſceretur: eo factum eſt, ut epiſtolæ tuæ reſcriberem aliquid; brevitate temporis tam pauca cogerer ſcribere. Primum tibi de noſtro amico placando, aut etiam plane reſtituendo, polliceor: quod ego, etſi mea ſponte ante faciebam, eo nunc tamen et agam ſtudioſius, et contendam ab illo vehementius, quod tantam ex epiſtola voluntatem ejus rei tuam perſpicere videor. Hoc te intelligere volo, pergraviter illum eſſe offenſum: ſed quia nullam video gravem ſubeſſe cauſam, magnopere confido illum fore in officio et in noſtra poteſtate. Signa noſtra et Hermeraclas, ut ſcribis, cum commodiſſime poteris, velim imponas, et ſi quod aliud οἰκεῖον ejus loci, quem non ignoras, reperies, et maxime, quæ tibi palæſtræ gymnaſiique videbuntur eſſe: etenim ibi ſedens hæc ad te ſcribebam, ut me locus ipſe admoneret. Præterea typos tibi mando, quos in tectorio atrioli poſſim includere, et putealia ſigillata duo. Bibliothecam tuam cave cuiquam deſpondeas, quamvis acrem amatorem inveneris: nam ego omnes meas vindemiolas eo reſervo, ut illud ſubſidium ſenectuti

parem. De fratre, confido ita eſſe, ut ſemper volui et elaboravi: multa ſigna ſunt ejus rei; non minimum, quod ſoror prægnas eſt. De comitiis meis, et tibi me permiſiſſe memini, et ego jampridem hoc communibus amicis, qui te expectant, prædico. Te non modo non arceſſam, ſed prohibebo; quod intelligam multo magis intereſſe tua, te agere, quod agendum eſt hoc tempore, quam mea, te adeſſe comitiis. Proinde eo animo te velim eſſe, quaſi mei negotii cauſa in iſta loca miſſus eſſes. Me autem eum et offendes erga te et audies, quaſi mihi, ſi qua parta erunt, non modo te præſente, ſed per te, parta ſint. Tulliola tibi diem dat, ſponſorem non appellat.

Cicero Attico Sal.

XI. ET mea ſponte faciebam antea, et poſt, duabus epiſtolis tuis perdiligenter in eandem rationem ſcriptis, magnopere ſum commotus. Eo accedebat hortator aſſiduus Salluſtius, ut agerem quam diligentiſſime cum Lucceio de veſtra vetere gratia reconcilianda. Sed, cum omnia feciſſem, non modo eam voluntatem ejus, quæ fuerat erga te, recuperare non potui, verum ne cauſam quidem elicere immutatæ voluntatis. Tametſi jactat ille quidem illud ſuum arbitrium, et ea, quæ, jam tum cum aderas, offendere ejus animum intelligebam; tamen habet quiddam profecto, quod magis in animo ejus inſederit: quod neque epiſtolæ tuæ, neque noſtra allegatio tam poteſt facile delere, quam tu præſens non modo oratione, ſed tuo vultu illo familiari, tolles; ſi modo tanti putabis id; quod, ſi me audies, et ſi humanitati tuæ conſtare voles, certe putabis. Ac, ne illud mirere, cur, cum ego antea ſignificarem tibi per literas, me ſperare illum in noſtra poteſtate fore, nunc idem videar diffidere; incredibile eſt, quanto mihi videatur illius voluntas obſtinatior, et in hac iracundia obfirmatior: ſed hæc aut ſanabuntur, cum veneris; aut ei moleſta erunt, in utro

culpa erit. Quod in epiſtola tua ſcriptum erat, me jam arbitrari deſignatum eſſe; ſcito, nihil tam exercitum eſſe nunc Romæ, quam candidatos, omnibus iniquitatibus; nec quando futura ſint comitia ſciri: verum hæc audies de Philadelpho. Tu velim, quæ Academiæ noſtræ paraſti, quamprimum mittas: mire quam illius loci non modo uſus, ſed etiam cogitatio, delectat. Libros vero tuos cave cuiquam tradas. Nobis eos, quemadmodum ſcribis, conſerva. Summum me eorum ſtudium tenet, ſicut odium jam cæterarum rerum; quas tu incredibile eſt quam brevi tempore quanto deteriores offenſurus ſis, quam reliquiſti.

Cicero Attico Sal.

XII. TEUCRIS illa lentum ſane negotium; neque Cornelius ad Terentiam poſtea rediit. Opinor, ad Conſidium, Axium, Selicium, confugiendum eſt: nam a Cæcilio propinqui minore centeſimis nummum movere non poſſunt. Sed, ut ad prima illa redeam, nihil ego illa impudentius, aſtutius, lentius, vidi. Libertum mitto; Tito mandavi; *σκήψεις* atque *ἀναβολαί*. Sed neſcio an *ταὐτόματον ἡμῶν*. Nam mihi Pompeiani prodromi nuntiant, aperte Pompeium acturum, Antonio ſuccedi oportere; eodemque tempore aget Prætor ad populum. Res ejuſmodi eſt, ut ego nec per bonorum, nec per popularem exiſtimationem, honeſte poſſim hominem defendere; nec mihi libeat, quod vel maximum eſt. Etenim accidit hoc, quod totum cujuſmodi ſit, mando tibi, ut perſpicias. Libertum ego habeo, ſane nequam hominem, Hilarum dico, ratiocinatorem, et clientem tuum. De eo mihi Valerius interpres nuntiat, Chiliuſque ſe audiſſe ſcribit hæc; eſſe hominem cum Antonio; Antonium porro in cogendis pecuniis dictitare, partem mihi quæri, et a me cuſtodem communis quæſtus libertum eſſe miſſum. Non ſum mediocriter commotus; neque

tamen credidi : ſed certe aliquid ſermonis fuit. Totum inveſtiga, cognoſce, perſpice, et nebulonem illum, ſi quo pacto potes, ex iſtis locis amove. Hujus ſermonis Valerius auctorem Cn. Plancium nominabat. Mando tibi plane, totum ut videas cujuſmodi ſit. Pompeium nobis amiciſſimum conſtat eſſe. Divortium Muciæ vehementer probatur. P. Clodium, Appii filium, credo te audiſſe, cum veſte muliebri deprehenſum domi C. Cæſaris, cum pro populo fieret, eumque per manus ſervulæ ſervatum et eductum ; rem eſſe inſigni infamia : quod te moleſte ferre certo ſcio. Quid præterea ad te ſcribam, non habeo ; et mehercule eram conturbatior : nam puer feſtivus, anagnoſtes noſter, Soſitheus deceſſerat, meque plus, quam ſervi mors debere videbatur, commoverat. Tu velim ſæpe ad nos ſcribas : ſi rem nullam habebis, quod in buccam venerit ſcribito. Kal. Januar. M. Meſſala, M. Piſone Coſſ.

Cicero Attico Sal.

XIII. ACCEPI tuas tres jam epiſtolas, unam a M. Cornelio, quam Tribus Tabernis, ut opinor, ei dediſti ; alteram, quam mihi Canuſinus tuus hoſpes reddidit ; tertiam, quam, ut ſcribis, ancora ſoluta de phaſelo dediſti : quæ fuerunt omnes rhetorum : pure loquuntur, cum humanitatis ſparſæ ſale, tum inſignes amoris notis. Quibus epiſtolis ſum equidem abs te laceſſitus ad ſcribendum ; ſed idcirco ſum tardior, quod non invenio fidelem tabellarium : quotus enim quiſque eſt, qui epiſtolam paulo graviorem ferré poſſit, niſi eam pellectione relevarit ? Accedit eo, quod mihi non eſt notum, ut quiſque in Epirum proficiſcatur. Ego enim te arbitror, cæſis apud Amaltheam tuam victimis, ſtatim eſſe ad Sicyonem oppugnandum profectum. Neque tamen id ipſum certum habeo, quando ad Antonium proficiſcare, aut quid in Epiro temporis ponas. Ita neque Achaicis hominibus, neque Epiroticis,

paulo liberiores literas committere audeo. Sunt autem poſt diſceſſum a me tuum res dignæ literis noſtris, ſed non committendæ ejuſmodi periculo, ut aut interire, aut aperiri, aut intercipi, poſſint. Primum igitur ſcito, primum me non eſſe rogatum ſententiam, præpoſitumque eſſe nobis pacificatorem Allobrogum, idque admurmurante Senatu, neque me invito, eſſe factum: ſum enim et ab obſervando homine perverſo liber, et ad dignitatem in Republica retinendam contra illius voluntatem ſolutus; et ille ſecundus in dicendo locus habet auctoritatem pene principis, et voluntatem non nimis devinctam beneficio Conſulis. Tertius eſt Catulus: quartus (ſi etiam hoc quæris) Hortenſius. Conſul autem ipſe parvo animo et pravo, tantum cavillator genere illo moroſo, quod etiam ſine dicacitate ridetur, facie magis, quam facetiis, ridiculus, nihil agens cum Republica, ſejunctus ab optimatibus: a quo nihil ſperes boni Reipublicæ, quia non vult; nihil metuas mali, quia non audet. Ejus autem collega et in me perhonorificus, et partium ſtudioſus ac defenſor bonarum. Quin immo leviter inter ſe diſſident. Sed vereor ne hoc, quod infectum eſt, ſerpat longius. Credo enim te audiſſe, cum apud Cæſarem pro populo fieret, veniſſe eo muliebri veſtitu virum; idque ſacrificium cum virgines inſtauraſſent, mentionem a Q. Cornificio in Senatu factam: (is fuit princeps; ne tu forte aliquem noſtrum putes) poſtea rem ex ſenatus-conſulto ad pontifices relatam, idque ab iis nefas eſſe decretum: deinde ex ſenatus-conſulto Conſules rogationem promulgaſſe; uxori Cæſarem nuntium remiſiſſe. In hac cauſa Piſo, amicitia P. Clodii ductus, operam dat, ut ea rogatio, quam ipſe fert, et fert ex ſenatus-conſulto et de religione, antiquetur. Meſſala vehementer adhuc agit ſevere. Boni viri precibus Clodii removentur a cauſa; operæ comparantur; noſmetipſi, qui Lycurgei a principio fuiſſemus, quotidie demitigamur. Inſtat et urget Cato. Quid multa? vereor, ne hæc, neglecta a bonis, defenſa ab improbis, magnorum Reipublicæ malorum cauſa

ſint. Tuus autem ille amicus (ſcin' quem dicam? de quo tu ad me ſcripſiſti, poſtea quam non auderet reprehendere, laudare cœpiſſe) nos, ut oſtendit, admodum diligit, amplectitur, amat, aperte laudat; occulte, ſed ita ut perſpicuum ſit, invidet: nihil come, nihil ſimplex, nihil ἐν τοῖς πολιτικοῖς honeſtum, nihil illuſtre, nihil forte, nihil liberum. Sed hæc ad te ſcribam alias ſubtilius: nam neque adhuc mihi ſatis nota ſunt; et huic terræ filio neſcio cui committere epiſtolam tantis de rebus non audeo. Provincias prætores nondum ſortiti ſunt: res eodem eſt loci, quo reliquiſti. Τοποθεσίαν, quam poſtulas, Miſeni et Puteolorum includam orationi meæ. Ante d. III. Non. Decemb. mendoſe fuiſſe animadverteram. Quæ laudas ex orationibus, mihi crede, valde mihi placebant; ſed non audebam antea dicere: nunc vero, quod a te probata ſunt, multo mihi ἀττικώτερα videntur. In illam orationem Metellinam addidi quædam: liber tibi mittetur, quoniam te amor noſtri φιλορήτορα reddidit. Novi tibi quidnam ſcribam? quid etiam? Meſſala Conſul Autronianam domum emit H-S CCCCXXXVII. Quid id ad me, inquies? tantum, quod ea emptione et nos bene emiſſe judicati ſumus; et homines intelligere cœperunt, licere amicorum facultatibus in emendo ad dignitatem aliquam pervenire. Teucris illa lentum negotium eſt, ſed tamen eſt in ſpe: tu iſta confice. A nobis liberiorem epiſtolam expecta. VI. Kalend. Febr. M. Meſſala et M. Piſone Coſſ.

Cicero Attico Sal.

XIV. VEREOR ne putidum ſit ſcribere ad te, quam ſim occupatus: ſed tamen diſtinebar, ut huic vix tantulæ epiſtolæ tempus habuerim, atque id ereptum e ſummis occupationibus. Prima concio Pompeii qualis fuiſſet, ſcripſi ad te antea, non jucunda miſeris, inanis improbis, beatis non grata,

bonis non gravis: itaque frigebat. Tum Piſonis conſulis impulſu leviſſimus tribunus plebis Fufius in concionem produxit Pompeium. Res agebatur in circo Flaminio; et erat in eo ipſo loco, illo die, nundinarum πανήγυρις. Quæſivit ex eo, placeretne ei judices a Prætore legi, quo conſilio idem Prætor uteretur: id autem erat de Clodiana religione ab Senatu conſtitutum. Tum Pompeius μάλ' ἀριστοκρατικῶς locutus eſt; Senatuſque auctoritatem ſibi omnibus in rebus maximam videri, ſemperque viſam eſſe, reſpondit, et id multis verbis. Poſtea Meſſalla conſul in Senatu de Pompeio quæſivit, quid de religione, et de promulgata rogatione, ſentiret. Locutus ita eſt in Senatu, ut omnia illius ordinis conſulta γενικῶς laudaret; mihique, ut aſſedit, dixit, ſe putare, ſatis ab ſe etiam de iſtis rebus eſſe reſponſum. Craſſus poſtea quam vidit illum excepiſſe laudem ex eo, quod ſuſpicarentur homines ei Conſulatum meum placere, ſurrexit, ornatiſſimeque de meo Conſulatu locutus eſt; ut ita diceret, ſe, quod eſſet ſenator, quod civis, quod liber, quod viveret, mihi acceptum referre; quoties conjugem, quoties domum, quoties patriam, videret, toties ſe beneficium meum videre. Quid multa? totum hunc locum, quem ego varie meis orationibus, quarum tu Ariſtarchus es, ſoleo pingere, de flamma, de ferro, (noſti illas ληκύθους) valde graviter pertexuit. Proxime Pompeium ſedebam. Intellexi hominem moveri; utrum Craſſum inire eam gratiam, quam ipſe prætermiſiſſet; an eſſe tantas res noſtras, quæ tam libenti Senatu laudarentur, ab eo præſertim, qui mihi laudem illam eo minus deberet, quod meis omnibus literis in Pompeiana laude perſtrictus eſſet. Hic dies me valde Craſſo adjunxit: et tamen ab illo aperte, tecte quidquid eſt datum, libenter accepi. Ego autem ipſe, dii boni! quo modo ἐνεπερπερευσάμην novo auditori Pompeio? ſi unquam mihi περίοδοι, ſi καμπαί, ſi ἐνθυμήματα, ſi κατασκευαί, ſuppeditaverunt, illo tempore. Quid multa? clamores. Etenim hæc erat ὑπόθεσις, de gravitate ordinis, de equeſtri concordia, de

conſenſione Italiæ, de immortuis reliquiis conjurationis, de vilitate, de otio. Noſti jam in hac materia ſonitus noſtros: tanti fuerunt, ut ego eo brevior ſim, quod eos uſque iſtinc exauditos putem. Romanæ autem ſe res ſic habent. Senatus ἄρειος πάγος: nihil conſtantius, nihil ſeverius, nihil fortius. Nam cum dies veniſſet rogationi ex ſenatus-conſulto ferendæ, concurſabant barbatuli juvenes, totus ille grex Catilinæ, duce filiola Curionis; et populum, ut antiquaret, rogabant. Piſo autem Conſul, lator rogationis, idem erat diſſuaſor. Operæ Clodianæ pontes occuparant: tabellæ miniſtrabantur, ita ut nulla daretur UTI ROGAS. Hic tibi Roſtra Cato advolat, convicium Piſoni Conſuli mirificum facit; ſi id eſt convicium, vox plena gravitatis, plena auctoritatis, plena denique ſalutis. Accedit eodem etiam noſter Hortenſius, multi præterea boni. Inſignis vero opera Favonii fuit. Hoc concurſu optimatum comitia dimittuntur: Senatus vocatur. Cum decerneretur frequenti Senatu, contra pugnante Piſone, ad pedes omnium ſingillatim accidente Clodio, ut Conſules populum cohortarentur ad rogationem accipiendam; homines ad XV Curioni nullum ſenatus-conſultum facienti aſſenſerunt: ex altera parte facile CCCC fuerunt. Acta res eſt. Fufius tertium conceſſit. Clodius conciones miſeras habebat, in quibus Lucullum, Hortenſium, C. Piſonem, Meſſallam conſulem, contumelioſe lædebat; me tantum comperiſſe omnia criminabatur. Senatus et de provinciis Prætorum, et de legationibus, et de cæteris rebus, decernebat, ut, ante quam rogatio lata eſſet, ne quid ageretur. Habes res Romanas: ſed tamen etiam illud, quod non ſperaram, audi. Meſſalla conſul eſt egregius, fortis, conſtans, diligens, noſtri laudator, amator, imitator. Ille alter uno vitio minus vitioſus; quod iners, quod ſomni plenus, quod imperitus, quod ἀπρακτότατος, ſed voluntate ita καχέκτης, ut Pompeium poſt illam concionem, qua ab eo Senatus laudatus eſt, odiſſe cœperit. Itaque mirum in modum omnes a ſe bonos alienavit. Neque id magis amicitia Clodii adductus facit, quam ſtudio

perditarum rerum atque partium. Sed habet ſui ſimilem in magiſtratibus, præter Fufium, neminem. Bonis utimur Tribunis plebis, Cornuto vero pſeudo-Catone. Quid quæris? Nunc ut ad privata redeam, Τεῦκρις promiſſa patravit: tu mandata effice, quæ recepiſti. Quintus frater, qui Argiletani ædificii reliquum dodrantem emit H-S DCCXXV, Tuſculanum venditat, ut, ſi poſſit, emat Pacilianam domum. Cum Lucceio in gratiam redi: video hominem valde petiturire: navabo operam. Tu quid agas, ubi ſis, cujuſmodi iſtæ res ſint, fac me quam diligentiſſime certiorem. Idibus Febr.

Cicero Attico Sal.

XV. ASIAM Quinto, ſuaviſſimo fratri, obtigiſſe audiſti: non enim dubito, quin celerius tibi hoc rumor, quam ullius noſtrum literæ nuntiarint. Nunc quoniam et laudis avidiſſimi ſemper fuimus, et præter cæteros φιλέλληνες et ſumus et habemur, et multorum odia atque inimicitias Reipublicæ cauſa ſuſcepimus; παντοίης ἀρετῆς μιμνήσκεο, curaque effice, ut ab omnibus et laudemur et amemur. His de rebus plura ad te in ea epiſtola ſcribam, quam ipſi Quinto dabo. Tu me, velim, certiorem facias, quid de meis mandatis egeris; atque etiam, quid de tuo negotio: nam ut Brunduſio profectus es, nullæ mihi abs te ſunt redditæ literæ. Valde aveo ſcire quid agas. Idib. Mart.

Cicero Attico Sal.

XVI. QUÆRIS ex me, quid acciderit de judicio, quod tam præter opinionem omnium factum ſit; et ſimul vis ſcire, quo modo ego minus, quam ſoleam, prœliatus ſim: reſpondebo tibi ὕστερον πρότερον, Ὁμηρικῶς. Ego enim, quamdiu

Senatus auctoritas mihi defendenda fuit, ſic acriter et vehementer prœliatus ſum, ut clamor concurſuſque maxima cum mea laude fierent. Quod ſi tibi unquam ſum viſus in Republica fortis, certe me in illa cauſa admiratus eſſes. Cum enim ille ad conciones confugiſſet; in iiſque meo nomine ad invidiam uteretur, dii immortales, quas ego pugnas et quantas ſtrages edidi? quos impetus in Piſonem, in Curionem, in totam illam manum, feci? quo modo ſum inſectatus levitatem ſenum, libidinem juventutis? Sæpe, ita me dii juvent, te non ſolum auctorem conſiliorum meorum, verum etiam ſpectatorem pugnarum mirificarum, deſideravi. Poſtea vero quam Hortenſius excogitavit, ut legem de religione Fuſius Tribunus plebis ferret; in qua nihil aliud a Conſulari rogatione differebat, niſi judicum genus, (in eo autem erant omnia) pugnavitque, ut ita fieret; quod et ſibi et aliis perſuaſerat, nullis illum judicibus effugere poſſe: contraxi vela, perſpiciens inopiam judicum; neque dixi quicquam pro teſtimonio, niſi quod erat ita notum atque teſtatum, ut non poſſem præterire. Itaque, ſi cauſam quæris abſolutionis, (ut jam πρὸς τὸ πρότερον revertar) egeſtas judicum fuit et turpitudo. Id autem ut accideret, commiſſum eſt Hortenſii conſilio; qui dum veritus eſt, ne Fuſius ei legi intercederet, quæ ex ſenatus-conſulto ferebatur, non vidit illud, ſatius eſſe illum in infamia relinqui ac ſordibus, quam infirmo judicio committi. Sed ductus odio properavit rem deducere in judicium; cum illum plumbeo gladio jugulatum iri tamen diceret. Sed judicium, ſi quæris, quale fuerit; incredibili exitu; ſic, uti nunc ex eventu ab aliis, a me tamen ex ipſo initio, conſilium Hortenſii reprehendatur. Nam ut rejectio facta eſt clamoribus maximis; cum accuſator, tanquam Cenſor bonus, homines nequiſſimos rejiceret; reus, tanquam clemens laniſta, frugaliſſimum quemque ſecerneret; ut primum judices conſederunt, valde diffidere boni cœperunt. Non enim unquam turpior in ludo talario conſeſſus fuit: maculoſi ſenatores, nudi equites,

tribuni non tam ærati, quam, ut appellantur, ærarii. Pauci tamen boni inerant, quos rejectione fugare ille non potuerat; qui mœſti inter ſui diſſimiles, et mœrentes, ſedebant, et contagione turpitudinis vehementer permovebantur. Hic, ut quæque res ad conſilium primis poſtulationibus referebatur, incredibilis erat ſeveritas, nulla varietate ſententiarum: nihil impetrarat reus: plus accuſatori dabatur, quam poſtulabat: triumphabat (quid quæris?) Hortenſius ſe vidiſſe tantum: nemo erat, qui illum reum ac non millies condemnatum arbitraretur. Me vero teſte producto, credo te ex acclamatione Clodii advocatorum audiſſe, quæ conſurrectio judicum facta ſit, ut me circumſteterint, ut aperte jugula ſua pro meo capite P. Clodio oſtentarint. Quæ mihi res multo honorificentior viſa eſt, quam aut illa, cum jurare tui cives Xenocratem teſtimonium dicentem prohibuerunt; aut cum tabulas Metelli Numidici, cum hæ, ut mos eſt, circumferrentur, noſtri judices aſpicere noluerunt; multo hæc, inquam, noſtra res major. Itaque judicum vocibus, cum ego ſic ab iis, ut ſalus patriæ, defenderer, fractus reus, et una patroni omnes conciderunt: ad me autem eadem frequentia poſtridie convenit, qua cum abiens conſulatu ſum domum reductus. Clamare præclari Areopagitæ, ſe non eſſe venturos, niſi præſidio conſtituto. Refertur ad conſilium; una ſola ſententia præſidium non deſideravit. Defertur res ad ſenatum; graviſſime ornatiſſimeque decernitur: laudantur judices: datur negotium magiſtratibus: reſponſurum hominem nemo arbitrabatur. Ἔσπετε νῦν μοι Μοῦσαι, ὅππως δὴ πρῶτον πῦρ ἔμπεσε. Noſti Calvum, ex Nanneianis illum, illum laudatorem meum, de cujus oratione erga me honorifica ad te ſcripſeram. Biduo per unum ſervum, et eum ex gladiatorio ludo, confecit totum negotium: arceſſivit ad ſe, promiſit, interceſſit, dedit. Jam vero (O dii boni, rem perditam!) etiam noctes certarum mulierum, atque adoleſcentulorum nobilium introductiones, nonnullis judicibus pro mercedis cumulo fuerunt. Ita, ſummo

diſceſſu bonorum, pleno foro ſervorum, XXV judices ita fortes tamen fuerunt, ut, ſummo propoſito periculo, vel perire maluerint, quam perdere omnia. XXXI fuerunt, quos fames magis, quam fama, commoverit. Quorum Catulus cum vidiſſet quendam, Quid vos, inquit, præſidium a nobis poſtulabatis? an, ne nummi vobis eriperentur, timebatis? Habes, ut breviſſime potui, genus judicii, et cauſam abſolutionis. Quæris deinceps, qui nunc ſit ſtatus rerum, et qui meus. Reipublicæ ſtatum illum, quem tu meo conſilio, ego divino, confirmatum putabam, qui bonorum omnium conjunctione, et auctoritate Conſulatus mei, fixus et fundatus videbatur, niſi quis nos deus reſpexerit, elapſum ſcito eſſe de manibus uno hoc judicio: ſi judicium eſt, triginta homines populi Romani leviſſimos ac nequiſſimos, nummulis acceptis, jus ac fas omne delere, et, quod omnes non modo homines, verum etiam pecudes, factum eſſe ſciant, id Talnam, et Plautum, et Spongiam, et cæteras hujuſmodi quiſquilias, ſtatuere, nunquam eſſe factum. Sed tamen, ut te de Republica conſoler, non ita, ut ſperarunt mali, tanto impoſito Reipublicæ vulnere, alacris exultat improbitas in victoria: nam plane ita putaverunt, cum religio, cum pudicitia, cum judiciorum fides, cum ſenatus auctoritas, concidiſſet, fore, ut aperte victrix nequitia ac libido pœnas ab optimo quoque peteret ſui doloris, quem improbiſſimo cuique inuſſerat ſeveritas Conſulatus mei. Idem ego ille, (non enim mihi videor inſolenter gloriari, cum de me apud te loquor, in ea præſertim epiſtola, quam nolo aliis legi) idem, inquam, ego recreavi afflictos animos bonorum unumquemque confirmans, excitans: inſectandis vero exagitandiſque nummariis judicibus, omnem omnibus ſtudioſis ac fautoribus illius victoriæ παῤῥησίαν eripui: Piſonem conſulem nulla in re conſiſtere unquam ſum paſſus: deſponſam homini jam Syriam ademi: ſenatum ad priſtinam ſuam ſeveritatem revocavi, atque abjectum excitavi: Clodium præſentem fregi in ſenatu, cum oratione perpetua,

pleniſſima gravitatis, tum altercatione ejuſmodi, ex qua licet pauca deguſtes: nam cætera non poſſunt habere neque vim, neque venuſtatem, remoto illo ſtudio contentionis, quem ἀγῶνα vos appellatis. Nam, ut Idib. Maii in ſenatum convenimus, rogatus ego ſententiam multa dixi de ſumma Republica, atque ille locus inductus a me eſt divinitus; ne, una plaga accepta, patres conſcripti conciderent, ne deficerent: vulnus eſſe ejuſmodi, quod mihi nec diſſimulandum, nec pertimeſcendum, videretur: ne aut metuendo ignaviſſimi, aut ignorando ſtultiſſimi, judicaremur. Bis abſolutum eſſe Lentulum, bis Catilinam: hunc tertium jam eſſe a judicibus in Rempublicam immiſſum. Erras, Clodi, non te judices urbi, ſed carceri, reſervarunt; neque te retinere in civitate, ſed exilio privare, voluerunt. Quamobrem, Patres conſcripti, erigite animos, retinete veſtram dignitatem: manet illa in Republica bonorum conſenſio: dolor acceſſit bonis viris; virtus non eſt imminuta: nihil eſt damni factum novi; ſed quod erat, inventum eſt: in unius hominis perditi judicio plures ſimiles reperti ſunt. Sed quid ago? pene orationem in epiſtola incluſi. Redeo ad altercationem. Surgit pulchellus puer: objicit mihi, *me ad Baias fuiſſe.* Falſum: ſed tamen quid hoc? ſimile eſt, inquam, quaſi dicas in operto fuiſſe. *Quid,* inquit, *homini Arpinati cum aquis caldis?* Narra, inquam, patrono tuo, qui Arpinates aquas concupivit: noſti enim marinas. *Quouſque,* inquit, *hunc regem feremus?* Regem appellas, inquam, cum Rex tui mentionem nullam fecerit? Ille autem Regis hereditatem ſpe devorarat. *Domum,* inquit, *emiſti.* Putes, inquam, dicere, judices emiſti. *Juranti,* inquit, *tibi non crediderunt.* Mihi vero, inquam, XXV judices crediderunt: XXXI, quoniam nummos ante acceperunt, tibi nihil crediderunt. Magnis clamoribus afflictus conticuit, et concidit. Noſter autem ſtatus eſt hic. Apud bonos iidem ſumus, quos reliquiſti; apud ſordem urbis et fæcem multo melius nunc, quam reliquiſti; nam et illud nobis non obeſt, videri noſtrum teſtimonium non valuiſſe: miſſus

eſt ſanguis invidiæ ſine dolore, atque etiam hoc magis, quod omnes illi fautores illius flagitii rem manifeſtam illam redemptam eſſe a judicibus confitentur. Accedit illud, quod illa concionalis hirudo ærarii, miſera ac jejuna plebecula, me ab hoc Magno unice diligi putat: et hercule multa et jucunda conſuetudine conjuncti inter nos ſumus, uſque eo, ut noſtri iſti comiſſatores conjurationis, barbatuli juvenes, illum in ſermonibus Cnæum Ciceronem appellent. Itaque et ludis et gladiatoribus mirandas ἐπισημασίας ſine ulla paſtoritia fiſtula auferebamus. Nunc eſt expectatio comitiorum: in qua omnibus invitis trudit noſter Magnus Auli filium; atque in eo neque auctoritate, neque gratia, pugnat, ſed quibus Philippus omnia caſtella expugnari poſſe dicebat, in quæ modo aſellus onuſtus auro poſſet aſcendere. Conſul autem ille, Doterionis hiſtrionis ſimilis, ſuſcepiſſe negotium dicitur, et domi diviſores habere: quod ego non credo. Sed ſenatus-conſulta duo jam facta ſunt odioſa, quod in Conſulem facta putantur, Catone et Domitio poſtulante; unum, ut apud magiſtratus inquiri liceret; alterum, cujus domi diviſores haberent, adverſus rempublicam. Lurco autem, tribunus plebis, qui magiſtratum ſimul cum lege Ælia iniit, ſolutus eſt et Ælia et Fufia, ut legem de ambitu ferret; quam ille bono auſpicio claudus homo promulgavit. Ita comitia in ante diem VI. Kal. Sext. dilata ſunt. Novi eſt in lege hoc, ut, qui nummos in tribu pronuntiarit, ſi non dederit, impune ſit; ſin dederit, ut, quoad vivat, ſingulis tribubus H-S cIɔ cIɔ cIɔ debeat. Dixi, hanc legem P. Clodium jam ante ſervaſſe: pronuntiare enim ſolitum eſſe, et non dare. Sed heus tu, videſne conſulatum illum noſtrum, quem Curio antea ἀποθέωσιν vocabat, ſi hic factus erit, fabam mimum futurum? Quare, ut opinor, φιλοσοφητέον, id quod tu facis, et iſtos Conſulatus non flocci ἑατέον. Quod ad me ſcribis, te in Aſiam ſtatuiſſe non ire; equidem mallem ut ires: ac vereor ne quid in iſta re minus commode fiat: ſed tamen non

poſſum reprehendere conſilium tuum, præſertim cum egomet in provinciam non ſim profectus. Epigrammatis tuis, quæ in Amaltheo poſuiſti, contenti erimus, præſertim cum et Chilius nos reliquerit, et Archias nihil de me ſcripſerit: ac vereor, ne, Lucullis quoniam Græcum poema condidit, nunc ad Cæcilianam fabulam ſpectet. Antonio, tuo nomine gratias egi; eamque epiſtolam Manlio dedi. Ad te ideo antea rarius ſcripſi, quod non habebam idoneum, cui darem, nec ſatis ſciebam, quid darem. Vale. Te vindicavi. Cincius ſi quid ad me tui negotii detulerit, ſuſcipiam: ſed nunc magis in ſuo eſt occupatus; in quo ego ei non deſum. Tu, ſi uno in loco es futurus, crebras a nobis literas expecta; aſt plures etiam ipſe mittito. Velim, ad me ſcribas, cujuſmodi ſit Ἀμαλθεῖον tuum, quo ornatu, qua τοποθεσίᾳ; et quæ poemata quaſque hiſtorias de Ἀμαλθείᾳ habes, ad me mittas. Lubet mihi facere in Arpinati. Ego tibi aliquid de meis ſcriptis mittam. Nihil erat abſoluti.

Cicero Attico Sal.

XVII. MAGNA mihi varietas voluntatis, et diſſimilitudo opinionis ac judicii Quinti fratris mei, demonſtrata eſt ex literis tuis, in quibus ad me epiſtolarum illius exempla miſiſti: qua ex re et moleſtia ſum tanta affectus, quantam mihi meus amor ſummus erga utrumque veſtrum afferre debuit; et admiratione, quidnam accidiſſet, quod afferret Quinto fratri meo aut offenſionem tam gravem, aut commutationem tantam voluntatis. Atque illud a me jam ante intelligebatur, quod te quoque ipſum diſcedentem a nobis ſuſpicari videbam, ſubeſſe neſcio quid opinionis incommodæ, ſauciumque ejus animum; et inſediſſe quaſdam odioſas ſuſpiciones: quibus ego mederi cum cuperem antea ſæpe, et vehementius etiam poſt ſortitionem provinciæ, nec tantum intelligebam ei

eſſe offenſionis, quantum literæ tuæ declarant; nec tantum proficiebam, quantum volebam. Sed tamen hoc me ipſe conſolabar, quod non dubitabam, quin te ille aut Dyrrachii, aut in iſtis locis uſpiam, viſurus eſſet: quod cum accidiſſet; confidebam, ac mihi perſuaſeram fore, ut omnia placarentur inter vos non modò ſermone ac diſputatione, ſed conſpectu ipſo congreſſuque veſtro. Nam, quanta ſit in Quinto fratre meo comitas, quanta jucunditas, quam mollis animus et ad accipiendam et ad deponendam offenſionem, nihil attinet me ad te, qui ea noſti, ſcribere. Sed accidit perincommode, quod eum nuſquam vidiſti: valuit enim plus, quod erat illi nonnullorum artificiis inculcatum, quam aut officium, aut neceſſitudo, aut amor veſter ille priſtinus, qui plurimum valere debuit. Atque hujus incommodi culpa ubi reſideat, facilius poſſum exiſtimare, quam ſcribere: vereor enim, ne, dum defendam meos, non parcam tuis. Nam ſic intelligo; ut nihil a domeſticis vulneris factum ſit, illud quidem, quod erat, eos certe ſanare potuiſſe. Sed hujuſce rei totius vitium, quod aliquanto etiam latius patet, quam videtur, præſenti tibi commodius exponam. De iis literis, quas ad te Theſſalonica miſit, et de ſermonibus, quos ab illo et Romæ apud amicos tuos et in itinere habitos putas; ecquid tantum cauſæ ſit, ignoro: ſed omnis in tua poſita eſt humanitate mihi ſpes hujus levandæ moleſtiæ. Nam, ſi ita ſtatueris, et irritabiles animos eſſe optimorum ſæpe hominum, et eoſdem placabiles; et eſſe hanc agilitatem, ut ita dicam, mollitiamque naturæ plerumque bonitati; et, id quod caput eſt, nobis inter nos noſtra ſive incommoda, ſive vitia, ſive injurias eſſe tolerandas; facile hæc, quemadmodum ſpero, mitigabuntur. Quod, ego ut facias, te oro: nam ad me, qui te unice diligo, maxime pertinet, neminem eſſe meorum, qui aut te non amet, aut abs te non ametur. Illa pars epiſtolæ tuæ minime fuit neceſſaria, in qua exponis, quas facultates aut provincialium aut urbanorum commodorum, et aliis temporibus, et me ipſo conſule, prætermiſeris. Mihi enim perſpecta

eſt ingenuitas, et magnitudo animi tui: neque ego inter me atque te quicquam intereſſe unquam duxi, præter voluntatem inſtitutæ vitæ; quod me ambitio quædam ad honorum ſtudium, te autem alia minime reprehendenda ratio ad honeſtum otium, duxit. Vera quidem laude probitatis, diligentiæ, religionis, neque me tibi, neque quemquam, antepono: amoris vero erga me, cum a fraterno amore domeſticoque diſceſſi, tibi primas defero. Vidi enim, vidi, penituſque perſpexi, in meis variis temporibus, et ſollicitudines et lætitias tuas. Fuit mihi ſæpe et laudis noſtræ gratulatio tua jucunda, et timoris conſolatio grata. Quin mihi nunc, te abſente, non ſolum conſilium, quo tu excellis, ſed etiam ſermonis communicatio, quæ mihi ſuaviſſima tecum ſolet eſſe, maxime deeſt. Quid dicam in publica re? quo in genere mihi negligenti eſſe non licet; an in forenſi labore? quem antea propter ambitionem ſuſtinebam; nunc, ut dignitatem tueri gratia poſſim; an in ipſis domeſticis negotiis? in quibus ego cum antea, tum vero poſt diſceſſum fratris, te ſermoneſque noſtros deſidero. Poſtremo non labor meus, non requies; non negotium, non otium; non forenſes res, non domeſticæ, non publicæ, non privatæ, carere diutius tuo ſuaviſſimo atque amantiſſimo conſilio ac ſermone poſſunt. Atque harum rerum commemorationem verecundia ſæpe impedivit utriuſque noſtrum: nunc autem ea fuit neceſſaria propter eam partem epiſtolæ tuæ, per quam te ac mores tuos mihi purgatos ac probatos eſſe voluiſti. Atque in iſta incommoditate alienati illius animi et offenſi, illud ineſt tamen commodi, quod et mihi et cæteris amicis tuis nota fuit, et abs te aliquando teſtificata, tua voluntas omittendæ provinciæ; ut, quod una non eſtis, non diſſenſione ac diſſidio veſtro, ſed voluntate ac judicio tuo, factum eſſe videatur. Quare et illa, quæ violata, expiabuntur; et hæc noſtra, quæ ſunt ſanctiſſime conſervata, ſuam religionem obtinebunt. Nos hic in republica infirma, miſera, commutabilique, verſamur. Credo enim te audiſſe, noſtros Equites pene a Senatu eſſe disjunctos; qui

primum illud valde graviter tulerunt, promulgatum ex ſenatus-conſulto fuiſſe, ut de iis, qui ob judicandum accepiſſent, quæreretur. Qua in re decernenda cum ego caſu non affuiſſem, ſenſiſſemque id equeſtrem ordinem ferre moleſte, neque aperte dicere; objurgavi Senatum, ut mihi viſus ſum, ſumma cum auctoritate; et in cauſa non verecunda admodum gravis et copioſus fui. Ecce aliæ deliciæ Equitum vix ferendæ, quas ego non ſolum tuli, ſed etiam ornavi. Aſiani, qui de Cenſoribus conduxerant, queſti ſunt in Senatu, ſe, cupiditate prolapſos, nimium magno conduxiſſe: ut induceretur locatio, poſtulaverunt. Ego princeps in adjutoribus, atque adeo ſecundus: nam ut illi auderent hoc poſtulare, Craſſus eos impulit. Invidioſa res, turpis poſtulatio, et confeſſio temeritatis. Summum erat periculum, ne, ſi nihil impetraſſent, plane alienarentur a Senatu. Huic quoque rei ſubventum eſt maxime a nobis; perfectumque, ut frequentiſſimo Senatu et libentiſſimo uterentur, multaque a me de ordinum dignitate et concordia dicta ſunt Kal. Decemb. et poſtridie. Neque adhuc res confecta eſt, ſed voluntas Senatus perſpecta: unus enim contradixerat Metellus Conſul deſignatus. Quin erat dicturus (ad quem propter diei brevitatem perventum non eſt) heros ille noſter Cato. Sic ego conſervans rationem inſtitutionemque noſtram, tueor, ut poſſum, illam a me conglutinatam concordiam. Sed tamen, quoniam iſta ſunt infirma, munitur quædam nobis ad retinendas opes noſtras tuta, ut ſpero, via, quam tibi literis ſatis explicare non poſſum; ſignificatione parva oſtendam tamen: utor Pompeio familiariſſime. Video quid dicas. Cavebo, quæ ſunt cavenda: ac ſcribam alias ad te de meis conſiliis capeſſendæ Reipublicæ plura. Lucceium ſcito Conſulatum habere in animo ſtatim petere: duo enim ſoli dicuntur petituri. Cæſar cum eo coire per Arrium cogitat: et Bibulus cum hoc ſe putat per C. Piſonem poſſe conjungi. Rides? non ſunt hæc ridicula, mihi crede. Quid aliud ſcribam ad te? quid? multa ſunt: ſed in aliud tempus. Te ſi expectari

velis, cures ut ſciam. Jam illud modeſte rogo, quod maxime cupio, ut quamprimum venias. Nonis Decemb.

Cicero Attico Sal.

XVIII. NIHIL mihi nunc ſcito tam deeſſe, quam hominem eum, qui-cum omnia, quæ me cura aliqua afficiunt, una communicem: qui me amet, qui ſapiat, qui-cum ego colloquar, nihil fingam, nihil diſſimulem, nihil obtegam. Abeſt enim frater ἀφελέστατος et amantiſſimus. Metellus non homo, ſed littus, atque aer, et ſolitudo mera: tu autem, qui ſæpiſſime curam et angorem animi mei ſermone et conſilio levaſti tuo; qui mihi et in publica re ſocius, et in privatis omnibus conſcius, et omnium meorum ſermonum et conſiliorum particeps, eſſe ſoles, ubinam es? Ita ſum ab omnibus deſtitutus, ut tantum requietis habeam, quantum cum uxore, et filiola, et mellito Cicerone, conſumitur. Nam illæ ambitioſæ noſtræ fucoſæque amicitiæ ſunt in quodam ſplendore forenſi; fructum domeſticum non habent. Itaque, cum bene completa domus eſt, tempore matutino, cum ad forum ſtipati gregibus amicorum deſcendimus, reperire ex magna turba neminem poſſumus, quocum aut jocari libere, aut ſuſpirare familiariter, poſſimus. Quare te expectamus, te deſideramus, te jam etiam arceſſimus: multa enim ſunt, quæ me ſollicitant anguntque, quæ mihi videor, aures nactus tuas, unius ambulationis ſermone exhaurire poſſe. Ac domeſticarum quidem ſollicitudinum aculeos omnes et ſcrupulos occultabo; neque ego huic epiſtolæ atque ignoto tabellario committam. Atque hi (nolo enim te permoveri) non ſunt permoleſti, ſed tamen inſident et urgent, et nullius amantis conſilio aut ſermone requieſcunt. In Republica vero, quanquam animus eſt præſens, tamen voluntas etiam atque etiam ipſa medicinam effugit. Nam, ut ea breviter, quæ poſt tuum diſceſſum acta ſunt, colligam, jam

exclames neceſſe eſt, res Romanas diutius ſtare non poſſe. Etenim poſt profectionem tuam primus, ut opinor, introitus fuit in cauſam fabulæ Clodianæ; in qua ego nactus, ut mihi videbar, locum reſecandæ libidinis, et coercendæ juventutis, vehemens fui, et omnes profudi vires animi atque ingenii mei, non odio adductus alicujus, ſed ſpe Reipublicæ corrigendæ, et ſanandæ civitatis. Afflicta Reſpublica eſt empto ſtupratoque judicio. Vide, quæ ſint poſtea conſecuta. Conſul eſt impoſitus is nobis, quem nemo præter nos philoſophos aſpicere ſine ſuſpirio poſſet. Quantum hoc vulnus? Facto ſenatus-conſulto de ambitu, de judiciis, nulla lex perlata, exagitatus Senatus, alienati Equites Romani. Sic ille annus duo firmamenta Reipublicæ per me unum conſtituta evertit; nam et Senatus auctoritatem abjecit, et ordinum concordiam disjunxit. Inſtat hic nunc ille annus egregius. Ejus initium ejuſmodi fuit, ut anniverſaria ſacra Juventutis non committerentur. Nam M. Luculli uxorem Memmius ſuis ſacris initiavit. Menelaus, ægre id paſſus, divortium fecit. Quanquam ille paſtor Idæus Menelaum ſolum contempſerat: hic noſter Paris tam Menelaum, quam Agamemnonem, liberum non putavit. Eſt autem C. Herennius quidam Tribunus plebis, quem tu fortaſſe ne noſti quidem: tametſi potes noſſe: tribulis enim tuus eſt; et Sextus, pater ejus, nummos vobis dividere ſolebat. Is ad plebem P. Clodium traducit; idemque fert, ut univerſus populus in campo Martio ſuffragium de re Clodii ferat. Hunc ego accepi in Senatu, ut ſoleo: ſed nihil eſt illo homine lentius. Metellus eſt Conſul egregius, et nos amat; ſed imminuit auctoritatem ſuam, quod habet dicis cauſa promulgatum illud idem de Clodio. Auli autem filius, O dii immortales! quam ignavus, ac ſine animo miles, quam dignus, qui Palicano, ſicut facit, os ad male audiendum quotidie præbeat! Agraria autem promulgata eſt a Flavio, ſane levis, eadem fere, quæ fuit Plotia. Sed interea πολιτικὸς ἀνὴρ ὀυδ' ὄναρ quiſquam inveniri poteſt. Qui poterat, familiaris

noſter (ſic eſt enim; volo te hoc ſcire) Pompeius togulam illam pictam ſilentio tuetur ſuam. Craſſus verbum nullum contra gratiam. Cæteros jam noſti; qui ita ſunt ſtulti, ut amiſſa Republica piſcinas ſuas fore ſalvas ſperare videantur. Unus eſt qui curet, conſtantia magis et integritate, quam, ut mihi videtur, conſilio aut ingenio, Cato; qui miſeros publicanos, quos habuit amantiſſimos ſui, tertium jam menſem vexat, neque iis a Senatu reſponſum dari patitur. Ita nos cogimur reliquis de rebus nihil decernere ante, quam publicanis reſponſum ſit: quare etiam legationes rejectum iri puto. Nunc vides, quibus fluctibus jactemur: etſi ex iis, quæ ſcripſimus, tanta etiam a me non ſcripta perſpicis. Reviſe nos aliquando, et quanquam ſunt hæc loca fugienda, quo te voco, tamen fac ut amorem noſtrum tanti æſtimes, ut eo vel cum his moleſtiis perfrui velis. Nam ne abſens cenſeare, curabo edicendum et proponendum locis omnibus: ſub luſtrum autem cenſeri, germani negotiatoris eſt. Quare cura, ut te quamprimum videamus. Kal. Febr. Q. Metello et L. Afranio Coſſ.

Cicero Attico Sal.

XIX. NON modo, ſi mihi tantum eſſet otii, quantum eſt tibi, verum etiam, ſi tam breves epiſtolas velim mittere, quam tu ſoles facere, te ſuperarem, et in ſcripto multo eſſem crebrior, quam tu: ſed ad ſummas atque incredibiles occupationes meas accedit, quod nullam a me epiſtolam ad te ſino abſque argumento ac ſententia pervenire. Et primum tibi, ut æquum eſt, civi amanti patriam, quæ ſunt in Republica, exponam: deinde, quoniam tibi amore nos proximi ſumus, ſcribemus etiam de nobis ea, quæ ſcire te non nolle arbitramur. Atque in Republica nunc quidem maxime Gallici belli verſatur metus. Nam Edui, fratres noſtri, pugnant: Sequani

permale pugnarunt: et Helvetii ſine dubio ſunt in armis, excurſioneſque in provinciam faciunt. Senatus decrevit, ut Conſules duas Gallias ſortirentur, delectus haberetur, vacationes ne valerent, legati cum auctoritate mitterentur, qui adirent Galliæ civitates, darentque operam, ne eæ cum Helvetiis ſe jungerent. Legati ſunt Q. Metellus Creticus, et L. Flaccus, et, τὸ ἐπὶ τῇ φακῇ μύρον, Lentulus Clodiani filius. Atque hoc loco illud non queo præterire, quod, cum de Conſularibus mea prima ſors exiſſet, una voce Senatus frequens retinendum me in urbe cenſuit. Hoc idem poſt me Pompeio accidit: ut nos duo, quaſi pignora Reipublicæ retineri videremur. Quid enim ego aliorum in me ἐπιφωνήματα expectem, cum hæc domi naſcantur? Urbanæ autem res ſic ſe habent. Agraria lex a Flavio Tribuno plebis vehementer agitabatur auctore Pompeio; quæ nihil populare habebat, præter auctorem. Ex hac ego lege, ſecunda concionis voluntate, omnia illa tollebam, quæ ad privatorum incommodum pertinebant: liberabam agrum eum, qui P. Mucio, L. Calpurnio Coſſ. publicus fuiſſet: Syllanorum hominum poſſeſſiones confirmabam: Volaterranos et Arretinos, quorum agrum Sylla publicarat, neque diviſerat, in ſua poſſeſſione retinebam: unam rationem non rejiciebam, ut ager hac adventitia pecunia emeretur, quæ ex novis vectigalibus per quinquennium reciperetur. Huic toti rationi agrariæ Senatus adverſabatur, ſuſpicans Pompeio novam quandam potentiam quæri. Pompeius vero ad voluntatem perferendæ legis incubuerat. Ego autem magna cum agrariorum gratia confirmabam omnium privatorum poſſeſſiones: is enim eſt noſter exercitus, hominum, ut tute ſcis, locupletium. Populo autem, et Pompeio (nam id quoque volebam) ſatisfaciebam emptione; qua conſtituta diligenter, et ſentinam urbis exhauriri, et Italiæ ſolitudinem frequentari, poſſe arbitrabar. Sed hæc tota res interpellata bello refrixerat. Metellus eſt conſul ſane bonus, et nos admodum diligit: ille alter ita nihil eſt, ut plane

quid emerit neſciat. Hæc ſunt in Republica, niſi etiam illud ad Rempublicam putes pertinere, Herennium quendam, Tribunum plebis, tribulem tuum, ſane hominem nequam atque egentem, ſæpe jam de P. Clodio ad plebem traducendo agere cœpiſſe: huic frequenter interceditur. Hæc ſunt, ut opinor, in Republica. Ego autem, ut ſemel Nonarum illarum Decembrium, junctam invidia ac multorum inimicitiis, eximiam quandam atque immortalem gloriam conſecutus ſum; non deſtiti eadem animi magnitudine in Republica verſari, et illam inſtitutam ac ſuſceptam dignitatem tueri. Sed poſtea quam primum Clodii abſolutione levitatem infirmitatemque judiciorum perſpexi; deinde vidi noſtros publicanos facile a Senatu disjungi, quanquam a me ipſo non divellerentur; tum autem beatos homines (hos piſcinarios dico, amicos tuos) non obſcure nobis invidere: putavi, mihi majores quaſdam opes et firmiora præſidia eſſe quærenda. Itaque primum eum, qui nimium diu de rebus noſtris tacuerat, Pompeium adduxi in eam voluntatem, ut in Senatu non ſemel, ſed ſæpe multiſque verbis, hujus mihi ſalutem imperii atque orbis terrarum adjudicarit. Quod non tam interfuit mea, (neque enim illæ res aut ita ſunt obſcuræ, ut teſtimonium, aut ita dubiæ, ut laudationem, deſiderent) quam Reipublicæ, quod erant quidam improbi, qui contentionem fore aliquam mihi cum Pompeio, ex rerum illarum diſſenſione arbitrarentur. Cum hoc ego me tanta familiaritate conjunxi, ut uterque noſtrum in ſua ratione munitior, et in Republica firmior, hac conjunctione eſſe poſſit. Odia autem illa libidinoſæ et delicatæ juventutis, quæ erant in me incitata, ſic mitigata ſunt comitate quadam mea, me unum ut omnes illi colant. Nihil jam denique a me aſperum in quemquam fit, nec tamen quicquam populare ac diſſolutum: ſed ita temperata tota ratio eſt, ut Reipublicæ conſtantiam præſtem; privatis rebus meis, propter infirmitatem bonorum, iniquitatem malevolorum, odium in me improborum, adhibeam quandam cautionem et diligentiam: atque ita tamen

iis novis amicitiis implicati ſumus, ut crebro mihi vafer ille Siculus inſuſurret Epicharmus cantilenam illam ſuam :

Νῆφε καὶ μέμνασ' ἀπιστεῖν· ἄρθρα ταῦτα τῶν φρενῶν.

Ac noſtræ quidem rationis ac vitæ quaſi quandam formam, ut opinor, vides. De tuo autem negotio ſæpe ad me ſcribis ; cui mederi nunc non poſſumus : eſt enim illud ſenatus-conſultum ſumma pedariorum voluntate, nullius noſtrum auctoritate, factum. Nam, quod me eſſe ad ſcribendum vides, ex ipſo ſenatus-conſulto intelligere potes, aliam rem tum relatam ; hoc autem *de populis liberis*, ſine cauſa additum ; et ita factum eſt a P. Servilio filio, qui in poſtremis ſententiam dixit ; ſed immutari hoc tempore non poteſt. Itaque conventus, qui initio celebrabantur, jam diu fieri deſierunt. Tu ſi tuis blanditiis tamen a Sicyoniis nummulorum aliquid expreſſeris ; velim, me facias certiorem. Commentarium Conſulatus mei Græce compoſitum miſi ad te : in quo ſi quid erit, quod homini Attico minus Græcum eruditumque videatur ; non dicam, quod tibi, ut opinor, Panormi Lucullus de ſuis hiſtoriis dixerat ; ſe, quo facilius illas probaret Romani hominis eſſe, idcirco barbara quædam et σόλοικα diſperſiſſe : apud me ſi quid erit ejuſmodi, me imprudente erit et invito. Latinum ſi perfecero, ad te mittam : tertium poema expectato, ne quod genus a me ipſo laudis meæ prætermittatur. Hîc tu, cave, dicas, τίς πατέρ' αἰνήσει ; ſi eſt enim apud homines quidquam, quod potius ſit, laudetur ; nos vituperemur, qui non potius alia laudemus : quanquam non ἐγκωμιαστικὰ ſunt hæc, ſed ἱστορικὰ, quæ ſcribimus. Quintus frater purgat ſe multum per literas, et affirmat, nihil a ſe cuiquam de te ſecus eſſe dictum : verum hæc nobis coram ſumma cura et diligentia ſunt agenda ; tu modo nos reviſe aliquando. Coſſinius hic cui dedi literas, valde mihi bonus homo, et non levis, et amans tui, viſus eſt, et talis, qualem eſſe eum tuæ mihi literæ nuntiarant. Idibus Mart.

Cicero Attico Sal.

XX. CUM e Pompeiano me Romam recepiſſem a. d. IV Idus Maii, Cincius noſter eam mihi abs te epiſtolam reddidit, quam tu Idib. Febr. dederas: ei nunc epiſtolæ literis his reſpondebo. Ac primum, tibi perſpectum eſſe judicium de te meum, lætor; deinde, te in iis rebus, quæ mihi aſperius a nobis, atque a noſtris, et injucundius actæ videbantur, moderatiſſimum fuiſſe, vehementiſſime gaudeo; idque neque amoris mediocris, et ingenii ſummi ac ſapientiæ, judico. Qua de re cum ad me ita ſuaviter, diligenter, officioſe, et humaniter, ſcripſeris, ut non modo te hortari amplius non debeam, ſed ne expectare quidem abs te, aut ab ullo homine, tantum facilitatis ac manſuetudinis potuerim; nihil duco eſſe commodius, quam de his rebus nihil jam amplius ſcribere: cum erimus congreſſi; tum, ſi quid res feret, coram inter nos conferemus. Quod ad me de Republica ſcribis, diſputas tu quidem et amanter et prudenter; et a meis conſiliis ratio tua non abhorret. Nam neque de ſtatu nobis noſtræ dignitatis eſt recedendum, neque ſine noſtris copiis intra alterius præſidia veniendum; et is, de quo ſcribis nihil habet amplum, nihil excelſum, nihil non ſummiſſum atque populare. Veruntamen fuit ratio mihi fortaſſe ad tranquillitatem meorum temporum non inutilis; ſed mehercule Reipublicæ multo etiam utilior, quam mihi, civium improborum impetus in me reprimi, cum hominis ampliſſima fortuna, auctoritate, gratia, fluctuantem ſententiam confirmaſſem, et a ſpe malorum ad mearum rerum laudem convertiſſem. Quod ſi cum aliqua levitate mihi faciendum fuiſſet, nullam rem tanti æſtimaſſem; ſed tamen a me ita acta ſunt omnia, non ut ego illi aſſentiens levior, ſed ut ille me probans gravior videretur. Reliqua ſic a me aguntur, et agentur, ut non committamus,

ut ea, quæ geſſimus, fortuito geſſiſſe videamur. Meos bonos viros, illos quos ſignificas, et eam, quam mihi dicis obtigiſſe, *σπάρταν*, non modo nunquam deſeram; ſed etiam, ſi ego ab illa deſerar, tamen in mea priſtina ſententia permanebo. Illud tamen velim exiſtimes, me hanc viam optimatium, poſt Catuli mortem, nec præſidio ullo, nec comitatu, tenere. Nam, ut ait Rhinton, ut opinor,

Οἱ μὲν παρ' οὐδέν εἰσιν, οἷς δ' οὐδὲν μέλει.

Mihi vero ut invideant piſcinarii noſtri, aut ſcribam ad te alias, aut in congreſſum noſtrum reſervabo. A Curia autem nulla me res divellet: vel quod ita rectum eſt; vel quod rebus meis maxime conſentaneum; vel quod, a Senatu quanti fiam, minime me pœnitet. De Sicyoniis, ut ad te ſcripſi antea, non multum ſpei eſt in Senatu: nemo eſt enim jam, qui queratur. Quare, ſi id expectas, longum eſt: alia via, ſi qua potes, pugna. Cum eſt actum, neque animadverſum eſt ad quos pertineret; et raptim in eam ſententiam pedarii cucurrerunt. Inducendi ſenatus-conſulti maturitas nondum eſt: quod neque ſunt qui querantur; et multi partim malevolentia, partim opinione æquitatis, delectantur. Metellus tuus eſt egregius conſul. Unum reprehendo, quod otium e Gallia nuntiari non magnopere gaudet: cupit, credo, triumphare. Hoc vellem mediocrius: cætera egregia. Auli vero filius ita ſe gerit, ut ejus Conſulatus non Conſulatus ſit, ſed Magni noſtri *ὑπώπιον*. De meis ſcriptis, miſi ad te Græce perfectum Conſulatum meum: eum librum L. Coſſinio dedi: puto te Latinis meis delectari; huic autem Græco Græcum invidere. Alii ſi ſcripſerint, mittemus ad te; ſed, mihi crede, ſimul atque hoc noſtrum legerunt, neſcio quo pacto retardantur. Nunc (ut ad rem meam redeam) L. Papirius Pætus, vir bonus, amatorque noſter, mihi libros eos, quos Serv. Claudius reliquit, donavit. Cum mihi, per legem Cinciam licere capere, Cincius amicus tuus diceret, libenter dixi, me accepturum, ſi attuliſſet. Nunc, ſi me amas, ſi te a me amari

ſcis, enitere per amicos, clientes, hoſpites, libertos denique, ac ſervos tuos, ut ſcheda ne qua depereat: nam et Græcis his libris, quos ſuſpicor, et Latinis, quos ſcio, illum reliquiſſe, mihi vehementer opus eſt. Ego autem quotidie magis, quod mihi de forenſi labore temporis datur, in iis ſtudiis conquieſco. Per mihi, per, inquam, gratum feceris, ſi in hoc tam diligens fueris, quam ſoles in his rebus, quas me valde velle arbitraris: ipſiuſque Pæti tibi negotia commendo; de quibus tibi ille agit maximas gratias: et ut jam inviſas nos, non ſolum rogo, ſed etiam ſuadeo.

EPISTOLARUM

AD ATTICUM

LIBER II.

Cicero Attico Sal.

I. KALENDIS Jun. eunti mihi Antium, et gladiatores M. Metelli cupide relinquenti, venit obviam tuus puer. Is mihi literas abs te, et commentarium Conſulatus mei Græce ſcriptum reddidit: in quo lætatus ſum, me aliquanto ante de iiſdem rebus Græce item ſcriptum librum L. Coſſinio ad te perferendum dediſſe: nam, ſi ego tuum ante legiſſem, furatum me abs te eſſe diceres. Quanquam tua illa (legi enim libenter) horridula mihi atque incompta viſa ſunt: ſed tamen erant ornata hoc ipſo, quod ornamenta neglexerant; et, ut mulieres, ideo bene olere, quia nihil olebant, videbantur. Meus autem liber totum Iſocrati *μυροθήκιον*, atque omnes ejus diſcipulorum arculas, ac nonnihil etiam Ariſtotelia pigmenta, conſumpſit: quem tu Corcyræ, ut mihi aliis literis ſignificas, ſtrictim attigiſti; poſt autem, ut arbitror, a Coſſinio accepiſti; quem tibi ego non eſſem auſus mittere, niſi eum lente ac faſtidioſe probaviſſem. Quanquam ad me reſcripſit jam Rhodo Poſidonius, ſe, noſtrum illum *ὑπόμνημα* cum legeret, quod ego ad eum, ut ornatius de iiſdem rebus ſcriberet, miſeram, non modo non excitatum eſſe ad ſcribendum, ſed etiam plane perterritum. Quid quæris? conturbavi Græcam nationem.

Ita, vulgo qui inſtabant, ut darem ſibi quod ornarent, jam exhibere mihi moleſtiam deſtiterunt. Tu, ſi tibi placuerit liber, curabis, ut Athenis ſit, et in cæteris oppidis Græciæ: videtur enim poſſe aliquid noſtris rebus lucis afferre. Oratiunculas autem, et quas poſtulas, et plures etiam, mittam; quoniam quidem ea, quæ nos ſcribimus adoleſcentulorum ſtudiis excitati, te etiam delectant. Fuit enim mihi commodum, quod in eis orationibus, quæ *Philippicæ* nominantur, enituerat civis ille tuus Demoſthenes, et quod ſe ab hoc refractariolo judiciali dicendi genere abjunxerat, ut σεμνότερός τις ϗ πολιτικώτερος videretur, curare, ut meæ quoque eſſent orationes, quæ *Conſulares* nominarentur: quarum una eſt in Senatu Kal. Jan. altera ad populum de lege agraria; tertia, de Othone; quarta, pro Rabirio; quinta, de proſcriptorum filiis; ſexta, cum provinciam in concione depoſui; ſeptima, qua Catilinam emiſi; octava, quam habui ad populum poſtridie quam Catilina profugit; nona in concione, quo die Allobroges indicarunt; decima in Senatu, Nonis Decemb. Sunt præterea duæ breves, quaſi ἀποσπασμάτια legis agrariæ. Hoc totum σῶμα curabo ut habeas. Et quoniam te cum ſcripta, tum res meæ delectant; iiſdem ex libris perſpicies, et quæ geſſerim, et quæ dixerim: aut ne popoſciſſes; ego enim tibi me non offerebam. Quod quæris, quid ſit, quod te arceſſam, ac ſimul impeditum te negotiis eſſe ſignificas, neque recuſas, quin, non modo ſi opus ſit, ſed etiam ſi velim, accurras; nihil ſane eſt neceſſe: veruntamen videbare mihi tempora peregrinationis commodius poſſe deſcribere. Nimis abes diu, præſertim cum ſis in propinquis locis: neque nos te fruimur; et tu nobis cares. Ac nunc quidem otium eſt: ſed, ſi paulo plus furor Pulchelli progredi poſſet, valde ego te iſtinc excitarem: verum præclare Metellus impedit, et impediet. Quid quæris? eſt Conſul φιλόπατρις, et, ut ſemper judicavi, natura bonus. Ille autem non ſimulat, ſed plane Tribunus plebis fieri cupit. Qua de re cum in Senatu ageretur,

fregi hominem; et inconſtantiam ejus reprehendi, qui Romæ Tribunatum plebis peteret, cum in Sicilia ædilitatem ſe petere dictitaſſet. Sed neque magnopere dixi eſſe nobis laborandum; quod nihilo magis ei liciturum eſſet plebeio Rempublicam perdere, quam ſimilibus ejus me Conſule patriciis eſſet licitum. Jam, cum ſe ille ſeptimo die veniſſe a Freto, neque ſibi obviam quemquam prodire potuiſſe, et noctu ſe introiſſe, dixiſſet, in eoque ſe in concione jactaſſet: nihil ei novi dixi accidiſſe: ex Sicilia ſeptimo die Romam; tribus horis Roma Interamnam: noctu introiſſe item ante: non eſſe itum obviam; ne tum quidem, cum iri maxime debuit. Quid quæris? hominem petulantem, modeſtum reddo non ſolum perpetua gravitate orationis, ſed etiam hoc genere dictorum. Itaque jam familiariter cum ipſo cavillor, ac jocor. Quin etiam cum candidatum deduceremus, quærit ex me, num conſueſſem Siculis locum gladiatoribus dare? Negavi. At ego, inquit, novus patronus inſtituam: ſed ſoror, quæ tantum habeat Conſularis loci, unum mihi ſolum pedem dat. Noli, inquam, de uno pede ſororis queri: licet etiam alterum tollas. Non Conſulare, inquies, dictum. Fateor: ſed ego illam odi male Conſularem: ea eſt enim ſeditioſa: ea cum viro bellum gerit, neque ſolum cum Metello, ſed etiam cum Fabio, quod eos in hoc eſſe moleſte fert. Quod de agraria lege quæris, ſane jam videtur refrixiſſe. Quod me quodam modo molli brachio de Pompeii familiaritate objurgas; nolim ita exiſtimes, me mei præſidii cauſa cum illo conjunctum eſſe: ſed ita res erat inſtituta, ut, ſi inter nos eſſet aliqua forte diſſenſio, maximas in Republica diſcordias verſari eſſet neceſſe: quod a me ita præcautum, atque ita proviſum eſt, non ut ego de optima illa mea ratione decederem; ſed ut ille eſſet melior, et aliquid de populari levitate deponeret: quem de meis rebus, in quas eum multi incitarant, multo ſcito glorioſius, quam de ſuis, prædicare: ſibi enim bene geſtæ, mihi conſervatæ, Reipublicæ dat teſtimonium: hoc facere illum, mihi

quam proſit neſcio; Reipublicæ certe prodeſt. Quid, ſi etiam Cæſarem, cujus nunc venti valde ſunt ſecundi, reddo meliorem? num tantum obſum Reipublicæ? Quin etiam, ſi mihi nemo invideret; ſi omnes, ut erat æquum, faverent; tamen non minus eſſet probanda medicina, quæ ſanaret vitioſas partes Reipublicæ, quam quæ exſecaret. Nunc vero, cum equitatus ille, quem ego in clivo Capitolino, te ſignifero ac principe, collocaram, Senatum deſeruerit; noſtri autem principes digito ſe cælum putent attingere, ſi mulli barbati in piſcinis ſint, qui ad manum accedant; alia autem negligant: nonne tibi ſatis prodeſſe videor, ſi perficio, ut nolint obeſſe, qui poſſunt? Nam Catonem noſtrum non tu amas plus, quam ego. Sed tamen ille, optimo animo utens, et ſumma fide, nocet interdum Reipublicæ: dicit enim tanquam in Platonis πολιτείᾳ, non tanquam in Romuli fæce, ſententiam. Quid verius, quam in judicium venire, qui ob rem judicandam pecuniam acceperit? Cenſuit hoc Cato: aſſenſit Senatus. Equites curiæ bellum, non mihi; nam ego diſſenſi. Quid impudentius Publicanis renuntiantibus? fuit tamen, retinendi ordinis cauſa, facienda jactura. Reſtitit et pervicit Cato. Itaque nunc, Conſule in carcere incluſo, ſæpe item ſeditione commota, aſpiravit nemo eorum, quorum ego concurſu, itemque Conſules, qui poſt me fuerunt, Rempublicam defendere ſolebant. Quid ergo? iſtos, inquies, mercede conductos habebimus? Quid faciemus, ſi aliter non poſſumus? an libertinis, atque etiam ſervis, ſerviamus? Sed, ut tu ais, ἅλις σπουδῆς. Favonius meam tribum tulit honeſtius, quam ſuam; Lucceii perdidit: accuſavit Naſicam inhoneſte; ac modeſte tamen dixit; ita ut Rhodi videretur molis potius, quam Moloni, operam dediſſe: mihi, quod defendiſſem, leviter ſuccenſuit: nunc tamen petit iterum Reipublicæ cauſa. Lucceius quid agat, ſcribam ad te, cum Cæſarem videro, qui aderit biduo. Quod Sicyonii te lædunt; Catoni, et ejus æmulatori attribuas Servilio. Quid? ea plaga nonne ad multos bonos viros pertinet? Sed, ſi ita placuit,

laudemus : deinde in diſſenſionibus ſoli relinquamur. Amalthea mea te expectat, et indiget tui. Tuſculanum et Pompeianum valde me delectant ; niſi quod me, illum ipſum vindicem æris alieni, ære non Corinthio, ſed hoc circumforaneo, obruerunt. In Gallia ſperamus eſſe otium. Prognoſtica mea cum oratiunculis propediem expecta : et tamen quid cogites de adventu tuo, ſcribe ad nos : nam mihi Pomponia nuntiari juſſit, te menſe Quintili Romæ fore : id a tuis literis, quas ad me de deceſſu tuo miſeras, diſcrepabat. Pætus, ut antea ad te ſcripſi, omnes libros, quos frater ſuus reliquiſſet, mihi donavit : hoc illius munus in tua diligentia poſitum eſt. Si me amas, cura ut conſerventur, et ad me perferantur : hoc mihi nihil poteſt eſſe gratius ; et, cum Græcos, tum vero diligenter Latinos, ut conſerves velim : tuum eſſe hoc munuſculum putabo. Ad Octavium dedi literas ; cum ipſo nihil eram locutus : neque enim iſta tua negotia provincialia eſſe putabam ; neque te in tocullionibus habebam : ſed ſcripſi, ut debui, diligenter.

Cicero Attico Sal.

II. CURA, amabo te, Ciceronem noſtrum. Ei nos θεῖοι videmur. Πελληναίων in manibus tenebam ; et hercule magnum acervum Dicæarchi mihi ante pedes extruxeram. O magnum hominem ! et a quo multo plura didiceris, quam de Procilio. Κορινθίων et Ἀθηναίων puto me Romæ habere. Mihi credes, leges ; hæc doceo ; mirabilis vir eſt. Ἡρώδης, ſi homo eſſet, eum potius legeret, quam unam literam ſcriberet : qui me epiſtola petivit : ad te, ut video, comminus acceſſit. Conjuraſſe mallem, quam reſtitiſſe conjurationi, ſi illum mihi audiendum putaſſem. De Lollio ſanus non es : de Vinio laudo. Sed heus tu, ecquid vides Kalendas venire, Antonium non venire ? judices cogi ? nam ita ad me mittunt, Nigidium minari in concione, ſe judicem, qui non affuerit,

compellaturum. Velim tamen ſi quid eſt de Antonii adventu quod audieris, ſcribas ad me: et quoniam huc non venis, cœnes apud nos utique pridie Kal. cave aliter facias. Cura, ut valeas.

CICERO ATTICO SAL.

III. PRIMUM, ut opinor, εὐαγγέλια. Valerius abſolutus eſt Hortenſio defendente. Id judicium K. Atilio condonatum putabatur; et Epicratem ſuſpicor, ut ſcribis, laſcivum fuiſſe: etenim mihi caligæ ejus, ut faſciæ cretatæ, non placebant: quid ſit, ſciemus cum veneris. Feneſtrarum anguſtias quod reprehendis, ſcito te Κύρου παιδείαν reprehendere: nam, cum ego idem iſtuc dicerem, Cyrus aiebat, radiorum διαφάσεις latis luminibus non tam eſſe ſuaves. Etenim ἔστω ὄψις μὲν, ἡ, α. τὸ δὲ ὁρώμενον, β, γ. ἀκτῖνες δὲ, δ, καὶ ε. Vides enim cætera. Nam, ſi κατ᾽ εἰδώλων ἐμπτώσεις videremus, valde laborarent εἴδωλα in anguſtiis: nunc fit lepide illa ἔκχυσις radiorum. Cætera ſi reprehenderis, non feres tacitum, niſi quid erit ejuſmodi, quod ſine ſumptu corrigi poſſit. Venio nunc ad menſem Januarium, et ad ὑπόστασιν noſtram, ac πολιτείαν: in qua σωκρατικῶς εἰς ἑκάτερον: ſed tamen ad extremum, ut illi ſolebant, τὴν ἀρέσκουσαν. Eſt res ſane magni conſilii. Nam aut fortiter reſiſtendum eſt legi agrariæ; in quo eſt quædam dimicatio, ſed plena laudis: aut quieſcendum; quod eſt non diſſimile, atque ire in Solonium, aut Antium: aut etiam adjuvandum; quod a me aiunt Cæſarem ſic expectare, ut non dubitet. Nam fuit apud me Cornelius; hunc dico Balbum, Cæſaris familiarem: is affirmabat, illum omnibus in rebus meo et Pompeii conſilio uſurum, daturumque operam, ut cum Pompeio Craſſum conjungeret. Hic ſunt hæc. Conjunctio mihi ſumma cum Pompeio; ſi placet etiam cum Cæſare; reditus in gratiam cum inimicis, pax cum multi-

tudine, ſenectutis otium. Sed me κατάπαυσις mea illa commovet, quæ eſt in libro tertio,

Interea curſus, quos prima a parte juventæ,
Quoſque adeo Conſul virtute animoque petiſti,
Hos retine, atque auge famam, laudeſque bonorum.

Hæc mihi cum in eo libro, in quo multa ſunt ſcripta ἀριστοκρατικῶς, Calliope ipſa præſcripſerit, non opinor eſſe dubitandum, quin ſemper nobis videatur

Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης.

Sed hæc ambulationibus Compitaliciis reſervemus. Tu pridie Compitalia memento. Balineum calfieri jubebo: et Pomponiam Terentia rogat; matrem adjungemus. Θεοφράστου περὶ Φιλοτιμίας affer mihi de libris Quinti fratris.

Cicero Attico Sal.

IV. FECISTI mihi pergratum, quod Serapionis librum ad me miſiſti; ex quo quidem ego, quod inter nos liceat dicere, milleſimam partem vix intelligo: pro eo tibi præſentem pecuniam ſolvi imperavi; ne tu expenſum muneribus ferres. At quoniam nummorum mentio facta eſt; amabo te, cura, ut cum Titinio, quoquo modo poteris, tranſigas. Si in eo, quod oſtenderat, non ſtat; mihi maxime placet, ea, quæ male empta ſunt, reddi, ſi voluntate Pomponiæ fieri poterit: ſi ne id quidem; nummi potius reddantur, quam ullus ſit ſcrupulus. Valde hoc velim ante quam proficiſcare, amanter, ut ſoles, diligenterque conficias. Clodius ergo, ut ais, ad Tigranem? velim Syſpiræ conditione: ſed facile patior: accommodatius enim nobis eſt ad liberam legationem tempus illud, cum et Quintus noſter jam, ut ſperamus, in otio conſederit, et, iſte ſacerdos Bonæ Deæ cujus modi futurus ſit, ſciri poſſit. Interea quidem cum Muſis nos delectabimus animo æquo, immo vero etiam gaudenti ac libenti: neque mihi unquam

veniet in mentem Craſſo invidere, neque pœnitere, quod a me ipſe non deſciverim. De geographia dabo operam ut tibi ſatisfaciam; ſed nihil certi polliceor: magnum opus eſt; ſed tamen, ut jubes, curabo ut hujus peregrinationis aliquod tibi opus extet. Tu quidquid indagaris de Republica, et maxime quos Conſules futuros putes, facito ut ſciam: tametſi minus ſum curioſus: ſtatui enim nihil jam de Republica cogitare. Terentiæ ſaltum perſpeximus: quid quæris? præter quercum Dodonæam nihil deſideramus, quo minus Epirum ipſam poſſidere videamur. Nos circiter Kal. aut in Formiano erimus, aut in Pompeiano. Tu, ſi in Formiano non erimus, ſi nos amas, in Pompeianum venito: id et nobis erit perjucundum, et tibi non ſane devium. De muro imperavi Philotimo ne impediret, quo minus id fieret, quod tibi videretur: cenſeo tamen adhibeas Vettium. His temporibus, tam dubia vita optimi cujuſque, magni æſtimo unius æſtatis fructum palæſtræ Palatinæ, ſed ita tamen, ut nihil minus velim, quam Pomponiam et puerum verſari in timore ruinæ.

Cicero Attico Sal.

V. CUPIO equidem, et jam pridem cupio Alexandriam reliquamque Ægyptum viſere, et ſimul ab hac hominum ſatietate noſtri diſcedere, et cum aliquo deſiderio reverti: ſed hoc tempore, et his mittentibus, Αἰδέομαι Τρῶας, καὶ Τρωάδας ἑλκεσιπέπλους. Quid enim noſtri optimates, ſi qui reliqui ſunt, loquentur? an me aliquo præmio de ſententia eſſe deductum? Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην ἀναθήσει Cato ille noſter, qui mihi unus eſt pro centum millibus. Quid vero hiſtoriæ de nobis ad annos DC prædicarint? quas quidem ego multo magis vereor, quam eorum hominum, qui hodie vivunt, rumuſculos. Sed opinor, excipiamus, et expectemus. Si enim deferetur, erit quædam noſtra poteſtas, et tum deliberabimus: etiam eſt in

non accipiendo non nulla gloria. Quare ſi quid Θεοφάνης tecum forte contulerit, ne omnino repudiaris. De iſtis rebus expecto tuas literas: quid Arrius narret; quo animo ſe deſtitutum ferat; et qui Conſules parentur; utrum, ut populi ſermo, Pompeius et Craſſus; an, ut mihi ſcribitur, cum Gabinio Servius Sulpicius: et, num quæ novæ leges: et, num quid novi omnino: et, quoniam Nepos proficiſcitur, cuinam auguratus deferatur; quo quidem uno ego ab iſtis capi poſſum. Vide levitatem meam. Sed quid ego hæc, quæ cupio deponere, et toto animo atque omni cura φιλοσοφεῖν? Sic, inquam, in animo eſt; vellem ab initio: nunc vero, quoniam, quæ putavi eſſe præclara, expertus ſum, quam eſſent inania; cum omnibus Muſis rationem habere cogito. Tu tamen de Curtio ad me reſcribe certius, et, num quis in ejus locum paretur; et, quid de P. Clodio fiat: et, omnia, quemadmodum polliceris, ἐπὶ σχολῆς ſcribe: et, quo die Roma te exiturum putes, velim ad me ſcribas; ut certiorem te faciam, quibus in locis futurus ſim; epiſtolamque ſtatim des de iis rebus, de quibus ad te ſcripſi: valde enim expecto tuas literas.

Cicero Attico Sal.

VI. QUOD tibi ſuperioribus literis promiſeram, fore, ut opus extaret hujus peregrinationis; nihil jam magnopere confirmo: ſic enim ſum complexus otium, ut ab eo divelli non queam. Itaque aut libris me delecto, quorum habeo Antii feſtivam copiam; aut fluctus numero: nam ad lacertas captandas tempeſtates non ſunt idoneæ. A ſcribendo prorſus abhorret animus. Etenim γεωγραφικὰ, quæ conſtitueram, magnum opus eſt: ita valde Eratoſthenes, quem mihi propoſueram, a Serapione, et ab Hipparcho, reprehenditur. Quid cenſes, ſi Tyrannio acceſſerit? Et hercule ſunt res difficiles ad explicandum, et ὁμοειδεῖς; nec tam poſſunt ἀνθηρογραφεῖσθαι, quam

videbantur : et, quod caput eſt, mihi quævis ſatis juſta cauſa ceſſandi eſt. Quin etiam dubitem, an hic, an Antii, conſidam, et hoc tempus omne conſumam ; ubi quidem ego mallem Duumvirum, quam Romæ, me fuiſſe. Tu vero ſapientior Buthroti domum paraſti : ſed, mihi crede, proxima eſt illi municipio hæc Antiatium civitas. Eſſe locum tam prope Romam, ubi multi ſint, qui Vatinium nunquam viderint ? ubi nemo ſit, præter me, qui quemquam ex vigintiviris unum eſſe ſalvum velit ? ubi me interpellet nemo, diligant omnes ? Hic, hic nimirum πολιτευτέον : nam iſtic non ſolum non licet, ſed etiam tædet. Itaque ἀνέκδοτα, quæ tibi uni legamus, Theopompino genere, aut etiam aſperiore multo, pangentur. Neque aliud jam quicquam πολιτεύομαι, niſi odiſſe improbos, et id ipſum nullo cum ſtomacho, ſed potius cum aliqua ſcribendi voluptate. Sed ut ad rem, ſcripſi ad Quæſtores urbanos de Quinti fratris negotio : vide, quid narrent ; ecqua ſpes ſit denarii, an ciſtophoro Pompeiano jaceamus. Præterea de muro ſtatue quid faciendum ſit. Aliud quid ? etiam. Quando te proficiſci iſtinc putes, fac ut ſciam.

Cicero Attico Sal.

VII. DE geographia etiam atque etiam deliberabimus. Orationes autem me duas poſtulas : quarum alteram non libebat mihi ſcribere, quia abſcideram ; alteram, ne laudarem eum, quem non amabam : ſed id quoque videbimus : denique aliquid extabit, ne tibi plane ceſſaſſe videamur. De Publio quæ ad me ſcribis, ſane mihi jucunda ſunt ; eaque etiam velim, omnibus veſtigiis indagata, ad me afferas, cum venies ; et interea ſcribas, ſi quid intelliges, aut ſuſpicabere : et maxime de legatione quid ſit acturus. Equidem ante quam tuas legi literas, in hominem ire cupiebam ; non mehercule, ut differrem cum eo vadimonium, (nam mira ſum alacritate ad

litigandum) ſed videbatur mihi, ſi quid eſſet in eo populare, quod plebeius factus eſſet, id amiſſurus. Quid enim ad plebem tranſiſti ? ut Tigranem ires ſalutatum ? narra mihi, reges Armenii patricios ſalutare non ſolent ? Quid quæris ? acueram me ad exagitandam hanc ejus legationem : quam ſi ille contemnit, et ſi, ut ſcribis, bilem id commovet et latoribus et auſpicibus legis curiatæ, ſpectaculum egregium. Hercule, verum ut loquamur, ſubcontumelioſe tractatur noſter Publius : primum, qui cum in domo Cæſaris quondam unus vir fuerit, nunc ne in Viginti quidem eſſe potuerit : deinde, alia legatio dicta erat, alia data eſt ; illa opima ad exigendas pecunias, Druſo, ut opinor, Piſaurenſi, an epuloni Vatinio, reſervatur : hæc jejuna, ac bella relegatio datur ei, cujus tribunatus ad iſtorum tempora reſervatur. Incende hominem, amabo te, quod potes : una ſpes eſt ſalutis, iſtorum inter iſtos diſſenſio, cujus ego quædam initia ſenſi ex Curione. Jam vero Arrius Conſulatum ſibi ereptum fremit. Megabocchus, et hæc ſanguinaria juventus inimiciſſima eſt. Accedat vero, accedat etiam iſta rixa Auguratus : ſpero me præclaras de iſtis rebus epiſtolas ad te ſæpe miſſurum. Sed, illud quid ſit, ſcire cupio, quod jacis obſcure, jam etiam ex ipſis Quinqueviris loqui quoſdam. Quidnam id eſt ? ſi eſt enim aliquid, plus eſt boni, quam putaram. Atque hæc, ſic velim exiſtimes, non me abs te *κατὰ τὸ πραγματικὸν* quærere ; quod geſtiat animus aliquid agere in Republica. Jampridem gubernare me tædebat, etiam cum licebat : nunc vero cum cogar exire de navi non abjectis, ſed receptis, gubernaculis, cupio iſtorum naufragia ex terra intueri ; cupio, ut ait tuus amicus Sophocles, *κἂν ὑπὸ στέγῃ πυκνᾶς ἀκούειν ψεκάδος εὑδούσῃ φρενί.* De muro, quid opus ſit, videbis. Caſtricianum mendum nos corrigemus : et tamen ad me Quintus cIↄ ccIↄↄ Iↄↄↄ ſcripſerat, nunc ad ſororem tuam H-S xxx. Terentia tibi ſalutem dicit. Cicero tibi mandat, ut Ariſtodemo idem de ſe reſpondeas, quod de fratre ſuo,

ſororis tuæ filio, reſpondiſti. De Amalthea quod me admones, non negligemus. Cura ut valeas.

Cicero Attico Sal.

VIII. EPISTOLAM cum a te avide expectarem ad veſperum, ut ſoleo, ecce tibi nuntius, pueros veniſſe Roma. Voco, quæro, ecquid literarum? Negant. Quid ais, inquam, nihilne a Pomponio? Perterriti voce et vultu, confeſſi ſunt ſe accepiſſe, ſed excidiſſe in via. Quid quæris? permoleſte tuli: nulla enim abs te per hos dies epiſtola inanis aliqua re utili et ſuavi venerat. Nunc, ſi quid in ea epiſtola, quam ante diem XVI Kal. Maii dediſti, fuit hiſtoria dignum, ſcribe quamprimum, ne ignoremus: ſin nihil præter jocationem, redde id ipſum. Et ſcito Curionem adoleſcentem veniſſe ad me ſalutatum. Valde ejus ſermo de Publio cum tuis literis congruebat. Ipſe vero mirandum in modum reges odiſſe ſuperbos: peræque narrabat incenſam eſſe juventutem, neque ferre hæc poſſe. Bene habemus: nos, ſi in his ſpes eſt, opinor, aliud agamus. Ego me do hiſtoriæ: quanquam, licet me Saufeium putes eſſe, nihil me eſt inertius. Sed cognoſce itinera noſtra; ut ſtatuas, ubi nos viſurus ſis. In Formianum volumus venire Parilibus: inde (quoniam putas prætermittendum nobis eſſe hoc tempore Cratera illum delicatum) Kal. Maii, de Formiano proficiſcemur, ut Antii ſimus a. d. v. Non. Maii. Ludi enim Antii futuri ſunt a IV. ad prid. Non. Maii. Eos Tullia ſpectare vult. Inde cogito in Tuſculanum, deinde Arpinum, Romam a. d. Kal. Jun. Te aut in Formiano, aut Antii, aut in Tuſculano, cura, ut videamus. Epiſtolam ſuperiorem reſtitue nobis, et appinge aliquid novi.

Cicero Attico Sal.

IX. Si vales, bene eſt. Cum mihi dixiſſet Cæcilius Quæſtor puerum ſe Romam mittere, hæc ſcripſi raptim, ut tuos elicerem mirificos cum Publio dialogos; cum eos de quibus ſcribis, tum illum, quem abdis, et ais, longum eſſe, quæ ad ea reſponderis, perſcribere: illum vero, qui nondum habitus eſt, quem illa βοῶπις, cum e Solonio redierit, ad te eſt relatura, ſic velim putes, nihil hoc poſſe mihi eſſe jucundius. Si vero, quæ de me pacta ſunt, ea non ſervantur, in cælo ſum: ut ſciat hic noſter Hieroſolymarius, traductor ad plebem, quam bonam meis putiſſimis orationibus gratiam retulerit; quarum expecta divinam παλινῳδίαν. Etenim, quantum conjectura auguramur, ſi erit nebulo iſte cum his dynaſtis in gratia, non modo de Cynico conſulari, ſed ne de iſtis quidem piſcinarum Tritonibus, poterit ſe jactare: non enim poterimus ulla eſſe in invidia, ſpoliati opibus, et illa ſenatoria potentia. Sin autem ab his diſſentiet; erit abſurdum in nos invehi. Veruntamen invehatur. Feſtive, mihi crede, et minore ſonitu, quam putaram, orbis hic in Republica eſt converſus: citius omnino, quam potuit; id culpa Catonis, ſed rurſus improbitate iſtorum, qui auſpicia, qui Æliam legem, qui Juniam et Liciniam, qui Cæciliam et Didiam, neglexerunt; qui omnia remedia Reipublicæ effuderunt; qui regna, qui prædia, tetrarchis, qui immanes pecunias paucis, dederunt. Video jam quo invidia tranſeat, et ubi ſit habitatura. Nihil me exiſtimaris, neque uſu, neque a Theophraſto, didiciſſe, niſi brevi tempore deſiderari noſtra illa tempora videris. Etenim ſi fuit invidioſa Senatus potentia; cum ea non ad populum, ſed ad tres homines immoderatos, redacta ſit, quidnam cenſes fore? Proinde iſti licet faciant, quos volent, conſules, tribunos plebis; denique etiam Vatinii ſtrumam ſacerdotii διβάφῳ

veſtiant; videbis brevi tempore magnos non modo eos, qui nihil titubarunt, ſed etiam illum ipſum, qui peccavit, Catonem. Nam nos quidem, ſi per iſtum tuum ſodalem Publium licebit, σοφιστεύειν cogitamus: ſi ille cogit ἄντα, tum duntaxat nos defendere; et, quod eſt proprium artis hujus, ἐπαγγέλλομαι,

Ἄνδρ' ἀπαμυνέσθαι, ὅτε τις πρότερος χαλεπήνῃ.

Patria propitia ſit: habet a nobis, etiam ſi non plus, quam debitum eſt, plus certe, quam poſtulatum eſt. Male vehi malo alio gubernante, quam, tam ingratis vectoribus, bene gubernare. Sed hæc coram commodius. Nunc audi, quod quæris. Antium me ex Formiano recipere cogito a. d. v. Non. Maias. Antio volo Non. Maiis proficiſci in Tuſculanum. Sed cum e Formiano rediero, (ibi eſſe uſque ad prid. Kalend. Maias volo) faciam ſtatim te certiorem. Terentia tibi ſalutem. Κικέρων ὁ μικρὸς ἀσπάζεται Τίτον Ἀθηναῖον.

CICERO ATTICO SAL.

X. VOLO ames meam conſtantiam. Ludos Antii ſpectare non placet. Eſt enim ὑποσόλοικον, cum velim vitare omnium deliciarum ſuſpicionem, repente ἀναφαίνεσθαι non ſolum delicate, ſed etiam inepte, peregrinantem. Quare uſque ad Non. Mai. te in Formiano expectabo. Nunc fac, ut ſciam, quo die te viſuri ſimus. Ab Appii foro, hora quarta. Dederam aliam paulo ante a Tribus tabernis.

CICERO ATTICO SAL.

XI. NARRO tibi, plane relegatus mihi videor, poſtea quam in Formiano ſum. Dies enim nullus erat, Antii cum eſſem, quo die non melius ſcirem, Romæ quid

ageretur, quam ii qui erant Romæ. Etenim literæ tuæ, non ſolum quid Romæ, ſed etiam quid in republica; neque ſolum quid fieret, verum etiam quid futurum eſſet, indicabant: nunc, niſi ſi quid ex prætereunte viatore exceptum eſt, ſcire nihil poſſumus. Quare quanquam jam te ipſum expecto, tamen iſti puero, quem ad me ſtatim juſſi recurrere, da ponderoſam aliquam epiſtolam, plenam omnium non modo actorum, ſed etiam opinionum tuarum; ac diem, quo Roma ſis exiturus, cura ut ſciam. Nos in Formiano eſſe volumus uſque ad prid. Nonas Mai. Eo ſi ante eam diem non veneris, Romæ te fortaſſe videbo. Nam Arpinum quid ego te invitem?

Τρηχεῖ᾽, ἀλλ᾽ ἀγαθὴ κουροτρόφος· οὔτι ἔγωγε
Ἧς γαίης δύναμαι γλυκερώτερον ἄλλο ἰδέσθαι.

Hæc igitur. Cura ut valeas.

CICERO ATTICO SAL.

XII. NEGENT illi Publium plebeium factum eſſe. Hoc vero regnum eſt, et ferri nullo pacto poteſt. Emittat ad me Publius qui obſignent: jurabo Cnæum noſtrum, collegam Balbi, Antii mihi narraſſe, ſe in auſpicio fuiſſe. O ſuaves epiſtolas tuas uno tempore mihi datas duas: quibus εὐαγγέλια quæ reddam neſcio: deberi quidem plane fateor. Sed vide συγκύρημα. Emerſeram commode ex Antiati in Appiam ad Tres tabernas ipſis Cerealibus, cum in me incurrit Roma veniens Curio meus. Ibidem ilico puer abs te cum epiſtolis. Ille ex me, nihilne audiſſem novi: ego negare. Publius, inquit, Tribunatum plebis petit. Quid ais? et inimiciſſimus quidem Cæſaris, et ut omnia, inquit, iſta reſcindat. Quid Cæſar? inquam. Negat ſe quicquam de illius adoptione tuliſſe. Deinde ſuum, Memmii, Metelli Nepotis, exprompſit odium. Complexus juvenem dimiſi, properans ad epiſtolas. Ubi ſunt, qui aiunt ζώσης φωνῆς? quanto magis vidi ex tuis literis, quam ex

illius ſermone, quid ageretur de ruminatione quotidiana, de cogitatione Publii, de lituis *βοώπιδος*, de ſignifero Athenione, de literis miſſis ad Cnæum, de Theophanis Memmiique ſermone? Quantam porro mihi expectationem dediſti convivii iſtius *ἀσελγοῦς*? Sum in curioſitate *ὀξύπεινος*: ſed tamen facile patior te id ad me *συμπόσιον* non ſcribere; præſentem audire malo. Quod me, ut ſcribam aliquid, hortaris: creſcit mihi quidem materies, ut dicis: ſed tota res etiam nunc fluctuat; *κατ' ὀπώρην τρύξ*. Quæ ſi deſederit, magis erunt judicata quæ ſcribam: quæ ſi ſtatim a me ferre non potueris, primus habebis tamen, et aliquandiu ſolus. Dicæarchum recte amas: luculentus homo eſt, et civis haud paulo melior, quam iſti noſtri *ἀδικαίαρχοι*. Literas ſcripſi hora decima Cerealibus, ſtatim, ut tuas legeram: ſed eas eram daturus, ut putaram, poſtridie ei, qui mihi primus obveniſſet. Terentia delectata eſt tuis literis: impertit tibi multam ſalutem: *καὶ Κικέρων ὁ φιλόσοφος τὸν πολιτικὸν Τίτον ἀσπάζεται.*

CICERO ATTICO SAL.

XIII. FACINUS indignum: epiſtolam *αὐθωρεὶ* tibi a Tribus tabernis reſcriptam ad tuas ſuaviſſimas epiſtolas neminem reddidiſſe? At ſcito eum faſciculum, quo illam conjeceram, domum eo ipſo die latum eſſe, quo ego dederam, et ad me in Formianum relatum eſſe: itaque tibi tuam epiſtolam juſſi referri; ex qua intelligeres, quam mihi tum illæ gratæ fuiſſent. Romæ quod ſcribis ſileri; ita putabam. At hercule in agris non ſiletur: nec jam ipſi agri regnum veſtrum ferre poſſunt. Si vero in hanc *Τηλέπυλον* veneris *Λαιστρυγονίην*, (Formias dico) qui fremitus hominum? quam irati animi? quanto in odio noſter amicus Magnus? cujus cognomen una cum Craſſi Divitis cognomine conſeneſcit. Credas mihi velim; neminem adhuc offendi, qui hæc tam lente, quam ego fero, ferret.

Quare, mihi crede, φιλοσοφῶμεν. Juratus tibi poſſum dicere, nihil eſſe tanti. Tu ſi literas ad Sicyonios habes, advola in Formianum : unde nos prid. Non. Mai. cogitamus.

Cicero Attico Sal.

XIV. QUANTAM tu mihi moves expectationem de ſermone Bibuli? quantam de colloquio βοώπιδος? quantam etiam de illo delicato convivio? proinde ita fac venias ad ſitientes aures. Quanquam nihil eſt jam, quod magis timendum nobis putem, quam ne ille noſter Sampſiceramus, cum ſe omnium ſermonibus ſentiet vapulare, et cum has actiones εὐανατρέπτους videbit, ruere incipiat. Ego autem uſque eo ſum enervatus, ut hoc otio, quo nunc tabeſcimus, malim ἐντυραννεῖσθαι, quam cum optima ſpe dimicare. De pangendo quod me crebro adhortaris, fieri nihil poteſt. Baſilicam habeo, non villam, frequentia Formianorum. At quam partem baſilicæ? tribum Æmiliam. Sed, omitto vulgus, poſt horam IV moleſti cæteri non ſunt. C. Arrius proximus eſt vicinus : immo ille quidem jam contubernalis; qui etiam ſe idcirco Romam ire negat, ut hic mecum totos dies philoſophetur. Ecce ex altera parte Seboſus, ille Catuli familiaris. Quo me vertam? ſtatim mehercule Arpinum irem, ni te in Formiano commodiſſime expectari viderem, duntaxat ad prid. Non. Mai. Vide enim quibus hominibus aures ſint deditæ meæ. Occaſionem mirificam, ſi qui nunc, dum hi apud me ſunt, emere de me fundum Formianum velit. Et tamen illud probem? *Magnum quid aggrediamur, et multæ cogitationis atque otii.* Sed tamen ſatisfiet a nobis, neque parcetur labori.

Cicero Attico Sal.

XV. UT ſcribis, ita video, non minus incerta in Republica, quam in epiſtola tua: ſed tamen iſta ipſa me varietas ſermonum opinionumque delectat: Romæ enim videor eſſe, cum tuas literas lego, et, ut fit in tantis rebus, modo hoc, modo illud, audire. Illud tamen explicare non poſſum, quidnam invenire poſſit, nullo recuſante, ad facultatem agrariam. Bibuli autem iſta magnitudo animi in comitiorum dilatione, quid habet, niſi ipſius judicium ſine ulla correctione Reipublicæ? nimirum in Publio ſpes eſt: fiat, fiat Tribunus plebis: ſi nihil aliud, ut eo citius tu ex Epiro revertare. Nam ut illo tu careas, non video poſſe fieri; præſertim ſi mecum aliquid volet diſputare. Sed id quidem non dubium eſt, quin, ſi quid erit ejuſmodi, ſis advolaturus. Verum ut hoc non ſit; tamen ſeu ruet, ſeu eriget, Rempublicam, præclarum ſpectaculum mihi propono, modo te conſeſſore ſpectare liceat. Cum hæc maxime ſcriberem, ecce tibi Seboſus. Nondum plane ingemueram; Salve, inquit Arrius. Hoc eſt, Roma decedere? quos ego homines effugi, cum in hos incidi? Ego vero *in montes patrios, et ad incunabula noſtra*, pergam. Denique, ſi ſolus non potuero, cum ruſticis potius, quam cum his perurbanis: ita tamen, ut, quoniam tu certi nihil ſcribis, in Formiano tibi præſtoler uſque ad III Non. Mai. Terentiæ pergrata eſt aſſiduitas tua et diligentia in controverſia Mulviana. Neſcit omnino, te communem cauſam defendere eorum, qui agros publicos poſſideant. Sed tamen tu aliquid publicanis pendis; hæc etiam id recuſat. Ea tibi igitur, et Κικέρων, ἀριστοκρατικώτατος παῖς, ſalutem dicunt.

CICERO ATTICO SAL.

XVI. CŒNATO mihi, et jam dormitanti, prid. Kal. Mai. epiſtola eſt illa reddita, in qua de agro Campano ſcribis. Quid quæris? Primum ita me pupugit, ut ſomnum mihi ademerit, ſed id cogitatione magis, quam moleſtia. Cogitanti autem hæc fere ſuccurrebant. Primum ex eo, quod ſuperioribus literis ſcripſeras, ex familiari te illius audiſſe, prolatum iri aliquid, quod nemo improbaret; majus aliquid timueram: hoc mihi ejuſmodi non videbatur. Deinde, ut me ego conſoler, omnis expectatio largitionis agrariæ in agrum Campanum videtur eſſe derivata: qui ager, ut dena jugera ſint, non amplius hominum quinque millia poteſt ſuſtinere: reliqua omnis multitudo ab illis abalienetur neceſſe eſt. Præterea, ſi ulla res eſt, quæ bonorum animos, quos jam video eſſe commotos, vehementius poſſit incendere, hæc certe eſt, et eo magis, quod portoriis Italiæ ſublatis, agro Campano diviſo, quod vectigal ſupereſt domeſticum, præter viceſimam? quæ mihi videtur una conciuncula, clamore pediſſequorum noſtrorum, eſſe peritura. Cnæus quidem noſter jam plane quid cogitet neſcio,

Φυσᾷ γὰρ ἐ σμικροῖσιν αὐλίσκοις ἔτι,
Ἀλλ᾽ ἀγρίαις φύσαισι φορβειᾶς ἄτερ.

Qui quidem etiam iſtuc adduci potuerit: nam adhuc hoc ἐσοφίζετο, ſe leges Cæſaris probare; actiones ipſum præſtare debere: agrariam legem ſibi placuiſſe: potuerit intercedi necne, nihil ad ſe pertinere: de rege Alexandrino placuiſſe ſibi aliquando confici; Bibulus de cælo tum ſervaſſet, necne, ſibi quærendum non fuiſſe: de Publicanis, voluiſſe illi ordini commodare; quid futurum fuerit, ſi Bibulus tum in forum deſcendiſſet, ſe divinare non potuiſſe. Nunc vero, Sampſicerame, quid dices? vectigal te nobis in monte Antilibano conſtituiſſe, agri Campani abſtuliſſe? quid? hoc quemadmodum

obtinebis? oppreſſos vos, inquit, tenebo exercitu Cæſaris. Non mehercule me tu quidem tam iſto exercitu, quam ingratis animis eorum hominum, qui appellantur boni: qui mihi non modo præmiorum, ſed ne ſermonum quidem, unquam fructum ullum aut gratiam retulerunt. Quod ſi in eam me partem incitarem, profecto jam aliquam reperirem reſiſtendi viam. Nunc prorſus hoc ſtatui, ut, quoniam tanta controverſia eſt Dicæarcho, familiari tuo, cum Theophraſto amico meo, ut ille tuus τὸν πρακτικὸν βίον longe omnibus anteponat, hic autem τὸν θεωρητικὸν, utrique a me mos geſtus eſſe videatur. Puto enim me Dicæarcho affatim ſatisfeciſſe: reſpicio nunc ad hanc familiam, quæ mihi non modo ut requieſcam permittit; ſed reprehendit, quia non ſemper quierim. Quare incumbamus, O noſter Tite, ad illa præclara ſtudia; et eo, unde diſcedere non oportuit, aliquando revertamur. Quod de Quinti fratris epiſtola ſcribis, ad me quoque fuit πρόσθε λέων, ὄπιθεν δὲ. Quid dicam neſcio: nam ita deplorat primis verſibus manſionem ſuam, ut quemvis movere poſſit: ita rurſus remittit, ut me roget, ut annales ſuos emendem, et edam. Illud tamen, quod ſcribit, animadvertas velim, de portorio circumvectionis; ait ſe de conſilii ſententia rem ad Senatum rejeciſſe. Nondum videlicet meas literas legerat; quibus ad eum, re conſulta et explorata, perſcripſeram, non deberi. Velim, ſi qui Græci jam Romam ex Aſia de ea cauſa venerunt, videas, et, ſi tibi videbitur, his demonſtres, quid ego de ea re ſentiam. Si poſſum diſcedere, ne cauſa optima in Senatu pereat, ego ſatisfaciam Publicanis; εἰ δὲ μὴ, (vere tecum loquar) in hac re malo univerſæ Aſiæ, et negotiatoribus; nam eorum quoque vehementer intereſt. Hoc ego ſentio valde nobis opus eſſe. Sed tu id videbis. Quæſtores autem, quæſo, num etiam de ciſtophoro dubitant? nam ſi aliud nihil erit, cum erimus omnia experti, ego illud ne quidem contemnam, quod extremum eſt. Te in Arpinati videbimus, et hoſpitio agreſti accipiemus; quoniam maritimum hoc contempſiſti.

Cicero Attico Sal.

XVII. PRORSUS, ut ſcribis, ita ſentio: turbatur Sampſiceramus: nihil eſt, quod non timendum ſit: Ὁμολογουμένως τυραννίδα συσκευάζεται. Quid enim iſta repentina affinitatis conjunctio, quid ager Campanus, quid effuſio pecuniæ ſignificant? quæ, ſi eſſent extrema, tamen eſſet nimium mali: ſed ea natura rei eſt, ut hæc extrema eſſe non poſſint. Quid enim eos hæc ipſa per ſe delectare poſſunt? Nunquam huc veniſſent, niſi ad alias res peſtiferas aditus ſibi compararent. Dii immortales! Verum, ut ſcribis, hæc in Arpinati a. d. VI. circiter Id. Maias non deflebimus, ne et opera et oleum philologiæ noſtræ perierit; ſed conferemus tranquillo animo. Neque tam me εὐελπιστία conſolatur, ut antea, quam ἀδιαφορία; qua nulla in re tam utor, quam in hac civili et publica. Quin etiam, quod eſt ſubinane in nobis, et non ἀφιλόδοξον, (bellum eſt enim ſua vitia noſſe) id afficitur quadam delectatione: ſolebat enim me pungere, ne Sampſicerami merita in patriam ad annos DC majora viderentur, quam noſtra: hac quidem cura certe jam vacuum eſt: jacet enim ille ſic, ut πτῶσις Curiana ſtare videatur. Sed hæc coram. Tu tamen videris mihi Romæ fore ad noſtrum adventum; quod ſane facile patiar, ſi tuo commodo fieri poſſit: ſin, ut ſcribis, ita venies; velim e Theophane expiſcere, quonam in me animo ſit Alabarches. Quæres ſcilicet, ut ſoles κατὰ τὸ κηδεμονικὸν, et ad me ab eo quaſi ὑποθήκας afferes, quemadmodum me geram: aliquid ex ejus ſermone poterimus περὶ τῶν ὅλων ſuſpicari.

CICERO ATTICO SAL.

XVIII. ACCEPI aliquot epiſtolas tuas, ex quibus intellexi, quam ſuſpenſo animo et ſollicito ſcire averes, quid eſſet novi. Tenemur undique: neque jam quo minus ſerviamus, recuſamus; ſed mortem et ejectionem, quaſi majora, timemus; quæ multo ſunt minora. Atque hic ſtatus, qui una voce omnium gemitur, neque verbo cujuſquam ſublevatur. Σκοπὸς eſt, ut ſuſpicor, illis, qui tenent, nullam cuiquam largitionem relinquere. Unus loquitur, et palam adverſatur adoleſcens Curio. Huic plauſus maximi, conſalutatio forenſis perhonorifica, ſigna præterea benevolentiæ permulta a bonis impertiuntur: Fufium clamoribus, et conviciis, et ſibilis, conſectantur. His ex rebus non ſpes, ſed dolor, eſt major; cum videas civitatis voluntatem ſolutam, virtutem alligatam. Ac ne forte quæras κατὰ λεπτὸν de ſingulis rebus, univerſa res eo eſt deducta, ſpes ut nulla ſit, aliquando non modo privatos, verum etiam magiſtratus, liberos fore. Hac tamen in oppreſſione, ſermo in circulis duntaxat et conviviis, eſt liberior, quam fuit. Vincere incipit timorem dolor, ſed ita, ut omnia ſint pleniſſima deſperationis. Habet etiam Campana lex execrationem in concione candidatorum, ſi mentionem fecerint, quo aliter ager poſſideatur, atque ut ex legibus Juliis. Non dubitant jurare cæteri. Laterenſis exiſtimatur caute feciſſe, quod Tribunatum plebis petere deſtitit, ne juraret. Sed de Republica non libet plura ſcribere. Diſpliceo mihi, nec ſine ſummo ſcribo dolore: me tueor, ut oppreſſis omnibus, non demiſſe; ut tantis rebus geſtis, parum fortiter. A Cæſare valde liberaliter invitor in legationem illam, ſibi ut ſim legatus; atque etiam libera legatio voti cauſa datur. Sed hæc et præſidii apud pudorem Pulchelli non habet ſatis, et a fratris adventu me ablegat: illa et munitior eſt, et non impedit, quo minus adſim,

cum velim. Hanc ego teneo, ſed uſurum me non puto: neque tamen ſcit quiſquam. Non lubet fugere: aveo pugnare: magna ſunt hominum ſtudia. Sed nihil affirmo: tu hoc ſilebis. De Statio manumiſſo, et nonnullis aliis rebus, angor quidem, ſed jam prorſus occallui. Tu vellem, egove cuperem, adeſſes: nec mihi conſilium, nec conſolatio, deeſſet. Sed ita te para, ut, ſi inclamaro, advoles.

Cicero Attico Sal.

XIX. MULTA me ſollicitant, et ex Reipublicæ tanto motu, et ex iis periculis, quæ mihi ipſi intenduntur, et ſexcenta ſunt. Sed mihi nihil eſt moleſtius, quam Statium manumiſſum. *Nec meum imperium? ac mitto imperium; non ſimultatem meam revereri ſaltem?* Nec, quid faciam, ſcio: neque tantum eſt in re, quantus eſt ſermo. Ego autem ne iraſci poſſum quidem iis, quos valde amo: tantum doleo, ac mirifice quidem. Cætera in magnis rebus; minæ Clodii, contentioneſque, quæ mihi proponuntur, modice me tangunt: etenim vel ſubire eas videor mihi ſumma cum dignitate, vel declinare nulla cum moleſtia, poſſe. Dices fortaſſe, dignitatis ἅλις, tanquam δρυὸς; ſaluti, ſi me amas, conſule. Me miſerum, cur non ades? nihil te profecto præteriret: ego fortaſſe τυφλώττω, et nimium τῷ καλῷ προσπέπονθα. Scito nihil unquam fuiſſe tam infame, tam turpe, tam peræque omnibus generibus, ordinibus, ætatibus, offenſum, quam hunc ſtatum, qui nunc eſt: magis mehercule quam vellem, non modo quam putaram. Populares iſti jam etiam modeſtos homines ſibilare docuerunt. Bibulus in cælo eſt; nec quare, ſcio: ſed ita laudatur, quaſi *Unus homo nobis cunctando reſtituit rem.* Pompeius, noſtri amores, qui mihi ſummo dolori eſt, ipſe ſe afflixit; neminem tenet: voluntate, an metu, neceſſe ſit iis uti, vereor. Ego autem neque pugno cum illa cauſa propter illam amicitiam; neque approbo,

ne omnia improbem, quæ antea geſſi: utor via. Populi ſenſus maxime theatro et ſpectaculis perſpectus eſt. Nam gladiatoribus qua dominus, qua advocati ſibilis conſciſſi: ludis Apollinaribus Diphilus tragœdus in noſtrum Pompeium petulanter invectus eſt. *Noſtra miſeria tu es Magnus,* millies coactus eſt dicere. *Eandem virtutem iſtam, veniet tempus, cum graviter gemes,* totius theatri clamore dixit, itemque cætera. Nam et ejuſmodi ſunt ii verſus, ut in tempus ab inimico Pompeii ſcripti eſſe videantur. *Si neque leges, neque mores, cogunt,* et cætera, magno cum fremitu et clamore ſunt dicta. Cæſar cum veniſſet, mortuo plauſu: Curio filius eſt inſecutus: huic ita plauſum eſt, ut, ſalva Republica, Pompeio plaudi ſolebat. Tulit Cæſar graviter. Literæ Capuam ad Pompeium volare dicebantur. Inimici erant Equitibus, qui Curioni ſtantes plauſerant; hoſtes omnibus: Roſciæ legi, etiam frumentariæ, minitabantur. Sane res erat perturbata. Equidem malueram, quod erat ſuſceptum ab illis, ſilentio tranſire: ſed vereor ne non liceat. Non ferunt homines, quod videtur eſſe tamen ferendum: ſed eſt jam una vox omnium, magis odio firmata, quam præſidio. Noſter autem Publius mihi minitatur, inimicus eſt: impendet negotium, ad quod tu ſcilicet advolabis. Videor mihi noſtrum illum Conſularem exercitum bonorum omnium, etiam ſatis bonorum, habere firmiſſimum. Pompeius ſignificat ſtudium erga me non mediocre. Idem affirmat, verbum de me illum non eſſe facturum: in quo non me ille fallit, ſed ipſe fallitur. Coſconio mortuo, ſum in ejus locum invitatus: id erat vocari in locum mortui. Nihil me turpius apud homines fuiſſet; neque vero ad iſtam ipſam ἀσφάλειαν quicquam alienius: ſunt enim illi apud bonos invidioſi: ego apud improbos meam retinuiſſem invidiam, alienam aſſumpſiſſem. Cæſar me ſibi vellet eſſe legatum. Honeſtior hæc declinatio periculi: ſed ego hoc nunc repudio. Quid ergo eſt? pugnare malo: nihil tamen certi. Iterum dico, utinam adeſſes! Sed tamen, ſi erit neceſſe, arceſſemus. Quid

aliud? quid? hoc opinor. Certi ſumus periſſe omnia. Quid enim *ἀκκιζόμεθα* tamdiu? Sed hæc ſcripſi properans, et mehercule timide: poſthac ad te, aut, ſi perfidelem habebo, cui dem, ſcribam plane omnia; aut, ſi obſcure ſcribam, tu tamen intelliges. In iis epiſtolis me Lælium, te Furium, faciam: cætera erunt *ἐν αἰνιγμοῖς*. Hîc Cæcilium colimus, et obſervamus diligenter. Edicta Bibuli audio ad te miſſa: iis ardet dolore et ira noſter Pompeius.

Cicero Attico Sal.

XX. ANICATO, ut te velle intellexeram, nullo loco defui. Numeſtium ex literis tuis ſtudioſe ſcriptis libenter in amicitiam recepi. Cæcilium, quibus rebus poſſum, tueor diligenter. Varro ſatisfacit nobis. Pompeius amat nos, caroſque habet. Credis? inquies. Credo: prorſus mihi perſuadet. Sed quia, ut video, pragmatici homines omnibus hiſtoricis præceptis, verſibus denique, cavere jubent, et vetant credere; alterum facio, ut caveam; alterum, ut non credam, facere non poſſum. Clodius adhuc mihi denuntiat periculum. Pompeius affirmat non eſſe periculum; adjurat; addit etiam, ſe prius occiſum iri ab eo, quam me violatum iri. Tractatur res. Simul et quid erit certi, ſcribam ad te. Si erit pugnandum, arceſſam ad ſocietatem laboris; ſi quies dabitur, ab Amalthea te non commovebo. De Republica breviter ad te ſcribam: jam enim charta ipſa ne nos prodat, pertimeſco. Itaque poſthac, ſi erunt mihi plura ad te ſcribenda, *ἀλληγορίαις* obſcurabo. Nunc quidem novo quodam morbo civitas moritur; ut, cum omnes ea quæ ſunt acta improbent, querantur, doleant, varietas in re nulla ſit, aperteque loquantur, et jam clare gemant; tamen medicina nulla afferatur. Neque enim reſiſti ſine internecione poſſe arbitramur; nec videmus qui finis cedendi præter exitium futurus ſit. Bibulus hominum admiratione et

benevolentia in cælo eſt: edicta ejus et conciones deſcribunt et legunt: novo quodam genere in ſummam gloriam venit. Populare nunc nihil tam eſt, quam odium popularium. Hæc quo ſint eruptura, timeo: ſed, ſi diſpicere quid cœpero, ſcribam ad te apertius. Tu, ſi me amas tantum, quantum profecto amas; expeditus facito ut ſis; ſi inclamaro, ut accurras: ſed do operam, et dabo, ne ſit neceſſe. Quod ſcripſeram te Furium ſcripturum, nihil neceſſe eſt tuum nomen mutare: me faciam Lælium, et te Atticum; neque utar meo chirographo, neque ſigno; ſi modo erunt ejuſmodi literæ, quas in alienum incidere nolim. Diodotus mortuus eſt: reliquit nobis H-S fortaſſe centies. Comitia Bibulus cum Archilochio edicto in ante diem xv Kal. Nov. diſtulit. A Vibio libros accepi. Poeta ineptus: nec tamen ſcit nihil; et eſt non inutilis. Deſcribo et remitto.

Cicero Attico Sal.

XXI. De republica quid ego tibi ſubtiliter? tota periit: atque hoc eſt miſerior, quam reliquiſti, quod tum videbatur ejuſmodi dominatio civitatem oppreſſiſſe, quæ jucunda eſſet multitudini; bonis autem ita moleſta, ut tamen ſine pernicie: nunc repente tanto in odio eſt omnibus, ut, quorſum eruptura ſit, horreamus. Nam iracundiam atque intemperantiam illorum ſumus experti, qui Catoni irati omnia perdiderunt: ſed ita lenibus uti videbantur venenis, ut poſſe videremur ſine dolore interire: nunc vero ſibilis vulgi, ſermonibus honeſtorum, fremitu Italiæ, vereor ne exarſerint. Equidem ſperabam, ut ſæpe etiam loqui tecum ſolebam, ſic orbem Reipublicæ eſſe converſum, ut vix ſonitum audire, vix impreſſam orbitam videre, poſſemus; et fuiſſet ita, ſi homines tranſitum tempeſtatis expectare potuiſſent: ſed cum diu occulte ſuſpiraſſent, poſtea jam gemere, ad extremum vero loqui omnes et clamare,

cœperunt. Itaque ille amicus noſter, inſolens infamiæ, ſemper in laude verſatus, circumfluens gloria, deformatus corpore, fractus animo, quo ſe conferat neſcit: progreſſum præcipitem, inconſtantem reditum, videt: bonos, inimicos habet; improbos ipſos, non amicos. Ac vide mollitiem animi: non tenui lacrimas, cum illum ante VIII Kal. Sext. vidi de edictis Bibuli concionantem, qui antea ſolitus eſſet jactare ſe magnificentiſſime illo in loco, ſummo cum amore populi, cunctis faventibus. Ut ille tum humilis, ut demiſſus erat! ut ipſe etiam ſibi, non iis ſolum, qui aderant, diſplicebat! O ſpectaculum uni Craſſo jucundum, cæteris non item! Nam, quia deciderat ex aſtris, lapſus, quam progreſſus, potius videbatur: et, ut Apelles, ſi Venerem, aut ſi Protogenes Ialyſum illum ſuum cœno oblitum videret, magnum, credo, acciperet dolorem; ſic ego hunc, omnibus a me pictum et politum artis coloribus, ſubito deformatum, non ſine magno dolore vidi. Quanquam nemo putabat, propter Clodianum negotium, me illi amicum eſſe debere; tamen tantus fuit amor, ut exhauriri nulla poſſet injuria. Itaque Archilochia in illum edicta Bibuli populo ita ſunt jucunda, ut eum locum, ubi proponuntur, præ multitudine eorum, qui legunt, tranſire nequeant; ipſi ita acerba, ut tabeſcat dolore; mihi mehercule moleſta, quod et eum, quem ſemper dilexi, nimis excruciant, et timeo, tam vehemens vir, tamque acer in ferro, et tam inſuetus contumeliæ, ne omni animi impetu dolori et iracundiæ pareat. Bibuli qui ſit exitus futurus, neſcio: ut nunc res ſe habet, admirabili gloria eſt. Quin cum comitia in menſem Octobr. diſtuliſſet; quod ſolet ea res populi voluntatem offendere, putarat Cæſar oratione ſua poſſe impelli concionem, ut iret ad Bibulum: multa cum ſeditioſiſſime diceret, vocem exprimere non potuit. Quid quæris? ſentiunt, ſe nullam ullius partis voluntatem tenere: eo magis vis nobis eſt timenda. Clodius inimicus eſt nobis. Pompeius confirmat eum nihil eſſe facturum contra me. Mihi periculoſum eſt credere: ad reſiſtendum me paro. Studia ſpero

me ſumma habiturum omnium ordinum. Te cum ego deſidero, tum vero res ad tempus illud vocat: plurimum conſilii, animi, præſidii denique, mihi, ſi te ad tempus videro, acceſſerit. Varro mihi ſatisfacit: Pompeius loquitur divinitus: ſpero nos aut certe cum ſumma gloria, aut ſine moleſtia etiam, diſceſſuros. Tu, quid agas, quemadmodum te oblectes, quid cum Sicyoniis egeris, ut ſciam cura.

Cicero Attico Sal.

XXII. QUAM vellem Romæ! manſiſſes profecto, ſi hæc fore putaſſemus. Nam Pulchellum noſtrum facillime teneremus; aut certe, quid eſſet facturus, ſcire poſſemus. Nunc ſe res ſic habet: volitat, furit, nihil habet certi, multis denuntiat: quod fors obtulerit, id acturus videtur. Cum videt, quo ſit in odio ſtatus hic rerum, in eos, qui hæc egerunt, impetum facturus videtur: cum autem rurſus opes et vim exercitus recordatur, convertit ſe in nos: nobis autem ipſis cum vim, tum judicium, minatur. Cum hoc Pompeius egit, et, ut ad me ipſe referebat, (alium enim habeo neminem teſtem) vehementer egit, cum diceret, in ſumma ſe perfidiæ et ſceleris infamia fore, ſi mihi periculum crearetur ab eo, quem ipſe armaſſet, cum plebeium fieri paſſus eſſet: ſed fidem recepiſſe ſibi et ipſum et Appium de me: hanc ſi ille non ſervaret, ita laturum, ut omnes intelligerent, nihil ſibi antiquius amicitia noſtra fuiſſe. Hæc, et in eam ſententiam cum multa dixiſſet, aiebat illum primo ſane diu multa contra; ad extremum autem manus dediſſe, et affirmaſſe nihil ſe contra ejus voluntatem eſſe facturum. Sed poſtea tamen ille non deſtitit de nobis aſperrime loqui: quod ſi non faceret, tamen ei nihil crederemus; atque omnia, ſicut facimus, pararemus. Nunc ita nos gerimus, ut in dies ſingulos et ſtudia in nos hominum et opes noſtræ augeantur. Rempublicam nulla ex parte attingimus;

in cauſis, atque in illa opera noſtra forenſi, ſumma induſtria verſamur: quod egregie non modo iis, qui utuntur opera, ſed etiam in vulgus, gratum eſſe ſentimus. Domus celebratur: occurritur: renovatur memoria Conſulatus: ſtudia ſignificantur: in eam ſpem adducimur, ut nobis ea contentio, quæ impendet, interdum non fugienda videatur. Nunc mihi et conſiliis opus eſt tuis, et amore, et fide. Quare advola: expedita mihi erunt omnia, ſi te habebo. Multa per Varronem noſtrum agi poſſunt, quæ te urgente erunt firmiora; multa ab ipſo Publio elici, multa cognoſci, quæ tibi occulta eſſe non poterunt: multa etiam . . . Sed abſurdum eſt ſingula explicare: tum ego requiram te ad omnia. Unum illud tibi perſuadeas velim, omnia mihi fore explicata, ſi te videro: ſed totum eſt in eo, ſi ante quam ille ineat magiſtratum. Puto, Pompeium Craſſo urgente, ſi tu aderis, qui per *βοῶπιν* ex ipſo intelligere poſſis, qua fide ab illis agatur, nos aut ſine moleſtia, aut certe ſine errore, futuros. Precibus noſtris et cohortatione non indiges: quid mea voluntas, quid tempus, quid rei magnitudo, poſtulet, intelligis. De Republica nihil habeo ad te ſcribere, niſi ſummum odium omnium hominum in eos, qui tenent omnia: mutationis tamen ſpes nulla. Sed, quod facile ſentias, tædet ipſum Pompeium, vehementerque pœnitet. Non provideo ſatis, quem exitum futurum putem: ſed certe videntur hæc aliquo eruptura. Libros Alexandri, negligentis hominis, et non boni poetæ, ſed tamen non inutilis, tibi remiſi. Numerium Numeſtium libenter accepi in amicitiam; et hominem gravem, et prudentem, et dignum tua commendatione, cognovi.

CICERO ATTICO SAL.

XXIII. NUNQUAM ante arbitror te epiſtolam meam legiſſe, niſi mea manu ſcriptam: ex eo colligere poteris, quanta occupatione diſtinear. Nam cum vacui temporis

nihil haberem, et cum, recreandæ voculæ cauſa, neceſſe eſſet mihi ambulare, hæc dictavi ambulans. Primum igitur illud te ſcire volo, Sampſiceramum noſtrum amicum vehementer ſui ſtatus pœnitere, reſtituique in eum locum cupere, ex quo decidit, doloremque ſuum impertire nobis, et medicinam interdum aperte quærere; quam ego poſſum invenire nullam: deinde omnes illius partis auctores ac ſocios, nullo adverſario, conſeneſcere; conſenſionem univerſorum nec voluntatis, nec ſermonis, majorem unquam fuiſſe. Nos autem (nam, id te ſcire cupere, certo ſcio) publicis conſiliis nullis interſumus, totoſque nos ad forenſem operam laboremque contulimus: ex quo, quod facile intelligi poſſit, in multa commemoratione earum rerum, quas geſſimus, deſiderioque verſamur. Sed βοώπιδος noſtræ conſanguineus non mediocres terrores jacit atque denuntiat, et Sampſiceramo negat; cæteris præ ſe fert, et oſtentat. Quamobrem, ſi me amas tantum, quantum profecto amas, ſi dormis, expergiſcere; ſi ſtas, ingredere; ſi ingrederis, curre; ſi curris, advola. Credibile non eſt, quantum ego in conſiliis et prudentia tua, quodque maximum eſt, quantum in amore et fide ponam. Magnitudo rei longam orationem fortaſſe deſiderat, conjunctio vero noſtrorum animorum brevitate contenta eſt. Permagni noſtra intereſt, te, ſi comitiis non potueris, at declarato illo, eſſe Romæ. Cura ut valeas.

Cicero Attico Sal.

XXIV. QUAS Numeſtio literas dedi, ſic te iis evocabam, ut nihil acrius, neque incitatius, fieri poſſet: ad illam κέλευσιν adde etiam ſi quid potes. Ac ne ſis perturbatus: novi enim te; et non ignoro, quam ſit amor omnis ſollicitus atque anxius: ſed res eſt, ut ſpero, non tam exitu moleſta, quam aditu. Vettius ille, ille noſter index, Cæſari, ut perſpicimus, pollicitus eſt, ſe curaturum, ut in aliquam ſuſpicionem

facinoris Curio filius adduceretur. Itaque inſinuatus in familiaritatem adoleſcentis, et cum eo, ut res indicat, ſæpe congreſſus, rem in eum locum deduxit, ut diceret ſibi certum eſſe cum ſuis ſervis in Pompeium impetum facere, eumque occidere. Hoc Curio ad patrem detulit, ille ad Pompeium: res delata ad Senatum eſt. Introductus Vettius, primo negabat ſe unquam cum Curione reſtitiſſe; neque id ſane diu: nam ſtatim fidem publicam poſtulavit. Haud reclamatum eſt. Tum expoſuit, manum fuiſſe juventutis duce Curione, in qua Paulus initio fuiſſet, et Q. Cæpio hic Brutus, et Lentulus, flaminis filius, conſcio patre: poſtea C. Septimium, ſcribam Bibuli, pugionem ſibi a Bibulo attuliſſe: quod totum irriſum eſt; Vettio pugionem defuiſſe, niſi ei Conſul dediſſet; eoque magis id ejectum eſt, quod a. d. III. Id. Maii Bibulus Pompeium fecerat certiorem, ut caveret inſidias: in quo ei Pompeius gratias egerat. Introductus Curio filius dixit ad ea, quæ Vettius dixerat: maximeque in eo tum quidem Vettius eſt reprehenſus, quod dixerat adoleſcentium conſilium, ut in foro cum gladiatoribus Gabinii Pompeium adorirentur: in eo principem Paulum fuiſſe; quem conſtabat eo tempore in Macedonia fuiſſe. Fit ſenatus-conſultum ut Vettius, quod confeſſus eſſet ſe cum telo fuiſſe, in vincula conjiceretur: qui eum emiſiſſet, contra Rempublicam eſſe facturum. Res erat in ea opinione, ut putarent id eſſe actum, ut Vettius in foro cum pugione, et item ſervi ejus comprehenderentur cum telis: deinde ille ſe diceret indicaturum; idque ita actum eſſet, niſi Curiones rem ante ad Pompeium detuliſſent. Tum ſenatus-conſultum in concione recitatum eſt. Poſtero autem die Cæſar, is, qui olim Prætor cum eſſet, Q. Catulum ex inferiore loco juſſerat dicere, Vettium in Roſtra produxit; eumque in eo loco conſtituit, quo Bibulo Conſuli aſpirare non liceret. Hîc ille omnia, quæ voluit, de Republica dixit, et, qui illuc factus inſtitutuſque veniſſet, primum Cæpionem de oratione ſua ſuſtulit, quem in Senatu acerrime nominarat; ut

appareret, noctem et nocturnam deprecationem interceſſiſſe: deinde, quos in ſenatu ne tenuiſſima quidem ſuſpicione attigerat, eos nominavit, Lucullum, a quo ſolitum eſſe ad ſe mitti C. Fannium, illum, qui in P. Clodium ſubſcripſerat; L. Domitium, cujus domum conſtitutam fuiſſe, unde eruptio fieret: me non nominavit; ſed dixit, Conſularem diſertum, vicinum Conſulis, ſibi dixiſſe, Ahalam Servilium aliquem, aut Brutum, opus eſſe reperiri. Addidit ad extremum, cum, jam dimiſſa concione, revocatus a Vatinio fuiſſet, ſe audiſſe a Curione, his de rebus conſcium eſſe Piſonem generum meum, et M. Laterenſem. Nunc reus erat apud Craſſum Divitem Vettius de vi: et, cum eſſet damnatus, erat indicium poſtulaturus: quod ſi impetraſſet, judicia fore videbantur. Ea nos, utpote qui nihil contemnere ſolemus, non pertimeſcebamus. Hominum quidem ſumma erga nos ſtudia ſignificabantur: ſed prorſus vitæ tædet, ita ſunt omnia omnium miſeriarum pleniſſima. Modo cædem timueramus, quam oratio fortiſſimi ſenis Q. Conſidii diſcuſſerat: ea, quam quotidie timere potueramus, ſubito exorta eſt. Quid quæris? nihil me infortunatius, nihil fortunatius eſt Catulo, cum ſplendore vitæ, tum hoc tempore. Nos tamen his miſeriis erecto animo et minime perturbato ſumus; honeſtiſſimeque dignitatem noſtram et magna cura tuemur. Pompeius de Clodio jubet nos eſſe ſine cura, et ſummam in nos benevolentiam omni oratione ſignificat. Te habere conſiliorum auctorem, ſollicitudinum ſocium, omni in cogitatione conjunctum, cupio. Quare, ut Numeſtio mandavi, tecum ut ageret, item, atque eo ſi poteſt acrius, te rogo, ut plane ad nos advoles. Reſpiraro, ſi te videro.

Cicero Attico Sal.

XXV. CUM aliquem apud te laudaro tuorum familiarium, volam illum ſcire ex te me id feciſſe; ut nuper me ſcis ſcripſiſſe ad te de Varronis erga me officio; te ad me reſcripſiſſe, eam rem ſummæ tibi voluptati eſſe: ſed ego mallem ad illum ſcripſiſſes, mihi illum ſatisfacere; non quo faceret, ſed ut faceret. Mirabiliter enim moratus eſt, ſicut noſti, ἑλικτὰ καὶ οὐδὲν. Sed nos tenemus præceptum illud, τὰς τῶν κρατούντων. At hercule alter tuus familiaris Hortalus, quam plena manu, quam ingenue, quam ornate, noſtras laudes in aſtra ſuſtulit, cum de Flacci prætura, et de illo tempore Allobrogum, diceret? Sic habeto, nec amantius, nec honorificentius, nec copioſius, potuiſſe dici. Ei te hoc ſcribere a me tibi eſſe miſſum, ſane volo. Sed quid tu ſcribas? quem jam ego venire atque adeſſe arbitror: ita enim egi tecum ſuperioribus literis. Valde te expecto, valde deſidero; neque ego magis, quam ipſa res et tempus poſcit. His de negotiis quid ſcribam ad te, niſi idem quod ſæpe? Republica nihil deſperatius: iis, quorum opera, nihil majore odio. Nos, ut opinio, et ſpes, et conjectura noſtra fert, firmiſſima benevolentia hominum muniti ſumus. Quare advola. Aut expedies nos omni moleſtia, aut eris particeps. Ideo ſum brevior, quod, ut ſpero, coram brevi tempore conferre quæ volumus licebit. Cura ut valeas.

EPISTOLARUM

AD ATTICUM

LIBER III.

Cicero Attico Sal.

I. CUM antea maxime noſtra intereſſe arbitrabar te eſſe nobiſcum; tum vero, ut legi rogationem, intellexi ad iter id, quod conſtitui, nihil mihi optatius cadere poſſe, quam ut tu me quamprimum conſequare; ut, cum ex Italia profecti eſſemus, ſive per Epirum iter eſſet faciendum, tuo tuorumque præſidio uteremur; ſive aliud quid agendum eſſet, certum conſilium de tua ſententia capere poſſemus. Quamobrem te oro des operam, ut me ſtatim conſequare. Facilius potes, quoniam de provincia Macedonia perlata lex eſt. Pluribus verbis tecum agerem, niſi pro me apud te res ipſa loqueretur.

Cicero Attico Sal.

II. ITINERIS noſtri cauſa fuit, quod non habebam locum, ubi pro meo jure diutius eſſe poſſem, quam in fundum Sicæ; præſertim nondum rogatione correcta: et ſimul intelligebam te ex eo loco, ſi te haberem, poſſe me Brunduſium referre; ſine te autem non eſſe nobis illas partes tenendas

propter Autronium. Nunc, ut ad te antea ſcripſi, ſi ad nos veneris, conſilium totius rei capiemus. Iter eſſe moleſtum ſcio; ſed tota calamitas omnes moleſtias habet. Plura ſcribere non poſſum, ita ſum animo perculſo et abjecto. Cura ut valeas. Dat. VI. Id. Apr. in oris Luc.

CICERO ATTICO SAL.

III. UTINAM illum diem videam, cum tibi agam gratias, quod me vivere coegiſti. Adhuc quidem valde me pœnitet: ſed te oro, ut ad me Vibonem ſtatim venias, quo ego multis de cauſis converti iter meum. Sed eo ſi veneris, de toto itinere ac fuga mea conſilium capere potero. Si id non feceris, mirabor: ſed confido te eſſe facturum.

CICERO ATTICO SAL.

IV. MISERIÆ noſtræ potius velim, quam inconſtantiæ, tribuas, quod a Vibone, quo te arceſſebamus, ſubito diſceſſimus: allata eſt enim nobis rogatio de pernicie mea; in qua, quod correctum eſſe audieramus, erat ejuſmodi, ut mihi ultra quadringenta millia liceret eſſe. Illo cum pervenire non liceret, ſtatim iter Brunduſium verſus contuli ante diem rogationis; ne et Sica, apud quem eram, periret; et quod Melite eſſe non licebat. Nunc tu propera ut nos conſequare, ſi modo recipiemur. Adhuc invitamur benigne: ſed, quod ſupereſt, timemus. Me, mi Pomponi, valde pœnitet vivere; qua in re apud me tu plurimum valuiſti. Sed hæc coram: fac modo, ut venias.

CICERO ATTICO SAL.

V. TERENTIA tibi et ſæpe et maximas agit gratias: id eſt mihi gratiſſimum. Ego vivo miſerrimus, et maximo dolore conficior. Ad te quid ſcribam, neſcio. Si enim es Romæ, jam me aſſequi non potes: ſin es in via, cum eris me aſſecutus, coram agemus, quæ erunt agenda. Tantum te oro, ut, quoniam me ipſum ſemper amaſti, eodem amore ſis; ego enim idem ſum: inimici mei mea mihi, non me ipſum, ademerunt. Cura ut valeas. Dat. VIII. Id. Apr. Thurii.

CICERO ATTICO SAL.

VI. NON fuerat mihi dubium, quin te Tarenti aut Brunduſii viſurus eſſem: idque ad multa pertinuit; in eis, et ut in Epiro conſiſteremus, et de reliquis rebus tuo conſilio uteremur. Quoniam id non contigit, erit hoc quoque in magno numero noſtrorum malorum. Nobis iter eſt in Aſiam, maxime Cyzicum. Meos tibi commendo. Me vix miſereque ſuſtento. D. XIV. Kal. Mai. Tarent.

CICERO ATTICO SAL.

VII. BRUNDUSIUM veni a. d. XIV. Kal. Maias. Eo die pueri tui mihi a te literas reddiderunt; et alii pueri poſt diem tertium ejus diei alias literas attulerunt. Quod me rogas et hortaris, ut apud te in Epiro ſim, voluntas tua mihi valde grata eſt, et minime nova; ſed et conſilium mihi quidem optatum, ſi liceret ibi omne tempus conſumere: odi enim celebritatem; fugio homines; lucem aſpicere vix poſſum.

Eſſet mihi iſta ſolitudo, præſertim tam familiari in loco, non amara: ſed itineris cauſa, ut devorterem, primum eſt devium; deinde, ab Autronio et cæteris quatridui; deinde, ſine te. Nam caſtellum munitum habitanti mihi prodeſſet; tranſeunti non eſt neceſſarium. Quod ſi auderem, Athenas peterem: ſane ita cadebat ut vellem. Nunc et noſtri hoſtes ibi ſunt; et te non habemus; et veremur, ne interpretentur, illud quoque oppidum ab Italia non ſatis abeſſe; nec ſcribis, quam ad diem te expectemus. Quod me ad vitam vocas, unum efficis, ut a me manus abſtineam; alterum non potes, ut me non noſtri conſilii vitæque pœniteat. Quid enim eſt quod me retineat, præſertim ſi ſpes ea non eſt, quæ nos proficiſcentes proſequebatur? Non faciam, ut enumerem miſerias omnes, in quas incidi per ſummam injuriam, et ſcelus non tam inimicorum meorum, quam invidorum, ne et meum mœrorem exagitem, et te in eundem luctum vocem. Hoc affirmo, neminem unquam tanta calamitate eſſe affectum; nemini mortem magis optandam fuiſſe; cujus oppetendæ tempus honeſtiſſimum prætermiſſum eſt. Reliqua tempora non ſunt jam ad medicinam, ſed ad finem, doloris. De Republica, video te colligere omnia, quæ putes aliquam ſpem mihi poſſe afferre mutandarum rerum: quæ quanquam exigua ſunt; tamen, quoniam placet, expectemus. Tu nihilo minus, ſi properaris, nos conſequere: nam aut accedemus in Epirum; aut tarde per Candaviam ibimus. Dubitationem autem de Epiro non inconſtantia noſtra afferebat, ſed quod de fratre, ubi eum viſuri eſſemus, neſciebamus: quem quidem ego nec quo modo viſurus, nec ubi dimiſſurus ſim, ſcio: id eſt maximum et miſerrimum mearum omnium miſeriarum. Ego et ſæpius ad te et plura ſcriberem, niſi mihi dolor meus cum omnes partes mentis, tum maxime hujus generis facultatem, ademiſſet. Videre te cupio. Cura ut valeas. Dat. prid. Kal. Mai. Brunduſii.

CICERO ATTICO SAL.

VIII. BRUNDUSIO proficiſcens ſcripſeram ad te, quas ob cauſas in Epirum non eſſemus profecti; quod et Achaia prope eſſet plena audaciſſimorum inimicorum, et exitus difficiles haberet, cum inde proficiſceremur. Acceſſit, cum Dyrrachii eſſemus, ut duo nuntii afferrentur; unus claſſe fratrem Epheſo Athenas; alter pedibus per Macedoniam venire. Itaque illi obviam miſimus Athenas, ut inde Theſſalonicam veniret. Ipſi proceſſimus, et Theſſalonicam a. d. x Kal: Jun. venimus; neque de illius itinere quicquam certi habebamus, niſi eum ab Epheſo ante aliquanto profectum. Nunc iſtic quid agatur magno opere timeo: quanquam tu altera epiſtola ſcribis Idibus Maiis audiri, fore ut acrius poſtularetur; altera, jam eſſe mitiora: ſed hæc eſt pridie data, quam illa; quo conturbor magis. Itaque, cum meus me mœror quotidianus lacerat et conficit, tum vero hæc addita cura vix mihi vitam reliquam facit. Sed et navigatio perdifficilis fuit; et ille incertus ubi ego eſſem, fortaſſe alium curſum petivit. Nam Phaeto libertus eum non vidit; vento rejectus ab illo in Macedoniam, Pellæ mihi præſto fuit. Reliqua quam mihi timenda ſint video, nec quid ſcribam habeo, et omnia timeo: nec tam miſerum eſt quicquam, quod non in noſtram fortunam cadere videatur. Equidem adhuc miſer, in maximis meis ærumnis et luctibus hoc metu adjecto, maneo Theſſalonicæ ſuſpenſus; nec audeo quicquam. Nunc ad ea quæ ſcripſiſti. Tryphonem Cæcilium non vidi. Sermonem tuum et Pompeii cognovi ex tuis literis. Motum in Republica non tantum ego impendere video, quantum tu aut vides, aut ad me conſolandum affers: Tigrane enim neglecto, ſublata ſunt omnia. Varroni me jubes agere gratias; faciam: item Hypſæo. Quod ſuades ne longius diſcedamus, dum acta menſis Maii ad nos

perferantur, puto me ita eſſe facturum; ſed ubi, nondum ſtatui: atque ita perturbato ſum animo de Quinto, ut nihil queam ſtatuere: ſed tamen ſtatim te faciam certiorem. Ex epiſtolarum mearum inconſtantia puto te mentis meæ motum videre; qui, etſi incredibili et ſingulari calamitate afflictus ſum, tamen non tam eſt ex miſeria, quam ex culpæ noſtræ recordatione, commotus: cujus enim ſcelere impulſi ac proditi ſimus, jam profecto vides; atque utinam jam ante vidiſſes, neque totum animum tuum mœrori mecum ſimul dediſſes. Quare, cum me afflictum et confectum luctu audies, exiſtimato me ſtultitiæ meæ pœnam ferre gravius, quam eventi; quod ei crediderim, quem eſſe nefarium non putarim. Me et meorum malorum memoria, et metus de fratre, in ſcribendo impedit: tu iſta omnia vide et guberna. Terentia tibi maximas gratias agit. Literarum exemplum, quas ad Pompeium ſcripſi, miſi tibi. Dat. IV. Kal. Jun. Theſſalonicæ.

Cicero Attico Sal.

IX. QUINTUS frater cum ex Aſia diſceſſiſſet ante Kal. Mai. et Athenas veniſſet Idib. valde fuit ei properandum, ne quid abſens acciperet calamitatis, ſi quis forte fuiſſet, qui contentus noſtris malis non eſſet. Itaque eum malui properare Romam, quam ad me venire: et ſimul (dicam enim, quod verum eſt; ex quo magnitudinem miſeriarum mearum perſpicere poſſis) animum inducere non potui, ut aut illum, amantiſſimum mei, molliſſimo animo, tanto in mœrore aſpicerem; aut meas miſerias luctu afflictas, et perditam fortunam, illi offerrem, aut ab illo aſpici paterer. Atque etiam illud timebam, quod profecto accidiſſet, ne a me digredi non poſſet. Verſabatur mihi tempus illud ante oculos, cum ille aut lictores dimitteret, aut vi avelleretur ex complexu meo. Hujus acerbitatis eventum altera acerbitate non videndi fratris vitavi.

In hunc me caſum vos vivendi auctores impuliſtis. Itaque mei peccati luo pœnas. Quanquam me tuæ literæ ſuſtentant; ex quibus, quantum tu ipſe ſperes, facile perſpicio: quæ quidem tamen aliquid habebant ſolatii ante, quam eo veniſti, *A Pompeio nunc Hortenſium allice, et ejuſmodi viros.* Obſecro, mi Pomponi, nondum perſpicis, quorum opera, quorum inſidiis, quorum ſcelere, perierimus? Sed tecum hæc coram agemus. Tantum dico, quod ſcire te puto, nos non inimici, ſed invidi, perdiderunt. Nunc, ſi ita ſunt quæ ſperas, ſuſtinebimus nos, et ſpe, qua jubes, nitemur: ſin, ut mihi videntur, infirma ſunt; quod optimo tempore facere non licuit, minus idoneo fiet. Terentia tibi ſæpe agit gratias. Mihi etiam unum de malis in metu eſt, fratris miſeri negotium; quod ſi ſciam cujuſmodi ſit, ſciam quid agendum mihi ſit. Me etiam nunc illorum beneficiorum et literarum expectatio, ut tibi placet, Theſſalonicæ tenet. Si quid erit novi allatum, ſciam de reliquo quid agendum ſit. Tu ſi, ut ſcribis, Kal. Jun. Roma profectus es, propediem nos videbis. Literas, quas ad Pompeium ſcripſi, tibi miſi. Dat. Id. Jun. Theſſalonicæ.

Cicero Attico Sal.

X. ACTA quæ eſſent uſque ad viij. Kal. Jun. cognovi ex tuis literis: reliqua expectabam, ut tibi placebat, Theſſalonicæ; quibus allatis facilius ſtatuere potero ubi ſim. Nam ſi erit cauſa, ſi quid agetur, ſi ſpem videro, aut ibidem opperiar, aut me ad te conferam: ſin, ut tu ſcribis, iſta evanuerint, aliquid aliud videbimus. Omnino adhuc nihil mihi ſignificatis niſi diſcordiam iſtorum; quæ tamen inter eos de omnibus potius rebus eſt, quam de me. Itaque, quid ea mihi proſit, neſcio: ſed tamen, quoad me vos ſperare vultis, vobis obtemperabo. Nam quod me tam ſæpe, et tam vehementer, objurgas, et animo infirmo eſſe dicis, quæſo ecquod tantum

malum eſt, quod in mea calamitate non ſit? ecquis unquam ex tam amplo ſtatu, tam in bona cauſa, tantis facultatibus ingenii, conſilii, gratiæ, tantis præſidiis bonorum omnium, concidit? Poſſum oblivіſci qui fuerim? non ſentire qui ſim? quo caream honore? qua gloria? quibus liberis? quibus fortunis? quo fratre? quem ego (ut novum calamitatis genus attendas) cum pluris facerem quam me ipſum, ſemperque feciſſem, vitavi ne viderem; ne aut illius luctum ſqualoremque aſpicerem, aut me, quem ille florentiſſimum reliquerat, perditum illi afflictumque offerrem. Mitto cætera intolerabilia; etenim fletu impedior. Hîc utrum tandem ſum accuſandus, quod doleo; an quod commiſi, ut hæc aut non retinerem, (quod facile fuiſſet, niſi intra parietes meos de mea pernicie conſilia inirentur) aut certe vivus nunc amitterem? Hæc eo ſcripſi ut potius relevares me, quod facis, quam aut caſtigatione, aut objurgatione, dignum putares; eoque ad te minus multa ſcribo, quod et mœrore impedior, et quid expectem iſtinc magis habeo, quam quid ipſe ſcribam: quæ ſi erunt allata, faciam te conſilii noſtri certiorem. Tu, ut adhuc feciſti, quam plurimis de rebus ad me velim ſcribas, ut prorſus ne quid ignorem. Dat. XIV Kal. Quint. Theſſalonicæ.

Cicero Attico Sal.

XI. ME et tuæ literæ, et quidam boni nuntii, non optimis tamen auctoribus, et expectatio veſtrarum literarum, et quod tibi ita placuerat, adhuc Theſſalonicæ tenebant. Si accepero literas, quas expecto, ſi ſpes erit ea quæ rumoribus afferebatur, ad te me conferam; ſi non erit, faciam te certiorem, quid egerim. Tu me, ut facis, opera, conſilio, gratia, juva: conſolari jam deſine: objurgare vero noli: quod cum facis, ut ego tuum amorem et dolorem deſidero! quem ita affectum mea ærumna eſſe arbitror, ut te ipſum conſolari

nemo poſſit. Quintum fratrem optimum humaniſſimumque ſuſtenta. Ad me, obſecro te, ut omnia certa perſcribas. Dat. IV. Kal. Quint.

CICERO ATTICO SAL.

XII. TU quidem ſedulo argumentaris, quid ſit ſperandum, et maxime per Senatum: idemque caput rogationis proponi ſcribis, quare in Senatu dici nihil liceat: itaque ſiletur. Hîc tu me accuſas, quod me afflictem; cum ita ſim afflictus, ut nemo unquam; quod tute intelligis. Spem oſtendis ſecundum comitia. Quæ iſta eſt, eodem Tribuno plebis, et inimico Conſule deſignato? Percuſſiſti autem me etiam de oratione prolata: cui vulneri, ut ſcribis, medere, ſi quid potes. Scripſi equidem olim iratus, quod ille prior ſcripſerat; ſed ita compreſſeram, ut nunquam emanaturam putarem: quo modo exciderit, neſcio. Sed quia nunquam accidit, ut cum eo verbo uno concertarem; et quia ſcripta mihi videtur negligentius, quam cæteræ; puto poſſe probari non eſſe meam. Id, ſi putas me poſſe ſanari, cures velim: ſin plane perii, minus laboro. Ego etiam nunc eodem in loco jaceo, ſine ſermone ullo, ſine cogitatione ulla. Licet tibi, ut ſcribis, ſignificarim, ut ad me venires Dodona; tamen intelligo te re iſtic prodeſſe, hîc ne verbo quidem levare me poſſe. Non queo plura ſcribere, nec eſt, quod ſcribam; veſtra magis expecto. Dat. XVI. Kal. Sext. Theſſalonicæ.

CICERO ATTICO SAL.

XIII. QUOD ad te ſcripſeram me in Epiro futurum; poſtea quam extenuari ſpem noſtram, et evaneſcere vidi, mutavi conſilium; nec me Theſſalonica commovi, ubi eſſe

ſtatueram, quoad aliquid ad me de eo ſcriberes, quod proximis literis ſcripſeras, fore uti ſecundum comitia aliquid de nobis in Senatu ageretur; id tibi Pompeium dixiſſe. Qua de re, quoniam comitia habita ſunt, tuque nihil ad me ſcribis; proinde habebo ac ſi ſcripſiſſes nihil eſſe; neque temporis non longinqui ſpe ductum eſſe moleſte feram. Quem autem motum te videre ſcripſeras, qui nobis utilis fore videretur, eum nuntiant, qui veniunt, nullum fore. In Tribunis plebis deſignatis reliqua ſpes eſt: quam ſi expectaro, non erit, quod putes me cauſæ meæ ac voluntati meorum defuiſſe. Quod me ſæpe accuſas, cur hunc meum caſum tam graviter feram, debes ignoſcere, cum ita me afflictum videas, ut neminem unquam nec videris, nec audieris. Nam quod ſcribis te audire, me etiam mentis errore ex dolore affici: mihi vero mens integra eſt; atque utinam tam in periculo fuiſſet, cum ego iis, quibus meam ſalutem cariſſimam eſſe arbitrabar, inimiciſſimis crudeliſſimiſque uſus ſum: qui, ut me paululum inclinari timore viderunt, ſic impulerunt, ut omni ſuo ſcelere et perfidia abuterentur ad exitium meum. Nunc, quoniam eſt Cyzicum nobis eundum, quo rarius ad me literæ perferentur, hoc velim diligentius omnia, quæ putaris me ſcire opus eſſe, perſcribas. Q. fratrem meum fac diligas: quem ego miſer ſi incolumem relinquo, non me totum periiſſe arbitrabor. Dat. Non. Sext.

Cicero Attico Sal.

XIV. Ex tuis literis plenus ſum expectatione de Pompeio, quidnam de nobis velit, aut oſtendat. Comitia enim credo eſſe habita: quibus abſolutis, ſcribis illi placuiſſe agi de nobis. Si tibi ſtultus eſſe videor qui ſperem, facio tuo juſſu; etſi ſcio te me iis epiſtolis potius, et meas ſpes ſolitum eſſe remorari. Nunc velim mihi plane perſcribas, quid videas. Scio nos noſtris multis peccatis in hanc ærumnam incidiſſe: ea ſi

qui caſus aliqua ex parte correxerint, minus moleſte feremus nos vixiſſe, et adhuc vivere. Ego propter viæ celebritatem, et quotidianam expectationem rerum novarum, non commovi me adhuc Theſſalonica: ſed jam extrudimur, non a Plancio, (nam is quidem retinet) verum ab ipſo loco, minime appoſito ad tolerandam in tanto luctu calamitatem. In Epirum ideo, ut ſcripſeram, non veni, quod ſubito mihi univerſi nuntii venerant et literæ, quare nihil eſſet neceſſe quam proxime Italiam eſſe. Hinc ſi aliquid a comitiis audierimus, nos in Aſiam convertemus; neque adhuc ſtabat quo potiſſimum: ſed ſcies. Dat. XII. Kal. Sext. Theſſalonicæ.

Cicero Attico Sal.

XV. ACCEPI Id. Sext. quatuor epiſtolas a te miſſas; unam, qua me objurgas, et rogas ut ſim firmior; alteram, qua Craſſi libertum ais tibi de mea ſollicitudine macieque narraſſe; tertiam, qua demonſtras acta in Senatu; quartam de eo, quod a Varrone ſcribis tibi eſſe confirmatum de voluntate Pompeii. Ad primam tibi hoc ſcribo; me ita dolere, ut non modo a mente non deſerar, ſed id ipſum doleam, me, tam firma mente ubi utar, et quibuſcum, non habere. Nam ſi tu me uno non ſine mœrore cares, quid me cenſes, qui et te et omnibus? et ſi tu incolumis me requiris; ecquo modo a me ipſam incolumitatem deſiderari putas? Nolo commemorare quibus rebus ſim ſpoliatus, non ſolum quia non ignoras, ſed etiam ne ſcindam ipſe dolorem meum: hoc confirmo, neque tantis bonis eſſe privatum quemquam, neque in tantas miſerias incidiſſe. Dies autem non modo non levat luctum hunc, ſed etiam auget. Nam cæteri dolores mitigantur vetuſtate; hic non poteſt non et ſenſu præſentis miſeriæ, et recordatione præteritæ vitæ, quotidie augeri: deſidero enim non mea ſolum, neque meos, ſed me ipſum. Quid enim ſum? Sed non faciam

ut aut tuum animum angam querelis, aut meis vulneribus ſæpius manus afferam. Nam quod purgas eos, quos ego mihi ſcripſi invidiſſe, et in eis Catonem: ego vero tantum illum puto ab iſto ſcelere abfuiſſe, ut maxime doleam plus apud me ſimulationem aliorum, quam iſtius fidem, valuiſſe. Cæteri quos purgas, debent mihi purgati eſſe, tibi ſi ſunt. Sed hæc ſero agimus. Craſſi libertum nihil puto ſincere locutum. In Senatu rem probe ſcribis actam. Sed quid Curio? an illam orationem non legit? quæ unde ſit prolata, neſcio. Sed Axius, ejuſdem diei ſcribens ad me acta, non ita laudat Curionem. At poteſt ille aliquid prætermittere: tu, niſi quod erat, profecto non ſcripſiſti. Varronis ſermo facit expectationem Cæſaris: atque utinam ipſe Varro incumbat in cauſam; quod profecto cum ſua ſponte, tum te inſtante, faciet. Ego, ſi me aliquando veſtri et patriæ compotem fortuna fecerit, certe efficiam ut maxime lætere unus ex omnibus amicis; meaque officia et ſtudia, quæ parum antea luxerunt, (fatendum eſt enim) ſic exequar, ut me æque tibi, ac fratri, et liberis noſtris, reſtitutum putes. Si quid in te peccavi, ac potius, quoniam peccavi, ignoſce: in me enim ipſum peccavi vehementius. Neque hæc eo ſcribo, quod te non meo caſu maximo dolore eſſe affectum ſciam: ſed profecto, ſi, quantum me amas et amaſti, tantum amare deberes ac debuiſſes, nunquam eſſes paſſus me, quo tu abundabas, egere conſilio; nec eſſes paſſus mihi perſuaderi, utile nobis eſſe legem de collegiis perferri. Sed tu tantum lacrymas præbuiſti dolori meo, quod erat amoris, tanquam ipſe ego: quod meritis meis perfectum eſſe potuit, ut dies et noctes quid mihi faciendum eſſet cogitares, id abs te meo, non tuo, ſcelere prætermiſſum eſt. Quod ſi non modo tu, ſed quiſquam fuiſſet, qui me Pompeii minus liberali reſponſo perterritum a turpiſſimo conſilio revocaret, quod unus tu facere maxime potuiſti, aut occubuiſſem honeſte, aut victores hodie viveremus. Hîc mihi ignoſces: me enim ipſum multo magis accuſo; deinde te, quaſi me alterum: et ſimul meæ

culpæ ſocium quæro: ac ſi reſtituor, etiam minus videbimur deliquiſſe; abs teque certe, quoniam nullo noſtro, tuo ipſius beneficio diligemur. Quod te cum Culeone ſcribis de privilegio locutum; eſt aliquid; ſed multo eſt melius abrogari. Si enim nemo impediet, quid eſt firmius? ſin erit, qui ferri non ſinat; idem ſenatus-conſulto intercedet. Nec quicquam aliud opus eſt quam abrogari: nam prior lex nos nihil lædebat; quam ſi, ut eſt promulgata, laudare voluiſſemus, aut, ut erat negligenda, negligere, nocere omnino nobis non potuiſſet. Hîc mihi primum non modo conſilium defuit, ſed etiam obfuit. Cæci, cæci, inquam, fuimus in veſtitu mutando, in populo rogando: quod, niſi nominatim mecum agi cœptum eſſet, fieri pernicioſum fuit. Sed pergo præterita: veruntamen ob hanc cauſam, ut, ſi quid ageretur, legem illam, in qua popularia multa ſunt, ne tangatis. Verum eſt ſtultum me præcipere quid agatis, aut quo modo. Utinam modo agatur aliquid: in quo ipſo multa occultant tuæ literæ, credo ne vehementius deſperatione perturber. Quid enim vides agi poſſe, aut quo modo? per Senatumne? aſt tute ſcripſiſti ad me, quoddam caput legis Clodium in curiæ poſte fixiſſe, ne referri, neve dici, liceret. Quo modo igitur Domitius ſe dixit relaturum? quo modo autem iis, quos tu ſcribis, et de re dicentibus, et ut referretur poſtulantibus, Clodius tacuit? Ac, ſi per populum, poterintne niſi de omnium Tribunorum plebis ſententia? Quid de bonis? quid de domo? poteritne reſtitui? aut, ſi non poterit, egomet quomodo potero? Hæc niſi vides expediri, quam in ſpem me vocas? ſin autem ſpei nihil eſt, quæ eſt mihi vita? Itaque expecto Theſſalonicæ acta Kalend. Sext. ex quibus ſtatuam, in tuoſne agros confugiam, ut neque videam homines, quos nolim, et te, ut ſcribis, videam, et propius ſim, ſi quid agatur, idque intellexi cum tibi, tum Quinto fratri, placere; an abeam Cyzicum. Nunc, Pomponi, quoniam nihil impertiſti tuæ prudentiæ ad ſalutem meam, quod aut in me ipſo ſatis eſſe conſilii decreras, aut te

nihil plus mihi debere, quam ut præſto eſſes; quoniamque ego proditus, inductus, conjectus, in fraudem, omnia mea præſidia neglexi; totam Italiam, in me erectam ad me defendendum, deſtitui et reliqui; me, meos, meis tradidi inimicis, inſpectante et tacente te; qui ſi non plus ingenio valebas quam ego, certe timebas minus: ſi potes, erige afflictos, et in eo nos juva: ſin omnia ſunt obſtructa, id ipſum fac ut ſciamus; et nos aliquando aut objurgare, aut comiter conſolari, deſine. Ego ſi tuam fidem accuſarem, non me potiſſimum tuis tectis crederem: meam amentiam accuſo, quod a te tantum amari, quantum ego vellem, putavi: quod ſi fuiſſet, fidem eandem, curam majorem, adhibuiſſes; me certe ad exitium præcipitantem retinuiſſes; iſtos labores, quos nunc in naufragiis noſtris ſuſcipis, non ſubiſſes. Quare fac, ut omnia ad me perſpecta et explorata perſcribas; meque, ut facis, velis eſſe aliquem; quoniam qui fui, et qui eſſe potui, jam eſſe non poſſum; et ut his literis non te, ſed me ipſum, a me eſſe accuſatum putes. Si qui erunt, quibus putes opus eſſe meo nomine literas dari, velim conſcribas, cureſque dandas. Dat. XIV. Kal. Sept.

Cicero Attico Sal.

XVI. TOTUM iter mihi incertum facit expectatio literarum veſtrarum Kal. Sext. datarum, non aliud aliquid. Si ſpes erit, Epirum; ſin minus, Cyzicum, aut aliud quid, ſequemur. Tuæ quidem literæ, quo ſæpius a me leguntur, hoc ſpem faciunt mihi minorem; quod cum lectæ ſunt, tum id, quod attulerunt ad ſpem, infirmant; ut facile appareat, te et conſolationi ſervire, et veritati: idque te rogo plane, ut ad me quæ ſcis, ut erunt; quæ putabis, ita ſcribas ut putabis. Dat. XII. Kal. Sept.

CICERO ATTICO SAL.

XVII. DE Quinto fratre nuntii nobis triſtes, nec varii, venerant ex ante diem Non. Jun. uſque ad prid. Kal. Sept. Eo autem die Livineius, M. Reguli libertus, ad me a Regulo miſſus venit. Is omnino mentionem nullam factam eſſe nuntiavit; ſed fuiſſe tamen ſermonem de C. Clodii filio: iſque mihi tum a fratre literas attulit. Sed poſtridie Sextii pueri venerunt, qui a te literas attulerunt, non tam exploratas a timore, quam ſermo Livineii fuerat. Sane ſum in meo infinito mœrore ſollicitus, et eo magis, quod Appii quæſtio eſt. Cætera, quæ ad me eiſdem literis ſcribis de noſtra ſpe, intelligo eſſe languidiora, quam alii oſtendunt: ego autem, quoniam non longe ab eo tempore abſumus, in quo res dijudicabitur, aut ad te conferam me, aut etiam nunc circum hæc loca commorabor. Scribit ad me frater, omnia ſua per te unum ſuſtineri. Quid te aut horter? quod facis; aut agam gratias? quod non expectas. Tantum velim, fortuna det nobis poteſtatem, ut incolumes amore noſtro perfruamur. Tuas literas ſemper maxime expecto; in quibus cave vereri, ne aut diligentia tua mihi moleſta, aut veritas acerba ſit. Dat. prid. Non. Sept.

CICERO ATTICO SAL.

XVIII. EXPECTATIONEM nobis non parvam attuleras, cum ſcripſeras Varronem tibi pro amicitia confirmaſſe, cauſam noſtram Pompeium certe ſuſcepturum; et, ſimul a Cæſare literæ, quas expectaret, remiſſæ eſſent, auctorem etiam daturum. Utrum id nihil fuit, an adverſatæ ſunt Cæſaris literæ? an eſt aliquid in ſpe? Etiam illud ſcripſeras,

eundem ſecundum comitia dixiſſe. Fac, (ſi vides quantis in malis jaceam, et ſi putas eſſe humanitatis tuæ) me fac de tota cauſa noſtra certiorem. Nam Quintus frater, homo mirus, qui me tam valde amat, omnia mittit ſpei plena, metuens, credo, defectionem animi mei. Tuæ autem literæ ſunt variæ : neque enim me deſperare vis, nec temere ſperare. Fac, obſecro te, ut omnia, quæ perſpici a te poſſunt, ſciamus.

Cicero Attico Sal.

XIX. QUOAD ejuſmodi mihi literæ a vobis afferebantur, ut aliquid ex iis eſſet expectandum ; ſpe et cupiditate Theſſalonicæ retentus ſum. Poſtea quam omnis actio hujus anni confecta nobis videbatur, in Aſiam ire nolui : quod et celebritas mihi odio eſt ; et, ſi fieret aliquid a novis magiſtratibus, abeſſe longe nolebam. Itaque in Epirum ad te ſtatui me conferre ; non quo mea intereſſet loci natura, qui lucem omnino fugerem : ſed et ad ſalutem libentiſſime ex tuo portu proficiſcar ; et, ſi ea præciſa erit, nuſquam facilius hanc miſerrimam vitam vel ſuſtentabo, vel, quod multo eſt melius, abjecero. Ero cum paucis, multitudinem dimittam. Me tuæ literæ nunquam in tantam ſpem adduxerunt, quantam aliorum : attamen mea ſpes etiam tenuior ſemper fuit, quam tuæ literæ. Sed tamen quoniam cœptum eſt, age, quoquo modo cœptum eſt, et quacunque de cauſa, non deſeram neque optimi atque unici fratris miſeras ac luctuoſas preces, nec Sextii cæterorumque promiſſa, nec ſpem ærumnoſiſſimæ mulieris Terentiæ, nec miſerrimæ mulieris Tulliolæ obſecrationem, et fideles literas tuas. Mihi Epirus aut iter ad ſalutem dabit, aut, quod ſcripſi ſupra. Te oro et obſecro, T. Pomponi, ſi me omnibus ampliſſimis, cariſſimis, jucundiſſimiſque, rebus perfidia hominum ſpoliatum ; ſi me a meis conſiliariis proditum et projectum vides ; ſi intelligis me coactum, ut ipſe me et meos perderem,

ut me tua miſericordia juves, et Quintum fratrem, qui poteſt eſſe ſalvus, ſuſtentes; Terentiam liberoſque meos tueare; me, ſi putas te iſtic viſurum, expectes; ſi minus, inviſas, ſi potes; mihique ex agro tuo tantum aſſignes, quantum meo corpore occupari poteſt; et pueros ad me cum literis quamprimum, et quam ſæpiſſime, mittas. Dat. XVI. Kal. Octob.

CICERO S. D. Q. CÆCILIO Q. F. POMPONIANO ATTICO.

XX. QUOD quidem ita eſſe, et avunculum tuum functum eſſe officio, vehementiſſime probo: gaudere me tum dicam, ſi mihi hoc verbo licebit uti. Me miſerum! quam omnia eſſent ex ſententia, ſi nobis animus, ſi conſilium, ſi fides eorum, quibus credidimus, non defuiſſet: quæ colligere nolo, ne augeam mœrorem. Sed tibi venire in mentem certe ſcio, quæ vita eſſet noſtra, quæ ſuavitas, quæ dignitas: ad quæ recuperanda per fortunas incumbe, ut facis, diemque natalem reditus mei cura ut in tuis ædibus amœniſſimis agam tecum, et cum meis. Ego huic ſpei et expectationi, quæ nobis proponitur, maxime tamen volui præſtolari apud te in Epiro: ſed ita ad me ſcribitur, ut putem eſſe commodius nos eiſdem in locis eſſe. De domo et Curionis oratione, ut ſcribis, ita eſt. In univerſa ſalute, ſi ea modo nobis reſtituetur, inerunt omnia; ex quibus nihil malo, quam domum. Sed tibi nihil mando nominatim: totum me tuo amori fideique commendo. Quod te in tanta hereditate ab omni occupatione expediſti, valde mihi gratum eſt. Quod facultates tuas ad meam ſalutem polliceris, ut omnibus rebus a te præter cæteros juver, id quantum ſit præſidium video; intelligoque te multas partes meæ ſalutis et ſuſcipere, et poſſe ſuſtinere; neque, ut ita facias, rogandum eſſe. Quod me vetas quicquam ſuſpicari accidiſſe ad animum tuum, quod ſecus a me erga te commiſſum, aut prætermiſſum, videretur, geram tibi morem, et liberabor iſta

cura: tibi tamen eo plus debebo, quo tua in me humanitas fuerit excelſior, quam in te mea. Velim, quid videas, quid intelligas, quid agatur, ad me ſcribas; tuoſque omnes ad noſtram ſalutem adhortere. Rogatio Sextii neque dignitatis ſatis habet, nec cautionis: nam et nominatim ferre oportet, et de bonis diligentius ſcribi; et id animadvertas velim. Dat. IV. Non. Octob. Theſſalonicæ.

Cicero Attico Sal.

XXI. TRIGINTA dies erant ipſi, cum has dabam literas, per quos nullas a vobis acceperam: mihi autem erat in animo jam, ut antea ad te ſcripſi, ire in Epirum, et ibi omnem caſum potiſſimum expectare. Te oro, ut, ſi quid erit, quod perſpicias quamcunque in partem, quam planiſſime ad me ſcribas; et meo nomine, ut ſcribis, literas, quibus putabis opus eſſe, ut des. Dat. v. Kal. Novemb.

Cicero Attico Sal.

XXII. ETSI diligenter ad me Quintus frater et Piſo, quæ eſſent acta, ſcripſerant; tamen vellem tua te occupatio non impediſſet, quo minus, ut conſueſti, ad me quid ageretur, et quid intelligeres, perſcriberes. Me adhuc Plancius liberalitate ſua retinet, jam aliquoties conatum ire in Epirum. Spes homini eſt injecta, non eadem quæ mihi, poſſe nos una decedere; quam rem ſibi magno honori ſperat fore. Sed jam, cum adventare milites dicentur, faciendum nobis erit ut ab eo diſcedamus: quod cum faciemus, ad te ſtatim mittemus, ut ſcias ubi ſimus. Lentulus ſuo in nos officio, quod et re, et promiſſis, et literis, declarat, ſpem nobis nonnullam affert Pompeii voluntatis: ſæpe enim tu ad me

ſcripſiſti, eum totum eſſe in illius poteſtate. De Metello ſcripſit ad me frater, quantum ſperaret, profectum eſſe per te. Mi Pomponi, pugna ut tecum et cum meis mihi liceat vivere, et ſcribe ad me omnia. Premor cum luctu, tum deſiderio rerum omnium, quæ mihi me cariores ſemper fuerunt. Cura ut valeas.

Ego, quod per Theſſaliam ſi irem in Epirum, perdiu nihil eram auditurus, et quod mei ſtudioſos habeo Dyrrachinos, ad eos perrexi, cum illa ſuperiora Theſſalonicæ ſcripſiſſem. Inde cum ad te me convertam, faciam ut ſcias: tuque ad me velim omnia quam diligentiſſime, cuicuimodi ſunt, ſcribas. Ego jam aut rem, aut ne ſpem quidem, expecto. Dat. VI. Kalend. Decemb. Dyrrachii.

Cicero Attico Sal.

XXIII. ANTE d. v. Kal. Decemb. tres epiſtolas a te accepi; unam datam a. d. VIII Kal. Novemb. in qua me hortaris, ut forti animo menſem Januarium expectem; eaque, quæ ad ſpem putas pertinere, de Lentuli ſtudio, de Metelli voluntate, de tota Pompeii ratione, perſcribis. In altera epiſtola præter conſuetudinem tuam diem non adſcribis: ſed ſatis ſignificas tempus; lege enim ab octo Tribunis plebis promulgata, ſcribis te eas literas eo ipſo die dediſſe, id eſt a. d. IV. Kal. Novemb. et quid putes utilitatis eam promulgationem attuliſſe ſcribis. In quo ſi etiam noſtra ſalus cum hac lege deſperata erit, velim pro tuo in me amore hanc inanem meam diligentiam, miſerabilem potius, quam ineptam, putes: ſin eſt aliquid ſpei, des operam ut majore diligentia poſthac a novis magiſtratibus defendamur. Nam ea veterum Tribunorum plebis rogatio tria capita habuit; unum de reditu meo, ſcriptum incaute: nihil enim reſtituitur, præter civitatem et ordinem; quod mihi pro meo caſu ſatis eſt: ſed quæ cavenda

fuerint, et quo modo, te non fugit. Alterum caput eſt tralatitium de impunitate, ſi quid contra alias leges ejus legis ergo factum ſit. Tertium caput, mi Pomponi, quo conſilio, et a quo, ſit inculcatum vide. Scis enim Clodium ſanxiſſe, ut vix, aut omnino non poſſet nec per Senatum, nec per populum, infirmari ſua lex: ſed vides nunquam eſſe obſervatas ſanctiones earum legum, quæ abrogarentur. Nam ſi id eſſet, nulla fere abrogari poſſet; neque enim ulla eſt, quæ non ipſa ſe ſepiat difficultate abrogationis: ſed, cum lex abrogatur, illud ipſum abrogatur, quo non eam abrogari oporteat. Hoc cum revera ita ſit; cum ſemper ita habitum obſervatumque ſit, octo noſtri Tribuni plebis caput poſuerunt hoc: *ſi quid in hac rogatione ſcriptum eſt, quod per leges, plebiſve ſcitum,* hoc eſt, quod per legem Clodiam, *promulgare, abrogare, derogare, obrogare, S. F. ſua non liceat, non licuerit; quodve ei qui promulgavit, abrogavit, derogavit, obrogavit, ob eam rem pœnæ multæve ſit, E. H. L. N. R.* Atque hoc in illis Tribunis plebis non lædebat; lege enim collegii ſui non tenebantur: quo major eſt ſuſpicio malitiæ alicujus, cum id, quod ad ipſos nihil pertinebat, erat autem contra me, ſcripſerunt; ut novi Tribuni plebis ſi eſſent timidiores, multo magis ſibi eo capite utendum putarent. Neque id a Clodio prætermiſſum eſt: dixit enim in concione a. d. III. Non. Nov. hoc capite deſignatis Tribunis plebis præſcriptum eſſe quid liceret. Tamen in lege nulla eſſe ejuſmodi caput, te non fallit: quod ſi opus eſſet, omnes in abrogando uterentur. Ut Ninnium, aut cæteros, fugerit, inveſtiges velim; et quis attulerit; et quare octo Tribuni plebis ad Senatum de me referre non dubitarint, ſive quod obſervandum illud caput non putabant; iidem in abrogando tam cauti fuerint, ut id metuerent, ſoluti cum eſſent, quod ne iis quidem, qui lege tenentur, eſt curandum. Id caput ſane nolim novos Tribunos plebis ferre: ſed perferant modo quid libet: uno capite, quo revocabor, (modo res conficiatur) ero contentus. Jam dudum pudet tam multa ſcribere: vereor enim,

ne re jam deſperata legas; ut hæc mea diligentia miſerabilis tibi, aliis irridenda, videatur. Sed ſi eſt aliquid in ſpe, vide legem, quam T. Fadio ſcripſit Viſellius; ea mihi perplacet: nam Sextii noſtri, quam tu tibi probari ſcribis, mihi non placet. Tertia eſt epiſtola prid. Id. Novemb. data; in qua exponis prudenter et diligenter, quæ ſint, quæ rem diſtinere videantur, de Craſſo, de Pompeio, de cæteris. Quare oro te, ut, ſi qua ſpes erit poſſe ſtudiis bonorum, auctoritate, multitudine comparata rem confici, des operam ut uno impetu perfringatur; in eam rem incumbas, cæteroſque excites. Sin, ut ego perſpicio cum tua conjectura, tum etiam mea, ſpei nihil eſt; oro obteſtorque te, ut Quintum fratrem ames, quem ego miſerum miſere perdidi; neve quid eum patiare gravius conſulere de ſe, quam expediat ſororis tuæ filio; meum Ciceronem, cui nihil miſello relinquo præter invidiam et ignominiam nominis mei, tueare quoad poteris; Terentiam, unam omnium ærumnoſiſſimam, ſuſtentes tuis officiis. Ego in Epirum proficiſcar, cum primorum dierum nuntios excepero. Tu ad me velim proximis literis, ut ſe initia dederint, perſcribas. Dat. prid. Kal. Decemb.

Cicero Attico Sal.

XXIV. ANTEA cum ad me ſcripſiſſetis, veſtro conſenſu Conſulum provincias ornatas eſſe; etſi verebar quorſum id caſurum eſſet, tamen ſperabam vos aliquid aliquando vidiſſe prudentius: poſteaquam mihi et dictum eſt et ſcriptum, vehementer conſilium veſtrum reprehendi, ſum graviter commotus; quod illa ipſa ſpes exigua, quæ erat, videtur eſſe ſublata. Nam ſi Tribuni plebis nobis ſuccenſent, quæ poteſt ſpes eſſe? Ac videntur jure ſuccenſere: cum et expertes conſilii fuerint, qui cauſam noſtram ſuſceperant; et noſtra conceſſione omnem vim ſui juris amiſerint: præſertim cum ita

dicant, ſe noſtra cauſa voluiſſe ſuam poteſtatem eſſe de Conſulibus ornandis, non ut eos impedirent, ſed ut ad noſtram cauſam adjungerent. Nunc ſi Conſules a nobis alieniores eſſe velint, poſſe id libere facere; ſin vellent noſtra cauſa, nihil poſſe ſe invitis. Nam quod ſcribis, ni ita nobis placuiſſet, illos hoc idem per populum aſſecuturos fuiſſe; invitis Tribunis plebis fieri nullo modo potuit. Ita vereor, ne et ſtudia Tribunorum amiſerimus; et, ſi ſtudia maneant, vinclum illud adjungendorum Conſulum amiſſum ſit. Accedit aliud non parvum incommodum, quod gravis illa opinio, ut quidem ad nos perferebatur, Senatum nihil decernere antequam de nobis actum eſſet, amiſſa eſt; præſertim in ea cauſa, quæ non modo neceſſaria non fuit, ſed etiam inuſitata, ac nova. Neque enim unquam arbitror ornatas eſſe provincias deſignatorum; ut, cum in hoc illa conſtantia, quæ erat mea cauſa ſuſcepta, imminuta ſit, nihil jam poſſit non decerni. Jam his, ad quos relatum eſt, amicis placuiſſe, non mirum ſit: erat enim difficile reperire, qui contra tanta commoda duorum conſulum palam ſententiam diceret. Fuit omnino difficile non obſequi vel amiciſſimo homini Lentulo, vel Metello, qui ſimultatem humaniſſime deponeret. Sed vereor, ne hos tamen tenere potuerimus, Tribunos plebis amiſerimus. Hæc res quemadmodum ceciderit, et tota res quo loco ſit, velim ad me ſcribas; et ita ut inſtituiſti: nam iſta veritas, etiamſi jucunda non eſt, mihi tamen grata eſt. Dat. IV. Id. Decemb.

CICERO ATTICO SAL.

XXV. POST tuum a me diſceſſum literæ mihi Roma allatæ ſunt, ex quibus perſpicio nobis in hac calamitate tabeſcendum eſſe: neque enim, (ſed bonam in partem accipies) ſi ulla ſpes ſaluti noſtræ ſubeſſet, tu, pro tuo amore in me, hoc tempore diſceſſiſſes. Sed ne ingrati, aut ne omnia

velle nobiſcum una interire, videamur, hoc omitto: illud abs te peto, des operam, id quod mihi affirmaſti, ut te ante Kal. Jan. ubicunque erimus, ſiſtas.

Cicero Attico Sal.

XXVI. LITERÆ mihi a Quinto fratre cum ſenatus-conſulto, quod de me eſt factum, allatæ ſunt. Mihi in animo eſt legum lationem expectare; et ſi obtrectabitur, utar auctoritate Senatus, et potius vita, quam patria, carebo. Tu, quæſo, feſtina ad nos venire.

Cicero Attico Sal.

XXVII. EX tuis literis, et ex re ipſa, nos funditus periiſſe video. Te oro ut, quibus in rebus mei tui indigebunt, noſtris miſeriis ne deſis. Ego te, ut ſcribis, cito videbo.

EPISTOLARUM

AD ATTICUM

LIBER IV.

Cicero Attico Sal.

I. CUM primum Romam veni, fuitque, cui recte ad te literas darem, nihil prius faciendum mihi putavi, quam ut tibi abſenti de reditu noſtro gratularer. Cognoram enim, (ut vere ſcribam) te in conſiliis mihi dandis nec fortiorem, nec prudentiorem, quam me ipſum; nec etiam pro præterita mea in te obſervantia nimium in cuſtodia ſalutis meæ diligentem: eundemque te, qui primis temporibus erroris noſtri, aut potius furoris, particeps, et falſi timoris ſocius, fuiſſes, acerbiſſime diſcidium noſtrum tuliſſe, plurimumque operæ, ſtudii, diligentiæ, laboris, ad conficiendum reditum meum contuliſſe. Itaque hoc tibi vere affirmo, in maxima lætitia, et exoptatiſſima gratulatione, unum ad cumulandum gaudium conſpectum, aut potius complexum, mihi tuum defuiſſe; quem ſemel nactus nunquam dimiſero: ac, niſi etiam prætermiſſos fructus tuæ ſuavitatis præteriti temporis omnes exegero, profecto hac reſtitutione fortunæ me ipſe non ſatis dignum judicabo. Nos adhuc in noſtro ſtatu, quod difficillime recuperari poſſe arbitrati ſumus, ſplendorem noſtrum illum forenſem, et in Senatu auctoritatem, et apud viros bonos gratiam, magis, quam optaramus, conſecuti ſumus: in re autem familiari, quæ

quemadmodum fracta, diſſipata, direpta ſit, non ignoras, valde laboramus; tuarumque non tam facultatum, quas ego noſtras eſſe judico, quam conſiliorum ad colligendas et conſtituendas reliquias noſtras, indigemus. Nunc, etſi omnia aut ſcripta eſſe a tuis arbitror, aut etiam nuntiis ac rumore perlata, tamen ea inſcribam brevi, quæ te puto potiſſimum ex meis literis velle cognoſcere. Pridie Nonas Sext. Dyrrachio ſum profectus, ipſo illo die, quo lex eſt lata de nobis. Brunduſium veni Nonis Sext. Ibi mihi Tulliola mea fuit præſto, natali ſuo ipſo die, qui caſu idem natalis erat et Brunduſinæ coloniæ, et tuæ vicinæ Salutis: quæ res animadverſa a multitudine, ſumma Brunduſinorum gratulatione celebrata eſt. Ante diem VI. Id. Sext. cognovi, cum Brunduſii eſſem, literis Quinti fratris, mirifico ſtudio omnium ætatum atque ordinum, incredibili concurſu Italiæ, legem comitiis centuriatis eſſe perlatam. Inde a Brunduſinis honeſtiſſimis ornatus, iter ita feci, ut undique ad me cum gratulatione legati convenerint. Ad urbem ita veni, ut nemo ullius ordinis homo nomenclatori notus fuerit, qui mihi obviam non venerit, præter eos inimicos, quibus id ipſum non liceret aut diſſimulare, aut negare. Cum veniſſem ad portam Capenam, gradus templorum ab infima plebe completi erant; a qua plauſu maximo cum eſſet mihi gratulatio ſignificata, ſimilis et frequentia et plauſus me uſque ad Capitolium celebravit; in foroque, et in ipſo Capitolio, miranda multitudo fuit. Poſtridie in Senatu, qui fuit dies Non. Septembris, Senatui gratias egimus. Eo biduo cum eſſet annonæ ſumma caritas, et homines ad theatrum primo, deinde ad Senatum, concurriſſent impulſu Clodii; mea opera frumenti inopiam eſſe clamarent; cum per eos dies Senatus de annona haberetur; et ad ejus procurationem ſermone non ſolum plebis, verum etiam bonorum, Pompeius vocaretur; idque ipſe cuperet; multitudoque a me nominatim ut id decernerem poſtularet; feci, et accurate ſententiam dixi, cum abeſſent Conſulares, quod tuto ſe negarent poſſe ſententiam

dicere, præter Meſſallam et Afranium. Factum eſt ſenatus-conſultum in meam ſententiam, ut cum Pompeio ageretur, ut eam rem ſuſciperet, lexque ferretur : quo ſenatus-conſulto recitato, cum continuo populus, more hoc inſulſo et novo, plauſum, meo nomine recitando, dediſſet, habui concionem : omnes magiſtratus præſentes, præter unum Prætorem, et duos Tribunos plebis, dederunt. Poſtridie Senatus frequens, et omnes Conſulares nihil Pompeio poſtulanti negarunt. Ille legatos quindecim cum poſtularet, me principem nominavit ; et ad omnia me alterum ſe fore dixit. Legem Conſules conſcripſerunt, qua Pompeio per quinquennium omnis poteſtas rei frumentariæ toto orbe terrarum daretur : alteram Meſſius, qui omnis pecuniæ dat poteſtatem, et adjungit claſſem et exercitum, et majus imperium in provinciis, quam ſit eorum, qui eas obtineant. Illa noſtra lex Conſularis nunc modeſta videtur, hæc Meſſii non ferenda. Pompeius illam velle ſe dicit ; familiares, hanc. Conſulares, duce Favonio, fremunt : nos tacemus ; et eo magis, quod de domo noſtra nihil adhuc Pontifices reſponderunt. Qui ſi ſuſtulerint religionem, aream præclaram habebimus ; ſuperficiem Conſules ex ſenatus-conſulto æſtimabunt : ſin aliter, demolientur, ſuo nomine locabunt, rem totam æſtimabunt. Ita ſunt res noſtræ ; ut in ſecundis, fluxæ ; ut in adverſis, bonæ. In re familiari valde ſumus, ut ſcis, perturbati. Præterea ſunt quædam domeſtica, quæ literis non committo. Quintum fratrem, inſigni pietate, virtute, fide, præditum ſic amo, ut debeo. Te expecto, et oro, ut matures venire ; eoque animo venias, ut me tuo conſilio egere non ſinas. Alterius vitæ quoddam initium ordimur. Jam quidam, qui nos abſentes defenderunt, incipiunt præſentibus occulte iraſci, aperte invidere. Vehementer te requirimus.

Cicero Attico Sal.

II. SI forte rarius tibi a me, quam a cæteris, literæ redduntur; peto a te, ut id non modo negligentiæ meæ, ſed ne occupationi quidem tribuas; quæ etſi ſumma eſt, tamen nulla eſſe poteſt tanta, ut interrumpat iter amoris noſtri, et officii mei. Nam ut veni Romam, iterum nunc ſum certior factus, eſſe cui darem literas: itaque has alteras dedi. Prioribus tibi declaravi adventus noſter qualis fuiſſet, et quis eſſet ſtatus, atque omnes res noſtræ quemadmodum eſſent; ut in ſecundis, fluxæ; ut in adverſis, bonæ. Poſt illas datas literas ſecuta eſt ſumma contentio de domo. Diximus apud Pontifices pridie Kal. Octobres. Acta res eſt accurate a nobis: et, ſi unquam in dicendo fuimus aliquid, aut etiam ſi nunquam alias fuimus, tum profecto dolor et magnitudo vim quandam nobis dicendi dedit. Itaque oratio juventuti noſtræ deberi non poteſt; quam tibi, etiam ſi non deſideras, tamen mittam cito. Cum pontifices decreſſent ita, SI NEQUE POPULI JUSSU, NEQUE PLEBIS SCITU, IS QUI SE DEDICASSE DICERET, NOMINATIM EI REI PRÆFECTUS ESSET, NEQUE POPULI JUSSU, AUT PLEBIS SCITU, ID FACERE JUSSUS ESSET; VIDERI POSSE SINE RELIGIONE EAM PARTEM AREÆ MI RESTITUI; mihi facta ſtatim eſt gratulatio: nemo enim dubitat, quin domus nobis eſſet adjudicata. Tum ſubito ille in concionem aſcendit, quam Appius ei dedit: nuntiat jam populo Pontifices ſecundum ſe decreviſſe; me autem vi conari in poſſeſſionem venire: hortatur, ut ſe et Appium ſequantur, et ſuam libertatem ut defendant. Hîc cum etiam illi infimi partim admirarentur, partim irriderent, hominis amentiam; ego ſtatueram illuc non accedere, niſi cum Conſules ex ſenatus-conſulto porticum Catuli reſtituendam locaſſent. Kalend. Octob. habetur Senatus frequens: adhibentur omnes Pontifices, qui erant

Senatores: a quibus Marcellinus, qui erat cupidiſſimus mei, ſententiam primus rogatus, quæſivit, quid eſſent in decernendo ſecuti. Tum M. Lucullus de omnium collegarum ſententia reſpondit, religionis judices Pontifices fuiſſe, legis Senatum: ſe et collegas ſuos de religione ſtatuiſſe; in Senatu de lege ſtatuturos. Quiſque horum, loco ſententiam rogatus, multa ſecundum cauſam noſtram diſputavit. Cum ad Clodium ventum eſt, cupiit diem conſumere: neque ei finis eſt factus: ſed tamen cum horas tres fere dixiſſet, odio et ſtrepitu Senatus coactus eſt aliquando perorare. Cum fieret ſenatus-conſultum in ſententiam Marcellini, omnibus præter unum aſſentientibus, Serranus interceſſit. De interceſſione ſtatim ambo Conſules referre cœperunt. Cum ſententiæ graviſſimæ dicerentur; Senatui placere mihi domum reſtitui, porticum Catuli locari, auctoritatem ordinis ab omnibus magiſtratibus defendi; ſi quæ vis eſſet facta, Senatum exiſtimaturum, ejus opera factum eſſe, qui ſenatus-conſulto interceſſiſſet: Serranus pertimuit; et Cornicinus ad ſuam veterem fabulam rediit: abjecta toga ſe ad generi pedes abjecit. Ille noctem ſibi poſtulavit: non concedebant; reminiſcebantur enim Kal. Januariarum: vix tamen ſibi de mea voluntate conceſſum eſt. Poſtridie ſenatus-conſultum factum eſt id, quod ad te miſi. Deinde Conſules porticum Catuli reſtituendam locarunt: illam porticum redemptores ſtatim ſunt demoliti libentiſſimis omnibus. Nobis ſuperficiem ædium Conſules de conſilii ſententia æſtimarunt H-S vicies; cætera valde illiberaliter; Tuſculanam villam quingentis millibus; Formianum H-S ducentis quinquaginta millibus: quæ æſtimatio non modo vehementer ab optimo quoque, ſed etiam a plebe, reprehenditur. Dices, quid igitur cauſæ fuit? Dicunt illi quidem, pudorem meum; quod neque negarim, neque vehementius poſtularim: ſed non eſt id; nam hoc quidem etiam profuiſſet. Verum iidem, mi T. Pomponi, iidem inquam illi, quos ne tu quidem ignoras, qui mihi pennas inciderant, nolunt eaſdem renaſci: ſed, ut ſpero, jam renaſcuntur.

Tu modo ad nos veni, quod vereor ne tardius interventu Varronis tui noſtrique facias. Quoniam acta quæ ſint habes, de reliqua noſtra cogitatione cognoſce. Ego me a Pompeio legari ita ſum paſſus, ut nulla re impedirer, quin, ſi vellem, mihi eſſet integrum, aut, ſi comitia Cenſorum proximi Conſules haberent, petere poſſe, aut votivam legationem ſumpſiſſe prope omnium fanorum, lucorum: ſic enim noſtræ rationes poſtulabant. Sed volui meam poteſtatem eſſe vel petendi, vel ineunte æſtate exeundi; et interea me eſſe in oculis civium, de me optime meritorum, non alienum putavi. Ac forenſium quidem rerum hæc noſtra conſilia ſunt, domeſticarum autem valde impedita. Domus ædificatur; ſcis quo ſumptu: qua moleſtia reficiatur Formianum; quod ego nec relinquere poſſum, nec videre. Tuſculanum proſcripſi: ſuburbano non facile careo. Amicorum benignitas exhauſta eſt in ea re, quæ nihil habuit præter dedecus. Quod ſenſiſti tu abſens; præſentes, quorum ſtudiis ego, et copiis, ſi eſſet per meos defenſores licitum, facile eſſem omnia conſecutus: quo in genere nunc vehementer laboratur. Cætera, quæ me ſollicitant, μυστικώτερα ſunt. Amamur a fratre, et a filia. Te expectamus.

Cicero Attico Sal.

III. AVERE te certo ſcio, cum ſcire quid hîc agatur, tum mea a me ſcire; non quo certiora ſint ea, quæ in oculis omnium geruntur, ſi a me ſcribantur, quam cum ab aliis aut ſcribuntur tibi, aut nuntiantur; verum ut perſpicias ex meis literis, quo animo ea feram, quæ geruntur, et qui ſit hoc tempore aut mentis meæ ſenſus, aut omnino vitæ ſtatus. Armatis hominibus ante diem tertium Non. Novemb. expulſi ſunt fabri de area noſtra; diſturbata porticus Catuli, quæ ex ſenatus-conſulto Conſulum locatione reficiebatur, et ad tectum pene pervenerat. Quinti fratris domus primo fracta conjectu

lapidum ex area noſtra, deinde inflammata juſſu Clodii, inſpectante urbe, conjectis ignibus, magna querela et gemitu, non dicam bonorum omnium, qui neſcio an ulli ſint, ſed plane hominum omnium. Ille vehemens ruere: poſt hunc furorem, nihil niſi cædem inimicorum cogitare; vicatim ambire; ſervis aperte ſpem libertatis oſtendere. Etenim antea, cum judicium nolebat, habebat ille quidem difficilem manifeſtamque cauſam, ſed tamen cauſam: id poterat infitiari; poterat in alios derivare; poterat etiam aliquid jure factum defendere. Poſt has ruinas, incendia, rapinas, deſertus a ſuis, vix jam Decimum deſignatorem, vix Gellium, retinet: ſervorum conſiliis utitur: videt ſi omnes, quos vult, palam occiderit, nihilo ſuam cauſam difficiliorem, quam adhuc ſit, in judicio futuram. Itaque ante diem tertium Idus Novemb. cum Sacra via deſcenderem, inſecutus eſt me cum ſuis: clamor, lapides, fuſtes, gladii, hæc improviſa omnia. Diſceſſimus in veſtibulum Tertii Damionis. Qui erant mecum, facile operas aditu prohibuerunt: ipſe occidi potuit: ſed ego diæta curari incipio, chirurgiæ tædet. Ille omnium vocibus cum ſe non ad judicium, ſed ad ſupplicium præſens trudi videret, omnes Catilinas, Acidinos, poſtea reddidit. Nam Milonis domum, eam quæ Germalo, pridie Idus Novemb. expugnare et incendere ita conatus eſt, ut palam hora v. cum ſcutis homines, eductis gladiis, alios cum accenſis facibus, adduxerit. Ipſe domum P. Syllæ pro caſtris ſibi ad eam impugnationem ſumpſerat. Tum ex Anniana Milonis domo Q. Flaccus eduxit viros acres; occidit homines ex omni latrocinio Clodiano notiſſimos: ipſum cupivit; ſed ille ſe in interiorem ædium. Sylla ſe in Senatu poſtridie Idus: domi Clodius: egregius Marcellinus: omnes acres. Metellus calumnia dicendi tempus exemit, adjuvante Oppio; etiam hercule familiari tuo; de cujus conſtantia et virtute tuæ veriſſimæ literæ. Sextius furere. Ille poſtea, ſi comitia ſua non fierent, urbi minari. Propoſita Marcellini ſententia, quam ille de ſcripto ita dixerat, ut totam noſtram

cauſam areæ, incendiorum, periculi mei, judicio complecteretur, eaque omnia comitiis anteferret: proſcripſit, ſe per omnes dies comitiales de cælo ſervaturum. Conciones turbulentæ Metelli, temerariæ Appii, furioſiſſimæ Publii. Hæc tamen ſumma; niſi Milo in campum obnuntiaſſet, comitia futura. Ante diem XII Kal. Decemb. Milo media nocte magna manu in campum venit. Clodius, cum haberet fugitivorum delectas copias, in campum ire non eſt auſus. Milo permanſit ad meridiem mirifica hominum lætitia, ſumma cum gloria. Contentio fratrum trium turpis, fracta vis, contemptus furor. Metellus tamen poſtulat, ut ſibi poſtero die in foro obnuntietur: nihil eſſe quod in campum nocte veniretur; ſe hora prima in comitio fore. Itaque ante diem XI Kalend. in comitium Milo de nocte venit. Metellus cum prima luce furtim in campum itineribus prope deviis currebat: aſſequitur inter lucos hominem Milo; obnuntiat: ille ſe recepit, magno et turpi Q. Flacci convicio. Ante diem X Kal. nundinæ. Concio biduo nulla. Ante diem VIII Kal. hæc ego ſcribebam hora noctis nona. Milo campum jam tenebat. Marcellus candidatus ita ſtertebat, ut ego vicinus audirem. Clodii veſtibulum vacuum ſane mihi nuntiabatur: pauci pannoſi ſine laterna. Meo conſilio omnia illi fieri querebantur, ignari quantum in illo heroe eſſet animi, quantum etiam conſilii. Miranda virtus eſt. Nova quædam divina mitto: ſed hæc ſumma eſt. Comitia fore non arbitror: reum Publium, niſi ante occiſus erit, fore a Milone puto: ſi ſe inter viam obtulerit, occiſum iri ab ipſo Milone video: non dubitat facere; præ ſe fert; caſum illum noſtrum non extimeſcit: nunquam enim cujuſquam invidi et perfidi conſilio eſt uſus; nec inerti nobili crediturus. Nos animo duntaxat vigemus; etiam magis quam cum florebamus: re familiari comminuti ſumus; Quinti fratris tamen liberalitati pro facultatibus noſtris, ne omnino exhauſtus eſſet, illo recuſante, ſubſidiis amicorum reſpondemus. Quid conſilii de omni noſtro ſtatu capiamus, te abſente neſcimus. Quare appropera.

Cicero Attico Sal.

IV. PERJUCUNDUS mihi Cincius fuit ante diem tertium Kal. Febr. ante lucem. Dixit enim mihi te eſſe in Italia, ſeſeque ad te pueros mittere; quos ſine meis literis ire nolui: non quo haberem, quod tibi, præſertim jam prope præſenti, ſcriberem; ſed ut hoc ipſum ſignificarem, mihi tuum adventum ſuaviſſimum expectatiſſimumque eſſe. Quare advola ad nos eo animo, ut nos ames, te amari ſcias. Cætera coram agemus: hæc properantes ſcripſimus. Quo die venies, utique cum tuis apud me ſis. Perbelle feceris, ſi ad nos veneris. Offendes deſignationem Tyrannionis mirificam in librorum meorum bibliotheca; quorum reliquiæ multo meliores ſunt, quam putaram. Etiam vellem mihi mittas de tuis librariolis duos aliquos, quibus Tyrannio utatur glutinatoribus, ad cætera adminiſtris; iiſque imperes, ut ſumant membranulam, ex qua indices fiant, quos vos Græci, ut opinor, σιλλάβους appellatis. Sed hæc, ſi tibi erit commodum. Ipſe vero utique fac venias, ſi potes in his locis adhæreſcere, et Piliam adducere: ita enim et æquum eſt, et cupit Tullia. Medius fidius næ tu emiſti locum præclarum: gladiatores audio pugnare mirifice: ſi locare voluiſſes, duobus his muneribus liberaſſes. Sed hæc poſterius. Tu fac venias, et de librariis, ſi me amas, diligenter.

Cicero Attico Sal.

V. AIN' tu? an me exiſtimas ab ullo malle mea legi, probarique, quam a te? cur igitur cuiquam miſi prius? Urgebar ab eo, ad quem miſi, et non habebam exemplar. Quid? etiam (dudum enim circumrodo, quod devorandum eſt) ſubturpicula mihi videbatur eſſe παλινῳδία. Sed valeant

recta, vera, honeſta, conſilia. Non eſt credibile, quæ ſit perfidia in iſtis principibus, ut volunt eſſe, et ut eſſent, ſi quicquam haberent fidei. Senſeram, noram, inductus, relictus, projectus, ab iis: tamen hoc erat in animo, ut cum iis in Republica conſentirem. Iidem erant, qui fuerant: vix aliquando te auctore reſipivi. Dices, ea te monuiſſe, ſuaſiſſe, quæ facerem; non etiam ut ſcriberem. Ego mehercule mihi neceſſitatem volui imponere hujus novæ conjunctionis; ne qua mihi liceret labi ad illos, qui etiam tum, cum miſereri mei debent, non deſinunt invidere. Sed tamen modici fuimus ὑποθέσει, ut ſcripſi: erimus uberiores, ſi et ille libenter accipiet, et hi ſubringentur; qui villam me moleſte ferunt habere, quæ Catuli fuerat, a Vettio me emiſſe non cogitant; qui domum negant oportuiſſe me ædificare, vendere aiunt oportuiſſe. Sed quid ad hoc? ſi quibus ſententiis dixi, quod et ipſi probarent, lætati ſunt tamen me contra Pompeii voluntatem dixiſſe? Sed quoniam qui nihil poſſunt, ii me nolunt amare; demus operam ut ab iis qui poſſunt, diligamur. Dices: vellem jampridem. Scio te voluiſſe; et me aſinum germanum fuiſſe: ſed jam tempus eſt me ipſum a me amari, quando ab illis nullo modo poſſum. Domum meam quod crebro inviſis, eſt mihi valde gratum. Viaticum Craſſipes præripit. Tu de via recta in hortos. Videtur commodius ad te, poſtridie ſcilicet: quid enim tua? ſed viderimus. Bibliothecam mihi tui pinxerunt conſtructione et ſittybis: eos velim laudes.

CICERO ATTICO SAL.

VI. DE Lentulo ſcilicet ſic fero, ut debeo. Virum bonum, et magnum hominem, et in ſumma magnitudine animi multa humanitate temperatum, perdidimus; noſque malo ſolatio, ſed non nullo tamen, conſolamur, quod ipſius vicem minime dolemus, non ut Sauſeius et veſtri; immo hercule

quia ſic amabat patriam, ut mihi aliquo deorum beneficio videatur ex ejus incendio eſſe ereptus. Nam quid fœdius noſtra vita? præcipue mea? nam tu quidem, etſi es natura πολιτικὸς, tamen nullam habes propriam ſervitutem: communi frueris nomine. Ego vero, qui, ſi loquor de Republica quod oportet, inſanus; ſi quod opus eſt, ſervus exiſtimor; ſi taceo, oppreſſus et captus; quo dolore eſſe debeo? quo ſum ſcilicet, hoc etiam acriore, quod ne dolere quidem poſſum, ut non ingratus videar. Quid ſi ceſſare libeat, et in otii portum confugere? Nequicquam: immo etiam in bellum et in caſtra. Ergo erimus ὀπαδοὶ, qui ταγοὶ eſſe noluimus? Sic faciendum eſt: tibi enim ipſi, cui utinam ſemper paruiſſem, ſic video placere. Reliqui eſt, Σπάρταν ἔλαχες, ταύταν κόσμει. Non mehercule poſſum; et Philoxeno ignoſco, qui reduci in carcerem maluit. Veruntamen id ipſum mecum in his locis commentor, ut iſta improbem; idque tu, cum una erimus, confirmabis. A te literas crebro ad me ſcribi video; ſed omnes uno tempore accepi. Quæ res etiam auxit dolorem meum. Caſu enim trinas ante legeram, quibus meliuſcule Lentulo eſſe ſcriptum erat: ecce quartæ, fulmen. Sed ille, ut ſcripſi, non miſer; nos vero ferrei. Quod me admones ut ſcribam illa Hortenſiana, in alia incidi, non immemor iſtius mandati tui. Sed mehercule incipiendo refugi; ne, quod videor ſtulte illius amici intemperiem non tuliſſe, rurſus ſtulte injuriam illius faciam illuſtrem, ſi quid ſcripſero; et ſimul ne βαθύτης mea, quæ in agendo apparuit, in ſcribendo ſit oculatior; et aliquid ſatisfactio levitatis habere videatur. Sed viderimus. Tu modo quam ſæpiſſime ad me aliquid. Epiſtolam, Lucceio nunc quam miſi, qua meas res ut ſcribat rogo, fac ut ab eo ſumas: valde bella eſt: eumque ut approperet, adhorteris: et, quod mihi ſe ita facturum reſcripſit, agas gratias. Domum noſtram, quoad poteris, inviſas. Veſtorio aliquid ſignifices: valde enim eſt in me liberalis.

Cicero Attico Sal.

VII. NIHIL *εὐκαιρότερον* epiſtola tua, quæ me ſollicitum de Quinto noſtro, puero optimo, valde levavit. Venerat horis duabus ante Chærippus; mera monſtra nuntiarat. De Apollonio quod ſcribis; qui illi Dii irati, homini Græco, qui conturbare quidem putat ſibi licere; quod equitibus Romanis. Nam Terentius ſuo jure. De Metello, *οὐχ ὁσίη φθιμένοισιν.* Sed tamen multis annis civis nemo erat mortuus, qui quidem . . . Tibi nummi meo periculo ſint: quid enim vereris, quemcunque heredem fecit? niſi Publium fecit. Verum, fecit non improbe; quanquam fuit ipſe. Quare in hoc thecam nummariam non retexeris: in aliis eris cautior. Mea mandata de domo curabis: præſidia locabis: Milonem admonebis. Arpinatium fremitus eſt incredibilis de Laterio. Quid quæris? equidem dolui. *Ὁ δὲ οὐκ ἐμπάζετο μύθων.* Quod ſupereſt, etiam puerum Ciceronem curabis, et amabis, ut facis.

Cicero Attico Sal.

VIII. MULTA me in epiſtola tua delectarunt, ſed nihil magis, quam patina tyrotarichi. Nam de raudusculo, quod ſcribis, *μήπω μέγαν εἴπῃς, πρὶν τελευτήσαντ' ἴδῃς.* Ædificati tibi in agris nihil reperio. In oppido eſt quiddam, de quo eſt dubium ſitne venale; ac proximum quidem noſtris ædibus. Hoc ſcito, Antium Buthrotum eſſe Romæ, ut Corcyræ illud tuum: nihil quietius, nihil alſius, nihil amœnius. *Εἴη μισητὸς φίλος οἶκος.* Poſtea vero quam Tyrannio mihi libros diſpoſuit, mens addita videtur meis ædibus: qua quidem in re mirifica opera Dionyſii et Menophili tui fuit. Nihil venuſtius quam illa tua pegmata, poſtquam ſillybis libros illuſtrarunt. Valde

ut ſcribas ad me velim de gladiatoribus; ſed ita, bene ſi rem gerunt: non quæro, male ſi ſe geſſere. Apenas vix diſceſſerat; cum epiſtola. Quid ais? putaſne fore, ut legem non ferat? dic, oro te, clarius; vix enim mihi exaudiſſe videor: verum ſtatim fac ut ſciam, ſi modo tibi eſt commodum. Ludis quidem quoniam dies eſt additus, eo etiam melius hîc eum diem cum Dionyſio conteremus. De Trebonio prorſus tibi aſſentior. De Domitio:

Σύκῳ μὰ τὴν Δήμητρα σύκον ὀδὲ ἓν
Οὕτω ὅμοιον γέγονεν,

quam eſt iſta περίστασις noſtræ; vel quod ab iiſdem, vel quod præter opinionem, vel quod viri boni nuſquam: unum diſſimile, quod huic merito; nam de ipſo caſu, neſcio an illud melius. Quid enim hoc miſerius, quam eum qui tot annos, quot habet, deſignatus Conſul fuerit, fieri Conſulem non poſſe? præſertim cum aut ſolus, aut certe non plus, quam cum altero, petat. Si vero id eſt, quod neſcio an ſit, ut non minus longas jam in codicillorum faſtis futurorum Conſulum paginulas habeat, quam factorum, quid illo miſerius? niſi reſpublica, in qua ne ſperatur quidem melius quidquam. De Natta, ex tuis primum ſcivi literis; oderam hominem. De poemate quod quæris; quid ſi cupiat effugere? quid? ſinas? De Fabio Luſco quod eram exorſus, homo peramans noſtri ſemper fuit, nec mî unquam odio: ſatis enim acutus et permodeſtus, ac bonæ frugi. Eum quia non videbam, abeſſe putabam. Audivi ex Gavio hoc Firmano Romæ eſſe hominem, et fuiſſe aſſiduum. Percuſſit animum: dices, tantulane cauſa? permulta ad me detulerat non dubia de Firmanis fratribus. Quid ſit, quod ſe a me removit, ſi modo removit, ignoro. De eo quod me mones ut et πολιτικῶς me geram, et τὴν ἔσω γραμμὴν teneam; ita faciam: ſed opus eſt majore prudentia; quam a te, ut ſoleo, petam. Tu velim e Fabio, ſi quem habes aditum, odorere; et iſtum convivam tuum deguſtes; et ad me

de his rebus, et de omnibus, quotidie ſcribas. Ubi nihil erit quod ſcribas, id ipſum ſcribito. Cura ut valeas.

CICERO ATTICO SAL.

IX. SANE velim ſcire num cenſum impediant Tribuni diebus vitiandis, (eſt enim hic rumor) totaque de Cenſura quid agant, quid cogitent. Nos hîc cum Pompeio fuimus. Multa mecum de republica, ſane ſibi diſplicens, ut loquebatur, (ſic eſt enim in hoc homine dicendum) Syriam ſpernens, Hiſpaniam jactans: hîc quoque, ut loquebatur; et opinor, uſquequaque de hoc cum dicemus, ſit hoc quaſi καὶ τόδε Φωκυλίδου: tibi etiam gratias agebat, quod ſigna componenda ſuſcepiſſes: in nos vero ſuaviſſime hercule effuſus. Venit etiam ad me in Cumanum a ſe: nihil minus velle mihi viſus eſt, quam Meſſallam Conſulatum petere; de quo ipſo ſi quid ſcis, velim ſcire. Quod Lucceio ſcribis te noſtram gloriam commendaturum, et ædificium noſtrum quod crebro inviſis, gratum. Quintus frater ad me ſcripſit, ſe, quoniam Ciceronem ſuaviſſimum ſecum haberet, ad te Nonis Maii venturum. Ego me de Cumano movi ante diem v Kal. Maii: eo die Neapoli apud Lætum: ante diem iv Kal. Maii, iens in Pompeianum, bene mane hæc ſcripſi.

CICERO ATTICO SAL.

X. PUTEOLIS magnus eſt rumor Ptolemæum eſſe in regno: ſi quid habes certius, velim ſcire. Ego hîc paſcor bibliotheca Fauſti. Fortaſſe tu putabas, his rebus Puteolanis et Lucrinenſibus. Ne iſta quidem deſunt: ſed mehercule a cæteris oblectationibus deſeror, et voluptatibus, propter Rempublicam; ſic literis ſuſtentor et recreor; maloque in illa

tua ſedecula, quam habes ſub imagine Ariſtotelis, ſedere, quam in iſtorum ſella curuli; tecumque apud te ambulare, quam cum eo, quocum video eſſe ambulandum. Sed de illa ambulatione fors viderit, aut ſi quis eſt qui curet deus. Noſtram ambulationem, et Laconicum, eaque quæ Cyrea ſint, velim, quod poteris, inviſas; et urgeas Philotimum ut properet; ut poſſim tibi aliquid in eo genere reſpondere. Pompeius in Cumanum Parilibus venit: miſit ad me ſtatim qui ſalutem nuntiaret. Ad eum poſtridie mane vadebam, cum hæc ſcripſi.

Cicero Attico Sal.

XI. DELECTARUNT me epiſtolæ tuæ, quas accepi uno tempore duas ante diem II Kal. Perge reliqua. Geſtio ſcire iſta omnia. Etiam illud cujuſmodi ſit, velim perſpicias: potes a Demetrio: dixit Pompeius, Craſſum a ſe in Albano expectari a. d. IV Kalendas: is cum veniſſet, Romam eſſe ſtatim venturos, ut rationes cum Publicanis putarent. Quæſivi, gladiatoribuſne? reſpondit, ante quam inducerentur. Id cujuſmodi ſit, aut nunc ſi ſcias, aut cum is Romam venerit, ad me mittas velim. Nos hîc voramus literas cum homine mirifico (ita mehercule ſentio) Dionyſio, qui te omneſque vos ſalutat. οὐδὲν γλυκύτερον ἢ πάντ' εἰδέναι. Quare, ut homini curioſo, ita perſcribe ad me, quid primus dies, quid ſecundus, quid Cenſores, quid Appius, quid illa populi Apuleia. Denique etiam quid a te fiat, ad me velim ſcribas: non enim (ut vere loquamur) tam rebus novis, quam tuis literis, delector. Ego mecum præter Dionyſium duxi neminem: nec metuo tamen ne mihi ſermo deſit abs te. Opere delector. Tu Lucceio noſtrum librum dabis. Demetrii Magnetis tibi mitto; ſtatim ut ſit, qui a te mihi epiſtolam referat.

CICERO ATTICO SAL.

XII. EGNATIUS Romæ eſt. Sed ego cum eo de re Halimeti vehementer Antii egi; graviter ſe acturum cum Aquilio confirmavit: videbis ergo hominem, ſi voles. Macroni vix videor præſto eſſe: idibus enim auctionem Larini video, et biduum præterea. Id tu, quoniam Macronem tanti facis, ignoſcas mî velim. Sed, ſi me diligis, poſtridie Kal. cœna apud me cum Pilia: prorſus id facies. Kalend. cogito in hortis Craſſipedis, quaſi in diverſorio, cœnare: facio fraudem ſenatus-conſulto: inde domum cœnatus, ut ſim mane præſto Miloni. Ibi te igitur videbo, et promonebo. Domus te noſtra tota ſalutat.

CICERO ATTICO SAL.

XIII. NOS in Tuſculanum veniſſe ante diem XVII Kalend. Decembris video te ſcire. Ibi Dionyſius nobis præſto fuit. Romæ ante diem XIII Kalend. volumus eſſe: quid dico, volumus? immo vero cogimur. Milonis nuptiæ; comitiorum non nulla opinio eſt. Ego, ut ſit rata, abfuiſſe me in altercationibus, quas in Senatu factas audio, fero non moleſte: nam aut defendiſſem, quod non placeret; aut defuiſſem, cui non oporteret. Sed mehercule velim res iſtas, et præſentem ſtatum Reipublicæ, et quo animo Conſules ferant hunc σκυλμὸν, reſcribas ad me, quantum poteſt. Valde ſum ὀξύπεινος: et, ſi quæris, omnia mihi ſunt ſuſpecta. Craſſum quidem noſtrum minore dignitate aiunt profectum paludatum, quam olim æqualem ejus L. Paulum, iterum Conſulem. O hominem nequam! De libris oratoriis factum eſt a me diligenter: diu multumque in manibus fuerunt; deſcribas licet.

Illud etiam te rogo, *τὴν παροῦσαν κατάστασιν τυπωδῶς*; ne iſtuc hoſpes veniam.

Cicero Attico Sal.

XIV. VESTORIUS noſter me per literas fecit certiorem, te Roma a. d. vi. Id. Mai. putare profectum eſſe tardius, quam dixerat, quod minus valuiſſes: ſi jam melius vales, vehementer gaudeo. Velim domum ad tuos ſcribas, ut mihi tui libri pateant, non ſecus ac ſi ipſe adeſſes, cum cæteri, tum Varronis: eſt enim mihi utendum quibuſdam rebus ex iis libris ad eos, quos in manibus habeo: quos, ut ſpero, tibi valde probabo. Tu velim, ſi quid forte novi habes, maxime a Quinto fratre, deinde a C. Cæſare, et ſi quid forte de comitiis, de Republica (ſoles enim tu hæc feſtine odorari) ſcribas ad me. Si nil habebis, tamen ſcribas aliquid: nunquam enim mihi tua epiſtola aut intempeſtiva aut loquax viſa eſt. Maxime autem rogo, rebus tuis totoque itinere ex ſententia confecto, nos quamprimum reviſas. Dionyſium jube ſalvere. Cura ut valeas.

Cicero Attico Sal.

XV. DE Eutychide gratum, qui vetere prænomine, novo nomine T. erit Cæcilius; ut eſt ex me et ex te junctus Dionyſius, M. Pomponius. Valde mehercule mihi gratum, ſi Eutychides tuam erga me benevolentiam cognoſcet; et ſuam illam in meo dolore *συμπάθειαν*, neque tum mihi obſcuram, neque poſt ingratam, fuiſſe. Iter Aſiaticum tuum puto tibi ſuſcipiendum fuiſſe: nunquam enim tu ſine juſtiſſima cauſa tam longe a tuis et hominibus et rebus cariſſimis et ſuaviſſimis abeſſe voluiſſes: ſed humanitatem tuam amoremque in tuos

reditus celeritas declarabit. Sed vereor, ne lepore te ſuo detineat diutius rhetor Clodius, et homo pereruditus, ut aiunt, et nunc quidem deditus Græcis literis, Pituanius. Sed, ſi vis homo eſſe, recipe te ad nos ad quod tempus confirmaſti. Cum illis tamen, cum ſalvi venerint, Romæ vivere licebit. Avere te ſcribis accipere aliquid a me literarum; dedi, ac multis quidem de rebus ἡμερόλεγδον perſcripta omnia: ſed, ut conjicio, quoniam mihi non videris in Epiro diu fuiſſe, redditas tibi non arbitror: genus autem mearum, ad te quidem, literarum ejuſmodi fere eſt, ut non libeat cuiquam dare, niſi de quo exploratum ſit tibi eum redditurum. Nunc Romanas res accipe. A. d. III. Non. Quint. Sufenas et Cato abſoluti; Procilius condemnatus. Ex quo intellectum eſt, τελσαρειοπαγίτας ambitum, comitia, interregnum, majeſtatem, totam denique Rempublicam, flocci non facere. Debemus patrem familias domi ſuæ occidere nolle; neque tamen id ipſum abunde; nam abſolverunt XXII, condemnarunt XXVIII. Publius ſane diſerto epilogo criminans mentes judicum moverat. Hortalus in ea cauſa fuit cujuſmodi ſolet. Nos verbum nullum: verita eſt enim puſilla, quæ nunc laborat, ne animum in Publio offenderet. His rebus actis Reatini me ad ſua τέμπη duxerunt, ut agerem cauſam contra Interamnates apud Conſulem et decem legatos; quod lacus Velinus, a M' Curio emiſſus, interciſo monte, in Narem defluit. Ex quo eſt illa ſiccata, et humida tamen modice, Roſea. Vixi cum Axio: quin etiam me ad Septem aquas duxit. Redii Romam Fonteii cauſa, a. d. VII. Idus Quint. Veni in ſpectaculum, primum, magno et æquabili plauſu: (ſed hoc ne curaris; ego ineptus, qui ſcripſerim) deinde, Antiphonti operam. Is erat ante manumiſſus, quam productus. Ne diutius pendeas, palmam tulit: ſed nihil tam puſillum, nihil tam ſine voce, nihil tam . . . Verum hæc tu tecum habeto. In Andromacha tamen major fuit, quam Aſtyanax: in cæteris parem habuit neminem. Quæris nunc de Arbuſcula; valde placuit. Ludi magnifici et grati. Venatio in aliud

tempus dilata. Sequere nunc me in campum. Ardet ambitus: σῆμα δέ τοι ἐρέω: fœnus ex triente Idib. Quint. factum erat beſſibus. Dices, iſtuc quidem non moleſte fero. O virum, O civem! Memmium Cæſaris omnes opes confirmant: cum eo Domitium Conſules junxerunt; qua pactione, epiſtolæ committere non audeo. Pompeius fremit, queritur, Scauro ſtudet: ſed utrum fronte, an mente, dubitatur. Ἐξοχὴ in nullo eſt: pecunia omnium dignitatem exæquat. Meſſalla languet; non quo aut animus deſit, aut amici: ſed coitio Conſulum et Pompeius obſunt. Ea comitia puto fore ut ducantur. Tribunitii candidati jurarunt ſe arbitrio Catonis petituros: apud eum H-S quingena depoſuerunt; ut, qui a Catone damnatus eſſet, id perderet, et competitoribus tribueretur. Hæc ego pridie ſcribebam, quam comitia fore putabantur. Sed ad te v. Kal. Sext. ſi facta erunt, et tabellarius non erit profectus, tota comitia perſcribam: quæ ſi, ut putantur, gratuita fuerint; plus unus Cato potuerit, quam omnes quidem judices. Meſſius defendebatur a nobis, e legatione revocatus; nam eum Cæſari legarat Appius. Servilius edixit, ut adeſſet. Tribus habet Pomptinam, Velinam, Mæciam. Pugnatur acriter: agitur tamen ſatis. Deinde me expedio ad Druſum, inde ad Scaurum: parantur orationibus indices glorioſi. Fortaſſe accedent etiam Conſules deſignati, in quibus ſi Scaurus non fuerit, in hoc judicio valde laborabit. Ex Quinti fratris literis ſuſpicor jam eum eſſe in Britannia. Suſpenſo animo expecto quid agat. Illud quidem ſumus adepti, quod multis et magnis indiciis poſſumus judicare, nos Cæſari et cariſſimos et jucundiſſimos eſſe. Dionyſium velim ſalvere jubeas, et eum roges et hortere, ut quamprimum veniat, ut poſſit Ciceronem meum, atque etiam me ipſum, erudire.

Cicero Attico Sal.

XVI. OCCUPATIONUM mearum vel hoc ſignum erit, quod epiſtola librarii manu eſt. De epiſtolarum frequentia te nihil accuſo: ſed pleræque tantummodo mihi nuntiabant ubi eſſes, quod erant abs te; vel etiam ſignificabant, recte eſſe: quo in genere maxime delectarunt duæ fere eodem tempore abs te Bruto datæ: ſcire enim volebam te commode navigaſſe. Sed hæc epiſtolarum frequentia non tam ubertate ſua, quam celeritate, delectavit. Illa fuit gravis, et plena rerum, quam mihi M. Paccius, hoſpes tuus, reddidit: ad eam reſcribam igitur, et hoc quidem primum. Paccio re et verbis oſtendi, quid tua commendatio ponderis haberet: itaque in intimis eſt meis, cum antea notus non fuiſſet. Nunc pergam ad cætera. Varro, de quo ad me ſcribis, includetur in aliquem locum, ſi modo erit locus: ſed noſti genus dialogorum meorum; ut in oratoriis, quos tu in cælum fers, non mentio potuit fieri cujuſquam ab iis, qui diſputant, niſi ejus, qui illis notus, aut auditus eſſet. Hanc ego de Republica quam inſtitui diſputationem in Africani perſonam, et Phili, et Lælii, et Manilii, contuli: adjunxi adoleſcentes Q. Tuberonem, P. Rutilium, duos Lælii generos, Scævolam, et Fannium. Itaque cogitabam, quoniam in ſingulis libris utor procœmiis, ut Ἀριστοτέλης in iis, quos ἐξωτερικοὺς vocat, aliquid efficere, ut non ſine cauſa iſtum appellarem; id quod intelligo tibi placere. Utinam modo conata efficere poſſim: rem enim, quod te non fugit, magnam complexus ſum et gravem, et plurimi otii, quo ego maxime egeo. Quod in iis libris, quos laudas, perſonam deſideras Scævolæ, non eam temere dimovi: ſed feci idem, quod in πολιτείᾳ deus ille noſter Plato. Cum in Piræeum Socrates veniſſet ad Cephalum, locupletem et feſtivum ſenem; quoad primus ille ſermo haberetur, adeſt in diſputando ſenex;

deinde cum ipſe quoque commodiſſime locutus eſſet, ad rem divinam dicit ſe velle diſcedere; neque poſtea revertitur. Credo Platonem vix putaſſe ſatis conſonum fore, ſi hominem id ætatis in tam longo ſermone diutius retinuiſſet. Multo ego ſatius hoc mihi cavendum putavi in Scævola; qui et ætate et valetudine erat ea, qua eſſe meminiſti; et iis honoribus, ut vix ſatis decorum videretur, eum plures dies eſſe in Craſſi Tuſculano: et erat primi libri ſermo non alienus a Scævolæ ſtudiis. Reliqui libri τεχνολογίαν habent, ut ſcis: huic joculatorem ſenem illum, ut noras, intereſſe ſane nolui. De re filiæ quod ſcribis, erit mihi curæ: etenim eſt luculenta res, Aureliani, ut ſcribis, indiciis; et in eo me etiam Tulliæ meæ venditabo. Veſtorio non deſum: gratum enim tibi id eſſe intelligo; et ut ille intelligat, curo. Sed ſcis, qui? cum habeat duo faciles, nihil difficilius. Nunc ad ea, quæ quæris de C. Catone. Lege Junia et Licinia ſcis abſolutum: Fufia ego tibi nuntio abſolutum iri; neque patronis ſuis tam libentibus, quam accuſatoribus. Is tamen et mecum, et cum Milone, in gratiam rediit. Druſus reus eſt factus a Lucretio, judicibus rejiciendis a. d. v. Non. Quint. De Procilio rumores non boni: ſed judicia noſti. Hirrus cum Domitio in gratia eſt. Senatusconſultum, quod hîc Conſules de provinciis fecerunt, *Quicunque poſthac*, non mihi * ut qui jam intelligebamus enuntiationem illam Memmii valde Cæſari diſplicere. Meſſalla noſter, et ejus Domitius competitor, liberalis in populo valde fuit. Nihil gratius. Certi erant Conſules. Ac Senatus decrevit, ut tacitum judicium ante comitia fieret. Ab iis conſiliis, quæ erant omnibus ſortita in ſingulos candidatos, magnus timor candidatorum: ſed quidam judices, in his Opimius Veien. Tro. Antius, Tribunos plebis appellarunt, ne injuſſu populi judicarent. Res cedit. Comitia dilata ex ſenatus-conſulto, dum lex de tacito judicio ferretur. Venit legi dies: Terentius interceſſit. Conſules, qui illud levi brachio egiſſent, rem ad Senatum detulerunt. Hîc Abdera, non tacente me. Dices, Tamen tu

non quieſcis? Ignoſce, vix poſſum. Veruntamen quid tam ridiculum? Senatus decreverat, ne prius comitia haberentur, quam lex lata eſſet: ſi qui interceſſiſſet, res integra referretur. Cœpta ferri leviter: interceſſum non invitis: res ad Senatum: de ea re ita cenſuerunt, comitia primo quoque tempore haberi eſſe e re. Scaurus, qui erat paucis diebus illis abſolutus, cum ego partem ejus ornatiſſime defendiſſem, obnuntiationibus per Scævolam interpoſitis, ſingulis diebus uſque ad pridie Kal. Octob. quo ego hæc die ſcripſi, ſublatis, populo tributim domi ſuæ ſatisfecerat; ſed tamen, etſi uberior liberalitas hujus, gratior eſſe videbatur eorum, qui occuparant. Cuperem vultum videre tuum, cum hæc legeres: nam profecto rem non habes nullam, hæc negotia multarum nundinarum fore. Sed Senatus hodie fuerat futurus, id eſt Kal. Octobribus: jam enim luciſcit: ibi loquetur, præter Antium et Favonium, libere nemo: nam Cato ægrotat. De me nihil timueris: ſed tamen promitto nihil. Quid quæris aliud? judicia, credo. Druſus, Scaurus non feciſſe videntur. Tres candidati fore rei putabantur, Domitius a Memmio, Meſſalla a Q. Pompeio Rufo, Scaurus a Triario, aut a L. Cæſare. Quid poteris, inquies, pro iis dicere? Ne vivam, ſi ſcio. In illis quidem tribus libris, quos tu dilaudas, nihil reperio. Nunc ut opinionem habeas rerum, ferendum eſt. Quæris ego me ut geſſerim? Conſtanter et libere. Quid ille, inquies, ut ferebat? Humaniter, meæque dignitatis, quoad mihi ſatisfactum eſſet, habendam ſibi rationem putabat. Quo modo ergo abſolutus? Omnino γοργεῖα γυμνά. Accuſatorum incredibilis infantia, id eſt L. Lentuli, L. filii, quem fremunt omnes prævaricatum; deinde Pompeii mira contentio, judicum ſordes. Attamen XXXII condemnarunt, XXXVIII abſolverunt. Judicia reliqua impendent: nondum eſt plane expeditus. Dices, Tu ergo hæc quo modo fers? Belle mehercule, et in eo me valde amo. Amiſimus, mi Pomponi, omnem non modo ſuccum ac ſanguinem, ſed etiam colorem et ſpeciem priſtinam, civitatis: nulla eſt Reſpublica,

quæ delectet, in qua acquieſcam. Id-ne igitur, inquies, facile fers ? Id ipſum. Recordor enim, quam bella pauliſper, nobis gubernantibus, civitas fuerit : quæ mihi gratia relata ſit, nullus dolor me angit ; unum omnia poſſe dirumpuntur ii, qui me aliquid poſſe doluerunt : multa mihi dant ſolatia : nec tamen ego de meo ſtatu demigro ; quæque vita maxime eſt ad naturam, ad eam me refero, et ad literas, et ſtudia noſtra : dicendi laborem delectatione oratoria conſolor. Domus me et rura noſtra delectant. Non recordor unde ceciderim, ſed unde ſurrexerim : fratrem mecum et te ſi habebo, per me iſta pedibus trahantur : vobis ἐμφιλοσοφῆσαι poſſum. Locus ille animi noſtri, ſtomachus ubi habitabat olim, concalluit : privata modo et domeſtica nos delectant. Miram ſecuritatem videbis ; cujus plurimæ mehercule partes ſunt in tuo reditu : nemo enim in terris eſt mihi tam conſentientibus ſenſibus. Sed accipe alia. Res fluit ad interregnum ; et eſt nonnullus odor Dictaturæ : ſermo quidem multus ; qui etiam Gabinium apud timidos judices adjuvit. Candidati Conſulares omnes rei ambitus : accedit etiam Gabinius ; quem P. Sylla, non dubitans quin foris eſſet, poſtularat, contra dicente et nihil obtinente Torquato. Sed omnes abſolventur ; nec poſthac quiſquam damnabitur, niſi qui hominem occiderit. Hoc tamen agitur ſeverius : itaque indicia calent. M. Fulvius Nobilior condemnatus eſt : multi alii urbani ne reſpondent quidem. Quid aliud novi ? et tamen. Abſoluto Gabinio ſtomachantes alii judices, hora poſt, Antiochum Gabinium, neſcio quem e Sopolidis pictoribus, libertum ac accenſum Gabinii, lege Papia condemnarunt. Itaque dixit ſtatim reus, lege Majeſtatis, ὀυ σ' οἶδ' Ἄρης ἅμα Παφίῃ ? Pontinius vult a. d. IV Non. Novemb. triumphare. Huic obviam Cato et Servilius Prætores aperte, et Q. Mucius Tribunus : negant enim latum de imperio ; et eſt latum hercule inſulſe. Sed erit cum Pontinio Appius Conſul. Cato tamen affirmat, ſe vivo illum non triumphare. Id ego puto, ut multa ejuſdem, ad nihil recaſurum. Appius ſine

lege, ſuo ſumptu, in Ciliciam cogitat. Paccianæ epiſtolæ reſpondi: cognoſce cætera. Ex fratris literis incredibilia quædam de Cæſaris in me amore cognovi; eaque ſunt ipſius Cæſaris uberrimis literis confirmata. Britannici belli exitus expectatur. Conſtat enim aditus inſulæ eſſe munitos mirificis molibus: etiam illud jam cognitum eſt, neque argenti ſcripulum eſſe ullum in illa inſula, neque ullam ſpem prædæ, niſi ex mancipiis; ex quibus nullos puto te literis aut muſicis eruditos expectare. Paulus in medio foro baſilicam jam pene texuit iiſdem antiquis columnis: illam autem, quam locavit, facit magnificentiſſimam. Quid quæris? nihil gratius illo monumento, nihil glorioſius. Itaque Cæſaris amici (me dico et Oppium: diſrumparis licet) in monumentum illud, quod tu tollere laudibus ſolebas, ut forum laxaremus, et uſque ad atrium Libertatis explicaremus, contempſimus ſexcenties H-S: cum privatis non poterat tranſigi minore pecunia. Efficiemus rem glorioſiſſimam: nam in campo Martio ſepta Tributis comitiis marmorea ſumus et tecta facturi; eaque cingemus excelſa porticu; ut mille paſſuum conficiatur: ſimul adjungetur huic operi villa etiam publica. Dices, quid mihi hoc monumentum proderit? Quid? celabo te res Romanas? Non enim te puto de luſtro, quod jam deſperatum eſt, aut de judiciis, quæ lege Coctia fiant, quærere. Nunc te objurgari patere, ſi jure. Scribis enim in epiſtola, quam C. Decimius mihi reddidit Buthroto datam, in Aſiam tibi eundum eſſe te arbitrari: mihi mehercule nihil videbatur eſſe in quo tantulum intereſſet, utrum per procuratores ageres, an per ipſum; ut abis toties, et tam longe abes. Sed hæc mallem integra re tecum egiſſe: profecto enim aliquid egiſſem. Nunc reprimam ſuſceptam objurgationem: utinam valeat ad celeritatem reditus tui. Ego ad te propterea minus ſæpe ſcribo, quod certum non habeo ubi ſis, aut ubi futurus ſis: huic tamen neſcio cui, quod videbatur is te viſurus eſſe, putavi dandas eſſe literas. Tu, quoniam iturum te in Aſiam eſſe putas,

ad quæ tempora te expectemus, facias me certiorem velim, et de Eutychide quid egeris.

Cicero Attico Sal.

XVII. O EXPECTATAS mihi tuas literas! O gratum adventum! O conſtantiam promiſſi, et fidem miram! O navigationem amandam! quam mehercule ego valde timebam, recordans ſuperioris tuæ tranſmiſſionis δέῤῥεις. Sed niſi fallor, citius te, quam ſcribis, videbo. Credo enim te putaſſe, tuas mulieres in Apulia eſſe: quod cum ſecus erit, quid te Apulia moretur? nam Veſtorio dandi ſunt dies, et ille Latinus ἀττικισμὸς ex intervallo reguſtandus. Quin tu huc advolas, et inviſis illius noſtræ Reipublicæ germanæ. Putavi de nummis, ante comitia tributim uno loco diviſis palam. Vide abſolutum Gabinium: detur eſſe valiturum. De Meſſalla quod quæris, quid ſcribam neſcio: nunquam ego vidi tam pares candidatos. Meſſallæ copias noſti. Scaurum Triarius reum fecit. Si quæris, nulla eſt magnopere commota συμπάθεια: ſed tamen habet Ædilitas ejus memoriam non ingratam; et eſt pondus apud ruſticos in patris memoria. Reliqui duo plebeii ſic exæquantur, ut Domitius valeat amicis, adjuvetur tamen non gratiſſimo munere; Memmius Cæſaris commendetur militibus, Pompeii Gallia nitatur: quibus ſi non valuerit, putant fore aliquem, qui comitia in adventum Cæſaris detrudat, Catone præſertim abſoluto. Ab Quinto fratre, et a Cæſare accepi a. d. IX. Kal. Novemb. literas, confecta Britannia, obſidibus acceptis, nulla præda, imperata tamen pecunia, datas a litoribus Britanniæ proximo a. d. VI Kalend. Octob. Exercitum Britannia reportabant. Q. Pilius erat jam ad Cæſarem profectus. Tu, ſi aut amor in te eſt noſtri ac tuorum, aut ulla veritas, aut ſi etiam ſapis, ac frui tuis commodis cogitas, adventare et prope adeſſe jam debes. Non mehercule æquo animo te

careo. Te autem quid mirum, qui Dionyſium tantopere deſiderem? quem quidem abs te, cum dies venerit, et ego, et Cicero meus flagitabit. Abs te proximas literas habebam Epheſo a. d. v. Id. Sext. datas.

CICERO ATTICO SAL.

XVIII. PUTO te exiſtimare me, nunc oblitum conſuetudinis et inſtituti mei, rarius ad te ſcribere, quam ſolebam: ſed, cum loca et itinera tua nihil habere certi video, neque in Epirum, neque Athenas, neque in Aſiam, neque cuiquam, niſi ad te ipſum proficiſcenti, dedi literas: neque enim ſunt eæ epiſtolæ noſtræ, quæ ſi perlatæ non ſint, nihil ea res nos offenſura ſit; quæ tantum habent myſteriorum, ut eas ne librariis quidem fere committamus. Lepidum quo excidat: Conſules flagrant infamia, quod C. Memmius candidatus pactionem in Senatu recitavit, quam ipſe et ſuus competitor Domitius cum Conſulibus feciſſent, uti ambo H-S quadragena Conſulibus darent, ſi eſſent ipſi Conſules facti, niſi tres Augures dediſſent, qui ſe affuiſſe dicerent, cum lex Curiata ferretur, quæ lata non eſſet; et duo Conſulares, qui ſe dicerent in ornandis provinciis conſularibus ſcribendo affuiſſe, cum omnino ne Senatus quidem fuiſſet. Hæc pactio, non verbis, ſed nominibus et perſcriptionibus, multorum tabulis cum eſſe facta diceretur, prolata a Memmio eſt nominibus inductis, auctore Pompeio. Hîc Appius erat idem: nihil ſane jacturæ. Corruerat alter, et plane, inquam, jacebat. Memmius autem, dirempta coitione invito Calvino, plane refrixerat; et eo magis nunc cogitare dictaturam, tum favere juſtitio, et omnium rerum licentiæ. Perſpice æquitatem animi mei, et ludum, et contemptionem Seleucianæ provinciæ, et mehercule cum Cæſare ſuaviſſimam conjunctionem; hæc enim me una ex hoc naufragio tabula delectat: qui quidem Quintum meum,

tuumque, dii boni! quemadmodum tractat honore, dignitate, gratia? non ſecus ac ſi ego eſſem imperator. Hibernam legionem eligendi optio delata commodum, ut ad me ſcribit. Hunc tu non ames? quem igitur iſtorum? Sed heus tu, ſcripſeramne tibi me eſſe legatum Pompeio? et extra urbem quidem fore ex Idib. Januariis? Viſum eſt hoc mihi ad multa quadrare. Sed quid plura? coram, opinor, reliqua; ut tu tamen aliquid expectes. Dionyſio plurimam ſalutem: cui quidem ego non modo ſervavi, ſed etiam ædificavi, locum. Quid quæris? ad ſummam lætitiam meam, quam ex tuo reditu capio, magnus illius adventu cumulus accedit. Quo die ad me venies, tu, ſi me amas, apud me cum tuis maneas.

EPISTOLARUM

AD ATTICUM

LIBER V.

Cicero Attico Sal.

I. EGO vero et tuum in diſceſſu vidi animum, et meo ſum ipſe teſtis: quo magis erit tibi videndum, ne quid novi decernatur; ut hoc noſtrum deſiderium ne plus ſit annuum. De Annio Saturnino curaſti probe. De ſatiſdando vero te rogo, quoad eris Romæ, tu ut ſatiſdes: et ſunt aliquot ſatiſdationes ſecundum mancipium, in his et Memmianorum prædiorum, vel Atilianorum. De Oppio factum eſt ut volui, et maxime quod DCCC aperuiſti: quæ quidem ego utique vel verſura facta ſolvi volo; ne extrema exactio noſtrorum nominum expectetur. Nunc venio ad tranſverſum illum extremæ epiſtolæ tuæ verſiculum, in quo me admones de ſorore: quæ res ſe ſic habet. Ut veni in Arpinas, cum ad me frater veniſſet, in primis nobis ſermo, iſque multus, de te fuit: ex quo ego veni ad ea, quæ fueramus ego et tu inter nos de ſorore in Tuſculano locuti. Nihil tam vidi mite, nihil tam placatum, quam tum meus frater erat in ſororem tuam; ut etiam, ſi qua fuerat ex ratione ſumpta offenſio, non appareret. Illo ſic die. Poſtridie ex Arpinati profecti ſumus. Ut in Arcano Quintus maneret, dies fecit: ego Aquini, ſed prandimus in Arcano: noſti hunc fundum; quo ut venimus, humaniſſime

Quintus, Pomponia, inquit, tu invita mulieres, ego accivero pueros. Nihil potuit, mihi quidem ut viſum eſt, dulcius, idque cum verbis, tum etiam animo ac vultu. At illa, audientibus nobis, Ego ſum, inquit, hîc hoſpita: id autem ex eo, ut opinor, quod anteceſſerat Statius, ut prandium nobis videret. Tum Quintus, En, inquit mihi, hæc ego patior quotidie. Dices, quid, quæſo, iſtuc erat? Magnum; itaque me ipſum commoverat: ſic abſurde et aſpere verbis vultuque reſponderat. Diſſimulavi dolens: diſcubuimus omnes præter illam; cui tamen Quintus de menſa miſit: illa rejecit. Quid multa? nihil meo fratre lenius, nihil aſperius tua ſorore, mihi viſum eſt: et multa prætereo, quæ tum mihi majori ſtomacho, quam ipſi Quinto, fuerunt. Ego inde Aquinum; Quintus in Arcano remanſit, et Aquinum ad me poſtridie mane venit; mihique narravit, nec ſecum illam dormire voluiſſe; et, cum diſceſſura eſſet, fuiſſe ejuſmodi, qualem ego vidiſſem. Quid quæris? vel ipſi hoc dicas licet, humanitatem ei, meo judicio, illo die defuiſſe. Hæc ad te ſcripſi fortaſſe pluribus, quam neceſſe fuit, ut videres tuas quoque eſſe partes inſtituendi et monendi. Reliquum eſt, ut, ante quam proficiſcare, mandata noſtra exhaurias; ſcribas ad me omnia; Pontinium extrudas; cum profectus eris, cures ut ſciam. Sic habeas, nihil mehercule te mihi nec carius eſſe, nec ſuavius. A. Torquatum amantiſſime dimiſi Minturnis, optimum virum: cui me ad te ſcripſiſſe aliquid, in ſermone ſignifices velim.

Cicero Attico Sal.

II. ANTE diem VI Id. Mai. cum has dabam literas, ex Pompeiano proficiſcebar, ut eo die manerem in Trebulano apud Pontium: deinde cogitabam, ſine ulla mora, juſta itinera facere. In Cumano cum eſſem, venit ad me, quod mihi pergratum fuit, noſter Hortenſius: cui depoſcenti mea mandata

cætera univerſe mandavi; illud proprie, ne pateretur, quantum eſſet in ipſo, prorogari nobis provincias: in quo eum tu velim confirmes, gratumque mihi feciſſe dicas, quod et venerit ad me, et hoc mihi, prætereaque ſi quid opus eſſet, promiſerit. Confirmavi ad eam cauſam etiam Furnium noſtrum; quem ad annum Tribunum plebis videbam fore. Habuimus in Cumano quaſi puſillam Romam; tanta erat in his locis multitudo: cum interim Rufio noſter, quod ſe à Veſtorio obſervari videbat, ſtratagemate hominem percuſſit: nam ad me non acceſſit. Itane? cum Hortenſius veniret, et infirmus, et tam longe, et Hortenſius, cum maxima præterea multitudo, ille non venit? Non, inquam. Non vidiſti igitur hominem, inquies? Quî potui non videre, cum per emporium Puteolanorum iter facerem? in quo illum, agentem aliquid, credo, ſalutavi; poſtea jam juſſi valere, cum me exiens e ſua villa, num quid vellem, rogaſſet. Hunc hominem parum gratum quiſquam putet? aut non in eo ipſo laudandum, quod audiri non laborarit? Sed redeo ad illud. Noli putare mihi aliam conſolationem eſſe hujus ingentis moleſtiæ, niſi quod ſpero non longiorem annua fore. Hoc me ita velle multi non credunt ex conſuetudine aliorum: tu, qui ſcis, omnem diligentiam adhibebis, tum ſcilicet, cum id agi debebit. Cum ex Epiro redieris, de Republica ſcribas ad me velim, ſi quid erit quod opperiare. Nondum enim ſatis huc erat allatum, quomodo Cæſar ferret de auctoritate perſcripta; eratque rumor de Tranſpadanis, eos juſſos Quatuor-viros creare: quod ſi ita eſt, magnos motus timeo. Sed aliquid ex Pompeio ſciam.

Cicero Attico Sal.

III. ANTE diem VI Id. Mai. veni in Trebulanum ad Pontium. Ibi mihi tuæ literæ binæ redditæ ſunt tertio abs te die: eodem autem exiens e Pompeiano, Philotimo

dederam ad te literas: nec vero nunc erat ſane quod ſcriberem. Qui de Republica rumores, ſcribe quæſo: in oppidis enim ſummum video timorem; ſed multa inania. Quid de iis cogites, et quando, ſcire velim. Ad quas literas tibi reſcribi velis, neſcio: nullas enim adhuc acceperam, præter quæ mihi binæ ſemel in Trebulano redditæ ſunt: quarum alteræ edictum P. Licinii habebant, (erant autem Non. Mai. datæ) alteræ reſcriptæ ad meas Minturnenſes. Quam vereor, ne quid fuerit *σπȣδαιότερον* in iis, quas non accepi, quibus reſcribi vis. Apud Lentulum ponam te in gratiam. Dionyſius nobis cordi eſt. Nicanor tuus operam mihi dat egregiam. Jam deeſt quid ſcribam; et lucet. Beneventi cogitabam hodie. Noſtra continentia et diligentia faciemus ſatis. A Pontio, ex Trebulano, a. d. v. Id. Mai.

Cicero Attico Sal.

IV. BENEVENTUM veni a. d. v Id. Mai. Ibi accepi eas literas, quas tu ſuperioribus literis ſignificaveras te dediſſe: ad quas ego ipſe eo die dederam ex Trebulano L. Pontio. Ac binas quidem tuas Beneventi accepi. Quarum alteras Feſulanus multo mane mihi dedit, alteras ſcriba Tullius. Gratiſſima eſt mihi tua cura de illo meo primo et maximo mandato: ſed tua profectio ſpem meam debilitat. Ac me ille: illuc quidem labar, non quo; ſed inopia cogimur eo contenti eſſe. De illo altero, quem ſcribis tibi viſum eſſe non alienum, vereor, adduci ut noſtra poſſit; et tuis *δυσδιάγνωςον* eſſet. Equidem ſum facilis: ſed tu aberis, et me abſente res. Habebis mei rationem; nam poſſet aliquid, ſi utervis noſtrum adeſſet, agente Servilio, Servio fieri probabile: nunc, ſi jam res placeat, agendi tamen viam non video. Nunc venio ad illam epiſtolam, quam accepi a Tullio. De Marcello feciſti diligenter. Igitur ſenatus-conſultum ſi erit factum, ſcribes ad me:

ſin minus, rem tamen conficies; mihi enim attribui oportebit, item Bibulo. Sed non dubito, quin ſenatus-conſultum expeditum ſit, in quo præſertim compendium ſit populi. De Torquato, probe. De Maſone et Ligure, cum venerint. De illo quod Chærippus, (quoniam hîc quoque προσνευσιν ſuſtuliſti) O provincia! etiamne hic mihi curandus eſt? curandus autem? hactenus, ne quid ad ſenatum: Conſule, aut numera. Nam de cæteris . . . Sed tamen commode, quod cum Scrofa. De Pontinio recte ſcribis: eſt enim ita, ut ſi ante Kalend. Jun. Brunduſii futurus ſit, minus urgendi fuerint M. Anneius et Tullius. Quæ de Sicinio audiſti, ea mihi probantur; modo ne illa exceptio in aliquem incurrat bene de nobis meritum: ſed conſiderabimus; rem enim probo. De noſtro itinere quod ſtatuero; de quinque præfectis quid Pompeius facturus ſit, cum ex ipſo cognoro, faciam ut ſcias. De Oppio bene curaſti, quod ei DCCC expoſuiſti; idque, quoniam Philotimum habes, perfice, et cognoſce rationem: et, ut agam amplius, ſi me amas, prius quam proficiſcaris, effice: magna me cura levaris. Habes ad omnia. Etſi pene præterii chartam tibi deeſſe: mea captio eſt; ſiquidem ejus inopia minus multa ad me ſcribis. Tu vero aufer ducentos: etſi meam in eo parſimoniam hujus paginæ contractio ſignificat, dum acta et rumores vellet. Jam ſi qua certa habes de Cæſare, expecto literas: et alias Pontinio de omnibus rebus diligentes dabis.

Cicero Attico Sal.

V. PLANE deeſt, quod ſcribam: nam nec quid mandem habeo, nihil enim prætermiſſum eſt; nec quid narrem. Novi enim nihil, nec jocandi locus eſt, ita me multa ſollicitant. Tantum tamen ſcito, Idibus Mai. nos Venuſia mane proficiſcentes has dediſſe: eo autem die credo aliquid actum in Senatu. Sequantur igitur nos tuæ literæ, quibus non modo res

omnes, ſed etiam rumores, cognoſcamus. Eas accipiemus Brunduſii: ibi enim Pontinium ad eam diem, quam tu ſcripſiſti, expectare conſilium eſt. Nos Tarenti, quos cum Pompeio διαλόγους de Republica habuerimus, ad te perſcribemus; etſi id ipſum ſcire cupio, quod ad tempus recte ad te ſcribere poſſim, id eſt, quam diu Romæ futurus ſis, ut aut quo dem poſthac literas ſciam, aut ne dem fruſtra. Sed ante quam proficiſcare, utique explicatum ſit illud H-S XX et DCCC. Hoc velim in maximis rebus et maxime neceſſariis habeas; ut, quod auctore te velle cœpi, adjutore aſſequar.

Cicero Attico Sal.

VI. TARENTUM veni a. d. XV. Kalend. Jun. Quod Pontinium ſtatueram expectare, commodiſſimum duxi dies eos, quoad ille veniret, cum Pompeio conſumere: eoque magis, quod ei gratum eſſe id videbam; qui etiam a me petierit, ut ſecum et apud ſe eſſem quotidie: quod conceſſi libenter. Multos enim ejus præclaros de Republica ſermones accipiam: inſtruar etiam conſiliis idoneis ad hoc noſtrum negotium. Sed ad te brevior jam in ſcribendo incipio fieri dubitans Romæne ſis, an jam profectus. Quod tamen quoad ignorabo, ſcribam aliquid potius, quam committam, ut, tibi cum poſſint reddi a me literæ, non reddantur. Nec tamen jam habeo quid aut mandem tibi, aut narrem. Mandavi omnia, quæ quidem tu, ut polliceris, exhauries: narrabo, cum aliquid habebo novi. Illud tamen non deſinam, dum adeſſe te putabo, de Cæſaris nomine rogare, ut confectum relinquas. Avide expecto tuas literas, et maxime, ut norim tempus profectionis tuæ.

CICERO ATTICO SAL.

VII. QUOTIDIE, vel potius in dies ſingulos, breviores literas ad te mitto: quotidie enim magis ſuſpicor te in Epirum jam profectum. Sed tamen ut mandatum ſcias me curaſſe; quot ante, ait ſe Pompeius quinos præfectos delaturum novos, vacationes, judiciariam cauſam. Ego cum triduum cum Pompeio et apud Pompeium fuiſſem, proficiſcebar Brunduſium a. d. XIII Kal. Junias: civem illum egregium relinquebam, et ad hæc, quæ timentur, propulſanda paratiſſimum. Tuas literas expectabo, cum ut quid agas, tum ut ubi ſis, ſciam.

CICERO ATTICO SAL.

VIII. ME et incommoda valetudo, qua jam emerſeram, utpote cum ſine febri laboraſſem, et Pontinii expectatio, de quo adhuc ne rumor quidem venerat, tenebat duodecimum jam diem Brunduſii: ſed curſum expectabamus. Tu ſi modo es Romæ, (vix enim puto) ſin es, hoc vehementer animadvertas velim. Roma acceperam literas, Milonem meum queri per literas injuriam meam, quod Philotimus ſocius eſſet in bonis ſuis. Id ego ita fieri volui de C. Duronii ſententia; quem et amiciſſimum Miloni perſpexeram, et talem virum, qualem tu judicas, cognoram. Ejus autem conſilium meumque hoc fuerat; primum ut in poteſtate noſtra eſſet res, ne illum malus emptor et alienus mancipiis, quæ permulta ſecum habet, ſpoliaret; deinde ut Fauſtæ, cui cautum ille eſſe voluiſſet, ratum eſſet. Erat etiam illud, ut ipſi nos, ſi quid ſervari poſſet, quam facillime ſervaremus. Nunc rem totam perſpicias velim: nobis enim ſcribuntur ſæpe majora. Sed ſi ille

queritur, ſi ſcribit ad amicos, ſi idem Fauſta vult, Philotimus, ut ego ei coram dixeram, mihique ille receperat, ne ſit invito Milone in bonis: nihil nobis fuerat tanti. Sin hæc leviora ſunt, tu judicabis. Loquere cum Duronio. Scripſi etiam ad Camillum, ad Lamiam; eoque magis, quod non confidebam Romæ te eſſe. Summa erit hæc; ſtatues, ut ex fide, fama, reque mea, videbitur.

Cicero Attico Sal.

IX. ACTIUM venimus a. d. XVII Kal. Quint. cum quidem et Corcyræ et Sybotis muneribus tuis, quæ et Areus et meus amicus Eutychides opipare et *φιλοπροσηνέστατα* nobis congeſſerant, epulati eſſemus Saliarem in modum. Actio maluimus iter facere pedibus, qui incommodiſſime navigaſſemus; et Leucaten flectere moleſtum videbatur. Actuariis autem minutis Patras accedere ſine his impedimentis, non ſatis viſum eſt decorum. Ego, ut ſæpe tu me currentem hortatus es, quotidie meditor, præcipio meis, faciam denique, ut ſumma modeſtia et ſumma abſtinentia munus hoc extraordinarium traducamus. Parthus velim quieſcat, et fortuna nos juvet: noſtra præſtabimus. Tu, quæſo, quid agas, ubi quoque tempore futurus ſis, quales res noſtras Romæ reliqueris, maxime de XX et de DCCC, cura ut ſciamus. Id unis diligenter literis datis, quæ ad me utique perferantur, conſequere. Illud tamen (quoniam nunc abes, cum id non agitur: aderis autem ad tempus, ut mihi reſcripſiſti) memento curare per te, et per omnes noſtros, in primis per Hortenſium, ut annus noſter maneat ſuo ſtatu, ne quid novi decernatur. Hoc tibi ita mando, ut dubitem an etiam te rogem, ut pugnes ne intercaletur. Sed non audeo tibi omnia onera imponere: annum quidem utique teneto. Cicero meus, modeſtiſſimus et ſuaviſſimus puer, tibi ſalutem dicit. Dionyſium ſemper

equidem, ut ſcis, dilexi, ſed quotidie pluris facio, et mehercule in primis quod te amat, nec tui mentionem intermitti ſinit.

Cicero Attico Sal.

X. Ut Athenas a. d. vii Kal. Quint. veneram, expectabam ibi jam quartum diem Pontinium; neque de ejus adventu certi quicquam habebam: eram autem totus, crede mihi, tecum; et quanquam ſine his per me ipſe, tamen acrius veſtigiis tuis monitus, de te cogitabam. Quid quæris? non mehercule alius ullus ſermo niſi de te. Sed tu aliquid de me ſcire fortaſſe mavis; hæc ſunt. Adhuc ſumptus nec in me aut publice, aut privatim, nec in quemquam comitum: nihil accipitur lege Julia, nihil ab hoſpite: perſuaſum eſt omnibus meis, ſerviendum eſſe famæ meæ: belle adhuc. Hoc animadverſum, Græcorum laude et multo ſermone celebratur. Quod ſupereſt, elaboratur in hoc a me, ſicut tibi ſenſi placere: ſed hæc tum laudemus, cum erunt perorata. Reliqua ſunt ejuſmodi, ut meum conſilium ſæpe reprehendam, quod non aliqua ratione ex hoc negotio emerſerim. O rem minime aptam meis moribus! O illum verum, ἔρδοι τίς! Dices, Quid adhuc? nondum in negotio verſaris. Neſcio; et puto moleſtiora reſtare: etſi hæc ipſa fero equidem fronte, ut puto, et volo, belliſſime: ſed angor intimis ſenſibus; ita multa vel iracunde, vel inſolenter, vel in omni genere ſtultitiæ inſulſe, arroganter, et dicuntur et tacentur quotidie. Quæ, non quo te celem, non perſcribo, ſed quia δυσεξίμητα ſunt. Itaque admirabere meam βαθύτητα, cum ſalvi redierimus: tanta mihi μελέτη hujus virtutis datur. Ergo hæc quoque hactenus. Etſi mihi nihil erat propoſitum ad ſcribendum; quia quid ageres, ubi terrarum eſſes, ne ſuſpicabar quidem: nec hercule unquam tam diu ignarus rerum mearum fui; quid de Cæſaris, quid de Milonis,

nominibus actum ſit: ac non modo nemo, ſed ne rumor quidem quiſquam, ut ſciremus in Republica quid ageretur. Quare ſi quid erit, quod ſcias de iis rebus, quas putabis ſcire me velle, per mihi gratum erit, ſi id curaris ad me perferendum. Quid eſt præterea? nihil ſane, niſi illud: valde me Athenæ delectarunt: urbs duntaxat, et urbis ornamentum? et hominum amores in te, et in nos quædam benevolentia; ſed multum et philoſophia: ἄνω κάτω ſi quid eſt, in Ariſto, apud quem eram: nam Xenonem tuum, vel noſtrum potius, Quinto conceſſeram; et tamen propter vicinitatem totos dies ſimul eramus invicem. Cum primum poteris, tua conſilia ad me ſcribas, ut ſciam quid agas, ubi quoque, et maxime quando, Romæ futurus ſis.

Cicero Attico Sal.

XI. HUI, totieſne me literas dediſſe Romam, cum ad te nullas darem? At vero poſthac fruſtra potius dabo, quam, ſi recte dari potuerint, committam ut non dem. Ne provincia nobis prorogetur, per fortunas, dum ades, quidquid provideri poteſt, provide. Non dici poteſt, quam flagrem deſiderio urbis, quam vix harum rerum inſulſitatem feram. Marcellus fœde de Comenſi: etſi ille magiſtratum non geſſerit, erat tamen Tranſpadanus. Ita mihi videtur non minus ſtomachi noſtro, ac Cæſari, feciſſe: ſed hoc ipſe viderit. Pompeius mihi quoque videbatur, quod ſcribis Varronem dicere, in Hiſpaniam certe iturus: id ego minime probabam; qui quidem Theophani facile perſuaſi, nihil eſſe melius, quam illum nuſquam diſcedere. Ergo Græcus incumbet: valet autem auctoritas ejus apud illum plurimum. Ego has pridie Nonas Quint. proficiſcens Athenis dedi; cum ibi decem ipſos fuiſſem dies. Venerat Pontinius: una Cn. Voluſius: aderat Quæſtor: tuus unus Tullius aberat. Ἄφρακτα Rhodiorum, et dicrota

Mitylenæorum, habebam, et aliquid ἐπίκωπον. De Parthis erat ſilentium. Quod ſupereſt, dii juvent. Nos adhuc iter per Græciam ſumma cum admiratione fecimus: nec mehercule habeo, quod adhuc quem accuſem meorum. Videntur mihi noſſe nos, noſtram cauſam, et conditionem profectionis ſuæ: plane ſerviunt exiſtimationi meæ. Quod ſupereſt, ſi verum illud eſt, οἷα γ' ἡ δέσποινα, certe permanebunt: nihil enim a me fieri ita videbunt, ut ſibi ſit delinquendi locus. Sin id parum profuerit, fiet aliquid a nobis ſeverius: nam adhuc lenitate dulces ſumus; et, ut ſpero, proficimus aliquantum. Sed ego hanc, ut ſinguli dicunt, ἀνεξίαν in unum annum meditatus ſum: proinde pugna, ne, ſi quid prorogatum ſit, turpis inveniar. Nunc redeo ad quæ mihi mandas. In præfectis excuſatio: iis, quos voles, deferto: non ero tam μετέωρος, quam in Apuleio fui. Xenonem tam diligo, quam tu: quod ipſum ſentire certo ſcio. Apud Patronem et reliquos barones te in maxima gratia poſui, et hercule merito tuo feci: nam mihi is, ter, dixit, te ſcripſiſſe ad ſe, mihi ex illius literis rem illam curæ fuiſſe, quod ei pergratum erat. Sed cum Patron mecum egiſſet, ut peterem a veſtro Areopago, ὑπομνηματισμὸν tollerent, quem Polycharmo Prætore fecerant, commodius viſum eſt et Xenoni, et poſt ipſi Patroni, me ad Memmium ſcribere, qui pridie, quam ego Athenas veni, Mitylenas profectus erat, ut is ad ſuos ſcriberet, poſſe id ſua voluntate fieri: non enim dubitabat Xeno, quin ab Areopagitis invito Memmio impetrari non poſſet. Memmius autem ædificandi conſilium abjecerat; ſed erat Patroni iratus: itaque ſcripſi ad eum accurate; cujus epiſtolæ miſi ad te exemplum. Tu, velim, Piliam meis verbis conſolere: indicabo enim tibi, tu illi nihil dixeris. Accepi faſciculum, in quo erat epiſtola Piliæ: abſtuli, aperui, legi: valde ſcripta eſt συμπαθῶς. Brunduſio quæ tibi epiſtolæ redditæ ſunt ſine mea, tum videlicet datæ, cum ego me non belle haberem: nam illam νομανδρίαν excuſationem ne acceperis. Cura, ut omnia ſciam, ſed maxime, ut valeas.

CICERO ATTICO SAL.

XII. NEGOTIUM magnum eſt navigare, atque menſe Quintili. Sexto die Delum Athenis venimus. Pridie Nonas Quint. a Piræeo ad Zoſtera, vento moleſto, qui nos ibidem Nonis tenuit. A. d. VIII Idus ad Ceo jucunde. Inde Gyarum ſævo vento, non adverſo: hinc Scyrum, inde Delum, utroque citius, quam vellemus, curſum confecimus. Jam noſti ἄφρακτα Rhodiorum: nihil quod minus fluctum ferre poſſit; itaque erat in animo nihil feſtinare, Delo nec me movere, niſi omina ἀκρωτηρίων ὄρα vidiſſem. De Meſſalla ad te ſtatim, ut audivi, de Gyaro dedi literas; et id ipſum conſilium noſtrum etiam ad Hortenſium; cui quidem valde συνηγωνίων. Sed tuas de ejus judicii ſermonibus, et mehercule omni de Reipublicæ ſtatu literas expecto, πολιτικώτερον quidem ſcriptas, (quoniam meos cum Thallumeto noſtro pervolutas libros) ejuſmodi inquam literas, ex quibus ego, non quid fiat, (nam id vel Helenius, vir graviſſimus, poteſt efficere, cliens tuus) ſed quid futurum ſit. Etiam, cum hæc leges, habebimus Conſules. Omnia perſpicere poteris, de Cæſare, de Pompeio, de ipſis judiciis. Noſtra autem negotia, quoniam Romæ commoraris, amabo te, explica. Cui rei fugerat me reſcribere, de ſtrue laterum plane rogo. De aqua, ſi quid poterit fieri, eo ſis animo, quo ſoles eſſe; quam ego cum mea ſponte, tum tuis ſermonibus, æſtimo plurimi. Ergo aliquid conficies. Præterea, ſi quid Philippus rogavit, quod in ſua re faceres, id velim facias. Plura ſcribam ad te, cum conſtitero: nunc eram plane in medio mari.

CICERO ATTICO SAL.

XIII. EPHESUM venimus a. d. XI. Kal. Sext. ſexageſimo et quingenteſimo poſt pugnam Bovillam. Navigavimus ſine timore, et ſine nauſea; ſed tardius, propter aphractorum Rhodiorum imbecillitatem. De concurſu legationum, privatorum, et de incredibili multitudine, quæ mihi jam Sami, ſed mirabilem in modum Epheſi præſto fuit, aut audiſſe te puto, aut quid ad me attinet? Veruntamen decumani, ac ſi veniſſem cum imperio; Græci, quaſi Epheſio Prætori, ſe alacres obtulerunt: ex quo te intelligere certo ſcio, multorum annorum oſtentationes meas nunc in diſcrimen eſſe adductas. Sed, ut ſpero, utemur ea palæſtra, quam a te didicimus; omnibuſque ſatisfaciemus; et eo facilius, quod in noſtra provincia confectæ ſunt pactiones. Sed hactenus; præſertim cum cœnanti mihi nuntiaret Cæſtius, ſe de nocte proficiſci. Tua negotiola Epheſi curæ mihi fuerunt: Thermoque, tametſi ante adventum meum liberaliſſime erat pollicitus tuis omnibus, tamen Philogenem et Seium tradidi; Apollonienſem Xenonem commendavi: omnino omnia ſe facturum recepit. Ego præterea rationem Philogeni permutationis ejus, quam tecum feci, edidi. Ergo hæc quoque hactenus. Redeo ad urbana. Per fortunas (quoniam Romæ manes) primum illud præfulci, atque præmuni, quæſo, ut ſimus annui; ne intercaletur quidem. Deinde exhauri mea mandata; maximeque ſi quid poteſt, de illo domeſtico, ſcrupulum, quem non ignoras; deinde de Cæſare; cujus in cupiditatem te auctore incubui; nec me piget. Et, ſi intelligis, quam meum ſit ſcire et curare, quid in Republica fiat; fiat autem? immo vero etiam quid futurum ſit, perſcribe ad me omnia; ſed diligentiſſime: in primis ecquid judiciorum ſtatus aut factorum, aut futurorum etiam, laboret. De aqua, ſi curæ eſt, ſi quid Philippus aget, animadvertas.

CICERO ATTICO SAL.

XIV. ANTEQUAM aliquo loco conſedero, neque longas a me, neque ſemper mea manu, literas expectabis: cum autem erit ſpatium, utrumque præſtabo. Nunc iter conficiebamus æſtuoſa et pulverulenta via. Dederam Epheſo pridie: has dedi Trallibus. In provincia mea fore me putabam Kal. Sextilibus: ex ea die, ſi me amas, παράγγελμα ἐνιαύσιον commoveto. Tamen interea hæc, quæ vellem, mihi afferebantur; primum otium Parthicum, dein confectæ pactiones Publicanorum, poſtremo ſeditio militum ſedata ab Appio, ſtipendiumque eis uſque ad Idus Quintiles perſolutum. Nos Aſia accepit admirabiliter. Adventus noſter nemini ne minimo quidem fuit ſumptui. Spero meos omnes ſervire laudi meæ: tamen magno timore ſum; ſed bene ſperamus: omnes jam noſtri præter Tullium tuum venerunt. Erat mihi in animo recta proficiſci ad exercitum, æſtivos menſes reliquos rei militari dare, hibernos juriſdictioni. Tu, velim, ſi me nihilo minus noſti curioſum in Republica quam te, ſcribas ad me omnia, quæ ſint, quæ futura ſint. Nihil mihi gratius facere potes: niſi tamen id erit mihi gratiſſimum, ſi, quæ tibi mandavi, confeceris; in primiſque illud ἐνδόμυχον; quo mihi ſcis nihil eſſe carius. Habes epiſtolam plenam feſtinationis et pulveris: reliquæ ſubtiliores erunt.

CICERO ATTICO SAL.

XV. LAODICEAM veni pridie Kal. Sext. ex hoc die clavum anni movebis. Nihil exoptatius adventu meo, nihil carius: ſed eſt incredibile, quam me negotii tædeat. Non habet ſatis magnum campum ille tibi non ignotus curſus

animi; et induſtriæ meæ præclara opera ceſſat. Quippe jus Laodiceæ me dicere, cum Romæ A. Plotius dicat? et cum exercitum noſter amicus habeat tantum, me nomen habere duarum legionum exilium? Denique hæc non deſidero: lucem, forum, urbem, domum, vos, deſidero. Sed feram, ut potero; ſit modo annuum: ſi prorogatur, actum eſt. Verum perfacile reſiſti poteſt: tu modo Romæ ſis. Quæris, quid hîc agam? Ita vivam, ut maximos ſumptus facio. Mirifice delector hoc inſtituto: admirabilis abſtinentia ex præceptis tuis; ut verear, ne illud, quod tecum permutavi, verſura mihi ſolvendum ſit. Appii vulnera non refrico: ſed apparent, nec occuli poſſunt. Iter Laodicea faciebam a. d. III. Nonis Sext. cum has literas dabam, in caſtra in Lycaoniam: inde ad Taurum cogitabam, ut cum Mœragene ſignis collatis, ſi poſſem, de ſervo tuo deciderem. Clitellæ bovi ſunt impoſitæ: plane non eſt noſtrum onus: ſed feremus; modo, ſi me amas, ſit annuum. Adſis tu ad tempus, ut ſenatum totum excites. Mirifice ſollicitus ſum, quod jam diu ignota ſunt mihi iſta omnia. Quare, ut ad te ante ſcripſi, cum cætera, tum Reſpublica, cura, ut mihi nota ſit. Plura ſcribam tarde reddituro? ſed dabam familiari homini ac domeſtico, C. Andronico Puteolano. Tu autem ſæpe dare tabellariis Publicanorum poteris, per magiſtros ſcripturæ et portus noſtrarum diœceſium.

Cicero Attico Sal.

XVI. ETSI in ipſo itinere et via diſcedebant Publicanorum tabellarii, et eramus in curſu; tamen ſurripiendum aliquid putavi ſpatii, ne me immemorem mandati tui putares: itaque ſubſedi in ipſa via, dum hæc, quæ longiorem deſiderant orationem, ſummatim tibi perſcriberem. Maxima expectatione in perditam, et plane everſam in perpetuum, provinciam nos veniſſe ſcito pridie Kal. Sextiles. Morati triduum Laodiceæ,

triduum Apameæ, totidem dies Synnade, audivimus nihil aliud, niſi imperata ἐπικεφάλια ſolvere non poſſe: ὠνὰς omnium venditas: civitatum gemitus, ploratus, monſtra quædam non hominis, ſed feræ neſcio cujus immanis. Quid quæris? omnino eos tædet vitæ. Levantur tamen miſeræ civitates, quod nullus fit ſumptus in nos, neque in legatos, neque in Quæſtorem, neque in quemquam. Scito, non modo nos fœnum, aut quod lege Julia dari ſolet, non accipere, ſed ne ligna quidem; nec, præter quatuor lectos et tectum, quemquam accipere quidquam: multis locis ne tectum quidem, et in tabernaculo manere plerumque. Itaque incredibilem in modum concurſus fiunt ex agris, ex vicis, ex domibus omnibus. Mehercule etiam adventu noſtro reviviſcunt: juſtitia, abſtinentia, clementia, tui Ciceronis, ita opiniones omnium ſuperavit. Appius, ut audivit nos venire, in ultimam provinciam ſe conjecit Tarſum uſque: ibi forum agit. De Partho ſilentium eſt; ſed tamen conciſos equites noſtros a barbaris nuntiabant ii, qui veniebant. Bibulus ne cogitabat quidem etiam nunc in provinciam ſuam accedere: id autem facere ob eam cauſam dicebant, quod tardius vellet decedere. Nos in caſtra properabamus, quæ aberant bidui.

Cicero Attico Sal.

XVII. ACCEPI Roma ſine epiſtola tua faſciculum literarum: in quo, ſi modo valuiſti, et Romæ fuiſti, Philotimi duco eſſe culpam, non tuam. Hanc epiſtolam dictavi ſedens in rheda, cum in caſtra proficiſcerer, a quibus aberam bidui. Paucis diebus habebam certos homines, quibus darem literas: itaque eo me ſervavi. Nos tamen, etſi hoc te ex aliis audire malo, ſic in provincia nos gerimus, quod ad abſtinentiam attinet, ut nullus teruntius inſumatur in quemquam. Id fit etiam et legatorum, et tribunorum, et præfectorum, dili-

gentia: nam omnes mirifice *συμφιλοδοξοῦσιν* gloriæ meæ. Lepta noſter mirificus eſt. Sed nunc propero: perſcribam ad te paucis diebus omnia. Cicerones noſtros Dejotarus filius, qui rex ab Senatu appellatus eſt, ſecum in regnum. Dum in æſtivis nos eſſemus, illum pueris locum eſſe belliſſimum duximus. Sextius ad me ſcripſit, quæ tecum eſſet de mea domeſtica et maxima cura locutus, et quid tibi eſſet viſum. Amabo te, incumbe in eam rem, et ad me ſcribe, quid et poſſit, et tu cenſeas. Idem ſcripſit Hortenſium de propaganda noſtra provincia dixiſſe neſcio quid. Mihi in Cumano diligentiſſime ſe, ut annui eſſemus, defenſurum receperat. Si quicquam me amas, hunc locum muni. Dici non poteſt, quam invitus a vobis abſim: et ſimul hanc gloriam juſtitiæ et abſtinentiæ fore illuſtriorem ſpero, ſi cito deceſſerimus; id quod Scævolæ contigit, qui ſolos novem menſes Aſiæ præfuit. Appius noſter, cum me adventare videret, profectus eſt Tarſum uſque Laodicea: ibi forum agit, cum ego ſim in provincia; quam ejus injuriam non inſector: ſatis enim habeo negotii in ſanandis vulneribus, quæ ſunt impoſita provinciæ; quod, do operam, ut faciam quam minima illius contumelia. Sed hoc Bruto noſtro velim dicas, illum feciſſe non belle, qui adventu meo, quam longiſſime potuerit, diſceſſerit.

CICERO ATTICO SAL.

XVIII. QUAM vellem Romæ eſſes, ſi forte non es: nihil enim certi habebamus, niſi accepiſſe nos tuas literas a. d. XIV. Kal. Sext. datas: in quibus ſcriptum eſſet, te in Epirum iturum circiter Kal. Sextiles. Sed ſive Romæ es, ſive in Epiro, Parthi Euphratem tranſierunt duce Pacoro, Orodis regis Parthorum filio, cunctis fere copiis. Bibulus nondum audiebatur eſſe in Syria. Caſſius in oppido Antiochiæ cum omni exercitu. Nos in Cappadocia ad Taurum cum exercitu

ad Cybiſtra. Hoſtis in Cyrrheſtica; quæ Syriæ pars proxima eſt provinciæ meæ. His de rebus ſcripſi ad Senatum; quas literas, ſi Romæ es, videbis puteſne reddendas; et multa, immo omnia: quorum κεφάλαιον, ne quid inter cæſa et porrecta, ut aiunt, oneris mihi addatur aut temporis. Nobis enim, hac infirmitate exercitus, inopia ſociorum, præſertim fidelium, certiſſimum ſubſidium eſt hiems: ea ſi venerit, nec illi ante in meam provinciam tranſierint, unum vereor, ne Senatus, propter urbanarum rerum metum, Pompeium nolit dimittere. Quod ſi alium ad ver mittit, non laboro: nobis modo temporis ne quid prorogetur. Hæc igitur, ſi Romæ es: ſin abes, aut etiam ſi ades; hæc negotia ſic ſe habent. Stamus animis; et, quia conſiliis, ut videmur, bonis utimur, ſperamus etiam manu. Tuto conſedimus, copioſo a frumento, Ciliciam prope conſpiciente, expedito ad mutandum loco; parvo exercitu, ſed, ut ſpero, ad benevolentiam erga nos conſentiente: quem nos, Dejotari adventu cum ſuis omnibus copiis, duplicaturi eramus. Sociis multo fidelioribus utimur, quam quiſquam uſus eſſet; quibus incredibilis videtur et noſtra manſuetudo et abſtinentia. Delectus habetur civium Romanorum. Frumentum ex agris in loca tuta comportatur. Si fuerit occaſio, manu; ſin minus, locis, nos defendemus. Quare bono animo es: video enim te, et, quaſi coram adſis, ita cerno συμπάθειαν amoris tui. Sed te rogo, (ſi ullo pacto fieri poterit) ſi integra in ſenatu noſtra cauſa ad Kal. Jan. manſerit, ut Romæ ſis menſe Januario: profecto nihil accipiam injuriæ, ſi tu aderis. Amicos conſules habemus; noſtrum, Tribunum plebis Furnium: verum tua eſt opus aſſiduitate, prudentia, gratia. Tempus eſt neceſſarium: ſed turpe eſt, me pluribus verbis agere tecum. Cicerones noſtri ſunt apud Dejotarum; ſed, ſi opus erit, deducentur Rhodum. Tu, ſi es Romæ; ut ſoles, diligentiſſime: ſi in Epiro; mitte tamen ad nos de tuis aliquem tabellarium; ut et tu, quid nos agamus, et nos, quid tu agas, quidque acturus ſis, ſcire poſſimus. Ego tui Bruti

rem ſic ago, ut ſuam ipſe non ageret. Sed jam exhibeo pupillum, neque defendo: ſunt enim negotia et lenta et inania. Faciam tamen ſatis; tibi quidem, cui difficilius eſt, quam ipſi: ſed certe ſatisfaciam utrique.

Cicero Attico Sal.

XIX. OBSIGNARAM jam epiſtolam eam, quam puto te modo perlegiſſe, ſcriptam mea manu, in qua omnia continentur, cum ſubito Appii tabellarius a. d. XI Kal. Oct. ſeptimo quadrageſimo die Roma celeriter (hui tam longe!) mihi tuas literas reddidit; ex quibus non dubito, quin tu Pompeium expectaris, dum Arimino rediret, et jam in Epirum profectus ſis: magiſque vereor, ut ſcribis, ne in Epiro ſollicitus ſis non minus, quam nos hîc ſumus. De Atiliano nomine ſcripſi ad Philotimum, ne appellaret Meſſallam. Itineris noſtri famam ad te perveniſſe lætor, magiſque lætabor, ſi reliqua cognoris. Filiolam tuam tibi jam Romæ jucundam eſſe gaudeo; eamque, quam nunquam vidi, tamen et amo, et amabilem eſſe certo ſcio. Etiam atque etiam valete Patron, et tui condiſcipuli. Quæ de Tarentinis in militia laboravi, ea tibi grata eſſe gaudeo. Quod ſcribis libente te repulſam tuliſſe eum, qui cum ſororis tuæ filii patruo certaret; magni amoris ſignum. Itaque me etiam admonuiſti, ut gauderem: nam mihi in mentem non venerat. Non credo, inquis. Ut libet: ſed plane gaudeo: quoniam τὸ νεμεσᾷν intereſt τοῦ φθονεῖν.

Cicero Attico Sal.

XX. SATURNALIBUS mane ſe mihi Pindeniſſæ dediderunt, ſeptimo et quadrageſimo die, poſtquam oppugnare eos cœpimus. Qui (malum) iſti Pindeniſſæ? qui

ſunt? inquies: nomen audivi nunquam. Quid ego faciam? num potui Ciliciam, Ætoliam aut Macedoniam reddere? Hoc jam ſic habeto, nec hoc exercitu hîc tanta negotia geri potuiſſe: quæ cognoſce ἐν ἐπιτομῇ; ſic enim concedis mihi proximis literis. Epheſum ut venerim noſti; qui etiam mihi gratulatus es illius diei celebritatem, qua nihil me unquam delectavit magis. Inde oppidis iis, qua ieram, mirabiliter accepti, Laodiceam pridie Kal. Sext. venimus. Ibi morati biduum, perilluſtres fuimus, honorificiſque verbis omnes injurias revellimus ſuperiores. Quod idem dein Apameæ quinque dies morati, et Synnadis triduum, Philomeli quinque dies, Iconii decem, fecimus. Nihil ea juriſdictione æquabilius, nihil lenius, nihil gravius. Inde in caſtra veni a. d. VII Kal. Sept. A. d. III. exercitum luſtravi apud Iconium. Ex his caſtris, cum graves de Parthis nuntii venirent, perrexi in Ciliciam per Cappadociæ partem eam, quæ Ciliciam attingit; eo conſilio, ut Armenius Artavaſdes, et ipſi Parthi Cappadocia ſe excludi putarent. Cum dies quinque ad Cybiſtra Cappadociæ caſtra habuiſſem, certior ſum factus, Parthos ab illo aditu Cappadociæ longe abeſſe; Ciliciæ magis imminere: itaque confeſtim iter in Ciliciam feci per Tauri pylas. Tarſum veni a. d. III. Non. Octob. Inde ad Amanum contendi, qui Syriam a Cilicia aquarum divortio dividit; qui mons erat hoſtium plenus ſempiternorum. Hîc a. d. III Idus Octob. magnum numerum hoſtium occidimus. Caſtella munitiſſima, nocturno Pontini adventu, noſtro matutino, cepimus, incendimus. *Imperatores* appellati ſumus. Caſtra paucos dies habuimus, ea ipſa, quæ contra Darium habuerat apud Iſſum Alexander, imperator haud paulo melior, quam aut tu, aut ego. Ibi dies quinque morati, direpto et vaſtato Amano, inde diſceſſimus. Scis enim dici quædam πανικὰ: dici item τὰ κενὰ τοῦ πολέμου. Rumore adventus noſtri, et Caſſio, qui Antiochiæ tenebatur, animus acceſſit, et Parthis timor injectus eſt. Itaque eos, cedentes ab oppido, Caſſius inſecutus rem bene geſſit: qua in fuga magna auctoritate Oſaces, dux Parthorum,

vulnus accepit, eoque interiit paucis poſt diebus. Erat in Syria noſtrum nomen in gratia. Venit interim Bibulus. Credo voluit appellatione hac inani nobis eſſe par. In eodem Amano cœpit laureolam in muſtaceo quærere. At ille cohortem primam totam perdidit, centurionemque primipili, nobilem ſui generis, Aſinium Dentonem, et reliquos cohortis ejuſdem, et Sext. Lucilium, T. Gavii Cæpionis, locupletis et ſplendidi hominis, filium, tribunum militum. Sane plagam odioſam acceperat cum re, tum tempore. Nos Pindeniſſum, quod oppidum munitiſſimum Eleutherocilicum omnium memoria in armis fuit, (feri homines et acres, et omnibus rebus ad defendendum parati) cinximus vallo et foſſa : aggere maximo, vineis, turre altiſſima, magna tormentorum copia, multis ſagittariis, magno labore, apparatu, multis ſauciis noſtris, incolumi exercitu, negotium confecimus. Hilara ſane Saturnalia. Militibus quoque, equis exceptis, reliquam prædam conceſſimus. Mancipia vænibant Saturnalibus tertiis. Cum hæc ſcribebam in tribunali, res erat ad H-S cxx. Hinc exercitum in hiberna agri male pacati deducendum Quinto fratri dabam : ipſe me Laodiceam recipiebam. Hæc adhuc. Sed ad præterita revertamur. Quod me maxime hortaris ; et, quod pluris eſt, quam omnia, in quo laboras, ut etiam Ligurino μώμῳ ſatisfaciam ; moriar, ſi quicquam fieri poteſt elegantius. Nec jam ego hanc continentiam appello, quæ virtus voluptati reſiſtere videtur : ego in vita mea nulla unquam voluptate tanta ſum affectus, quanta afficior hac integritate ; nec me tam fama, quæ ſumma eſt, quam res ipſa, delectat. Quid quæris ? fuit tanti : me ipſe non noram ; nec ſatis ſciebam, quid in hoc genere facere poſſem : recte πεφυσίωμαι : nihil eſt præclarius. Interim hæc λαμπρά. Ariobarzanes opera mea vivit, regnat. Ἐν παρόδῳ, conſilio, et auctoritate, et quod inſidiatoribus ejus ἀπρόσιτον me, non modo ἀδωροδόκητον, præbui, regem regnumque ſervavi. Interea e Cappadocia ne pilum quidem ; atque etiam ſpero toto anno imperii noſtri, teruntium ſumptus in

S 2

provincia nullum fore. Brutum abjectum, quantum potui, excitavi: quem non minus amo, quam tu; pene dixi, quam te. Habes omnia. Nunc publice literas Romam mittere parabam: uberiores erunt, quam ſi ex Amano miſiſſem. At te Romæ non fore? ſed eſt totum, quod Kal. Mart. futurum eſt: vereor enim, ne, cum de provincia agetur, ſi Cæſar reſiſtet, nos retineamur: his tu ſi adeſſes, nihil timerem. Redeo ad urbana: quæ ego diu ignorans, ex tuis jucundiſſimis literis a. d. v. Kal. Jan. denique cognovi. Eas diligentiſſime Philogenes libertus tuus curavit perlonga et non ſatis tuta via perferendas: nam quas Lenii pueris ſcribis datas, non acceperam. Jucunde de Cæſare, et quæ Senatus decrevit, et quæ tu ſperas: quibus ille ſi cedit, ſalvi ſumus. Incendio Plætoriano quod Leius aduſtus eſt, minus moleſte fero. Lucceius de Q. Caſſio cur tam vehemens fuerit, et quid actum ſit, aveo ſcire. Ego, cum Laodiceam venero, Quinto, ſororis tuæ filio, togam puram jubeor dare: cui moderabor diligentius. Dejotarus, cujus auxiliis magnis uſus ſum, ad me, ut ſcripſit, cum Ciceronibus Laodiceam venturus erat. Tuas etiam Epiroticas expecto literas; ut habeam rationem non modo negotii, verum etiam otii tui. Nicanor in officio eſt, et a me liberaliter tractatur: quem, ut puto, Romam cum literis publicis mittam; ut diligentius perferantur, et idem ad me certa de te, et a te, referat. Alexis quod mihi toties ſalutem adſcribit, eſt gratum: ſed cur non ſuis literis idem facit, quod meus ad te Alexis facit? Phemio quæritur κέρας. Sed hæc hactenus. Cura, ut valeas, et ut ſciam, quando cogites Romam. Etiam atque etiam vale. Tua tuoſque Thermo et præſens Epheſi diligentiſſime commendaram, et nunc per literas; ipſumque intellexi eſſe perſtudioſum tui. Tu velim, quod antea ad te ſcripſi, de domo Pammeni, des operam, ut, quod tuo meoque beneficio puer habet, cures, ne qua ratione convellatur. Utrique noſtrum honeſtum exiſtimo; tum mihi erit pergratum.

Cicero Attico Sal.

XXI. TE in Epirum ſalvum veniſſe, et, ut ſcribis, ex ſententia navigaſſe, vehementer gaudeo: non eſſe Romæ meo tempore perneceſſario, ſubmoleſte fero; hoc me tamen conſolor, quod non ſpero te iſtic jucunde hiemare, et libenter requieſcere. Caſſius, frater Q. Caſſii, familiaris tui, pudentiores illas literas miſerat (de quibus tu ex me requiris, quid ſibi voluerint) quam eas, quas poſtea miſit, quibus per ſe ſcribit confectum eſſe Parthicum bellum. Receſſerant illi quidem ab Antiochia ante Bibuli adventum, ſed nullo noſtro εὐημερήματι. Hodie vero hiemant in Cyrrheſtica, maximumque bellum impendet: nam et Orodæ regis Parthorum filius in provincia noſtra eſt; nec dubitat Dejotarus, cujus filio pacta eſt Artavaſdis filia, ex quo ſciri poteſt, quin cum omnibus copiis ipſe prima æſtate Euphratem tranſiturus ſit. Quo autem die Caſſii literæ victrices in Senatu recitatæ ſunt, id eſt, Nonis Octobribus, eodem meæ tumultum nuntiantes. Axius noſter ait, noſtras auctoritatis plenas fuiſſe; illis negat creditum. Bibuli nondum erant allatæ; quas certo ſcio plenas timoris fore. Ex iis rebus hoc vereor, ne, cum Pompeius propter metum rerum novarum nuſquam dimittatur, Cæſari nullus honos a Senatu habeatur, dum hic nodus expediatur, non putet Senatus, nos, ante quam ſucceſſum ſit, oportere decedere; nec in tanto motu rerum tantis provinciis ſingulos legatos præeſſe. Hîc, ne quid mihi prorogetur, quod ne interceſſor quidem ſuſtinere poſſit, horreo; atque eo magis, quod tu abes: qui conſilio, gratia, ſtudio, multis rebus occurreres. Sed dices, me ipſum mihi ſollicitudinem ſtruere. Cogor: et velim ita ſit: ſed omnia metuo. Etſi bellum ἀκροτελεύτιον habet illa tua epiſtola, quam dediſti nauſeans Buthroto: *Tibi, ut video, et ſpero, nulla ad decedendum erit mora.* Mallem, *ut video:*

nihil opus fuit, *ut ſpero.* Acceperam autem ſatis celeriter Iconii per Publicanorum tabellarios a Lentuli triumpho datas: in his γλυκύπικρον illud confirmas, moram mihi nullam fore: deinde addis, ſi quid ſecus, te ad me fore venturum. Pungunt me dubitationes tuæ: ſimul et vides, quas acceperim literas. Nam quas Hermoni centurionis Camulæ ipſe ſcribis te dediſſe, non accepi. Lenii pueris te dediſſe ſæpe ad me ſcripſeras: eas Laodiceæ denique, cum eo veniſſem, III Id. Febr. Lenius mihi reddidit, datas a. d. x Kal. Octobres. Lenio tuas commendationes et ſtatim verbis, et reliquo tempore re probabo. Hæ literæ cætera vetera habebant, unum hoc novum, de Cybiratis pantheris. Multum te amo, quod reſpondiſti M. Octavio, te non putare. Sed poſthac omnia, quæ certa non erunt, pro certo negato: nos enim et noſtra ſponte bene firmi, et mehercule auctoritate tua inflammati, vicimus omnes (hoc tu ita reperies) cum abſtinentia, tum juſtitia, facilitate, clementia. Cave putes quicquam homines magis unquam eſſe miratos, quam nullum teruntium, me obtinente provinciam, ſumptus factum eſſe, nec in Rempublicam, nec in quemquam meorum, præterquam in L. Tullium legatum: is, cæteroqui abſtinens, (ſed Julia lege tranſitans, ſemel tamen in diem, non, ut alii ſolebant, omnibus vicis) facit ut mihi excipiendus ſit, cum teruntium nego ſumptus factum: præter eum accepit nemo: has a noſtro Q. Titinio ſordes accepimus. Ego, æſtivis confectis, Quintum fratrem hibernis et Ciliciæ præfeci. Q. Voluſium, tui Tiberii generum, certum hominem, ſed mirifice etiam abſtinentem, miſi in Cyprum, ut ibi pauculos dies eſſet; ne cives Romani pauci, qui illic negotiantur, jus ſibi dictum negarent: nam evocari ex inſula Cyprios non licet. Ipſe in Aſiam profectus ſum Tarſo Nonis Januariis: non mehercule dici poteſt, qua admiratione Ciliciæ civitatum, maximeque Tarſenſium. Poſtea vero quam Taurum tranſgreſſus ſum, mirifica expectatio Aſiæ noſtrarum diœceſium, quæ ſex menſibus imperii mei nullas meas

acceperat literas, nunquam hoſpitem viderat. Illud autem tempus quotannis ante me fuerat in hoc quæſtu. Civitates locupletes, ne in hiberna milites reciperent, magnas pecunias dabant: Cyprii talenta Attica cc; qua ex inſula (non ὑπερβολικῶς, ſed veriſſime loquor) nummus nullus me obtinente erogabitur. Ob hæc beneficia, quibus illi obſtupeſcunt, nullos honores mihi, niſi verborum, decerni ſino; ſtatuas, fana, τέθριππα, prohibeo: nec ſum in ulla re alia moleſtus civitatibus; ſed fortaſſe tibi, qui hæc prædicem de me. Perfer, ſi me amas: tu enim me hæc facere voluiſti. Iter igitur ita per Aſiam feci, ut etiam fames, qua nihil miſerius eſt, quæ tum erat in hac mea Aſia, (meſſis enim nulla fuerat) mihi optanda fuerit. Quacunque iter feci, nulla vi, nullo judicio, nulla contumelia; auctoritate et cohortatione perfeci, ut et Græci, et cives Romani, qui frumentum compreſſerant, magnum numerum populis pollicerentur. Idibus Februariis, quo die has literas dedi, forum inſtitueram agere Laodiceæ Cybiraticum: Apamenſe ex Idibus Martii, ibidem Synnadenſe, Pamphylium, (tum Phemio diſpiciam κέρας) Lycaonium, Iſauricum: ex Idibus Maii, in Ciliciam, ut ibi Junius conſumatur: velim tranquille a Parthis. Quintilis, ſi erit ut volumus, in itinere eſt per provinciam redeuntibus conſumendus: venimus enim in provinciam Laodiceam, Sulpicio et Marcello coſſ. pridie Kal. Sextiles: inde nos oportet decedere a. d. IV Kal. Sext. Primum contendam a Quinto fratre, ut ſe præfici patiatur: quod et illo et me invitiſſimo fiet: ſed aliter honeſte fieri non poteſt, præſertim cum, virum optimum, Pontinium ne nunc quidem retinere poſſim. Rapit enim hominem Poſtumius Romam, fortaſſe etiam Poſtumia. Habes conſilia noſtra: nunc cognoſce de Bruto. Familiares habet Brutus tuus quoſdam creditores Salaminiorum ex Cypro, M. Scaptium et P. Matinium, quos mihi majorem in modum commendavit. Matinium non novi. Scaptius ad me in caſtra venit. Pollicitus ſum curaturum me Bruti cauſa, ut ei Salaminii pecuniam ſolve-

rent: egit gratias. Præfecturam petivit: negavi me cuiquam negotianti dare; quod idem tibi oſtenderam. Cn. Pompeio petenti probaram inſtitutum meum: quid dicam, Torquato, in M. Lenio tuo? multis aliis. Si præfectus vellet eſſe ſyngraphæ cauſa, me curaturum ut exigeret. Gratias egit: diſceſſit. Appius noſter turmas aliquot equitum dederat huic Scaptio, per quas Salaminios coerceret; et eundem habuerat præfectum. Vexabat Salaminios: ego equites ex Cypro decedere juſſi: moleſte tulit Scaptius. Quid multa? ut ei fidem meam præſtarem; cum ad me Salaminii Tarſum veniſſent, et in his Scaptius, imperavi ut pecuniam ſolverent: multa de ſyngrapha, de Scaptii injuriis. Negavi me audire: hortatus ſum; petivi etiam pro meis in civitatem beneficiis, ut negotium conficerent: denique dixi me coacturum. Homines non modo non recuſare, ſed etiam hoc dicere, ſe a me ſolvere: quod enim Prætori dare conſueſſent, quoniam ego non acceperam, ſe a me quodam modo dare; atque etiam minus eſſe aliquanto in Scaptii nomine, quam in vectigali Prætorio. Collaudavi homines. Recte, inquit Scaptius: ſed ſubducamus ſummam. Interim cum ego in edicto tralatitio centeſimas me obſervaturum haberem, cum anatociſmi anniverſario, ille ex ſyngrapha poſtulabat quaternas. Quid ais? inquam: poſſumne contra meum edictum? At ille profert ſenatus-conſultum Lentulo Philippoque Coſſ. ut, qui Ciliciam obtineret, jus ex illa ſyngrapha diceret. Cohorrui primo: erat enim interitus civitatis. Reperio duo ſenatus-conſulta iiſdem Conſulibus de eadem ſyngrapha. Salaminii cum Romæ verſuram facere vellent, non poterant; quod lex Gabinia vetabat. Tum ii, Bruti familiares, freti gratia Bruti, dare volebant IV, ſi ſibi ſenatus-conſulto caveretur. Fit gratia Bruti ſenatus-conſultum: *Ut ne-ve Salaminiis, ne-ve qui eis dediſſet, fraudi eſſet.* Pecuniam numerarunt: et poſtea venit in mentem fœneratoribus, nihil ſe juvare illud ſenatus-conſultum, quod ex ſyngrapha jus dici lex

Gabinia vetaret. Tum fit ſenatus-conſultum, *Ut et ea ſyngrapha eſſet, qua vi cæteræ.* Sed ut eodem; cum hæc diſſeruiſſem, ſeducit me Scaptius; ait ſe nihil contradicere; ſed illos putare talenta CC ſe debere; ea ſe velle accipere: debere autem illos paulo minus: rogat, ut eos ad CC perducam. Optime, inquam. Voco illos ad me, remoto Scaptio. Quid vos? quantum, inquam, debetis? Reſpondent, CVI. Refero ad Scaptium. Homo clamare. Quid opus eſt? inquam: rationes conferatis. Aſſidunt; ſubducunt; ad nummum convenit: illi ſe numerare velle, urgere ut acciperet. Scaptius me rurſus ſeducit; rogat, ut rem ſic relinquam. Dedi veniam homini impudenter petenti, Græcis querentibus; ut in fano deponerent, poſtulantibus non conceſſi. Clamare omnes qui aderant, nihil impudentius Scaptio, qui centeſimis cum anatociſmo contentus non eſſet: alii, nihil ſtultius. Mihi autem impudens magis, quam ſtultus, videbatur: nam aut bono nomine, centeſimis contentus erat; aut non bono, quaternas centeſimas ſperabat. Habes meam cauſam: quæ ſi Bruto non probatur, neſcio cur illum amemus: ſed avunculo ejus certe probabitur, præſertim cum ſenatus-conſultum modo factum ſit, puto, poſtquam tu es profectus, in creditorum cauſa, ut centeſimæ perpetuo fœnore ducerentur. Hoc quid interſit, ſi tuos digitos novi, certe habes ſubductum. In quo quidem ὁδοῦ πάρεργον, Lucceius, M. filius, queritur apud me per literas, ſummum eſſe periculum, ne culpa Senatus his decretis res ad tabulas novas perveniat. Commemorat, quid olim mali C. Julius fecerit, cum dieculam duxerit: nunquam Reſpublica plus. Sed ad rem redeo. Meditare adverſus Brutum cauſam meam; ſi hæc cauſa eſt, contra quam nihil honeſte dici poteſt; præſertim cum integram rem et cauſam reliquerim. Reliqua ſunt domeſtica. De ἐνδομύχῳ probo idem, quod tu; Poſtumiæ filius, ille quoniam Pontidiæ nugatur: ſed vellem adeſſes. A Quinto fratre his menſibus nihil expectaris: nam Taurus

propter nives ante menſem Junium tranſiri non poteſt. Thermum, ut rogas, creberrimis literis fulcio. P. Valerium negat habere quicquam Dejotarus rex, eumque ait a ſe ſuſtentari. Cum ſcies Romæ intercalatum ſit, necne, velim ad me ſcribas certum, quo die myſteria futura ſint. Literas tuas minus paulo expecto, quam ſi Romæ eſſes; ſed tamen expecto.

EPISTOLARUM

AD ATTICUM

LIBER VI.

Cicero Attico Sal.

I. ACCEPI tuas literas a. d. quintum Terminalia Laodiceæ, quas legi libentiſſime, pleniſſimas amoris, humanitatis, officii, diligentiæ. His igitur reſpondebo; ſic enim poſtulas: nec οἰκονομίαν meam inſtitutam, ſed ordinem conſervabo tuum. Recentiſſimas a Cybiſtris te meas literas habere ais, a. d. x Kal. Octob. datas: et ſcire vis, tuas ego quas acceperim: omnes fere quas commemoras, præter eas, quas ſcribis Lentuli pueris et Equotutico et Brunduſio datas. Quare non οἴχεται tua induſtria, quod vereris, ſed præclare ponitur; ſi quidem id egiſti, ut ego delectarer: nam nulla re ſum delectatus magis. Quod meam βαθύτητα in Appio tibi, libertatem etiam in Bruto, probo; vehementer gaudeo: ac putaram ſecus. Appius enim ad me ex itinere bis terve ὑπομεμψιμοίρους literas miſerat, quod quædam a ſe conſtituta reſcinderem. Ut ſi medicus, cum ægrotus alii medico traditus ſit, iraſci velit ei medico, qui ſibi ſucceſſerit, ſi, quæ ipſe in curando conſtituerit, mutet ille: ſic Appius, cum ἐξ ἀφαιρέσεως provinciam curarit, ſanguinem miſerit, quidquid potuit detraxerit, mihi tradiderit enectam, προσανατρεφομένην eam a me non libenter videt. Sed modo ſuccenſet, modo gratias agit: nihil enim a me

ſit cum ulla illius contumelia; tantummodo diſſimilitudo meæ rationis offendit hominem. Quid enim poteſt eſſe tam diſſimile, quam illo imperante, exhauſtam eſſe ſumptibus et jacturis provinciam; nobis eam obtinentibus, nummum nullum eſſe erogatum nec privatim, nec publice? Quid dicam de illius præfectis? comitibus? legatis? etiam de rapinis? de libidinibus? de contumeliis? Nunc autem domus mehercule nulla tanto conſilio, aut tanta diſciplina, gubernatur, aut tam modeſta eſt, quam noſtra tota provincia. Hanc nonnulli amici Appii ridicule interpretantur; qui me idcirco putent bene audire velle, ut ille male audiat, et recte facere non meæ laudis, ſed illius contumeliæ, cauſa. Sin Appius, ut Bruti literæ, quas ad te miſi, ſignificabant, gratias nobis agit, non moleſte fero: ſed tamen eo ipſo die, quo hæc ante lucem ſcribebam, cogitabam ejus multa, inique conſtituta et acta, tollere. Nunc venio ad Brutum, quem ego omni ſtudio, te auctore, ſum complexus: quem etiam amare cœperam: ſed . . . dico? revocavi me, ne te offenderem. Noli enim putare, me quicquam maluiſſe, quam, ut mandat is, facere; nec ulla de re plus laboraſſe. Mandatorum autem mihi libellum dedit; iiſdemque de rebus tu mecum egeras: omnia ſum diligentiſſime perſecutus. Primum ab Ariobarzane ſic contendi, ut talenta, quæ mihi pollicebatur, illi daret. Quoad mecum rex fuit, perbono loco res erat: poſt a Pompeii procuratoribus ſexcentis premi cœptus eſt. Pompeius autem cum ob cæteras cauſas plus poteſt unus, quam cæteri omnes, tum quod putatur ad bellum Parthicum eſſe venturus. Ei tamen ſic nunc ſolvitur, triceſimo quoque die talenta Attica XXXIII, et hoc ex tributis: nec id ſatis efficitur in uſuram menſtruam. Sed Cnæus noſter clementer id fert: ſorte caret; uſura, nec ea ſolida, contentus eſt. Alii neque ſolvit cuiquam, nec poteſt ſolvere: nullum enim ærarium, nullum vectigal, habet. Appii inſtituto tributa imperat: ea vix, in fœnus Pompeii quod ſatis ſit, efficiunt. Amici regis duo treſve perdivites ſunt: ſed ii ſuum tam

diligenter tenent, quam ego, aut tu. Equidem non deſino tamen per literas rogare, ſuadere, accuſare, regem. Dejotarus etiam mihi narravit, ſe ad eum legatos miſiſſe de re Bruti: eos ſibi reſponſum retuliſſe, illum non habere: et mehercule ego ita judico, nihil illo regno ſpoliatius, nihil rege egentius. Itaque aut tutela cogito me abdicare, aut, ut pro Glabrione Scævola, fœnus et impendium recuſare. Ego tamen, quas per te Bruto promiſeram præfecturas M. Scaptio, et L. Gavio, qui in regno rem Bruti procurabant, detuli: nec enim in provincia mea negotiabantur. Tu autem meminiſti nos ſic agere, ut, quot vellet, præfecturas ſumeret, dum ne negotiatori. Itaque duas ei præterea dederam: ſed ii, quibus petierat, de provincia deceſſerant. Nunc cognoſce de Salaminiis: quod video tibi etiam novum accidiſſe, tanquam mihi. Nunquam enim ex illo audivi, illam pecuniam eſſe ſuam. Quin etiam libellum ipſius habeo, in quo eſt: *Salaminii pecuniam debent M. Scaptio, et P. Matinio, familiaribus meis.* Eos mihi commendat: adſcribit etiam, et quaſi calcar admovet, interceſſiſſe ſe pro iis magnam pecuniam. Confeceram, ut ſolverent centeſimis ſexennii ductis cum renovatione ſingulorum annorum: at Scaptius quaternas poſtulabat. Metui, ſi impetraſſet, ne tu ipſe me amare deſineres: nam ab edicto meo receſſiſſem; et civitatem, in Catonis et in ipſius Bruti fide locatam, meiſque beneficiis ornatam, funditus perdidiſſem. Atque hoc tempore ipſo impingit mihi epiſtolam Scaptius Bruti, rem illam ſuo periculo eſſe; quod nec mihi unquam Brutus dixerat, nec tibi: etiam, ut præfecturam Scaptio deferrem: id vero per te exceperamus, ne negotiatori: quod ſi cuiquam, huic tamen non; fuerat enim præfectus Appio; et quidem habuerat turmas equitum, quibus incluſum in curia Senatum Salamine obſederat, ut fame Senatores quinque morerentur. Itaque ego, quo die tetigi provinciam, cum mihi Cyprii legati Epheſum obviam veniſſent, literas miſi, ut equites ex inſula ſtatim decederent. His de cauſis credo Scaptium iniquius de me aliquid

ad Brutum ſcripſiſſe. Sed tamen hoc ſum animo: ſi Brutus putabit me quaternas centeſimas oportuiſſe decernere, qui in tota provincia ſingulas obſervarem, itaque edixiſſem, idque etiam acerbiſſimis fœneratoribus probaretur; ſi præfecturam negotiatori denegatam queretur, quod ego Torquato noſtro in tuo Lenio, Pompeio ipſi in Sex. Statio, negavi, et iis probavi; ſi equites deductos moleſte feret, accipiam equidem dolorem, mihi illum iraſci, ſed multo majorem, non eſſe eum talem, qualem putaſſem. Illud quidem fatebitur Scaptius, me jus dicente, ſibi omnem pecuniam ex edicto meo auferendi poteſtatem fuiſſe. Addo etiam illud, quod vereor tibi ipſi ut probem. Conſiſtere uſura debuit, quæ erat in edicto meo: deponere volebant: impetravi ab Salaminiis ut ſilerent. Veniam illi quidem mihi dederunt; ſed quid iis fiet, ſi huc Paulus venerit? Sed totum hoc Bruto dedi, qui de me ad te humaniſſimas literas ſcripſit; ad me autem, etiam cum rogat aliquid, contumaciter, arroganter, ἀκοινωνήτως, ſolet ſcribere. Tu autem velim ad eum ſcribas de his rebus; ut ſciam quo modo hæc accipiat: facies enim me certiorem. Atque hoc ſuperioribus literis ad te diligenter perſcripſeram: ſed plane te intelligere volui, mihi non excidiſſe illud, quod tu ad me quibuſdam literis ſcripſiſſes; ſi nihil aliud de hac provincia, niſi illius benevolentiam, deportaſſem, mihi id ſatis eſſe. Sit ſane; quoniam ita tu vis: ſed tamen cum eo credo, quod ſine peccato meo fiat. Igitur meo decreto ſolvatur æs Scaptio ſtatim: quam id rectum ſit, tu judicabis: ne ad Catonem quidem provocabo. Sed noli me putare ἐγκελεύσματα illa tua abjeciſſe, quæ mihi in viſceribus hærent. Flens mihi meam famam commendaſti. Quæ epiſtola tua eſt, in qua mentionem non facias? Itaque iraſcatur qui volet, patiar; τὸ γὰρ εὖ μετ᾽ ἐμοῦ: præſertim cum ſex libris tanquam prædibus me ipſe obſtrinxerim, quos tibi tam valde probari gaudeo. E quibus unum ἱστορικὸν requiris de Cn. Flavio, Anci filio. Ille vero ante Decemviros non fuit: quippe qui Ædilis curulis fuerit; qui magiſtratus multis annis poſt

Decemviros inſtitutus eſt. Quid ergo profecit, quod protulit faſtos? occultatam putant quodam tempore iſtam tabulam, ut dies agendi peterentur a paucis. Nec vero pauci ſunt auctores, Cn. Flavium ſcribam faſtos protuliſſe, actioneſque compoſuiſſe; ne me hoc, vel potius Africanum, (is enim loquitur) commentum putes. οὐκ ἔλαθε σὲ illud de geſtu hiſtrionis: tu ſceleſte ſuſpicaris, ego ἀφελῶς ſcripſi. De me imperatore ſcribis te ex Philotimi literis cognoſſe: ſed credo te, jam in Epiro cum eſſes, binas meas de omnibus rebus accepiſſe, unas a Pindeniſſo capto, alteras a Laodicea, utraſque tuis pueris datas: quibus de rebus, propter caſum navigandi, per binos tabellarios miſi Romam literas publice. De Tullia mea tibi aſſentior; ſcripſique ad eam, et ad Terentiam, mihi placere: tu enim ad me jam ante ſcripſeras, *ac vellem te in tuum veterem gregem retuliſſes*. Correcta vero epiſtola Memmiana, nihil negotii fuit: multo enim malo hunc a Pontidia, quam illum a Servilia. Quare adjunges Aufium noſtrum, hominem ſemper amantem mei; nunc credo, eo magis, quod debet etiam fratris Appii amorem erga me cum reliqua hereditate creviſſe; qui declaravit quanti me faceret, cum ſæpe, tum in Burſa: næ tu me ſollicitudine magna liberaris. Furnii exceptio mihi non placet: nec enim ego ullum aliud tempus timeo, niſi quod ille ſolum excipit: ſed ſcriberem ad te de hoc plura, ſi Romæ eſſes. In Pompeium te ſpem omnem otii ponere non miror: ita res eſt; removendumque cenſeo illud *diſſimulantem*. Sed enim, οἰκονομία ſi perturbatior eſt, tibi aſſignato: te enim ſequor σχεδιάζοντα. Cicerones pueri amant inter ſe, diſcunt, exercentur; ſed alter, uti dixit Iſocrates in Ephoro et Theopompo, frenis eget, alter calcaribus. Quinto togam puram Liberalibus cogitabam dare; mandavit enim pater: ea ſic obſervabo, quaſi intercalatum non ſit. Dionyſius mihi quidem in amoribus eſt; pueri autem aiunt eum furenter iraſci: ſed homo nec doctior, nec ſanctior, fieri poteſt, nec tui meique amantior. Thermum et Silium vere audis laudari; valde ſe honeſte gerunt: adde

M. Nonium, Bibulum; me, ſi voles. Jam Scrofa vellem haberet, ubi poſſet: eſt enim lautum negotium: cæteri infirmant πολίτευμα Catonis. Hortenſio quod cauſam meam commendas, valde gratum. De Amiano ſpei nihil putat eſſe Dionyſius. Terentii nullum veſtigium agnovi. Mœragenes certe periit: feci iter per ejus poſſeſſionem, in qua animal reliquum nullum eſt. Hæc non noram tum, cum cum Democrito tuo locutus ſum. Rhoſiaca vaſa mandavi. Sed heus tu, quid cogitas? In felicatis lancibus et ſplendidiſſimis caniſtris, oluſculis nos ſoles paſcere: quid te in vaſis fictilibus appoſiturum putem? Κέρας Phemio mandatum eſt: reperietur; modo aliquid illo dignum canat. Parthicum bellum impendet. Caſſius ineptas literas miſit: nec dum Bibuli erant allatæ: quibus recitatis, puto fore, ut aliquando commoveatur Senatus. Equidem ſum magna animi perturbatione. Si, ut opto, non prorogatur noſtrum negotium, habeo Junium et Quintilem in metu. Eſto; duos quidem menſes ſuſtinebit Bibulus: quid illo fiet, quem reliquero, præſertim ſi fratrem? quid me autem, ſi non tam cito decedo? Magna turba eſt: mihi tamen cum Dejotaro convenit, ut ille in meis caſtris eſſet cum ſuis copiis omnibus. Habet autem cohortes quadringenarias noſtra armatura xxx; equitum CIↃ CIↃ. Erit ad ſuſtentandum, quoad Pompeius veniat; qui literis, quas ad me mittit, ſignificat ſuum negotium illud fore. Hiemant in noſtra provincia Parthi: expectatur ipſe Orodes. Quid quæris? aliquantum eſt negotii. De Bibuli edicto nihil movi, præter illam exceptionem, de qua tu ad me ſcripſeras, *nimis gravi præjudicio in ordinem noſtrum.* Ego tamen habeo ἰσοδυναμοῦσαν, ſed tectiorem, ex Q. Mucii P. filii edicto Aſiatico. *Extra quam ſi ita negotium geſtum eſt, ut eo ſtari non oporteat, ex fide bona:* multaque ſum ſecutus Scævolæ; in iis illud, in quo ſibi libertatem cenſent Græci datam, ut Græci inter ſe diſceptent ſuis legibus. Breve autem edictum eſt propter hanc meam διαίρεσιν, quod duobus generibus edicendum putavi: quorum unum eſt provinciale, in quo eſt de rationibus

civitatum, de ære alieno, de uſura, de ſyngraphis; in eodem omnia de Publicanis: alterum, quod ſine edicto ſatis commode tranſigi non poteſt, de hereditatum poſſeſſionibus, de bonis poſſidendis, magiſtris faciendis, vendendis; quæ ex edicto et poſtulari et fieri ſolent. Tertium de reliquo jure dicundo ἄγραφον reliqui. Dixi me de eo genere mea decreta ad edicta urbana accommodaturum: itaque curo, et ſatisfacio adhuc omnibus. Græci vero exultant, quod peregrinis judicibus utuntur. Nugatoribus quidem, inquies. Quid refert? tamen ſe αὐτονομίαν adeptos putant. Veſtri enim, credo, graves habent, Turpionem ſutorium, et Vettium mancipem. De Publicanis quid agam, videris quærere. Habeo in deliciis, obſequor, verbis laudo, orno; efficio ne cui moleſti ſint. Τὸ παραδοξότατον, uſuras eorum, quas pactionibus adſcripſerant, ſervavit etiam Servilius. Ego ſic: diem ſtatuo ſatis laxam; quam ante ſi ſolverint, dico me centeſimas ducturum: ſi non ſolverint, ex pactione. Itaque et Græci ſolvunt tolerabili fœnore, et Publicanis res eſt gratiſſima. Sic illa jam habent, pleno modio verborum honorem, invitationem crebram: quid plura? ſunt omnes ita mihi familiares, ut ſe quiſque maxime putet: ſed tamen μηδὲν αὐτοῖς: ſcis reliqua. De ſtatua Africani, (ὢ πραγμάτων ἀσυγκλώστων! ſed me ipſum delectavit in tuis literis) ain' tu? Scipio hic Metellus proavum ſuum neſcit Cenſorem non fuiſſe? atqui nihil habuit aliud inſcriptum niſi *COS.* ea ſtatua, quæ ad Opis per te poſita in excelſo eſt. In illa item, quæ eſt ad Πολυδεύκους, hercule inſcriptum eſt *COS.* quam eſſe ejuſdem, ſtatus, amictus, anulus, imago ipſa, declarat. At mehercule ego, cum in turma inauratarum equeſtrium, quas hic Metellus in Capitolio poſuit, animadvertiſſem in Serapionis ſubſcriptione Africani imaginem, erratum fabrile putavi; nunc video Metelli. O ἀνιστορησίαν turpem! Nam illud de Flavio et faſtis, ſi ſecus eſt, commune erratum eſt; et tu belle ἠπόρησας; et nos publicam prope opinionem ſecuti ſumus, ut multa apud Græcos. Quis enim non dixit, Εὔπολιν τὸν τῆς ἀρχαίας ab Alcibiade

navigante in Siciliam dejectum eſſe in mare? Redarguit Eratoſthenes; affert enim quas ille poſt id tempus fabulas docuerit: num idcirco Duris Samius, homo in hiſtoria diligens, quod cum multis erravit, irridetur? Quis Zaleucum leges Locris ſcripſiſſe non dixit? num igitur jacet Theophraſtus, ſi id a Timæo tuo familiari reprehenſum eſt? Sed neſcire proavum ſuum Cenſorem non fuiſſe, turpe eſt; præſertim cum poſt eum Conſulem, nemo Cornelius, illo vivo, Cenſor fuerit. Quod de Philotimo, et de ſolutione H-S XXDC, ſcribis, Philotimum circiter Kalend. Januar. in Cherſoneſum audio veniſſe; ac mihi ab eo nihil adhuc. Reliqua mea Camillus ſcribit ſe accepiſſe: ea quæ ſint neſcio, et aveo ſcire. Verum hæc poſterius, et coram fortaſſe commodius. Illud me, mi Attice, in extrema fere parte epiſtolæ commovit: ſcribis enim ſic, τί λοιπόν? deinde me obſecras amantiſſime, ne oblviſcar vigilare, et ut animadvertam quæ fiant. Num quid de quo inaudiſti? Etſi nihil ejuſmodi eſt: πολλοῦ γε καὶ δεῖ: nec enim me fefelliſſet, nec fallet. Sed iſta admonitio tua tam accurata, neſcio quid mihi ſignificare viſa eſt. De M. Octavio iterum jam tibi reſcribo, te illi probe reſpondiſſe: paulo vellem fidentius. Nam Cælius libertum ad me miſit, et literas accurate ſcriptas: ſed de pantheris fœde, ac de civitatibus. Reſcripſi alterum me moleſte ferre, ſi ego in tenebris laterem, nec audiretur Romæ, nullum in mea provincia nummum, niſi in æs alienum, erogari; docuique nec mihi conciliare pecuniam licere, nec illi capere; monuique eum, quem plane diligo, ut, cum alios accuſaſſet, cautius viveret: illud autem alterum, alienum eſſe exiſtimatione mea, Cybiratas imperio meo publice venari. Lepta tua epiſtola gaudio exultat: etenim ſcripta belle eſt, meque apud eum magna in gratia poſuit. Filiola tua gratum mihi fecit, quod tibi diligenter mandavit, ut mihi ſalutem adſcriberes; gratum etiam Pilia: ſed illa officioſius, quod mihi, quem quidem nunquam vidit: igitur tu quoque ſalutem utrique adſcribito. Literas daturus pridie Kal. Januar. ſuavem habuiſti.

recordationem clariſſimi jurisjurandi, quod ego non eram oblitus; magnus enim prætextatus illo die fui. Habes ad omnia, non, ut poſtulaſti, χρύσεα χαλκείων; ſed paria paribus reſpondimus. Ecce autem alia puſilla epiſtola, quam non relinquam ἀναντιφώνητον. Bene mehercule potuit Lucceius Tuſculanum; niſi forte, ſolet enim cum ſuo tibicine: et velim ſcire quis ſit ſtatus ejus. Lentulum quidem noſtrum præ ære Tuſculanum proſcripſiſſe audio. Cupio hos expeditos videre: cupio etiam Sextium: adde, ſi vis, Cælium: quibus omnibus eſt, αἴδεσθεν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ' ὑποδέχθαι. De Memmio reſtituendo ut Curio cogitet, te audiſſe puto. De Egnatii Sidicini nomine nec nulla, nec magna, ſpe ſumus. Pinarium, quem mihi commendas, diligentiſſime Dejotarus curat graviter ægrum. Reſpondi etiam minori. Tu, velim, dum ero Laodiceæ, id eſt, ad Idus Maias, quam ſæpiſſime mecum per literas colloquare: et cum Athenas veneris, (jam enim ſciemus de rebus urbanis, de provinciis, quæ omnia in menſem Martium ſunt collata) utique ad me tabellarios mittas. Sed heus tu, jamne vos a Cæſare per Herodem talenta Attica quinquaginta extorſiſtis? in quo, ut audio, magnum odium Pompeii ſuſcepiſtis: putat enim ſuos nummos vos comediſſe; Cæſarem in Nemorenſi ædificando diligentiorem fore. Hoc ego ex P. Vedio, magno nebulone, ſed Pompeii tamen familiari, audivi. Hic Vedius venit mihi obviam cum duobus eſſedis, et rheda equis juncta, et lectica, et familia magna: pro qua, ſi Curio legem pertulerit, H-S centena pendat neceſſe eſt. Erat præterea cynocephalus in eſſedo: nec deerant onagri. Nunquam vidi hominem nequiorem: ſed extremum audi. Diverſatus eſt Laodiceæ apud Pompeium Vindullum: ibi ſua depoſuit, cum ad me profectus eſt. Moritur interim Vindullus: quæ res ad Magnum Pompeium pertinere putabatur. C. Vennonius domum Vindulli venit: cum omnia obſignaret, in Vedianas res incidit: in his inventæ ſunt quinque imagunculæ matronarum, in quibus una ſororis amici tui, hominis *bruti*, qui hoc utatur; et illius *lepidi*, qui hæc tam

negligenter ferat. Hæc te volui παριστορῆσαι: ſumus enim ambo belle curioſi. Unum etiam velim cogites. Audio Appium προπύλαιον Eleuſine facere: num inepti fuerimus, ſi nos quoque Academiæ fecerimus? Puto, inquies: ergo id ipſum ſcribes ad me. Equidem valde ipſas Athenas amo: volo eſſe aliquod monumentum: odi falſas inſcriptiones ſtatuarum alienarum. Sed ut tibi placebit: facieſque me, in quem diem Romana incidant myſteria, certiorem, et quo modo hiemaris. Cura ut valeas. Poſt Leuctricam pugnam die ſeptingenteſimo ſexageſimo quinto.

Cicero Attico Sal:

II. CUM Philogenes libertus tuus Laodiceam ad me ſalutandi cauſa veniſſet, et ſtatim ad te navigaturum eſſe diceret, has ei literas dedi; quibus ad eas reſcripſi, quas acceperam a Bruti tabellario. Et reſpondebo primum poſtremæ tuæ paginæ, quæ mihi magnæ moleſtiæ fuit, quod ad te ſcriptum eſt a Cincio de Statii ſermone; in quo hoc moleſtiſſimum eſt, Statium dicere, a me quoque id conſilium probari. Probari autem? de iſto hactenus. Dixerim me vel plurima vincula tecum ſummæ conjunctionis optare, etſi ſunt amoris arctiſſima; tantum abeſt, ut ego ex eo, quo adſtricti ſumus, laxari aliquid velim. Illum autem multa de iſtis rebus aſperius ſolere loqui ſæpe ſum expertus; ſæpe etiam lenivi iratum: id ſcire te arbitror. In hac autem peregrinatione, militiave noſtra, ſæpe incenſum ira vidi, ſæpe placatum. Quid ad Statium ſcripſerit, neſcio. Quidquid acturus de tali re fuit, ſcribendum tamen ad libertum non fuit. Mihi autem erit maxime curæ, ne quid fiat ſecus, quam volumus, quamque oportet. Nec ſatis eſt in ejuſmodi re, ſe quemque præſtare: ac maxime partes iſtius officii ſunt pueri Ciceronis, ſive jam adoleſcentis; quod quidem illum ſoleo hortari. Ac mihi videtur matrem valde,

ut debet, amare, teque mirifice: ſed eſt magnum illud quidem, veruntamen multiplex, pueri ingenium; quo ego regendo habeo negotii ſatis. Quoniam reſpondi poſtremæ tuæ paginæ prima mea; nunc ad primam revertar tuam. Peloponneſias civitates omnes maritimas eſſe, hominis non nequam, ſed etiam tuo judicio probati, Dicæarchi tabulis credidi. Is multis nominibus, in Trophoniana Chæronis narratione, Græcos in eo reprehendit, quod mare tam ſecuti ſunt; nec ullum in Peloponneſo locum excipit. Cum mihi auctor placeret, (etenim erat ἱστορικώτατος, et vixerat in Peloponneſo) admirabar tamen, et, vix accredens, communicavi cum Dionyſio. Atque is primo eſt commotus: deinde, quod tum de iſto Dicæarcho non minus bene exiſtimabat, quam tu de C. Veſtorio, ego de M. Cluvio, non dubitabat, quin ei crederemus. Arcadiæ cenſebat eſſe Lepreon quoddam maritimum: Tene autem, et Aliphera, et Tritia νεόκτιστα ei videbantur; idque τῷ τῶν νεῶν καταλόγῳ confirmabat, ubi mentio non fit iſtorum. Atque iſtum ego locum totidem verbis a Dicæarcho tranſtuli. Phliaſios autem dici ſciebam, et ita fac ut habeas; nos quidem ſic habemus. Sed primo me ἀναλογία deceperat, Φλιοῦς, Ὀποῦς, Σιποῦς; quod Ὀπούντιοι, Σιπούντιοι. Sed hoc continuo correximus. Lætari te noſtra moderatione et continentia video: tum id magis faceres, ſi adeſſes; atque hoc foro, quod egi ex Idibus Febr. Laodiceæ ad Kal. Maias omnium diœceſium, præter Ciliciæ, mirabilia quædam effecimus: ita multæ civitates omni ære alieno liberatæ, multæ valde levatæ ſunt: omnes ſuis legibus et judiciis uſæ, αὐτονομίαν adeptæ, revixerunt. His ego duobus generibus facultatem ad ſe ære alieno liberandas aut levandas dedi; uno, quod omnino nullus in imperio meo ſumptus factus eſt: nullum cum dico, non loquor ὑπερβολικῶς; nullus, inquam, ne teruntius quidem: hac autem re incredibile eſt quantum civitates emerſerint. Acceſſit altera: mira erant in civitatibus ipſorum furta Græcorum, quæ magiſtratus ſui fecerant: quæſivi ipſe de iis, qui annis decem proximis magiſtra-

tum geſſerant; aperte fatebantur: itaque ſine ulla ignominia ſuis humeris pecunias populis retulerunt. Populi autem nullo gemitu Publicanis, quibus hoc ipſo luſtro nihil ſolverant, etiam ſuperioris luſtri reddiderunt. Itaque Publicanis in oculis ſumus. Gratis, inquis, viris: ſenſimus. Jam cætera juriſdictio nec imperita, et clemens cum admirabili facilitate. Aditus autem ad me minime provinciales: nihil per cubicularium. Ante lucem inambulabam domi, ut olim candidatus: grata hæc et magna, mihique nondum laborioſa ex illa vetere militia. Nonis Maii in Ciliciam cogitabam: ibi cum Junium menſem conſumpſiſſem, atque utinam in pace, (magnum enim bellum impendet a Parthis) Quintilem in reditu ponere: annuæ enim mihi operæ a. d. III. Kal. Sext. emerentur. Magna autem in ſpe ſum, mihi nihil temporis prorogatum iri. Habebam acta urbana uſque ad Nonas Martias; e quibus intelligebam, Curionis noſtri conſtantia omnia potius actum iri, quam de provinciis: ergo, ut ſpero, propediem te videbo. Venio ad Brutum tuum, immo noſtrum, ſic enim mavis. Equidem omnia feci, quæ potui aut in mea provincia perficere, aut in regno experiri. Omni igitur modo egi cum rege, et ago quotidie, per literas ſcilicet: ipſum enim triduum quatriduumve mecum habui turbulentis in rebus, quibus eum liberavi. Sed et tum præſens, et poſtea creberrime, non deſtiti rogare et petere mea cauſa, ſuadere et hortari ſua. Multum profeci: ſed quantum, non plane, quia longe abſum, ſcio. Salaminios autem (hos enim poteram coercere) adduxi, ut totum nomen Scaptio vellent ſolvere; ſed centeſimis ductis a proxima quidem ſyngrapha, nec perpetuis, ſed renovatis quotannis. Numerabantur nummi: noluit Scaptius. Tun' qui ais Brutum cupere aliquid perdere? quaternas habebat in ſyngrapha: fieri non poterat; nec, ſi poſſet, ego pati poſſem. Audio omnino Scaptium pœnitere. Nam quod ſenatus-conſultum eſſe dicebat, ut jus ex ſyngrapha diceretur, eo conſilio factum eſt, quod pecuniam Salaminii contra legem Gabiniam ſumpſerant. Vetabat autem

Auli lex, jus dici de ita ſumpta pecunia: decrevit igitur Senatus, ut jus diceretur ex iſta ſyngrapha. Nunc iſta habet juris idem, quod cæteræ, nihil præcipui. Hæc, a me ordine facta, puto me Bruto probaturum; tibi neſcio; Catoni certe probabo. Sed jam ad te ipſum revertor. Ain' tandem, Attice, laudator integritatis et elegantiæ noſtræ? *auſus es hoc ex ore tuo*, inquit Ennius, ut equites Scaptio ad pecuniam cogendam darem, me rogare? an tu, ſi mecum eſſes, qui ſcribis morderi te interdum quod non ſimul ſis, paterere me id facere, ſi vellem? *Non amplius*, inquis, *quinquaginta*. Cum Spartaco minus multi primo fuerunt. Quid tandem iſti mali in tam tenera inſula non feciſſent? non feciſſent autem? immo quid ante adventum meum non fecerunt? Incluſum in curia Senatum habuerunt Salaminium ita multos dies, ut interierint nonnulli fame: erat enim præfectus Appii Scaptius, et habebat turmas ab Appio. Id me igitur tu, cujus mehercule os mihi ante oculos ſolet verſari, cum de aliquo officio ac laude cogito, tu me, inquam, rogas, præfectus ut Scaptius ſit? alias hoc ſtatueramus, ut negotiatorem neminem; idque Bruto probaveramus. Habeat is turmas? cur potius, quam cohortes? ſumptu jam nepos evadit Scaptius? Volunt, inquis, principes. Scio; nam ad me Epheſum uſque venerunt; flenteſque equitum ſcelera et miſerias ſuas detulerunt. Itaque ſtatim dedi literas, ut ex Cypro equites ante certam diem decederent: ob eamque cauſam, tum ob cæteras, Salaminii nos in cælum decretis ſuis ſuſtulerunt. Sed jam quid opus equitatu? ſolvunt enim Salaminii: niſi forte id volumus armis efficere, ut fœnus quaternis centeſimis ducant. Et ego audebo legere unquam, aut attingere, eos libros, quos tu dilaudas, ſi tale quid fecero? Nimis, nimis, inquam, in iſto Brutum amaſti, dulciſſime Attice: nos, vereor, ne parum. Atque hæc, ſcripſi ego ad Brutum, ſcripſiſſe te ad me. Cognoſce nunc cætera. Pro Appio nos hîc omnia faciemus; honeſte tamen, ſed plane libenter; nec enim ipſum odimus; et Brutum amamus; et Pompeius mirifice a me

contendit; quem mehercule plus pluſque in dies diligo. C. Cælium Quæſtorem huc venire audiſti. Neſcio, quid ſit: ſed . . . Pammenia illa mihi non placent. Ego me ſpero Athenis fore menſe Septembri. Tuorum itinerum tempora ſcire ſane velim. Εὐήθειαν Sempronii Rufi cognovi ex epiſtola tua Corcyræa. Quid quæris? invideo potentiæ Veſtorii. Cupiebam etiam nunc plura garrire: ſed lucet; urget turba; feſtinat Philogenes. Valebis igitur, et valere Piliam et Cæciliam noſtram jubebis literis; et ſalvebis a meo Cicerone.

Cicero Attico Sal.

III. ETSI nil ſane habebam novi, quod poſt accidiſſet, quam dediſſem ad te Philogeni liberto tuo literas, tamen cum Philotimum Romam remitterem, ſcribendum aliquid ad te fuit: ac primum illud, quod me maxime angebat, (non quo me aliquid juvare poſſes, quippe res eſt in manibus: tu autem abes longe gentium: Πολλὰ δ' ἐν μεταιχμίῳ Νότος κυλίνδει κύματ' εὐρείης ἁλὸς) obrepſit dies, ut vides, (mihi enim a. d. III Kal. Sext. de provincia decedendum eſt) nec ſucceditur. Quem relinquam, qui provinciæ præſit? Ratio quidem, et opinio hominum, poſtulat fratrem: primum, quod videtur eſſe honos; nemo igitur potior: deinde, quod ſolum habeo Prætorium: Pontinius enim ex pacto et convento (nam ea lege exierat) jam a me diſceſſerat. Quæſtorem nemo dignum putat; etenim eſt levis, libidinoſus, tagax. De fratre autem primum illud eſt: perſuaderi ei non poſſe arbitror; odit enim provinciam: et hercule nihil odioſius, nihil moleſtius. Deinde, ut mihi nolit negare; quidnam mei ſit officii? cum bellum eſſe in Syria magnum putetur, et id videatur in hanc provinciam erupturum; hîc præſidii nihil ſit; ſumptus annuus decretus ſit; videaturne, aut pietatis eſſe meæ, fratrem relinquere; aut diligentiæ, nugarum aliquid relinquere? Magna

igitur, ut vides, ſollicitudine afficior, magna inopia conſilii. Quid quæris? toto negotio nobis opus non fuit. Quanto tua provincia melior? decedes cum voles; niſi forte jam deceſſiſti: quem videbitur, præficies Theſprotiæ et Chaoniæ. Nec dum tamen ego Quintum conveneram; ut jam, ſi id placeret, ſcirem, poſſetne ab eo impetrari: nec tamen, ſi poſſet, quid vellem habebam. Hoc eſt igitur ejuſmodi. Reliqua plena adhuc et laudis et gratiæ, digna iis libris quos dilaudas. Conſervatæ civitates; cumulate Publicanis ſatisfactum: offenſus contumelia nemo; decreto juſto et ſevero perpauci; nec tamen quiſquam ut queri audeat: res geſtæ dignæ triumpho, de quo ipſo nihil cupide agemus; ſine tuo quidem conſilio certe nihil. Clauſula eſt difficilis in tradenda provincia: ſed hæc Deus aliquis gubernabit. De urbanis rebus ſcilicet plura tu ſcis; ſæpius et certiora audis. Equidem doleo, non me tuis literis certiorem fieri. Huc enim odioſa afferebantur de Curione, de Paulo: non quo ullum periculum videam ſtante Pompeio, vel etiam ſedente; valeat modo: ſed mehercule Curionis et Pauli meorum familiarium vicem doleo. Formam igitur mihi totius Reipublicæ, ſi jam es Romæ, aut cum eris, velim mittas; quæ mihi obviam veniat, ex qua me fingere poſſim, et præmeditari, quo animo accedam ad urbem: eſt enim quiddam, advenientem non eſſe peregrinum atque hoſpitem. Et, quod pene præterii: Bruti tui cauſa, ut ſæpe ad te ſcripſi, feci omnia. Cyprii numerabant: ſed Scaptius centeſimis, renovato in ſingulos annos fœnore, contentus non fuit. Ariobarzanes non in Pompeium prolixior per ipſum, quam per me in Brutum, quem tamen ego præſtare non poteram: erat enim rex perpauper; aberamque ab eo ita longe, ut nihil poſſem niſi literis; quibus pugnare non deſtiti. Summa hæc eſt. Pro ratione pecuniæ liberalius eſt Brutus tractatus, quam Pompeius: Bruto curata hoc anno talenta circiter centum; Pompeiò in ſex menſibus promiſſa cc. Jam in Appii negotio quantum tribuerim Bruto, dici vix poteſt. Quid eſt igitur, quod laborem? Amicos

habet meras nugas, Matinium, Scaptium; qui, quia non habuit a me turmas equitum, quibus Cyprum vexaret, ut ante me fecerat, fortaſſe ſuccenſet; aut quia præfectus non eſt, quod ego nemini tribui negotiatori; non C. Vennonio, meo familiari; non tuo M. Lænio; et quod tibi Romæ oſtenderam me ſervaturum; in quo perſeveravi. Sed quid poterit queri is, qui, auferre pecuniam cum poſſet, noluit? Scaptio, qui in Cappadocia fuit, puto eſſe ſatisfactum. Is a me tribunatum cum accepiſſet, quem ego ex Bruti literis ei detuliſſem, poſtea ſcripſit ad me, ſe uti nolle eo tribunatu. Gavius eſt quidam; cui cum præfecturam detuliſſem Bruti rogatu, multa et dixit et fecit cum quadam mea contumelia, P. Clodii canis. Is me nec proficiſcentem Apameam proſecutus eſt; nec, cum poſtea in caſtra veniſſet, atque inde diſcederet, num quid vellem, rogavit; et fuit aperte mihi, neſcio quare, non amicus. Hunc ego ſi in præfectis habuiſſem, quem tu me hominem putares? qui, ut ſcis, potentiſſimorum hominum contumaciam nunquam tulerim, ferrem hujus aſſeclæ? etſi hoc plus eſt quam ferre, tribuere etiam beneficii aliquid et honoris. Is igitur Gavius, cum Apameæ me nuper vidiſſet Romam proficiſcens, me ita appellavit: (Culleolum vix auderem) Unde, inquit, me jubes petere cibaria præfecti? Reſpondi lenius, quam putabant oportuiſſe, qui aderant; me non inſtituiſſe iis dare cibaria, quorum opera non eſſem uſus. Abiit iratus. Hujus nebulonis oratione ſi Brutus moveri poteſt, licebit eum ſolus ames; me æmulum non habebis. Sed illum eum futurum eſſe puto, qui eſſe debet: tibi tamen cauſam notam eſſe volui; et ad ipſum hæc perſcripſi diligentiſſime. Omnino (ſoli enim ſumus) nullas unquam ad me literas miſit Brutus, ne proxime quidem de Appio, in quibus non ineſſet arrogans, *ἀκοινώνητον* aliquid. Tibi autem valde ſolet in ore eſſe, *Granius autem*

Non contemnere ſe, et reges odiſſe ſuperbos:

in quo tamen ille mihi riſum magis, quam ſtomachum, movere ſolet: ſed plane parum cogitat, quid ſcribat, aut ad quem.

Q. Cicero puer legit, ut opinor, et certe, epiſtolam inſcriptam patri ſuo : ſolet enim aperire, idque de meo conſilio, ſi quid forte ſit, quod opus ſit ſciri. In ea autem epiſtola erat illud idem de ſorore, quod ad me. Mirifice conturbatum vidi puerum : lacrymans mecum eſt queſtus. Quid quæris ? miram in eo pietatem, ſuavitatem, humanitatemque, perſpexi : quo majorem ſpem habeo, nihil fore aliter ac deceat. Id te igitur ſcire volui. Ne illud quidem prætermittam : Hortenſius filius fuit Laodiceæ gladiatoribus flagitioſe et turpiter : hunc ego patris cauſa vocavi ad cœnam, quo die venit ; et ejuſdem patris cauſa, nihil amplius. Is mihi dixit, ſe Athenis me expectaturum, ut mecum decederet. Recte, inquam : quid enim dicerem ? Omnino puto nihil eſſe quod dixit : nolo quidem ; ne offendam patrem, quem mehercule multum diligo. Sin fuerit meus comes, moderabor ita, ne quid eum offendam, quem minime volo. Hæc ſunt : etiam illud. Orationem Q. Celeris mihi velim mittas contra M. Servilium. Literas mitte quamprimum : ſi nihil ; nihil fieri, vel per tuum tabellarium. Piliæ et filiæ ſalutem. Cura, ut valeas.

Cicero Attico Sal.

IV. TARSUM venimus Nonis Juniis. Ibi me multa moverunt : magnum in Syria bellum ; magna in Cilicia latrocinia ; mihi difficilis ratio adminiſtrandi, quod paucos dies habebam reliquos annui muneris : illud autem difficillimum ; relinquendus erat ex ſenatus-conſulto, qui præeſſet. Nihil minus probari poterat, quam Quæſtor Meſcinius : nam de Cælio nihil audiebamus. Rectiſſimum videbatur fratrem cum imperio relinquere : in quo multa moleſta, diſceſſus noſter, belli periculum, militum improbitas, ſexcenta præterea. O rem totam odioſam ! ſed hæc fortuna viderit ; quoniam conſilio non multum uti licet. Tu, quando Romam ſalvus, ut ſpero, veniſti,

videbis, ut ſoles, omnia, quæ intelliges noſtra intereſſe, in primis de Tullia mea; cujus de conditione quid mihi placeret ſcripſi ad Terentiam, cum tu in Græcia eſſes: deinde de honore noſtro: quod enim tu abſuiſti, vereor ut ſatis diligenter actum in Senatu ſit de literis meis. Illud præterea μυστικώτερον ad te ſcribam; tu ſagacius odorabere. Τῆς δάμαρτός μου ὁ ἀπελεύθερος (οἶσθα ὃν λέγω) ἔδοξέ μοι πρώην, ἐξ ὧν ἀλογευόμενος παρεφθέγγετο, πεφυρακέναι τὰς ψήφους ἐκ τῆς ὠνῆς τῶν ὑπαρχόντων τοῦ Κροτωνιάτου τυραννοκτόνου. Δέδοικα δὴ, μήτι νοήσῃς. Εἰς δήπου τοῦτο δὴ περισκεψάμενος, τὰ λοιπὰ ἐξασφάλισαι. Non queo tantum, quantum vereor, ſcribere. Tu autem fac ut mihi tuæ literæ volent obviæ. Hæc feſtinans ſcripſi in itinere atque agmine. Piliæ et puellæ Cæciliæ belliſſimæ ſalutem dices.

CICERO ATTICO SAL.

V. NUNC quidem profecto Romæ es, quo te, ſi ita eſt, ſalvum veniſſe gaudeo. Unde quidem quam diu abſuiſti, magis a me abeſſe videbare, quam ſi domi eſſes: minus enim mihi meæ notæ res erant, minus etiam publicæ. Quare velim, etſi, ut ſpero, te hæc legente aliquantum tamen viæ proceſſero, tamen obvias mihi literas quam argutiſſimas de omnibus rebus crebro mittas, in primis de quo ſcripſi ad te antea. Τῆς ξυναόρου τῆς ἐμῆς ὁ ἐξελεύθερος ἔδοξέ μοι θαμὰ βατταρίζων καὶ ἀλύων τοῖς ξυλλόγοις καὶ ταῖς λέσχαις, ὑπό τι πεφυρακέναι τὰς ψήφους ἐν τοῖς ὑπάρχουσι τοῖς τοῦ Κροτωνιάτου. Hoc tu indaga, ut ſoles; aſt hoc magis. Ἐξ ἄστεως ἑπταλόφου τειχῶν παρέδωκεν μνῶν κδ, μη, ὀφειλημάτων Καμίλλῳ, ἑαυτόν τε ὀφείλοντα μνᾶς κδ, ἐκ τῶν Κροτωνιατικῶν, καὶ ἐκ τῶν Χεῤῥονησιατικῶν μ η· καὶ μνᾶς κληρονομήσας χμ, χμ, τούτων δὲ μηδὲ ὀβολὸν διαλύσασθαι, πάντων ὀφειληθέντων τοῦ δευτέρου μηνὸς τῇ νουμηνίᾳ. Τὸν δὲ ἀπελεύθερον αὐτοῦ, ὄντα ὁμώνυμον τῷ Κόνωνος πατρὶ, μηδὲν ὁλοσχερῶς πεφροντικέναι. Ταῦτα οὖν πρῶτον μὲν, ἵνα πάντα σώζηται· δεύτερον δὲ, ἵνα μηδὲ τῶν τόκων ὀλιγωρήσῃς τῶν ἀπὸ τῆς προκειμένης ἡμέρας. Ὅσας αὐτὸν ἠνέγ-

καμεν, σφόδρα δέδοικα. Καὶ γὰρ παρῆν πρὸς ἡμᾶς κατασκεψόμενος, καί τι σχεδὸν ἐλπίσας. Ἀπιγνὺς δὲ ἀλόγως ἀπέστη, ἐπειπών, εἴκω· αἰσχρόν τοι δηρόν τε μένειν: meque objurgavit vetere proverbio, τὰ μὲν διδόμενα. Reliqua vide, et, quantum fieri poteſt, perſpiciamus. Etſi annuum tempus prope jam emeritum habebamus; dies enim XXXIII erant reliqui: ſollicitudine provinciæ tamen vel maxime urgebamur. Cum enim arderet Syria bello; et Bibulus in tanto mœrore ſuo maximam curam belli ſuſtineret; ad meque legati ejus, et Quæſtor, et amici literas mitterent, ut ſubſidio venirem; etſi exercitum infirmum habebam; auxilia ſane bona, ſed ea Galatarum, Piſidarum, Lyciorum, (hæc enim ſunt noſtra robora) tamen eſſe officium meum putavi, exercitum habere quam proxime hoſtem, quoad mihi præeſſe provinciæ per ſenatus-conſultum liceret. Sed, quo ego maxime delectabar, Bibulus moleſtus mihi non erat; de omnibus rebus ſcribebat ad me potius: et mihi deceſſionis dies λεληθότως obrepebat: qui cum advenerit, ἄλλο πρόβλημα, quem præficiam; niſi Caldus Quæſtor venerit; de quo adhuc nihil certi habebamus. Cupiebam mehercule longiorem epiſtolam facere: ſed nec erat res, de qua ſcriberem; nec jocari præ cura poteram. Valebis igitur, et puellæ ſalutem Atticulæ dices, noſtræque Piliæ.

CICERO ATTICO SAL.

VI. EGO dum in provincia omnibus rebus Appium orno, ſubito ſum factus accuſatoris ejus ſocer. Id quidem, inquis, dii approbent. Ita velim; teque ita cupere certo ſcio. Sed crede mihi, nihil minus putaram ego, qui de Tib. Nerone, qui mecum egerat, certos homines ad mulieres miſeram; qui Romam venerunt factis ſponſalibus. Sed hoc ſpero melius. Mulieres quidem valde intelligo delectari obſequio et comitate adoleſcentis: cætera noli ἐξακανθίζειν. Sed heus tu,

πυρὸς εἰς δῆμον Athenis ? placet hoc tibi ? etſi non impediebant mei certe libri : non enim iſta largitio fuit in cives, ſed in hoſpites liberalitas. Me tamen de Academiæ προπύλῳ jubes cogitare ; cum jam Appius de Eleuſine non cogitet ? De Hortenſio te certo ſcio dolere : equidem excrucior : decreram enim cum eo valde familiariter vivere. Nos provinciæ præfecimus Cælium : puerum, inquies, et fortaſſe fatuum, et non gravem, et non continentem. Aſſentior : fieri non potuit aliter. Nam quas multo ante tuas acceperam literas, in quibus ἐπέχειν te ſcripſeras quid eſſet mihi faciendum de relinquendo ; eæ me pungebant. Videbam enim, quæ tibi eſſent ἐποχῆς cauſæ, (et erant eædem mihi) puero tradere me : fratri autem, illud non utile nobis : nam præter fratrem nemo erat, quem ſine contumelia Quæſtori, nobili præſertim, anteferrem. Tamen, dum impendere Parthi videbantur, ſtatueram fratrem relinquere, aut etiam Reipublicæ cauſa contra ſenatus-conſultum ipſe remanere : qui poſtea quam incredibili felicitate diſceſſerunt, ſublata dubitatio eſt. Videbam ſermones : hui fratrem reliquit ? num eſt hoc non plus annum obtinere provinciam ? quid, quod Senatus eos voluit præeſſe provinciis, qui non præfuiſſent ? at hic triennium. Ergo hæc ad populum. Quid, quæ tecum ? nunquam eſſem ſine cura, ſi quid iracundius, aut contumelioſius, aut negligentius ; quæ fert vita hominum. Quid, ſi quid filius puer, et puer bene ſibi fidens ? qui eſſet dolor ? quem pater non dimittebat ; teque id cenſere moleſte ferebat. At nunc Cælius, non dico equidem, quid egerit ; ſed tamen multo minus laboro. Adde illud, Pompeius eo robore vir, iis radicibus, Q. Caſſium ſine ſorte delegit, Cæſar Antonium : ego ſorte datum offenderem ? ut etiam inquireret in eum, quem reliquiſſem ? Hoc melius ; et hujus rei plura exempla : ſenectuti quidem noſtræ profecto aptius. At te apud eum, dii boni ! quanta in gratia poſui ? eique legi literas non tuas, ſed librarii tui. Amicorum literæ me ad triumphum vocant, rem a nobis, ut ego arbitror, propter hanc παλιγγενεσίαν

noſtram, non negligendam. Quare tu quoque, mi Attice, incipe id cupere; quo nos minus inepti videamur.

CICERO ATTICO SAL.

VII. QUINTUS filius, pie ſane, me quidem certe multum hortante, ſed currentem, animum patris ſui ſorori tuæ reconciliavit. Eum valde etiam tuæ literæ excitarunt. Quid quæris? confido rem, ut volumus, eſſe. Bis ad te antea ſcripſi de re mea familiari, ſi modo tibi redditæ literæ ſunt, Græce ἐν αἰνιγμοῖς. Scilicet nihil eſt movendum: ſed tamen ἀφελῶς percunctando de nominibus Milonis, et ut expediat, ut mihi recepit, hortando, aliquid ita tu proficies. Ego Laodiceæ Quæſtorem Meſcinium expectare juſſi, ut confectas rationes lege Julia apud duas civitates poſſim relinquere. Rhodum volo puerorum cauſa; inde quamprimum Athenas, etſi eteſiæ valde reflant: ſed plane volo his magiſtratibus, quorum voluntatem in ſupplicatione ſum expertus. Tu tamen mitte mihi, quæſo, obviam literas, num quid putes Reipublicæ nomine tardandum eſſe nobis. Tiro ad te dediſſet literas, niſi eum graviter ægrum Iſſi reliquiſſem. Sed nuntiant, melius eſſe: ego tamen angor; nihil enim illo adoleſcente caſtius, nihil diligentius.

CICERO ATTICO SAL.

VIII. CUM inſtituiſſem ad te ſcribere, calamumque ſumpſiſſem, Batonius e navi recta ad me venit domum Epheſi, et epiſtolam tuam reddidit prid. Kal. Octobres. Lætatus ſum felicitate navigationis tuæ, opportunitate Piliæ, etiam mehercule ſermone ejuſdem de conjugio Tulliæ meæ. Batonius autem miros terrores ad me attulit Cæſarianos: cum

Lepta etiam plura locutus eſt; ſpero falſa, ſed certe horribilia: exercitum nullo modo dimiſſurum: cum illo Prætores deſignatos, Caſſium Tribunum plebis, Lentulum Conſulem, facere: Pompeio in animo eſſe urbem relinquere. Sed heus tu, num quid moleſte fers de illo, qui ſe ſolet anteferre patruo ſororis tuæ filii? at a quibus victus? ſed ad rem. Nos eteſiæ vehementiſſime tardarunt. Detraxit XX ipſos dies etiam aphractus Rhodiorum. Kal. Octob. Epheſo conſcendentes hanc epiſtolam dedimus L. Tarquitio, ſimul e portu egredienti, ſed expeditius naviganti. Nos Rhodiorum aphractis cæteriſque longis navibus tranquillitates aucupaturi eramus: ita tamen properabamus, ut non poſſet magis. De raudusculo Puteolano gratum. Nunc velim diſpicias res Romanas: videas, quid nobis de triumpho cogitandum putes; ad quem amici me vocant. Ego, niſi Bibulus, qui, dum unus hoſpes in Syria fuit, pedem porta non plus extulit, quam domo ſua, adniteretur de triumpho, æquo animo eſſem: nunc vero αἰσχρὸν σιωπᾶν. Sed explora rem totam: ut, quo die congreſſi erimus, conſilium capere poſſimus. At multa; qui et properarem, et ei literas darem qui aut mecum, aut paulo ante, venturus eſſet. Cicero tibi plurimam ſalutem dicit: tu dices utriuſque noſtrum verbis et Piliæ tuæ et filiæ.

CICERO ATTICO SAL.

IX. IN Piræea cum exiſſem prid. Idus Octob. accepi ab Acaſto, ſervo meo, ſtatim tuas literas: quas quidem cum expectaſſem jam diu, admiratus ſum, ut vidi obſignatam epiſtolam, brevitatem ejus; ut aperui, rurſus σύγχυσιν literularum, quæ ſolent tuæ compoſitiſſimæ et clariſſimæ eſſe: ac, ne multa, cognovi ex eo, quod ita ſcripſeras, te Romam veniſſe a. d. XII Kalend. Octob. cum febri. Percuſſus vehementer, nec magis quam debui, ſtatim quæro ex Acaſto. Ille et tibi et

ſibi viſum, et ita ſe domi ex tuis audiſſe, ut nihil eſſet incommode: id videbatur approbare, quod erat in extremo, febriculam tum te habentem ſcripſiſſe. Sed amavi tamen, admiratuſque ſum, quod nihilo minus ad me tua manu ſcripſiſſes. Quare de hoc ſatis: ſpero enim, quæ tua prudentia et temperantia eſt, et hercule, ut me jubet Acaſtus, confido te jam, ut volumus, valere. A Turannio te accepiſſe meas literas gaudeo. Παραφύλαξον, ſi me amas, τὴν τοῦ Φυρατοῦ φιλοτιμίαν αὐτόταλα. Hanc, quæ mehercule mihi magno dolori eſt, (dilexi enim hominem) procura, quantulacunque eſt, Præcianam hereditatem. Prorſus ille ne attingat. Dices, nummos mihi opus eſſe ad apparatum triumphi; in quo, ut præcipis, nec me κενὸν in expetendo cognoſces, nec ἄτυφον in abjiciendo. Intellexi ex tuis literis, te ex Turannio audiſſe, a me provinciam fratri traditam. Adeon' ego non perſpexeram prudentiam literarum tuarum? Ἐπέχειν te ſcribebas. Quid erat dubitatione dignum, ſi eſſet quidquam cur placeret, fratrem, et talem fratrem, relinqui? ἀθέτησις iſta mihi tua, non ἐποχὴ, videbatur. Monebas de Q. Cicerone puero, ut eum quidem neutiquam relinquerem. Τὸ ἐμὸν ὄνειρον ἐμοί. Eadem omnia, quaſi collocuti eſſemus, vidimus. Non fuit faciendum aliter, meque ἐπιχρονία ἐποχὴ tua dubitatione liberavit. Sed puto te accepiſſe de hac re epiſtolam ſcriptam accuratius. Ego tabellarios poſtero die ad vos eram miſſurus, quos puto ante venturos, quam noſtrum Saufeium: ſed eum ſine meis literis ad te venire vix rectum erat. Tu mihi, ut polliceris, de Tulliola mea, id eſt, de Dolabella, perſcribas; de Republica, quam prævideo in ſummis periculis; de Cenſoribus, maximeque de ſignis, tabulis, quid fiat; referaturne. Idibus Octob. has dedi literas; quo die, ut ſcribis, Cæſar Placentiam legiones quatuor. Quæſo, quid nobis futurum eſt? In arce Athenis ſtatio mea nunc placet.

EPISTOLARUM

AD ATTICUM

LIBER VII.

Cicero Attico Sal.

I. DEDERAM equidem L. Saufeio literas, et dederam ad te unum, quod, cum non eſſet temporis mihi ad ſcribendum ſatis, tamen hominem tibi tam familiarem ſine meis literis ad te venire nolebam. Sed, ut philoſophi ambulant, has tibi redditum iri putabam prius. Sin jam illas accepiſti, ſcis me Athenas veniſſe prid. Idus Octobres; e navi egreſſum in Piræeum, tuas ab Acaſto noſtro literas accepiſſe conturbatum, quod cum febre Romam veniſſes; bono tamen animo eſſe cœpiſſe, quod Acaſtus ea, quæ vellem, de allevato corpore tuo nuntiaret; cohorruiſſe autem me, quod tuæ literæ de legionibus Cæſaris afferrent; et egiſſe tecum, ut videres, ne quid φιλοτιμία ejus, quem noſti, nobis noceret; de quo jam pridem ad te ſcripſeram. Turannius autem ſecus tibi Brunduſii dixerat; quod ex iis literis cognovi, quas a Xenone optimo viro accepi. Cur fratrem provinciæ non præfeciſſem expoſui breviter. Hæc fere ſunt in illa epiſtola. Nunc audi reliqua. Per fortunas, omnem tuum amorem, quo me es amplexus, omnemque tuam prudentiam, quam mehercule in omni genere judico ſingularem, confer te ad eam curam, ut de omni ſtatu meo cogites: videre enim mihi videor tantam

dimicationem (niſi idem Deus, qui nos melius, quam optare auderemus, Parthico bello liberavit, reſpexerit Rempublicam) quanta nunquam fuit. Age, hoc malum mihi commune eſt cum omnibus: nihil tibi mando, ut de eo cogites. Illud meum proprium προβλημα, quæſo, ſuſcipe. Videſne, ut te auctore ſim utrumque complexus? Ac vellem a principio te audiſſe amiciſſime monentem,

Ἀλλ' ἐμὸν οὔποτε θυμὸν ἐνὶ στήθεσσιν ἔπειθες
Πατρίδος.

Sed aliquando tamen perſuaſiſti, ut alterum complecterer, quia de me erat optime meritus; alterum, quia tantum valebat. Feci igitur; itaque feci omni obſequio, ut neutri illorum quiſquam eſſet me carior. Hæc enim cogitabamus; nec mihi, conjuncto cum Pompeio, fore neceſſe peccare in Republica aliquando; nec, cum Cæſare ſentienti, pugnandum eſſe cum Pompeio: tanta erat illorum conjunctio. Nunc impendet, ut et tu oſtendis, et ego video, ſumma inter eos contentio. Me autem uterque numerat ſuum, niſi forte ſimulat alter: nam Pompeius non dubitat (vere enim judicat) ea, quæ de Republica nunc ſentiat, mihi valde probari. Utriuſque autem accepi ejuſmodi literas eodem tempore, quo tuas; ut neuter quenquam omnium pluris facere, quam me, videretur. Verum quid agam? non quæro illa ultima, (ſi enim caſtris res geretur, video cum altero vinci ſatius eſſe, quam cum altero vincere) ſed illa quæ tum agentur, cum venero; ne ratio abſentis habeatur, ut exercitum dimittat. Dic, Marce Tulli. Quid? dicam, Expecta, amabo te, dum Atticum conveniam? Non eſt locus ad tergiverſandum. Contra Cæſarem? ubi illæ ſunt denſæ dexteræ? nam, ut illi hoc liceret, adjuvi, rogatus ab ipſo Ravennæ de Cælio Tribuno plebis: ab ipſo autem? etiam a Cnæo noſtro, in illo divino tertio Conſulatu. Aliter ſenſero? αἰδέομαι non Pompeium modo, ſed Τρῶας, καὶ Τρῳάδας. Πουλυδάμας μοι πρῶτος ἐλεγχείην καταθήσει, quis? tu ipſe ſcilicet, laudator et factorum et ſcriptorum meorum. Hanc

ergo plagam effugi per duos ſuperiores Marcellorum Conſulatus, cum eſt actum de provincia Cæſaris: nunc incido in diſcrimen ipſum. Itaque ut ſtultus primus ſuam ſententiam dicat, mihi valde placet de triumpho nos moliri aliquid; extra urbem eſſe cum juſtiſſima cauſa. Tamen dabunt operam, ut eliciant ſententiam meam. Ridebis hoc loco fortaſſe. Quam vellem etiam nunc in provincia morari! plane opus fuit, ſi hoc impendebat: etſi nil miſerius; nam οὐδὲ πάρεργον volo te hoc ſcire: omnia illa prima, quæ etiam tuis literis in cælum ferebas, ἐπίτηκτα fuerunt. Quam non eſt facilis virtus! quam vero difficilis ejus diuturna ſimulatio! Cum enim hoc rectum et glorioſum putarem ex annuo ſumptu, qui mihi decretus eſſet, me C. Cælio Quæſtori relinquere annuum, referre in ærarium ad H-S cIↃ; ingemuit noſtra cohors, omne illud putans diſtribui ſibi oportere, ut ego amicior invenirer Phrygum et Cilicum ærariis, quam noſtro. Sed me non moverunt: nam et mea laus apud me plurimum valuit; nec tamen quicquam honorifice in quenquam fieri potuit, quod prætermiſerim. Sed hæc fuerit, ut ait Thucydides, ἐκβολὴ λόγου non inutilis. Tu autem de noſtro ſtatu cogitabis: primum, quo artificio tueamur benevolentiam Cæſaris: deinde, de ipſo triumpho, quem video, niſi Reipublicæ tempora impedient, εὐπόριστον. Judico autem cum ex literis amicorum, tum ex ſupplicatione; quam qui non decrevit, plus decrevit, quam ſi omnes decreſſet triumphos. Ei porro aſſenſus eſt unus, familiaris meus, Favonius; alter, iratus Hirrus. Cato autem et ſcribendo affuit; et ad me de ſententia ſua jucundiſſimas literas miſit: ſed tamen gratulans mihi Cæſar de ſupplicatione, triumphat de ſententia Catonis; nec ſcribit, quid ille ſententiæ dixerit, ſed tantum, ſupplicationem eum mihi non decreviſſe. Redeo ad Hirrum. Cœperas eum mihi placare: perfice. Habes Scrofam, habes Silium. Ad eos ego etiam antea ſcripſi, et ad ipſum Hirrum. Locutus enim erat cum iis commode, ſe potuiſſe impedire, ſed noluiſſe: aſſenſum tamen eſſe Catoni, amiciſſimo

meo; cum is honorificentiſſimam in me ſententiam dixiſſet; nec me ad ſe ullas literas miſiſſe, cum ad omnes mitterem. Verum dicebat: ad eum enim ſolum, et ad Craſſipedem, non ſcripſeram. Atque hæc de rebus forenſibus: redeamus domum. Dijungere me ab illo volo. Mirus eſt φυράτης, germanus Lartidius,

Ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι ἐάσομεν, ἀχνύμενοί περ.

Reliqua expediamus. Hoc primum, quo acceſſit cura dolori meo, ſed hoc tamen, quidquid eſt, Præcianum cum iis rationibus, quas ille meas tractat, admiſceri nolo. Scripſi ad Terentiam, ſcripſi etiam ad ipſum, me, quidquid poſſem nummorum, ad apparatum ſperati triumphi ad te redacturum. Iſta puto ἀμεμπτα fore. Verum ut lubebit. Hanc quoque ſuſcipe curam, quemadmodum experiamur. Id et oſtendiſti quibuſdam literis, ex Epiro an Athenis datis, et in eo ego te adjuvabo.

Cicero Attico Sal.

II. BRUNDUSIUM venimus VII Kalend. Decemb. uſi tua felicitate navigandi; ita belle nobis flavit ab Epiro leniſſimus Oncheſmites. Hunc σπονδειάζοντα, ſi cui voles τῶν νεωτέρων, pro tuo vendito. Invaletudo tua me valde conturbat; ſignificant enim tuæ literæ te prorſus laborare. Ego autem, cum ſciam quam ſis fortis, vehementius eſſe quiddam ſuſpicor, quod te cogat cedere, et propemodum infringat: etſi alteram quartanam Pamphilus tuus mihi dixit deceſſiſſe, et alteram leviorem accedere. Terentia vero, quæ quidem eodem tempore ad portam Brunduſinam venit, quo ego in portum, mihique obvia in foro fuit, L. Pontium ſibi in Trebulano dixiſſe narrabat, etiam eam deceſſiſſe. Quod ſi ita eſt, eſt quod maxime mehercule opto; idque ſpero tua prudentia et temperantia te conſecutum. Venio ad epiſtolas tuas, quas ego ſexcentas

uno tempore accepi, aliam alia jucundiorem, quæ quidem erant tua manu : nam Alexidis manum amabam, quod tam prope accedebat ad ſimilitudinem tuæ literæ ; non amabam, quod indicabat te non valere. Cujus quoniam mentio facta eſt ; Tironem Patris ægrum reliqui, adoleſcentem, ut noſti, (et adde ſi quid vis) probum : nihil vidi melius : itaque careo ægre. Quanquam videbatur ſe non graviter habere ; tamen ſum ſollicitus, maximamque ſpem habeo in M' Curii diligentia, de qua ad me ſcripſit Tiro, et multi nuntiarunt. Curius autem ipſe ſenſit, quam tu velles ſe a me diligi ; et eo ſum admodum delectatus ; et mehercule eſt, quam facile diligas, αὐτόχθων in homine urbanitas. Ejus teſtamentum deporto Romam, Ciceronum ſignis obſignatum, cohortiſque Prætoriæ ; fecit palam te ex libella, me ex teruntio. In Actio Corcyræ Alexion me opipare muneratus eſt. Q. Ciceroni obſiſti non potuit, quo minus Thyamim videret. Filiola tua te delectari lætor, et probari tibi φυσικὴν eſſe, τὴν πρὸς τὰ τέκνα. Etenim ſi hæc non eſt, nulla poteſt homini eſſe ad hominem naturæ adjunctio ; qua ſublata, vitæ ſocietas tollitur. Bene veniat, inquit Carneades, ſpurce ; ſed tamen pudentius, quam Lucius noſter, et Patron ; qui cum omnia ad ſe referant, quidquam alterius cauſa fieri putent ; et cum ea re bonum virum oportere eſſe dicant, ne malum habeat, non quo id natura rectum ſit, non intelligant ſe de callido homine loqui, non de bono viro ? Sed hæc, opinor, ſunt in iis libris, quos tu laudando animos mihi addidiſti. Redeo ad rem. Commodo expectabam epiſtolam, quam Philoxeno dediſſes : ſcripſeras enim in ea eſſe de ſermone Pompeii Neapolitano : eam mihi Patron Brunduſii reddidit ; Corcyræ, ut opinor, acceperat. Nihil potuit eſſe jucundius : erat enim de Republica ; de opinione, quam is vir haberet integritatis meæ ; de benevolentia, quam oſtendit eo ſermone, quem habuit de triumpho : ſed tamen hoc jucundiſſimum, quod intellexi te ad eum veniſſe, ut ejus animum erga me perſpiceres : hoc mihi, inquam, accidit jucundiſſimum. De triumpho

autem, nulla me cupiditas unquam tenuit ante Bibuli impudentiſſimas literas, quas ampliſſime ſupplicatio conſecuta eſt: a quo ſi ea geſta ſunt, quæ ſcripſit, gauderem, et honori faverem. Nunc illum, qui pedem porta, quoad hoſtis cis Euphratem fuit, non extulerit, honore augeri; me, in cujus exercitu ſpem illius exercitus habuit, idem non aſſequi, dedecus eſt noſtrum; noſtrum, inquam, te conjungens. Itaque omnia experiar; et, ut ſpero, aſſequar. Quod ſi tu valeres, jam mihi quædam explorata eſſent: ſed, ut ſpero, valebis. De rauduſculo Numeriano multum te amo. Hortenſius quid egerit, aveo ſcire; Cato quid agat: qui quidem in me turpiter fuit malevolus: dedit integritatis, juſtitiæ, clementiæ, fidei, mihi teſtimonium, quod non quærebam; quod poſtulabam, negavit. Itaque Cæſar iis literis, quibus mihi gratulatur, et omnia pollicetur, quo modo exultat Catonis in me ingratiſſimi injuria? At hic idem Bibulo dierum xx. Ignoſce mihi, non poſſum hæc ferre, nec feram. Cupio ad omnes tuas epiſtolas; ſed nihil neceſſe eſt: jam enim te videbo. Illud tamen de Chryſippo; nam de altero illo minus ſum admiratus, operario homine: ſed tamen ne illo quidem quidquam improbius. Chryſippum vero, quem ego propter literularum neſcio quid libenter vidi, in honore habui, diſcedere a puero, inſciente me? Mitto alia quæ audio multa: mitto furta: fugam non fero, qua mihi nihil viſum eſt ſceleratius. Itaque uſurpavi vetus illud Druſi, ut ferunt, Prætoris in eo, qui eadem liber non juraret; me iſtos liberos non addixiſſe; præſertim cum adeſſet nemo, a quo recte vindicarentur. Id tu, ut videbitur, ita accipies: ego tibi aſſentiar. Uni tuæ diſertiſſimæ epiſtolæ non reſcripſi, in qua eſt de periculis Reipublicæ. Quid reſcriberem? valde eram perturbatus: ſed, ut nihil magnopere metuam, Parthi faciunt, qui repente Bibulum ſemivivum reliquerunt.

Cicero Attico Sal.

III. ANTE diem VIII. Id. Decemb. Herculanum veni, et ibi tuas literas legi, quas Philotimus mihi reddidit; e quibus hanc primo aſpectu voluptatem cepi, quod erant a te ipſo ſcriptæ: deinde earum accuratiſſima diligentia ſum mirum in modum delectatus. Ac primum illud, in quo te Dicæarcho aſſentiri negas, etſi cupidiſſime expetitum a me ſit, et approbante te, ne diutius anno in provincia eſſem, tamen non eſt noſtra contentione perfectum. Sic enim ſcito, verbum in Senatu factum eſſe nunquam de ullo noſtrum, qui provincias obtinuimus, quo in his diutius, quam ex ſenatus-conſulto, maneremus; ut jam ne iſtius quidem rei culpam ſuſtineam, quod minus diu fuerim in provincia, quam fortaſſe fuerit utile. Sed, *quid ſi hoc melius?* ſæpe opportune dici videtur, ut in hoc ipſo. Sive enim ad concordiam res adduci poteſt, ſive ad bonorum victoriam; utriuſvis rei me aut adjutorem velim eſſe, aut certe non expertem: ſin vincuntur boni; ubicunque eſſem, una cum iis victus eſſem. Quare celeritas noſtri reditus ἀμεταμέλητος debet eſſe. Quod ſi iſta nobis cogitatio de triumpho injecta non eſſet, quam tu quoque approbas, næ tu haud multum requireres illum virum, qui in ſexto libro informatus eſt: quid enim tibi faciam, qui illos libros devoraſti? quin nunc ipſum non dubitabo rem tantam abjicere, ſi id erit rectius. Utrumque vero ſimul agi non poteſt, et de triumpho ambitioſe, et de Republica libere. Sed ne dubitaris, quin, quod honeſtius, id mihi futurum ſit antiquius. Nam quod putas utilius eſſe, vel mihi quod tutius ſit, vel etiam ut Reipublicæ prodeſſe poſſim, me eſſe cum imperio; id coram conſiderabimus quale ſit: habet enim res deliberationem; etſi ex parte magna tibi aſſentio. De animo autem meo erga Rempublicam bene facis quod non dubitas; et illud probe judicas,

nequaquam ſatis pro meis officiis, pro ipſius in alios effuſione, illum in me liberalem fuiſſe: ejuſque rei cauſam vere explicas; et eis, quæ de Fabio Caninioque acta ſcribis, valde conſentiunt: quæ ſi ſecus eſſent, totumque ſe ille in me profudiſſet; tamen illa, quam ſcribis, cuſtos urbis me præclaræ inſcriptionis memorem eſſe cogeret; nec mihi concederet, ut imitarer Volcatium, aut Servium, quibus tu es contentus; ſed aliquid nos vellet nobis dignum et ſentire et defendere: quod quidem agerem, ſi liceret alio modo ac nunc agendum eſt. De ſua potentia dimicant homines hoc tempore periculo civitatis. Nam ſi Reſpublica defenditur; cur ea Conſule iſto ipſo defenſa non eſt? cur ego, in cujus cauſa Reipublicæ ſalus conſiſtebat, defenſus poſtero anno non ſum? cur imperium illi, aut cur illo modo, prorogatum eſt? cur tantopere pugnatum eſt, ut de ejus abſentis ratione habenda decem Tribuni plebis ferrent? His ille rebus ita convaluit, ut nunc in uno civi res ad reſiſtendum ſit: qui mallem tantas ei vires non dediſſet, quam nunc tam valenti reſiſteret. Sed quoniam res eo deducta eſt, non quæram, ut ſcribis, ποῦ σκάφος τὸ τῶν Ἀτρειδῶν; mihi σκάφος unum erit, quod a Pompeio gubernabitur: illud ipſum, quod ais, Quid fiet, cum erit dictum, *Dic M. Tulli* σύντομα: Cn. Pompeio aſſentior. Ipſum tamen Pompeium ſeparatim ad concordiam hortabor. Sic enim ſentio; maximo in periculo rem eſſe. Vos ſcilicet plura, qui in urbe eſtis. Veruntamen hoc video, cum homine audaciſſimo paratiſſimoque negotium eſſe; omnes damnatos, omnes ignominia affectos, omnes damnatione ignominiaque dignos, illac facere, omnem fere juventutem, omnem illam urbanam ac perditam plebem, Tribunos valentes, addito C. Caſſio, omnes, qui ære alieno premantur; quos plures eſſe intelligo, quam putaram: cauſam ſolum illa cauſa non habet; cæteris rebus abundat. Hîc omnia facere omnes, ne armis decernatur; quorum exitus ſemper incerti, nunc vero in alteram partem magis timendi. Bibulus de provincia deceſſit, Veientonem præfecit. In

decedendo erit, ut audio, tardior: quem cum ornavit Cato, declaravit iis ſe ſolis non invidere, quibus nihil aut non multum ad dignitatem poſſet accedere. Nunc venio ad privata: fere enim reſpondi tuis literis de Republica, et iis, quas in ſuburbano, et iis, quas poſtea ſcripſiſti: ad privata venio. Unum etiam de Cælio. Tantum abeſt ut meam ille ſententiam moveat, ut valde ego ipſi, quod de ſua ſententia deceſſerit, pœnitendum putem. Sed quid eſt, quod ei vici Lucceii ſint addicti? hoc te prætermiſiſſe miror. De Philotimo faciam equidem, ut mones. Sed ego mihi ab illo hoc tempore non rationes expectabam, quas tibi edidit; verum id reliquum, quod ipſe in Tuſculano me referre in commentarium mea manu voluit, quodque idem in Aſia mihi ſua manu ſcriptum dedit. Id ſi præſtaret, quantum mihi æris alieni eſſe ibi edidit, tantum, et plus etiam, ipſe mihi deberet. Sed in hoc genere, ſi modo per Rempublicam licebit, non accuſabimur poſthac: neque hercule antea negligentes fuimus, ſed amicorum multitudine occupati. Ergo utemur, ut polliceris, et opera et conſilio tuo; nec tibi erimus, ut ſpero, in eo moleſti. De ſerperaſtris cohortis meæ, nihil eſt quod doleas: ipſi enim ſe collegerunt admiratione integritatis meæ. Sed me moverat nemo magis, quam is, quem tu neminem putas. Idem et initio fuerat, et nunc eſt, egregius: ſed in ipſa deceſſione ſignificavit, ſperaſſe ſe aliquid; et id, quod animum induxerat pauliſper, non tenuit: ſed cito ad ſe rediit; meiſque honorificentiſſimis erga ſe officiis victus, pluris ea duxit, quam omnem pecuniam. Ego a Curio tabulas accepi, quas mecum porto. Hortenſii legata cognovi. Nunc aveo ſcire quid hominis ſit, et quarum rerum auctionem inſtituat: neſcio enim cur, cum portam Flumentanam Cælius occuparit, ego Puteolos non meos faciam. Venio ad Piræea, in quo magis reprehendendus ſum, quod homo Romanus Piræea ſcripſerim, non Piræeum, (ſic enim omnes noſtri locuti ſunt) quam quod *in* addiderim: non enim hoc ut oppido præpoſui, ſed ut loco; et tamen Dionyſius

noſter, et, qui eſt nobiſcum, Nicias Cous, non rebatur oppidum eſſe Piræea. Sed de re videro. Noſtrum quidem ſi eſt peccatum, in eo eſt, quod, non ut de oppido, locutus ſum, ſed ut de loco; ſecutuſque ſum, non dico Cæcilium, *Mane ut ex portu in Piræeum*; (malus enim auctor latinitatis eſt) ſed Terentium, cujus fabellæ propter elegantiam ſermonis putabantur a C. Lælio ſcribi, *Heri aliquot adoleſcentuli coimus in Piræeum*; et idem, *Mercator hoc addebat, captam e Sunio.* Quod ſi δήμȣς oppida volumus eſſe; tam eſt oppidum Sunium, quam Piræeus. Sed, quoniam grammaticus es, ſi hoc mihi ζήτημα perſolveris, magna me moleſtia liberaris. Ille mihi literas blandas mittit: facit idem pro eo Balbus: mihi certum eſt, ab honeſtiſſima ſententia digitum nuſquam; ſed ſcis illi reliquum quantum ſit. Putaſne igitur verendum eſſe, ne aut objiciat id nobis aliquis, ſi languidius; aut repetat, ſi fortius? Quid ad hæc reperis? Solvamus, inquis. Age, a Cælio mutuabimur. Hoc tu tamen conſideres velim. Puto enim, in Senatu ſi quando præclare pro Republica dixero, Tarteſſium iſtum tuum mihi exeunti, Jube ſodes nummos curare. Quid ſupereſt? etiam. Gener eſt ſuavis mihi, Tulliæ, Terentiæ: quantumvis vel ingenii, vel humanitatis; ſatis: reliqua, quæ noſti, ferenda. Scis enim, quos aperuerimus: qui omnes, præter eum, de quo per te egimus, rem me facere rerentur: ipſis enim expenſum nemo ferret. Sed hæc coram: nam multi ſermonis ſunt. Tironis reficiendi ſpes eſt in M. Curio; cui ego ſcripſi, tibi eum gratiſſimum facturum. Dat. v. Id. Decemb. a Pontio ex Trebulano.

CICERO ATTICO SAL.

IV. DIONYSIUM, flagrantem deſiderio tui, miſi ad te, nec mehercule æquo animo; ſed fuit concedendum: quem quidem cognovi cum doctum, quod mihi jam ante erat

notum, tum ſanctum, plenum officii, ſtudioſum etiam meæ laudis, frugi hominem, ac, ne libertinum laudare videar, plane virum bonum. Pompeium vidi IV Id. Decembres: fuimus una horas duas fortaſſe. Magna lætitia mihi viſus eſt affici meo adventu: de triumpho hortari, ſuſcipere partes ſuas; monere, ne ante in Senatum accederem, quam rem confeciſſem; ne dicendis ſententiis aliquem Tribunum alienarem. Quid quæris? in hoc officio ſermonis nihil potuit eſſe prolixius. De Republica autem ita mecum locutus eſt, quaſi non dubium bellum haberemus: nihil ad ſpem concordiæ: plane illum ab ſe alienatum, cum ante intelligeret, tum vero proxime judicaſſe: veniſſe Hirtium a Cæſare, qui eſſet illi familiariſſimus; ad ſe non acceſſiſſe: et, cum ille a. d. VIII Idus Decemb. veſperi veniſſet, Balbus de tota re conſtituiſſet a. d. VII ad Scipionem ante lucem venire; multa de nocte eum profectum eſſe ad Cæſarem. Hoc illi τεκμηρειῶδες videbatur eſſe alienationis. Quid multa? nihil me aliud conſolatur, niſi quod illum, cui etiam inimici alterum Conſulatum, fortuna ſummam potentiam dederit, non arbitror fore tam amentem, ut hæc in diſcrimen adducat. Quod ſi ruere cœperit, næ ego multa timeo, quæ non audeo ſcribere. Sed, ut nunc eſt, a. d. III. Nonas Jan. ad urbem cogito.

CICERO ATTICO SAL.

V. MULTAS uno tempore accepi epiſtolas tuas, quæ mihi, quanquam recentiora audiebam ex iis, qui ad me veniebant, tamen erant jucundæ: ſtudium enim et benevolentiam declarabant. Invaletudine tua moveor; et Piliam in idem genus morbi delapſam, curam tibi afferre majorem ſentio: date igitur operam ut valeatis. De Tirone video tibi curæ eſſe: quem quidem ego, etſi mirabiles utilitates mihi præbet, cum valet, in omni genere vel negotiorum, vel ſtudiorum

meorum, tamen propter humanitatem et modeſtiam malo ſalvum, quam propter uſum meum. Philogenes mecum nihil unquam de Luſcieno locutus eſt: de cæteris rebus habes Dionyſium. Sororem tuam non veniſſe in Arcanum miror. De Chryſippo meum conſilium probari tibi non moleſte fero. Ego in Tuſculanum nihil ſane hoc tempore: devium eſt τοῖς ἀπαντῶσιν, et habet alia δύσχρηστα. Sed de Formiano Tarracinam pridie Kal. Jan. inde Pontinum ſumam: inde Albanum Pompeii: ita ad urbem III Nonas, natali meo. De Republica quotidie magis timeo: non enim boni, ut putant, conſentiunt. Quos ego Equites Romanos, quos Senatores, vidi, qui acerrime cum cætera, tum hoc iter Pompeii, vituperarent? Pace opus eſt: ex victoria cum multa mala, tum certe tyrannus exiſtet. Sed hæc propediem coram. Jam plane mihi deeſt, quod ad te ſcribam: nec enim de Republica, quod uterque noſtrum ſcit eadem; et domeſtica nota ſunt ambobus. Reliquum eſt jocari, ſi hic ſinat: nam ego is ſum, qui illi concedi putem utilius eſſe quod poſtulat, quam ſigna conferri: ſero enim reſiſtimus ei, quem per annos decem aluimus contra nos. Quid ſentis igitur? inquis. Nihil ſcilicet, niſi de ſententia tua; nec prius quidem, quam noſtrum negotium aut confecerimus, aut depoſuerimus. Cura igitur, ut valeas. Aliquando ἀποτρίψαι quartanam iſtam diligentia, quæ in te ſumma eſt.

CICERO ATTICO SAL.

VI. PLANE deeſt, quod ad te ſcribam: nota omnia tibi ſunt; nec ipſe habeo a te quid expectem. Tantum igitur noſtrum illud ſolemne ſervemus, ut ne quem iſtuc euntem ſine literis dimittamus. De Republica valde timeo: nec adhuc fere inveni, qui non concedendum putaret Cæſari quod poſtularet, potius, quam depugnandum. Eſt illa quidem poſtulatio opinione valentior: cur autem nunc primum ei reſiſtamus?

οὐ γὰρ ἂν τόδε μεῖζον ἔπι κακὸν, quam cum quinquennium prorogabamus; aut cum, ut abſentis ratio haberetur, ferebamus. Niſi forte hæc illi tum arma dedimus, ut nunc cum bene parato pugnaremus. Dices, quid tu igitur ſenſurus es? Non idem, quod dicturus. Sentiam enim omnia facienda, ne armis decertetur: dicam idem, quod Pompeius; neque id faciam humili animo. Sed rurſus hoc permagnum Reipublicæ malum eſt: at quodam modo mihi præter cæteros non rectum, me in tantis rebus a Pompeio diffidere.

Cicero Attico Sal.

VII. *DIONYSIUS, vir optimus, ut mihi quoque eſt perſpectus, et doctiſſimus, tuique amantiſſimus, Romam venit xv Kal. Januar. et literas a te mihi reddidit:* tot enim verba ſunt de Dionyſio in epiſtola tua. Illud, puto, tu non adſcribis, *et tibi gratias egit:* atqui certe ille agere debuit; et, ſi eſſet factum, quæ tua eſt humanitas, adſcripſiſſes. Mihi autem nulla de eo παλινῳδία datur propter ſuperioris epiſtolæ teſtimonium. Sit igitur ſane bonus vir: hoc enim ipſum bene fecit, quod mihi ſui cognoſcendi penitus etiam iſtam facultatem dedit. Philogenes recte ad te ſcripſit: curavit enim, quod debuit. Eum ego uti ea pecunia volui, quoad liceret: itaque uſus eſt menſes XIII. Pontinium cupio valere, et, quod ſcribis in urbem introiſſe, vereor quid ſit: nam id niſi gravi de cauſa non feciſſet. Ego, quoniam IV Nonas Januar. Compitalitius dies eſt, nolo eo die in Albanum venire, ne moleſtus ſim familiæ. Veniam III Nonas igitur: inde ad urbem pridie Nonas. Tua λῆψις quem in diem incurrat, neſcio: ſed prorſus te commoveri incommodo valetudinis tuæ nolo. De honore noſtro, niſi quid occulte Cæſar per ſuos Tribunos molitus erit, cætera videntur eſſe tranquilla: tranquilliſſimus autem animus meus, qui totum iſtuc æqui boni facit; et eo magis, quod jam a multis

audio conſtitutum eſſe Pompeio et ejus conſilio, in Siciliam me mittere, quod imperium habeam. Id eſt Ἀϐδηριτικὸν: nec enim Senatus decrevit, nec populus juſſit, me imperium in Sicilia habere. Sin hoc Reſpublica ad Pompeium defert; quî me magis, quam privatum aliquem, mittat? Itaque, ſi hoc imperium mihi moleſtum erit; utar ea porta, quam primum videro. Nam quod ſcribis, mirificam expectationem eſſe mei, neque tamen quemquam bonorum, aut ſatis bonorum, dubitare, quid ſenſurus ſim: ego, quos tu bonos eſſe dicas, non intelligo: ipſe nullos novi; ſed ita, ſi ordines bonorum quærimus: nam ſingulares ſunt boni viri. Verum in diſſenſionibus ordines bonorum et genera quærenda ſunt. Senatum bonum putas, per quem ſine imperio provinciæ ſunt? nunquam enim Curio ſuſtinuiſſet, ſi cum eo agi cœptum eſſet; quam ſententiam Senatus ſequi noluit: ex quo factum eſt, ut Cæſari non ſuccederetur. An Publicanos? qui nunquam firmi, ſed nunc Cæſari ſunt amiciſſimi. An fœneratores? an agricolas? quibus optatiſſimum eſt otium; niſi eos timere putas, ne ſub regno ſint, qui id nunquam, dum modo otioſi eſſent, recuſarunt. Quid ergo? exercitum retinentis, cum legis dies tranſierit, rationem haberi placet? mihi vero ne abſentis quidem. Sed, cum id datum eſt, illud una datum eſt. Annorum enim decem imperium, et ita latum, placet? placet igitur etiam me expulſum, et agrum Campanum periiſſe, et adoptatum patricium a plebeio, Gaditanum a Mitylenæo: et Labieni divitiæ, et Mamurræ, placent, et Balbi horti, et Tuſculanum. Sed horum omnium fons unus eſt: imbecillo reſiſtendum fuit, et id erat facile. Nunc legiones XI, equitatus tantus, quantum volet; Tranſpadani, plebes urbana, tot Tribuni plebis, tam perdita juventus, tanta auctoritate dux, tanta audacia: cum hoc aut depugnandum eſt, aut habenda e lege ratio. Depugna, inquis, potius, quam ſervias: ut quid? ſi victus eris, proſcribare? ſi viceris, tamen ſervias? Quid ergo, inquis, acturus es? idem quod pecudes, quæ diſpulſæ ſui generis ſequuntur greges.

Ut bos armenta, ſic ego bonos viros, aut eos, quicunque dicentur boni, ſequar, etiam ſi ruent. Quid ſit optimum, male contractis rebus, plane video: nemini eſt enim exploratum, cum ad arma ventum eſt, quid futurum ſit; at illud omnibus, ſi boni victi ſunt, nec in cæde principum clementiorem hunc fore, quam Cinna fuerit, nec moderatiorem, quam Sylla, in pecuniis locupletium. Ἐμπολιτεύομαί σοι jamdudum: et facerem diutius, niſi me lucerna deſereret. Ad ſummam, *Dic, M. Tulli.* Aſſentior Cn. Pompeio, id eſt, T. Pomponio. Alexim, humaniſſimum puerum, niſi forte, dum ego abſum, adoleſcens factus eſt, (id enim agere videbatur) ſalvere jubeas velim.

Cicero Attico Sal.

VIII. QUID opus eſt de Dionyſio tam valde affirmare? an mihi nutus tuus non faceret fidem? ſuſpicionem autem eo mihi majorem tua taciturnitas attulerat, quod et tu ſoles conglutinare amicitias teſtimoniis tuis; et illum aliter cum aliis de nobis locutum audiebam: ſed prorſus ita eſſe, ut ſcribis, mihi perſuades; itaque ego is in illum ſum, quem tu me eſſe vis. Diem tuum ego quoque ex epiſtola quadam tua, quam incipiente febricula ſcripſeras, mihi notaveram; et animadverteram, poſſe, pro re nata, te non incommode ad me in Albanum venire III Nonas Jan. ſed, amabo te, nihil incommodo valetudinis feceris: quid enim eſt tantum in uno aut altero die? Dolabellam video Liviæ teſtamento cum duobus coheredibus eſſe in triente; ſed juberi mutare nomen. Eſt πολιτικὸν σκέμμα, rectumne ſit nobili adoleſcenti mutare nomen mulieris teſtamento: ſed id φιλοσοφώτερον διευκρινήσομεν, cum ſciemus, quantum quaſi ſit in trientis triente. Quod putaſti fore, ut ante quam iſtuc venirem, Pompeium viderem; factum eſt ita: nam VI Kal. ad Lavernium me conſecutus eſt: una Formias venimus, et ab hora octava ad veſperum ſecreto collocuti

ſumus. Quod quæris, ecqua ſpes pacificationis ſit: quantum ex Pompeii multo et accurato ſermone perſpexi, ne voluntas quidem eſt. Sic enim exiſtimat, ſi ille, vel dimiſſo exercitu Conſul factus ſit, *σύγχυσιν τῆς πολιτείας* fore: atque etiam putat eum, cum audierit contra ſe diligenter parari, Conſulatum hoc anno neglecturum, ac potius exercitum provinciamque retenturum. Sin autem ille fureret, vehementer hominem contemnebat; et ſuis et Reipublicæ copiis confidebat. Quid quæris? etſi mihi crebro *ξυνὸς ἐνυάλιος* occurrebat; tamen levabar cura, virum fortem et peritum, et plurimum auctoritate valentem, audiens *πολιτικῶς* de pacis ſimulatæ periculis diſſerentem. Habebamus autem in manibus Antonii concionem, habitam x Kal. Januar. in qua erat accuſatio Pompeii uſque a toga pura, querela de damnatis, terror armorum: in quibus ille, Quid cenſes, aiebat, facturum eſſe ipſum, ſi in poſſeſſionem Reipublicæ venerit, cum hæc Quæſtor ejus infirmus et inops audeat dicere? Quid multa? non modo non expetere pacem iſtam, ſed etiam timere, viſus eſt. Ex illa autem ſententia, ira relinquendæ urbis movet hominem, ut puto. Mihi autem moleſtiſſimum eſt, quod ſolvendi ſunt nummi Cæſari, et inſtrumentum triumphi eo conferendum: eſt enim *ἄμορφον, ἀντιπολιτευομένου χρεωφειλέτην* eſſe. Sed hæc et multa alia coram.

Cicero Attico Sal.

IX. QUOTIDIE-NE, inquis, a te accipiendæ literæ ſunt? Si habebo cui dem, quotidie. At jam ipſe ades. Tum igitur, cum venero, deſinam. Unas video mihi a te non eſſe redditas; quas L. Quintius familiaris meus cum ferret, ad buſtum Baſili vulneratus et deſpoliatus eſt. Videbis igitur num quid fuerit in his, quod me ſcire opus ſit; et ſimul tu hoc *διευκρινήσεις πρόβλημα* ſane *πολιτικόν*: cum ſit neceſſe, aut haberi

Cæſaris rationem, illo exercitum vel per Senatum, vel per Tribunos plebis, obtinente; aut perſuaderi Cæſari, ut tradat provinciam atque exercitum, et ita Conſul fiat; aut, ſi id non perſuadeatur, haberi comitia ſine illius ratione, illo patiente, atque obtinente provinciam; aut, ſi per Tribunos plebis non patiatur, et tamen quieſcat, rem adduci ad interregnum; aut, ſi ob eam cauſam, quod ratio ejus non habeatur, exercitum adducat, armis cum eo contendere; illum autem initium facere armorum, aut ſtatim nobis minus paratis, aut tum, cum comitiis, amicis ejus poſtulantibus, ut e lege ratio habeatur, impetratum non ſit: ire autem ad arma, aut hanc unam ob cauſam, quod ratio non habeatur; aut addita cauſa, ſi forte Tribunus plebis Senatum impediens, aut populum incitans, notatus, aut Senatus-conſulto circumſcriptus, aut ſublatus, aut expulſus ſit, dicenſve ſe expulſum ad illum confugerit: ſuſcepto autem bello, aut tenenda ſit urbs, aut ea relicta, ille commeatu et reliquis copiis intercludendus: quod horum malorum, quorum aliquod certe ſubeundum eſt, minimum putes. Dices profecto, perſuaderi illi, ut tradat exercitum, et ita Conſul fiat. Eſt omnino id ejuſmodi, ut, ſi ille eo deſcendat, contra dici nihil poſſit; idque eum, ſi non obtinet ut ratio habeatur retinentis exercitum, non facere miror. Nobis autem, ut quidam putant, nihil eſt timendum magis, quam ille Conſul. At ſic malo, inquies, quam cum exercitu. Certe: ſed iſtuc ipſum ſic, magnum malum putet aliquis; neque ei remedium eſt ullum: cedendum eſt, ſi id volet. Vide conſulem illum iterum, quem vidiſti conſulatu priore. At tum imbecillus plus, inquis, valuit, quam tota Reſpublica: quid nunc putas? et eo conſule, Pompeio certum eſt eſſe in Hiſpania. O rem miſeram! ſi quidem id ipſum deterrimum eſt, quod recuſari non poteſt; et quod ille ſi faciat, jam jam a bonis omnibus ſummam ineat gratiam. Tollamus igitur hoc, quo illum poſſe adduci negant: de reliquis, quid eſt deterrimum? concedere illi, quod, ut idem dicit, impudentiſſime

poſtulat. Nam quid impudentius? tenuiſti provinciam per decem annos, non tibi a Senatu, ſed a te ipſo per vim et per factionem, datos: præteriit tempus, non legis, ſed libidinis tuæ: fac tamen, legis. Ut ſuccedatur decernitur: impedis; et ais, Habe mei rationem. Habe tu noſtrum. Exercitum habeas diutius, quam populus juſſit, invito Senatu? Depugnes oportet, niſi concedis. Cum bona quidem ſpe, ut ait idem, vel vincendi, vel in libertate moriendi. Jam ſi pugnandum eſt; quo tempore, in caſu; quo conſilio, in temporibus, ſitum eſt. Itaque te in ea quæſtione non exerceo. Ad ea, quæ dixi, affer ſi quid habes. Equidem dies noctesque torqueor.

Cicero Attico Sal.

X. SUBITO conſilium cepi, ut, ante quam luceret, exirem; ne qui conſpectus fieret, aut ſermo, lictoribus præſertim laureatis. De reliquo, neque hercule quid agam, nec quid acturus ſim, ſcio; ita ſum perturbatus temeritate noſtri amentiſſimi conſilii. Tibi vero quid ſuadeam, cujus ipſe conſilium expecto? Cnæus noſter quid conſilii ceperit, capiatve, neſcio, adhuc in oppidis coarctatus et ſtupens. Omnes, ſi in Italia conſiſtat, erimus una: ſin cedet, conſilii res eſt. Adhuc certe, niſi ego inſanio, ſtulte omnia et incaute. Tu, quæſo, crebro ad me ſcribe, vel quod in buccam venerit.

Cicero Attico Sal.

XI. QUÆSO, quid hoc eſt? aut quid agitur? mihi enim tenebræ ſunt. *Cingulum*, inquis, *nos tenemus. Anconem amiſimus. Labienus diſceſſit ab Cæſare.* Utrum de imperatore populi Romani, an de Annibale, loquimur? O hominem amentem et miſerum, qui ne umbram quidem unquam τοῦ καλοῦ

viderit ! atque hæc ait omnia facere ſe dignitatis cauſa : ubi eſt autem dignitas, niſi ubi honeſtas ? Num honeſtum igitur, habere exercitum nullo publico conſilio ? occupare urbes civium, quo facilior ſit aditus ad patriam ? χρεῶν ἀποκοπὰς, φυγάδων καθόδους, ſexcenta alia ſcelera, moliri, τὴν θεῶν μεγίστην ὥστ᾽ ἔχειν τυραννίδα ? Sibi habeat ſuam fortunam : unam mehercule tecum apricationem in illo Lucretino tuo ſole malim, quam omnia iſtiuſmodi regna ; vel potius mori millies, quam ſemel iſtiuſmodi quidquam cogitare. Quid, ſi tu velis ? inquis. Age quis eſt, cui velle non liceat ? ſed ego, hoc ipſum velle, miſerius eſſe duco, quam in crucem tolli. Una res eſt ea miſerior, adipiſci quod ita volueris. Sed hæc hactenus : libenter enim in his moleſtiis ἐνσχολάζω σοι. Redeamus ad noſtrum. Per fortunas, quale tibi conſilium Pompeii videtur ? hoc quæro, quod urbem reliquerit : ego enim ἀπορῶ : tum nihil abſurdius. Urbem tu relinquas ? ergo idem, ſi Galli venirent. Non eſt, inquit, in parietibus Reſpublica. At in aris et focis. Fecit idem Themiſtocles. Fluctum enim totius barbariæ ferre urbs una non poterat. At idem Pericles non fecit, annum fere poſt quinquageſimum, cum præter mœnia nihil teneret. Noſtri olim, urbe reliqua capta, arcem tamen retinuerunt,

Οὕτω πȣ τῶν πρόσθεν ἐπευθόμεθα κλέα ἀνδρῶν.

Rurſus autem ex dolore municipali, ſermonibuſque eorum, quos convenio, videtur hoc conſilium exitum habiturum. Mira hominum querela eſt, (neſcio iſtic : ſed facies ut ſciam) ſine magiſtratibus urbem eſſe, ſine Senatu. Fugiens denique Pompeius mirabiliter homines movet. Quid quæris ? alia cauſa facta eſt : nihil jam concedendum putant Cæſari. Hæc tu mihi explica qualia ſint. Ego negotio præſum non turbulento : vult enim me Pompeius eſſe, quem tota hæc Campana et maritima ora habeat ἐπίσκοπον, ad quem delectus et ſumma negotii referatur. Itaque vagus eſſe cogitabam. Te puto jam videre, quæ ſit ὁρμὴ Cæſaris, qui populus, qui totius negotii ſtatus : ea velim ſcribas ad me, et quidem, quoniam mutabilia

ſunt, quam ſæpiſſime. Acquieſco enim et ſcribens ad te, et legens tua.

CICERO ATTICO SAL.

XII. UNAM adhuc a te epiſtolam acceperam, datam XII Kal. in qua ſignificabatur, aliam te ante dediſſe, quam non acceperam. Sed quæſo, ut ſcribas quam ſæpiſſime, non modo ſi quid ſcies, aut audieris, ſed etiam ſi quid ſuſpicabere; maximeque quid nobis faciendum, aut non faciendum, putes. Nam quod rogas, curem ut ſcias, quid Pompeius agat; ne ipſum quidem ſcire puto; noſtrum quidem nemo. Vidi Lentulum Cos. Formiis x Kal. vidi Libonem: plena timoris et erroris omnia. Ille iter Larinum: ibi enim cohortes, et Luceriæ, et Theani, reliquaque in Apulia. Inde utrum conſiſtere uſpiam velit, an mare tranſire, neſcitur. Si manet; vereor, ne exercitum firmum habere non poſſit: ſin diſcedit, quo, aut qua, aut quid nobis agendum ſit, neſcio. Nam iſtum quidem, cujus φαλαρισμὸν times, omnia teterrime facturum puto. Nec eum rerum prolatio, nec Senatus magiſtratuumque diſceſſus, nec ærarium clauſum, tardabit. Sed hæc, ut ſcribis, cito ſciemus. Interim velim mihi ignoſcas, quod ad te ſcribo tam multa toties: acquieſco enim, et tuas volo elicere literas; maximeque conſilium, quid agam, aut quo me pacto geram. Demittamne me penitus in cauſam? Non deterreor periculo, ſed dirumpor dolore. Tamne nullo conſilio, aut tam contra meum conſilium, geſta eſſe omnia! An cuncter, et tergiverſer, et iis me dem, qui tenent, qui potiuntur? Αἰδέομαι Τρῶας; nec ſolum civis, ſed etiam amici, officio revocor: etſi frangor ſæpe miſericordia puerorum. Ut igitur ita perturbato, etſi te eadem ſollicitant, ſcribe aliquid, et maxime, ſi Pompeius Italia cedit, quid nobis agendum putes. M' quidem Lepidus (nam fuimus una) eum finem ſtatuit, L. Torquatus eundem. Me

cum multa, tum etiam lictores, impediunt: nihil vidi unquam quod minus explicari poſſet. Itaque a te nihil dum certi exquiro, ſed quid videatur. Denique ipſam ἀπορίαν tuam cupio cognoſcere. Labienum ab illo diſceſſiſſe propemodum conſtat. Si ita factum eſſet, ut ille Romam veniens magiſtratum et Senatum Romæ offenderet, magno uſui cauſæ noſtræ fuiſſet. Damnaſſe enim ſceleris hominem amicum Reipublicæ cauſa videretur: quod nunc quoque videtur; ſed minus prodeſt: non enim habet, cui proſit; eumque arbitror pœnitere: niſi forte id ipſum eſt falſum, diſceſſiſſe illum: nos quidem pro certo habebamus. Et velim, (quanquam, ut ſcribis, domeſticis te finibus tenes) formam mihi urbis exponas, ecquod Pompeii deſiderium, ecqua Cæſaris invidia, appareat; etiam quid cenſeas de Terentia et Tullia, Romæ eas eſſe, an mecum, an aliquo tuto loco. Et hæc, et ſi quid aliud, ad me ſcribas velim, vel potius ſcriptites.

Cicero Attico Sal.

XIII. DE Vennonianis rebus tibi aſſentior. Labienum ἥρωα judico: facinus jam diu nullum civile præclarius: qui, ut aliud nihil, hoc tamen profecit; dedit illi dolorem. Sed etiam ad ſummam profectum aliquid puto. Amo etiam Piſonem; cujus judicium de genero ſuſpicor viſum iri grave. Quanquam genus belli quod ſit, vides. Ita civile eſt, ut non ex civium diſſenſione, ſed ex unius perditi civis audacia, natum ſit. Is autem valet exercitu; tenet multos ſpe et promiſſis; omnia omnium concupivit: huic tradita urbs eſt, nuda præſidio, referta copiis. Quid eſt, quod ab eo non metuas, qui illa templa et tecta non patriam, ſed prædam, putet? quid autem ſit acturus, aut quo modo, neſcio, ſine Senatu, ſine magiſtratu: ne ſimulare quidem poterit quicquam πολιτικῶς. Nos autem ubi exurgere poterimus? aut quando? quorum dux

quam ἀϛρατήγητος, tu quoque animadvertis: cui ne Picena quidem nota fuerint: quam autem ſine conſilio, res teſtis. Ut enim alia omittam decem annorum peccata, quæ conditio non huic fugæ præſtitit? nec vero nunc quid cogitet, ſcio: ac non deſino per literas ſciſcitari. Nihil eſſe timidius conſtat, nihil perturbatius. Itaque nec præſidium, cujus parandi cauſa ad urbem retentus eſt, nec locum ac ſedem præſidii ullam, video: ſpes omnis in duabus invidioſe retentis, pene alienis, legionibus. Nam delectus adhuc quidem invitorum eſt, et a pugnando abhorrentium: conditionum autem amiſſum tempus eſt: quid futurum ſit, non video. Commiſſum quidem a nobis certe eſt, ſive a noſtro duce, ut, e portu ſine gubernaculis egreſſi, tempeſtati nos traderemus. Itaque de Ciceronibus noſtris dubito quid agam: nam mihi interdum amandandi videntur in Græciam. De Tullia autem et Terentia, cum mihi barbarorum adventus ad urbem proponitur, omnia timeo: cum autem Dolabellæ venit in mentem, paulum reſpiro. Sed velim conſideres quid faciendum putes: primum πρὸς τὸ ἀσφαλές; (aliter enim mihi de illis ac de me ipſo conſulendum eſt) deinde ad opiniones, ne reprehendamur, quod eas Romæ velimus eſſe in communi bonorum fuga. Quin etiam tibi et Peduceo, (ſcripſit enim ad me) quid faciatis videndum eſt: is enim ſplendor eſt veſtrum, ut eadem poſtulentur a vobis, quæ ab ampliſſimis civibus. Sed de hoc tu videbis, quippe cum de meipſo ac de meis te conſiderare velim. Reliquum eſt ut et quid agatur, quoad poteris, explores, ſcribaſque ad me, et quid ipſe conjectura aſſequare: quod etiam a te magis expecto: nam acta omnibus nuntiantibus, a te expecto futura. Μάντις δ' ἄριϛος. Loquacitati ignoſces, quæ et me levat ad te quidem ſcribentem, et elicit tuas literas. Ænigma Oppiorum ex Velia plane non intellexi; eſt enim numero Platonis obſcurius. Jam intellexi tuum. Oppios enim de Velia ſuccones dicis: in eo æſtuavi diu: quo aperto reliqua patebant, et cum Terentiæ ſumma congruebant. L. Cæſarem vidi Minturnis a.

d. VIII Kal. Febr. mane, cum abſurdiſſimis mandatis, non hominem, ſed ſcopas ſolutas : ut id ipſum mihi ille videatur irridendi cauſa feciſſe, qui tantis de rebus huic mandata dederit; niſi forte non dedit, et hic ſermone aliquo arrepto pro mandatis abuſus eſt. Labienus, vir mea ſententia magnus, Theanum venit a. d. IX. Kal. ibi Pompeium Conſuleſque convenit : qui ſermo fuerit, et quid actum ſit, ſcribam ad te, cum certum ſciam. Pompeius a Theano Larinum verſus profectus eſt a. d. VIII Kal. eo die manſit Venafri. Aliquantum animi videtur nobis attuliſſe Labienus : ſed ego nondum habeo, quid ad te ex his locis ſcribam. Iſta magis expecto ; quid illinc afferatur ; quo pacto de Labieno ferat ; quid agat Domitius in Marſis, Iguvii Thermus, P. Attius Cinguli ; quæ ſit populi urbani voluntas ; quæ tua conjectura de rebus futuris : hæc velim crebro, et quid tibi de mulieribus noſtris placeat, et quid acturus ipſe ſis, ſcribas. Si ſcriberem ipſe, longior epiſtola fuiſſet : ſed dictavi propter lippitudinem.

Cicero Attico Sal.

XIV. ANTE diem VI Kal. Febr. Capuam Calibus proficiſcens, cum leviter lippirem, has literas dedi. L. Cæſar mandata Cæſaris detulit ad Pompeium a. d. VIII Kal. cum is eſſet cum Conſulibus Theani. Probata conditio eſt ; ſed ita, ut ille de iis oppidis, quæ extra ſuam provinciam occupaviſſet, præſidia deduceret : id ſi feciſſet, reſponſum eſt ad urbem nos redituros eſſe, et rem per Senatum confecturos. Spero etiam in præſentia pacem nos habere : nam et illum furoris, et hunc noſtrum copiarum, ſuppœnitet. Me Pompeius Capuam venire voluit, et adjuvare delectum ; in quo parum prolixe reſpondent Campani coloni. Gladiatores Cæſaris, qui Capuæ ſunt, de quibus ante ad te falſum ex Torquati literis ſcripſeram, ſane commode Pompeius diſtribuit, binos ſingulis

patribus familiarum. Secutorum in ludo Iↄↄ fuerunt: eruptionem facturi fuiſſe dicebantur. Sane multum in eo Reipublicæ proviſum eſt. De mulieribus noſtris, in quibus eſt tua ſoror, quæſo videas, ut ſatis honeſtum nobis ſit, eas Romæ eſſe, cum cæteræ ulla dignitate diſceſſerint; hoc ſcripſi ad eas, et ad te ipſum antea. Velim eas cohortere, ut exeant; præſertim cum ea prædia in ora maritima habeamus, cui ego præſum, ut in his pro re nata non incommode poſſint eſſe. Nam ſi quid offendimus, in genero noſtro; quod quidem ego præſtare non debeo: ſed id fit majus, quod mulieres noſtræ præter cæteras Romæ remanſerunt. Tu ipſe cum Sexto ſcire velim quid cogites de exeundo, de totaque re quid exiſtimes. Equidem ad pacem hortari non deſino: quæ vel injuſta utilior eſt, quam juſtiſſimum bellum. Sed hæc ut fors tulerit.

Cicero Attico Sal.

XV. Ut ab urbe diſceſſi, nullum adhuc intermiſi diem, quin aliquid ad te literarum darem; non quo haberem magnopere quid ſcriberem; ſed ut loquerer tecum abſens, quo mihi, cum coram id non licet, nihil eſt jucundius. Capuam cum veniſſem a. d. vi. Kal. pridie, quam has literas dedi, Conſules conveni, multoſque noſtri ordinis. Omnes cupiebant Cæſarem, abductis præſidiis, ſtare conditionibus iis, quas tuliſſet: uni Favonio leges ab illo nobis imponi non placebat; ſed is haud auditus in conſilio. Cato enim ipſe jam ſervire, quam pugnare, mavult. Sed tamen ait, in Senatu ſe adeſſe velle, cum de conditionibus agatur, ſi Cæſar adductus ſit ut præſidia deducat. Ita, quod maxime opus eſt, in Siciliam ire non curat: quod metuo ne obſit, in Senatu eſſe vult. Poſtumus autem, de quo nominatim Senatus decrevit, ut ſtatim in Siciliam iret, Furfanoque ſuccederet, negat ſe ſine Catone iturum; et ſuam in Senatu operam auctoritatemque quam magni æſtimat.

Ita res ad Fannium pervenit. Is cum imperio in Siciliam præmittitur. In diſputationibus noſtris ſumma varietas eſt. Plerique negant, Cæſarem in conditione manſurum; poſtulataque hæc ab eo interpoſita eſſe, quo minus, quod opus eſſet ad bellum, a nobis pararetur. Ego autem eum puto facturum, ut præſidia deducat: vicerit enim, ſi Conſul factus erit; et minore ſcelere vicerit, quam quo ingreſſus eſt. Sed accipienda plaga eſt: ſumus enim flagitioſe imparati cum a militibus, tum a pecunia; quam quidem omnem, non modo privatam, quæ in urbe eſt, ſed etiam publicam, quæ in ærario eſt, illi reliquimus. Pompeius ad legiones Attianas eſt profectus: Labienum ſecum habet. Ego tuas opiniones de his rebus expecto. Formias me continuo recipere cogitabam.

CICERO ATTICO SAL.

XVI. OMNES arbitror mihi tuas literas redditas eſſe; ſed primas præpoſtere, reliquas ordine, quo ſunt miſſæ per Terentiam. De mandatis Cæſaris, adventuque Labieni, et reſponſis Conſulum ac Pompeii, ſcripſi ad te literis iis, quas a. d. v Kal. Capua dedi; pluraque præterea in eandem epiſtolam conjeci. Nunc has expectationes habemus duas; unam, quid Cæſar acturus ſit, cum acceperit ea, quæ referenda ad illum data ſunt L. Cæſari; alteram, quid Pompeius agat: qui quidem ad me ſcribit, paucis diebus ſe firmum exercitum habiturum, ſpemque affert, ſi in Picenum agrum ipſe venerit, nos Romam redituros eſſe. Labienum ſecum habet, non dubitantem de imbecillitate Cæſaris copiarum; cujus adventu Cnæus noſter multo animi plus habet. Nos a Conſulibus Capuam venire juſſi ſumus ad Nonas Febr. Capua profectus ſum Formias a. d. III. Kal. Eo die cum Calibus tuas literas hora fere nona accepiſſem, has ſtatim dedi. De Terentia et Tullia tibi aſſentior; ad quas ſcripſeram, ad te ut referrent: ſi nondum

profectæ ſunt, nihil eſt quo ſe moveant; quoad perſpiciamus, quo loci ſit res.

Cicero Attico Sal.

XVII. TUÆ literæ mihi gratæ jucundæque ſunt. De pueris in Græciam tranſportandis tum cogitabam, cum fuga ex Italia quæri videbatur: nos enim Hiſpaniam peteremus; illis hoc æque commodum non erat. Tu ipſe cum Sexto etiam nunc mihi videris Romæ recte eſſe poſſe: etenim minime amici Pompeio noſtro eſſe debetis: nemo enim unquam tantum de urbanis præſidiis detraxit. Videſne me etiam jocari? Scire jam te oportet, L. Cæſar quæ reſponſa referat a Pompeio, quas ab eodem ad Cæſarem ferat literas. Scriptæ enim et datæ ita ſunt, ut proponerentur in publico: in quo accuſavi mecum ipſe Pompeium, qui, cum ſcriptor luculentus eſſet, tantas res, atque eas, quæ in omnium manus venturæ eſſent, Sextio noſtro ſcribendas dederit. Itaque nihil unquam legi ſcriptum σηστιωδέστερον. Perſpici tamen ex literis Pompeii poteſt, nihil Cæſari negari, omniaque et cumulate, quæ poſtulet, dari; quæ, ille amentiſſimus fuerit, niſi acceperit, præſertim cum impudentiſſime poſtulaverit. Quis enim tu es, qui dicas, Si in Hiſpaniam profectus erit, ſi præſidia dimiſerit? Tamen conceditur; minus honeſte nunc quidem, violata jam ab illo Republica, illatoque bello, quam ſi olim de ratione habenda impetraſſet: et tamen vereor, ut his ipſis contentus ſit. Nam cum iſta mandata dediſſet L. Cæſari, debuit eſſe paulo quietior, dum reſponſa referrentur. Dicitur autem nunc eſſe acerrimus. Trebatius quidem ſcribit, ſe ab illo IX Kal. Febr. rogatum eſſe, ut ſcriberet ad me, ut eſſem ad urbem; nihil ei me gratius facere poſſe: hæc verbis plurimis. Intellexi ex dierum ratione, ut primum de diſceſſu noſtro Cæſar audiſſet, laborare eum cœpiſſe, ne omnes abeſſemus. Itaque non dubito

quin ad Piſonem, quin ad Servium, ſcripſerit: illud admiror non ipſum ad me ſcripſiſſe, non per Dolabellam, non per Cælium, egiſſe: quanquam non aſpernor Trebatii literas, a quo me unice diligi ſcio. Reſcripſi ad Trebatium, (nam ad ipſum Cæſarem, qui mihi nihil ſcripſiſſet, nolui) quam illud hoc tempore eſſet difficile: me tamen in prædiis meis eſſe, neque delectum ullum, neque negotium, ſuſcepiſſe. In quo quidem manebo, dum ſpes pacis erit: ſin bellum geretur; non deero officio, nec dignitati meæ, pueros ὑπεκθέμενος in Græciam: totam enim Italiam flagraturam bello intelligo. Tantum mali excitatum partim ex improbis, partim ex invidis civibus. Sed hæc paucis diebus ex illius ad noſtra reſponſa reſponſis intelligentur, quorſum evaſura ſint. Tum ad te ſcribam plura, ſi erit bellum: ſin autem etiam induciæ, te ipſum, ut ſpero, videbo. Ego IV Non. Febr. quo die has literas dedi, in Formiano, quo Capua redieram, mulieres expectabam; quibus quidem ſcripſeram tuis literis admonitus, ut Romæ manerent: ſed audio majorem quendam in urbe timorem eſſe. Capuæ Non. Febr. eſſe volebam, quia Conſules juſſerant. Quidquid huc erit a Pompeio allatum, ſtatim ad te ſcribam; tuaſque de iſtis rebus literas expectabo.

Cicero Attico Sal.

XVIII. QUARTO Non. Febr. mulieres noſtræ Formias venerunt, tuaque erga ſe officia plena tui ſuaviſſimi ſtudii attulerunt. Eas ego, quoad ſciremus utrum turpi pace nobis, an miſero bello, eſſet utendum, in Formiano eſſe volui, et una Cicerones: ipſe cum fratre Capuam ad Conſules (Nonis enim adeſſe juſſi ſumus) III Non. profectus ſum, cum has literas dedi. Reſponſa Pompeii grata populo, et probata concioni, eſſe dicuntur. Ita putaram. Quæ quidem ille ſi repudiarit, jacebit: ſi acceperit . . . Utrum igitur, inquies, mavis?

Reſponderem, ſi, quemadmodum parati eſſemus, ſcirem. Caſſium erat hîc auditum expulſum Ancone, eamque urbem a nobis teneri. Si bellum futurum eſt, negotium utile. Cæſarem quidem, L. Cæſare cum mandatis de pace miſſo, tamen aiunt acerrime delectum habere, loca occupare, vinciri præſidiis. O perditum latronem! O vix ullo otio compenſandam hanc Reipublicæ turpitudinem! Sed ſtomachari deſinamus, tempori pareamus, cum Pompeio in Hiſpaniam eamus. Hæc opto in malis; quoniam illius alterum conſulatum a Republica, ne data quidem occaſione, repulimus. Sed hæc hactenus. De Dionyſio fugit me ad te antea ſcribere: ſed ita conſtitui; expectare reſponſa Cæſaris; ut, ſi ad urbem rediremus, ibi nos expectaret; ſin tardius id fieret, tum eum arceſſeremus. Omnino quid ille facere debuerit in noſtra illa fuga, quid docto homine et amico dignum fuerit, cum præſertim rogatus eſſet. Sed hæc non nimis exquiro a Græcis. Tu tamen videbis, ſi erit, quod nolim, arceſſendus, ne moleſti ſimus invito. Quintus frater laborat, ut tibi quod debet ab Egnatio ſolvat: nec Egnatio voluntas deeſt, nec parum locuples eſt; ſed cum tale tempus ſit, ut Q. Titinius (multum enim eſt nobiſcum) viaticum ſe neget habere; idemque debitoribus ſuis denuntiarit, ut eodem fœnore uterentur; atque hoc idem etiam L. Ligus feciſſe dicatur, nec hoc tempore aut domi nummos Quintus habeat, aut exigere ab Egnatio, aut verſuram uſquam facere, poſſit; miratur, te non habuiſſe rationem hujus publicæ difficultatis. Ego autem, etſi illud ψευδησιόδειον (ita enim putatur) obſervo, μηδὲ δίκην, præſertim in te, a quo nihil unquam vidi temere fieri; tamen illius querela movebar. Hoc quidquid eſt, te ſcire volui.

Cicero Attico Sal.

XIX. NIHIL habeo, quod ad te ſcribam. Quin etiam epiſtolam, quam eram elucubratus, ad te non dedi: erat enim plena ſpei bonæ; quod et concionis voluntatem audieram, et illum conditionibus uſurum putabam, præſertim ſuis. Ecce tibi II Non. Febr. mane accepi literas tuas, Philotimi, Furnii, Curionis ad Furnium, quibus irridet L. Cæſaris legationem. Plane oppreſſi videmur; nec, quid conſilii capiam, ſcio: nec mehercule de me laboro; de pueris quid agam, non habeo. Capuam tamen proficiſcebar hæc ſcribens, quo facilius de Pompeii rebus cognoſcerem.

Cicero Attico Sal.

XX. BREVILOQUENTEM jam me tempus ipſum facit: pacem enim deſperavi; bellum noſtri nullum adminiſtrant. Cave enim putes quidquam eſſe minoris his Conſulibus; quorum ego ſpe audiendi, et cognoſcendi noſtri apparatus, maximo imbri Capuam veni pridie Nonas, ut eram juſſus. Illi autem nondum venerant, ſed erant venturi inanes, imparati. Cnæus autem Luceriæ dicebatur eſſe, et adire cohortes legionum Attianarum, non firmiſſimarum. At illum ruere nuntiant, et jam jamque adeſſe, non ut manum conferat; (qui-cum enim?) ſed ut fugam intercludat. Ego autem in Italia ϗ συναποθανεῖν: nec te id conſulo. Sin extra, quid ago? Ad manendum hiems, lictores, improvidi et negligentes duces; ad fugam hortatur amicitia Cnæi, cauſa bonorum, turpitudo conjungendi cum tyranno; qui quidem incertum eſt Phalarimne, an Piſiſtratum, ſit imitaturus. Hæc velim explices, et me juves conſilio: etſi te ipſum iſtic jam calere puto:

ſed tamen, quantum poteris. Ego ſi quid hîc hodie novi cognoro, ſcies: jam enim aderunt Conſules ad ſuas Nonas. Tuas quotidie literas expectabo. Ad has autem, cum poteris, reſcribes. Mulieres et Cicerones in Formiano reliqui.

CICERO ATTICO SAL.

XXI. DE malis noſtris tu prius audis, quam ego: iſtinc enim emanant. Boni autem hinc quod expectes, nihil eſt. Veni Capuam ad Nonas Febr. ita ut juſſerant Conſules. Eo die Lentulus venit ſero: alter Conſul omnino non venerat VII Idus. Eo enim die ego Capua diſceſſi, et manſi Calibus: inde has literas poſtridie ante lucem dedi. Hæc, Capuæ dum fui, cognovi, nihil in Conſulibus, nullum uſquam delectum. Nec enim conquiſitores φαινοπροσωπεῖν audent; cum ille adſit contra; cum noſter dux nuſquam ſit, nihil agat: nec nomina dant: deficit enim non voluntas, ſed ſpes. Cnæus autem noſter (O rem miſeram et incredibilem) ut totus jacet! non animus eſt, non conſilium, non copiæ, non diligentia. Mittam illa, fugam ab urbe turpiſſimam, timidiſſimas in oppidis conciones, ignorationem non ſolum adverſarii, ſed etiam ſuarum copiarum: hoc cujuſmodi eſt? VII Id. Febr. Capuam C. Caſſius Tribunus plebis venit, attulit mandata ad Conſules, ut Romam venirent, pecuniam de ſanctiore ærario auferrent, ſtatim exirent urbe relicta. Redeant; quo præſidio? deinde exeant; quis ſinat? Conſul ei reſcripſit, ut prius ipſe in Picenum. At illud totum erat amiſſum: ſciebat nemo, præter me ex literis Dolabellæ. Mihi dubium non erat, quin ille jam jamque foret in Apulia; Cnæus noſter in navi. Ego quid agam, σκέμμα magnum; neque mehercule mihi quidem ullum, niſi omnia eſſent acta turpiſſime; neque ego ullius conſilii particeps: ſed tamen, quod me deceat. Ipſe me Cæſar ad pacem hortatur: ſed antiquiores literæ, quam ruere cœpit. Dolabella,

Cælius, me illi valde ſatisfacere. Mira me ἀπορία torquet. Juva me conſilio, ſi potes: et tamen iſta, quantum potes, provide. Nihil habeo, tanta rerum perturbatione, quod ſcribam. Tuas literas expecto.

Cicero Attico Sal.

XXII. PEDEM in Italia video nullum eſſe, qui non in iſtius poteſtate ſit. De Pompeio ſcio nihil; eumque, niſi in navim ſe contulerit, exceptum iri puto. O celeritatem incredibilem! hujus autem noſtri . . . ſed non poſſum ſine dolore accuſare eum, de quo angor et crucior. Tu cædem non ſine cauſa times: non quo minus quidquam Cæſari expediat ad diuturnitatem victoriæ et dominationis; ſed video, quorum arbitrio ſit acturus. Recte ſit. Cenſeo cedendum de oppidis his. Egeo conſilii: quod optimum factu videbitur, facies. Cum Philotimo loquere: atque adeo Terentiam habebis Idibus. Ego quid agam? qua aut terra, aut mari, perſequar eum, qui ubi ſit neſcio? etſi terra quidem quî poſſum? mari quo? Tradam igitur iſti me? fac poſſe tuto: multi enim hortantur: num etiam honeſte? nullo modo. Quid? a te petam conſilium, ut ſoleo? explicari res non poteſt. Sed tamen, ſi quid in mentem venit, velim ſcribas, et ipſe quid ſis acturus.

Cicero Attico Sal.

XXIII. QUINTO Id. Febr. veſperi, a Philotimo literas accepi; Domitium exercitum firmum habere; cohortes ex Piceno, Lentulo et Thermo ducentibus, cum Domitii exercitu conjunctas eſſe; Cæſarem intercludi poſſe, eumque id timere; bonorum animos recreatos Romæ, improbos quaſi perculſos. Hæc metuo equidem ne ſint ſomnia: ſed tamen

M'. Lepidum, L. Torquatum, C. Caſſium Tribunum plebis (hi enim ſunt nobiſcum, id eſt in Formiano) Philotimi literæ ad vitam revocaverunt. Ego autem illa metuo ne veriora ſint, nos omnes pene jam captos eſſe, Pompeium Italia cedere: quem quidem (O rem acerbam) perſequi Cæſar dicitur. Perſequi Cæſar Pompeium? quid? ut interficiat? O me miſerum! et non omnes noſtra corpora opponimus? in quo tu quoque ingemiſcis. Sed quid faciamus? victi, oppreſſi, capti, plane ſumus. Ego tamen, Philotimi literis lectis, mutavi conſilium de mulieribus; quas, ut ſcripſeram ad te, Romam remittebam: ſed mihi venit in mentem, multum fore ſermonem, me judicium jam de cauſa publica feciſſe; qua deſperata, quaſi hunc gradum mei reditus eſſe, quod mulieres revertiſſent. De me autem ipſo tibi aſſentior, ne me dem incertæ et periculoſæ fugæ, cum Reipublicæ nihil proſim, nihil Pompeio; pro quo emori cum pie poſſum, tum lubenter. Manebo igitur: etſi vivere . . . Quod quæris, hîc quid agatur: tota Capua, et omnis hic delectus jacet; deſperata res eſt; in fuga omnes ſunt; niſi quid ejuſmodi fuerit, ut Pompeius iſtas Domitii copias cum ſuis conjungat: ſed videbamur omnia biduo triduove ſcituri. Cæſaris literarum exemplum tibi miſi; rogaras enim: cui nos valde ſatisfacere multi ad me ſcripſerunt: quod patior facile, dum, ut adhuc, nihil faciam turpiter.

CICERO ATTICO SAL.

XXIV. PHILOTIMI literæ me quidem non nimis, ſed eos, qui in his locis erant, admodum, delectarunt. Ecce poſtridie Caſſii literæ Capua, a Lucretio, familiari ejus, Nigidium a Domitio Capuam veniſſe; eum dicere, Vibullium cum paucis militibus e Piceno currere ad Cnæum, confeſtim ſequi Cæſarem, Domitium non habere militum III millia. Idem ſcripſit Conſules Capua diſceſſiſſe. Non dubito

quin Cnæus in fuga ſit; modo effugiat. A conſilio fugiendi, ut tu cenſes, abſum.

Cicero Attico Sal.

XXV. CUM dediſſem ad te literas triſtes, et metuo ne veras, de Lucretii ad Caſſium literis Capua miſſis; Cephalio venit a vobis, attulit etiam a te literas hilariores, nec tamen firmas ut ſoles. Omnia facilius credere poſſum, quam quod ſcribitis Pompeium exercitum habere. Nemo huc ita affert; omniaque, quæ nolim. O rem miſeram! malas cauſas ſemper obtinuit, in optima concidit. Quid dicam? niſi illud eum ſciſſe; neque enim erat difficile: hoc neſciſſe; erat enim ars difficilis recte Rempublicam gerere. Sed jam jamque omnia ſciemus, et ſcribemus ad te ſtatim.

Cicero Attico Sal.

XXVI. NON venit idem uſu mihi, quod tu tibi ſcribis, *quoties exorior?* ego enim nunc paulum exorior, et maxime quidem iis literis, quæ Roma afferuntur, de Domitio, de Picentium cohortibus. Omnia erant facta hoc biduo lætiora: itaque fuga, quæ parabatur, repreſſa eſt. Cæſaris interdicta, *Si te ſecundo lumine hîc offendero,* reſpuuntur. Bona de Domitio, præclara de Afranio, fama eſt. Quod me amiciſſime admones, ut me integrum, quoad poſſim, ſervem; gratum eſt. Quod addis, ne propenſior ad turpem cauſam videar; certe videri poſſum. Ego me ducem in civili bello, quoad de pace ageretur, negavi eſſe: non quin rectum eſſet; ſed, quia quod multo rectius fuit, id mihi fraudem tulit: plane eum, cui noſter alterum Conſulatum deferret, et triumphum, (at quibus verbis? *pro ſuis rebus geſtis ampliſſimis,*) inimicum habere

nolueram. Ego ſcio et quem metuam, et quam ob rem. Sin erit bellum, ut video fore; partes meæ non deſiderabuntur. De H-S millibus xx Terentia tibi reſcripſit. Dionyſio, dum exiſtimabam vagos nos fore, nolui moleſtus eſſe: tibi autem crebro ad me ſcribenti de ejus officio nihil reſcripſi; quod diem ex die expectabam, ut ſtatuerem quid eſſet faciendum. Nunc, ut video, pueri certe in Formiano videntur hiematuri: num et ego, neſcio: ſi enim erit bellum, cum Pompeio eſſe conſtitui. Quod habebo certi, faciam ut ſcias. Ego bellum fœdiſſimum futurum puto, niſi qui, ut tu ſcis, Parthicus caſus extiterit.

EPISTOLARUM

AD ATTICUM

LIBER VIII.

Cicero Attico Sal.

I. CUM ad te literas dediſſem, redditæ mihi literæ ſunt a Pompeio. Cætera de rebus in Piceno geſtis, quæ ad ſe Vibullius ſcripſiſſet; de delectu Domitii, quæ ſunt vobis nota; nec tamen tam læta erant in his literis, quam ad me Philotimus ſcripſerat. Ipſam tibi epiſtolam miſiſſem; ſed ſubito fratris puer proficiſcebatur: cras igitur mittam: ſed in ea Pompeii epiſtola erat in extremo, ipſius manu: *Tu cenſeo Luceriam venias: nuſquam eris tutius.* Id ego in eam partem accepi: hæc oppida, atque oram maritimam, illum pro derelicto habere: nec ſum miratus, eum, qui caput ipſum reliquiſſet, reliquis membris non parcere. Ei ſtatim reſcripſi, hominemque certum miſi de comitibus meis, non me quærere, ubi tutiſſimo eſſem: ſi me vellet ſua, aut Reipublicæ, cauſa Luceriam venire, ſtatim eſſe venturum: hortatuſque ſum, ut oram maritimam retineret, ſi rem frumentariam ſibi ex provinciis ſuppeditari vellet. Hæc me fruſtra ſcribere videbam: ſed uti in urbe retinenda tunc, ſic nunc in Italia non relinquenda, teſtificabar ſententiam meam. Sic enim parari video, ut Luceriam omnes copiæ contrahantur; et ne is quidem locus ſtabilis; ſed ex eo ipſo, ſi urgeamur, paretur fuga: quo minus mirere, ſi invitus

in eam cauſam deſcendo, in qua neque pacis, neque victoriæ, ratio quæſita ſit unquam, ſed ſemper flagitioſæ et calamitoſæ fugæ. Eundum; ut, quemcunque fors tulerit caſum, ſubeam potius cum iis, qui dicuntur eſſe boni, quam videar a bonis diſſentire. Etſi propediem video bonorum, id eſt lautorum et locupletum, urbem refertam fore; municipiis vero his relictis, refertiſſimam. Quo ego in numero eſſem, ſi hos lictores moleſtiſſimos non haberem; nec me M. Lepidi, L. Volcatii, Ser. Sulpicii, comitum pœniteret: quorum nemo nec ſtultior eſt, quam L. Domitius; nec inconſtantior, quam App. Claudius. Unus Pompeius me movet, beneficio, non auctoritate: quam enim ille habeat auctoritatem in hac cauſa, qui, cum omnes Cæſarem metuebamus, ipſe eum diligebat? poſtquam vero ipſe metuere cœpit, putat omnes hoſtes illi oportere eſſe? Ibimus tamen Luceriam; nec eum fortaſſe delectabit noſter adventus: diſſimulare enim non potero, mihi, quæ adhuc acta ſunt, diſplicere. Ego, ſi ſomnum capere poſſem, tam longis te epiſtolis non obtunderem. Tu, ſi tibi eadem cauſa eſt, me remunerere ſane velim.

CICERO ATTICO SAL.

II. MIHI vero omnia grata; et quod ſcripſiſti ad me, quæ audieras; et quod non credidiſti, quæ digna diligentia mea non erant; et quod monuiſti, quod ſentiebas. Ego ad Cæſarem unas Capua literas dedi, quibus ad ea reſcripſi, quæ mecum ille de gladiatoribus ſuis egerat, breves, ſed benevolentiam ſignificantes, non modo ſine contumelia, ſed etiam cum maxima laude, Pompeii: id enim illa ſententia poſtulabat, qua illum ad concordiam hortabar. Eas ſi quo ille miſit, in publico proponat velim. Alteras eodem die dedi, quo has ad te. Non potui non dare, cum et ipſe ad me ſcripſiſſet, et Balbus. Earum exemplum ad te miſi. Nihil arbitror fore,

quod reprehendas: ſi qua erunt, doce me quo modo ea effugere poſſim. Nihil, inquies, omnino ſcripſeris. Quî magis effugias eos, qui volent fingere? Veruntamen ita faciam, quoad fieri poterit. Nam quod me hortaris ad memoriam factorum, dictorum, ſcriptorum etiam meorum; facis amice tu quidem, mihique gratiſſimum: ſed mihi videris aliud tu honeſtum meque dignum in hac cauſa judicare, atque ego exiſtimem. Mihi enim nihil ulla in gente unquam ab ullo auctore Reipublicæ ac duce turpius factum eſſe videtur, quam a noſtro amico factum eſt; cujus ego vicem doleo: qui urbem reliquit, id eſt patriam; pro qua, et in qua, mori præclarum fuit. Ignorare mihi videris, hæc quanta ſit clades. Es enim etiam nunc domi tuæ: ſed invitis perditiſſimis hominibus eſſe diutius non potes. Hoc miſerius, hoc turpius, quidquam? vagamur egentes cum conjugibus et liberis: in unius hominis, quotannis periculoſe ægrotantis, anima poſitas omnes noſtras ſpes habemus; non expulſi, ſed evocati, e patria, quam non ſervandam ad reditum noſtrum, ſed diripiendam et inflammandam, reliquimus: ita multi nobiſcum ſunt, non in ſuburbanis, non in hortis, non in ipſa urbe; et, ſi nunc ſunt, non erunt. Nos interea ne Capuæ quidem, ſed Luceriæ; et oram quidem maritimam jam relinquemus; Afranium expectabimus, et Petreium: nam in Labieno parum eſt dignitatis. Hîc tu in me illud: *Des, id feras.* Nihil de me dico: alii viderint. Hîc quidem quæ eſt? Domi veſtræ eſtis, et eritis, omnes boni. Quis tum ſe mihi non oſtendit? quis nunc adeſt hoc bello? ſic enim jam appellandum eſt. Vibullii res geſtæ ſunt adhuc maximæ: id ex Pompeii literis cognoſces; in quibus animadvertito illum locum, ubi erit διπλῆ: videbis de Cnæo noſtro ipſe Vibullius quid exiſtimet. Quo igitur hæc ſpectat oratio? Ego pro Pompeio lubenter emori poſſum: facio pluris omnium hominum neminem: ſed non ita, uno in eo judico ſpem de ſalute Reipublicæ. Significas enim aliquanto ſecus, quam ſolebas; ut etiam Italia ſi ille cedat, putes cedendum: quod ego nec

Reipublicæ puto eſſe utile, nec liberis meis; præterea neque rectum, neque honeſtum. Sed cur... *Poteriſne igitur videre tyrannum?* Quaſi interſit, audiam, an videam; aut locupletior mihi ſit quærendus auctor, quam Socrates, qui, cum xxx tyranni eſſent, pedem porta non extulit. Eſt mihi præterea præcipua cauſa manendi; de qua utinam aliquando tecum loquar. Ego XIII Kalend. cum eadem lucerna hac epiſtolam ſcripſiſſem, qua inflammaram tuam, Formiis ad Pompeium, ſi de pace ageretur, profecturus eram: ſi de bello, videro.

Cicero Attico Sal.

III. MAXIMIS et miſerrimis rebus perturbatus, cum coram tecum mihi poteſtas deliberandi non eſſet, uti tamen tuo conſilio volui. Deliberatio autem omnis hæc eſt; ſi Pompeius Italia cedat, quod eum facturum eſſe ſuſpicor, quid mihi agendum putes: et quo facilius conſilium dare poſſis; quid in utramque partem mihi in mentem veniat, explicabo brevi. Cum merita Pompeii ſumma erga ſalutem meam, familiaritaſque, quæ mihi cum eo eſt, tum ipſa Reipublicæ cauſa me adducit, ut mihi vel conſilium meum cum illius conſilio, vel fortuna cum fortuna conjungenda eſſe videatur. Accedit illud: ſi maneo, et illum comitatum optimorum et clariſſimorum civium deſero, cadendum eſt in unius poteſtatem: qui, etſi multis rebus ſignificat ſe nobis eſſe amicum; et, ut eſſet, a me eſt (tute ſcis) propter ſuſpicionem hujus impendentis tempeſtatis multo ante proviſum: tamen utrumque conſiderandum eſt, et quanta fides ei ſit habenda; et, ſi maxime exploratum eum nobis amicum fore, ſitne viri fortis et boni civis, eſſe in ea urbe, in qua cum ſummis honoribus imperiiſque uſus ſit, res maximas geſſerit, ſacerdotio ſit ampliſſimo præditus, non futurus ſit ſui juris, ſubeundumque periculum ſit, cum aliquo forte dedecore, quando Pompeius Rempublicam

recuperarit. In hac parte hæc ſunt. Vide nunc, quæ ſint in altera. Nihil actum eſt a Pompeio noſtro ſapienter, nihil fortiter, addo etiam, nihil niſi contra conſilium auctoritatemque meam. Omitto illa vetera, quod iſtum in Rempublicam ille aluit, auxit, armavit: ille legibus per vim, et contra auſpicia, ferendis auctor; ille Galliæ ulterioris adjunctor; ille gener; ille in adoptando P. Clodio augur; ille reſtituendi mei, quam retinendi, ſtudioſior; ille provinciæ propagator; ille abſentis in omnibus adjutor: idem etiam tertio Conſulatu, poſtquam eſſe defenſor Reipublicæ cœpit, contendit, ut decem Tribuni plebis ferrent, ut abſentis ratio haberetur: quod idem ipſe ſanxit lege quadam ſua; Marcoque Marcello Conſuli, finienti provincias Gallias, Kalendis Martiis reſtitit. Sed, ut hæc omittam, quid fœdius, quid perturbatius, hoc ab urbe diſceſſu, ſive potius turpiſſima fuga? quæ conditio non accipienda fuit potius, quam relinquenda patria? Malæ conditiones erant, fateor: ſed num quid hoc pejus? At recuperabit Rempublicam. Quando? aut quid ad eam ſpem eſt parati? non ager Picenus amiſſus? non patefactum iter ad urbem? non pecunia omnis, et publica et privata, adverſario tradita? denique nulla cauſa, nullæ vires, nulla ſedes, quo concurrant, qui Rempublicam defenſam velint. Apulia delecta eſt, inaniſſima pars Italiæ, et ab impetu hujus belli remotiſſima: fuga et maritima opportunitas viſa quæri deſperatione. Invite cepi Capuam, non quo munus illud defugerem, ſed ſine cauſa; in qua nullus eſſet ordinum, nullus apertus privatorum dolor: bonorum autem eſſet aliquis, ſed hebes, ut ſolet; et, ut ipſe ſenſiſſem, multitudo, et infirmus quiſque propenſus in alteram partem, multi mutationis rerum cupidi. Dixi ipſi, me nihil ſuſcepturum ſine præſidio, et ſine pecunia: itaque habui nihil omnino negotii, quod ab initio vidi, nihil quæri præter fugam. Eam ſi nunc ſequor, quonam? cum illo non: ad quem cum eſſem profectus, cognovi in iis locis eſſe Cæſarem, ut tuto Luceriam venire non poſſem. Infero mari nobis, incerto curſu, hieme

maxima, navigandum eſt. Age jam, cum fratre, an ſine? cum filio, aut quomodo? in utraque enim re ſumma difficultas erit, ſummus animi dolor. Qui autem impetus illius erit in nos abſentes, fortunaſque noſtras? acrior, quam in cæterorum; quod putabit fortaſſe in nobis violandis aliquid ſe habere populare. Age jam has compedes, faſces inquam hos laureatos, efferre ex Italia, quam moleſtum eſt? Qui autem locus erit nobis tutus, (ut jam placatis utamur fluctibus) antequam ad illum venerimus? qua autem, aut quo, nihil ſcimus. At ſi reſtitero, et fuerit nobis in hac parte locus; idem fecero, quod in Cinnæ dominatione Philippus, quod L. Flaccus, quod Q. Mucius; quoquo modo ea res huic quidem cecidit: qui tamen ita dicere ſolebat, ſe id fore videre, quod factum eſt, ſed hoc malle, quam armatum ad patriæ mœnia accedere. Aliter Thraſybulus, et fortaſſe melius. Sed eſt certa quædam illa Mucii ratio, atque ſententia; eſt illa etiam Thraſybuli: et, cum ſit neceſſe, ſervire tempori; et non amittere tempus, cum ſit datum. Sed in hoc ipſo habent tamen iidem faſces moleſtiam: ſit enim nobis amicus, quod incertum eſt; ſed ſit: deferet triumphum. Non accipere, ne periculoſum ſit; an accipere, invidioſum ad bonos. O rem, inquis, difficilem et inexplicabilem! Atqui explicanda eſt. Quî enim fieri poteſt? Ac ne me exiſtimaris ad manendum eſſe propenſiorem, quod plura in eam partem verba fecerim; poteſt fieri, quod ſit in multis quæſtionibus, ut res verboſior hæc fuerit, illa verior. Quamobrem ut maxima de re æquo animo deliberanti, ita mihi des conſilium velim. Navis et in Caieta eſt parata nobis, et Brunduſii. Sed ecce nuntii, ſcribente me hæc ipſa noctu in Caleno, ecce literæ, Cæſarem ad Corfinium, Domitium Corfinii cum firmo exercitu, et pugnare cupiente. Non puto etiam hoc Cnæum noſtrum commiſſurum, ut Domitium relinquat: etſi Brunduſium Scipionem cum cohortibus duabus præmiſerat; legionem a Fauſto conſcriptam in Siciliam ſibi placere a Conſule duci, ſcripſerat ad Conſules: ſed turpe Domitium deſerere

erit, implorantem ejus auxilium. Eſt quædam ſpes mihi quidem non magna, ſed in his locis firma, Afranium in Pirenæo cum Trebonio pugnaſſe, pulſum Trebonium, etiam Fabium tuum tranſiſſe cum cohortibus : ſumma autem, Afranium cum magnis copiis adventare. Id ſi eſt, in Italia fortaſſe manebitur. Ego autem, cum eſſet incertum iter Cæſaris, quod vel ad Capuam, vel ad Luceriam, iturus putabatur, Leptam ad Pompeium miſi, et literas ; ipſe, ne quo inciderem, reverti Formias. Hæc te ſcire volui, ſcripſique ſedatiore animo, quam proxime ſcripſeram, nullum meum judicium interponens, ſed exquirens tuum.

Cicero Attico Sal.

IV. DIONYSIUS quidem tuus potius, quam noſter, cujus ego cum ſatis cognoſſem mores, tuo tamen potius ſtabam judicio, quam meo, ne tui quidem teſtimonii, quod ei ſæpe apud me dederas, veritus, ſuperbum ſe præbuit in fortuna, quam putavit noſtram fore : cujus fortunæ nos, quantum humano conſilio effici poterit, motum ratione quadam gubernabimus. Cui qui noſter honos, quod obſequium, quæ etiam ad cæteros contempti cujuſdam hominis commendatio, defuit? ut meum judicium reprehendi a Quinto fratre, vulgoque ab omnibus, mallem, quam illum non efferre laudibus ; Ciceroneſque noſtros meo potius labore ſubdoceri, quam me alium iis magiſtrum quærere. Ad quem ego quas literas, dii immortales, miſeram ? quantum honoris ſignificantes ? quantum amoris ? Dicæarchum mehercule, aut Ariſtoxenum, diceres arceſſi, non unum omnium loquaciſſimum, et minime aptum ad docendum. Sed eſt memoria bona. Me dicet eſſe meliore. Quibus literis ita reſpondit, ut ego nemini, cujus cauſam non reciperem. Semper enim, *ſi potero* ; *ſi ante ſuſcepta cauſa non impediar*. Nunquam reo cuiquam tam humili, tam ſordido,

tam nocenti, tam alieno, tam præciſe negavi, quam hic mihi: plane ſine ulla exceptione præcidit. Nihil cognovi ingratius; in quo vitio nihil mali non ineſt. Sed de hoc nimis multa. Ego navem paravi: tuas literas tamen expecto, ut ſciam, quid reſpondeant conſultationi meæ. Sulmone C. Attium Pelignum aperuiſſe Antonio portas, cum eſſent cohortes quinque, Q. Lucretium inde effugiſſe, ſcis: Cnæum ire Brunduſium; Domitium deſertum. Confecta res eſt.

Cicero Attico Sal.

V. CUM ante lucem VIII Kal. literas ad te de Dionyſio dediſſem, veſperi ad nos eodem die venit ipſe Dionyſius, auctoritate tua permotus, ut ſuſpicor: quid enim putem aliud? etſi ſolet eum, cum aliquid furioſe fecit, pœnitere: nunquam autem certior fuit, quam in hoc negotio. Nam, quod ad te ſcripſeram, poſtea audivi, a tertio milliario tum eum ῥίψαι πολλὰ μάτην κεράεσσιν ἐς ἠέρα θυμήναντα. Multa, inquam, mala eum dixiſſe, ſuo capiti, ut aiunt. Sed O meam manſuetudinem! conjeceram in faſciculum una cum tua venientem ad illum epiſtolam: hanc ad me referri volo; nec ullam ob aliam cauſam Pollucem, ſervum a pedibus meis, Romam miſi. Eo autem ad te ſcripſi, ut, ſi tibi forte reddita eſſet, mihi curares referendam; ne in illius manus perveniret. Novi ſi quid eſſet, ſcripſiſſem. Pendeo animi expectatione Corfinienſi; in qua de ſalute Reipublicæ decernitur. Tu faſciculum, qui eſt *M' CURIO* inſcriptus, velim cures ad eum perferendum; Tironemque Curio commendes; ut ei, ut petii, ſi quid opus erit in ſumptum, eroget.

CICERO ATTICO SAL.

VI. OBSIGNATA jam epiſtola, quam de nocte daturus eram, ſicut dedi, (nam eam veſperi ſcripſeram) C. Soſius Prætor in Formianum venit ad M' Lepidum, vicinum noſtrum, cujus Quæſtor fuit; Pompeii literarum ad Conſulem exemplum attulit.

Literæ mihi a L. Domitio a. d. XIII Kalend. Mart. allatæ ſunt: earum exemplum infra ſcripſi. Nunc, ut ego non ſcribam, tua ſponte te intelligere ſcio, quanti Reipublicæ interſit, omnes copias in unum locum primo quoque tempore convenire. Tu, ſi tibi videbitur, dabis operam, quamprimum ad nos venias. Præſidii Capuæ, quantum conſtitueritis eſſe ſatis, relinquas.

Deinde ſuppoſuit exemplum epiſtolæ Domitii, quod ego ad te pridie miſeram. Dii immortales, qui me horror perfudit! quam ſum ſollicitus quidnam futurum ſit. Hoc tamen ſpero, magnum nomen imperatoris fore, magnum in adventu terrorem . . . Spero etiam, quoniam adhuc nihil nobis obfuit, nihil mutaſſe. Nec tegentia hoc, quod cum fortiter et diligenter, tum etiam mehercule . . . . Modo enim audivi quartanam a te diſceſſiſſe. Moriar, ſi magis gauderem, ſi id mihi accidiſſet. Piliæ dic non eſſe æquum, eam diutius habere, nec id eſſe veſtræ concordiæ. Tironem noſtrum ab altera relictum audio. Sed eum video in ſumptum ab aliis mutuatum: ego autem Curium noſtrum, ſi quid opus eſſet, rogaram. Malo Tironis verecundiam in culpa eſſe, quam illiberalitatem Curii.

Cicero Attico Sal.

VII. UNUM etiam reſtat amico noſtro ad omne dedecus, ut Domitio non ſubveniat. At nemo dubitat, quin ſubſidio venturus ſit: ego non puto. Deſeret igitur talem civem, et eos, quos una ſcis eſſe? cum habeat præſertim et ipſe cohortes xxx? Niſi me omnia fallunt, deſeret. Incredibiliter pertimuit: nihil ſpectat niſi fugam: cui tu (video enim quid ſentias) me comitem putas debere eſſe. Ego vero quem fugiam, habeo; quem ſequar, non habeo. Quod enim tu meum laudas, et memorandum ducis, malle quod dixerim me cum Pompeio vinci, quam cum iſtis vincere, ego vero malo, ſed cum illo Pompeio, qui tum erat, aut qui mihi eſſe videbatur: cum hoc vero, qui ante fugit, quam ſcit aut quem fugiat, aut quo; qui noſtra tradidit; qui patriam reliquit, Italiam relinquit, ſi malui; contigit; victus ſum. Quod ſupereſt, nec iſta videre poſſum, quæ nunquam timui, ne viderem; nec mehercule iſtum, propter quem mihi non modo meis, ſed memet ipſo, carendum eſt. Ad Philotimum ſcripſi de viatico, ſive a Moneta, (nemo enim ſolvit) ſive ab Oppiis, tuis contubernalibus. Cætera appoſita tibi mandabo.

Cicero Attico Sal.

VIII. O REM turpem, et ea re miſeram! ſic enim ſentio, id demum, aut potius id ſolum, eſſe miſerum, quod turpe ſit. Aluerat Cæſarem: eundem repente timere cœperat: conditionem pacis nullam probarat: nihil ad bellum pararat: urbem reliquerat: Picenum amiſerat culpa: in Apuliam ſe compegerat: ibat in Græciam: omnes nos ἀπροσφωνήτους, expertes ſui tanti, tam inuſitati, conſilii relinquebat. Ecce

ſubito literæ Domitii ad illum, ipſius ad Conſules. Fulſiſſe mihi videbatur τὸ καλὸν ad oculos ejus, et exclamaſſe ille vir, qui eſſe debuit,

Πρὸς τοῦθ᾽ ὅ, τι χρὴ, καὶ παλαμάσθων,
Καὶ πάντ᾽ ἐπ᾽ ἐμοὶ τεκταινέσθων·
Τὸ γὰρ εὖ μετ᾽ ἐμοῦ.

At ille tibi πολλὰ χαίρειν τῷ καλῷ dicens, pergit Brunduſium. Domitium autem aiunt, re audita, et eos, qui una eſſent, ſe tradidiſſe. O rem lugubrem! itaque intercludor dolore, quo minus ad te plura ſcribam. Tuas literas expecto.

Cicero Attico Sal.

IX. EPISTOLAM meam quod pervulgatam ſcribis eſſe, non fero moleſte: quin etiam ipſe multis dedi deſcribendam: ea enim et acciderunt jam, et impendent, ut teſtatum eſſe velim de pace quid ſenſerim. Cum autem ad eam hortarer eum præſertim hominem, non videbar ullo modo facilius moturus, quam ſi id, ad quod eum hortarer, convenire ejus ſapientiæ dicerem. Eam ſi *admirabilem* dixi, cum eum ad ſalutem patriæ hortabar; non ſum veritus, ne viderer aſſentari; cui tali in re lubenter me ad pedes abjeciſſem. Qua autem eſt, *aliquid impertias temporis*; non eſt de pace, ſed de me ipſo, et de meo officio, ut aliquid cogitet. Nam quod teſtificor, me expertem belli fuiſſe; etſi id re perſpectum eſt, tamen eo ſcripſi, quò in ſuadendo plus auctoritatis haberem; eodemque pertinet, quod cauſam ejus probo. Sed quid hæc nunc? utinam aliquid profectum eſſet. Næ ego iſtas literas in concione recitari velim; ſi quidem ille ipſe ad eundem ſcribens in publico propoſuit epiſtolam illam, in qua eſt, *pro tuis rebus geſtis ampliſſimis*: amplioribuſne, quam ſuis, quam Africani? Ita tempeſtas ferebat. Si quidem etiam vos duo tales ad quintum milliarium: quid nunc ipſum unde ſe recipienti?

quid agenti? quid acturo? Quanto autem ferocius ille cauſæ ſuæ confidet, cum vos, cum veſtri ſimiles, non modo frequentes, ſed læto vultu gratulantes, viderit? Num igitur peccamus? Minime vos quidem: ſed tamen ſigna conturbantur, quibus voluntas a ſimulatione diſtingui poſſet. Quæ vero ſenatus-conſulta video? Sed apertius, quam propoſueram. Ego Arpini volo eſſe pridie Kal. deinde circum villulas noſtras errare, quas viſurum me poſtea deſperavi. Εὐγενῆ tua conſilia, et tamen pro temporibus non incauta, mihi valde probantur. Lepido quidem (nam fere συνδιημερεύομεν: quod gratiſſimum illi eſt) nunquam placuit ex Italia exire; Tullo multo minus: crebro enim illius literæ ab aliis ad nos commeant. Sed me illorum ſententiæ minus movebant: minus multa dederant illi Reipublicæ pignora. Tua mehercule auctoritas vehementer movet: affert enim et reliqui temporis recuperandi rationem, et præſentis tuendi. Sed, obſecro te, quid hoc miſerius, quam alterum plauſus in fœdiſſima cauſa quærere, alterum offenſiones in optima? alterum exiſtimari conſervatorem inimicorum, alterum deſertorem amicorum? Et mehercule quamvis amemus Cnæum noſtrum; ut et facimus, et debemus; tamen hoc, quod talibus viris non ſubvenit, laudare non poſſum. Nam ſive timuit; quid ignavius? ſive, ut quidam putant, meliorem ſuam cauſam illorum cæde fore putavit; quid injuſtius? Sed hæc omittamus: augemus enim dolorem retractando. Sexto Kalend. veſperi Balbus minor ad me venit, occulta via currens ad Lentulum Coſ. miſſu Cæſaris, cum literis, cum mandatis, cum promiſſione provinciæ, Romam ut redeat: cui perſuaderi poſſe non arbitror, niſi erit conventus. Idem aiebat, nihil malle Cæſarem, quam ut Pompeium *aſſequeretur*, id credo; et *rediret in gratiam*, id non credo: et metuo, ne omnis hæc clementia ad unam illam crudelitatem colligatur. Balbus quidem major ad me ſcribit, nihil malle Cæſarem, quam principe Pompeio ſine metu vivere. Tu, puto, hæc credis. Sed, cum hæc ſcribebam v Kal. Pompeius

jam Brunduſium veniſſe poterat: expeditus enim anteceſſerat legiones Luceria. Sed hoc τέρας horribili vigilantia, celeritate, diligentia, eſt. Plane, quid futurum ſit, neſcio.

Cicero Attico Sal.

X. DIONYSIUS cum ad me præter opinionem meam veniſſet, locutus ſum cum eo liberaliſſime: tempora expoſui: rogavi, ut diceret quid haberet in animo: me nihil ab ipſo invito contendere. Reſpondit, ſe, quod in nominibus haberet, neſcire quo loci eſſet; alios non ſolvere, aliorum diem nondum eſſe; dixit etiam alia quædam de ſervulis ſuis, quare nobiſcum eſſe non poſſet. Morem geſſi: dimiſi a me, ut magiſtrum Ciceronum, non lubenter; ut hominem ingratum, non invitus. Volui te ſcire, quid ego de ejus facto judicarem.

Cicero Attico Sal.

XI. QUOD me magno animi motu perturbatum putas; ſum equidem, ſed non tam magno, quam tibi fortaſſe videor. Levatur enim omnis cura, cum aut conſiſtit conſilium, aut cogitando nihil explicatur. Lamentari autem licet. Illud tamen totos dies, vereor, ne, nihil cum proficiam, etiam dedecori ſit ſtudiis ac literis noſtris. Conſumo igitur omne tempus, conſiderans, quanta vis ſit illius viri, quem noſtris libris ſatis diligenter, ut tibi quidem videmur, expreſſimus. Teneſne igitur, moderatorem illum Reipublicæ quo referre velimus omnia? Nam ſic quinto, ut opinor, in libro loquitur Scipio: *Ut enim gubernatori curſus ſecundus, medico ſalus, imperatori victoria; ſic huic moderatori Reipublicæ beata civium vita propoſita eſt; ut opibus firma, copiis locuples, gloria ampla, virtute honeſta ſit: hujus enim operis, maximi inter homines atque optimi, illum*

eſſe perfectorem volo. Hoc Cnæus noſter cum antea nunquam, tum in hac cauſa minime, cogitavit. Dominatio quæſita ab utroque eſt: non id actum, beata et honeſta civitas ut eſſet. Nec vero ille urbem reliquit, quod eam tueri non poſſet; nec Italiam, quod ea pelleretur: ſed hoc a primo cogitavit, omnes terras, omnia maria, movere, reges barbaros incitare, gentes feras armatas in Italiam adducere, exercitus conficere maximos. Genus illud Syllani regni jam pridem appetitur, multis, qui una ſunt, cupientibus. An cenſes, nihil inter eos convenire? nullam pactionem fieri potuiſſe? Hodie poteſt: ſed neutri σκοπὸς eſt ille, ut nos beati ſimus; uterque repugnare vult. Hæc a te invitatus breviter expoſui: voluiſti enim, me, quid de his malis ſentirem, oſtendere. Προθεσπίζω igitur, noſter Attice, non ariolans, ut illa, cui nemo credidit, ſed conjectura proſpiciens; *Jamque mari magno.* Non multo, inquam, ſecus poſſum vaticinari; tanta malorum impendet Ἰλιάς. Atque hoc noſtra gravior eſt cauſa, qui domi ſumus, quam illorum, qui una tranſierunt, quod illi quidem alterum metuunt, nos utrumque. Cur igitur, inquis, remanſimus? Vel tibi paruimus; vel non occurrimus; vel hoc fuit rectius. Conculcari, inquam, miſeram Italiam videbis proxima æſtate, et quati utriuſque vi, mancipiis ex omni genere collectis: nec tam proſcriptio pertimeſcenda, quæ Luceriæ multis ſermonibus denuntiata eſt, quam univerſus interitus; tantas in confligendo utriuſque vires video futuras. Habes conjecturam meam. Tu autem conſolationis fortaſſe aliquid expectaſti: nihil invenio; nihil fieri poteſt miſerius, nihil perditius, nihil fœdius. Quod quæris, quid Cæſar ad me ſcripſerit: quod ſæpe: gratiſſimum ſibi eſſe, quod quierim; oratque, in eo ut perſeverem. Balbus minor hæc eadem mandata. Iter autem ejus erat ad Lentulum conſulem cum literis Cæſaris, præmiorumque promiſſis, ſi Romam revertiſſet: verum, cum habeo rationem dierum, ante puto tranſmiſſurum, quam potuerit conveniri. Epiſtolarum Pompeii duarum, quas ad me miſit, negligentiam, meamque

in ſcribendo diligentiam, volui tibi notam eſſe: earum exempla ad te miſi. Cæſaris hîc per Apuliam ad Brunduſium curſus quid efficiat, expecto. Utinam aliquid ſimile Parthicis rebus. Simul aliquid audiero, ſcribam ad te. Tu ad me velim bonorum ſermones: Romæ frequentes eſſe dicuntur. Scio equidem, te in publicum non prodire: ſed tamen audire te multa, neceſſe eſt. Memini librum tibi afferri a Demetrio Magnete, ad te miſſum, περὶ ὁμονοίας. Eum mihi velim mittas. Vides, quam cauſam mediter.

Cn. Magnus Procos. S. D. M. Ciceroni Imp.

QUINTUS Fabius ad me venit a. d. IV. Kalend. Febr. Is nuntiat L. Domitium cum ſuis cohortibus XI, et cohortibus XIV, quas Vibullius adduxit, ad me iter habere: habuiſſe in animo proficiſci Corfinio, a. d. Id. Febr. C. Hirrum cum V cohortibus ſubſequi. Cenſeo ad nos Luceriam venias: nam te hîc tutiſſime puto fore.

M. Cicero Imp. S. D. Cn. Magno Procos.

ANTE diem XV Kalend. Mart. Formiis accepi tuas literas: ex quibus ea, quæ in agro Piceno geſta erant, cognovi commodiora eſſe multo, quam ut erat nobis nuntiatum; Vibulliique virtutem induſtriamque libenter agnovi. Nos adhuc in ea ora, ubi præpoſiti ſumus, ita fuimus, ut navem paratam haberemus: ea enim audiebamus, et ea verebamur, ut, quodcunque tu conſilium præcepiſſes, id nobis perſequendum putaremus. Nunc, quoniam auctoritate et conſilio tuo in ſpe firmiore ſumus, ſi teneri poſſe putas Tarracinam, et oram maritimam, in ea manebo; etſi præſidia in oppidis nulla ſunt: nemo enim noſtri ordinis in his locis eſt, præter M. Eppium,

quem ego Minturnis eſſe volui, vigilantem hominem et induſtrium. Nam L. Torquatum, virum fortem et cum auctoritate, Formiis non habemus: ad te profectum arbitramur. Ego omnino, ut proxime tibi placuerat, Capuam veni eo ipſo die, quo tu Teano Sidicino es profectus: volueras enim me, cum M. Conſidio Proprætore, illa negotia tueri. Cum eo veniſſem, vidi T. Ampium delectum habere diligentiſſime; ab eo accipere Libonem ſumma item diligentia, et in illa colonia auctoritate. Fui Capuæ, quoad Conſules. Iterum, ut erat dictum ab Conſulibus, veni Capuam ad Nonas Februar. cum fuiſſem triduum, recepi me Formias. Nunc quod tuum conſilium, aut quæ ratio belli ſit, ignoro. Si tenendam hanc oram putas, quæ et opportunitatem et dignitatem habet, et egregios cives, et, ut arbitror, teneri poteſt; opus eſt eſſe, qui præſit: ſin omnia in unum locum contrahenda ſunt; non dubito, quin ad te ſtatim veniam, quo mihi nihil optatius eſt; idque tecum, quo die ab urbe diſceſſimus, locutus ſum. Ego, ſi cui adhuc videor ſegnior fuiſſe, dum ne tibi videar, non laboro: et tamen, ſi, ut video, bellum gerendum eſt; confido me omnibus facile ſatisfacturum. M. Tullium, meum neceſſarium, ad te miſi: cui tu, ſi tibi videretur, ad me literas dares.

Cn. Magnus Procos. S. D. M. Ciceroni Imp.

SI vales, bene eſt. Tuas literas libenter legi: recognovi enim tuam priſtinam virtutem etiam in ſalute communi. Conſules ad eum exercitum, quem in Apulia habui, venerunt. Magnopere te hortor pro tuo ſingulari perpetuoque ſtudio in Republica, ut te ad nos conferas; ut communi conſilio Reipublicæ afflictæ opem atque auxilium feramus. Cenſeo via Appia iter facias, et celeriter Brunduſium venias.

M. Cicero Imp. S. D. Cn. Magno Procos.

CUM ad te literas miſiſſem, quæ tibi Canuſii redditæ ſunt, ſuſpicionem nullam habebam, te Reipublicæ cauſa mare tranſiturum; eramque in ſpe magna fore ut in Italia poſſemus aut concordiam conſtituere, qua mihi nihil utilius videbatur, aut Rempublicam ſumma cum dignitate defendere. Interim, nondum meis literis ad te perlatis, ex his mandatis, quæ D. Lælio ad Conſules dederas, certior tui conſilii factus, non expectavi, dum mihi a te literæ redderentur; confeſtimque cum Quinto fratre et cum liberis noſtris iter ad te in Apuliam facere cœpi. Cum Teanum Sidicinum veniſſem, C. Meſſius familiaris tuus mihi dixit, aliique complures, Cæſarem iter habere Capuam, et eo ipſo die manſurum eſſe Æſerniæ. Sane ſum commotus; quod, ſi ita eſſet, non modo iter meum interclusum, ſed meipſum plane exceptum, putabam. Itaque tum Cales proceſſi, ut ibi potiſſimum conſiſterem, dum certum nobis ab Æſernia de eo, quod audieram, referretur. At mihi cum Calibus eſſem, affertur literarum tuarum exemplum, quas tu ad Lentulum conſulem miſiſſes. Hæ ſcriptæ ſic erant: *Literas tibi a L. Domitio a. d. XIII Kal. Mart. allatas eſſe*; earumque exemplum ſubſcripſeras: *magnique intereſſe Reipublicæ* ſcripſeras, *omnes copias primo quoque tempore in unum locum convenire; et ut præſidii, quod ſatis eſſet, Capuæ relinqueret.* His ego literis lectis in eadem opinione fui, qua reliqui omnes, te cum omnibus copiis ad Corfinium eſſe venturum; quo mihi, cum Cæſar ad oppidum caſtra haberet, tutum iter eſſe non arbitrabar. Cum res in ſumma expectatione eſſet, utrumque ſimul audimus, et quæ Corfinii acta eſſent, et te iter Brunduſium facere cœpiſſe: cumque nec mihi, nec fratri meo, dubium eſſet, quin Brunduſium contenderemus; a multis, qui e Samnio Apuliaque veniebant, admoniti ſumus, ut caveremus, ne

exciperemur a Cæſare; quod is in eadem loca, quæ nos petebamus, profectus, celerius etiam, quam nos poſſemus, eo, quo intenderat, venturus eſſet. Quod cum ita eſſet; nec mihi, nec fratri meo, nec cuiquam amicorum, placuit committere, ut temeritas noſtra non ſolum nobis, ſed etiam Reipublicæ, noceret; cum præſertim non dubitaremus, quin, ſi etiam tutum nobis iter fuiſſet, te tamen jam conſequi non poſſemus. Interim accepimus tuas literas, Canuſio a. d. x Kalend. Mart. datas, quibus nos hortaris, ut celerius Brunduſium veniamus: quas cum accepiſſemus a. d. III Kalend. Mart. non dubitabamus, quin tu jam Brunduſium perveniſſes; nobiſque iter illud omnino interclusum videbatur; neque minus nos eſſe captos, quam qui Corfinii fuiſſent. Neque enim eos ſolos arbitrabamur capi, qui in armatorum manus incidiſſent, ſed eos nihilo minus, qui regionibus excluſi intra præſidia, atque intra arma aliena, veniſſent. Quod cum ita ſit, maxime vellem primum ſemper tecum fuiſſe; quod quidem tibi oſtenderam, cum a me Capuam rejiciebam: quod feci non vitandi oneris cauſa, ſed quod videbam teneri illam urbem ſine exercitu non poſſe: accidere autem mihi nolebam, quod doleo viris fortiſſimis acci-diſſe. Quando autem tecum ut eſſem non contigit; utinam tui conſilii certior factus eſſem: nam ſuſpicione aſſequi non potui; quod omnia prius arbitratus ſum fore, quam ut hæc Reipublicæ cauſa in Italia non poſſet duce te conſiſtere. Neque vero nunc conſilium tuum reprehendo, ſed fortunam Reipublicæ lugeo: nec, ſi ego, quid tu ſis ſecutus, non perſpicio, idcirco minus exiſtimo, te nihil niſi ſumma ratione feciſſe. Mea quæ ſemper fuerit ſententia, primum de pace vel iniqua conditione retinenda, deinde de urbe, (nam de Italia quidem nihil mihi unquam oſtenderas) meminiſſe te arbitror. Sed mihi non ſumo, ut meum conſilium valere debuerit: ſecutus ſum tuum; neque id Reipublicæ cauſa, de qua deſperavi, quæ et nunc afflicta eſt, nec excitari ſine civili perniciosiſſimo bello poteſt: ſed te quærebam; tecum eſſe cupiebam; neque ejus rei facultatem,

ſi qua erit, prætermittam. Ego me in hac omni cauſa facile intelligebam pugnandi cupidis hominibus non ſatisfacere. Primum enim præ me tuli, me nihil malle quam pacem; non quin eadem timerem, quæ illi: ſed ea bello civili leviora ducebam. Inde ſuſcepto bello, cum pacis conditiones ad te afferri, a teque ad ea honorifice et large reſponderi, viderem, duxi meam rationem; quam tibi facile me probaturum pro tuo in me beneficio arbitrabar. Memineram me eſſe unum, qui pro meis maximis in Rempublicam meritis ſupplicia miſerrima et crudeliſſima pertuliſſem: me eſſe unum, qui, ſi offendiſſem ejus animum, cui tum, cum jam in armis eſſemus, Conſulatus tamen alter et triumphus ampliſſimus deferebatur, ſubjicerer eiſdem præliis; ut mea perſona ſemper ad improborum civium impetus aliquid videretur habere populare. Atque hæc non ego prius ſum ſuſpicatus, quam mihi palam denuntiata ſunt: neque ea tam pertimui, ſi ſubeunda eſſent, quam declinanda putavi, ſi honeſte vitare poſſem. Quam brevem illius temporis, dum in ſpe pax fuit, rationem noſtram vides; reliqui facultatem res ademit. Iis autem, quibus non ſatisfacio, facile reſpondeo. Neque enim ego amicior C. Cæſari unquam fui, quam illi; neque illi amiciores Reipublicæ, quam ego. Hoc inter me et illos intereſt; quod, cum et illi cives optimi ſint, et ego ab iſta laude non abſim, ego conditionibus, quod idem te intellexeram velle, illi armis diſceptari maluerunt. Quæ quoniam ratio vicit; perficiam profecto, ut neque Reſpublica civis a me animum, neque tu amici deſideres.

Cicero Attico Sal.

XII. MIHI moleſtior lippitudo erat etiam, quam ante fuerat: dictare tamen hanc epiſtolam malui, quam Gallo Fabio, amantiſſimo utriuſque noſtrum, nihil ad te literarum dare. Nam pridie quidem, quoquo modo potueram,

ſcripſeram ipſe eas literas, quarum vaticinationem falſam eſſe cupio. Hujus autem epiſtolæ non ſolum ea cauſa eſt, ut ne quis a me dies intermittatur, quin dem ad te literas; ſed etiam hæc juſtior, ut a te impetrarem, ut ſumeres aliquid temporis; quo quia tibi perexiguo opus eſt, explicari mihi tuum conſilium plane volo, ut penitus intelligam. Omnia ſunt integra nobis: nihil prætermiſſum eſt, quod non habeat ſapientem excuſationem, non modo probabilem. Nam certe neque tum peccavi, cum imparatam Capuam, non ſolum ignaviæ delectus, ſed etiam perfidiæ, ſuſpicionem fugiens, accipere nolui; neque cum poſt conditiones pacis per L. Cæſarem et Fabatum allatas cavi, ne animum ejus offenderem, cui Pompeius jam armatus armato Conſulatum triumphumque deferret. Nec vero hæc extrema quiſquam poteſt jure reprehendere, quod mare non tranſirem: id enim, etſi erat deliberationis, tamen obire non potui. Neque enim ſuſpicari debui; præſertim cum ex ipſius Pompeii literis, idem quod video te exiſtimaſſe, non dubitarim, quin is Domitio ſubventurus eſſet. Et plane quid rectum, et quid faciendum mihi eſſet, diutius cogitare malui. Primum igitur, hæc qualia tibi eſſe videantur, etſi ſignificata ſunt a te, tamen accuratius mihi perſcribas, velim: deinde aliquid etiam in poſterum proſpicias, fingaſque, quem me eſſe deceat, et ubi me plurimum prodeſſe Reipublicæ ſentias; ecquæ pacifica perſona deſideretur; an in bellatore ſint omnia. Atque ego, qui omnia officio metior, recordor tamen tua conſilia; quibus ſi paruiſſem, triſtitiam illorum temporum non ſubiiſſem. Memini, quid mihi tum ſuaſeris per Theophanem, per Culeonem; idque ſæpe ingemiſcens ſum recordatus. Quare nunc ſaltem ad illos calculos revertamur, quos tum abjecimus; ut non ſolum glorioſis conſiliis utamur, ſed etiam paulo ſalubrioribus. Sed nihil præſcribo: accurate velim perſcribas tuam ad me ſententiam. Volo etiam exquiras, quam diligentiſſime poteris, (habebis autem, per quos poſſis) quid Lentulus noſter, quid Domitius, agat, quid acturus ſit, quemadmodum nunc ſe

gerant, num quem accuſent, num cui ſuccenſeant. Quid dico, num cui? num Pompeio? omnino culpam omnem Pompeius in Domitium confert: quod ipſius literis cognoſci poteſt; quarum exemplum ad te mitto. Hæc igitur videbis; et, quod ad te ante ſcripſi, Demetrii Magnetis librum, quem ad te miſit de concordia, velim mihi mittas.

CN. MAGNUS PROCOS. M. MARCELLO, L. LENTULO, COSS. S. D.

EGO, quod exiſtimabam, diſperſos nos, neque Reipublicæ utiles, neque nobis præſidio, eſſe poſſe, idcirco ad L. Domitium literas miſi, primum uti ipſe cum omni copia ad nos veniret: ſi de ſe dubitaret, ut cohortes XIX, quæ ex Piceno ad me iter habebant, ad nos mitteret. Quod veritus ſum, factum eſt, ut Domitius implicaretur; neque ipſe ſatis firmus eſſet ad caſtra facienda, quod meas XIX, et ſuas XII, cohortes tribus in oppidis diſtributas haberet: nam partim Albæ, partim Sulmone, collocavit: neque, ſi vellet, expedire poſſet. Nunc ſcitote, me eſſe in ſumma ſollicitudine. Nam et tot et tales viros periculo obſidionis liberare cupio: neque ſubſidio ire poſſum, quod his duabus legionibus non puto eſſe committendum, ut illuc ducantur: ex quibus tamen non amplius XIV cohortes contrahere potui; quod Brunduſium præſidium miſi, neque Canuſium ſine præſidio, dum abeſſem, putavi eſſe dimittendum. D. Lælio mandaram, quod majores copias ſperabam nos habituros, ut, ſi vobis videretur, alteruter veſtrum ad me veniret; alter in Siciliam cum ea copia, quam Capuæ, et circum Capuam, comparaſtis, et cum iis militibus, quos Fauſtus legit, proficiſceretur; Domitius cum XII ſuis cohortibus eodem adjungeretur; reliquæ copiæ omnes Brunduſium cogerentur, et inde navibus Dyrrachium tranſportarentur. Nunc, cum hoc tempore nihilo magis ego, quam vos, ſubſidio Domitio ire poſſim, ſeu per montes explicare; non eſt nobis committendum, ut ad has XIV cohortes, quas ego dubio

animo habeo, hoſtis accedere, aut in itinere me conſequi, poſſit. Quamobrem placitum eſt mihi, ac ita video cenſeri Marcello, et cæteris noſtri ordinis, qui hîc ſunt, ut Brunduſium ducerem hanc copiam, quam mecum habeo. Vos hortor, ut quodcunque militum contrahere poteritis, contrahatis, et eodem veniatis quamprimum. Arma, quæ ad me miſſuri eratis, iis, cenſeo, armetis milites, quos vobiſcum habetis: quæ arma ſuperabunt, ea ſi Brunduſium jumentis deportaritis, vehementer Reipublicæ profueritis. De hac re vellem noſtros certiores faciatis. Ego ad P. Lupum et C. Coponium Prætores miſi, ut ſe nobis conjungerent; et militum quod haberent, ad vos deducerent.

Cn. Magnus Procos. S. D. L. Domitio Procos.

MIROR, te ad me nihil ſcribere, et potius ab aliis, quam a te, de Republica me certiorem fieri. Nos, disjecta manu, pares adverſariis eſſe non poſſumus: contractis noſtris copiis, ſpero nos et Reipublicæ et communi ſaluti prodeſſe. Quamobrem cum conſtituiſſes, ut Vibullius mihi ſcripſerat a. d. v Id. Febr. Corfinio proficiſci cum exercitu, et ad me venire; miror quid cauſæ fuerit, quare conſilium mutaris. Nam illa cauſa, quam mihi Vibullius ſcribit, levis eſt, te propterea moratum eſſe, quod audieris Cæſarem Firmo progreſſum in Caſtrum Truentinum veniſſe. Quanto enim magis appropinquare adverſarius cœpit, eo tibi celerius agendum erat, ut te mecum conjungeres prius, quam Cæſar aut tuum iter impedire, aut me abs te excludere, poſſet. Quamobrem etiam et etiam te rogo et hortor, id quod non deſtiti ſuperioribus literis a te petere, ut primo quoque die Luceriam advenires, antequam copiæ, quas inſtituit Cæſar contrahere, in unum locum coactæ nos a nobis diſtrahant. Sed ſi erunt, qui te impediant, ut illas ſuas ſervent, æquum eſt me a te impetrare, ut cohortes, quæ ex Piceno et Camerino venerunt, quæ fortunas ſuas reliquerunt, ad me miſſum facias.

Cn. Magnus Procos. S. D. L. Domitio Procos.

LITERAS abs te M. Calenius ad me attulit a. d. xiv Kalend. Mart. in quibus literis ſcribis, tibi in animo eſſe obſervare Cæſarem; et, ſi ſecundum mare ad me ire cœpiſſet, confeſtim in Samnium ad me venturum; ſin autem ille circum iſtæc loca commoraretur, te ei, ſi propius acceſſiſſet, reſiſtere velle. Te animo magno et forti iſtam rem agere exiſtimo: ſed diligentius nobis eſt videndum, ne diſtracti pares eſſe adverſario non poſſimus; cum ille magnas copias habeat, et majores brevi habiturus ſit. Non enim pro tua prudentia debes illud ſolum animadvertere, quot in præſentia cohortes contra te habeat Cæſar, ſed quantas brevi tempore equitum et peditum copias contracturus ſit. Cui rei teſtimonio ſunt literæ, quas Buſſenius ad me miſit; in quibus ſcribit, id quod ab aliis quoque mihi ſcribitur, præſidia Curionem, quæ in Umbria et Tuſcis erant, contrahere, et ad Cæſarem iter facere. Quæ ſi copiæ in unum locum fuerint coactæ, ut pars exercitus ad Albam mittatur, pars ad te accedat; ut non pugnet, ſed locis ſuis repugnet, hærebis: neque ſolus cum iſta copia tantam multitudinem ſuſtinere poteris, ut frumentatum eas. Quamobrem te magnopere hortor, ut quamprimum cum omni copia huc venias. Conſules conſtituerunt idem facere. Ego Metuſcilio ad te mandata dedi, providendum eſſe, ne duæ legiones ſine Picentinis cohortibus in conſpectum Cæſaris committerentur. Quamobrem nolito commoveri, ſi audieris me regredi, ſi forte Cæſar ad me veniet: cavendum enim puto eſſe, ne implicatus hæream. Nam neque caſtra, propter anni tempus et militum animos, facere poſſum; neque ex omnibus oppidis contrahere copias expedit; ne receptum amittam. Itaque non amplius xiv cohortes Luceriam coegi. Conſules præſidia omnia deducturi ſunt, aut in Siciliam ituri. Nam aut exercitum firmum habere oportet, quo confidamus perrumpere nos poſſe; aut regiones ejuſmodi obtinere, e quibus repugnemus. Id quod neutrum nobis hoc

tempore contingit; quod et magnam partem Italiæ Cæſar occupavit; et nos non habemus exercitum tam amplum, neque tam magnum, quam ille. Itaque nobis providendum eſt, ut ſummam Reipublicæ rationem habeamus. Etiam atque etiam te hortor, ut cum omni copia quamprimum ad me venias. Poſſumus etiam nunc Rempublicam erigere, ſi communi conſilio negotium adminiſtrabimus: ſin diſtrahemur, infirmi erimus. Mihi hoc conſtitutum eſt.

His literis ſcriptis, Sica a te mihi literas attulit et mandata. Quod me hortare, ut iſtuc veniam, id me facere non arbitror poſſe; quod non magnopere his legionibus confido.

Cn. Magnus Procos. S. D. L. Domitio Procos.

LITERÆ mihi a te redditæ ſunt a. d. XIII *Kal. Mart. in quibus ſcribis, Cæſarem apud Corfinium caſtra poſuiſſe. Quod putavi et præmonui, fit, ut nec in præſentia committere tecum prælium velit; et, omnibus copiis conductis, te implicet, ne ad me iter expeditum tibi ſit, atque iſtas copias conjungere optimorum civium poſſis cum his legionibus, de quarum voluntate dubitamus: quo etiam magis tuis literis ſum commotus. Neque enim eorum militum, quos mecum habeo, voluntati ſatis confido, ut de omnibus fortunis Reipublicæ dimicem; neque etiam, qui ex delectibus conſcripti ſunt a Conſulibus, convenerunt. Quare da operam, ſi ulla ratione etiam nunc efficere potes, ut te explices, huc quamprimum venias, antequam omnes copiæ adverſariûm conveniant. Neque enim celeriter ex delectibus huc homines convenire poſſunt; et, ſi convenirent, quantum iis committendum ſit, quod inter ſe ne noti quidem ſunt, contra veteranas legiones, non te præterit.*

Cicero Attico Sal.

XIII. LIPPITUDINIS meæ ſignum tibi ſit librarii manus, et eadem cauſa brevitatis: etſi nunc quidem, quod ſcriberem, nihil erat. Omnis expectatio noſtra erat in nuntiis Brunduſinis. Si nactus hic eſſet Cnæum noſtrum, ſpes dubia pacis: ſin ille ante tranſmiſiſſet, exitioſi belli metus. Sed videſne, in quem hominem inciderit Reſpublica? quam acutum, quam vigilantem, quam paratum? Si mehercule neminem occiderit, nec cuiquam quidquam ademerit, ab his, qui eum maxime timuerant, maxime diligetur. Multum mecum municipales homines loquuntur, multum ruſticani. Nihil prorſus aliud curant niſi agros, niſi villulas, niſi nummulos ſuos. Et vide, quam converſa res eſt. Illum, quo antea confidebant, metuunt; hunc amant, quem timebant. Id quantis noſtris peccatis vitiiſque evenerit, non poſſum ſine moleſtia cogitare. Quæ autem impendere putarem, ſcripſeram ad te; et jam tuas literas expectabam.

Cicero Attico Sal.

XIV. NON dubito, quin tibi odioſæ ſint epiſtolæ quotidianæ, cum præſertim neque nova de re aliqua certiorem te faciam, neque novam denique jam reperiam ſcribendi ullam ſententiam. Sed ſi, dedita opera, cum cauſa nulla eſſet, tabellarios ad te cum inanibus epiſtolis mitterem; facerem inepte. Euntibus vero, domeſticis præſertim, ut nihil ad te dem literarum, facere non poſſum: et ſimul (crede mihi) requieſco paulum in his miſeriis, cum quaſi tecum loquor: cum vero tuas epiſtolas lego, multo etiam magis. Omnino intelligo, nullum fuiſſe tempus poſt has fugas et formidines, quod magis

debuerit mutum eſſe a literis; propterea quod neque Romæ quidquam auditur novi, nec in his locis, quæ a Brunduſio abſunt propius, quam tu, biduum aut triduum. Brunduſii autem omne certamen vertitur hujus primi temporis; qua quidem expectatione torqueor: ſed omnia ante nos ſciemus. Eodem enim die video Cæſarem a Corfinio poſt meridiem profectum eſſe, id eſt Feralibus, quo Canuſio mane Pompeium: eo modo autem ambulat Cæſar, et iis diariis militum celeritatem incitat, ut timeam, ne citius ad Brunduſium, quam opus ſit, acceſſerit. Dices: Quid igitur proficis, qui anticipes ejus rei moleſtiam, quam triduo ſciturus ſis? Nihil equidem. Sed, ut ſupra dixi, tecum perlibenter loquor; et ſimul ſcito, labare meum conſilium, illud quod ſatis jam fixum videbatur. Non mihi ſatis idonei ſunt auctores ii, qui a te probantur: quod enim unquam eorum in Republica forte factum extitit? aut quis ab his ullam rem laude dignam deſiderat? Nec mehercule laudandos exiſtimo, qui trans mare belli parandi cauſa profecti ſunt; (quanquam hæc ferenda non erant) video enim quantum id bellum, et quam peſtiferum futurum ſit. Sed me movet unus vir; cujus fugientis comes, Rempublicam recuperantis ſocius, videor eſſe debere. Totieſne igitur ſententiam mutas? Ego tecum, tanquam mecum, loquor. Quis autem eſt, tanta quidem de re, quin varie ſecum ipſe diſputet? Simul et elicere cupio ſententiam tuam: ſi manet, ut firmior ſim; ſi mutata eſt, ut tibi aſſentiar. Omnino ad id, de quo dubito, pertinet, me ſcire, quid Domitius acturus ſit, quid noſter Lentulus. De Domitio varia audimus, modo eſſe in Tiburtino Lepidi; modo cum Lepido acceſſiſſe ad urbem: quod item falſum video eſſe. Ait enim Lepidus, eum neſcio quo penetraſſe itineribus; occultandi ſui cauſa, an maris apiſcendi, ne id quidem ſcit: ignorat enim de filio. Addit illud, ſane moleſtum; pecuniam Domitio ſatis grandem, quam is Corfinii habuerit, non eſſe redditam. De Lentulo autem nihil audimus. Hæc velim exquiras, ad meque perſcribas.

Cicero Attico Sal.

XV. ANTE diem v. Non. Mart. epiſtolas mihi tuas Ægypta reddidit, unam veterem iv. Kal. quam te ſcribis dediſſe Pinario, quem non vidimus; in qua expectas, quidnam præmiſſus agat Vibullius; qui omnino non eſt viſus a Cæſare; (in altera epiſtola video te ſcire ita eſſe) et quemadmodum redeuntem excipiam Cæſarem; quem omnino vitare cogito: et aut Hæmonis fugam tendis, commutationemque vitæ tuæ; quod tibi puto eſſe faciendum: et, ignoras, Domitius cum faſcibuſne ſit; quod cum ſcies, facies ut ſciamus. Habes ad primam epiſtolam. Secutæ ſunt duæ, pridie Kal. ambæ datæ, quæ me convellerunt de priſtino ſtatu, jam tamen, ut ante ad te ſcripſi, labantem. Nec me movet, quod ſcribis, *Jovi ipſi iniquum:* nam periculum in utriuſque iracundia poſitum eſt; victoria autem ita incerta, ut deterior cauſa paratior mihi eſſe videatur. Nec me Conſules movent, qui ipſi pluma aut folio facilius moventur: officii me deliberatio cruciat, cruciavitque adhuc. Cautior certe eſt manſio: honeſtior exiſtimatur trajectio. Malo interdum, multi me non caute, quam pauci non honeſte, feciſſe exiſtiment. De Lepido et Tullo quod quæris; illi vero non dubitant, quin Cæſari præſto futuri, in Senatumque venturi ſint. Recentiſſima tua eſt epiſtola Kal. data; in qua optas congreſſum, pacemque non deſperas: ſed ego, cum hæc ſcribebam, nec illos congreſſuros, nec, ſi congreſſi eſſent, Pompeium ad ullam conditionem acceſſurum putabam. Quod videris non dubitare, ſi Conſules tranſeant, quid nos facere oporteat; certe tranſeunt: vel, quo modo nunc eſt, tranſierunt. Sed memento, præter Appium, neminem eſſe fere, qui non jus habeat tranſeundi. Nam aut cum imperio ſunt, ut Pompeius, ut Scipio, Setenas, Fannius, Voconius, Sextius, ipſi Conſules; quibus more majorum

conceſſum eſt vel omnes adire provincias; aut legati ſunt eorum. Sed nihil deſidero: quid placeat tibi, et quid propemodum rectum ſit, intelligo. Plura ſcriberem, ſi ipſe poſſem: ſed, ut mihi videor, potero biduo. Balbi Cornelii literarum exemplum, quas eodem die accepi, quo tuas, miſi ad te, ut meam vicem doleres, cum me derideri videres.

Balbus Ciceroni Imp. S.

OBSECRO te, Cicero, ſuſcipe curam et cogitationem digniſſimam tuæ virtutis, ut Cæſarem et Pompeium, perfidia hominum diſtractos, rurſus in priſtinam concordiam reducas. Crede mihi, Cæſarem non ſolum fore in tua poteſtate, ſed etiam maximum beneficium te ſibi dediſſe judicaturum, ſi huc te rejicis. Velim, idem Pompeius faciat; qui ut adduci tali tempore ad ullam conditionem poſſit, magis opto, quam ſpero. Sed cum conſtiterit, et timere deſierit, tum incipiam non deſperare tuam auctoritatem plurimum apud eum valituram. Quod Lentulum Coſ. meum voluiſti hîc remanere, Cæſari gratum, mihi vero gratiſſimum, mediusfidius feciſti: nam illum tanti facio, qui non Cæſarem magis diligam: qui ſi paſſus eſſet, nos ſecum, ut conſueramus, loqui; et non ſe totum etiam et etiam ab ſermone noſtro avertiſſet, minus miſer, quam ſum, eſſem. Nam cave putes hoc tempore plus me quemquam cruciari, quod eum, quem ante me diligo, video in Conſulatu quidvis potius eſſe, quam Conſulem. Quod ſi voluerit tibi obtemperare, et nobis de Cæſare credere, et Conſulatum reliquum Romæ peragere, incipiam ſperare, etiam conſilio Senatus, auctore te, illo relatore, Pompeium et Cæſarem conjungi poſſe. Quod ſi factum erit, me ſatis vixiſſe putabo. Factum Cæſaris de Corfinio totum me probaturum ſcito: quo modo in hujuſmodi re, commodius cadere non potuit, quam ut res ſine ſanguine confieret. Balbi mei tuique adventu delectatum te valde gaudeo. Is quæcunque tibi de Cæſare dixit, quæque Cæſar ſcripſit, ſcio, re tibi probabit, quæcunque fortuna ejus fuerit, veriſſime ſcripſiſſe.

Cicero Attico Sal.

XVI. OMNIA mihi proviſa ſunt, præter occultum et tutum iter ad mare ſuperum : hoc enim mari uti non poſſumus hoc tempore anni. Illuc autem, quo ſpectat animus, et quo res vocat, qua veniam ? cedendum enim eſt celeriter ; ne forte qua re impediar atque alliger. Nec vero ille me ducit, qui videtur : quem ego hominem ἀπολιτικώτατον omnium jam ante cognoram ; nunc vero etiam ἀςρατηγικώτατον. Non me igitur is ducit, ſed ſermo hominum, qui ad me a Philotimo ſcribitur : is enim me ab optimatibus ait conſcindi. Quibus optimatibus, dii boni ? qui nunc quo modo occurrunt, quo modo autem ſe venditant, Cæſari ? Municipia vero Deum : nec ſimulant, ut cum de illo ægroto vota faciebant ; ſed plane, quidquid mali hic Piſiſtratus non fecerit, tam gratum eſt, quam ſi alium facere prohibùerit. Hunc propitium ſperant ; illum iratum putant. Quas fieri cenſes ἀπαντήσεις ex oppidis ? quos honores ? Metuunt, inquies : credo ; ſed mehercule illum magis. Hujus inſidioſa clementia delectantur ; illius iracundiam formidant. Judices DCCCL, qui præcipue Cnæo noſtro delectabantur, ex quibus quotidie aliquem video, neſcio quas ejus Lucerias horrent. Itaque quæro, qui ſint iſti optimates, qui me exturbent, cum ipſi domi maneant. Sed tamen, quicunque ſunt, αἰδέομαι Τρῶας. Etſi, qua ſpe proficiſcar, video ; conjungoque me cum homine magis ad vaſtandam Italiam, quam ad vincendum, parato : demum, quem expecto . . . Et quidem, cum hæc ſcribebam IV. Nonas, jam expectabam aliquid a Brunduſio. Quid autem aliquid ? quam inde turpiter fugiſſet, et victor hic qua ſe referret, et quo. Quod ubi audiſſem ; ſi ille Appia veniret, ego Arpinum cogitabam.

EPISTOLARUM

AD ATTICUM

LIBER IX.

Cicero Attico Sal.

I. ETSI, cum tu has literas legeres, putabam fore ut ſcirem jam quid Brunduſii actum eſſet; (nam Canuſio VIII Kal. profectus erat Cnæus; hæc autem ſcribebam pridie Nonas XIV die poſtquam ille Canuſio moverat) tamen angebar ſingularum horarum expectatione; mirabarque nihil allatum eſſe, ne rumoris quidem: nam erat mirum ſilentium. Sed hæc fortaſſe κενόσπουδα ſunt; quæ tamen jam ſciantur neceſſe eſt. Illud moleſtum, me adhuc inveſtigare non poſſe, ubi P. Lentulus noſter ſit, ubi Domitius. Quæro autem, quo facilius ſcire poſſim, quid acturi ſint; iturine ad Pompeium; et, ſi ſunt, qua, quandove, ituri ſunt. Urbem quidem jam refertam eſſe optimatium audio; Soſium et Lupum, quos Cnæus noſter ante putabat Brunduſium venturos eſſe quam ſe, jus dicere. Hinc vero vulgo vadunt: etiam M' Lepidus, quocum diem conterere ſolebam, cras cogitabat. Nos autem in Formiano morabamur, quo citius audiremus: deinde Arpinum volebamus: inde, iter qua maxime ἀναπάντητον eſſet, ad mare ſuperum, remotis, ſive omnino miſſis, lictoribus. Audio enim bonis viris, qui et nunc, et ſæpe antea, magno præſidio Reipublicæ fuerunt, hanc cunctationem noſtram non probari, multaque in

me et ſevere, in conviviis tempeſtivis quidem, diſputari. Cedamus igitur; et, ut boni cives ſimus, bellum Italiæ terra marique inferamus; et odia improborum rurſus in nos, quæ jam extincta erant, incendamus; et Lucceii conſilia ac Theophani perſequamur. Nam Scipio vel in Syriam proficiſcitur ſorte; vel cum genero honeſte; vel Cæſarem fugit iratum. Marcelli quidem, niſi gladium Cæſaris timuiſſent, manerent. Appius et eodem timore, et inimicitiarum recentium; et tamen præter hunc, et C. Caſſium, reliqui legati; Fauſtus Proquæſtor: ego unus, cui utrumvis liceret. Frater accedet; quem ſocium hujus fortunæ eſſe non erat æquum: cui magis etiam Cæſar iraſceretur: ſed impetrare non poſſum ut maneat. Dabimus hoc Pompeio, quod debemus. Nam me quidem alius nemo movet; non ſermo bonorum, qui nulli ſunt; non cauſa, quæ acta timide eſt, agetur improbe. Uni, uni hoc damus, ne id quidem roganti, nec ſuam cauſam (ut ait) agenti, ſed publicam. Tu quid cogites de tranſeundo in Epirum, ſcire ſane velim.

Cicero Attico Sal.

II. ETSI Nonis Mart. die tuo, ut opinor, expectabam epiſtolam a te longiorem; tamen ad eam ipſam brevem, quam III Nonas ὑπὸ τὴν διάληψιν dediſti, reſcribendum putavi. Gaudere ais te, manſiſſe me; et ſcribis in ſententia te manere: mihi autem ſuperioribus literis videbare non dubitare, quin cederem, ita, ſi et Cnæus bene comitatus conſcendiſſet, et Conſules tranſiſſent. Utrum hoc tu parum commeminiſti, an ego non ſatis intellexi, an mutaſti ſententiam? Sed aut ex epiſtola, quam expecto, perſpiciam, quid ſentias; aut alias abs te literas eliciam. Brunduſio nihil dum erat allatum. O rem difficilem, planeque perditam! quam nihil prætermittis in conſilio dando! quam nihil tamen, quod tibi placeat,

explicas! Non eſſe me una cum Pompeio gaudes; ac proponis quam ſit turpe me adeſſe, cum quid de illo detrahatur, nec fas eſſe approbare. Certe. Contra igitur? Dii, inquis, averruncent. Quid ergo fiet, ſi in altero ſcelus eſt, in altero ſupplicium? Impetrabis, inquis, a Cæſare, ut tibi abeſſe liceat, et eſſe otioſo. Supplicandum igitur? Miſerum. Quid ſi non impetraro? Et de triumpho erit, inquis, integrum. Quid ſi hoc ipſo premar? Accipiam? quid fœdius? Negem? repudiari ſe totum, magis etiam quam olim in xx-viratu putabit. Ac ſolet, cum ſe purgat, in me conferre omnem illorum temporum culpam: ita me ſibi fuiſſe inimicum, ut ne honorem quidem a ſe accipere vellem. Quanto nunc hoc idem accipiet aſperius? tanto ſcilicet, quanto et honor hic illo eſt amplior, et ipſe robuſtior. Nam quod negas te dubitare, quin magna in offenſa ſim apud Pompeium hoc tempore, non video cauſam, cur ita ſit, hoc quidem tempore. Qui enim amiſſo Corfinio denique certiorem me ſui conſilii fecit, is queretur Brunduſium me non veniſſe, cum inter me et Brunduſium Cæſar eſſet? deinde, etiam ſcit ſuam eſſe in ea cauſa querelam ἀπαῤῥησίαστον; me putat de municipiorum imbecillitate, de delectibus, de pace, de urbe, de pecunia, de Piceno occupando, plus vidiſſe, quam ſe. Sin cum potuero, non venero, tum erit inimicus: quod ego non eo vereor, ne mihi noceat: (quid enim faciet?

Τίς δ᾽ ἔστι δοῦλος, τοῦ θανεῖν ἄφροντις ὤν;)

ſed quia ingrati animi crimen horreo. Confido igitur adventum noſtrum illi, quoquo tempore fuerit, ut ſcribis, ἀσμένιστον fore. Nam quod ais, ſi hic temperantius egerit, conſideratius conſilium te daturum; quî hic poteſt ſe gerere non perdite? vita, mores, ante facta, ratio ſuſcepti negotii, ſocii, vires bonorum, aut etiam conſtantia. Vix dum epiſtolam tuam legeram, cum ad me currens ad illum Poſtumus Curtius venit, nihil niſi claſſes loquens et exercitus: eripiebat Hiſpanias: tenebat Aſiam, Siciliam, Africam, Sardiniam: confeſtim in Græciam perſequebatur. Eundum igitur eſt, nec tam ut belli,

quam ut fugæ, ſocii ſimus. Nec enim ferre potero ſermones iſtorum quicunque ſunt : non ſunt enim certe, ut appellantur, boni. Sed tamen id ipſum ſcire cupio, quid loquantur; idque ut exquiras, meque certiorem facias, te vehementer rogo. Nos adhuc, quid Brunduſii actum eſſet, plane neſciebamus. Cum ſciemus, tum ex re et ex tempore conſilium capiemus; ſed utemur tuo.

Cicero Attico Sal.

III. DOMITII filius tranſiit Formias VIII Id. currens ad matrem Neapolim, mihique nuntiari juſſit, patrem ad urbem eſſe; cum de eo curioſe quæſiſſet ſervus noſter Dionyſius. Nos autem audieramus eum profectum, ſive ad Pompeium, ſive in Hiſpaniam. Id cujuſmodi ſit, ſcire ſane velim. Nam ad id, quod delibero, pertinet, ſi ille certe nuſquam diſceſſit, intelligere Cnæum, non eſſe faciles nobis ex Italia exitus, cum ea tota armis præſidiiſque teneatur, hieme præſertim. Nam, ſi commodius anni tempus eſſet, vel infero mari liceret uti. Nunc nihil poteſt, niſi ſupero, tranſmitti; quo iter interclusum eſt. Quæres igitur et de Domitio, et de Lentulo. A Brunduſio nulla adhuc fama venerat: et erat hic dies VII Id. quo die ſuſpicabamur, aut pridie, Brunduſium veniſſe Cæſarem : nam Kal. Arpis manſerat. Sed ſi Poſtumum audire velles, perſecuturus erat Cnæum : tranſiſſe enim jam putabat, conjectura tempeſtatum ac dierum. Ego nautas eum non putabam habiturum : ille confidebat, et eo magis, quod audita naviculariis hominis liberalitas eſſet. Sed tota res Brunduſina jam quo modo habeat ſe, diutius neſcire non poſſum.

Cicero Attico Sal.

IV. EGO etſi tam diu requieſco, quam diu aut ad te ſcribo, aut tuas literas lego; tamen et ipſe egeo argumento epiſtolarum, et tibi idem accidere certo ſcio. Quæ enim ſoluto animo familiariter ſcribi ſolent, temporibus his excluduntur: quæ autem ſunt horum temporum, ea jam contrivimus. Sed tamen, ne me totum ægritudini dedam, ſumpſi mihi quaſdam tanquam *θέσεις*, quæ et politicæ ſunt, et temporum horum; ut et abducam animum ab querelis, et in eo ipſo, de quo agitur, exercear. Eæ ſunt hujuſmodi. *Εἰ μενετέον ἐν τῇ πατρίδι τυραννουμένῃ. Τυραννουμένης δ' αὐτῆς, εἰ παντὶ τρόπῳ τυραννίδος κατάλυσιν πραγματευτέον, κἂν μέλλῃ διὰ τοῦτο περὶ τῶν ὅλων ἡ πόλις κινδυνεύσειν. Εἰ εὐλαβητέον τὸν καταλύοντα, μὴ αὐτὸς αἴρηται. Εἰ πειρατέον ἀρήγειν τῇ πατρίδι τυραννουμένῃ καιρῷ καὶ λόγῳ μᾶλλον, ἢ πολέμῳ. Εἰ πολιτικὸν τὸ ἡσυχάζειν, ἀναχωρέσαντά ποι, τῆς πατρίδος τυραννουμένης. Εἰ διὰ παντὸς ἰτέον κινδύνου τῆς ἐλευθερίας πέρι. Εἰ πόλεμον ἐπακτέον τῇ χώρᾳ, καὶ πολιορκητέον ταύτην τυραννουμένην. Εἰ καὶ μὴ δοκιμάζοντα τὴν διὰ πολέμου κατάλυσιν τῆς τυραννίδος, συναπογραπτέον ὅμως τοῖς ἀρίστοις. Εἰ τοῖς εὐεργέταις καὶ φίλοις συγκινδυνευτέον ἐν τοῖς πολιτικοῖς, κἂν μὴ δοκῶσιν εὖ βεβουλεῦσθαι περὶ τῶν ὅλων. Εἰ ὁ μεγάλα τὴν πατρίδα εὐεργετήσας, δι' αὐτό τε τοῦτο ἀνήκεστα παθὼν, καὶ φθονηθεὶς, κινδυνεύσειεν, ἂν ἐθελοντὴς ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Εἰ ἐφετέον αὐτῷ ἑαυτοῦ ποτε καὶ τῶν οἰκειοτάτων ποιεῖσθαι πρόνοιαν, ἀφεμένῳ τὰς πρὸς τοὺς ἰσχύοντας διαπολιτείας.* In his ego me conſultationibus exercens, et diſſerens in utramque partem tum Græce, tum Latine, et abduco parumper animum a moleſtiis, et *τοῦ προὔργου τὶ* delibero. Sed vereor ne tibi *ἄκαιρος* ſim: ſi enim recte ambulaverit is, qui hanc epiſtolam tulit, in ipſum tuum diem incidit.

Cicero Attico Sal.

V. NATALI die tuo ſcripſiſti epiſtolam ad me plenam conſilii, ſummæque cum benevolentiæ, tum etiam prudentiæ: eam mihi Philotimus poſtridie quam a te acceperat, reddidit. Sunt iſta quidem quæ diſputas difficillima, iter ad ſuperum, navigatio infero, diſceſſus Arpinum, ne hunc fugiſſe; manſio Formiis, ne obtuliſſe nos gratulationi, videamur: ſed miſerius nihil, quam ea videre, quæ tamen jam, jam, inquam, videnda erunt. Fuit apud me Poſtumus: ſcripſi ad te quam gravis. Venit ad me etiam Q. Fufius, quo vultu! quo ſpiritu! properans Brunduſium, ſcelus accuſans Pompeii, levitatem et ſtultitiam Senatus. Hæc qui in mea villa non feram, Curtium in curia potero ferre? Age, finge me quamvis εὐστομάχως hæc ferentem; quid illa, *Dic, M. Tulli,* quem habebunt exitum? Et omitto cauſam Reipublicæ, quam ego amiſſam puto cum vulneribus ſuis, tum medicamentis iis, quæ parantur. De Pompeio quid agam? cui plane (quid enim hoc negem?) ſuccenſui. Semper enim cauſæ eventorum magis movent, quam ipſa eventa. Hæc igitur mala (quibus majora eſſe quæ poſſunt?) conſiderans, vel potius judicans ejus opera accidiſſe et culpa, inimicior eram huic, quam ipſi Cæſari. Ut majores noſtri funeſtiorem diem eſſe voluerunt Alienſis pugnæ, quam urbis captæ, quod hoc malum ex illo; itaque alter religioſus etiam nunc dies, alter in vulgus ignotus: ſic ego, decem annorum peccata recordans, in quibus inerat ille etiam annus, qui nos, hoc non defendente, ne dicam gravius, afflixerat; præſentiſque temporis cognoſcens temeritatem, ignaviam, negligentiam, ſuccenſebam. Sed ea jam mihi exciderunt. Beneficia ejuſdem cogito; cogito etiam dignitatem. Intelligo ſerius equidem quam vellem, propter epiſtolas ſermoneſque Balbi; ſed video plane nihil aliud agi, nihil actum

ab initio, quam ut hunc occideret. Ego igitur, ſi quis apud Homerum, cum ei et mater et dea dixiſſet,

> Αὐτίκα γάρ τοι ἔπειτα μεθ' Ἕκτορα πότμος ἕτοιμος:

matri ipſe reſpondit,

> Αὐτίκα τεθναίην, ἐπεὶ οὐκ ἄρ' ἔμελλον ἑταίρῳ
> Κτεινομένῳ ἐπαμῦναι: quid ſi non ἑταίρῳ ſolum, ſed etiam εὐεργέτῃ? adde, tali viro, talem cauſam agenti: et ego vero hæc officia mercanda vita puto. Optimatibus vero tuis nihil confido, nihil jam ne inſervio quidem: video ut ſe huic dent, ut daturi ſint. Quidquam tu illa putas fuiſſe de valetudine decreta municipiorum, præ his de victoria gratulationibus? Timent, inquies. At ipſi tum ſe timuiſſe dicunt. Sed videamus quid actum ſit Brunduſii: ex eo fortaſſe mea conſilia naſcentur, aliæque literæ.

Cicero Attico Sal.

VI. NOS adhuc Brunduſio nihil. Roma ſcripſit Balbus, putare jam Lentulum Cos. tranſmiſiſſe, nec eum a minore Balbo conventum, quod is hoc jam Canuſii audiſſet: inde ad ſe eum ſcripſiſſe, cohorteſque ſex, quæ Albæ fuiſſent, ad Curium via Minucia tranſiſſe: id Cæſarem ad ſe ſcripſiſſe, et brevi tempore eum ad urbem futurum. Ergo utar tuo conſilio; neque me Arpinum hoc tempore abdam: etſi Ciceroni meo togam puram cum dare Arpini vellem, hanc eram ipſam excuſationem relicturus ad Cæſarem: ſed fortaſſe in eo ipſo offendetur, cur non Romæ potius. Sed tamen ſi eſt conveniendus, hîc potiſſimum. Tum reliqua videbimus, id eſt, et quo, et qua, et quando. Domitius, ut audio, in Coſano, et quidem, ut aiunt, paratus ad navigandum: ſi in Hiſpaniam, non probo; ſi ad Cnæum, laudo: quovis potius certe, quam ut Curtium videat; quem ego patronus aſpicere non poſſum. Quid alios? Sed, opinor, quieſcamus; ne noſtram culpam

coarguamus; qui, dum urbem, id eſt patriam, amamus, dumque rem conventuram putamus, ita nos geſſimus, ut plane intercluſi captique ſimus. Scripta jam epiſtola, Capua literæ ſunt allatæ hoc exemplo. *Pompeius mare tranſiit cum omnibus militibus, quos ſecum habuit: hic numerus eſt hominum millia* XXX; *et Conſules, duo et Tribuni plebis, et Senatores, qui fuerunt cum eo, omnes cum uxoribus et liberis. Conſcendiſſe dicitur a. d.* IV. *Nonas Mart. Ex ea die fuere Septemtriones venti. Naves, quibus uſus non eſt, omnes aut præcidiſſe, aut incendiſſe, dicunt. De hac re literæ L. Metello Tribuno plebis Capuam allatæ ſunt ab Clodia ſocru, quæ ipſa tranſiit.* Ante ſollicitus eram et angebar, ſicut res ſcilicet ipſa cogebat, cum conſilio explicare nihil poſſem: nunc autem, poſtquam Pompeius et Conſules ex Italia exierunt, non angor, ſed ardeo dolore;

οὐδέ μοι ἦτορ
Ἔμπεδον, ἀλλ' ἀλαλύκτημαι.

Non ſum, inquam, mihi crede, mentis compos; tantum mihi dedecoris admiſiſſe videor. Me non primum cum Pompeio, qualicunque conſilio uſo, deinde cum bonis eſſe, quamvis cauſa temere inſtituta? præſertim cum ii ipſi, quorum ego cauſa timidius me fortunæ committebam, uxor, filia, Cicerones pueri, me illud ſequi mallent? hoc turpe et me indignum putarent? Nam Quintus quidem frater, quidquid mihi placeret, id rectum ſe putare aiebat, id animo æquiſſimo ſequebatur. Tuas nunc epiſtolas a primo lego. Hæ me paulum recreant. Primæ monent et rogant, ne me projiciam; proximæ te gaudere oſtendunt, me remanſiſſe. Eas cum lego, minus mihi turpis videor, ſed tam diu, dum lego: deinde emergit rurſum dolor, et αἰσχροῦ φαντασία. Quamobrem obſecro te, mi Tite, eripe mihi hunc dolorem, aut minue ſaltem, aut conſolatione, aut conſilio, aut quacunque re potes. Quid tu autem poſſis? aut quid homo quiſquam? vix jam Deus. Equidem illud molior, quod tu mones, ſperaſque fieri poſſe, ut mihi Cæſar concedat ut abſim, cum aliquid in Senatu contra Cnæum agatur. Sed

timeo ne non impetrem. Venit ab eo Furnius; (ut quidem ſcias, quos ſequamur) Q. Titinii filium cum Cæſare eſſe nuntiat: ſed illum majores mihi gratias agere, quam vellem. Quid autem me roget, (paucis ille quidem verbis, ſed ἐν δυνάμει) cognoſce ex ipſius epiſtola. Me miſerum! quod tu non valuiſti. Una fuiſſemus: conſilium certe non defuiſſet, Σύντε δύ' ἐρχομένω. Sed acta ne agamus: reliqua paremus. Me adhuc hæc duo fefellerunt, initio ſpes compoſitionis, qua facta volebam uti populari vita, et ſollicitudine ſenectutem noſtram liberari: deinde bellum crudele et exitioſum ſuſcipi a Pompeio intelligebam; melioris mediusfidius civis et viri putabam, quovis ſupplicio affici, quam illi crudelitati non ſolum præeſſe, verum etiam intereſſe. Videtur vel mori ſatius fuiſſe, quam eſſe cum iis. Ad hæc igitur cogita, mi Attice, vel potius excogita. Quemvis eventum fortius feram, quam nunc dolorem.

Cæsar Imp. S. D. Ciceroni Imp.

CUM Furnium noſtrum tantum vidiſſem; neque loqui, neque audire, meo commodo potuiſſem; properarem, atque eſſem in itinere, præmiſſis jam legionibus; præterire tamen non potui, quin et ſcriberem ad te, et illum mitterem, gratiaſque agerem: et ſi hoc et feci ſæpe, et ſæpius mihi facturus videor; ita de me mereris. In primis a te peto, quoniam confido me celeriter ad urbem venturum, ut te ibi videam; ut tuo conſilio, gratia, dignitate, ope omnium rerum, uti poſſim. Ad propoſitum revertar: feſtinationi meæ, brevitatique literarum, ignoſces. Reliqua ex Furnio cognoſces.

Cicero Attico Sal.

VII. SCRIPSERAM ad te epiſtolam, quam darem IV Id. ſed eo die is, cui dare volueram, non eſt profectus. Venit autem eo ipſo die ille celeripes, quem Salvius dixerat: attulit uberrimas tuas literas, quæ mihi quiddam quaſi animulæ reſtillarunt. Recreatum enim me non queo dicere: ſed plane τὸ συνέχον effeciſti. Ego enim non jam id ago, mihi crede, ut proſperos exitus conſequar: ſic enim video, nec duobus his vivis, nec hoc uno, nos unquam Rempublicam habituros. Ita neque de otio noſtro ſpero jam, nec ullam acerbitatem recuſo. Unum illud extimeſcebam, ne quid turpiter facerem, vel, dicam, jam effeciſſem. Sic ergo habeto, ſalutares te mihi literas miſiſſe: neque ſolum has longiores, quibus nihil poteſt eſſe explicatius, nihil perfectius; ſed etiam illas breviores, in quibus hoc mihi jucundiſſimum fuit, conſilium factumque noſtrum a Sexto probari: pergratumque mihi tu feciſti, a quo diligi me, et, quid rectum ſit, intelligi, ſcio. Longior vero tua epiſtola non me ſolum, ſed meos omnes, ægritudine levavit. Itaque utar tuo conſilio, et ero in Formiano; ne aut ad urbem ἀπάντησις mea animadvertatur; aut, ſi nec hîc nec illic eum videro, devitatum ſe a me putet. Quod autem ſuades ut ab eo petam, ut mihi concedat, ut idem tribuam Pompeio, quod ipſi tribuerim; id me jam pridem agere intelliges ex literis Balbi et Oppii, quarum exempla tibi miſi: miſi etiam Cæſaris ad eos ſana mente ſcriptas, quo modo in tanta inſania. Sin mihi Cæſar hoc non concedat; video tibi placere illud, me πολίτευμα de pace ſuſcipere: in quo non extimeſco periculum: cum enim tot impendeant, cur non honeſtiſſimo depaciſci velim? Sed vereor ne Pompeio quid oneris imponam;

Μή μοι γοργείην κεφαλὴν δεινοῖο πελώρου

intorqueat. Mirandum enim in modum Cnæus noſter Syllani

regni ſimilitudinem concupivit. Εἰδώς σοι λέγω. Nihil ille unquam minus obſcure tulit. Cum hocne igitur, inquies, eſſe vis? Beneficium ſequor, mihi crede, non cauſam, ut in Milone, ut in . . . Sed hæc hactenus. Cauſa igitur non bona eſt? immo optima; ſed agetur (memento) fœdiſſime. Primum conſilium eſt ſuffocare urbem et Italiam fame; deinde agros vaſtare, urere, pecuniis locupletum non abſtinere. Sed cum eadem metuam ab hac parte; ſi illinc beneficium non ſit, rectius putem quidvis domi perpeti. Sed ita meruiſſe illum de me puto, ut ἀχαριστίας crimen ſubire non audeam. Quanquam a te ejus quoque rei juſta defenſio eſt explicata. De triumpho tibi aſſentior; quem quidem totum facile et libenter abjecero. Egregie probo fore, ut, dum agamus, ὁ πλοῦς ὡραῖος obrepat: ſi modo, inquis, ſatis ille erit firmus. Eſt firmior etiam, quam putabamus. De iſto licet bene ſperes. Promitto tibi, ſi valebit, tegulam illum in Italia nullam relicturum. Tene igitur ſocio? Contra mehercule meum judicium, et contra omnium antiquorum auctoritatem; nec tam ut illa adjuvem, quam ut hæc ne videam, cupio diſcedere. Noli enim putare tolerabiles horum inſanias, nec uniuſmodi, fore. Etſi quid te horum fugit? legibus, judiciis, Senatu ſublato, libidines, audacias, ſumptus, egeſtates tot egentiſſimorum hominum, nec privatas poſſe res, nec Rempublicam, ſuſtinere. Abeamus igitur inde qualibet navigatione: etſi id quidem, ut tibi videbitur: ſed certe abeamus. Sciemus enim, id quod expectas, quid Brunduſii actum ſit. Bonis viris quod ais probari, quæ adhuc fecerimus, ſcirique ab iis nos non profectos, valde gaudeo; ſi eſt nunc ullus gaudendi locus. De Lentulo inveſtigabo diligentius: id mandavi Philotimo, homini forti, ac nimium optimati. Extremum eſt, ut tibi argumentum ad ſcribendum fortaſſe jam deſit: nec enim alia de re nunc ulla ſcribi poteſt; et de hac quid jam amplius inveniri poteſt? Sed quoniam et ingenium ſuppeditat, (dico mehercule, ut ſentio) et amor, quo et meum ingenium incitatur; perge, ut facis, et ſcribe

quantum potes. In Epirum quod me non invitas, comitem non moleſtum, ſubiraſcor: ſed vale: nam, ut tibi ambulandum, ungendum, ſic mihi dormiendum. Etenim literæ tuæ mihi ſomnum attulerunt.

Balbus et Oppius S. D. M. Ciceroni.

NEDUM hominum humilium, ut nos ſumus, ſed etiam ampliſſimorum virorum, conſilia ex eventu, non ex voluntate, a pleriſque probari ſolent. Tamen freti tua humanitate, quod veriſſimum nobis videbitur, de eo, quod ad nos ſcripſiſti, tibi conſilium dabimus; quod ſi non fuerit prudens, at certe ab optima fide et optimo animo proficiſcetur. Nos niſi id, quod noſtro judicio Cæſarem facere oportere exiſtimamus, ut, ſimul Romam venerit, agat de reconciliatione gratiæ ſuæ et Pompeii, id eum facturum ex ipſo cognoviſſemus, te hortari deſineremus, ut velles iis rebus intereſſe, quo facilius, et majore cum dignitate, per te, qui utrique es conjunctus, res tota confieret: aut, ſi ex contrario putaremus Cæſarem id non facturum, et eum velle cum Pompeio bellum gerere, ſciremus; nunquam tibi ſuaderemus, contra hominem optime de te meritum arma ferres; ſicuti te ſemper oravimus, ne contra Cæſarem pugnares. Sed cum etiamnum, quid facturus Cæſar ſit, magis opinari, quam ſcire, poſſimus; non poſſumus niſi hoc; non videri eam tuam eſſe dignitatem, neque fidem omnibus cognitam, ut contra alterutrum, cum utrique ſis maxime neceſſarius, arma feras: et hoc non dubitamus quin Cæſar pro ſua humanitate maxime ſit probaturus. Nos tamen (ſi tibi videbitur) ad Cæſarem ſcribemus, ut nos hac re certiores faciat quid acturus ſit: a quo ſi erit nobis reſcriptum, ſtatim, quæ ſentiemus, ad te ſcribemus; et tibi fidem faciemus nos ea ſuadere, quæ nobis videntur tuæ dignitati, non Cæſaris rationi, eſſe utiliſſima: et hoc Cæſarem, pro ſua indulgentia in ſuos, probaturum putamus.

BALBUS CICERONI IMP. S.

SI vales, bene eſt. Poſtea quam literas communes cum Oppio ad te dedi, ab Cæſare epiſtolam accepi, cujus exemplum tibi miſi; ex quibus perſpicere poteris, quam cupiat concordiam, et Pompeium reconciliare, et quam remotus ſit ab omni crudelitate: quod eum ſentire, ut debeo, valde gaudeo. De te, et tua fide et pietate, idem mehercule, mi Cicero, ſentio, quod tu; non poſſe tuam famam et officium ſuſtinere, ut contra eum arma feras, a quo tantum beneficium te accepiſſe prædices. Cæſarem hoc idem probaturum, exploratum pro ſingulari ejus humanitate habeo; eique cumulatiſſime ſatisfacturum te certo ſcio, cum nullam partem belli contra eum ſuſcipias, neque ſocius ejus adverſariis fueris. Atque hoc non ſolum in te, tali et tanto viro, ſatis habebit, ſed etiam mihi ipſe ſua conceſſit voluntate, ne in iis caſtris eſſem, quæ contra Lentulum aut Pompeium futura eſſent; quorum beneficia maxima haberem: ſibique ſatis eſſe dixit, ſi rogatus urbana officia ſibi præſtitiſſem; quæ etiam illi, id ſi vellem, præſtare poſſem. Itaque nunc Romæ omnia negotia Lentuli procuro, ſuſtineo; meumque officium, fidem, pietatem, his præſto. Sed mehercule rurſus jam abjectam compoſitionis ſpem non deſperatiſſimam eſſe puto; quoniam Cæſar eſt ea mente, qua optare debemus. Hac re mihi placet, ſi tibi videtur, te ad eum ſcribere, et ab eo præſidium petere, ut petiſti a Pompeio, me quidem approbante, temporibus Milonianis. Præſtabo (ſi Cæſarem bene novi) eum prius tuæ dignitatis, quam ſuæ utilitatis, rationem habiturum. Hæc quam prudenter tibi ſcribam, neſcio: ſed illud certe ſcio, me ab ſingulari amore ac benevolentia, quæcunque ſcribo, tibi ſcribere: quod te, ita incolumi Cæſare moriar, tanti facio, ut paucos æque ac te caros habeam. De hac re cum aliquid conſtitueris, velim mihi ſcribas: nam non mediocriter laboro, ut utrique, ut vis, tuam benevolentiam præſtare poſſis: quam mehercule te præſtaturum confido. Fac ut valeas.

Cæsar Oppio, Cornelio, S.

GAUDEO mehercule vos ſignificare literis, quam valde probetis ea, quæ apud Corfinium ſunt geſta. Conſilio veſtro utar libenter, et hoc libentius, quod mea ſponte facere conſtitueram, ut quam leniſſimum me præberem, et Pompeium darem operam ut reconciliarem. Tentemus hoc modo, ſi poſſumus omnium voluntates recuperare, et diuturna victoria uti; quoniam reliqui crudelitate odium effugere non potuerunt, neque victoriam diutius tenere, præter unum L. Syllam, quem imitaturus non ſum. Hæc nova ſit ratio vincendi, ut miſericordia et liberalitate nos muniamus. Id quemadmodum fieri poſſit, non nulla mî in mentem veniunt, et multa reperiri poſſunt. De his rebus rogo vos ut cogitationem ſuſcipiatis. Cn. Magium, Pompeii præfectum, deprehendi: ſcilicet meo inſtituto uſus ſum, et eum ſtatim miſſum feci. Jam duo præfecti fabrûm Pompeii in meam poteſtatem venerunt, et a me miſſi ſunt. Si volent grati eſſe, debebunt Pompeium hortari, ut malit mihi eſſe amicus, quam his, qui et illi et mihi ſemper fuerunt inimiciſſimi: quorum artificiis effectum eſt, ut Reſpublica in hunc ſtatum perveniret.

Cicero Attico Sal.

VIII. COENANTIBUS II Idus nobis, ac noctu quidem, Statius a te epiſtolam brevem attulit. De Lucio Torquato quod modo quæris, non modo Lucius, ſed etiam Aulus, profectus eſt; alter multos dies. De Reatinorum corona quod ſcribis, moleſte fero. In agro Sabino ſementem fieri proſcriptionis, ſenatores multos eſſe Romæ, nos quoque audieramus. Ecquid potes dicere cur exierint? In his locis opinio eſt, conjectura magis, quam nuntio, aut literis, Cæſarem For-

miis a. d. xi Kal. Apr. fore. Hîc ego vellem habere Homeri illam Minervam ſimulatam Mentori, cui dicerem :

Μέντορ, πῶς τ᾽ ἄρ ἴω, πῶς τ᾽ ἄρ προσπτύξομαι αὐτόν ;

Nullam rem unquam difficiliorem cogitavi : ſed cogito tamen ; nec ero ut in malis imparatus. Sed cura ut valeas : puto enim diem tuum heri fuiſſe.

Cicero Attico Sal.

IX. TRES epiſtolas tuas accepi poſtridie Idus : erant autem iv, iii, pridie, Idus datæ : igitur antiquiſſimæ cuique primum reſpondebo. Aſſentio tibi ut in Formiano potiſſimum commorer ; etiam de ſupero mari ; palpaboque, ut antea ad te ſcripſi, ecquonam modo poſſim voluntate ejus nullam Reipublicæ partem attingere. Quod laudas, quia oblivíſci me ſcripſi ante facta et delicta noſtri amici ; ego vero ita facio. Quin ea ipſa, quæ a te commemorantur ſecus ab eo in me ipſum facta eſſe, non memini : tanto plus apud me valere beneficii gratiam, quam injuriæ dolorem, volo. Faciamus igitur, ut cenſes, colligamuſque nos. Σοφιστεύω enim, ſimul ut rus decurro atque in decurſu θέσεις meas commentari non deſino : ſed ſunt quædam earum perdifficiles ad judicandum. De optimatibus ſit ſane ita ut vis, ſed noſti illud, Διονύσιος ἐν Κορίνθῳ. Titinii filius apud Cæſarem eſt. Quod autem quaſi vereri videris, ne mihi tua conſilia diſpliceant ; me vero nihil delectat aliud, niſi conſilium et literæ tuæ. Quare fac, ut oſtendis, ne deſtiteris ad me, quidquid tibi in mentem venerit, ſcribere : mihi nihil poteſt eſſe gratius. Venio ad alteram nunc epiſtolam. Recte non credis de numero militum : ipſo dimidio plus ſcripſit Clodia. Falſum etiam de corruptis navibus. Quod Conſules laudas ; ego quoque animum laudo, ſed conſilium reprehendo : diſceſſu enim illorum, actio de pace ſublata eſt ; quam quidem ego meditabar. Itaque poſtea Demetrii librum de concordia

tibi remiſi, et Philotimo dedi. Nec vero dubito, quin exitioſum bellum impendeat, cujus initium ducetur a fame. Et me tamen doleo non intereſſe huic bello; in quo tanta vis ſceleris futura eſt, ut, cum parentes non alere nefarium ſit, noſtri principes antiquiſſimam et ſanctiſſimam parentem patriam fame necandam putent. Atque hoc non opinione timeo, ſed interfui ſermonibus. Omnis hæc claſſis Alexandria, Colchis, Tyro, Sidone, Arado, Cypro, Pamphylia, Lycia, Rhodo, Chio, Byzantio, Leſbo, Smyrna, Mileto, Coo, ad intercludendos commeatus Italiæ, et ad occupandas frumentarias provincias, comparatur. At quam veniet iratus! et iis quidem maxime, qui eam maxime ſalvam volebant, quaſi relictus ab iis quos reliquit. Itaque mihi dubitanti, quid me facere par ſit, permagnum pondus affert benevolentia erga illum; qua dempta, perire melius eſſet in patria, quam patriam ſervando evertere. De Septentrione plane ita eſt. Metuo, ne vexetur Epirus. Sed quem tu locum Græciæ non direptum iri putas? Prædicat enim palam, et militibus oſtendit, ſe largitione ipſa ſuperiorem, quam hunc, fore. Illud me præclare admones, cum illum videro, ne nimis indulgenter, et ut cum gravitate potius, loquar. Plane ſic faciendum. Arpinum, cum eum convenero, cogito, ne forte aut abſim cum veniet, aut curſem huc illuc via deterrima. Bibulum, ut ſcribis, audio veniſſe, et rediiſſe pridie Idus. Philotimum, ut ais epiſtola tertia, expectabas: at ille Idib. a me profectus eſt: eo ſerius ad tuam illam epiſtolam, cui ego ſtatim reſcripſeram, redditæ ſunt meæ literæ. De Domitio ut ſcribis, ita opinor eſſe, ut et in Coſano ſit, et conſilium ejus ignoretur. Iſte omnium turpiſſimus et ſordidiſſimus, qui Conſularia comitia a Prætore ait haberi poſſe, eſt ille quidem, qui ſemper in Republica fuit. Itaque nimirum hoc illud eſt, quod Cæſar ſcribit in ea epiſtola, cujus exemplum ad te miſi, ſe velle uti *conſilio meo*; age, eſto hoc commune: *gratia*; ineptum id quidem; ſed, puto hoc ſimulat ad quaſdam Senatorum ſententias: *dignitate*; fortaſſe ſententia

Conſularis. Illud extremum eſt, *ope omnium rerum.* Id, ego ſuſpicari cœpi tum ex tuis literis, aut hoc ipſum eſſe, aut non multo ſecus: nam permagni ejus intereſt, rem ad interregnum non venire. Id aſſequitur, ſi per Prætorem Conſules creantur. Nos autem in libris habemus non modo Conſules a Prætore, ſed ne Prætores quidem creari jus eſſe, idque factum eſſe nunquam. Conſules, eo non eſſe jus, quod majus imperium a minore rogari non ſit jus: Prætores autem, cum ita rogentur ut collegæ Conſulum ſint, quorum eſt majus imperium. Aberit non longe, quin hoc a me decerni velit, neque ſit contentus Galba, Scævola, Caſſio, Antonio. Τότε μοι χάνοι εὐρεῖα χθών. Sed quanta tempeſtas impendeat, vides. Qui tranſierint Senatores, ſcribam ad te, cum certum habebo. De re frumentaria recte intelligis; quæ nullo modo adminiſtrari ſine vectigalibus poteſt: nec ſine cauſa et eos, qui circum illum ſunt, omnia poſtulantes, et bellum nefarium, times. Trebatium noſtrum, etſi, ut ſcribis, nihil bene ſperat, tamen videre ſane velim: quem fac horteris, ut properet: opportune enim ad me ante adventum Cæſaris venerit. De Lanuvino ſtatim ut audivi Phameam mortuum, optavi, ſi modo eſſet futura Reſpublica, ut id aliquis emeret meorum; neque tamen de te, qui maxime meus, cogitavi: ſciebam enim te quoto anno, et quantum in ſolo, ſolere quærere; neque ſolum Romæ, ſed etiam Deli, tuum digamma videram. Verumtamen ego illud, quanquam eſt bellum, minoris æſtimo, quam æſtimabatur Marcellino Conſule, cum ego iſtos hortulos propter domum, Antii quam tum habebam, jucundiores mihi fore putabam, et minore impenſa, quam ſi Tuſculanum refeciſſem. Volui H-S quingentis: egi per prædem, illi daret, Antii cum haberet venale: noluit: ſed nunc omnia iſta jacere puto propter nummorum caritatem. Mihi quidem erit aptiſſimum, vel nobis potius, ſi tu emeris. Sed ejus dementias cave contemnas: valde eſt venuſtum: quanquam mihi iſta omnia jam addicta

vaſtitati videntur. Reſpondi epiſtolis tribus: ſed expecto alias: nam me adhuc tuæ literæ ſuſtentarunt. Data Liberalibus.

Cicero Attico Sal.

X. NIHIL habebam, quod ſcriberem: neque enim novi quidquam audieram, et ad tuas omnes reſcripſeram pridie. Sed cum me ægritudo non ſolum ſomno privaret, verum ne vigilare quidem ſine ſummo dolore pateretur, tecum ut quaſi loquerer, in quo uno acquieſco, hoc neſcio quid, nullo argumento propoſito, ſcribere inſtitui. Amens mihi fuiſſe videor a principio, et me una hæc res torquet, quod non omnibus in rebus labentem, vel potius ruentem, Pompeium tanquam unus manipularis ſecutus ſim. Vidi hominem XIV Kal. Febr. plenum formidinis: illo ipſo die ſenſi quid ageret: nunquam mihi poſtea placuit; nec unquam aliud in alio peccare deſtitit. Nihil interim ad me ſcribere, nihil niſi fugam cogitare. Quid quæris: ſicut ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς alienant immundæ, inſulſæ, indecoræ; ſic me illius fugæ negligentiæque deformitas avertit ab amore: nihil enim dignum faciebat, quare ejus fugæ comitem me adjungerem. Nunc emergit amor; nunc deſiderium ferre non poſſum; nunc mihi nihil libri, nihil literæ, nihil doctrina prodeſt: ita dies et noctes tanquam avis illa mare proſpecto; evolare cupio. Do, do pœnas temeritatis meæ: etſi quæ fuit illa temeritas? quid feci non conſideratiſſime? Si enim nihil præter fugam quæreretur, fugiſſem libentiſſime: ſed genus belli crudeliſſimi et maximi, quod nondum vident homines quale futurum ſit, perhorrui. Quæ minæ municipiis? quæ nominatim viris bonis? quæ denique omnibus, qui remanſiſſent? quam crebro illud: *Sylla potuit, ego non potero?* Mihi autem hæſerunt illa: male Tarquinius, qui Porſenam, qui Octavium Mamilium, contra patriam; impie Coriolanus, qui auxilium petiit a Volſcis; recte Themiſtocles, qui

mori maluit; nefarius Hippias, Piſiſtrati filius, qui in Marathonia pugna cecidit, arma contra patriam ferens. At Sylla, at Marius, at Cinna recte? immo jure fortaſſe: ſed quid eorum victoria crudelius? quid funeſtius? Hujus belli genus fugi; et eo magis, quod crudeliora etiam cogitari et parari videbam. Me, quem nonnulli conſervatorem iſtius urbis, quem parentem, eſſe dixerunt, Getarum, et Armeniorum, et Colchorum, copias ad eam adducere? me meis civibus famem, vaſtitatem inferre Italiæ? Hunc primum mortalem eſſe, deinde etiam multis modis poſſe extingui, cogitabam: urbem autem et populum noſtrum ſervandum ad immortalitatem, quantum in nobis eſſet, putabam; et tamen ſpes quædam me obtentabat fore, ut aliquid conveniret potius, quam aut hic tantum ſceleris, aut ille tantum flagitii, admitteret. Alia res nunc tota eſt, alia mea. Sol, ut eſt in tua quadam epiſtola, excidiſſe mihi e mundo videtur. Ut ægroto dum anima eſt, ſpes eſſe dicitur; ſic ego, quoad Pompeius in Italia fuit, ſperare non deſtiti. Hæc, hæc me fefellerunt; et, ut verum loquar, ætas, jam a diuturnis laboribus devexa ad otium, domeſticarum me rerum delectatione molliit. Nunc, ſi vel periculo experiundum erit, experiar certe, ut hinc avolem: ante oportuit fortaſſe; ſed ea, quæ ſcripſi, me tardarunt, et auctoritas maxime tua. Nam cum ad hunc locum veniſſem, evolvi volumen epiſtolarum tuarum, quod ego ſub ſigno habeo, ſervoque diligentiſſime. Erat igitur in ea, quam x Kalend. Febr. dederas, hoc modo, *Sed videamus et Cnæus quid agat, et illius rationes quorſum fluant. Quod ſi iſte Italiam relinquet; faciet omnino male, et, ut ego exiſtimo,* ἀλογίστως. *Sed tum demum conſilia noſtra commutanda erunt.* Hoc ſcribis poſt diem quartum, quam ab urbe diſceſſimus. Deinde VIII Kalend. Febr. *Tantummodo, Cnæus noſter, ne, ut urbem* ἀλογίστως *reliquit, ſic Italiam relinquat.* Eodem die das alteras, quibus mihi conſulenti planiſſime reſpondes: eſt enim ſic, *Sed venio ad conſultationem tuam. Si Cnæus Italia cedit, in urbem redeundum puto: quæ enim finis peregrinationis?* Hoc mihi

plane hæſit : et nunc ita video, infinitum bellum junctum miſerrima fuga ; quam tu peregrinationem ὑποκορίζῃ. Sequitur χρησμὸς vi Kalend. Febr. *Ego, ſi Pompeius manet in Italia, nec res ad pactionem venit, longius bellum puto fore : ſin Italiam relinquit, ad poſterum bellum ἄσπονδον ſtrui exiſtimo.* Hujus igitur belli ego particeps, et ſocius, et adjutor, eſſe cogor ; quod et ἄσπονδον, et cum civibus. Deinde vii Idus Febr. cum jam plura audires de Pompeii conſilio, concludis epiſtolam quandam hoc modo : *Ego quidem tibi non ſim auctor, ſi Pompeius Italiam relinquit, te quoque profugere : ſummo enim periculo facies, nec Reipublicæ proderis ; cui quidem poſterius poteris prodeſſe, ſi manſeris.* Quem φιλόπατριν ac πολιτικὸν hominis prudentis et amici, tali admonitu, non moveret auctoritas ? Deinceps tertio Idus Februarias iterum mihi reſpondes conſulenti ſic, *Quod quæris a me fugamne fidam, an moram deſerendam, utiliorem putem, ego vero in præſentia ſubitum diſceſſum et præcipitem profectionem cum tibi, tum ipſi Cnæo, inutilem et periculoſam puto : et ſatius eſſe exiſtimo, vos diſpertitos et in ſpeculis eſſe. Sed medius fidius turpe nobis puto eſſe de fuga cogitare.* Hoc turpe Cnæus noſter biennio ante cogitavit, ita ſyllaturit animus ejus et proſcripturit diu. Inde, ut opinor, cum tu ad me quædam γενικώτερον ſcripſiſſes, et ego mihi a te quædam ſignificari putaſſem, ut Italia cederem ; deteſtaris hoc diligenter xi Kalendas Martias, *Ego vero nulla epiſtola ſignificavi, ſi Cnæus Italia cederet, ut tu una cederes ; aut ſi ſignificavi, non dico fui inconſtans, ſed demens.* In eadem epiſtola alio loco, *Nihil relinquitur niſi fuga : cui te ſocium neutiquam puto eſſe oportere, nec unquam putavi.* Totam autem hanc deliberationem evolvis accuratius in literis viii Kalendas Martias datis : *Si M' Lepidus et L. Volcatius remanent, manendum puto, ita ut, ſi ſalvus ſit Pompeius, et conſtiterit alicubi, hanc* νεκυίαν *relinquas, et te in certamine vinci cum illo facilius patiaris, quam cum hoc, in ea, quæ perſpicitur futura, colluvie regnare.* Multa diſputas huic ſententiæ convenientia. Inde ad extremum ; *Quid ſi,* inquis, *Lepidus et Volcatius diſcedunt ? plane*

ἀπορῶ. *Quod evenerit igitur, et quod egeris, id στερκτέον putabo.* Si tum dubitares, nunc certe non dubitas, iſtis manentibus. Deinde in ipſa fuga v Kalendas Martias, *Interea non dubito, quin in Formiano manſurus ſis: commodiſſime enim τὸ μέλλον ibi καραδοκήσεις.* Ad Kalendas Martias cum ille quintum jam diem Brunduſii eſſet, *Tum poterimus deliberare, non ſcilicet integra re, ſed certe minus infracta, quam ſi una projeceris te.* Deinde iv Nonas Martias, ὑπὸ τὴν λῆψιν cum breviter ſcriberes, tamen ponis hoc, *Cras ſcribam plura, et ad omnia. Hoc tamen dicam, non pœnitere me conſilii de tua manſione, et, quanquam magna ſollicitudine, tamen, quia minus mali puto eſſe, quam in illa profectione, maneo in ſententia, et gaudeo te manſiſſe.* Cum vero jam angerer, et timerem, ne quid a me dedecoris eſſet admiſſum, iii Nonas Martias, *Tamen te non eſſe una cum Pompeio non fero moleſte. Poſtea ſi opus fuerit, non erit difficile; et illi, quoquo tempore fiet, erit ἀσμενιστόν. Sed hoc ita dico, ſi hic, qua ratione initium fecit, eadem cætera aget, ſincere, temperate, prudenter; valde videro, et conſideratius utilitati noſtræ conſuluero.* VII Idus Martias ſcribis Peduceo quoque noſtro probari, quod quierim, cujus auctoritas multum apud me valet. His ego tuis ſcriptis me conſolor, ut nihil a me adhuc delictum putem. Tu modo auctoritatem tuam defendito; adverſus me nihil opus eſt: ſed conſciis egeo aliis. Ego, ſi nihil peccavi, reliqua tuebor. Ad ea tute hortare, et me omnino tua cogitatione adjuva. Hîc nihil dum de reditu Cæſaris audiebatur. Ego his literis hoc tamen profeci; perlegi omnes tuas, et in eo acquievi.

Cicero Attico Sal.

XI. LENTULUM noſtrum ſcis Puteolis eſſe: quod cum e viatore quodam eſſet auditum, qui ſe diceret eum in Appia, cum is paulum lecticam aperuiſſet, cognoſſe; etſi vix veriſimile, miſi tamen Puteolos pueros, qui perveſtigarent, et

ad eum literas. Inventus eſt vix in hortis ſuis ſe occultans, literaſque mihi remiſit, mirifice gratias agens Cæſari: de ſuo autem conſilio C. Cæcio mandata ad me dediſſe. Eum ego hodie expectabam, id eſt XIII Kal. April. Venit etiam ad me Matius Quinquatribus, homo mehercule, ut mihi viſus eſt, temperatus et prudens; exiſtimatus quidem eſt ſemper auctor otii. Quam ille hæc non probare mihi quidem viſus eſt! quam illam νεκύιαν, ut tu appellas, timere! Huic ego in multo ſermone epiſtolam ad me Cæſaris oſtendi, eam, cujus exemplum ad te antea miſi; rogavique, ut interpretaretur, quid eſſet quod ille ſcriberet, *conſilio meo* ſe uti velle, *gratia, dignitate, ope rerum omnium*. Reſpondit, ſe non dubitare quin et opem et gratiam meam ille ad pacificationem quæreret. Utinam aliquod in hac miſeria Reipublicæ πολιτικὸν opus efficere et navare mihi liceat. Matius quidem et illum in ea ſententia eſſe confidebat, et ſe auctorem fore pollicebatur. Pridie autem apud me Craſſipes fuerat, qui ſe pridie Nonas Mart. Brunduſio profectum, atque ibi Pompeium reliquiſſe, dicebat; quod etiam qui VIII Idus illinc profecti erant, nuntiabant: illa vero omnes, in quibus etiam Craſſipes, (qua prudentia, potes attendere) ſermones minaces, inimicos optimatium, municipiorum hoſtes, meras proſcriptiones, meros Syllas: quæ Lucceium loqui? quæ totam Græciam? quæ vero Theophanem? et tamen omnis ſpes ſalutis in illis eſt; et ego excubo animo, nec partem ullam capio quietis; et ut has peſtes effugiam, cum diſſimillimis noſtri eſſe cupio. Quid enim tu illic Scipionem, quid Fauſtum, quid Libonem, prætermiſſurum ſceleris putas? quorum creditores convenire dicuntur. Quid eos autem, cum vicerint, in cives effecturos? quam vero μακροψυχίαν Cnæi noſtri eſſe? Nuntiant Ægyptum, et Arabiam εὐδαίμονα, et Μεσοποταμίαν, cogitare, Hiſpaniam abjeciſſe. Monſtra narrant; quæ falſa eſſe poſſunt. Sed certe et hæc perdita ſunt, et illa non ſalutaria. Tuas literas jam deſidero. Poſt fugam noſtram nunquam jam noſtrarum intervallum fuit. Miſi ad te exem-

plum literarum mearum ad Cæſarem; quibus me aliquid profecturum puto.

Cicero Imp. S. D. Cæsari Imp.

Ut legi tuas literas, quas a Furnio noſtro acceperam, quibus mecum agebas, ut ad urbem eſſem; te velle uti conſilio et dignitate mea, minus ſum admiratus: de gratia et de ope quid ſignificares mecum ipſe quærebam: ſpe tamen deducebar ad eam cogitationem, ut te pro tua admirabili ac ſingulari ſapientia de otio, de pace, de concordia civium, agi velle arbitrarer; et ad eam rationem exiſtimabam ſatis aptam eſſe et naturam et perſonam meam. Quod ſi ita eſt; et ſi qua de Pompeio noſtro tuendo, et tibi ac Reipublicæ reconciliando, cura te attingit; magis idoneum, quam ego ſum, ad eam cauſam profecto reperies neminem: qui et illi ſemper, et Senatui, cum primum potui, pacis auctor fui; nec, ſumptis armis, belli ullam partem attigi, judicavique eo bello te violari, contra cujus honorem, populi Romani beneficio conceſſum, inimici atque invidi niterentur. Sed ut eo tempore non modo ipſe fautor dignitatis tuæ fui, verum etiam cæteris auctor ad te adjuvandum; ſic me nunc Pompeii dignitas vehementer movet: aliquot enim ſunt anni, cum vos duo delegi, quos præcipue colerem, et quibus eſſem, ſicut ſum, amiciſſimus. Quamobrem a te peto, potius omnibus precibus oro et obteſtor, ut in tuis maximis curis aliquid impertias temporis huic quoque cogitationi, ut tuo beneficio bonus vir, gratus, pius denique, eſſe in maximi beneficii memoria poſſim; quæ ſi tantum ad me ipſum pertinerent, ſperarem me a te tamen impetraturum. Sed, ut arbitror, et ad tuam fidem et ad Rempublicam pertinet, me e paucis, et ad utriuſque veſtrum et ad civium concordiam, per te, quam accommodatiſſimum, conſervari. Ego, cum antea tibi de Lentulo gratias egiſſem, cum ei ſaluti, qui mihi fuerat,

fuiſſes : tamen lectis ejus literis, quas ad me gratiſſimo animo de tua liberalitate beneficioque miſit, eandem me ſalutem a te accepiſſe putavi, quam ille : in quem ſi me intelligis eſſe gratum ; cura, obſecro, ut etiam in Pompeium eſſe poſſim.

Cicero Attico Sal.

XII. LEGEBAM tuas literas XIII Kalend. cum mihi epiſtola affertur a Lepta, circumvallatum eſſe Pompeium ; ratibus etiam exitus portus teneri. Non medius fidius præ lacrymis poſſum reliqua nec cogitare, nec ſcribere. Miſi ad te exemplum. Miſeros nos ! cur non omnes fatum illius una executi ſumus ? Ecce autem a Matio et Trebatio eadem : quibus Minturnis obvii Cæſaris tabellarii. Torqueor infelix, ut jam illum Mucianum exitum exoptem. At quam honeſta, at quam expedita, tua conſilia, quam evigilata tuis cogitationibus, qua itineris, qua navigationis, qua congreſſus, ſermoniſque cum Cæſare ? Omnia tum honeſta, tum cauta. In Epirum vero invitatio quam ſuavis, quam liberalis, quam fraterna ? De Dionyſio ſum admiratus : qui apud me honoratior fuit, quam apud Scipionem Panætius : a quo impuriſſime hæc noſtra fortuna deſpecta eſt. Odi hominem, et odero ; utinam ulciſci poſſem : ſed illum ulciſcentur mores ſui. Tu, quæſo, nunc vel maxime, quid agendum nobis ſit, cogita. Populi Romani exercitus Cn. Pompeium circumſidet ; foſſa et vallo ſeptum tenet ; fuga prohibet ; nos vivimus, et ſtat urbs iſta ? Prætores jus dicunt ? Ædiles ludos parant ? viri boni uſuras perſcribunt ? ego ipſe ſedeo ? Coner illuc ire, ut inſanus ? implorare fidem municipiorum ? boni non ſequentur ; leves irridebunt ; rerum novarum cupidi, victores præſertim et armati, vim et manus afferent. Quid cenſes igitur ? ecquidnam eſt tui conſilii ad fines hujus miſerrimæ vitæ ? Nunc doleo, nunc torqueor, cum quibuſdam aut ſapiens videor, quod una

non ierim, aut felix fuiſſe. Mihi contra: nunquam enim illius victoriæ ſocius eſſe volui; calamitatis mallem fuiſſe. Quid ego nunc tuas literas, quid tuam prudentiam aut benevolentiam, implorem? Actum eſt. Nulla re jam poſſum juvari, qui, ne quid optem quidem, jam habeo, niſi ut aliqua inimici miſericordia liberetur. Οὐκ ἔς' ἔτυμος λόγος, ut opinor, ille de ratibus. Quid enim eſt, quod Dolabella his literis, quas III Idus Mart. a Brunduſio dedit, hanc εὐημερίαν quaſi Cæſaris ſcriberet, Pompeium in fuga eſſe? eumque primo vento navigaturum? quod valde diſcrepat ab iis epiſtolis, quarum exempla antea ad te miſi. Hîc quidem mera ſcelera loquuntur: ſed non erat nec recentior auctor, nec hujus rei quidem melior Dolabella.

Cicero Attico Sal.

XIII. TUAS XI Kalend. accepi literas, quibus omnia conſilia differs in id tempus, cum ſcierimus, quid actum ſit: et certe ita eſt: nec interim poteſt quidquam ſtatui, ſed ne cogitari quidem. Quanquam hæ mihi literæ Dolabellæ jubent ad priſtinas cogitationes reverti. Fuit enim pridie Quinquatrus egregia tempeſtas, qua ego illum uſum puto. Συναγωγὴ conſiliorum tuorum non eſt a me collecta ad querelam, ſed magis ad conſolationem meam. Nec enim me tam hæc mala angebant, quam ſuſpicio culpæ, ac temeritatis meæ: eam nullam puto eſſe; quoniam cum conſiliis tuis mea facta et conſilia conſentiunt. Quod mea prædicatione factum eſſe ſcribis magis, quam illius merito, ut tantum ei debere viderer; eſt ita. Ego illa extuli ſemper, et eo quidem magis, ne quid ille ſuperiorum meminiſſe me putaret: quæ ſi maxime meminiſſem; tamen illius temporis ſimilitudinem jam ſequi deberem. Nihil me adjuvit, cum poſſet; et poſtea fuit amicus, etiam valde: ecquam ob cauſam, plane neſcio. Ergo ego quoque illi. Quin

etiam illud par in utroque noſtrum, quod ab eiſdem illecti ſumus. Sed utinam tantum ego ei prodeſſe potuiſſem, quantum mihi ille potuit. Mihi tamen, quod fecit, gratiſſimum: nec ego nunc eum juvare qua re poſſim, ſcio: nec, ſi poſſem, cum tam peſtiferum bellum pararet, adjuvandum putarem: tantum offendere animum ejus hîc manens nolo. Nec mehercule iſta videre, quæ tu potes jam animo providere, nec intereſſe iſtis malis, poſſem. Sed eo tardior ad diſcedendum fui, quod difficile eſt de diſceſſu voluntario ſine ulla ſpe reditus cogitare. Nam ego hunc ita paratum video peditatu, equitatu, claſſibus, auxiliis Gallorum, quos Matius ἐλάπιζεν, ut puto: ſed certe dicebat, peditum ccIↃↃ, equitum ſex, polliceri ſumptu ſuo annos decem. Sed ſit hoc λάπισμα. Magnas habet certe copias: et habebit non, ut ille, vectigal, ſed civium bona. Adde confidentiam hominis; adde imbecillitatem bonorum virorum; qui quidem, quod illum ſibi merito iratum putant, oderunt, ut tu ſcribis, ludum: ac vellem, ſcribis, quiſnam hic ſignificaſſet. Sed et iſte, quia plus oſtenderat, quam fecit; et vulgo illum, qui amarunt, non amant. Municipia vero et ruſtici Romani illum metuunt, hunc adhuc diligunt. Quare ita paratus eſt, ut, etiam ſi vincere non poſſit, quo modo tamen ipſe vinci poſſit non videam. Ego autem non tam γοητείαν hujus timeo, quam πειθανάγκην. Αἱ γὰρ τῶν τυράννων δεήσεις, inquit Πλάτων, οἶσθ' ὅτι μεμιγμέναι ἀνάγκαις. Illa ἀλίμενα video tibi non probari: quæ ne mihi quidem placebant: ſed habebam in illis et occultationem, et ὑπηρεσίαν fidelem: quæ ſi mihi Brunduſii ſuppetant, mallem: ſed ibi occultatio nulla eſt. Verum ut ſcribis, cum ſcierimus. Viris bonis me non nimis excuſo. Quas enim eos cœnas et facere et obire ſcripſit ad me Sextus? quam lautas? quam tempeſtivas? Sed ſint quamvis boni, non ſunt meliores quam nos: moverent me, ſi eſſent fortiores. De Lanuvino Phameæ erravi: Trojanum ſomniabam. Id ego volui Q. ſed pluris eſt. Iſtud tamen cuperem emeres, ſi ullam ſpem fruendi viderem. Nos quæ monſtra quotidie intelligamus,

ex illo libello, qui in epiſtolam conjectus eſt. Lentulus noſter Puteolis eſt *ἀδημονῶν*, ut Cæcius narrat. Quid agat? *διατροπὴν* Corfinienſem reformidat: Pompeio nunc putat ſatisfactum: beneficio Cæſaris movetur; ſed tamen movetur magis perſpecta re. Tene hæc ferre poſſe? Omnia miſera; ſed hoc nihil miſerius: Pompeius Cn. Magium de pace miſit; et tamen oppugnatur; quod ego non credebam: ſed habeo a Balbo literas, quarum ad te exemplum miſi: lege, quæſo, et illud infimum caput ipſius Balbi optimi, cui Cnæus noſter locum, ubi hortos ædificaret, dedit: quem cui noſtrum non ſæpe prætulit? itaque miſer torquetur. Sed, ne bis eadem legas, ad ipſam te epiſtolam rejicio. Spem autem pacis habeo nullam. Dolabella ſuis literis, Idibus Mart. datis, merum bellum loquitur. Maneamus ergo in illa eadem ſententia miſera et deſperata; quando hoc miſerius eſſe nihil poteſt.

Balbus Ciceroni Imp. S.

CÆSAR nobis literas perbreves miſit, quarum exemplum ſubſcripſi. Brevitate epiſtolæ ſcire poteris eum valde eſſe diſtentum, qui tanta de re tam breviter ſcripſerit. Si quid præterea novi fuerit, ſtatim tibi ſcribam.

Cæsar Oppio, Cornelio, S.

"A. d. VII Id. Mart. Brunduſium veni: ad murum caſtra "poſui. Pompeius eſt Brunduſii. Miſit ad me Cn. Magium "de pace: quæ viſa ſunt reſpondi. Hoc vos ſtatim ſcire volui. "Cum in ſpem venero de compoſitione aliquid me conficere, "ſtatim vos certiores faciam."

Quomodo me nunc putas, mi Cicero, torqueri, poſtquam rurſus in ſpem pacis veni, ne qua res eorum compoſitionem impediat? Namque,

quod abſens facere poſſum, opto. Quod ſi una eſſem, aliquid fortaſſe proficere poſſem videri: nunc expectatione crucior.

CICERO ATTICO SAL.

XIV. MISERAM ad te IX Kalend. exemplum epiſtolæ Balbi ad me, et Cæſaris ad eum: ecce tibi eodem die Capua literas accepi ab Q. Pedio, Cæſarem ad ſe pridie Idus Mart. miſiſſe hoc exemplo: *Pompeius ſe oppido tenet. Nos ad portas caſtra habemus: conamur opus magnum, et multorum dierum, propter altitudinem maris. Sed tamen nihil eſt, quod potius faciamus. Ab utroque portus cornu moles jacimus, ut aut illum quam primum trajicere quod habet Brunduſii copiarum cogamus, aut exitu prohibeamus.* Ubi eſt illa pax, de qua Balbus ſcripſerat torqueri ſe? ecquid acerbius? ecquid crudelius? Atque eum loqui quidam αὐθεντικῶς narrabant; Cn. Carbonis, M. Bruti ſe pœnas perſequi, omniumque eorum, in quos Sylla crudelis hoc ſocio fuiſſet: nihil Curionem ſe duce facere, quod non hic Sylla duce feciſſet: ad ambitionem, quibus exilii pœna ſuperioribus legibus non fuiſſet; ab illo patriæ proditores de exilio reductos eſſe: queri de Milone per vim expulſo: neminem tamen ſe violaturum, niſi qui arma. Hæc contra Bæbius quidam, a Curione III Id. profectus, homo non infans, ſed quis, ulli non dicat. Plane neſcio quid agam. Illinc equidem Cnæum profectum puto. Quidquid eſt biduo ſciemus. A te nihil, ne Anteros quidem, qui a te, literarum: nec mirum: quid enim eſt quod ſcribamus? ego tamen nullum diem prætermitto. Scripta epiſtola, literæ mihi ante lucem a Lepta Capua redditæ ſunt Idib. Mart. Pompeium a Brunduſio conſcendiſſe, at Cæſarem a. d. VII Kal. Apr. Capuæ fore.

CICERO ATTICO SAL.

XV. CUM dediſſem ad te literas, ut ſcires Cæſarem Capuæ VII Kalend. fore, allatæ mihi Capua ſunt literæ eum in Albano apud Curionem V Kalend. fore. Eum cum videro, Arpinum pergam. Si mihi veniam, quam peto, dederit, utar illius conditione: ſin minus, impetrabo aliquid a me ipſo. Ille, ut ad me ſcripſit, legiones ſingulas poſuit Brunduſii, Tarenti, Siponti. Claudere mihi videtur maritimos exitus; et tamen ipſe Græciam ſpectare potius, quam Hiſpanias. Sed hæc longius abſunt. Me nunc et congreſſus hujus ſtimulat, (is vero adeſt) et primas ejus actiones horreo. Volet enim credo ſenatus-conſultum facere: volet Augurum decretum: rapiemur, aut abſentes vexabimur: vel ut Conſules roget Prætor, vel Dictatorem dicat; quorum neutrum jus eſt. Sed, ſi Sylla potuit efficere ab Interrege ut Dictator diceretur, cur hic non poſſit? Nihil expedio, niſi ut aut ab hoc, tanquam Q. Mucius, aut ab illo, tanquam L. Scipio. Cum tu hæc leges, ego illum fortaſſe convenero. τέτλα, κύντερον. Ne illud quidem noſtrum proprium: erat enim ſpes propinqui reditus; erat hominum querela. Nunc exire cupimus; qua ſpe reditus mihi quidem nunquam in mentem venit. Non modo autem nulla querela eſt municipalium hominum, ac ruſticorum, ſed contra metuunt, ut crudelem, iratum. Nec tamen mihi quidquam eſt miſerius, quam remanſiſſe; nec optatius, quam evolare, non tam ad belli, quam ad fugæ, ſocietatem. Sed tu omnia conſilia differebas in id tempus, cum ſciremus, quæ Brunduſii acta eſſent. Scimus nempe: hæremus nihilo minus. Vix enim ſpero mihi hunc veniam daturum, etſi multa affero juſta ad impetrandum. Sed tibi omnem illius meumque ſermonem, omnibus verbis expreſſum, ſtatim mittam. Tu nunc omni amore enitere, ut nos cura tua et prudentia juves. Ita ſubito accurrit, ut ne T.

Rebillum quidem, ut conſtitueram, poſſim videre. Omnia nobis imparatis agenda: ſed tamen, ἄλλα μὲν αὐτὸς, ut ait ille, Ἄλλα δὲ καὶ δαίμων ὑποθήσεται. Quidquid egero, continuo ſcies. Mandata Cæſaris ad Conſules et ad Pompeium, quæ rogas, nulla habeo; quæ Ægypta attulit, illa e via miſi ad te ante; e quibus mandata puto intelligi poſſe. Philippus Neapoli eſt, Lentulus Puteolis. De Domitio, ut facis, ſciſcitare ubi ſit, quid cogitet. Quod ſcribis, aſperius me, quam mei patiantur mores, de Dionyſio ſcripſiſſe, vide quam ſim antiquorum hominum. Te medius fidius hanc rem gravius putavi laturum eſſe, quam me. Nam præterquam quod te moveri arbitror oportere injuria, quæ mihi a quoquam facta ſit; præterea, te ipſum quodam modo hic violavit, cum in me tam improbus fuit. Sed tu id quanti æſtimes, tuum judicium eſt: nec tamen in hoc tibi quidquam oneris impono. Ego autem illum male ſanum ſemper putavi; nunc etiam impurum et ſceleratum puto: nec tamen mihi inimiciorem, quam ſibi. Philargyro bene: cauſam certe habuiſti et veram et bonam; relictum eſſe me potius, quam reliquiſſe. Cum dediſſem jam literas a. d. VIII Kalend. quos cum Matio pueri, et Trebatio miſeram, epiſtolam mihi attulerunt hoc exemplo.

Matius et Trebatius Ciceroni Imp. S.

CUM Capua exiſſemus, in itinere audiimus Pompeium Brunduſio a. d. XVI Kalend. April. cum omnibus copiis, quas habuerit, profectum eſſe: Cæſarem poſtero die in oppidum introiſſe; concionatum eſſe; inde Romam contendiſſe; velle ante Kalend. eſſe ad urbem, et paucos dies ibi commorari, deinde in Hiſpanias proficiſci. Nobis non alienum viſum eſt, quoniam de adventu Cæſaris pro certo habebamus, pueros ad te remittere, ut id tu quamprimum ſcires. Mandata tua nobis curæ ſunt, eaque, ut tempus poſtularit, agemus. Trebatius Scævola facit ut antecedat. Epiſtola

conſcripta, nuntiatum eſt nobis, Cæſarem a. d. VIII *Kalend. April. Beneventi manſurum, a. d.* VII *Capuæ, a. d.* VI *Sinueſſæ. Hoc pro certo putamus.*

Cicero Attico Sal.

XVI. CUM, quod ſcriberem ad te, nihil haberem; tamen, ne quem diem intermitterem, has dedi literas. A. d. VI. Kal. Cæſarem Sinueſſæ manſurum nuntiabant. Ab eo mihi literæ redditæ ſunt a. d. VII Kal. quibus jam *opes* meas, non, ut ſuperioribus literis, *opem*, expectat. Cum ejus clementiam Corfinienſem illam per literas collaudaviſſem, reſcripſit hoc exemplo.

Cæsar Imp. Ciceroni Imp. S. D.

RECTE augurarís de me, (bene enim tibi cognitus ſum) nihil a me abeſſe longius crudelitate. Atque ego cum ex ipſa re magnam capio voluptatem; tum meum factum probari abs te, triumpho gaudio: neque illud me movet, quod ii, qui a me dimiſſi ſunt, diſceſſiſſe dicuntur, ut mihi rurſus bellum inferrent: nihil enim malo, quam et me mei ſimilem eſſe, et illos ſui. Tu velim mihi ad urbem præſto ſis, ut tuis conſiliis atque opibus, ut conſuevi, in omnibus rebus utar. Dolabella tuo nihil ſcito mihi eſſe jucundius. Hanc adeo habebo gratiam illi: neque enim aliter facere poterit: tanta ejus humanitas, is ſenſus, ea in me eſt benevolentia.

Cicero Attico Sal.

XVII. TREBATIUM v Kal. quo die has literas dedi, expectabam. Ex ejus nuntio Matiique literis meditabor, quomodo cum illo loquar. O tempus miſerum! nec dubito quin a me contendat, ad urbem veniam: ſenatum enim Kalend. velle ſe frequentem adeſſe, etiam Formiis proſcribi juſſit. Ergo ei negandum eſt? Sed quid præripi? ſtatim ad te perſcribam omnia. Ex illius ſermone ſtatuam, Arpinumne mihi eundum ſit, an quo alio. Volo Ciceroni meo togam puram dare: iſtic puto. Tu, quæſo, cogita quid deinde: nam me hebetem moleſtiæ reddiderunt. A Curio velim ſcire ecquid ad te ſcriptum ſit de Tirone. Ad me enim ipſe Tiro ita ſcripſit, ut verear quid agat: qui autem veniunt inde, id modo nuntiant. Sane in magnis curis etiam hæc me ſollicitat: in hac enim fortuna perutilis ejus et opera et fidelitas eſſet.

Cicero Attico Sal.

XVIII. UTRUMQUE ex tuo conſilio: nam et oratio fuit ea noſtra, ut bene potius ille de nobis exiſtimaret, quam gratias ageret; et in eo manſimus, ne ad urbem. Illa fefellerunt, facilem quod putaramus: nihil vidi minus: damnari ſe noſtro judicio, tardiores fore reliquos, ſi nos non venerimus, dicere. Ego, diſſimilem illorum eſſe cauſam. Cum multa; Veni igitur, et age de pace. Meone, inquam, arbitratu? An tibi, inquit, ego præſcribam? Sic, inquam, agam: Senatui non placere in Hiſpanias iri, nec exercitus in Græciam tranſportari; multaque, inquam, de Cnæo deplorabo. Tum ille, Ego vero iſta dici nolo. Ita putabam, inquam: ſed ego eo nolo adeſſe, quod aut ſic mihi dicendum eſt, multaque, quæ

nullo modo poſſem ſilere, ſi adeſſem, aut non veniendum. Summa fuit, ut ille quaſi exitum quærens, ut deliberarem. Non fuit negandum. Ita diſceſſimus. Credo igitur hunc me non amare. At ego me amavi; quod mihi jam pridem uſu non venit. Reliqua, O dii, qui comitatus! quæ, ut tu ſoles dicere, νεκύια! in qua erat Eros Celeris. O rem perditam! O copias deſperatas! Quid, quod Servii filius? quod Titinii? quot in his caſtris fuerunt, quibus Pompeius circumſideretur? ſex legiones. Multum vigilat, audet: nullum video finem mali. Nunc certe promenda tibi ſunt conſilia. Hoc fuerat extremum. Illa tamen κατακλεὶς illius eſt odioſa, quam pene præterii, *Si ſibi conſiliis noſtris uti non liceret, uſurum, quorum poſſet, ad omniaque eſſe deſcenſurum.* Vidiſti igitur virum? ut ſcripſeras. Ingemuiſti? certe. Cedo reliqua. Quid? continuo ipſe in Pedanum, ego Arpinum. Inde expecto quidem λαλαγεῦσαν illam tuam. Tu (malum) inquies, actum ne agas. Etiam illum ipſum, quem ſequimur, multa fefellerunt. Sed ego tuas literas expecto. Nihil eſt enim jam, ut antea, *videamus hoc quorſum evadat.* Extremum fuit de congreſſu noſtro: quo quidem non dubito quin iſtum offenderim. Eo maturius agendum eſt. Amabo te epiſtolam, et πολιτικήν. Valde tuas literas nunc expecto.

Cicero Attico Sal.

XIX. EGO meo Ciceroni, quoniam Roma caremus, Arpini potiſſimum togam puram dedi; idque municipibus noſtris fuit gratum. Etſi omnes, et illos, et qua iter feci, mœſtos afflictoſque vidi: tam triſtis et tam atrox eſt ἀναθεώρησις hujus ingentis mali. Delectus habentur: in hiberna deducuntur. Ea, quæ etiam cum a bonis viris, cum juſto in bello, cum modeſte, fiunt, tamen ipſa per ſe moleſta ſunt, quam cenſes acerba nunc eſſe, cum a perditis in civili nefario bello petulan-

tiſſime fiant? Cave autem putes, quemquam hominem in Italia turpem eſſe, qui hinc abſit. Vidi ipſe Formiis univerſos: neque mehercule unquam homines putavi; et noram omnes; ſed nunquam uno loco videram. Pergamus igitur quo placet, et noſtra omnia relinquamus. Proficiſcamur ad eum, cui gratior noſter adventus erit, quam ſi una fuiſſemus. Tum enim eramus in maxima ſpe: nunc, ego quidem, in nulla; nec, præter me quiſquam Italia ceſſit, niſi qui hunc inimicum ſibi putaret. Nec mehercule hoc facio Reipublicæ cauſa, quam funditus deletam puto: ſed ne quis me putet ingratum in eum, qui me levavit iis incommodis, quibus idem affecerat: et ſimul quod ea, quæ fiunt, aut quæ certe futura ſunt, videre non poſſum. Etiam equidem ſenatus-conſulta facta quædam jam puto; utinam in Volcatii ſententiam. Sed quid refert? eſt enim una ſententia omnium. Sed erit injuſtiſſimus Servius, qui filium miſit ad effligendum Cn. Pompeium, aut certe capiendum, cum Pontio Titiniano. Etſi hic quidem timoris cauſa; ille vero? Sed ſtomachari deſinamus, et aliquando ſententiam, ut nihil novi, niſi id, quod minimum vellem, ſpiritum reliquum eſſe. Nos, quoniam ſuperum mare obſidetur, infero navigabimus; et, ſi Puteolis erit difficile, Crotonem petemus, aut Thurios; et boni cives, amantes patriæ, mare infeſtum habebimus: aliam rationem hujus belli gerendi nullam video. In Ægyptum nos abdimus: exercitu pares eſſe non poſſumus: pacis fides nulla eſt. Sed hæc ſatis deplorata ſunt. Tu velim literas Cephalioni des de omnibus rebus actis; denique etiam de ſermonibus hominum; niſi plane obmutuerunt. Ego tuis conſiliis uſus ſum, maximeque quod gravitatem in congreſſu noſtro tenui, quam debui; et ad urbem ut non accederem, perſeveravi. Quod ſupereſt, ſcribe, quæſo quam accuratiſſime (jam enim extrema ſunt) quid placeat, quid cenſeas: etſi jam nulla dubitatio eſt. Tamen ſi quid, vel potius quidquid, veniet in mentem, ſcribas velim.

EPISTOLARUM

AD ATTICUM

LIBER X.

Cicero Attico Sal.

I. TERTIO Nonas cum in Laterium fratris veniſſem, accepi literas, et paulum reſpiravi; quod poſt has ruinas mihi non acciderat: per enim magni æſtimo, tibi firmitudinem animi noſtri et factum noſtrum probari. Sexto enim noſtro quod ſcribis probari, ita lætor, ut me quáſi patris ejus, cui ſemper uni plurimum tribui, judicio comprobari putem: qui mihi, quod ſæpe ſoleo recordari, dixit olim, Nonis illis, illis Decembribus, cum ego, Sexte, quidnam ergo?

> Μὴ μὰν, inquit ille, ἀσπουδεῖ γε καὶ ἀκλειῶς ἀπολοίμην,
> Ἀλλὰ μέγα ῥέξας τι, καὶ ἐσσομένοισι πυθέσθαι.

Ejus igitur mihi vivit auctoritas; et ſimillimus ejus filius eodem eſt apud me pondere, quo fuit ille: quem ſalvere velim jubeas plurimum. Tu tuum conſilium etſi non in longinquum tempus differs, (jam enim illum emptum pacificatorem peroraſſe puto; jam actum aliquid eſſe in conſeſſu Senatorum; Senatum enim non puto) tamen ſuſpenſum me inde tenes, ſed eo minus, quod non dubito, quid nobis agendum putes. Quid enim Flavio legionem et Siciliam dari ſcribas, et id jam fieri? quæ tu ſcelera partim parari et jam cogitari, partim ex tempore futura, cenſes? Ego vero Solonis, popularis tui, et ut puto,

etiam mei, legem negligam, qui capite ſanxit, ſi qui in ſeditione non alterius utrius partis fuiſſet; niſi tu aliter cenſes, et hinc abero, et filii. Sed alterum mihi eſt certius: nec præripiam tamen; expectabo tuum conſilium, et eas literas, niſi alias jam dediſti, quas ſcripſi ut Cephalioni dares. Quod ſcribis, non quo alicunde audieris, ſed te ipſum putare, me attractum iri, ſi de pace agatur; mihi omnino non venit in mentem, quæ poſſit actio eſſe de pace, cum illi certiſſimum ſit, ſi poſſit, exſpoliare exercitu et provincia Pompeium: niſi forte iſte ſummarius ei poteſt perſuadere, ut, dum oratores eant et redeant, quieſcat. Nihil video quod ſperem, aut quod jam putem fieri poſſe; ſed tamen hoc ipſum eſt unum τῶν πολιτικωτάτων σκεμμάτων, *Veniendumne ſit in conſilium tyranni, ſi is aliqua de re bona deliberaturus ſit.* Quare ſi quid ejuſmodi evenerit ut arceſſamur; (quod equidem non curo: quid enim eſſem de pace dicturus, dixi; ipſe valde repudiavit) ſed tamen ſi quid acciderit, quid cenſeas mihi faciendum utique ſcribito: nihil enim mihi adhuc accidit, quod majoris conſilii eſſet. Trebatii, boni viri et civis, verbis te gaudeo delectatum; tuaque iſta crebra ἐκφώνησις, ὑπέρευ, me ſola adhuc delectavit. Literas tuas vehementer expecto, quas quidem credo jam datas eſſe. Tu cum Sexto ſervaſti gravitatem eandem, quam mihi præcipis. Celer tuus diſertus magis eſt, quam ſapiens. De juvenibus quæ ex Tullia audiſti, vera ſunt. M. Antonii iſtud, quod ſcribis, non mihi videtur tam re eſſe triſte quam verbo. Hæc eſt ἄση, in qua nunc ſumus, mortis inſtar: aut enim mihi libere inter malos πολιτευτέον fuit, aut vel periculoſe cum bonis. Aut nos temeritatem bonorum ſequamur; aut audaciam improborum inſectemur: utrumque periculoſum eſt: at hoc quod agimus, nec turpe, nec tamen tutum. Iſtum, qui filium Brunduſium miſit, de pace (idem ſentio quod tu; ſimulationem eſſe apertam, parari autem bellum acerrime) me legatum iri non arbitror; cujus adhuc, ut optavi, mentio facta

nulla ſit. Eo minus habeo neceſſe ſcribere, aut etiam cogitare, quid ſim facturus, ſi acciderit ut leger.

Cicero Attico Sal.

II. EGO cum accepiſſem tuas literas Nonis April. quas Cephalio attulerat, eſſemque Minturnis poſtridie manſurus, et inde protinus; ſuſtinui me in Arcano fratris, ut, dum aliquid certius afferretur, occultiore in loco eſſemus, agerenturque nihilo minus, quæ ſine nobis agi poſſunt. Λαλαγεῦσι jam adeſt, et animus ardet; nec eſt quicquam quo, et qua: ſed hæc noſtra erit cura, et peritorum. Tu tamen, quod poteris, ut adhuc feciſti, nos conſiliis juvabis. Res ſunt inexplicabiles. Fortunæ ſunt committenda omnia. Sine ſpe conamur ulla: ſi melius quid acciderit, mirabimur. Dionyſium nolim ad me profectum; de quo ad me Tullia mea ſcripſit: ſed et tempus alienum eſt; et homini non amico noſtra incommoda, tanta præſertim, ſpectaculo eſſe nollem: cui te meo nomine inimicum eſſe nolo.

Cicero Attico Sal.

III. CUM, quod ſcriberem, plane nihil haberem; hæc autem reliqua eſſent, quæ ſcire cuperem; profectuſne eſſet; quo in ſtatu urbem reliquiſſet; in ipſa Italia quem cuique regioni aut negotio præfeciſſet; ecqui eſſent ad Pompeium et ad Conſules ex ſenatus-conſulto de pace legati; cum igitur hæc ſcire, dedita opera has ad te literas miſi. Feceris igitur commode, mihique gratum, ſi me de his rebus, et ſi quid erit aliud quod ſcire opus ſit, feceris certiorem. Ego in Arcano opperior, dum iſta cognoſco. A. d. VII Id. alteram tibi eodem die hanc epiſtolam dictavi; et pridie dederam mea manu

longiorem. Viſum te aiunt in regia; nec reprehendo; quippe cum ipſe iſtam reprehenſionem non fugerim. Sed expecto tuas literas; neque jam ſane video quid expectem: ſed tamen etiam ſi nihil erit, id ipſum ad me velim ſcribas. Cæſar mihi ignoſcit per literas, quod non venerim; ſeſeque in optimam partem id accipere dicit. Facile patior quod ſcribit, ſecum Tullum et Servium queſtos eſſe, quia non idem ſibi, quod mihi, remiſiſſet. Homines ridiculos, qui cum filios miſiſſent ad Cn. Pompeium circumſidendum, ipſi in Senatum venire dubitarent. Sed tamen exemplum miſi ad te Cæſaris literarum.

Cicero Attico Sal.

IV. MULTAS a te accepi epiſtolas eodem die, omnes diligenter ſcriptas: eam vero, quæ voluminis inſtar erat, ſæpe legendam, ſicuti facio; in qua non fruſtra laborem ſuſcepiſti: mihi quidem pergratum feciſti. Quare ut id quoad licebit, id eſt, quoad ſcies ubi ſimus, quam ſæpiſſime facias, te vehementer rogo. At deplorandi quidem, quod quotidie facimus, ſit jam nobis aut finis omnino, ſi poteſt, aut moderatio quædam, quod profecto poteſt. Non enim jam quam dignitatem, quos honores, quem vitæ ſtatum, amiſerim, cogito, ſed quid conſecutus ſim, quid præſtiterim, qua in laude vixerim; his denique in malis, quid interſit inter me et iſtos, quos propter omnia amiſimus. Hi ſunt qui, niſi me civitate expuliſſent, obtinere ſe non poſſe putaverunt licentiam cupiditatum ſuarum: quorum ſocietatis et ſceleratæ conſenſionis fides quo eruperit, vides. Alter ardet furore et ſcelere, nec remittit aliquid, ſed in dies ingraveſcit: modo Italia expulit; nunc alia ex parte perſequi, ex alia provincia ſpoliare, conatur; nec jam recuſat, ſed quodam modo poſtulat, ut, quemadmodum eſt, ſic etiam appelletur tyrannus. Alter, is qui nos ſibi quondam ad pedes ſtratos ne ſublevabat quidem, qui ſe nihil contra hujus

voluntatem aiebat facere poſſe, elapſus e ſoceri manibus ac ferro, bellum terra et mari comparat, non injuſtum ille quidem, ſed cum pium, tum etiam neceſſarium, ſuis tamen civibus exitiabile, niſi vicerit; calamitoſum etiam, ſi vicerit. Horum ego ſummorum imperatorum non modo res geſtas non antepono meis, ſed ne fortunam quidem ipſam, qua illi florentiſſima, nos duriore conflictati videmur. Quis enim poteſt, aut deſerta per ſe patria, aut oppreſſa, beatus eſſe? et, ſi, ut nos a te admonemur, recte in illis libris diximus, nihil eſſe bonum, niſi quod honeſtum; nihil malum, niſi quod turpe ſit; certe uterque iſtorum eſt miſerrimus; quorum utrique ſemper patriæ ſalus et dignitas poſterior ſua dominatione et domeſticis commodis fuit. Præclara igitur conſcientia ſuſtentor, cum cogito me de Republica aut meruiſſe optime, cum potuerim; aut certe nunquam, niſi divine cogitaſſe; eaque ipſa tempeſtate everſam eſſe Rempublicam, quam ego XIV annis ante proſpexerim. Hac igitur conſcientia comite proficiſcar, magno equidem cum dolore, nec tam id propter me, aut propter fratrem meum, quorum ut ut jam acta ætas, quam propter pueros, quibus interdum videmur præſtare etiam Rempublicam debuiſſe: quorum quidem alter, non tam quia majore pietate eſt, me mirabiliter excruciat; alter (O rem miſeram! nihil enim mihi accidit in omni vita acerbius) indulgentia videlicet noſtra depravatus eo progreſſus eſt, quo non audeo dicere: et expecto tuas literas; ſcripſiſti enim te ſcripturum eſſe plurima, cum ipſum vidiſſes. Omne meum obſequium in illum fuit cum multa ſeveritate; neque unum ejus, nec parvum, ſed multa magna delicta, compreſſi: patris autem lenitas amanda potius ab illo, quam tam crudeliter negligenda. Nam literas ejus ad Cæſarem miſſas ita graviter tulimus, ut te quidem celaremus; ſed ipſius videmus vitam inſuavem reddidiſſe. Hoc vero ejus iter, ſimulatioque pietatis qualis fuerit, non audeo dicere: tantum ſcio poſt Hirtium conventum, arceſſitum ab Cæſare; cum eo de meo animo ab ſuis rationibus alieniſſimo,

et conſilio relinquendi Italiam. Et hæc ipſa timide: ſed nulla noſtra culpa eſt; natura metuenda eſt. Hæc Curionem, hæc Hortenſii filium, non patrum culpa, corrupit. Jacet in mœrore meus frater, neque tam de ſua vita, quam de mea, metuit. Huic tu, huic tu malo affer conſolationes, ſi ullas potes: maxime quidem illam velim, ea, quæ ad nos delata ſint, aut falſa eſſe, aut minora: quæ ſi vera ſint; quid futurum ſit in hac vita et fuga, neſcio. Nam ſi haberemus Rempublicam, conſilium mihi non deeſſet nec ad ſeveritatem, nec ad indulgentiam. Hæc, ſive iracundia, ſive dolore, ſive metu, permotus, gravius ſcripſi, quam aut tuus in illum amor, aut meus, poſtulabat. Si vera ſunt, ignoſces; ſi falſa, me libente eripies mihi hunc errorem: quoquo modo vero ſe res habeat, nihil aſſignabis nec patruo, nec patri.

Cum hæc ſcripſiſſem, a Curione mihi nuntiatum eſt, eum ad me venire: venerat enim is in Cumanum veſperi pridie, id eſt, Idibus. Si quid ejus igitur ſermo ejuſmodi attulerit, quod ad te ſcribendum ſit; id in literis adjungam. Præteriit villam meam Curio, juſſitque mihi nuntiari mox ſe venturum; concurritque Puteolos, ut ibi concionaretur. Concionatus eſt, rediit, fuit ad me ſane diu. O rem fœdam! noſti hominem: nihil occultavit; in primis nihil eſſe certius, quam ut omnes, qui lege Pompeia condemnati eſſent, reſtituerentur; itaque ſe in Sicilia eorum opera uſurum. De Hiſpaniis non dubitabat, quin Cæſaris eſſent: inde ipſum cum exercitu, ubicunque Pompeius eſſet: ejus interitu finem belli fore: propius factum eſſe nihil: eum plane iracundia elatum voluiſſe occidi Metellum Tribunum plebis; quod ſi eſſet factum, cædem magnam futuram fuiſſe: permultos hortatores eſſe cædis; ipſum autem non voluntate, aut natura, non eſſe crudelem, ſed quod putaret popularem eſſe clementiam: quod ſi populi ſtudium amiſiſſet, crudelem fore; eumque perturbatum, quod intelligeret ſe apud ipſam plebem offendiſſe de ærario: itaque ei cum certiſſimum fuiſſet ante quam proficiſceretur concionem habere,

auſum non eſſe, vehementerque animo perturbato profectum. Cum autem ex eo quærerem, quid videret? quod exemplum? quam Rempublicam? plane fatebatur nullam ſpem reliquam: Pompeii claſſem timebat; quæ ſi eſſet, ſe de Sicilia abiturum. Quid iſti, inquam, ſex tui faſces? ſi ab Senatu, cur laureati? ſi ab ipſo, cur ſex? Cupivi, inquit, ex ſenatusconſulto ſurrepto; nam aliter non poterat. At ille impendio nunc magis odit Senatum: a me, inquit, omnia proficiſcentur. Sex autem, quia duodecim nolui: nam licebat. Tum ego, Quam vellem, inquam, petiiſſe ab eo, quod audio Philippum impetraſſe: ſed veritus ſum, quia ille a me nihil impetrabat. Libenter, inquit, tibi conceſſiſſet. Verum puta te impetraſſe: ego enim ad eum ſcribam, ut tu ipſe voles, de ea re nos inter nos locutos. Quid autem illius intereſt, quoniam in Senatum non venis, ubi ſis? quin nunc ipſum minime offendiſſes ejus cauſa, ſi in Italia non fuiſſes. Ad quæ ego, me receſſum et ſolitudinem quærere, maxime quod lictores haberem. Laudavit conſilium. Quid ergo, inquam? nam mihi curſus in Græciam per tuam provinciam eſt; quoniam ad mare ſuperum milites ſunt. Quid mihi, inquit, optatius? Hoc loco multa perliberaliter. Ergo hoc quidem eſt verum profecto, ut non modo tuto, verum etiam palam, navigaremus. Reliqua in poſterum diem diſtulit; ex quibus ſcribam ad te, ſi quid erit epiſtola dignum. Sunt autem quæ præterii, interregnumne eſſet expectaturus; an ... Quo modo dixerit ad ſe ille quidem deferri Conſulatum, ſed ſe nolle in proximum annum. Et alia ſunt, quæ exquiram. Jurabat ad ſummam, quod nullo negotio faceret, amiciſſimum mihi Cæſarem eſſe debere. Quid enim, inquit, ſcripſit ad me Dolabella? Dico, quid? Affirmabat, cum ſcripſiſſet, quod me cuperet ad urbem venire, illum quidem gratias agere maximas, et non modo probare, ſed etiam gaudere. Quid quæris? acquievi. Levata eſt enim ſuſpicio illa domeſtici mali, et ſermonis Hirtiani. Quam cupio illum dignum eſſe nobis: et quam ipſe me invito, qua pro illo

ſit ſupplicandum ! Sed opus fuit Hirtio convento : eſt profecto neſcio quid ; ſed velim quam minimo : et tamen eum nondum rediſſe miramur. Sed hæc videbimus. Tu Oppios Terentiæ dabis : jam enim urbis unum periculum eſt. Me tamen conſilio juva, pedibuſne Rhegium, an hinc ſtatim in navem. Cæterum quoniam commoror, ego ad te ſtatim habebo quod ſcribam, ſimul ut videro Curionem. De Tirone cura, quæſo, quod facis, ut ſciam quid is agat.

CICERO ATTICO SAL.

V. DE tota mea cogitatione ſcripſi ad te antea ſatis, ut mihi viſus ſum, diligenter : de die nihil ſane poteſt ſcribi certi, præter hoc, non ante lunam novam. Curionis ſermo poſtridie eandem habuit fere ſummam, niſi quod apertius ſignificavit, ſe harum rerum exitum non videre. Quod mihi mandas de Quinto regendo, Ἀρκαδίαν. Tamen nihil prætermittam. Atque utinam tu : ſed modeſtior non ero. Epiſtolam ad Veſtorium ſtatim de Tullia : ac valde requirere ſolebat. Commodius tecum Vectenus eſt locutus, quam ad me ſcripſerat ; ſed mirari ſatis hominis negligentiam non queo. Cum enim mihi Philotimus dixiſſet H-S L. emere de Canuleio diverſorium illud poſſe, minoris etiam empturum, ſi Vectenum rogaſſem ; rogavi ut, ſi quid poſſet, ex ea ſumma detraheret : promiſit : ad me nuper, H-S XXX emiſſe : ut ſcriberem, cui vellem addici : diem pecuniæ Id. Novemb. eſſe. Reſcripſi ei ſtomachoſius, cum joco tamen familiari. Nunc, quoniam agit liberaliter, nihil accuſo hominem, ſcripſique ad eum, me a te certiorem eſſe factum. Tu de tuo itinere quid et quando cogites, velim me certiorem facias. A. d. XV. Kal. Maii.

Cicero Attico Sal.

VI. ME adhuc nihil præter tempeſtatem moratur. Aſtute nihil ſum acturus: fiat in Hiſpania quidlibet. Et tamen retice. Meas cogitationes omnes explicavi tibi ſuperioribus literis: quocirca hæ ſunt breves; et tamen, quia feſtinabam, eramque occupatior. De Quinto filio, *ſit* a me quidem *ſedulo*; noſti reliqua. Quod dein me mones, et amice et prudenter mones: ſed erunt omnia facilia, ſi ab uno illo cavero. Magnum opus eſt: mirabilia multa: nihil ſimplex, nihil ſincerum. Vellem ſuſcepiſſes juvenem regendum: pater enim nimis indulgens, quidquid ego adſtrinxi, relaxat. Si ſine illo poſſem, regerem; quod tu potes: ſed ignoſco: magnum, inquam, opus eſt. Pompeium pro certo habemus per Illyricum proficiſci in Galliam. Ego nunc qua et quo videbo.

Cicero Attico Sal.

VII. EGO vero Apuliam et Sipontum, et tergiverſationem iſtam, probo; nec tuam rationem eandem eſſe duco, quam meam: non quin in Republica rectum idem ſit utrique noſtrum; ſed ea non agitur: regnandi contentio eſt; in qua pulſus eſt modeſtior rex, et probior, et integrior, et is, qui niſi vincit, nomen populi Romani deleatur neceſſe eſt: ſin autem vincit, Syllano more exemploque vincet. Ergo hac in contentione neutrum tibi palam ſentiendum, et tempori ſerviendum eſt. Mea cauſa autem alia eſt, quod, beneficio vinctus, ingratus eſſe non poſſum: nec tamen in acie, ſed Melitæ, aut alio in loco ſimili oppidulo, futurum puto. Nihil, inquies, juvas eum, in quem ingratus eſſe non vis; immo minus fortaſſe voluiſſet. Sed de hoc videbimus. Exeamus modo:

quod ut meliore tempore poſſimus, facit Adriano mari Dolabella, Fretenſi Curio. Injecta autem mihi ſpes quædam eſt, velle mecum Serv. Sulpicium colloqui: ad eum miſi Philotimum libertum cum literis. Si vir eſſe volet, præclara συνοδία: ſin autem; erimus nos, qui ſolemus. Curio mecum vixit, jacere Cæſarem putans offenſione populari, Siciliæque diffidens, ſi Pompeius navigare cœpiſſet. Quintum puerum accepi vehementer. Avaritiam video fuiſſe, et ſpem magni congiarii: magnum hoc malum eſt; ſed ſcelus illud, quod timueramus, ſpero nullum fuiſſe. Hoc autem vitium puto te exiſtimare non noſtra indulgentia, ſed a natura, profectum; quem tamen nos diſciplina regimus. De Oppiis Velienſibus quid placeat, cum Philotimo videbis. Epirum noſtram putabimus; ſed alios curſus videbamur habituri.

CICERO ATTICO SAL.

VIII. ET res ipſa monebat, et tu oſtenderas, et ego videbam, de iis rebus, quas intercipi periculoſum eſſet, finem inter nos ſcribendi fieri tempus eſſe. Sed, cum ad me ſæpe mea Tullia ſcribat, orans ut quid in Hiſpania geratur expectem, et ſemper adſcribat idem videri tibi, idque ipſe etiam ex tuis literis intellexerim, non puto eſſe alienum, me ad te quid de ea re ſentiam ſcribere. Conſilium iſtud tunc eſſet prudens, ut mihi videtur, ſi noſtras rationes ad Hiſpanienſem caſum accommodaturi eſſemus; quod fieri dicitis oportere. Neceſſe eſt enim aut id quod maxime velim, pelli iſtum ab Hiſpania; aut trahi id bellum; aut iſtum, ut confidere videtur, apprehendere Hiſpanias. Si pelletur, quam gratus, aut quam honeſtus, tum erit ad Pompeium noſter adventus; cum ipſum Curionem ad eum tranſiturum putem? ſi trahitur bellum, quid expectem, aut quam diu? Relinquitur, ut, ſi vincimur in Hiſpania, quieſcamus. Id ego contra puto: iſtum

enim victorem magis relinquendum puto, quam victum et dubitantem magis, quam fidentem, ſuis rebus. Nam cædem video, ſi vicerit, et impetum in privatorum pecunias, et exulum reditum, et tabulas novas, et turpiſſimorum honores, et regnum non modo Romano homini, ſed ne Perſæ quidem cuiquam, tolerabile. Tacita eſſe poterit indignitas noſtra? Pati poterunt oculi, me cum Gabinio ſententiam dicere? et quidem illum rogari prius? præſto eſſe clientem tuum Clœlium? C. Ateii Plaguleium? cæteros? Sed cur inimicos colligo? qui meos neceſſarios a me defenſos nec videre in curia ſine dolore, nec verſari inter eos ſine dedecore, potero. Quid ſi ne id quidem eſt exploratum, fore ut mihi liceat? Scribunt enim ad me amici ejus, me illi nullo modo ſatisfeciſſe, quod in Senatum non venerim. Tamenne dubitemus, an ei nos etiam cum periculo venditemus, qui-cum conjuncti ne cum præmio quidem voluimus eſſe? Deinde hoc vide, non eſſe judicium de tota contentione in Hiſpaniis: niſi forte iis amiſſis arma Pompeium abjecturum putas; cujus omne conſilium Themiſtocleum eſt: exiſtimat enim, qui mare teneat, eum neceſſe rerum potiri: itaque qui nunquam id egit, ut Hiſpaniæ per ſe tenerentur, navalis apparatus ei ſemper antiquiſſima cura fuit. Navigabit igitur, cum erit tempus, maximis claſſibus, et ad Italiam accedet; in qua nos ſedentes quid erimus? nam medios eſſe jam non licebit. Claſſibus adverſabimur igitur? Quod malum majus ſcilicet tantum? denique quid turpius? An qui ejus abſentis ſolus tuli ſcelus, ejuſdem cum Pompeio et cum reliquis principibus non feram? Quod ſi jam, miſſo officio, periculi ratio habenda eſt, ab illis eſt periculum, ſi peccaro; ab hoc, ſi recte fecero: nec ullum in his malis conſilium periculo vacuum inveniri poteſt: ut non ſit dubium, quin cum periculo fugiamus, quod fugeremus etiam cum ſalute. Non ſimul cum Pompeio mare tranſierimus? Omnino non potuimus: extat ratio dierum. Sed tamen (fateamur enim quod eſt; ne condamus quidem, ut poſſumus) fefellit ea me

res, quæ fortaſſe non debuit, ſed fefellit: pacem putavi fore; quæ ſi eſſet, iratum mihi Cæſarem eſſe, cum idem amicus eſſet Pompeio, nolui: ſenſeram enim, quam iidem eſſent. Hoc verens in hanc tarditatem incidi. Sed aſſequor omnia, ſi propero; ſi cunctor, amitto. Et tamen, mi Attice, auguria quoque me incitant quadam ſpe non dubia, non hæc collegii noſtri ab Appio, ſed illa Platonis de tyrannis. Nullo enim modo poſſe video ſtare iſtum diutius, quin ipſe per ſe, etiam languentibus nobis, concidat; quippe qui florentiſſimus ac novus ſex, ſeptem diebus ipſi illi egenti ac perditæ multitudini in odium acerbiſſimum venerit; qui duarum rerum ſimulationem tam cito amiſerit, manſuetudinis in Metello, divitiarum in ærario. Jam quibus utatur vel ſociis, vel miniſtris, ſi ii provincias, ſi Rempublicam, regent, quorum nemo duos menſes potuit patrimonium ſuum gubernare? Non ſunt omnia colligenda; quæ tu acutiſſime perſpicis: ſed tamen ea pone ante oculos; jam intelliges id regnum vix ſemeſtre eſſe poſſe. Quod ſi me fefellerit, feram, ſicut multi clariſſimi homines, in Republica excellentes, tulerunt: niſi forte me Sardanapali vice in ſuo lectulo mori malle cenſueris, quam exilio Themiſtocleo: qui cum fuiſſet, ut ait Thucydides, *τῶν μὲν παρόντων δι' ἐλαχίστης βουλῆς κράτιστος γνώμων, τῶν δὲ μελλόντων ἐπὶ πλεῖστον τοῦ γενησομένου ἄριστος εἰκαστὴς*, tamen incidit in eos caſus, quos vitaſſet, ſi eum nihil fefelliſſet. Etſi is erat (ut ait idem) qui *τὸ ἄμεινον καὶ τὸ χεῖρον ἐν τῷ ἀφανεῖ ἔτι προεώρα μάλιστα*: tamen non vidit, nec quo modo Lacedæmoniorum, nec quo modo ſuorum civium, invidiam effugeret, nec quid Artaxerxi polliceretur. Non fuiſſet et illa nox tam acerba Africano, ſapientiſſimo viro, non tam dirus ille dies Syllanus callidiſſimo viro C. Mario, ſi nihil utrumque eorum fefelliſſet. Nos tamen hoc confirmamus illo augurio, quo diximus; nec nos fallit, nec aliter accidet. Corruat iſte neceſſe eſt, aut per adverſarios, aut ipſe per ſe, qui quidem ſibi eſt adverſarius unus acerrimus. Id ſpero vivis nobis fore. Quanquam tempus eſt nos de illa perpetua jam, non de

hac exigua, vita cogitare. Sin quid acciderit maturius, haud ſane mea multum interfuerit, utrum factum videam, an futurum eſſe multo ante viderim. Quæ cum ita ſint, non eſt committendum, ut iis pareamus, quos contra, me Senatus, ne quid Reſpublica detrimenti acciperet, armavit. Tibi ſunt omnia commendata; quæ commendationis meæ pro tuo in nos amore non indigent. Ne hercle ego quidem reperio, quod ſcribam: ſedeo enim πλουδοκῶν. Etſi nihil unquam tam fuit ſcribendum, quam nihil mihi unquam ex plurimis tuis jucunditatibus gratius accidiſſe, quam quod meam Tulliam ſuaviſſime diligentiſſimeque coluiſti. Valde eo ipſa delectata eſt; ego autem non minus: cujus quidem virtus mirifica. Quo modo illa fert publicam cladem? quo modo domeſticas tricas? quantus autem animus in diſceſſu noſtro? ſit στοργὴ, ſit ſumma σύντηξις: tamen nos recte facere et bene audire vult. Sed hac ſuper re nimis; ne meam ipſe συμπάθειαν jam evocem. Tu, ſi quid de Hiſpaniis certius, et ſi quid aliud, dum adſumus, ſcribes: et ego fortaſſe diſcedens dabo ad te aliquid; eo etiam magis, quod Tullia te non putabat hoc tempore ex Italia. Cum Antonio item eſt agendum, ut cum Curione, Melitæ me velit eſſe; huic bello nolle intereſſe. Eo velim tam facili uti poſſem, et tam bono in me, quam Curione. Is ad Miſenum VI Nonas venturus dicebatur, id eſt hodie: ſed præmiſit mihi odioſas literas hoc exemplo:

ANTONIUS TRIB. PLEB. PROPRÆT. CICERONI IMP. S.

NISI te valde amarem, et multo quidem plus, quam tu putas, non extimuiſſem rumorem, qui de te prolatus eſt, cum præſertim falſum eſſe exiſtimarem; ſed quia te nimio plus diligo, non poſſum diſſimulare, mihi famam quoque, quamvis ſit falſa, magni eſſe. Te iturum trans mare credere non poſſum, cum tanti facias Dolabellam, et Tulliam tuam, feminam lectiſſimam, tantique ab omnibus

nobis ſias; quibus mehercule dignitas amplitudoque tua pene carior eſt, quam tibi ipſi. Sed tamen non ſum arbitratus eſſe amici, non commoveri etiam improborum ſermone; atque eo feci ſtudioſius, quod judicabam duriores partes mihi impoſitas eſſe ab offenſione noſtra, quæ magis a ζηλοτυπία *mea, quam ab injuria tua, nata eſt. Sic enim volo te tibi perſuadere, mihi neminem eſſe cariorem te, excepto Cæſare meo; meque illud una judicare, Cæſarem maxime in ſuis M. Ciceronem reponere. Quare, mi Cicero, te rogo, ut tibi omnia integra ſerves: ejus fidem improbes, qui tibi, ut beneficium daret, prius injuriam fecit: contra eum ne profugias, qui te, etſi non amabit, (quod accidere non poteſt) tamen ſalvum ampliſſimumque eſſe cupiet. Dedita opera ad te Calpurnium, familiariſſimum meum, miſi; ut mihi magnæ curæ tuam vitam ac dignitatem eſſe ſcires.*

Eodem die a Cæſare Philotimus literas attulit, hoc exemplo.

CÆSAR IMP. CICERONI IMP. S.

ETSI te nihil temere, nihil imprudenter, facturum judicaram; tamen permotus hominum fama, ſcribendum ad te exiſtimavi, et pro noſtra benevolentia petendum, ne quo progredereris proclinata jam re, qua integra etiam progrediendum tibi non exiſtimaſſes. Namque et amicitiæ graviorem injuriam feceris; et tibi minus commode conſulueris, ſi non fortunæ obſecutus videbere; (omnia enim ſecundiſſima nobis, adverſiſſima illis accidiſſe videntur) nec cauſam ſecutus; (eadem enim tum fuit, cum ab eorum conſiliis abeſſe judicaſti) ſed meum aliquod factum condemnaviſſe; quo mihi gravius abs te nil accidere poteſt. Quod ne facias, pro jure noſtræ amicitiæ a te peto. Poſtremo, quid viro bono et quieto, et bono civi, magis convenit, quam abeſſe a civilibus controverſiis? quod nonnulli cum probarent, periculi cauſa ſequi non potuerunt. Tu, explorato et vitæ meæ teſtimonio, et amicitiæ judicio, neque tutius, neque honeſtius, reperies quidquam, quam ab omni contentione abeſſe. XVI Kal. Mai. ex itinere.

CICERO ATTICO SAL.

IX. ADVENTUS Philotimi (at cujus hominis, quam inſulſi, et quam ſæpe pro Pompeio mentientis ?) exanimavit omnes, qui mecum erant : nam ipſe obdurui. Dubitabat noſtrum nemo, quin Cæſar itinera repreſſiſſet ; volare dicitur : Petreius cum Afranio conjunxiſſet ſe : nihil affert ejuſmodi. Quid quæris ? etiam illud erat perſuaſum, Pompeium cum magnis copiis iter in Germaniam per Illyricum feciſſe : id enim αὐθεντικῶς nuntiabatur. Melitam igitur opinor capeſſamus, dum quid in Hiſpania ; quod quidem propemodum videor ex Cæſaris literis ipſius voluntate facere poſſe, qui negat neque honeſtius, neque tutius, mihi quicquam eſſe, quam ab omni contentione abeſſe. Dices, ubi ergo tuus ille animus, quem proximis literis ? Adeſt, et idem eſt : ſed utinam meo ſolum capite decernerem. Lacrymæ meorum me interdum molliunt, precantium ut de Hiſpaniis expectemus. M. Cælii quidem epiſtolam, ſcriptam miſerabiliter, cum hoc idem obſecraret, ut expectarem, ne fortunas meas, ne unicam filiam, ne meos omnes, tam temere proderem, non ſine magno fletu legerunt pueri noſtri : etſi meus quidem eſt fortior, eoque ipſo vehementius commovet ; nec quidquam niſi de dignatione laborat. Melitam igitur ; deinde quo videbitur. Tu tamen etiam nunc mihi aliquid literarum, et maxime ſi quid ab Afranio. Ego, ſi cum Antonio locutus ero, ſcribam ad te, quid actum ſit : ero tamen in credendo, ut mones, cautus : nam occultandi ratio cum difficilis, tum etiam periculoſa eſt. Servium expecto ad Nonas ; et adigit ita Poſtumia, et Servius filius. Quartanam leviorem eſſe gaudeo. Miſi ad te Cælii etiam literarum exemplum.

Cælius Ciceroni S.

EXANIMATUS ſum tuis literis; quibus te nihil, niſi triſte, cogitare oſtendiſti: neque id quid eſſet, perſcripſiſti: neque non tamen, quale eſſet quod cogitares, aperuiſti. Has ad te illico literas ſcripſi. Per fortunas tuas, Cicero, per liberos, oro, obſecro, ne quid gravius de ſalute et incolumitate tua conſulas. Nam deos homineſque, amicitiamque noſtram, teſtificor, me tibi prædixiſſe, neque temere monuiſſe; ſed, poſtquam Cæſarem convenerim, ſententiamque ejus, qualis futura eſſet parta victoria, cognoverim, te certiorem feciſſe. Si exiſtimas eandem rationem fore Cæſari in dimittendis adverſariis, et conditionibus ferendis, erras: nihil niſi atrox et ſævum cogitat, atque etiam loquitur. Iratus Senatui exiit: his interceſſionibus plane incitatus eſt: non, mehercule, erit deprecationi locus. Quare ſi tibi tu, ſi filius unicus, ſi domus, ſi ſpes tuæ reliquæ tibi caræ ſunt; ſi aliquid apud te nos, ſi vir optimus, gener tuus, valet, quorum fortunas non debes velle conturbare; ſequere eam cauſam, in cujus victoria ſalus noſtra eſt, ne aut odiſſe aut relinquere cogamur, aut impiam cupiditatem contra ſalutem tuam habeamus. Denique illud cogita, quod offenſæ fuerit, in iſta cunctatione te ſubiiſſe. Nunc te contra victorem facere, quem dubiis rebus lædere noluiſti; et ad eos fugatos accedere, quos reſiſtentes ſequi nolueris, ſummæ ſtultitiæ eſt. Vide, ne, dum pudet te parum optimatem eſſe, parum diligenter, quid optimum ſit, eligas. Quod ſi totum tibi perſuadere non poſſum; ſaltem, dum quid de Hiſpaniis agamus ſcitur, expecta; quas tibi nuntio adventu Cæſaris fore noſtras. Quam iſti ſpem habeant, amiſſis Hiſpaniis, neſcio. Quod porro tuum conſilium ſit ad deſperatos accedere, non medius fidius reperio. Hoc, quod tu, non dicendo, mihi ſignificaſti, Cæſar audierat: ac, ſimul atque, Ave, mihi dixit, ſtatim quid de te audiſſet, expoſuit. Negavi me ſcire: ſed tamen ab eo petii, ut ad te literas mitteret, quibus maxime ad remanendum commoveri poſſes. Me ſecum in

Hiſpaniam ducit : nam, niſi ita faceret, ego prius quam ad urbem accederem, ubicunque eſſes, ad te percurriſſem, et hoc a te præſens contendiſſem, atque omni vi te retinuiſſem. Etiam atque etiam, Cicero, cogita, ne te tuoſque omnes funditus evertas ; ne te ſciens prudenſque eo demittas, unde exitum vides nullum eſſe. Quod ſi te aut voces optimatium commovent, aut nonnullorum hominum inſolentiam et jactationem ferre non potes, eligas cenſeo aliquod oppidum vacuum a bello, dum hæc decernuntur, quæ jam erunt confecta. Id ſi feceris, et ego te ſapienter feciſſe judicabo, et Cæſarem non offendes.

Cicero Attico Sal.

X. ME cæcum, qui hæc ante non viderim ! Miſi ad te epiſtolam Antonii. Ei cum ego ſæpiſſime ſcripſiſſem, nihil me contra Cæſaris rationes cogitare ; meminiſſe me generi mei, meminiſſe amicitiæ ; potuiſſe, ſi aliter ſentirem, eſſe cum Pompeio ; me autem, quia cum lictoribus invitus curſarem, abeſſe velle, nec idipſum certum etiam nunc habere ; vide quam ad hæc παροινικῶς :

Tuum conſilium quam verum eſt ? Nam qui ſe medium eſſe vult, in patria manet ; qui proficiſcitur, aliquid de altera utra parte judicare videtur. Sed ego is non ſum, qui ſtatuere debeam, jure quis proficiſcatur, nec-ne. Partes mihi Cæſar has impoſuit, ne quem omnino diſcedere ex Italia paterer : quare parvi refert me probare cogitationem tuam, ſi nihil tamen tibi remittere poſſum. Ad Cæſarem mittas cenſeo, et ab eo hoc petas : non dubito quin impetraturus ſis, cum præſertim te amicitiæ noſtræ rationem habiturum eſſe pollicearis.

Habes σκυτάλην Λακωνικήν. Omnino excipiam hominem. Erat autem v Non. venturus veſperi, id eſt, hodie : cras igitur ad me fortaſſe veniet. Tentabo, ac dicam, me nihil properare ; miſſurum ad Cæſarem : clam ibo ; cum pauciſſimis alicubi

occultabor; caute hinc iſtis invitiſſimis evolabo, atque utinam ad Curionem, σὺν θεῷ. τοὶ λέγω. Magnus dolor acceſſit. Efficietur aliquid dignum nobis. Δυσεργία tua mihi valde moleſta. Medere amabo, dum eſt ἀρχή. De Maſſilienſibus gratæ tuæ mihi literæ: quæſo ut ſciam quidquid audieris. Siciliam cuperem, ſi poſſem palam; quod a Curione effeceram. Hîc ego Servium expecto: rogor enim ab ejus uxore et filio: et puto opus eſſe. Hic tamen Cytheridem ſecum lectica aperta portat, altera uxorem: ſeptem præterea conjunctæ lecticæ amicarum ſunt, an amicorum? Vide quam turpi leto pereamus: et dubita, ſi potes, quin ille, ſeu victus ſeu victor redierit, cædem facturus ſit. Ego vero vel lintriculo, ſi navis non erit, eripiam me ex iſtorum parricidio. Sed plura ſcribam, cum illum convenero. Juvenem noſtrum non poſſum non amare: ſed ab eo nos non amari plane intelligo. Nihil ego vidi tam ἀνηθοποίητον, tam averſum a ſuis, tam neſcio quid cogitans. Vim incredibilem moleſtiarum! Sed erit curæ, et eſt, ut regatur: mirum eſt enim ingenium: ἤθους ἐπιμελητέον.

CICERO ATTICO SAL.

XI. OBSIGNATA jam epiſtola ſuperiore, non placuit ei dari, cui conſtitueram, quod erat alienus: itaque eo die data non eſt. Interim venit Philotimus, et mihi a te literas reddidit; quibus quæ de fratre meo ſcribis, ſunt ea quidem parum firma, ſed habent nihil ὕπουλον, nihil fallax, nihil non flexibile ad bonitatem, nihil quod non quo velis uno ſermone poſſis perducere: ne multa; omnes ſuos, etiam quibus iraſcitur crebrius, tamen caros habet, me quidem ſe ipſo cariorem. Quod de puero aliter ad te ſcripſit, et ad matrem de filio, non reprehendo. De itinere et de ſorore quæ ſcribis, moleſta ſunt, eoque magis, quod ea tempora noſtra ſunt, ut ego his mederi non poſſim; nam certe mederer: ſed quibus

in malis, et qua in deſperatione rerum ſimus, vides. Illa de ratione nummaria non ſunt ejuſmodi (ſæpe enim audio ex ipſo) ut non cupiat tibi præſtare; et in eo laborat. Sed ſi mihi Q. Axius in hac mea fuga H-S XIII non reddit, quæ dedi ejus filio mutua, et utitur excuſatione temporis; ſi Lepta; ſi cæteri; ſoleo mirari, de neſcio queis H-S XX cum audio ex illo ſe urgeri. Vides enim profecto anguſtias: curari tamen ea tibi utique jubet. An exiſtimas illum in iſto genere lentulum, aut reſtrictum? nemo eſt minus. De fratre ſatis. De ejus filio, indulſit illi quidem ſuus pater ſemper; ſed non facit indulgentia mendacem, aut avarum, aut non amantem ſuorum; ferocem fortaſſe, atque arrogantem et infeſtum, facit. Itaque habet hæc quoque, quæ naſcuntur ex indulgentia; ſed ea ſunt tolerabilia; (quid enim dicam, hac juventute?) ea vero, quæ mihi quidem, qui illum amo, ſunt his ipſis malis, in queis ſumus, miſeriora, non ſunt ab obſequio noſtro, non; ſuas radices habent; quas tamen evellerem profecto, ſi liceret: ſed ea tempora ſunt, ut omnia mihi ſint patienda. Ego meum facile teneo: nihil eſt enim eo tractabilius: cujus quidem miſericordia languidiora adhuc conſilia cepi; et, quo ille me fortiorem vult eſſe, eo magis timeo ne in eum exiſtam crudelior. Sed Antonius venit heri veſperi. Jam fortaſſe ad me veniet; aut ne id quidem, quoniam ſcripſit quid fieri vellet: ſed ſcies continuo quid actum ſit. Nos jam nihil niſi occulte. De pueris quid agam? parvone navigio committam? Quid mihi animi in navigando cenſes fore? Recordor enim, æſtate cum illo Rhodiorum ἀφράκτῳ navigans, quam fuerim ſollicitus: quid, duro tempore anni, actuariolo fore cenſes? Rem undique miſeram! Trebatius erat mecum, vir plane et civis bonus. Quæ ille monſtra, dii immortales! Etiamne Balbus in Senatum venire cogitet? Sed ei ipſi cras ad te literas dabo. Vectenum mihi amicum, ut ſcribis, ita puto eſſe: cum eo, quod ἀποτόμως ad me ſcripſerat de nummis curandis, θυμικώτερον eram jocatus. Id tu, ſi ille aliter acceperit ac debuit, lenies.

Monetali autem adſcripſi, quod ille ad me, *Proconſuli.* Sed quoniam eſt homo, et nos diligit, ipſe quoque a nobis diligatur. Vale.

Cicero Attico Sal.

XII. QUIDNAM mihi futurum eſt? aut quis me non ſolum infelicior, ſed jam etiam turpior? Nominatim de me ſibi imperatum dicit Antonius; nec me tamen ipſe adhuc viderat, ſed hoc Trebatio narravit. Quid agam nunc, cui nihil procedit, caduntque ea, quæ diligentiſſime ſunt cogitata, teterrime? Ego enim Curionem nactus, omnia me conſecutum putavi. Is de me ad Hortenſium ſcripſerat: Reginus erat totus noſter: huic nihil ſuſpicabamur cum hoc mari negotii fore. Quo me nunc vertam? Undique cuſtodior. Sed ſatis lacrymis. Πάρωρα πλευστέον igitur, et occulte in aliquam onerariam corrependum: non committendum, ut etiam compacto prohibiti videamur. Sicilia petenda; quam ſi erimus nacti, majora quædam conſequemur. Sit modo recte in Hiſpaniis: quanquam de ipſa Sicilia utinam ſit verum: ſed adhuc nihil ſecundi. Concurſus Siculorum ad Catonem dicitur factus; oraſſe, ut reſiſteret; omnia pollicitos: commotum illum, delectum habere cœpiſſe. Non credo, ut eſt luculentus auctor. Potuiſſe certe tenere illam provinciam ſcio. Ab Hiſpaniis autem jam audietur. Hîc nos C. Marcellum habemus eadem de re cogitantem, aut bene ſimulantem: quanquam ipſum non videram, ſed ex familiariſſimo ejus audiebam. Tu, quæſo, ſi quid habebis novi. Ego, ſi quid moliti erimus, ad te ſtatim ſcribam. Quintum filium ſeverius adhibebo. Utinam proficere poſſim: tu tamen eas epiſtolas, quibus áſperius de eo ſcripſi aliquando, concerpito, ne quando quid emanet: ego item tuas. Servium expecto, nec ab eo quidquam ὑγιές. Scies quidquid erit. Sine dubio erraſſe nos confitendum eſt. At ſemel?

at una in re? immo omnia, quo diligentius cogitata, eo facta ſunt imprudentius.

Ἀλλὰ τὰ μὲν προτετύχθαι ἐάσομεν, ἀχνύμενοί περ:
in reliquis modo ne ruamus: jubes enim de profectione mea providere. Quid provideam? ita patent omnia, quæ accidere poſſunt, ut ea ſi vitem, ſedendum ſit cum dedecore et dolore; ſi negligam, periculum eſt ne in manus incidam perditorum. Sed vide, quantis in miſeriis ſimus. Optandum interdum videtur, ut aliquam accipiamus ab iſtis quamvis acerbam injuriam, ut tyranno in odio fuiſſe videamur. Quod ſi nobis curſus, quem ſperaram, pateret; effeciſſem aliquid profecto, ut tu optas et hortaris, dignum noſtra mora: ſed mirificæ ſunt cuſtodiæ; et quidem ille ipſe Curio ſuſpectus. Quare vi aut clam agendum eſt: et ſi vi, forte et cum tempeſtate: clam autem iſtis; in quo ſi quod σφάλμα, vides quam turpe eſt. Trahimur: nec fugiendum, ſi quid violentius. De Cælio, ſæpe mecum agito; nec, ſi quid habuero tale, dimittam. Hiſpanias ſpero firmas eſſe. Maſſilienſium factum cum ipſum per ſe luculentum eſt, tum mihi argumento eſt, recte eſſe in Hiſpaniis. Minus enim auderent, ſi aliter eſſet: et ſcirent; nam et juncti, et diligentes ſunt. Odium autem recte animadvertis ſignificatum theatro. Legiones etiam has, quas in Italia aſſumpſit, alieniſſimas eſſe video: ſed tamen nihil inimicius, quam ſibi ipſe. Illud recte times, ne ruat: ſi deſperarit, certe ruet: quo magis efficiendum aliquid eſt, fortuna velim meliore, animo Cæliano. Sed primum quidque; quod, qualecunque erit, continuo ſcies. Nos juveni, ut rogas, ſuppeditabimus, et Peloponneſum ipſam ſuſtinebimus. Eſt enim indoles; modo aliquod hoc ſit ἦθος διδακτὸν: quod ſi adhuc nullum eſt, eſſe tamen poteſt; aut ἀρετὴ non eſt διδακτὸν: quod mihi perſuaderi non poteſt.

Cicero Attico Sal.

XIII. EPISTOLA tua gratiſſima fuit meæ Tulliæ, et mehercule mihi: ſemper ſecum aliquid afferunt tuæ literæ. Scribes igitur; ac ſi quid ad ſpem poteris, ne dimiſeris. Tu Antonii leones pertimeſcas, cave: nihil eſt illo homine jucundius: attende πρᾶξιν πολιτικοῦ. Evocavit literis e municipiis denos: et Quatuor-viri venerunt ad villam ejus mane. Primum dormiit ad horam tertiam: deinde, cum eſſet nuntiatum, veniſſe Neapolitanos et Cumanos, (his enim eſt Cæſar iratus) poſtridie redire juſſit: lavari ſe velle, et περὶ κοιλιολυσίαν γίνεσθαι. Hoc heri effecit. Hodie autem in Ænariam tranſire conſtituit. Exulibus reditum pollicetur. Sed hæc omittamus; de nobis aliquid agamus. Ab Axio accepi literas. De Tirone gratum. Vectenum diligo. Veſtorio reddidi. Servius pridie Nonas Maii Minturnis manſiſſe dicitur, hodie in Liternino manſurus apud C. Marcellum: cras igitur nos mature videbit, mihique dabit argumentum ad te epiſtolæ: jam enim non reperio quid tibi ſcribam. Illud admiror, quod Antonius ad me ne nuntium quidem, cum præſertim me valde obſervarit. Videlicet aliquid atrocius de me imperatum eſt: coram negare mihi non vult; quod ego nec rogaturus eram, nec, ſi impetraſſem, crediturus. Nos tamen aliquid excogitabimus. Tu, quæſo, ſi quid in Hiſpaniis: jam enim poterit audiri; et omnes ita expectant, ut ſi recte fuerit, nihil negotii futurum putent. Ego autem nec retentis his confectam rem puto; neque amiſſis deſperatam. Silium, et Ocellam, et cæteros credo retardatos. Te quoque a Curtio impediri video. Etſi, ut opinor, habes κέλητα ἄοκνον.

Cicero Attico Sal.

XIV. O VITAM miſeram! majuſque malum, tam diu timere, quam eſt illud ipſum, quod timetur! Servius, ut antea ſcripſi, cum veniſſet Nonis Maii, poſtridie ad me venit. Ne diutius te teneam, nullius conſilii exitum invenimus. Nunquam vidi hominem perturbatiorem metu: neque hercule quidquam timebat, quod non eſſet timendum; illum ſibi iratum, hunc non amicum; horribilem utriuſque victoriam, cum propter alterius crudelitatem, alterius audaciam, tum propter utriuſque difficultatem pecuniarum, qua erui nuſquam, niſi ex privatorum bonis, poſſet. Atque hæc ita multis cum lacrymis loquebatur, ut ego mirarer eas tam diuturna miſeria non exaruiſſe. Mihi quidem etiam lippitudo hæc, propter quam non ipſe ad te ſcribo, ſine ulla lacryma eſt, ſed ſæpius odioſa eſt propter vigilias. Quamobrem quidquid habes ad conſolandum collige, et illa ſcribe, non ex doctrina, neque ex libris; nam id quidem domi eſt; ſed neſcio quo modo imbecillior eſt medicina, quam morbus: hæc potius conquire, de Hiſpaniis, de Maſſilia; quæ quidem ſatis bella Servius affert: qui etiam de duabus legionibus luculentos auctores eſſe dicebat. Hæc igitur ſi habebis, et talia: et quidem paucis diebus aliquid audiri neceſſe eſt. Sed redeo ad Servium. Diſtulimus omnino ſermonem in poſterum: ſed tardus ad exeundum: multo ſe in ſuo lectulo malle, quidquid foret. Odioſus ſcrupulus de filii militia Brunduſina. Unum illud firmiſſime aſſeverabat, ſi damnati reſtituerentur, in exilium ſe iturum. Nos autem ad hæc, et id ipſum certo fore, et, quæ jam fiebant, non eſſe leviora; multaque colligebamus. Verum ea non animum ejus augebant, ſed timorem, ut jam celandus magis de noſtro conſilio, quam ad idem,

videretur. Quare in hoc non multum eſt. Nos a te admoniti de Cælio cogitabimus.

Cicero Attico Sal.

XV. SERVIUS cum eſſet apud me, Cephalio cum tuis literis vi Id. venit; quæ nobis magnam ſpem attulerunt meliorum rerum de octo cohortibus: etenim hæ quoque, quæ in his locis ſunt, labare dicuntur. Eodem die Funiſulanus a te attulit literas, in quibus erat confirmatius idem illud. Ei de ſuo negotio reſpondi cumulate, cum omni tua gratia: adhuc non ſatisfaciebat: debet autem mihi multos nummos, nec habetur locuples. Nunc ait ſe daturum: cui expenſum tulerit, morari: tabellariis, ſi apud te eſſet, cum ſatisfeciſſet, dares. Quantum ſit, Eros Philotimi tibi dicet. Sed ad majora redeamus. Quod optas Cælianum illud, matureſcit. Itaque torqueor, utrum ventum expectem. Vexillo opus eſt: convolabunt. Quod ſuades ut palam; prorſus aſſentior: itaque me profecturum puto. Tuas tamen interim literas expecto. Servii conſilio nihil expeditur. Omnes captiones in omni ſententia occurrunt. Unum C. Marcello cognovi timidiorem; quem Conſulem fuiſſe pœnitet. Ὦ πολλῆς ἀγεννείας! qui etiam Antonium confirmaſſe dicitur, ut me impediret; quo ipſe, credo, honeſtius. Antonius autem vi Id. Capuam profectus eſt: ad me miſit, ſe pudore deterritum ad me non veniſſe, quod me ſibi ſuccenſere putaret. Ibitur igitur, et ita quidem, ut cenſes; niſi cujus gravioris perſonæ ſuſcipiendæ ſpes erit ante oblata: ſed vix erit tam cito. Allienus autem Prætor putabat aliquem, ſi ego non, ex collegis ſuis: quivis licet, dummodo aliquis. De ſorore laudo. De Quinto puero datur opera: ſpero eſſe meliora. De Quinto fratre ſcito eum non mediocriter laborare de uſura: ſed adhuc nihil a L. Egnatio expreſſit. Axius de xii millibus pudens: ſæpe enim adſcripſit, ut Gallio, quantum is

vellet, darem: quod ſi non ſcripſiſſet, poſſemne aliter? et quidem ſæpe ſum pollicitus: ſed tantum voluit cito. Me vero adjuvarent his in anguſtiis. Sed dii iſtos! Verum alias. Te a quartana liberatum gaudeo, itemque Piliam. Ego, dum panes et cætera in navem parantur, excurro in Pompeianum. Vecteno velim gratias, quod ſtudioſus ſit. Si quemquam nactus fueris, qui perferat, literas des ante quam diſcedimus.

Cicero Attico Sal.

XVI. COMMODUM ad te dederam literas de pluribus rebus, cum ad me bene mane Dionyſius fuit: cui quidem ego non modo placabilem me præbuiſſem, ſed totum remiſiſſem, ſi adveniſſet qua mente tu ad me ſcripſeras. Erat enim ſic in tuis literis, quas Arpini acceperam, eum venturum, facturumque, quod ego vellem. Ego volebam autem, vel cupiebam potius, eſſe eum nobiſcum: quod quia plane, cum in Formianum veniſſet, præciderat, aſperius ad te de eo ſcribere ſolebam. At ille perpauca locutus, hanc ſummam habuit orationis; ut ſibi ignoſcerem; ſe rebus ſuis impeditum nobiſcum ire non poſſe. Pauca reſpondi; magnum accepi dolorem: intellexi fortunam ab eo noſtram deſpectam eſſe. Quid quæris? fortaſſe miraberis: in maximis horum temporum doloribus hunc mihi ſcito eſſe. Velim ut tibi amicus ſit. Hoc cum tibi opto, opto ut beatus ſis: erit enim tam diu. Conſilium noſtrum ſpero vacuum periculo fore. Nam et diſſimulabimus, et, ut opinor, acerrime adſervabimus, navigatio modo ſit, qualem opto. Cætera, quæ quidem conſilio provideri poterunt, cavebuntur. Tu, dum adſumus, non modo quæ ſcieris, audieriſve, ſed etiam quæ futura providebis, ſcribas velim. Cato, qui Siciliam tenere nullo negotio potuit, et, ſi tenuiſſet, omnes boni ad eum ſe contuliſſent, Syracuſis profectus eſt ante diem VIII

Kal. Mai. ut ad me Curio ſcripſit. Utinam, quod aiunt, Cotta Sardiniam teneat: eſt enim rumor. O, ſi id fuerit, turpem Catonem! Ego, ut minuerem ſuſpicionem profectionis, aut cogitationis meæ, profectus ſum in Pompeianum a. d. IV Id. ut ibi eſſem, dum, quæ ad navigandum opus eſſent, pararentur. Cum ad villam veniſſem, ventum eſt ad me: centuriones trium cohortium, quæ Pompeiis ſunt, me velle poſtridie. Hæc mecum Ninnius noſter; velle eos mihi ſe et oppidum tradere. At ego tibi poſtridie a villa ante lucem, ut me omnino illi ne viderent. Quid enim erat in tribus cohortibus? quid, ſi plures? quo apparatu? Cogitavi eadem illa Cæliana, quæ legi in epiſtola tua; quam accepi, ſimul in Cumanum veni, eodem die: et ſimul fieri poterat, ut tentaremur. Omnem igitur ſuſpicionem ſuſtuli. Sed cum redeo, Hortenſius venerat, et ad Terentiam ſalutatum diverterat; ſermone erat uſus honorifico erga me. Tamen eum, ut puto, videbo; miſit enim puerum ſe ad me venire. Hoc quidem melius, quam collega noſter Antonius: cujus inter lictores lectica mima portatur. Tu, quoniam quartana cares, et non modo morbum removiſti, ſed etiam gravedinem, te vegetum nobis in Græcia ſiſte; et literarum aliquid interea.

CICERO ATTICO SAL.

XVII. PRID. Idus Hortenſius ad me venit ſcripta epiſtola. Vellem cætera ejus. Quam in me incredibilem ἐκτένειαν! qua quidem cogito uti. Deinde Serapion cum epiſtola tua: quam prius quam aperuiſſem, dixi ei, te ad me de eo ſcripſiſſe antea, ut feceras. Deinde, epiſtola lecta, cumulatiſſime cætera: et hercule hominem probo: nam et doctum et probum exiſtimo. Quin etiam navi ejus me, et ipſo

convectore, uſurum puto. Crebro refricat lippitudo, non illa quidem perodioſa, ſed tamen quæ impediat ſcriptionem meam. Valetudinem tuam jam confirmatam eſſe et a vetere morbo et a novis tentationibus gaudeo. Ocellam vellem haberemus: videntur enim eſſe hæc paulo faciliora. Nunc quidem æquinoctium nos moratur, quod valde perturbatum erat. Id ſi ἀκεραὲς erit, utinam idem maneat Hortenſius: ſiquidem ut adhuc erat, liberalius eſſe nihil poteſt. De diplomate admiraris quaſi neſcio cujus te flagitii inſimularem. Negas enim te reperire, quî mihi id in mentem venerit. Ego autem, quia ſcripſeras te proficiſci cogitare, (etenim audieram, nemini aliter licere) eo te habere cenſebam, et quia pueris diploma ſumpſeras. Habes cauſam opinionis meæ: et tamen velim ſcire quid cogites, in primiſque ſi quid etiam nunc novi eſt. XVII. Kal. Jun.

Cicero Attico Sal.

XVIII. TULLIA mea peperit XIV Kal. Jun. puerum ἑπταμηνιαῖον. Quod ηὐλόκησεν, gaudebam: quod quidem eſt natum, perimbecillum eſt. Me mirifice tranquillitates adhuc tenuerunt, atque majore impedimento fuerunt, quam cuſtodiæ, quibus aſſervor. Nam illa Hortenſiana omnia fuere infantia: ita fiet homo nequiſſimus. A Salvio liberto depravatus eſt. Itaque poſthac non ſcribam ad te quid facturus ſim, ſed quid fecerim. Omnes enim Κωρυκαῖοι videntur ſubauſcultare, quæ loquor. Tu tamen ſi quid de Hiſpaniis, ſive quid aliud, perge quæſo ſcribere; nec meas literas expectaris, niſi cum, quo opto, pervenerimus, aut ſi quid ex curſu. Sed hoc quoque timide ſcribo: ita omnia tarda adhuc et ſpiſſa. Ut male poſuimus initia, ſic cætera ſequuntur. Formias nunc ſequimur; eadem nos fortaſſe furiæ perſequentur. Ex Balbi

autem ſermone, quem tecum habuit, non probamus de Melita. Dubitas igitur, quin nos in hoſtium numero habeat? Scripſi equidem Balbo, te ad me de benevolentia ſcripſiſſe, et de ſuſpicione. Egi gratias: de altero ei me purga. Ecquem tu hominem infeliciorem? Non loquor plura, ne te quoque excruciem. Ipſe conficior, veniſſe tempus, cum jam nec fortiter, nec prudenter, quidquam facere poſſim.

EPISTOLARUM

AD ATTICUM

LIBER XI.

Cicero Attico Sal.

I. ACCEPI a te ſignatum libellum, quem Anteros attulerat; ex quo nihil ſcire potui de noſtris domeſticis rebus; de quibus acerbiſſime afflictor, quod, qui eas diſpenſavit, neque adeſt iſtic, neque ubi terrarum ſit ſcio. Omnem autem ſpem habeo exiſtimationis privatarumque rerum in tua erga me mihi perſpectiſſima benevolentia: quam ſi his temporibus miſeris et extremis præſtiteris, hæc pericula, quæ mihi communia ſunt cum cæteris, fortius feram: idque ut facias, te obteſtor atque obſecro. Ego in ciſtophoro in Aſia habeo ad H-S bis et vicies. Hujus pecuniæ permutatione fidem noſtram facile tuebere; quam quidem ego niſi expeditam relinquere putaſſem, credens ei, cui tu ſcis jam pridem minime credere, commoratus eſſem pauliſper, nec domeſticas res impeditas reliquiſſem; ob eamque cauſam ſerius ad te ſcribo, quod ſero intellexi, quid timendum eſſet. Te etiam atque etiam oro, ut me totum tuendum ſuſcipias; ut, ſi ii ſalvi erunt, quibuſcum ſum, una cum iis poſſim incolumis eſſe, ſalutemque meam benevolentiæ tuæ acceptam referre.

Cicero Attico Sal.

II. LITERAS tuas accepi pridie Nonas Febr. eoque ipſo die ex teſtamento crevi hereditatem. Ex multis meis miſerrimis curis eſt una levata, ſi, ut ſcribis, iſta hereditas fidem et famam meam tueri poteſt; quam quidem te intelligo, etiam ſine hereditate, tuis opibus defenſurum fuiſſe. De dote quod ſcribis, per omnes deos te obteſtor, ut totam rem ſuſcipias, et illam miſeram mea culpa et negligentia tueare meis opibus, ſi quæ ſunt; tuis, quibus tibi moleſtum non erit, facultatibus: cui quidem deeſſe omnia, quod ſcribis, obſecro te noli pati; in quos enim ſumptus abeunt fructus prædiorum? Jam illa H-S LX. quæ ſcribis, nemo mihi unquam dixit ex dote eſſe detracta; nunquam enim eſſem paſſus. Sed hæc minima eſt ex iis injuriis, quas accepi; de quibus ad te dolore et lacrymis ſcribere prohibeor. Ex ea pecunia, quæ fuit in Aſia, partem dimidiam fere exegi. Tutius videbatur fore ibi, ubi eſt, quam apud publicanos. Quod me hortaris ut firmo ſim animo, vellem poſſes aliquid afferre, quamobrem id facere poſſem: ſed, ſi ad cæteras miſerias acceſſit etiam id, quod mihi Chryſippus dixit parari, (tu nihil ſignificaſti) de domo, quis me miſerior uno jam fuit? Oro, obſecro, ignoſce: non poſſum plura ſcribere. Quanto mœrore urgear, profecto vides: quod ſi mihi commune cum cæteris eſſet, qui videntur in eadem cauſa eſſe, minor mea culpa videretur, et eo tolerabilior eſſet. Nunc nihil eſt, quod conſoletur; niſi quid tu efficis, ſi modo etiam nunc effici poteſt, ut ne qua ſingulari afficiar calamitate et injuria. Tardius ad te remiſi tabellarium, quod poteſtas mittendi non fuit. A tuis et nummorum accepi H-S LXX. et veſtimentorum quod opus fuit. Quibus tibi videbitur, velim des literas meo nomine. Noſti meos familiares.

Signum requirent, aut manum: dices iis, me propter cuſtodias ea vitaſſe.

CICERO ATTICO SAL.

III. QUID hîc agatur, ſcire poteris ex eo, qui literas attulit: quem diutius tenui, quia quotidie aliquid novi expectabamus; neque nunc mittendi tamen ulla cauſa fuit, præter eam, de qua tibi reſcribi voluiſti. Quod ad Kal. Quint. pertinet, quid vellem; utrumque grave eſt, et tam gravi tempore, periculum tantæ pecuniæ, et, dubio rerum exitu, iſta quam ſcribis abruptio. Quare ut alia, ſic hoc vel maxime tuæ ſidei benevolentiæque permitto, et illius conſilio et voluntati; cui miſeræ conſuluiſſem melius, ſi tecum olim coram potius, quam per literas, de ſalute noſtra fortuniſque deliberaviſſem. Quod negas præcipuum mihi ullum incommodum impendere, etſi iſta res nihil habet conſolationis, tamen etiam præcipua multa ſunt, quæ tu profecto vides, ut ſunt, et graviſſima eſſe, et me facillime vitare potuiſſe: ea tamen erunt minora, ſi, ut adhuc factum eſt, adminiſtratione diligentiaque tua levabuntur. Pecunia apud Egnatium eſt. Sit a me, ut eſt: neque enim hoc quod agitur, videtur diuturnum eſſe poſſe; ut ſcire jam poſſim, quid maxime opus ſit: etſi egeo rebus omnibus; quod is quoque in anguſtiis eſt, qui-cum ſumus; cui magnam dedimus pecuniam mutuam, opinantes nobis, conſtitutis rebus, eam rem etiam honori fore. Tu, ut antea feciſti, velim, ſi qui erunt, ad quos aliquid ſcribendum a me exiſtimes, ipſe conficias. Tuis ſalutem dic. Cura, ut valeas. In primis id, quod ſcribis, omnibus rebus cura et provide, ne quid ei deſit, de qua ſcis me miſerrimum eſſe. Idibus Jun. ex caſtris.

Cicero Attico Sal.

IV. ACCEPI ab Iſidoro literas, et poſtea datas binas. Ex proximis cognovi prædia non veniſſe: videbis ergo ut ſuſtentetur per te. De Fruſinati, ſi modo futuri ſumus, erit mihi res opportuna. Meas literas quod requiris, impedior inopia rerum, quas nullas habeo literis dignas; quippe cui nec quæ accidunt, nec quæ aguntur, ullo modo probentur. Utinam coram tecum olim potius, quam per epiſtolas. Hîc tua, ut poſſum, tueor apud hos. Cætera Celer. Ipſe fugi adhuc omne munus, eo magis, quod ita nihil poterat agi, ut mihi et meis rebus aptum eſſet. Quid ſit geſtum novi, quæris: ex Iſidoro ſcire poteris: reliqua non videntur eſſe difficiliora. Tu id velim, quod ſcis me maxime velle, cures, ut ſcribis, ut facis. Me conficit ſollicitudo, ex qua etiam ſumma infirmitas corporis; qua levata, ero una cum eo qui negotium gerit, eſtque in ſpe magna. Brutus amicus in cauſa verſatur acriter. Hactenus fuit, quod caute a me ſcribi poſſet. Vale. De penſione altera, oro te, omni cura conſidera quid faciendum ſit, ut ſcripſi iis literis, quas Pollex tulit.

Cicero Attico Sal.

V. QUÆ me cauſæ moverint, quam acerbæ, quam graves, quam novæ, coegerintque impetu magis quodam animi uti, quam cogitatione, non poſſum ad te ſine maximo dolore ſcribere. Fuerunt quidem tantæ, ut id, quod vides, effecerint. Itaque nec quid ad te ſcribam de meis rebus, nec quid a te petam, reperio. Rem et ſummam negotii vides. Equidem ex tuis literis intellexi, et iis, quas communiter cum aliis ſcripſiſti, et iis, quas tuo nomine, quod etiam mea ſponte videbam,

te ſubdebilitatum novas rationes tuendi mei quærere. Quod ſcribis placere, ut propius accedam, iterque per oppida noctu faciam; non ſane video, quemadmodum id fieri poſſit. Neque enim ita apta habeo diverſoria, ut tota tempora diurna in his poſſim conſumere; neque ad id, quod quæris, multum intereſt, utrum me homines in oppido videant, an in via. Sed tamen hoc ipſum, ſicut alia, conſiderabo, quemadmodum commodiſſime fieri poſſe videatur. Ego propter incredibilem et animi et corporis moleſtiam conficere plures literas non potui; iis tantum reſcripſi, a quibus acceperam. Tu velim et Baſilo, et quibus præterea videbitur, etiam Servilio, conſcribas, ut tibi videbitur, meo nomine. Quod tanto intervallo nihil omnino ad vos; profecto intelligis rem mihi deeſſe, de qua ſcribam, non voluntatem. Quod de Vatinio quæris: neque illius, neque cujuſquam mihi præterea officium deeſſet, ſi reperire poſſent, qua in re me juvarent. Quintus averſiſſimo a me animo Patris fuit. Eodem Corcyra filius venit. Inde profectos eos una cum cæteris arbitror.

Cicero Attico Sal.

VI. SOLLICITUM eſſe te cum tuis communibuſque fortunis, tum maxime de me, ac de dolore meo, ſentio: qui quidem dolor meus non modo non minuitur, cum ſocium ſibi adjungit dolorem tuum, ſed etiam augetur. Omnino pro tua prudentia ſentis, qua conſolatione levari maxime poſſim. Probas enim meum conſilium, negaſque mihi quidquam tali tempore potius faciendum fuiſſe. Addis etiam (quod etſi mihi levius eſt, quam tuum judicium, tamen non eſt leve) cæteris quoque, id eſt, qui pondus habeant, factum noſtrum probari. Id ſi ita putarem, levius dolerem. Crede, inquis, mihi. Credo equidem: ſed ſcio, quam cupias minui dolorem meum. Me diſceſſiſſe ab armis nunquam pœnituit: tanta erat in illis

crudelitas, tanta cum barbaris gentibus conjunctio, ut non nominatim, ſed generatim, proſcriptio eſſet informata; ut jam omnium judicio conſtitutum eſſet, omnium veſtrum bona prædam eſſe illius victoriæ; veſtrum, plane dico; nunquam enim de te ipſo niſi crudeliſſime cogitatum eſt. Quare voluntatis me meæ nunquam pœnitebit; conſilii pœnitet. In oppido aliquo mallem reſediſſe, quoad arceſſerer. Minus ſermonis ſubiiſſem: minus accepiſſem doloris: ipſum hoc me non angeret. Brunduſii jacere in omnes partes eſt moleſtum. Propius accedere, ut ſuades, quo modo ſine lictoribus, quos populus dedit, poſſum? qui mihi incolumi adimi non poſſunt. Quos ego modo pauliſper cum bacillis in turbam conjeci ad oppidum accedens, ne quis impetus militum fieret. Reliquo tempore me domo. Te nunc ad Balbum et Oppium: iis placeret modo propius accedere, ut hac de re conſiderarem: credo fore auctores: ſic enim recipiunt, Cæſari non modo de conſervanda, ſed etiam de augenda, mea dignitate curæ fore: meque hortantur, ut magno animo ſim; ut omnia ſumma ſperem: ea ſpondent, confirmant, quæ quidem mihi exploratiora eſſent, ſi remanſiſſem. Sed ingero præterita. Vide, quæſo, igitur ea, quæ reſtant, et explora cum iſtis; et ſi putabis opus eſſe, et ſi iſtis placebit, quo magis factum noſtrum Cæſar probet, quaſi de ſuorum ſententia factum. Adhibeantur Trebonius, Panſa, ſi qui alii; ſcribantque ad Cæſarem, me, quidquid fecerim, de ſua ſententia feciſſe. Tulliæ meæ morbus et imbecillitas corporis me exanimat; quam tibi intelligo magnæ curæ eſſe; quod eſt mihi gratiſſimum. De Pompeii exitu mihi dubium nunquam fuit. Tanta enim deſperatio rerum ejus omnium regum et populorum animos occuparat, ut, quocunque veniſſet, hoc putarem futurum. Non poſſum ejus caſum non dolere: hominem enim integrum, et caſtum, et gravem, cognovi. De Fannio conſoler te? perniencioſa loquebatur de manſione tua. L. vero Lentulus Hortenſii domum ſibi, et Cæſaris hortos, et Baias deſponderat. Omnino hæc eodem modo ex hac parte fiunt; niſi

quod illud erat infinitum : omnes enim, qui in Italia manſerant, hoſtium numero habebantur. Sed velim hæc aliquando ſolutiore animo. Quintum fratrem audio profectum in Aſiam, ut deprecaretur : de filio nihil audivi. Sed quære ex Diochare, Cæſaris liberto, quem ego non vidi, qui iſtas Alexandrinas literas attulit. Is dicitur vidiſſe, an euntem, an jam in Aſia ? Tuas literas, prout res poſtulat, expecto ; quas velim cures quamprimum ad me perferendas. IV Kal. Decembris.

CICERO ATTICO SAL.

VII. GRATÆ tuæ mihi literæ ſunt, quibus accurate perſcripſiſti omnia, quæ ad me pertinere arbitratus es. Factum igitur, ut ſcribis, iſtis placere, iiſdem iſtis lictoribus me uti ; quod conceſſum Sextio ſit ; cui non puto ſuos eſſe conceſſos, ſed ab ipſo datos. Audio enim eum ea ſenatus-conſulta improbare, quæ poſt diſceſſum Tribunorum facta ſunt. Quare poterit, ſi volet ſibi conſtare, noſtros lictores comprobare. Quanquam quid ego de lictoribus, qui pene ex Italia decedere ſim juſſus ? nam ad me miſit Antonius exemplum Cæſaris ad ſe literarum, in quibus erat, ſe audiſſe, Catonem et L. Metellum in Italiam veniſſe, Romæ ut eſſent palam : id ſibi non placere ; ne qui motus ex eo fierent ; prohiberique omnes Italia, niſi quorum ipſe cauſam cognoviſſet : deque eo vehementius erat ſcriptum. Itaque Antonius petebat a me per literas, ut ſibi ignoſcerem : facere ſe non poſſe, quin iis literis pareret. Tum ad eum miſi L. Lamiam, qui demonſtraret, illum Dolabellæ dixiſſe, ut ad me ſcriberet, ut in Italiam quamprimum venirem ; ejus me literis veniſſe. Tum ille edixit ita, ut me exciperet et Lælium nominatim. Quod ſane nollem : poterat enim, ſine nomine, re ipſa excipi. O multas et graves offenſiones ! quas quidem tu das operam ut lenias ; nec tamen nihil proficis : quin hoc ipſo minuis dolorem meum, quod,

ut minuas, tam valde laboras; idque velim ne gravere quam ſæpiſſime facere. Maxime autem aſſequere quod vis, ſi me adduxeris, ut exiſtimem, me bonorum judicium non funditus perdidiſſe. Quanquam quid tu in eo potes? nihil ſcilicet. Sed, ſi quid res dabit tibi facultatis, id me maxime conſolari poterit, quod nunc quidem video non eſſe: ſed ſi quid ex eventis; ut hoc nunc accidit. Dicebar debuiſſe cum Pompeio proficiſci: exitus illius minuit ejus officii prætermiſſi reprehenſionem; ſed ex omnibus nihil magis tamen deſideratur, quam quod in Africam non ierim. Judicio hoc ſum uſus, non eſſe barbaris auxiliis fallaciſſimæ gentis Rempublicam defendendam, præſertim contra exercitum ſæpe victorem. Non probant fortaſſe: multos enim viros bonos in Africam veniſſe audio, et ſcio fuiſſe antea. Valde hoc loco urgeor; hîc quoque opus eſt caſu: aliqui ſint ex eis, aut, ſi poteſt, omnes, qui ſalutem anteponant. Nam ſi perſeverant et obtinent; quid nobis futurum ſit vides. Dices, quid illis, ſi victi erunt? honeſtior eſt plaga. Hæc me excruciant. Sulpicii autem conſilium non ſcripſiſti cur meo non anteponeres; quod etſi non tam glorioſum eſt quam Catonis, tamen et periculo vacuum eſt et dolore. Extremum eſt eorum, qui in Achaia ſunt. Ii tamen ipſi ſe hoc melius habent, quam nos, quod et multi ſunt uno in loco; et cum in Italiam venerint, domum ſtatim venerint. Hæc tu perge, ut facis, mitigare, et probare quam plurimis. Quod te excuſas; ego vero et tuas cauſas noſco, et mea intereſſe puto te iſtic eſſe, vel ut cum iis, quibus oportebit, agas, quæ erunt agenda de nobis, ut ea quæ egiſti; in primiſque hoc velim animadvertas. Multos eſſe arbitror, qui ad Cæſarem detulerint, delaturive ſint, me aut pœnitere conſilii mei, aut non probare, quæ fiant: quorum etſi utrumque verum eſt; tamen ab illis dicitur animo a me alienato, non quo ita perſpexerint. Sed totum ut hoc Balbus ſuſtineat, et Oppius, et eorum crebris literis illius voluntas erga me confirmetur, et hoc plane ut fiat, diligentiam adhibebis. Alterum eſt, cur te nolim

diſcedere; quod ſcribis te flagitari. O rem miſeram! quid ſcribam? aut quid velim? Breve faciam; lacrymæ enim ſe ſubito profuderunt: tibi permitto; tu conſule. Tantum vide, ne hoc temporis tibi obeſſe aliquid poſſit. Ignoſce, obſecro te: non poſſum præ fletu et dolore diutius in hoc loco commorari. Tantum dicam, nihil mihi gratius eſſe, quam quod eam diligis. Quod literas, quibus putas opus eſſe, curas dandas, facis commode. Quintum filium vidi qui Sami vidiſſet, patrem Sicyone: quorum deprecatio eſt facilis. Utinam illi, qui prius illum viderunt, me apud eum velint adjutum tantum, quantum ego illos vellem, ſi quid poſſem. Quod rogas, ut in bonam partem accipiam, ſi qua ſint in tuis literis, quæ me mordeant: ego vero in optimam; teque rogo ut aperte, quemadmodum facis, ſcribas ad me omnia, idque facias quam ſæpiſſime. Vale. XIV Kalend. Januar.

Cicero Attico Sal.

VIII. QUANTIS curis afficiar etſi profecto vides, tamen cognoſces ex Lepta et Trebatio. Maximas pœnas pendo temeritatis meæ; quam tu prudentiam mihi videri vis: neque te deterreo, quo minus id diſputes, ſcribaſque ad me quam ſæpiſſime. Nonnihil enim me levant tuæ literæ hoc tempore. Per eos, qui noſtra cauſa volunt, valentque apud illum, diligentiſſime contendas opus eſt, per Balbum et Oppium maxime, ut de me ſcribant quam diligentiſſime. Oppugnamur enim, ut audio, et a præſentibus quibuſdam, et per literas: iis ita occurrendum, ut rei magnitudo poſtulat. Furnius eſt illic, mihi inimiciſſimus. Quintus miſit filium non ſolum ſui deprecatorem, ſed etiam accuſatorem mei. Dictitat ſe a me apud Cæſarem oppugnari; quod refellit Cæſar ipſe, omneſque ejus amici: neque vero deſiſtit, ubicunque eſt, omnia in me maledicta conferre. Nihil mihi unquam tam incredibile accidit,

nihil in his malis tam acerbum. Qui ex ipſo audiſſent, cum Sicyone palam multis audientibus loqueretur, nefaria quædam ad me pertulerunt. Noſti genus; etiam expertus es fortaſſe: in me id eſt omne converſum. Sed augeo commemorando dolorem, et facio etiam tibi. Quare ad illud redeo; cura, ut hujus rei cauſa, dedita opera, mittat aliquem Balbus. Ad quos videbitur velim cures literas meo nomine. Vale. VI Kal. Jan.

Cicero Attico Sal.

IX. EGO vero et incaute, ut ſcribis, et celerius, quam oportuit, feci; nec in ulla ſum ſpe, quippe qui exceptionibus edictorum retinear: quæ ſi non eſſent ſedulitate effectæ, et benevolentia tua, liceret mihi abire in ſolitudines aliquas: nunc ne id quidem licet. Quid autem me juvat, quod ante initum tribunatum veni, ſi ipſum, quod veni, nihil juvat? jam quid ſperem ab eo, qui mihi amicus nunquam fuit; cum jam lege etiam ſim confectus et oppreſſus? Quotidie jam Balbi ad me literæ languidiores; multæque multorum ad illum, fortaſſe contra me. Meo vitio pereo: nihil mihi mali caſus attulit: omnia culpa contracta ſunt. Ego enim, cum genus belli viderem, imparata et infirma omnia contra paratiſſimos, quieveram: quid facerem? ceperamque conſilium non tam forte, quam mihi præter cæteros concedendum. Ceſſi meis, vel potius parui; ex quibus unus qua mente fuerit, is quem tu mihi commendas, cognoſces ex ipſius literis, quas ad te et ad alios miſit: quas ego nunquam aperuiſſem, niſi res acta ſic eſſet. Delatus eſt ad me faſciculus: ſolvi, ſi quid ad me eſſet literarum: nihil erat: epiſtola Vatinio, et Ligurio altera: juſſi ad eos referri: illi ad me ſtatim ardentes dolore venerunt, ſcelus hominis clamantes: epiſtolas mihi legerunt plenas omnium in me probrorum. Hîc Ligurius furere: ſe

enim ſcire, ſummo illum in odio fuiſſe Cæſari; illum tamen non modo faviſſe, ſed et tantam illi pecuniam dediſſe honoris mei cauſa. Hoc ego dolore accepto, volui ſcire quid ſcripſiſſet ad cæteros: ipſi enim illi putavi pernicioſum fore, ſi ejus hoc tantum ſcelus percrebruiſſet. Cognovi ejuſdem generis: ad te miſi: quas ſi putabis illi ipſi utile eſſe reddi, reddes; nil me lædet. Nam quod reſignatæ ſunt; habet, opinor, ejus ſignum Pomponia. Hac ille acerbitate initio navigationis cum uſus eſſet, tanto me dolore affecit, ut poſtea jacuerim; neque nunc tam pro ſe, quam contra me, laborare dicitur. Ita omnibus rebus urgeor; quas ſuſtinere vix poſſum, vel plane nullo modo poſſum: quibus in miſeriis una eſt pro omnibus, quod iſtam miſeram patrimonio, fortuna omni, ſpoliatam relinquam. Quare te, ut polliceris, videre plane velim: alium enim, cui illam commendem, habeo neminem; quoniam matri quoque eadem intellexi eſſe parata, quæ mihi. Sed, ſi me non offendes, ſatis tamen habeto commendatam, patruumque in ea, quantum poteris, mitigato. Hæc ad te die natali meo ſcripſi: quo utinam ſuſceptus non eſſem, aut ne quid ex eadem matre poſtea natum eſſet. Plura ſcribere fletu prohibeor.

Cicero Attico Sal.

X. AD meas incredibiles ægritudines aliquid novi accedit ex iis quæ de Q. Q. ad me afferuntur. P. Terentius, meus neceſſarius, magnas operas in portu et ſcriptura Aſiæ pro magiſtro dedit. Is Quintum filium Epheſi vidit vi Id. Decemb. eumque ſtudioſe propter amicitiam noſtram invitavit; cumque ex eo de me contaretur, eum ſibi ita dixiſſe narrabat, ſe mihi eſſe inimiciſſimum; volumenque ſibi oſtendiſſe orationis, quam apud Cæſarem contra me eſſet habiturus: multa a ſe dicta contra ejus amentiam: multa poſtea Patris conſimili ſcelere ſecum Quintum patrem locutum; cujus furorem ex iis epiſtolis, quas

ad te miſi, perſpicere potuiſti. Hæc tibi dolori eſſe certe ſcio: me quidem excruciant, et eo magis, quod mihi cum illis ne querendi quidem locum futurum puto. De Africanis rebus longe alia nobis, ac tu ſcripſeras, nuntiantur: nihil enim firmius eſſe dicunt, nihil paratius. Accedit Hiſpania, et alienata Italia; legionum nec vis eadem, nec voluntas; urbanæ res perditæ. Quid eſt, ubi acquieſcam, niſi quam diu tuas literas lego? quæ eſſent profecto crebriores, ſi quid haberes, quo putares meam moleſtiam minui poſſe. Sed tamen te rogo, ne intermittas ſcribere ad me, quidquid erit; eoſque, qui mihi tam crudeliter inimici ſunt, ſi odiſſe non potes, accuſes tamen; non ut aliquid proficias, ſed ut me tibi carum eſſe ſentiant. Plura ad te ſcribam, ſi mihi ad eas literas, quas proxime ad te dedi, reſcripſeris. Vale. XII Kal. Febr.

Cicero Attico Sal.

XI. CONFECTUS jam cruciatu maximorum dolorum, ne, ſi ſit quidem, quod ad te debeam ſcribere, facile id exequi poſſim; hoc minus, quod res nulla eſt, quæ ſcribenda ſit; cum præſertim ne ſpes quidem ulla oſtendatur fore melius. Ita jam ne tuas quidem literas expecto: quanquam ſemper aliquid afferunt, quod velim. Quare tu quidem ſcribito, cum erit cui des. Ego tuis proximis, quas tamen jam pridem accepi, nihil habeo quod reſcribam: longo enim intervallo video immutata eſſe omnia: illa eſſe firma quæ debeant; nos ſtultitiæ noſtræ graviſſimas pœnas pendere. P. Salluſtio curanda ſunt H-S xxx. quæ accepi a Cn. Salluſtio. Velim videas ut ſine mora curentur: de ea re ſcripſi ad Terentiam: atque hoc ipſum jam prope conſumptum eſt. Quare id quoque velim cum illa videas, ut ſit quî utamur. Hîc fortaſſe potero ſumere, ſi ſciam iſtic paratum fore: ſed prius quam id ſcirem, nihil ſum auſus ſumere. Qui ſit omnium rerum ſtatus noſter,

vides: nihil eſt mali, quod non et ſuſtineam et expectem: quarum rerum eo gravior eſt dolor, quo culpa major. Ille in Achaia non ceſſat de nobis detrahere: nihil videlicet tuæ literæ profecerunt. Vale. VIII Id. Mart.

Cicero Attico Sal.

XII. CEPHALIO mihi a te literas reddidit a. d. VIII Id. Mart. veſpere: eo autem die mane tabellarios miſeram, quibus ad te dederam literas. Tuis tamen lectis literis putavi aliquid reſcribendum eſſe, maxime quod oſtendis te pendere animi, quamnam rationem ſim Cæſari allaturus profectionis meæ tum, cum ex Italia diſceſſerim. Nihil opus eſt mihi nova ratione: ſæpe enim ad eum ſcripſi, multiſque mandavi, non potuiſſe, cum cupiiſſem, ſermones hominum ſuſtinere; multaque in eam ſententiam. Nihil erat, quod minus eum vellem exiſtimare, quam me tanta de re non meo conſilio uſum eſſe. Poſtea, cum mihi literæ a Balbo Cornelio minore miſſæ eſſent, illum exiſtimare, Quintum fratrem lituum meæ profectionis fuiſſe, (ita enim ſcripſit) qui nondum cognoſſem quæ de me Quintus ſcripſiſſet ad multos: etſi multa præſens in præſentem acerbe dixerat et fecerat, tamen Nilo meo his verbis ad Cæſarem ſcripſi.

De Quinto fratre meo non minus laboro, quam de me ipſo: ſed eum tibi commendare hoc meo tempore non audeo. Illud duntaxat tamen audebo petere abs te, quod te oro, ne quid exiſtimes ab illo factum eſſe, quo minus mea in te officia conſtarent, minuſve te diligerem; potiuſque ſemper illum auctorem noſtræ conjunctionis fuiſſe, meique itineris comitem, non ducem. Quare cæteris in rebus tantum ei tribues, quantum humanitas tua, amicitiaque veſtra, poſtulat. Ego ei ne quid apud te obſim, id te vehementer etiam atque etiam rogo.

Quare ſi quis congreſſus fuerit mihi cum Cæſare, (etſi non

dubito, quin is lenis in illum futurus ſit, idque jam declaraverit) ego tamen is ero, qui ſemper fui. Sed, ut video, multo magis eſt nobis laborandum de Africa; quam quidem tu ſcribis confirmari quotidie magis ad conditionis ſpem, quam victoriæ. Quod utinam ita eſſet. Sed longe aliter eſſe intelligo; teque ipſum ita exiſtimare arbitror; aliter autem ſcribere, non fallendi, ſed confirmandi, mei cauſa, præſertim cum adjungatur ad Africam etiam Hiſpania. Quod me admones, ut ſcribam ad Antonium, et ad cæteros; ſi quid videbitur tibi opus eſſe, velim facias id, quod ſæpe feciſti: nihil enim mihi venit in mentem, quod ſcribendum putem. Quod me audis fractiorem eſſe animo; quid putas, cum videas acceſſiſſe ad ſuperiores ægritudines præclaras generi actiones? Tu tamen velim ne intermittas, quoad ejus facere poteris, ſcribere ad me, etiam ſi rem, de qua ſcribas, non habebis: ſemper enim afferunt aliquid mihi tuæ literæ. Galeonis hereditatem crevi: puto enim cretionem ſimplicem fuiſſe, quoniam ad me nulla miſſa eſt. VIII Id. Mart.

Cicero Attico Sal.

XIII. A MURENÆ liberto nihil adhuc acceperam literarum. P. Siſer reddiderat eas, quibus reſcribo. De Servii patris literis quod ſcribis, item, Quintum in Syriam veniſſe quod ais eſſe qui nuntient; ne id quidem verum eſt. Quod certiorem te vis fieri, quo quiſque in me animo ſit aut fuerit eorum, qui huc venerunt; neminem alieno intellexi: ſed quantum id mea interſit, exiſtimare te poſſe certe ſcio. Mihi cum omnia ſunt intolerabilia ad dolorem, tum maxime quod in eam cauſam veniſſe me video, ut ea ſola utilia mihi eſſe videantur, quæ ſemper nolui. P. Lentulum patrem Rhodi eſſe aiunt, Alexandriæ filium; Rhodoque Alexandriam C. Caſſium profectum eſſe conſtat. Quintus mihi per literas

ſatisfacit, multo aſperioribus verbis, quam cum graviſſime accuſabat. Ait enim ſe ex literis tuis intelligere, tibi non placere, quod ad multos de me aſperius ſcripſerit: itaque ſe pœnitere, quod animum tuum offenderit; ſed ſe jure feciſſe. Deinde perſcribit ſpurciſſime, quas ob cauſas fecerit. Sed neque hoc tempore, nec antea, pateſeciſſet odium ſuum in me, niſi omnibus rebus me eſſe oppreſſum videret. Atque utinam vel nocturnis, quemadmodum tu ſcripſeras, itineribus propius te acceſſiſſem: nunc nec ubi, nec quando, te ſim viſurus, poſſum ſuſpicari. De coheredibus Fufidianis nihil fuit, quod ad me ſcriberes: nam et æquum poſtulant; et, quidquid egiſſes, recte eſſe actum putarem. De fundo Fruſinati redimendo jam pridem intellexiſti voluntatem meam; etſi tum meliore loco res erant noſtræ, neque tam mihi deſperatum iri videbatur; tamen in eadem ſum voluntate: id quemadmodum fiat, tu videbis. Et velim, quoad poteris, conſideres, ut ſit, unde nobis ſuppeditentur ſumptus neceſſarii. Si quas habuimus facultates, eas Pompeio tum, cum id videbamur ſapienter facere, detulimus. Itaque tum et a tuo villico ſumpſimus, et aliunde mutuati ſumus, cum Quintus quereretur per literas, ſibi nos nihil dediſſe; qui neque ab illo rogati ſumus, neque ipſi eam pecuniam aſpeximus. Sed velim videas quid ſit quod confici poſſit, quidque mihi de omnibus des conſilii: et cauſam noſti. Plura ne ſcribam dolore impedior. Si quid erit, quod ad quos ſcribendum meo nomine putes, velim, ut ſoles, facias: quotieſque habebis cui des, ad me literas nolim prætermittas. Vale.

CICERO ATTICO SAL.

XIV. NON me offendit veritas literarum tuarum, quod me, cum communibus, tum præcipuis, malis oppreſſum, ne incipis quidem ut ſolebas, conſolari, faterisque id

fieri jam non poſſe. Nec enim ea ſunt, quæ erant antea, cum, ut nihil aliud, comites me et ſocios habere putabam: omnes enim Achaici deprecatores, item qui in Aſia, quibus non erat ignotum, etiam quibus erat, in Africam dicuntur navigaturi. Ita præter Lælium, neminem habeo culpæ ſocium: qui tamen hoc meliore in cauſa eſt, quod jam eſt receptus. De me autem non dubito quin ad Balbum et ad Oppium ſcripſerit: a quibus, ſi quid eſſet lætius, certior factus eſſem; tecum etiam eſſent locuti: quibuſcum tu de hoc ipſo colloquare velim, et ad me, quid tibi reſponderint, ſcribas: non quod ab iſto ſalus data quidquam habitura ſit firmitudinis; ſed tamen aliquid conſuli et proſpici poterit. Etſi omnium conſpectum horreo, præſertim hoc genero; tamen in tantis malis, quid aliud velim, non reperio. Quintus pergit, ut ad me et Panſa ſcripſit, et Hirtius; iſque item Africam petere cum cæteris dicitur. Ad Minucium parentem ſcribam, et tuas literas mittam. Ad te ſcribam, num quid egerit. H-S xxx potuiſſe mirarer, niſi multa de Fufidianis prædiis: et id video. Tamen te expecto: quem videre, ſi ullo modo potes venire, pervellem. Jam extremum concluditur: ibi facile eſt, quid, quale ſit gravius, exiſtimare. Vale.

Cicero Attico Sal.

XV. QUONIAM juſtas cauſas affers, quod te hoc tempore videre non poſſim; quæſo, quid ſit mihi faciendum. Ille enim ita videtur Alexandriam tenere, ut eum ſcribere etiam pudeat de illis rebus. Ii autem ex Africa jam affuturi videntur; Achæi, item ex Aſia redituri ad eos, aut libero aliquo loco commoraturi. Quid mihi igitur putas agendum? Video difficile eſſe conſilium: ſum enim ſolus, aut cum altero, cui neque ad illos reditus ſit, neque ab his ipſis quidquam ad ſpem oſtendatur. Sed tamen ſcire velim, quid

cenſeas; idque erat cum aliis, cur te, ſi fieri poſſet, cuperem videre. Minucium XII ſola curaſſe ſcripſi ad te antea: quod ſupereſt, velim videas ut curetur. Quintus non modo non cum magna prece ad me, ſed acerbiſſime, ſcripſit; filius vero mirifico odio: nihil fingi poteſt mali, quo non urgear. Omnia tamen ſunt faciliora, quam peccati dolor, qui et maximus eſt, et æternus; cujus peccati ſi ſocios eſſem habiturus ego, quos putavi, tamen eſſet conſolatio tenuis: ſed habet aliorum omnium ratio exitum, mea nullum. Alii capti, alii interclufi, non veniunt in dubium de voluntate, eo minus ſcilicet, cum ſe expedierint, et una eſſe cœperint. Ii autem ipſi, qui ſua voluntate ad Fufium venerunt, nihil poſſunt niſi timidi exiſtimari. Multi autem ſunt, qui, quicunque ſunt, modo ad illos ſe recipere volent, recipientur. Quo minus debes mirari, non poſſe me tanto dolori reſiſtere: ſolius enim meum peccatum corrigi non poteſt, et fortaſſe Lælii. Sed quid me id levat? C. quidem Caſſium aiunt conſilium Alexandriam eundi mutaviſſe. Hæc ad te ſcribo, non ut queas tu demere ſollicitudinem, ſed ut cognoſcam, ecquid tu ad ea afferas, quæ me conficiunt: ad quæ gener accedit, et cætera, quæ fletu reprimor ne ſcribam. Quin etiam Æſopi filius me excruciat: prorſus nihil abeſt, quin ſim miſerrimus. Sed ad primum revertor, quid putes faciendum; occultene aliquo propius veniendum, an mare tranſeundum: nam hîc maneri diutius non poteſt. De Fufidianis quare nihil potuit confici? Genus enim conditionis ejuſmodi fuit, in quo non ſolet eſſe controverſia; cum ea pars, quæ videtur eſſe minor, licitatione expleri poſſet. Hæc ego non ſine cauſa quæro: ſuſpicor enim coheredes dubiam noſtram cauſam putare, et eo rem in integro eſſe. Vale. Pridie Idus Mai.

Cicero Attico Sal.

XVI. NON meo vitio ſit, hoc quidem tempore, (ante enim eſt peccatum) ut me iſta epiſtola nihil conſoletur: nam et exigue ſcripta eſt, et ſuſpiciones magnas habet non eſſe ab illo; quas animadvertiſſe te exiſtimo. De obviam itione ita faciam, ut ſuades: neque enim ulla de adventu ejus opinio eſt; neque, ſi qui ex Aſia veniunt, quidquam auditum eſſe dicunt de pace: cujus ego ſpe in hanc fraudem incidi. Nihil video, quod ſperandum putem, nunc præſertim, cum ea plaga in Aſia ſit accepta, in Illyrico, in Caſſiano negotio, in ipſa Alexandria, in urbe, in Italia. Ego vero, etiam ſi rediturus ille eſt, qui adhuc bellum gerere dicitur, tamen ante reditum ejus negotium confectum iri puto. Quod autem ſcribis, quandam lætitiam bonorum eſſe commotam, ut ſit auditum de literis; tu quidem nihil prætermittis, in quo putes aliquid ſolatii eſſe: ſed ego non adducor, quemquam bonum ullam ſalutem putare mihi tanti fuiſſe, ut eam peterem ab illo, et eo minus, quod hujus conſilii jam ne ſocium quidem habeo quemquam. Qui in Aſia ſunt, rerum exitum expectant: Achaici etiam Fufio ſpem deprecationis afferunt: horum et timor idem fuit primo qui meus, et conſtitutum: mora Alexandrina cauſam illorum correxit, meam evertit. Quamobrem idem a te nunc peto, quod ſuperioribus literis, ut, ſi quid in perditis rebus diſpiceres, quod mihi putares faciendum, me moneres. Si recipior ab his, quod vides non fieri; tamen, quoad bellum erit, quid agam, aut ubi ſim, non reperio: ſin jactor, eo minus. Itaque tuas literas expecto; eaſque ut ad me ſine dubitatione ſcribas, rogo. Quod ſuades, ut ad Quintum ſcribam de his literis, facerem, ſi me quidquam iſtæ literæ delectarent. Etſi quidam ſcripſit ad me his verbis: *Ego ut in his malis, Patris ſum non invitus: eſſem libentius, ſi frater tuus ea de te loqueretur,*

quæ ego audire vellem. Quod ais illum ad te ſcribere, me ſibi nullas literas remittere; ſemel ab ipſo accepi: ad ea Cephalioni dedi, qui multos menſes tempeſtatibus retentus eſt. Quintum filium ad me acerbiſſime ſcripſiſſe jam ante ad te ſcripſi. Extremum eſt quod te orem, ſi putas rectum eſſe, et a te ſuſcipi poſſe, cum Camillo communices, ut Terentiam moneatis de teſtamento. Tempora monent ut videat, ut ſatisfaciat, quibus debeat. Auditum ex Philotimo eſt, eam ſcelerate quædam facere. Credibile vix eſt: ſed certe, ſi quid eſt, quod fieri poſſit, providendum eſt. De omnibus rebus velim ad me ſcribas, et maxime quid ſcribas de ea: in quo tuo conſilio egeo, etiam ſi nihil excogitas: id enim mihi erit pro deſperato. III. Non. Jun.

Cicero Attico Sal.

XVII. PROPERANTIBUS tabellariis alienis hanc epiſtolam dedi; eo brevior eſt; et, quod eram miſſurus meos. Tullia mea venit ad me pridie Idus Jun. deque tua erga ſe obſervantia benevolentiaque mihi plurima expoſuit, literaſque reddidit trinas. Ego autem ex ipſius virtute, humanitate, pietate, non modo eam voluptatem non cepi, quam capere ex ſingulari filia debui; ſed etiam incredibili ſum dolore affectus, tale ingenium in tam miſera fortuna verſari, idque accidere nullo ipſius delicto, ſumma culpa mea. Itaque a te neque conſolationem jam, qua cupere te uti video, nec conſilium, quod capi nullum poteſt, expecto; teque omnia cum ſuperioribus ſæpe literis, tum proximis, tentaſſe intelligo. Ego cum Salluſtio Ciceronem ad Cæſarem mittere cogitabam. Tulliam autem non videbam eſſe cauſam cur diutius mecum tanto in communi mœrore retinerem: itaque matri eam, cum primum per ipſam liceret, eram remiſſurus. Pro ea, quam ad modum

conſolantis ſcripſiſti πραότατος, putato ea me ſcripſiſſe, quæ tu ipſe intelligis reſponderi potuiſſe. Quod Oppium tecum ſcribis locutum, non abhorret a mea ſuſpicione ejus oratio: ſed non dubito quin iſtis perſuaderi nullo modo poſſit, ea, quæ faciant, mihi probari poſſe; quoquo modo loquar: ego tamen utar moderatione, qua potero: quanquam quid mea interſit ut eorum odium ſubeam, non intelligo. Te juſta cauſa impediri, quo minus ad nos venias, video; idque mihi valde moleſtum eſt. Illum ab Alexandria diſceſſiſſe nemo nuntiat; conſtatque, ne profectum quidem illinc quemquam poſt Idus Martias; nec poſt Idus Decemb. ab illo datas ullas literas: ex quo intelligis, illud de literis a. d. v Id. Febr. datis (quod inane eſſet, etiam ſi verum eſſet) non verum eſſe. L. Terentium diſceſſiſſe ex Africa ſcimus, Pæſtumque veniſſe. Quid is afferat, aut quo modo exierit, aut quid in Africa fiat, ſcire velim: dicitur enim per Naſidium emiſſus eſſe. Id quale ſit velim, ſi inveneris, ad me ſcribas. De H-S x, ut ſcribis, faciam. Vale. XVII Kal. Quint.

Cicero Attico Sal.

XVIII. De illius Alexandria diſceſſu, nihil adhuc rumoris, contraque opinio, valde eſſe impeditum. Itaque nec mitto, ut conſtitueram, Ciceronem, et te rogo ut me hinc expedias: quodvis enim ſupplicium levius eſt hac permanſione. Hac de re et ad Antonium ſcripſi, et ad Balbum, et ad Oppium. Sive enim bellum in Italia futurum eſt, ſive claſſibus utetur, hîc eſſe me minime convenit: quorum fortaſſe utrumque erit; alterum certe. Intellexi omnino ex Oppii ſermone, quem tu mihi ſcripſiſti, quæ iſtorum via eſſet: ſed ut eam flectas, te rogo. Nihil omnino jam expecto niſi miſerum: ſed hoc perditius, in quo nunc ſum, fieri nihil poteſt. Quare et cum Antonio loquare velim, et cum iſtis; et rem, ut

poteris, expedias; et mihi quamprimum de omnibus rebus ſcribas. Vale. XII Kal. Quint.

Cicero Attico Sal.

XIX. CUM tuis dare poſſem literas, non prætermiſi; etſi quid ſcriberem, non habebam. Tu ad nos et rarius ſcribis quam ſolebas, et brevius; credo quia nihil habes, quod me putes libenter legere aut audire poſſe. Veruntamen velim, ſi quid erit, qualecunque erit, ſcribas. Eſt autem unum quod mihi ſit optandum, ſi quid agi de pace poſſit; quod nulla equidem habeo in ſpe: ſed quia tu leviter interdum ſignificas, cogis me ſperare quod optandum vix eſt. Philotimus dicitur Idib. Sext. Nihil habeo de illo amplius. Tu velim ad ea mihi reſcribas, quæ ad te antea ſcripſi. Mihi tantum temporis ſatis eſt, dum ut in peſſimis rebus aliquid caveam, qui nihil unquam cavi. Vale. XI Kal. Sext.

Cicero Attico Sal.

XX. SEPTIMO-DECIMO Kal. Sept. venerat die XXVIII Seleucia Pieria C. Trebonius, qui ſe Antiochiæ diceret apud Cæſarem vidiſſe Quintum filium cum Hirtio: eos de Quinto quæ voluiſſent, impetraſſe nullo quidem negotio: quod ego magis gauderem, ſi iſta nobis impetrata quidquam ad ſpem explorati haberent. Sed et alia timenda ſunt, ab aliiſque, et ab hoc ipſo. Quæ dantur ut a domino, rurſus in ejuſdem ſunt poteſtate. Etiam Salluſtio ignovit. Omnino dicitur nemini negare: quod ipſum eſt ſuſpectum, notionem ejus differri. M. Gallius, Q. filius, mancipia Salluſtio reddidit. Is venit ut legiones in Siciliam traduceret: et protinus iturum Cæſarem Patris. Quod ſi faciet, ego, quod ante mallem, aliquo propius

accedam. Tuas literas ad eas, quibus a te proxime conſilium petivi, vehementer expecto. Vale. XVI Kal. Septemb.

Cicero Attico Sal.

XXI. ACCEPI vi Kal. Sept. literas a te, datas xii Kal. doloremque, quem ex Quinti ſcelere jampridem acceptum jam abjeceram, lecta ejus epiſtola, graviſſimum cepi. Tu etſi non potuiſti ullo modo facere, ut mihi illam epiſtolam non mitteres; tamen mallem non eſſe miſſam. Ad ea autem, quæ ſcribis de teſtamento, videbis quid, et quo modo. De nummis et illa ſic ſcripſit, ut ego ad te antea; et nos, ſi quid opus erit, utemur ex eo, de quo ſcribis. Ille ad Kal. Sept. Athenis non videtur fore: multa eum in Aſia dicuntur morari, maxime Pharnaces. Legio xii, ad quam primum Sylla venit, lapidibus egiſſe hominem dicitur: nullam putant ſe commoturam. Illum arbitrantur protinus Patris in Siciliam: ſed, ſi hoc ita eſt, huc veniat neceſſe eſt: ac mallem illum; aliquo enim hinc evaſiſſem. Nunc metuo ne ſit expectandum; et cum reliquis etiam loci gravitas hîc miſerrime perferenda. Quod me mones ut ea videam quæ ad tempus accommodem; facerem ſi res pateretur, et ſi ullo modo fieri poſſet: ſed in tantis noſtris peccatis, tantiſque noſtrorum injuriis, nihil eſt, quod aut facere dignum nobis, aut ſimulare, poſſim. Syllana confers; in quibus omnia genere ipſo præclariſſima fuerunt, moderatione paulo minus temperata. Hæc autem ejuſmodi ſunt, ut obliviſcar mei; idque malim quod omnibus ſit melius, quorum utilitati meam junxi. Tu ad me tamen velim quam ſæpiſſime ſcribas, eoque magis, quod præterea nemo ſcribit: ac ſi omnes, tuas tamen maxime expectarem. Quod ſcribis illum per me Quinto fore placatiorem; ſcripſi ad te antea, eum ſtatim Quinto filio omnia tribuiſſe; noſtri nullam mentionem. Vale.

CICERO ATTICO SAL.

XXII. DILIGENTER mihi faſciculum reddidit Balbi tabellarius. Accepi enim a te literas, quibus videris vereri, ut epiſtolas illas acceperim; quas quidem vellem mihi nunquam redditas: auxerunt enim mihi dolorem. Nec ſi in aliquem incidiſſent, quidquam novi attuliſſent: quid enim tam pervulgatum, quam illius in me odium, et genus hoc literarum? quod ne Cæſar quidem ad iſtos videtur miſiſſe, quaſi quo illius improbitate offenderetur, ſed, credo, uti notiora noſtra mala eſſent. Nam quod te vereri ſcribis, ne illi obſint, eique rei mederi; ne rogari quidem ſe paſſus eſt de illo: quod quidem mihi moleſtum non eſt; illud moleſtius, iſtas impetrationes noſtras nihil valere. Sylla, ut opinor, cras hîc erit cum Meſſala. Currunt ad illum pulſi a militibus; qui ſe negant uſquam, niſi acceperint. Ergo ille huc veniet; quod non putabant: tarde quidem; itinera enim ita facit, ut multos dies in oppidum ponat. Pharnaces autem, quoquo modo aget, afferet moram. Quid mihi igitur cenſes? jam enim corpore vix ſuſtineo gravitatem hujus cæli, quæ mihi laborem affert in dolore. An his illuc euntibus mandem, ut me excuſent, ipſe accedam propius? Quæſo, attende; et me, quod adhuc ſæpe rogatus non feciſti, conſilio juva: ſcio rem difficilem eſſe; ſed ut in malis. Etiam illud meà magni intereſt, te ut videam: profecto aliquid profecero, ſi id acciderit. De teſtamento, ut ſcribis, animadvertes.

Cicero Attico Sal.

XXIII. QUOD ad te ſcripſeram, ut cum Camillo communicares, de eo Camillus mihi ſcripſit, te ſecum locutum. Tuas literas expectabam; niſi illud quidem mutari, ſi aliter eſt atque oportet, non video poſſe: ſed cum ab illo accepiſſem literas, deſideravi tuas; et ſic putabam, te certiorem factum non eſſe, modo valeres: ſcripſeras enim te quodam valetudinis genere tentari. Acuſius quidam Rhodo venerat VIII Id. Quint. Is nuntiabat, Quintum filium ad Cæſarem profectum IV Kal. Junias, Philotimum Rhodum pridie eum diem veniſſe, habere ad me literas. Ipſum Acuſium audies: ſed tardius iter faciebat: eo feci ut celeriter eunti darem. Quid ſit in iis literis, neſcio: ſed mihi valde Quintus frater gratulatur. Equidem in meo tanto peccato nihil ne cogitatione quidem aſſequi poſſum, quod mihi tolerabile poſſit eſſe. Te oro, ut de hac miſera cogites; et illud, de quo ad te proxime ſcripſi, ut aliquid conficiatur ad inopiam propulſandam, et etiam de ipſo teſtamento. Illud quoque vellem antea; ſed omnia timuimus. Melius quidem in peſſimis nihil fuit diſcidio. Aliquid feciſſemus, ut vivi, vel tabularum novarum nomine, vel nocturnarum expugnationum, vel Metellæ, vel omnium malorum: nec res periiſſet; et videremur aliquid doloris virilis habuiſſe. Memini omnino tuas literas; ſed et tempus illud: etſi quidvis præſtitit. Nunc quidem ipſe videtur denuntiare: audimus enim de ſtatu Reipublicæ. O dii! generumne noſtrum potiſſimum, ut hoc, vel tabulas novas? Placet mihi igitur, et idem tibi, nuntium remitti. Petet fortaſſe tertiam penſionem. Conſidera igitur, tumne cum ab ipſo naſcetur, an prius ego. Si ullo modo potuero, vel nocturnis itineribus experiar, ut te videam. Tu et hæc, et ſi quid erit quod interſit me ſcire, ſcribas velim. Vale.

CICERO ATTICO SAL.

XXIV. QUÆ dudum ad me, et, quæ etiam ante bis ad Tulliam de me, ſcripſiſti, ea ſentio eſſe vera. Eo ſum miſerior, (etſi nihil videbatur addi poſſe) quod mihi non modo iraſci graviſſima injuria accepta, ſed ne dolere quidem impune liceat. Quare iſtuc feramus: quod cum tulerimus, tamen eadem erunt perpetienda, quæ tu, ne accidant, ut caveamus mones. Ea enim eſt nobis contracta culpa, ut omni ſtatu, omnique populo, eundem exitum habitura videatur. Sed ad meam manum redeo: ſunt enim hæc occultius agenda. Vide quæſo etiam nunc de teſtamento, quod tum factum, cum illa quærere cœperat. Non credo te commorit; neque enim rogarit; ne me quidem. Sed quaſi ita ſit; quoniam in ſermonem jam veniſti, poteris eam monere, ut alicui committat, cujus extra periculum hujus belli fortuna ſit. Equidem tibi potiſſimum velim, ſi idem illa vellet: quam quidem celo miſeram, me in hoc timere. De illo altero, ſcio equidem venire nunc nihil poſſe: ſed ſeponi et occultari poſſunt, ut extra ruinam ſint eam, quæ impendet. Nam quod ſcribis, nobis noſtra, et tua Terentiæ, fore parata: tua credo; noſtra quæ poterunt eſſe? De Terentia autem (mitto cætera, quæ ſunt innumerabilia) quid ad hoc addi poteſt? Scripſeras, ut H-S XII permutaret; tantum eſſe reliquum de argento. Miſit illa ccIↃↃ mihi, et adſcripſit, tantum eſſe reliquum. Cum hoc tam parvum de parvo detraxerit, perſpicis quid in maxima re fecerit? Philotimus non modo nullus venit, ſed ne per literas quidem, aut per nuntium, certiorem facit me quid egerit. Epheſo qui veniunt, ibi ſe eum de ſuis controverſiis in jus adeuntem vidiſſe nuntiant: quæ quidem (ita enim veriſimile eſt) in adventum Cæſaris fortaſſe rejiciuntur. Ita aut nihil puto eum habere, quod putet ad me celerius perferendum, et eo me magis eſſe

deſpectum; aut, etiam ſi quid habet, id niſi omnibus ſuis negotiis confectis ad me referre non curat: ex quo magnum equidem capio dolorem, ſed non tantum, quantum videor debere. Nihil enim mea minus intereſſe puto, quam quid illinc afferatur: id quamobrem, te intelligere certe ſcio. Quod me mones de vultu et oratione ad tempus accommodanda; etſi difficile eſt, tamen imperarem mihi, ſi mea quidquam intereſſe putarem. Quod ſcribis, literis putare Africanum negotium confici poſſe, velim ſcriberes, cur ita putares: mihi quidem nihil in mentem venit, quare id putem fieri poſſe; tu tamen velim, ſi quid erit, quod conſolationis aliquid habeat, ſcribas ad me. Sin, ut perſpicio, nihil erit, ſcribas idipſum. Ego ad te, ſi quid audiero citius, ſcribam. Vale. VIII. Id. Sext.

Cicero Attico Sal.

XXV. FACILE aſſentior tuis literis; quibus exponis pluribus verbis nullum te habere conſilium, quo a te poſſim juvari. Conſolatio certe nulla eſt, quæ levare poſſit dolorem meum: nihil eſt enim contractum caſu; nam id eſſet ferendum: ſed omnia fecimus iis erroribus, et miſeriis et animi et corporis, quibus proximi utinam mederi maluiſſent, quam obeſſe. Quoniam neque conſilii tui, neque conſolationis cujuſquam, ſpes ulla mihi oſtenditur, non quæram hæc a te poſthac: tantum velim, ne intermittas; ſcribas ad me quidquid veniet tibi in mentem, cum habebis cui des, et dum erit ad quem des; quod longum non erit. Illum diſceſſiſſe Alexandria rumor eſt non firmus, ortus ex Sulpicii literis; quas cuncti poſtea nuntii confirmarunt: quod verum an falſum ſit, quoniam mea nihil intereſt, utrum malim neſcio. Quod ad te jampridem de teſtamento ſcripſi, apud εὔπιστον illas velim: ut poſſint, advertas. Ego hujus miſerrima facultate confectus

conflictor : nihil unquam ſimile natum puto ; cui ſi qua re conſulere aliquid poſſum, cupio a te admoneri. Video eandem eſſe difficultatem, quam in conſilio dando ante : tamen hoc me magis ſollicitat, quam omnia. In penſione ſecunda cæci fuimus : alium mallem. Sed præteriit. Te oro ut in perditis rebus, ſi quid cogi, confici, poteſt, quod ſit in tuto, ex argento, neque ſatis multa ex ſupellectile, des operam. Jam enim mihi videtur adeſſe extremum, nec ulla fore conditio pacis, eaque, quæ ſunt, etiam ſine adverſario peritura. Hæc etiam, ſi videbitur, cum Terentia loquare opportune. Non queo omnia ſcribere. Vale. III Non. Quint.

EPISTOLARUM

AD ATTICUM

LIBER XII.

Cicero Attico Sal.

I. UNDECIMO die poſtquam a te diſceſſeram, hoc literularum exaravi, egrediens e villa ante lucem: atque eo die cogitabam in Anagnino, poſtero autem in Tuſculano; ibi unum diem. V Kalendas igitur ad conſtitutum: itaque utinam continuo ad complexum meæ Tulliæ, ad oſculum Atticæ, poſſim currere. Quod quidem ipſum ſcribe quæſo ad mé; ut, dum conſiſto in Tuſculano, ſciam quid garriat; ſin ruſticatur, quid ſcribat ad te: eique interea aut ſcribes ſalutem, aut nuntiabis, itemque Piliæ: et tamen, etſi continuo congreſſuri ſumus, ſcribes ad me, ſi quid habebis.

Cum complicarem hanc epiſtolam, noctuabundus ad me venit cum epiſtola tua tabellarius; qua lecta, de Atticæ febricula ſcilicet valde dolui: reliqua quæ expectabam, ex tuis literis cognovi omnia. Sed quod ſcribis igniculum matutinum; γεροντικώτερον eſt memoriola vacillare: ego enim IV Kal. Axio dederam, tibi III, Quinto quo die veniſſem, id eſt V Kal. Hoc igitur habebis: novi nihil. Quid ergo opus erat epiſtola? Quid, cum coram ſumus, et garrimus quidquid in buccam? Eſt profecto quiddam λέσχη, quæ habet, etiam ſi nihil ſubeſt, collocutione ipſa ſuavitatem.

CICERO ATTICO SAL.

II. HIC rumor eſt tamen Murcum periiſſe naufragio, Aſinium delatum vivum in manus militum, quinquaginta naves delatas in Uticam reflatu hoc, Pompeium non comparere, nec in Balearibus omnino fuiſſe, ut Patiæcus affirmat: ſed auctor nullius rei quiſquam. Habes quæ, dum tu abes, locuti ſunt. Ludi interea Præneſte: ibi Hirtius, et iſti omnes: et quidem ludi dies octo. Quæ cœnæ? quæ deliciæ? Res interea fortaſſe tranſacta eſt. O miros homines! At Balbus ædificat: τί γὰρ αὐτῷ μέλει? Verum ſi quæris, homini non recta, ſed voluptaria, quærenti nonne βεβίωται? Tu interea dormis. Jam explicandum eſt πρόβλημα, ſi quid acturus es. Si quæris quid putem, ego fructum puto. Sed quid multa? jam te videbo; et quidem, ut ſpero, de via recta ad me: ſimul enim et diem Tyrannioni conſtituemus, et ſi quid aliud.

CICERO ATTICO SAL.

III. UNUM te puto minus blandum eſſe, quam me; et, ſi uterque noſtrum eſt aliquando adverſus aliquem, inter nos certe nunquam ſumus. Audi igitur me hoc ἀγοητεύτως dicentem. Ne vivam, mi Attice, ſi mihi non modo Tuſculanum, ubi cæteroqui ſum libenter, ſed μακάρων νῆσοι tanti ſunt, ut ſine te ſim totos dies. Quare obduretur hoc triduum; ut te quoque ponam in eodem πάθει: quod ita eſt profecto. Sed velim ſcire, hodiene ſtatim de auctione, aut quo die, venias. Ego me interea cum libellis: ac moleſte fero Vennonii me hiſtoriam non habere. Sed tamen ne nihil de re, nomen illud quod a Cæſare, tres habet conditiones, aut emptionem ab haſta; (perdere malo: etſi, præter turpitudinem, hoc ipſum

puto eſſe perdere) aut delegationem a mancipe, annua die; (quis erit, cui credam? aut quando iſte Metonis annus veniet?) aut Vecteni conditionem ſemiſſe. Σκέψαι igitur. Ac vereor, ne iſte jam auctionem nullam faciat, ſed ludis factis κτύπῳ ſubſidio currat, ne talis vir ἀλογηθῇ. Sed μελήσει.

Cicero Attico Sal.

IV. O GRATAS tuas mihi jucundaſque literas! quid quæris? reſtitutus eſt mihi dies feſtus. Angebar enim, quod Tiro ἐνερευθέστερον te ſibi eſſe viſum dixerat. Addam igitur, ut cenſes, unum diem. Sed de Catone πρόβλημα ἀρχιμήδειον eſt. Non aſſequor ut ſcribam, quod tui convivæ non modo libenter, ſed etiam æquo animo, legere poſſint. Quin etiam, ſi a ſententiis ejus dictis, ſi ab omni voluntate conſiliiſque, quæ de Republica habuit, recedam, ψιλῶςque velim gravitatem conſtantiamque ejus laudare; hoc ipſum ἄκουσμα ſit. Sed vere laudari ille vir non poteſt, niſi hæc ornata ſint; quod ille ea, quæ nunc ſunt, et futura viderit, et ne fierent contenderit, et, facta ne videret, vitam reliquerit. Horum quid eſt, quod Aledio probare poſſimus? Sed cura obſecro ut valeas, eamque, quam ad omnes res adhibes, in primis ad convaleſcendum adhibe prudentiam.

Cicero Attico Sal.

V. QUINTUS pater quartum, vel potius milleſimum, nihil ſapit, qui lætetur Luperco filio et Statio, ut cernat duplici dedecore cumulatam domum: addo etiam Philotimum tertium. O ſtultitiam, niſi mea major eſſet, ſingularem! Quod autem os in hanc rem ἔρανον a te? Fac non ad διψῶσαν κρήνην, ſed ad Πειρήνην, eum veniſſe; ſed ἄμπνευμα σεμνὸν Ἀλφειοῦ in te

κρήνην, ut ſcribis, haurire, in tantis ſuis præſertim anguſtiis, ποῖ ταῦτ' ἄρ' ἀποσκήψει? Sed ipſe viderit. Cato me quidem delectat, ſed etiam Baſſum Lucilium ſua. De Cælio tu quæres, ut ſcribis: ego nihil novi. Noſcenda eſt natura, non facultas modo. De Hortenſio et Virginio, tu ſi quid dubitabis: etſi quid magis placeat, ego quantum aſpicio, non facile inveneris. Cum Muſtela, quemadmodum ſcribis, cum venerit Criſpus. Ad Aulum ſcripſi, ut ea, quæ bene noſſem de auro, Piſoni demonſtrarem: tibi enim ſane aſſentio, et iſtud nimium diu duci, et omnia nunc undique contrahenda. Te quidem nihil agere, nihil cogitare aliud, niſi quod ad me pertineat, facile perſpicio; meiſque negotiis impediri cupiditatem tuam ad me veniendi. Sed mecum eſſe te puto; non ſolum quod meam rem agis, verum etiam quod videre videor, quo modo agas: neque enim ulla hora tui mihi eſt operis ignota. Tubulum Prætorem video L. Metello, Q. Maximo Coſſ. Nunc velim, P. Scævola Pontifex maximus, quibus Coſſ. Tribunus plebis. Equidem puto proximis, Cæpione et Pompeio: Prætor enim P. Furio, Sex. Atilio: dabis igitur Tribunatum, et, ſi poteris, Tubulus quo crimine. Et vide, quæſo, L. Libo, ille qui de Ser. Galba, Cenſorinone et Manilio, an T. Quintio, M' Acilio Coſſ. Tribunus plebis fuerit. Conturbat enim me, in Bruti epitoma Fannianorum ſcriptum quod erat in extremo; idque ego ſecutus, hunc Fannium, qui ſcripſit hiſtoriam, generum eſſe ſcripſeram Lælii: ſed tu me γεωμετρικῶς refelleras; te autem nunc Brutus et Fannius. Ego tamen de bono auctore Hortenſio ſic acceperam, ut apud Brutum eſt. Hunc igitur locum expedies. Ego miſi Tironem Dolabellæ obviam: is ad me Idibus revertetur. Te expectabo poſtridie. De Tullia mea tibi antiquiſſimum eſſe video; idque ita ut ſit, te vehementer rogo. Ergo et in integro omnia: ſic enim ſcribis. Mihi etſi Kalendæ vitandæ fuerunt, Nicaſionumque ἀρχέτυπα fugienda, conficiendæque tabulæ; nihil tamen tanti, ut a te abeſſem, fuit. Cum Romæ eſſem, et te jam jamque viſurum me

putarem; quotidie tamen horæ, quibus expectabam, longæ videbantur. Scis me minime eſſe blandum: itaque minus aliquanto dico, quam ſentio.

Cicero Attico Sal.

VI. De Cælio vide, quæſo, ne qua lacuna ſit in auro. Ego iſta non novi: ſed certe in collybo eſt detrimenti ſatis. Huc aurum ſi accedit: ſed quid loquor? tu videbis. Habes Hegeſiæ genus, quod Varro laudat. Venio ad Tyrannionem. Ain' tu? verum hoc fuit ſine me? At ego quoties, cum eſſem otioſus, ſine te tamen nolui? quo modo hoc ergo lues? uno ſcilicet, ſi mihi librum miſeris; quod ut facias, etiam atque etiam rogo. Etſi me non magis liber ipſe delectabit, quam tua admiratio delectavit: amo enim πάντα φιλόδημον; teque iſtam tam tenuem θεωρίαν tam valde admiratum eſſe gaudeo. Etſi tua quidem ſunt ejuſmodi omnia: ſcire enim vis; quo uno animus alitur. Sed, quæſo, quid ex iſta acuta et gravi refertur ad τέλος? Sed longa oratio eſt, et tu occupatus in meo quidem fortaſſe aliquo negotio; et pro iſto aſſo ſole, quo tu abuſus es in noſtro pratulo, a te nitidum ſolem unctumque repetemus. Sed ad prima redeo. Librum, ſi me amas, mitte: tuus eſt enim profecto, quoniam quidem eſt miſſus ad te. *Tantumne ab re tua eſt otii tibi*, ut etiam Oratorem legas? Macte virtute: mihi quidem gratum, et erit gratius, ſi non modo in libris tuis, ſed etiam in aliorum, per librarios tuos *Ariſtophanem* repoſueris pro *Eupoli*. Cæſar autem mihi irridere viſus eſt *quæſo* illud tuum, quod erat εὐπινὲς et urbanum. Ita porro te ſine cura eſſe juſſit, ut mihi quidem dubitationem omnem tolleret. Atticam doleo tam diu: ſed quoniam jam ſine horrore eſt, ſpero eſſe, ut volumus.

Cicero Attico Sal.

VII. QUÆ deſideras, omnia ſcripſi in codicillis, eoſque Eroti dedi, breviter, ſed etiam plura quam quæris; in iis de Cicerone: cujus quidem cogitationis initium tu mihi attuliſti. Locutus ſum cum eo liberaliſſime; quod ex ipſo velim, ſi modo tibi erit commodum, ſciſcitere. Sed quid differo? Expoſui te ex me detuliſſe, ecquid vellet, ecquid requireret: velle Hiſpaniam, requirere liberalitatem. De liberalitate, dixi, quantum Publilius, quantum flamen Lentulus, filio. De Hiſpania duo attuli: primum idem, quod tibi, me vereri vituperationem: non ſatis eſſe ſi hæc arma reliquiſſemus? etiam contraria? deinde fore ut angeretur, cum a fratre familiaritate et omni gratia vinceretur. Velim magis liberalitate uti mea, quam ſua libertate; ſed tamen permiſi: tibi enim intellexeram non nimis diſplicere. Ego etiam atque etiam cogitabo, atque ut idem facias rogo. Magna res et ſimplex eſt manere; illud anceps. Verum videbimus. De Balbo et in codicillis ſcripſeram, et ita cogito, ſimul ac redierit: ſin ille tardius, ego tamen triduum. Et, quod præterii, Dolabella etiam mecum.

Cicero Attico Sal.

VIII. DE Cicerone multis res placet: comes eſt idoneus. Sed de prima penſione ante videamus: adeſt enim dies, et ille currit. Scribe, quæſo, quid referat Celer egiſſe Cæſarem cum candidatis, utrum ipſe in Fœnicularium, an in Martium campum, cogitet. Et ſane ſcire velim nunquid neceſſe ſit comitiis eſſe Romæ: nam et Piliæ ſatisfaciendum eſt, et utique Atticæ.

Cicero Attico Sal.

IX. NÆ ego eſſem hîc libenter, atque id quotidie magis, ni eſſet ea cauſa, quam tibi ſuperioribus literis ſcripſi. Nihil hac ſolitudine jucundius, niſi paulum interpellaſſet Amyntæ filius : ὢ ἀπεραντολογίας ἀηδοῦς ! Cætera noli putare amabiliora fieri poſſe villa, litore, proſpectu maris, tum his rebus omnibus. Sed neque hæc digna longioribus literis ; nec erat quod ſcriberem ; et ſomnus urgebat.

Cicero Attico Sal.

X. MALE mehercule de Athamante. Tuus autem dolor humanus is quidem, ſed magnopere moderandus. Conſolationum autem multæ viæ, ſed illa rectiſſima : impetret ratio, quod dies impetratura eſt. Alexim vero curemus, imaginem Tironis, quem ægrum Romam remiſi ; et, ſi quid habet collis ἐπιδήμιον, ad me cum Tiſameno transferamus. Tota domus ſuperior vacat, ut ſcis. Hoc puto valde ad rem pertinere.

Cicero Attico Sal.

XI. MALE de Seio : ſed omnia humana tolerabilia ducenda : ipſi enim quid ſumus ? aut quam diu hæc curaturi ſumus ? Ea videamus, quæ ad nos magis pertinent, nec tamen multo, quid agamus de Senatu. Et, ut ne quid prætermittam, Cæſonius ad me literas miſit, Poſtumiam Sulpicii domum ad ſe veniſſe. De Pompeii Magni filia tibi reſcripſi nihil me hoc tempore cogitare. Alteram vero illam,

quam tu ſcribis, puto noſti. Nihil vidi fœdius. Sed adſum. Coram igitur.

Obſignata epiſtola, accepi tuas. Atticæ hilaritatem libenter audio: commotiunculis συμπάσχω.

Cicero Attico Sal.

XII. De dote tanto magis perpurga. Balbi regia conditio eſt delegandi. Quoquo modo confice: turpe eſt rem impeditam jacere. Inſula Arpinas habere poteſt germanam ἀποθέωσιν: ſed vereor ne minorem τιμὴν habere videatur. Ἐκτρόπιμος eſt. Igitur animus in hortis: quos tamen inſpiciam, cum venero. De Epicuro ut voles; etſi μεθαρμόζομαι in poſterum genus hoc perſonarum. Incredibile eſt quam ea quidam requirant: ad antiquos igitur; ἀνεμέσητον γάρ. Nihil habeo ad te quod perſcribam: ſed tamen inſtitui quotidie mittere, ut eliciam tuas literas; non quo aliquid ex his expectem; ſed neſcio quo modo tamen expecto. Quare ſive habes quid, ſive nihil habes, ſcribe tamen aliquid, teque cura.

Cicero Attico Sal.

XIII. COMMOVET me Attica; etſi aſſentior Cratero. Bruti literæ, ſcriptæ et prudenter et amice, multas mihi tamen lacrymas attulerunt. Me hæc ſolitudo minus ſtimulat, quam iſta celebritas: te unum deſidero; ſed literis non difficilius utor, quam ſi domi eſſem. Ardor tamen ille idem urget et manet, non mehercule indulgente me, ſed tamen non repugnante. Quod ſcribis de Apuleio, nihil puto opus eſſe tua contentione, nec Balbo et Oppio; quibus quidem ille receperat, mihique etiam juſſerat nuntiari, ſe moleſtum omnino non futurum. Sed cura, ut excuſer morbi cauſa in dies ſingulos.

Lænas hoc receperat. Prende C. Septimium, L. Statilium. Denique nemo negabit ſe juraturum, quem rogaris. Quod ſi erit durius, veniam, et ipſe perpetuum morbum jurabo. Cum enim mihi carendum ſit conviviis, malo id lege videri facere, quam dolore. Cocceium velim appelles; quod enim dixerat, non facit: ego autem volo aliquod emere latibulum et perfugium doloris mei.

Cicero Attico Sal.

XIV. De me excuſando apud Apuleium dederam ad te pridie literas. Nihil eſſe negotii arbitror: quemcunque appellaris, nemo negabit. Sed Septimium vide, et Lænatem, et Statilium; tribus enim opus eſt: ſed mihi Lænas totum receperat. Quod ſcribis a Junio te appellatum; omnino Cornificius locuples eſt: ſed tamen ſcire velim quando dicar ſpopondiſſe, et pro patre, anne pro filio: neque eo minus, ut ſcribis, procuratores Cornificii et Apuleium prædiatorem videbis. Quod me ab hoc mœrore recreari vis, facis, ut omnia; ſed me mihi non defuiſſe, tu teſtis es: nihil enim de mœrore minuendo ſcriptum ab ullo eſt, quod ego non domi tuæ legerim; ſed omnem conſolationem vincit dolor. Quin etiam feci, quod profecto ante me nemo, ut ipſe me per literas conſolarer: quem librum ad te mittam, ſi deſcripſerint librarii: affirmo tibi nullam conſolationem eſſe talem. Totos dies ſcribo; non quo proficiam quid: ſed tantiſper impedior, non equidem ſatis; vis enim urget: ſed relaxor tamen, omniaque nitor, non ad animum, ſed ad vultum ipſum, ſi queam, reficiendum; idque faciens interdum mihi peccare videor, interdum peccaturus eſſe, niſi faciam. Solitudo aliquid adjuvat, ſed multo plus proficeret, ſi tu tamen intereſſes; quæ mihi una cauſa eſt hinc diſcedendi: nam pro malis recte habebat. Quanquam ipſum doleo: non enim jam in me idem eſſe

poteris. Perierunt illa, quæ amabas. De Bruti ad me literis ſcripſi ad te antea: prudenter ſcriptæ; ſed nihil quo me adjuvarent. Quod ad te ſcripſit, id vellem ut ipſe adeſſet; certe aliquid, quoniam me tam valde amat, adjuvaret. Quod ſi quid ſcies, ſcribas ad me velim; maxime autem, Panſa quando. De Attica, doleo: credo tamen Cratero. Piliam angi veta: ſatis ſolitus es mœrere pro omnibus.

CICERO ATTICO SAL.

XV. APUD Apuleium, quoniam in perpetuum non placet, in dies ut excuſer videbis. In hac ſolitudine careo omnium colloquio; cumque mane me in ſilvam abſtruſi denſam et aſperam, non exeo inde ante veſperum. Secundum te, nihil eſt mihi amicius ſolitudine: in ea mihi omnis ſermo eſt cum literis: eum tamen interpellat fletus; cui repugno quoad poſſum: ſed adhuc pares non ſumus. Bruto, ut ſuades, reſcribam. Eas literas cras habebis: cum erit cui des, dabis.

CICERO ATTICO SAL.

XVI. TE tuis negotiis relictis nolo ad me venire; ego potius accedam, ſi diutius impediere. Etſi ne diſceſſiſſem quidem e conſpectu tuo, niſi me plane nihil ulla res adjuvaret. Quod ſi eſſet aliquod levamen, id eſſet in te uno; et, cum primum ab aliquo poterit eſſe, a te erit. Nunc tamen ipſum ſine te eſſe non poſſum. Sed nec tuæ domi probabatur, nec meæ poteram; nec ſi propius eſſem uſpiam, tecum tamen eſſem: idem enim te impediret, quo minus mecum eſſes, quod nunc etiam impedit. Mihi adhuc nihil prius fuit hac ſolitudine; quam vereor ne Philippus tollat: heri enim veſperi venerat. Me ſcriptio et literæ non leniunt, ſed obturbant.

CICERO ATTICO SAL.

XVII. MARCIANUS ad me ſcripſit, me excuſatum eſſe apud Apuleium a Laterenſi, Naſone, Lænate, Torquato, Strabone: iis velim meo nomine reddendas literas cures, gratum mihi eos feciſſe. Quod pro Cornificio me ab hinc amplius annis xxv ſpopondiſſe dicit Flavius; etſi reus locuples eſt, et Apuleius prædiator liberalis, tamen velim des operam, ut inveſtiges ex conſponſorum tabulis, ſitne ita. Mihi ante enim Ædilitatem meam nihil erat cum Cornificio: poteſt tamen fieri; ſed ſcire certum velim; et appelles procuratores, ſi tibi videtur. Quanquam quid ad me? veruntamen. Panſæ profectionem ſcribes cum ſcies. Atticam ſalvere jube, et eam cura, obſecro, diligenter. Piliæ ſalutem.

CICERO ATTICO SAL.

XVIII. DUM recordationes fugio, quæ quaſi morſu quodam dolorem efficiunt, refugio a te admonendo; quod velim mihi ignoſcas, cuicuimodi eſt: etenim habeo nonnullos ex iis, quos nunc lectito, auctores, qui dicant, fieri id oportere, quod ſæpe tecum egi, et quod a te approbari volo. De fano illo dico; de quo tantum, quantum me amas, velim cogites. Equidem neque de genere dubito; placet enim mihi Cluatii: neque de re; ſtatutum eſt enim: de loco nonnunquam. Velim igitur cogites. Ego, quantum his temporibus tam eruditis fieri poterit, profecto illam conſecrabo omni genere monimentorum, ab omnium ingeniis ſcriptorum, et Græcorum et Latinorum; quæ res forſitan ſit refricatura vulnus meum. Sed jam quaſi voto quodam et promiſſo me teneri puto; longumque illud tempus, cum non ero, magis me

movet, quam hoc exiguum, quod mihi tamen nimium longum videtur. Habeo enim nihil, tentatis rebus omnibus, in quo acquieſcam: nam, dum illud tractabam, de quo antea ſcripſi ad te, quaſi fovebam dolores meos. Nunc omnia reſpuo; nec quicquam habeo tolerabilius, quam ſolitudinem; quam, quod eram veritus, non obturbavit Philippus: nam, ut heri me ſalutavit, ſtatim Romam profectus eſt. Epiſtolam, quam ad Brutum, ut tibi placuerat, ſcripſi, miſi ad te: curabis cum tua perferendam. Ejus tamen miſi ad te exemplum, ut, ſi minus placeret, ne mitteres. Domeſtica quod ais ordine adminiſtrari, ſcribes quæ ſint ea. Quædam expecto. Cocceius vide ne fruſtretur: nam Libo quod pollicetur, ut Eros ſcribit, non incertum puto. De ſorte mea Sulpicio confido, et Egnatio ſcilicet. De Apuleio quid eſt quod labores, cum ſit excuſatio facilis? Tibi ad me venire, ut oſtendis, vide, ne non ſit facile: eſt enim longum iter, diſcedentemque te, quod celeriter tibi erit fortaſſe faciendum, non ſine magno dolore dimittam. Sed omnia, ut voles: ego enim, quidquid feceris, id cum recte, tum etiam mea cauſa, factum putabo. Heri cum ex aliorum literis cognoviſſem de Antonii adventu, admiratus ſum nihil eſſe in tuis: ſed erant pridie fortaſſe ſcriptæ, quam datæ. Neque iſta quidem curo: ſed tamen opinor propter prædes ſuos accucurriſſe. Quod ſcribis Terentiam de obſignatoribus mei teſtamenti loqui, primum tibi perſuade, me iſtæc non curare, neque eſſe quidquam aut parvæ curæ aut novæ loci. Sed tamen quid ſimile? illa eos non adhibuit, quos exiſtimavit quæſituros, niſi ſciſſent, quid eſſet: num id etiam mihi periculi fuit? Sed tamen faciat illa quod ego: dabo meum teſtamentum legendum cui voluerit: intelliget, non potuiſſe honorificentius a me fieri de nepote, quam fecerim. Nam quod non advocavi ad obſignandum; primum mihi non venit in mentem; deinde ea re non venit, quia nihil attinuit. Tute ſcis, (ſi modo meminiſti) me tibi tum dixiſſe, ut de tuis aliquos adduceres. Quid enim opus erat multis? equidem domeſticos

juſſeram. Tum tibi placuit, ut mitterem ad Silium; inde eſt natum, ut ad Publilium: ſed neceſſe neutrum fuit. Hoc tu tractabis ut tibi videtur.

Cicero Attico Sal.

XIX. EST hic quidem locus amœnus, et in mari ipſo, qui et Antio et Circæis aſpici poſſit: ſed ineunda nobis ratio eſt, quemadmodum in omni mutatione dominorum, qui innumerabiles fieri poſſunt in infinita poſteritate, (ſi modo hæc ſtabunt) illud, quaſi conſecratum, remanere poſſit. Equidem jam nihil egeo vectigalibus, et parvo contentus eſſe poſſum. Cogito interdum trans Tiberim hortos aliquos parare, et quidem ob hanc cauſam maxime: nihil enim video, quod tam celebre eſſe poſſit; ſed quos coram videbimus; ita tamen, ut hac æſtate fanum abſolutum ſit. Tu tamen cum Apella Chio confice de columnis. De Cocceio et Libone quæ ſcribis, approbo; maxime, quod de judicatu meo. De ſponſu ſi quid proſpexeris; et tamen quid procuratores Cornificii dicant, velim ſcire; ita ut in ea re te, cum tam occupatus ſis, non multum operæ velim ponere. De Antonio quoque Balbus ad me cum Oppio conſcripſit, idque tibi placuiſſe, ne perturbarer. Illis egi gratias: te tamen, ut jam ante ad te ſcripſi, ſcire volo, me neque iſto nuntio eſſe perturbatum, nec jam ullo perturbatum iri. Panſa ſi hodie, ut putabas, profectus eſt, poſthac jam incipito ſcribere ad me, de Bruti adventu quid expectes, id eſt, quos ad dies: id, ſi ſcies ubi jam ſit, facile conjectura aſſequere. Quod ad Tironem de Terentia ſcribis, obſecro te, mi Attice, ſuſcipe totum negotium: vides et officium agi meum quoddam, cui tu es conſcius, et, ut nonnulli putant, Ciceronis rem. Me quidem id multo magis movet, quod mihi eſt et ſanctius et antiquius; præſertim cum hoc alterum neque ſincerum neque firmum putem fore.

CICERO ATTICO SAL.

XX. NONDUM videris perſpicere, quam me nec Antonius commoverit, nec quidquam jam ejuſmodi poſſit commovere. De Terentia autem ſcripſi ad te iis literis, quas dederam pridie. Quod me hortaris, idque a cæteris deſiderari ſcribis, ut diſſimulem me tam graviter dolere; poſſumne magis, quam quod totos dies conſumo in literis? quod etſi non diſſimulationis, ſed potius leniendi et ſanandi animi, cauſa facio; tamen ſi mihi minus proficio, ſimulatione certe facio ſatis. Minus multa ad te ſcripſi, quod expectabam tuas literas ad eas, quas ad te pridie dederam: expectabam autem maxime de fano, nonnihil etiam de Terentia. Velim me facias certiorem proximis literis, Cn. Cæpio, Serviliæ Claudii pater, vivone patre ſuo naufragio perierit, an mortuo; item Rutilia vivone C. Cotta, filio ſuo, mortua ſit, an mortuo. Pertinent ad eum librum, quem de luctu minuendo ſcripſimus.

CICERO ATTICO SAL.

XXI. LEGI Bruti epiſtolam, eamque tibi remiſi, ſane non prudenter reſcriptam ad ea, quæ requiſieras. Sed ipſe viderit: quanquam illud turpiter ignorat. Catonem primum ſententiam putat de animadverſione dixiſſe; quam omnes ante dixerant, præter Cæſarem: et cum ipſius Cæſaris tam ſevera fuerit, qui tum Prætorio loco dixerit, Conſularium putat leniores fuiſſe, Catuli, Servilii, Lucullorum, Curionis, Torquati, Lepidi, Gellii, Volcatii, Figuli, Cottæ, L. Cæſaris, C. Piſonis, etiam M' Glabrionis, Silani, Murenæ, deſignatorum Conſulum. Cur ergo in ſententiam Catonis? quia verbis luculentioribus et pluribus rem eandem comprehenderat. Me

autem hic laudat, quod retulerim, non quod patefecerim, quod cohortatus ſim, quod denique ante, quam conſulerem, ipſe judicaverim: quæ omnia, quia Cato laudibus extulerat in cælum, perſcribendaque cenſuerat; idcirco in ejus ſententiam eſt facta diſceſſio. Hic autem ſe etiam tribuere multum mî putat, quod ſcripſerit, *optimum conſulem:* quis enim jejunius dixit inimicus? Ad cætera vero tibi quemadmodum reſcripſit? tantum rogat de ſenatus-conſulto ut corrigas: hoc quidem feciſſet etiamſi a Ranio admonitus eſſet. Sed hæc iterum ipſe viderit. De hortis, quoniam probas, effice aliquid: rationes meas noſti. Si vero etiam a Faberio recedit, nihil negotii eſt: ſed etiam ſine eo poſſe videor contendere. Venales certe ſunt Druſæ; fortaſſe et Lamiani et Caſſiani: ſed coram. De Terentia non poſſum commodius ſcribere, quam tu ſcribis. Officium ſit nobis antiquiſſimum: ſi quid nos fefellerit, illius malo me, quam mei, pœnitere. Oviæ C. Lollii curanda ſunt H-S c. Negat Eros poſſe ſine me; credo, quod accipienda aliqua ſit et danda æſtimatio. Vellem tibi dixiſſet: ſi enim res eſt, ut mihi ſcribit, parata, nec in eo ipſo mentitur, per te confici potuit: id cognoſcas, et conficias velim. Quod me in forum vocas; eo vocas, unde, etiam bonis meis rebus, fugiebam: quid enim mihi cum foro ſine judiciis, ſine Curia, in oculos incurrentibus iis, quos æquo animo videre non poſſum? Quod autem homines a me poſtulare ſcribis, ut Romæ ſim, neque mihi ut abſim concedere,' aut quatenus eos mihi concedere; jam pridem ſcito eſſe, cum unum te pluris, quam omnes illos, putem: ne me quidem contemno; meoque judicio multo ſtare malo, quam omnium reliquorum. Neque tamen progredior longius, quam mihi doctiſſimi homines concedunt; quorum ſcripta omnia, quæcunque ſunt in eam ſententiam, non legi ſolum, quod ipſum erat fortis ægroti, accipere medicinam; ſed in mea etiam ſcripta tranſtuli; quod certe afflicti et fracti animi non fuit. Ab his me remediis noli in iſtam turbam vocare, ne recidam.

CICERO ATTICO SAL.

XXII. DE Terentia, quod mihi omne onus imponis; non cognoſco tuam in me indulgentiam: iſta enim ſunt ipſa vulnera, quæ non poſſum tractare ſine maximo gemitu. Moderare igitur, quæſo, ut potes. Neque enim a te plus, quam potes, poſtulo: potes autem, quid veri ſit, perſpicere tu unus. De Rutilia, quoniam videris dubitare, ſcribes ad me, cum ſcies: ſed quam primum; et num Clodia D. Bruto Conſulari filio ſuo mortuo vixerit. Id de Marcello, aut certe de Poſtumia, ſciri poteſt; illud autem de M. Cotta, aut de Syro, aut de Satyro. De hortis etiam atque etiam te rogo. Omnibus meis, eorumque, quos ſcio mihi non defuturos, facultatibus (ſed potero meis) enitendum mihi eſt. Sunt etiam quæ vendere facile poſſim: ſed, ut non vendam, eique uſuram pendam, a quo emero, non plus annum, poſſum aſſequi, quod volo, ſi tu me adjuvas. Paratiſſimi ſunt Druſi: cupit enim vendere. Proximos puto Lamiæ: ſed abeſt. Tu tamen, ſi quid potes, odorare. Ne Silius quidem quidquam utitur, et is uſuris facillime ſuſtentabitur. Habe tuum negotium; nec, quid res mea familiaris poſtulet, quam ego non curo, ſed quid velim, et cur velim, exiſtima.

CICERO ATTICO SAL.

XXIII. PUTARAM te aliquid novi; quod ejuſmodi fuerat initium literarum; quamvis non curarem quid in Hiſpania fieret, tamen te ſcripturum: ſed videlicet meis literis reſpondiſti, ut de foro, et de Curia. Sed domus eſt, ut ais, forum. Quid ipſa domo mihi opus eſt, carenti foro? occidimus, occidimus, Attice, jam pridem nos quidem, ſed

nunc fatemur, poſtea quam unum, quo tenebamur, amiſimus. Itaque ſolitudines ſequor: et tamen, ſi qua me res iſto adduxerit, enitar, ſi quo modo potero, (potero autem) ut præter me nemo dolorem meum ſentiat; ſi ullo modo poterit, ne tu quidem. Atque etiam illa cauſa eſt non veniendi. Meminiſti, quid ex te Aledius quæſierit: quin etiam nunc moleſti ſunt: quid exiſtimas, ſi venero? De Terentia ita cura ut ſcribis; meque hac ad maximas ægritudines acceſſione nunc maxima libera. Et ut ſcias me ita dolere, ut non jaceam; quibus Conſulibus Carneades et ea legatio Romam venerit, ſcriptum eſt in tuo annali. Hæc nunc quæro, quæ cauſa fuerit: de Oropo, opinor; ſed certum neſcio: et, ſi ita eſt, quæ controverſiæ: præterea, qui eo tempore nobilis Epicureus fuerit Athenis, qui præfuerit hortis; qui etiam Athenis πολιτικοὶ fuerint illuſtres: quæ te etiam ex Apollodori puto poſſe invenire. De Attica moleſtum; ſed quoniam leviter, recte eſſe confido. De Gamala dubium mihi non erat: unde enim tam felix Ligus pater? nam quid de me dicam, cui ut omnia contingant, quæ volo, levari non poſſum? De Druſi hortis, quanti licuiſſe tu ſcribis, id ego quoque audieram, et, ut opinor, heri ad te ſcripſeram: ſed quanti quanti, bene emitur quod neceſſe eſt. Mihi, quoquo modo tu exiſtimas, (ſcio enim ego ipſe, quid de me exiſtimem) levatio quædam eſt, ſi minus, doloris, at officii debiti. Ad Sicam ſcripſi, quod utitur L. Cotta. Si nihil conficeretur de Tranſtiberinis, habet in Oſtienſi Cotta celeberrimo loco, ſed puſillum loci. Ad hanc rem tamen plus etiam ſatis. Id velim cogites, nec tamen iſta pretia hortorum pertimueris. Nec mihi jam argento, nec veſte, opus eſt, nec quibuſquam amœnis locis: hoc opus eſt. Video etiam, a quibus adjuvari poſſim. Sed loquere cum Silio: nihil enim eſt melius. Mandavi etiam Sicæ: reſcripſit, conſtitutum ſe cum eo habere. Scribat igitur ad me, quid egerit, et, ut tu videbis.

CICERO ATTICO SAL.

XXIV. BENE fecit A. Silius, qui tranſegerit; neque enim ei deeſſe volebam, et, quid poſſem, timebam. De Ovia confice, ut ſcribis. De Cicerone tempus eſſe jam videtur. Sed quæro, quod illi opus erit Athenis, permutarine poſſit, an ipſi ferendum ſit; de totaque re, quemadmodum et quando placeat, velim conſideres. Publius iturusne ſit in Africam, et quando, ex Aledio ſcire poteris: quæras et ad me ſcribas, velim. Et ut ad meas ineptias redeam, velim me certiorem facias, P. Craſſus, Venuleiæ filius, vivone P. Craſſo Conſulari, patre ſuo, mortuus ſit, ut ego meminiſſe videor, an poſt. Item quæro de Regillo, Lepidi filio, rectene meminerim, patre vivo mortuum. Ciſpiana explicabis, itemque Prætiana. De Attica optime it. Ei ſalutem dices, et Piliæ.

CICERO ATTICO SAL.

XXV. SCRIPSIT ad me diligenter Sica de Silio, ſeque ad te rem detuliſſe; quod tu idem ſcribis. Mihi et res et conditio placet, ſed ita, ut numerato malim, quam æſtimatione: voluptarias enim poſſeſſiones nolet Silius; Vectigalibus autem ut his poſſum eſſe contentus, quæ habeo, ſic vix minoribus. Unde ergo numerato? H-S DC exprimes ab Hermogene, cum præſertim neceſſe erit; et domi video eſſe H-S DC: reliquæ pecuniæ vel uſuram Silio pendemus, dum a Faberio, vel ab aliquo, qui Faberio debet, repræſentabimus. Erit etiam aliquid alicunde: ſed totam rem tu gubernabis. Druſianis vero hos hortis multo antepono; neque ſunt unquam comparati. Mihi crede, una me cauſa movet, in qua ſcio me τετυφῶσθαι:

ſed, ut facis, obſequere huic errori meo. Nam quod ſcribis ἐγήραμα; actum jam de iſto eſt: alia magis quæro.

Cicero Attico Sal.

XXVI. SICA, ut ſcribit, etiam ſi nihil confecerit cum A. Silio, tamen ſe ſcribit x Kal. eſſe venturum. Tuis occupationibus ignoſco; eæque mihi ſunt notæ. De voluntate tua, ut ſimul ſimus, vel ſtudio potius et cupiditate, non dubito. De Nicia quod ſcribis, ſi ita me haberem, ut ejus humanitate frui poſſem, in primis vellem illum mecum habere; ſed mihi ſolitudo et receſſus provincia eſt: quod quia facile ferebat Sica, eo magis illum deſidero. Præterea noſti Niciæ noſtri imbecillitatem, mollitiam, conſuetudinem victus. Cur ego illi moleſtus velim, cum mihi ille jucundus eſſe non poſſit? Voluntas tamen ejus mihi grata eſt. Unam rem ad me ſcripſiſti, de qua decrevi nihil tibi reſcribere; ſpero enim me a te impetraſſe, ut privares me iſta moleſtia. Piliæ et Atticæ ſalutem.

Cicero Attico Sal.

XXVII. DE Siliano negotio, etſi mihi non eſt ignota conditio, tamen hodie me ex Sica arbitror omnia cogniturum. Cottæ quod negas te noſſe; ultra Silianam villam eſt, quam puto tibi notam eſſe: villula ſordida et valde puſilla: nihil agri; ad aliam rem loci nihil; ſatis ad eam, quam quæro: ſequor celebritatem. Sed, ſi perficitur de hortis Silii, hoc eſt, ſi perficis, (eſt enim totum poſitum in te) nihil eſt ſcilicet, quod de Cotta cogitemus. De Cicerone, ut ſcribis, ita faciam: ipſi permittam de tempore: nummorum quantum opus erit ut permutetur, tu videbis. Ex Aledio, quod ſcribis,

ſi quid inveneris, ſcribes. Et ego ex tuis animadverto literis, et profecto tu ex meis, nihil habere nos, quod ſcribamus: eadem quotidie, quæ jam jamque ipſa contrita ſunt: tamen facere non poſſum, quin quotidie ad te mittam, ut tuas accipiam. De Bruto tamen, ſi quid habebis: ſcire enim jam puto, ubi Panſam expectet. Si, ut conſuetudo eſt, in prima provincia, circiter Kal. affuturus videtur. Vellem tardius: valde enim urbem fugio multas ob cauſas. Itaque id ipſum dubito, an excuſationem aliquam ad illum parem; quod quidem video facile eſſe. Sed habemus ſatis temporis ad cogitandum. Piliæ, Atticæ, ſalutem.

Cicero Attico Sal.

XXVIII. DE Silio nihilo plura cognovi ex præſente Sica, quam ex literis ejus; ſcripſerat enim diligenter: ſi igitur tu illum conveneris, ſcribes ad me, ſi quid videbitur. De quo putas ad me miſſum eſſe, ſit miſſum necne neſcio; dictum quidem mihi certe nihil eſt. Tu igitur, ut cœpiſti: et, ſi quid ita conficies, (quod equidem non arbitror fieri poſſe) ut illi probetur, Ciceronem, ſi tibi placebit, adhibebis: ejus aliquid intereſt, videri illius cauſa voluiſſe: mea quidem nihil, niſi id, quod tu ſcis; quod ego magni æſtimo. Quod me ad conſuetudinem revocas; fuit meum quidem jam pridem Rempublicam lugere; quod faciebam, ſed mitius: erat enim ubi acquieſcerem. Nunc plane nec ego victum, nec vitam illam, colere poſſum; nec in ea re quid aliis videatur, mihi puto curandum: mea mihi conſcientia pluris eſt, quam omnium ſermo. Quod me ipſe per literas conſolatus ſum, non pœnitet me quantum profecerim: mœrorem minui; dolorem nec potui, nec, ſi poſſem, vellem. De Triario bene interpretaris voluntatem meam: tu vero nihil, niſi ut illi volent. Amo illum mortuum: tutor ſum liberis: totam domum diligo. De Caſtriciano

negotio, ſi Caſtricius pro mancipiis pecuniam accipere volet, eamque ei ſolvi, ut nunc ſolvitur; certe nihil eſt commodius: ſin autem ita actum eſt, ut ipſa mancipia abduceret, non mihi videtur eſſe æquum: rogas enim me, ut tibi ſcribam, quid mihi videatur. Nolo enim negotii Quintum fratrem quidquam habere; quod, videor mihi intellexiſſe, tibi idem videri. Publius, ſi æquinoctium expectat, ut ſcribis Aledium dicere, navigaturus videtur: mihi autem dixerat per Siciliam. Utrum, et quando, velim ſcire. Et velim aliquando, cum erit tuum commodum, Lentulum puerum viſas, eique de mancipiis, quæ tibi videbitur, attribuas. Piliæ, Atticæ, ſalutem.

Cicero Attico Sal.

XXIX. SILIUS, ut ſcribis, hodie: cras igitur, vel potius cum poteris, ſcribes, ſi quid erit, cum videris. Nec ego Brutum vito, nec tamen ab eo levationem ullam expecto: ſed erant cauſæ, cur hoc tempore iſtic eſſe nollem: quæ ſi manebunt, quærenda erit excuſatio ad Brutum; et, ut nunc eſt, manſuræ videntur. De hortis quæſo explica. Caput illud eſt, quod ſcis: ſequitur, ut etiam mihi ipſi quiddam opus ſit; nec enim eſſe in turba poſſum, nec a vobis abeſſe. Huic meo conſilio nihil reperio iſto loco aptius: et de hac re quid tui conſilii ſit, mihi perſuaſum eſt, et eo magis, quod idem intellexi tibi videri, me ab Oppio et Balbo valde diligi. Cum iis communices quanto opere et quare velim hortos; ſed id ita poſſe, ſi expediatur illud Faberianum. Sintne igitur auctores futuri; ſi qua etiam jactura facienda ſit in repræſentando, quoad poſſunt adduci: totum enim illud deſperatum. Denique intelliges, ecquid inclinent ad hoc meum conſilium adjuvandum. Si quid erit, magnum eſt adjumentum: ſi minus, quacunque ratione contendamus. Vetus illud ἐγγήραμα, quemadmodum ſcripſiſti, vel ἐντάφιον, putato. De illo Oſtienſi

nihil eſt cogitandum. Si hoc non aſſequimur; (a Lamia non puto poſſe) Damaſippi experiendum eſt.

Cicero Attico Sal.

XXX. QUÆRO, quid ad te ſcribam; ſed nihil eſt: eadem quotidie. Quod Lentulum inviſis, valde gratum: pueros attribue ei, quot et quos videbitur. De Silii voluntate vendendi, et de eo quanti, tu vereri videris, primum ne nolit, deinde ne tanti. Sica aliter: ſed tibi aſſentior. Quare, ut ei placuit, ſcripſi ad Egnatium. Quod Silius te cum Clodio loqui vult; potes id mea voluntate facere; commodiuſque eſt, quam, quod ille a me petit, me ipſum ſcribere ad Clodium. De mancipiis Caſtricianis, commodiſſimum eſſe credo, tranſigere Egnatium; quod ſcribis te ita futurum putare. Cum Ovia, quæſo vide ut conficiatur. Quoniam, ut ſcribis, nox erat, in hodierna epiſtola plura expecto.

Cicero Attico Sal.

XXXI. SILIUM mutaſſe ſententiam Sica mirabatur. Equidem magis miror, quod, cum in filium cauſam conferret, quæ mihi non injuſta videtur, (habet enim qualem vult) ais te putare, ſi addiderimus aliud, a quo refugiat, cum ab ipſo id fuerit deſtinatum, venditurum. Quæris a me, quod ſummum pretium conſtituam, et quantum anteire iſtos hortos Druſi; acceſſi nunquam: Coponianam villam et veterem et non magnam novi; ſilvam nobilem; fructum autem neutrius; quod tamen puto nos ſcire oportere. Sed mihi utrivis iſtorum tempore magis meo, quam ratione, æſtimandi ſunt. Poſſim autem aſſequi necne, tu velim cogites. Si enim Faberianum venderem, explicare vel repræſentatione non dubitarem de

Silianis, ſi modo adduceretur ut venderet: ſi venales non haberet, tranſirem ad Druſum, vel tanti, quanti Egnatius illum velle tibi dixit: magno etiam adjumento nobis Hermogenes poteſt eſſe in repræſentando. At tu concede mihi, quæſo, ut eo animo ſim, quo is debeat eſſe, qui emere cupiat; et tamen ſervio ita cupiditati et dolori meo, ut a te regi velim. Egnatius mihi ſcripſit. Is ſi quid tecum locutus erit, (commodiſſime enim per eum agi poteſt) ad me ſcribes; et id agendum puto: nam cum Silio non video confici poſſe. Piliæ et Atticæ ſalutem. Hæc ad te mea manu. Vide, quæſo, quid agendum ſit.

Cicero Attico Sal.

XXXII. PUBLILIA ad me ſcripſit, matrem ſuam cum Publilio loqui, eam ad me cum illo venturam, et ſe una, ſi ego paterer: orat multis et ſupplicibus verbis ut liceat, et ut ſibi reſcribam. Res quam moleſta ſit, vides. Reſcripſi, me etiam gravius eſſe affectum, quam tum, cum illi dixiſſem, me ſolum eſſe velle; quare nolle me hoc tempore eam ad me venire. Putabam, ſi nihil reſcripſiſſem, illam cum matre venturam: nunc non puto. Apparebat enim illas literas non eſſe ipſius. Illud autem, quod fore video, ipſum volo vitare, ne illæ ad me veniant; et una eſt vitatio, ut ego nollem: ſed neceſſe eſt. Te hoc nunc rogo ut explores, ad quam diem hîc ita poſſim eſſe, ut ne opprimar. Ages, ut ſcribis, temperate. Ciceroni velim hoc proponas, ita tamen, ſi tibi non iniquum videbitur, ut ſumptus hujus peregrinationis, quibus, ſi Romæ eſſet, domumque conduceret, quod facere cogitabat, facile contentus futurus erat, accommodet ad mercedes Argileti et Aventini: et cum ei propoſueris, ipſe velim reliqua moderere, quemadmodum ex iis mercedibus ſuppeditemus ei quod opus ſit. Præſtabo, nec Bibulum, nec Acidinum, nec

Meſſallam, quos Athenis futuros audio, majores ſumptus facturos, quam quod ex eis mercedibus recipietur. Itaque velim videas primum, conductores qui ſint, et quanti; deinde ut ſit qui ad diem ſolvat; et quid viatici, quid inſtrumenti, ſatis ſit. Jumento certe Athenis nihil opus eſt: quibus autem in via utatur, domi ſunt plura, quam opus erat; quod etiam tu animadvertis.

Cicero Attico Sal.

XXXIII. EGO, ut heri ad te ſcripſi, ſi et Silius is fuerit, quem tu putas, nec Druſus facilem ſe præbuerit, Damaſippum velim aggrediare. Is, opinor, ita partes fecit in ripa neſcio quotenorum jugerum, ut certa pretia conſtitueret; quæ mihi nota non ſunt: ſcribes ad me igitur, quidquid egeris. Vehementer me ſollicitat Atticæ noſtræ valetudo; ut verear etiam ne qua culpa ſit: ſed et pædagogi probitas, et medici aſſiduitas, et tota domus in omni genere diligens, me rurſus id ſuſpicari vetat. Cura igitur: plura enim non poſſum.

Cicero Attico Sal.

XXXIV. EGO hîc vel ſine Sica (Tironi enim melius eſt) facillime poſſem eſſe, ut in malis: ſed, cum ſcribas videndum mihi eſſe ne opprimar, ex quo intelligam, te certum diem illius profectionis non habere; putavi eſſe commodius, me iſtuc venire; quod idem video tibi placere. Cras igitur in Sicæ ſuburbano: inde, quemadmodum ſuades, puto me in Ficulenſi fore. Quibus de rebus ad me ſcripſiſti, quoniam ipſe venio, coram videbimus. Tuam quidem et in agendis noſtris rebus, et in conſiliis ineundis mihique dandis, in

ipſis literis, quas mittis, benevolentiam, diligentiam, prudentiam, mirifice diligo.

Cicero Attico Sal.

XXXV. TU tamen, ſi quid cum Silio, vel illo ipſo die, quo ad Sicam venturus ero, certiorem me velim facias, et maxime cujus loci detractionem fieri velit; quod enim ſcribis, extremi, vide ne is ipſe locus ſit, cujus cauſa de tota re, ut ſcis, eſt a nobis cogitatum. Hirtii epiſtolam tibi miſi, et recentem, et benevole ſcriptam. Ante, quam a te proxime diſceſſi, nunquam mihi venit in mentem, quo plus inſumptum in monumentum eſſet, quam neſcio quid, quod lege conceditur, tantundem populo dandum eſſe: quod non magnopere moveret, niſi neſcio quomodo, ἀλόγως fortaſſe, nollem illud ullo nomine, niſi fani, appellari: quod ſi volumus, vereor ne aſſequi non poſſimus, niſi mutato loco. Hoc quale ſit, quæſo conſidera. Nam etſi minus urgeor, meque ipſe propemodum collegi; tamen indigeo tui conſilii. Itaque te vehementer etiam atque etiam rogo, magis quam a me vis, aut pateris, te rogari, ut hanc cogitationem toto pectore amplectare.

Cicero Attico Sal.

XXXVI. FANUM fieri volo; neque hoc mihi erui poteſt: ſepulcri ſimilitudinem effugere non tam propter pœnam legis ſtudeo, quam ut maxime aſſequar ἀποθέωσιν: quod poteram, ſi in ipſa villa facerem. Sed, ut ſæpe locuti ſumus, commutationes dominorum reformido: in agro ubicunque fecero, mihi videor aſſequi poſſe, ut poſteritas habeat religionem. Hæ meæ tibi ineptiæ (fateor enim) ferendæ ſunt. Non habeo, ne me quidem ipſum, quicum tam audacter communicem,

quam te. Si tibi res, ſi locus, ſi inſtitutum, placet, lege, quæſo, legem, mihique eam mitte. Si quid in mentem veniet, quo modo eam effugere poſſimus, utemur. Ad Brutum ſi quid ſcribes, niſi alienum putabis, objurgato eum, quod in Cumano eſſe noluerit propter eam cauſam, quam tibi dixit: cogitanti enim mihi nihil tam videtur potuiſſe facere ruſtice. Et, ſi tibi placebit ſic agere de fano ut cœpimus, velim cohortere et exacuas Cluatium: nam, etiam ſi alio loco placebit, illius nobis opera conſilioque utendum puto. Tu ad villam fortaſſe cras.

Cicero Attico Sal.

XXXVII. A TE heri duas epiſtolas accepi, alteram pridie datam Hilaro, alteram eodem die tabellario; accepique ab Ægypta liberto eodem die, Piliam et Atticam plane belle ſe habere. Hæ literæ mihi redditæ ſunt tertio decimo die. Quod mihi Bruti literas, gratum; ad me quoque miſit: eam ipſam ad te epiſtolam miſi, et ad eam exemplum mearum literarum. De fano, ſi nihil mihi hortorum invenis, (qui quidem tibi inveniendi ſunt, ſi me tanti facis, quanti certe facis) valde probo rationem tuam de Tuſculano. Quamvis prudens ad cogitandum ſis, ſicut es, tamen, niſi magnæ curæ tibi eſſet, ut ego conſequerer id, quod magnopere vellem, nunquam ea res tibi tam belle in mentem venire potuiſſet. Sed neſcio quo pacto celebritatem requiro: itaque hortos mihi conficias, neceſſe eſt. Maxima eſt in Scapulæ celebritas; propinquitas præterea ubi ſis, ne totum diem in villam. Quare, antequam diſcedis, Othonem, ſi Romæ eſt, convenias pervelim. Si nihil erit, etſi tu meam ſtultitiam conſueſti ferre, eo tamen progrediar, uti ſtomachere: Druſus enim certe vendere vult. Si ergo aliud erit, non mea erit culpa, niſi emero; qua in re ne labar, quæſo provide. Providendi autem una ratio eſt, ſi quid de Scapulanis poſſumus. Et velim me certiorem facias,

quam diu in ſuburbano ſis futurus. Apud Terentiam gratia opus eſt nobis tua, tuaque auctoritate: ſed facies, ut videbitur: ſcio enim, ſi quid mea interſit, tibi majori curæ ſolere eſſe, quam mihi. Hirtius ad me ſcripſit, Sex. Pompeium Corduba exiſſe, et fugiſſe in Hiſpaniam citeriorem, Cnæum fugiſſe neſcio quo: neque enim curo. Nihil præterea novi. Literas Narbone dedit XIV Kal. Mai. Tu mihi de Caninii naufragio, quaſi dubia miſiſti: ſcribas igitur, ſi quid erit certius. Quod me a mœſtitia avocas, multum levaris, ſi locum ſano dederis. Multa mihi εἰς ἀποθέωσιν in mentem veniunt; ſed loco valde opus eſt: quare etiam Othonem vide.

Cicero Attico Sal.

XXXVIII. NON dubito, quin occupatiſſimus fueris, qui ad me nihil literarum: ſed homo nequam, qui tuum commmodum non expectarit, cum ob eam unam cauſam miſſus eſſet. Nunc quidem, niſi quid te tenuit, ſuſpicor te eſſe in ſuburbano. At ego hîc ſcribendo dies totos nihil equidem levor, ſed tamen aberro. Aſinius Pollio ad me ſcripſit de impuro noſtro cognato: quod Balbus minor nuper ſatis plane, Dolabella obſcure, hic apertiſſime. Ferrem graviter, ſi novæ ægrimoniæ locus eſſet. Sed tamen ecquid impurius? O hominem cavendum! quanquam mihi quidem . . . Sed tenendus dolor eſt. Tu, quoniam neceſſe nihil eſt, ſic ſcribes aliquid, ſi vacabis. Quod putas oportere pervideri jam animi mei firmitatem, graviuſque quoſdam ſcribis de me loqui, quam aut te ſcribere, aut Brutum: ſi, qui me fractum eſſe animo et debilitatum putant, ſciant quid literarum et cujus generis conficiam; credo, ſi modo homines ſint, exiſtiment me, ſive ita levatus ſim, ut animum vacuum ad res difficiles ſcribendas afferam, reprehendendum non eſſe; ſive hanc aberrationem a dolore delegerim, quæ maxime liberaliſſima, doctoque homine

digniſſima, laudari me etiam oportere. Sed cum ego faciam omnia, quæ facere poſſim ad me adjuvandum; tu effice id, quod video te non minus, quam me, laborare. Hoc mihi debere videor, neque levari poſſe, niſi ſolvero, aut videro me poſſe ſolvere, id eſt, locum, qualem volo, invenero. Heredes Scapulæ, ſi iſtos hortos, ut ſcribis tibi Othonem dixiſſe, partibus quatuor factis, liceri cogitant; nihil eſt ſcilicet emptori loci: ſin venibunt, quid fieri poſſit, videbimus. Nam ille locus publicatus, qui eſt Trebonii et Cuſinii, erat ad me allatus: ſed ſcis aream eſſe: nullo pacto probo. Clodiæ ſane placent; ſed non puto eſſe venales. De Druſi hortis, quamvis ab iis abhorreas, ut ſcribis, tamen eo confugiam, niſi quid inveneris. Ædificatio me non movet: nihil enim aliud ædificabo, niſi id quod etiam ſi illos non habuero. Κῦρος δ', ε, mihi ſic placuit, ut cætera Antiſthenis, hominis acuti magis, quam eruditi.

CICERO ATTICO SAL.

XXXIX. TABELLARIUS ad me cum ſine literis tuis veniſſet, exiſtimavi tibi eam cauſam non ſcribendi fuiſſe, quod pridie ſcripſiſſes ea ipſa, ad quæ reſcripſi hac epiſtola. Expectaram tamen aliquid de literis Aſinii Pollionis: ſed nimium ex meo otio tuum ſpecto. Quanquam tibi remitto, niſi quid neceſſe erit, neceſſe ne habeas ſcribere, niſi eris valde otioſus. De tabellariis facerem quod ſuades, ſi eſſent ullæ neceſſariæ literæ, ut erant olim, cum brevioribus diebus, tamen quotidie reſpondebant tempori tabellarii; et erat aliquid, Silius, Druſus, alia quædam. Nunc, niſi Otho extitiſſet, quod ſcriberemus non erat. Id ipſum dilatum eſt: tamen allevor, cum loquor tecum abſens, et multo etiam magis, cum tuas literas lego. Sed quoniam et abes (ſic enim arbitror) et

ſcribendi neceſſitas nulla eſt, conquieſcent literæ, niſi quid novi extiterit.

Cicero Attico Sal.

XL. QUALIS futura ſit Cæſaris vituperatio contra laudationem meam perſpexi ex eo libro, quem Hirtius ad me miſit, in quo colligit vitia Catonis, ſed cum maximis laudibus meis. Itaque miſi librum ad Muſcam, ut tuis librariis daret: volo enim eum divulgari; quod quo facilius fiat, imperabis tuis. Συμβουλευτικὸν ſæpe conor: nihil reperio; et quidem mecum habeo et Ἀριστοτέλους et Θεοπόμπου πρὸς Ἀλέξανδρον: ſed quid ſimile? illi et quæ ipſis honeſta eſſent ſcribebant, et grata Alexandro: ecquid tu ejuſmodi reperis? mihi quidem nihil in mentem venit. Quod ſcribis te vereri, ne et gratia et auctoritas noſtra hoc meo mœrore minuatur; ego, quid homines aut reprehendant, aut poſtulent, neſcio: ne doleam? quî poteſt? ne jaceam? quis unquam minus? dum tua me domus levabat, quis a me excluſus? quis venit, qui offenderetur? Aſturam ſum a te profectus: legere iſti læti, qui me reprehendunt, tam multa non poſſunt, quam ego ſcripſi: quam bene, nihil ad rem. Sed genus ſcribendi id fuit, quod nemo abjecto animo facere poſſet. Triginta dies in hortis fui: quis aut congreſſum meum, aut facilitatem ſermonis, deſideravit? nunc ipſum, ea lego, ea ſcribo, ut ii, qui mecum ſunt, difficilius otium ferant, quam ego laborem. Si quis requirit, cur Romæ non ſim: quia diſceſſus eſt. Cur non ſim in his meis prædiolis, quæ ſunt hujus temporis: quia frequentiam illam non facile ferrem. Ibi ſum igitur, ubi is, qui optimas Baias habebat, quotannis hoc tempus conſumere ſolebat. Cum Romam venero, nec vultu, nec oratione, reprehendar. Hilaritatem illam, qua hanc triſtitiam temporum condiebamus, in perpetuum amiſi: conſtantia et firmitas nec animi, nec orationis,

requiretur. De hortis Scapulanis hoc videtur effici poſſe, aliud tua gratia, aliud noſtra, ut præconi ſubjiciantur. Id niſi fit, excludemur: ſin ad tabulam venimus, vincemus facultates Othonis noſtra cupiditate. Nam quod ad me de Lentulo ſcribis, non eſt in eo. Faberiana modo res certa ſit, tuque enitare, quod facis; quod volumus, conſequemur. Quod quæris, quam diu hîc; paucos dies: ſed certum non habeo. Simul ac conſtituero, ad te ſcribam: et tu ad me, quam diu in ſuburbano ſis futurus. Quo die ego ad te hæc miſi, de Pilia et Attica mihi quoque eadem, quæ ſcribis, et ſcribuntur, et nuntiantur.

Cicero Attico Sal.

XLI. NIHIL erat quod ſcriberem: ſcire tamen volebam, ubi eſſes; ſi abes, aut abſuturus es, quando rediturus eſſes: facies igitur me certiorem. Et quod tu ſcire volebas, ego quando ex loco; poſtridie Idus Lanuvii conſtitui manere: inde poſtridie in Tuſculano, aut Romæ: utrum ſim facturus, eo ipſo die ſcies. Scis, quam ſit φιλαίτιον συμφορὰ, minime in te quidem: ſed tamen avide ſum affectus de fano; quod niſi, non dico, effectum erit, ſed fieri videro, (audebo hoc dicere; et tu, ut ſoles, accipies) incurſabit in te dolor meus, non jure ille quidem; ſed tamen feres hoc ipſum, quod ſcribo, ut omnia mea fers, ac tuliſti. Omnes tuas conſolationes unam hanc in rem velim conferas. Si quæris, quid optem; primum Scapulæ, deinde Clodiæ; poſtea, ſi Silius nolet, Druſus aget injuſte, Cuſinii et Trebonii. Puto Terentium eſſe dominum; Rebilum fuiſſe certe ſcio. Sin autem tibi Tuſculanum placet, ut ſignificaſti quibuſdam literis, tibi aſſentiar. Hoc quidem utique perficies, ſi me levari vis; quem jam etiam gravius accuſas, quam patitur tua conſuetudo; ſed facis ſummo amore, et victus fortaſſe vitio meo: ſed tamen,

ſi me levari vis, hæc eſt ſumma levatio, vel (ſi verum ſcire vis) una. Hirtii epiſtolam ſi legeris, quæ mihi quaſi πρόπλασμα videtur ejus vituperationis, quam Cæſar ſcripſit de Catone; facies me, quid tibi viſum ſit, ſi tibi erit commodum, certiorem. Redeo ad fanum. Niſi hac æſtate abſolutum erit, quam vides integram reſtare, ſcelere me liberatum non putabo.

Cicero Attico Sal.

XLII. NULLUM a te deſideravi diem literarum: videbam enim quæ ſcribis; et tamen ſuſpicabar, vel potius intelligebam, nihil fuiſſe, quod ſcriberes. A. d. VI Id. vero abeſſe te putabam, et plane videbam nihil te habere. Ego tamen ad te fere quotidie mittam: malo enim fruſtra, quam te non habere, cui des, ſi quid forte ſit, quod putes me ſcire oportere. Itaque accepi VI Id. literas tuas inanes: quid enim habebas, quod ſcriberes? Mî tamen illud, quidquid erat, non moleſtum fuit, nihil aliud ſcire me, novi te nihil habere. Scripſiſti tamen neſcio quid de Clodia. Ubi ergo ea eſt? aut quando ventura? placet mihi res ſic, ut ſecundum Othonem nihil magis. Sed neque hanc vendituram puto: delectatur enim, et copioſa eſt: et illud alterum quam ſit difficile, te non fugit. Sed obſecro enitamur, ut aliquid ad id, quod cupio, excogitemus. Ego me hinc poſtridie exiturum puto, ſed aut in Tuſculanum, aut domum; inde fortaſſe Arpinum: cum certum ſciero, ſcribam ad te. Venerat mihi in mentem monere te, ut id ipſum, quod facis, faceres: putabam enim commodius te idem iſtud domi agere poſſe, interpellatione ſublata.

Cicero Attico Sal.

XLIII. EGO poſtridie Idus, ut ſcripſi ad te ante, Lanuvii manere conſtitui; inde aut Romæ, aut in Tuſculano: ſcies ante utrumque. Quod ſiles recte mî illam rem fore levamento; bene facis; cum id eſſet, mihi crede, perinde, ut exiſtimare tu non poſſes. Res indicat, quanto opere id cupiam, cum tibi audeam confiteri; quem id non ita valde probare arbitrer. Sed ferendus tibi in hoc meus error: ferendus? immo vero etiam adjuvandus. De Othone, diffido; fortaſſe, quia cupio. Sed tamen major etiam res eſt, quam facultates noſtræ, præſertim adverſario et cupido, et locuplete, et herede. Proximum eſt, ut velim Clodiæ. Sed, ſi iſta minus confici poſſunt, effice quidvis. Ego me majore religione, quam quiſquam fuit ullius voti, obſtrictum puto. Videbis etiam Trebonianos; etſi abſunt domini. Sed, ut ad te heri ſcripſi, conſiderabis etiam de Tuſculano, ne æſtas effluat; quod certe non eſt committendum.

Cicero Attico Sal.

XLIV. ET Hirtium aliquid ad te *συμπαθῶς* de me ſcripſiſſe facile patior, (fecit enim humane) et te ejus epiſtolam ad me non miſiſſe, multo facilius; tu enim etiam humanius. Illius librum, quem ad me miſit de Catone, propterea volo divulgari a tuis, ut ex iſtorum vituperatione ſit illius major laudatio. Quod per Muſtellam agis, habes hominem valde idoneum, meique ſane ſtudioſum jam inde a Pontiano. Perfice igitur aliquid. Quid autem aliud, niſi ut aditus ſit emptori? quod per quemvis heredem poteſt effici: ſed Muſtellam id perfecturum, ſi rogaris, puto. Mihi vero et locum,

quem opto, ad id, quod volumus, dederis, et præterea ἐγγήραμα. Nam illa Silii et Druſi non ſatis οἰκοδεσποτικὰ mihi videntur: quid enim ſedere totos dies in villa iſta? Igitur malim primum Othonis, deinde Clodiæ. Si nihil fiet, aut Druſo ludus eſt ſuggerendus, aut utendum Tuſculano. Quod domi te incluſiſti, ratione feciſti: ſed, quæſo, confice, et te vacuum redde nobis. Ego hinc, ut ſcripſi antea, poſtridie Id. Lanuvium, deinde poſtridie in Tuſculano. Contudi enim animum, et fortaſſe vici, ſi modo permanſero. Scies igitur fortaſſe cras, ſummum perendie. Sed quid eſt quæſo? Philotimus nec Carteiæ Pompeium teneri, (qua de re literarum ad Clodium Patavinum miſſarum exemplum mihi Oppius et Balbus miſerant, ſe id factum arbitrari) bellumque narrat reliquum ſatis magnum. Solet omnino eſſe Fulviaſter: ſed tamen, ſi quid habes. Volo etiam de naufragio Caniniano ſcire, quid ſit.

Cicero Attico Sal.

XLV. EGO hîc duo magna συντάγματα abſolvi: nullo enim alio modo a miſeria quaſi aberrare poſſum. Tu mihi, etiam ſi nihil erit, quod ſcribas, (quod fore ita video) tamen idipſum ſcribas velim, te nihil habuiſſe, quod ſcriberes, dum modo ne his verbis. De Attica, optime. Ἀκηδία tua me movet: etſi ſcribis nihil eſſe. In Tuſculano eo commodius ero, quod et crebrius tuas literas accipiam, et te ipſum nonnunquam videbo. Nam cæteroqui ἀνεκτότερα erant Aſturæ; nec hæc, quæ refricant, hîc me magis angunt: etſi tamen, ubicunque ſum, illa ſunt mecum. De Cæſare vicino ſcripſeram ad te, quia cognoram ex tuis literis. Eum σύνναον Quirini malo, quam Salutis. Tu vero pervulga Hirtium: id enim ipſum putaram, quod ſcribis; ut, cum ingenium amici noſtri probaretur, ὑπόθεσις vituperandi Catonis irrideretur.

Cicero Attico Sal.

XLVI. VINCAM, opinor, animum, et Lanuvio pergam in Tuſculanum. Aut enim mihi in perpetuum fundo illo carendum eſt; (nam dolor idem manebit, tantum mediocrius) aut neſcio quid interſit, utrum illuc nunc veniam, an ad decem annos: neque enim iſta major admonitio, quam quibus aſſidue conficior et dies et noctes. Quid ergo? inquies: nihil literæ? In hac quidem re, vereor ne etiam contra; nam eſſem fortaſſe durior: exculto enim animo nihil agreſte, nihil inhumanum eſt.

Cicero Attico Sal.

XLVII. TU igitur, ut ſcripſiſti; nec id incommodo tuo: vel binæ enim poterunt literæ: occurram etiam, ſi neceſſe erit. Ergo id quidem, ut poteris. De Muſtella, ut ſcribis; etſi magnum opus eſt: eo magis delabor ad Clodiam. Quanquam in utroque Faberianum nomen explorandum eſt: de quo, nihil nocuerit, ſi aliquid cum Balbo eris locutus; et quidem, ut res eſt, emere nos velle, nec poſſe ſine iſto nomine, nec audere re incerta. Sed quando Clodia Romæ futura eſt, et quia tanti rem æſtimas, eo prorſus ſpecto; non quin illud malim; ſed et magna res eſt, et difficile certamen cum cupido, cum locuplete, cum herede; etſi de cupiditate nemini concedam: cæteris rebus inferiores ſumus. Sed hæc coram. Hirtii librum, ut facis, divulga. De Philotimo idem et ego arbitrabar. Domum tuam pluris video futuram vicino Cæſare. Tabellarium meum hodie expectamus. Nos de Pilia et Attica certiores faciet.

CICERO ATTICO SAL.

XLVIII. DOMI te libenter eſſe, facile credo: ſed velim ſcire, quid tibi reſtet, aut jamne confeceris. Ego te in Tuſculano expecto, eoque magis, quod Tironi ſtatim te venturum ſcripſiſti, et addidiſti, te putare opus eſſe. Sentiebam omnino, quantum mihi præſens prodeſſes; ſed multo magis poſt diſceſſum tuum ſentio. Quamobrem, ut ante ad te ſcripſi, aut ego ad te totus, aut tu ad me; quod licebit.

CICERO ATTICO SAL.

XLIX. HERI non multo poſt quam tu a me diſceſſiſti, puto, quidam urbani, ut videbantur, ad me mandata et literas attulerunt a C. Mario C. F. C. N. Multis verbis agere mecum per cognationem, quæ mihi ſecum eſſet, per eum Marium, quem ſcripſiſſem, per eloquentiam L. Craſſi, avi ſui, ut ſe defenderem; cauſamque ſuam mihi perſcripſit. Reſcripſi patrono illi nihil opus eſſe, quoniam Cæſaris, propinqui ejus, omnis poteſtas eſſet, viri optimi, et hominis liberaliſſimi: me tamen ei fauturum. O tempora! fore, cum dubitet Curtius Conſulatum petere? Sed hæc hactenus. De Tirone, mihi curæ eſt: ſed jam ſciam, quid agat: heri enim miſi, qui videret; cui etiam ad te literas dedi. Epiſtolam ad Cæſarem tibi miſi. Horti quam in diem proſcripti ſint, velim ad me ſcribas.

Cicero Attico Sal.

L. UT me levarat tuus adventus, ſic diſceſſus afflixit. Quare cum poteris, id eſt, cum Sexti auctioni operam dederis, reviſes nos: vel unus dies mihi erit utilis; quid dicam, gratus? Ipſe Romam venirem, ut una eſſemus, ſi ſatis conſilium quadam de re haberem.

Cicero Attico Sal.

LI. TIRONEM habeo citius, quam verebar: venit etiam Nicias; et Valerium hodie audiebam eſſe venturum. Quamvis multi ſint, magis tamen ero ſolus, quam ſi unus eſſes: ſed expecto te, a Peduceo utique. Tu autem ſignificas aliquid etiam ante: verum id quidem, ut poteris. De Virgilio, ut ſcribis; hoc tamen velim ſcire, quando auctio. Epiſtolam ad Cæſarem mitti video tibi placere. Quid quæris? mihi quoque hoc idem maxime placuit, et eo magis, quod nihil eſt in ea, niſi optimi civis; ſed ita optimi, ut tempora, quibus parere omnes πολιτικοὶ præcipiunt. Sed ſcis ita nobis eſſe viſum, ut iſti ante legerent: tu igitur id curabis. Sed, niſi plane iis intelliges placere, mittenda non eſt. Id autem utrum illi ſentiant, anne ſimulent, tu intelliges: mihi ſimulatio pro repudiatione fuerit. Τȣ͂το δὲ μηλώσῃ. De Cærellia quid tibi placeret, Tiro mihi narravit: debere, non eſſe dignitatis meæ; perſcriptionem tibi placere: hoc metuere, alterum in metu non ponere. Sed et hæc et multa alia coram. Suſtinenda tamen, ſi tibi videbitur, ſolutio eſt nominis Cærelliani, dum et de Metone et de Faberio ſciamus.

Cicero Attico Sal.

LII. LUCIUM Tullium Montanum noſti, qui cum Cicerone profectus eſt. Ab ejus ſororis viro literas accepi, Montanum Planco debere, quod præs pro Flaminio ſit, H-S xxv : de ea re neſcio quid te a Montano rogatum. Sane velim, ſive Plancus eſt rogandus, ſive qua re potes illum juvare, juves : pertinet ad noſtrum officium. Si res tibi forte notior eſt, quam mihi, aut ſi Plancum rogandum putas ; ſcribas ad me velim, ut, quid rei ſit, et quid rogandum, ſciam. De epiſtola ad Cæſarem quid egeris, expecto. De Silio non ita ſane laboro. Tu mî aut Scapulanos, aut Clodianos, efficias neceſſe eſt. Sed neſcio quid videris dubitare de Clodia ; utrum quando veniat, an ſintne venales ? Sed quid eſt, quod audio, Spintherem feciſſe divortium ? De lingua Latina ſecuri es animi, dices, qui talia conſcribis. Ἀπόγραφα ſunt : minore labore fiunt : verba tantum affero, quibus abundo.

Cicero Attico Sal.

LIII. EGO, etſi nihil habeo, quod ad te ſcribam, ſcribo tamen, quia tecum loqui videor. Hîc nobiſcum ſunt Nicias et Valerius. Hodie tuas literas expectabamus matutinas : erunt fortaſſe alteræ poſtmeridianæ, niſi te Epiroticæ literæ impedient ; quas ego non interpello. Miſi ad te epiſtolas ad Marcianum, et ad Montanum : eas in eundem faſciculum velim addas, niſi forte jam dediſti.

EPISTOLARUM

AD ATTICUM

LIBER XIII.

Cicero Attico Sal.

I. AD Ciceronem ita ſcripſiſti, ulli ut neque ſeverius, neque temperatius, ſcribi potuerit, nec magis, quemadmodum ego maxime vellem : prudentiſſime etiam ad Tullios : quare aut iſta proficient, aut aliud agamus. De pecunia vero video a te omnem diligentiam adhiberi, vel potius jam adhibitam : quod ſi efficis, a te hortos habebo. Nec vero ullum genus poſſeſſionis eſt, quod malim, maxime ſcilicet ob eam cauſam, quæ ſuſcepta eſt ; cujus feſtinationem mihi tollis, quoniam de æſtate polliceris, vel potius recipis : deinde etiam ad *καταβίωσιν* mœſtitiamque minuendam nihil mihi reperiri poteſt aptius. Cujus rei cupiditas impellit me interdum, ut te hortari velim : ſed me ipſe revoco ; non enim dubito, quin, quod me valde velle putes, in eo tu me ipſum cupiditate vincas. Itaque iſtuc jam pro facto habeo. Expecto quid iſtis placeat de epiſtola ad Cæſarem. Nicias te, ut debet, amat, vehementerque tua ſui memoria delectatur. Ego vero Peduceum noſtrum vehementer diligo. Nam ecquanti patrem feci, totum in hunc : ipſum per ſe æque amo, atque illum amavi : te vero plurimum, qui hoc ab utroque noſtrum fieri velis. Si hortos inſpexeris, et ſi de epiſtola certiorem me feceris, dederis mihi

quod ad te ſcribam : ſin minus, ſcribam tamen aliquid : nunquam enim deerit.

Cicero Attico Sal.

II. GRATIOR mihi celeritas tua, quam ipſa res : quid enim indignius ? ſed jam ad iſta obduruimus, et humanitatem omnem exuimus. Tuas literas hodie expectabam, nihil equidem ut ex iis novi : quid enim ? veruntamen. Oppio et Balbo epiſtolas deferri jubebis, et tamen Piſonem ſicubi de auro. Faberius ſi venerit, videbis ut tantum attribuatur, ſi modo attribuetur, quantum debetur : accipies ab Erote. Ariarathes Ariobarzanis filius Romam venit. Vult, opinor regnum aliquod emere a Cæſare : nam, quo modo nunc eſt, pedem ubi ponat in ſuo non habet. Omnino eum Sextius noſter parochus publicus occupavit ; quod quidem facile patior. Veruntamen, quod mihi, ſummo beneficio meo, magna cum fratribus illius neceſſitudo eſt, invito eum per literas, ut apud me diverſetur. Ad eam rem cum mitterem Alexandrum, has ei dedi literas. Cras igitur auctio Peducei. Cum poteris ergo ; etſi impediet fortaſſe Faberius : ſed tamen, cum licebit. Dionyſius noſter graviter queritur, et tamen jure, a diſcipulis abeſſe tamdiu : multis verbis ſcripſit ad me, credo item ad te. Mihi quidem videtur etiam diutius abſuturus : ac nollem ; valde enim hominem deſidero.

Cicero Attico Sal.

III. A TE literas expectabam ; nondum ſcilicet : nam has mane reſcribebam. Ego vero iſta nomina ſic probo, ut nihil aliud me moveat, niſi quod tu videris dubitare : illud enim non accipio in bonam partem, quod ad me refers ; qui ſi

ipſe negotium meum gererem, nihil gererem, niſi conſilio tuo. Sed tamen intelligo, magis te id facere diligentia, qua ſemper uteris, quam quod dubites de nominibus iſtis. Etenim Cælium non probas: plura non vis: utrumque laudo. His igitur utendum eſt. Præs aliquando factus eſſes, et in his quidem tabulis. A me igitur omnia. Quod dies longior eſt, (teneamus modo quod volumus) puto fore iſtam etiam a præcone diem, certe ab heredibus. De Criſpo et Muſtella videbis: et velim ſcire, quæ ſit pars duorum. De Bruti adventu eram factus certior: attulerat enim ab eo Ægypta libertus literas. Miſi ad te epiſtolam, quia commode ſcripta erat.

Cicero Attico Sal.

IV. HABEO munus a te elaboratum decem legatorum, et quidem puto; nam filius anno poſt Quæſtor fuit, quam Conſul Mummius. Sed quoniam ſæpius de nominibus quæris quid placeat; ego quoque tibi ſæpius reſpondeo, placere. Si quid poteris cum Piſone, conficies: Aulus enim videtur in officio futurus. Velim ante poſſis: ſi minus, utique ſimul ſimus cum Brutus veniet in Tuſculanum. Magni intereſt mea, una nos eſſe. Scies autem, qui dies is futurus ſit, ſi puero negotium dederis, ut quærat.

Cicero Attico Sal.

V. SPURIUM Mummium putaram in decem legatis fuiſſe: ſed videlicet. Etenim εὔλογον fratri fuiſſe: fuit enim ad Corinthum. Miſi tibi Torquatum. Colloquere tu quidem cum Silio ut ſcribis, et urge. Illam diem negabat eſſe menſe Maio, iſta non negabat: ſed tu, ut omnia, iſtuc quoque ages

diligenter. De Criſpo et Muſtella, ſcilicet cum quid egeris. Quoniam ad Bruti adventum fore te nobiſcum polliceris, ſatis eſt, præſertim cum hi tibi dies in magno noſtro negotio conſumantur.

CICERO ATTICO SAL.

VI. DE aquæductu probe feciſti. Columnarium vide ne nullum debeamus: quanquam mihi videor audiſſe a Camillo, commutatam eſſe legem. Piſoni quid eſt quod honeſtius reſpondere poſſimus, quam ſolitudinem Catonis? nec coheredibus ſolum Herennianis, ſed etiam, ut ſcis, (tu enim mecum egiſti) de puero Lucullo: quam pecuniam tutor (nam hoc quoque ad rem pertinet) in Achaia ſumpſerat. Sed agit liberaliter, quoniam negat ſe quidquam facturum contra noſtram voluntatem. Coram igitur, ut ſcribis, conſtituemus, quemadmodum rem explicemus. Quod reliquos coheredes conveniſti, plane bene feciſti. Quod epiſtolam meam ad Brutum poſcis, non habeo ejus exemplum, ſed tamen ſalvum eſt, et ait Tiro te habere oportere; et, ut recordor, una cum illius objurgatoria tibi meam quoque, quam ad eum reſcripſeram, miſi. Judiciali moleſtia ut caream, videbis. Tuditanum iſtum, proavum Hortenſii, plane non noram; et filium, qui tum non potuerat eſſe legatus, fuiſſe putaram. Mummium fuiſſe ad Corinthum pro certo habeo: ſæpe enim hic Spurius, qui nuper eſt mortuus, epiſtolas mihi pronuntiabat verſiculis facetis, ad familiares miſſas a Corintho. Sed non dubito quin fratri fuerit legatus, non in decem. Atque hoc etiam accepi, non ſolitos majores noſtros legare in decem, qui eſſent imperatorum neceſſarii, ut nos ignari pulcherrimorum inſtitutorum, aut negligentes potius, M. Lucullum, et L. Murenam, et cæteros conjunctiſſimos ad L. Lucullum miſimus. Illudque εὐλογώτατον, illum fratri in primis ejus legatis fuiſſe. Operam tuam multam!

qui et hæc cures, et mea expedias, et ſis in tuis multo minus diligens, quam in meis.

Cicero Attico Sal.

VII. SEXTIUS apud me fuit, et Theopompus pridie: veniſſe a Cæſare narrabat literas; hoc ſcribere, ſibi certum eſſe Romæ manere; cauſamque eam adſcribere, quæ erat in epiſtola noſtra, ne ſe abſente leges ſuæ negligerentur, ſicut eſſet neglecta ſumptuaria. Eſt εὔλογον: idque eram ſuſpicatus: ſed iſtis mos gerendus eſt; niſi placet hanc ipſam ſententiam nos perſequi. Et Lentulum cum Metella certe feciſſe divortium. Hæc omnia tu melius. Reſcribes igitur quidquid voles, dum modo quid: jam enim non reperio, quid te reſcripturum putem, niſi forte de Muſtella, aut Silium videris. Brutus heri venit in Tuſculanum poſt horam decimam: hodie igitur me videbit; ac vellem cum adeſſes. Juſſi equidem ei nuntiari, te, quoad potuiſſes, expectaſſe ejus adventum, venturumque, ſi audiſſes, meque, ut facio, continuo te certiorem eſſe facturum.

Cicero Attico Sal.

VIII. PLANE nihil erat, quod ad te ſcriberem: modo enim diſceſſeras, et paulo poſt triplices remiſeras. Velim cures faſciculum ad Veſtorium deferendum; et alicui des negotium, qui quærat, Q. Faberii fundus num quis in Pompeiano Nolanove venalis ſit. Epitomen Bruti Cælianorum velim mihi mittas, et a Philoxeno Παναιτίου περὶ προνοίας. Te Idib. videbo cum tuis.

Cicero Attico Sal.

IX. COMMODUM diſceſſeras heri, cum Trebatius venit, paulo poſt Curtius; hic ſalutandi cauſa: ſed manſit invitatus. Trebatium nobiſcum habemus: hodie mane Dolabella. Multus ſermo ad multum diem: nihil poſſum dicere ἐκτενέστερον, nihil φιλοστοργότερον. Ventum eſt tamen ad Quintum: multa ἄφατα, ἀδιήγητα: ſed unum ejuſmodi, quod niſi exercitus ſciret, non modo Tironi dictare, ſed ne ipſe quidem auderem ſcribere. Sed hactenus. Εὐκαίρως ad me venit, cum haberem Dolabellam, Torquatus; humaniſſimeque Dolabella, quibus verbis ſecum egiſſem, expoſuit: commodum enim egeram diligentiſſime; quæ diligentia grata eſt viſa Torquato. A te expecto, ſi quid de Bruto: quanquam Nicias confectum putabat; ſed divortium non probari. Quo etiam magis laboro idem, quod tu: ſi quid eſt enim offenſionis, hæc res mederi poteſt. Mihi Arpinum eundum eſt: nam et opus eſt conſtitui a nobis illa prædiola; et vereor ne exeundi poteſtas non ſit, cum Cæſar venerit; de cujus adventu eam opinionem Dolabella habet, quam tu conjecturam faciebas ex literis Meſſallæ. Cum illuc venero, intellexeroque quid negotii ſit; tum, ad quos dies rediturus ſim, ſcribam ad te.

Cicero Attico Sal.

X. MINIME miror te et graviter ferre de Marcello, et plura vereri periculi genera: quis enim hoc timeret, quod neque acciderat antea, nec videbatur natura ferre, ut accidere poſſet? Omnia igitur metuenda. Sed illud παρὰ τὴν ἱστορίαν, tu præſertim; me reliquum conſularem. Quid? tibi Servius quid videtur? Quanquam hoc nullam ad partem valet

ſcilicet, mihi præſertim, qui non minus bene actum cum illis putem. Quid enim ſumus? aut quid eſſe poſſumus? domine, an foris? Quod niſi mihi hoc veniſſet in mentem, ſcribere iſta neſcio quæ; quo verterem me, non haberem. Ad Dolabellam, ut ſcribis, ita puto faciendum, κοινότερα quædam, et πολιτικώτερα: faciendum certe aliquid eſt; valde enim deſiderat. Brutus ſi quid, curabis ut ſciam; cui quidem quamprimum agendum puto, præſertim ſi ſtatuit: ſermunculum enim omnem aut reſtinxerit, aut ſedarit: ſunt enim qui loquantur etiam mecum. Sed hæc ipſe optime, præſertim ſi etiam tecum loquetur. Mihi eſt in animo proficiſci XI Kalendas: hîc enim nihil habeo quod agam, ne hercule illic quidem, nec uſquam; ſed tamen aliquid illic. Hodie Spintherem expecto. Miſit enim Brutus ad me: per literas purgat Cæſarem de interitu Marcelli; in quem, ne, ſi inſidiis quidem ille interfectus eſſet, caderet ulla ſuſpicio. Nunc vero, cum de Magio conſtet, nonne furor ejus cauſam omnem ſuſtinet? Plane quid ſit non intelligo: explanabis igitur. Quanquam nihil habeo quod dubitem, niſi, ipſi Magio quæ fuerit cauſa amentiæ; pro quo quidem etiam ſponſor Sunii factus eſt. Nimirum id fuit: ſolvendo enim non erat. Credo eum petiiſſe a Marcello aliquid, et illum, ut erat, conſtantius reſpondiſſe. Οὐ ταυτὸν εἶδος.

CICERO ATTICO SAL.

XI. CREDEBAM eſſe facile: totum eſt aliud, poſteaquam ſum a te dijunctior. Sed fuit faciendum, ut et conſtituerem mercedulas prædiorum, et ne magnum onus obſervantiæ Bruto noſtro imponerem. Poſthac enim poterimus commodius colere inter nos in Tuſculano. Hoc autem tempore, cum ille me quotidie videre vellet, ego ad illum ire non poſſem, privabatur omni delectatione Tuſculani. Tu igitur, ſi Servilia venerit, ſi Brutus quid egerit, etiam ſi conſtituerit,

quando obviam; quidquid denique erit quod ſcire me oporteat, ſcribes. Piſonem, ſi poteris, convenies. Vides quam maturum ſit: ſed tamen, quod commodo tuo fiat.

Cicero Attico Sal.

XII. VALDE me momorderunt epiſtolæ tuæ de Attica noſtra: eædem tamen ſanaverunt: quod enim te ipſe conſolabare eiſdem literis, id mihi erat ſatis firmum ad leniendam ægritudinem. Ligariana præclare vendidiſti: poſthac quidquid ſcripſero, tibi præconium deferam. Quod ad me de Varrone ſcribis, ſcis me ante orationes, aut aliquid id genus, ſolitum ſcribere, ut Varronem nuſquam poſſem intexere. Poſtea autem quam hæc cœpi φιλολογώτερα, jam Varro mihi denuntiaverat magnam ſane et gravem προσφώνησιν. Biennium præteriit, cum ille Καλλιππίδης aſſiduo curſu cubitum nullum proceſſerit. Ego autem me parabam ad id, quod ille mihi miſiſſet, ut αὐτῷ τῷ μέτρῳ, καὶ λώϊον, ſi modo potuiſſem: nam hoc etiam Heſiodus adſcribit, αἴκε δύνηαι. Nunc illam περὶ τελῶν σύνταξιν, ſane mihi probatam, Bruto, ut tibi placuit, deſpondimus; idque tu eum non nolle mihi ſcripſiſti. Ergo illam Ἀκαδημικὴν, in qua homines, nobiles illi quidem, ſed nullo modo philologi, nimis acute loquuntur, ad Varronem transferamus: etenim ſunt Ἀντιόχεια; quæ iſte valde probat. Catulo et Lucullo alibi reponemus; ita tamen, ſi tu hos probas; deque eo mihi reſcribas velim. De Brinniana auctione accepi a Veſtorio literas. Ait, ſine ulla controverſia rem ad me eſſe collatam (Romæ videlicet, aut in Tuſculano, me fore putaverunt) a. d. VIII Kal. Quintiles. Dices igitur vel amico tuo, Sp. Vettio coheredi meo, vel Labeoni noſtro, paulum proferant auctionem; me circiter Nonas in Tuſculano fore. Cum Piſone Erotem habes. De Scapulanis hortis toto pectore cogitemus: dies adeſt.

Cicero Attico Sal.

XIII. COMMOTUS tuis literis, quod ad me de Varrone ſcripſeras, totam Academiam ab hominibus nobiliſſimis abſtuli, tranſtuli ad noſtrum ſodalem, et ex duobus libris contuli in quatuor. Grandiores ſunt omnino, quam erant illi; ſed tamen multa detracta. Tu autem mihi pervelim ſcribas, quî intellexeris illum velle. Illud vero utique ſcire cupio, quem intellexeris ab eo ζηλοτυπεῖσθαι, niſi forte Brutum: id hercle reſtabat: ſed tamen ſcire pervelim. Libri quidem ita exierunt, (niſi forte me communis φιλαυτία decipit) ut in tali genere ne apud Græcos quidem ſimile quidquam. Tu illam jacturam feres æquo animo, quod illa, quæ habes de Academicis, fruſtra deſcripta ſunt. Multo tamen hæc erunt ſplendidiora, breviora, meliora. Nunc autem ἀπορῶ, quo me vertam. Volo Dolabellæ valde deſideranti. Non reperio quid: et ſimul αἰδέομαι Τρῶας: neque, ſi aliquid, quî potero μέμψιν effugere? Aut ceſſandum igitur, aut aliquid excogitandum. Sed quid hæc levia curamus? Attica mea, obſecro te, quid agit? quæ me valde angit. Sed crebro reguſto tuas literas: in his acquieſco: tamen expecto novas.

Cicero Attico Sal.

XIV. BRINNII libertus, coheres noſter, ſcripſit ad me, velle, ſi mihi placeret, coheredes, ſe et Sabinum Albium ad me venire. Id ego plane nolo: hereditas tanti non eſt: et tamen obire auctionis diem facile poterunt, (eſt enim III Id.) ſi me in Tuſculano poſtridie Nonas mane convenerint. Quod ſi laxius volent proferre diem, poterunt vel biduum, vel triduum, vel ut videbitur; nihil enim intereſt. Quare, niſi

jam profecti ſunt, retinebis homines. De Bruto, ſi quid erit; de Cæſare, ſi quid ſcies; ſi quid erit præterea, ſcribes. Illud etiam atque etiam conſideres velim, placeatne tibi mitti ad Varronem quod ſcripſimus. Etſi etiam ad te aliquid pertinet: nam ſcito, te ei dialogo adjunctum eſſe tertium. Opinor igitur conſideremus; etſi nomina jam facta ſunt: ſed vel induci, vel mutari, poſſunt.

Cicero Attico Sal.

XV. QUID agit, obſecro te, Attica noſtra? nam triduo abs te nullas acceperam. Nec mirum: nemo enim venerat; nec fortaſſe cauſa fuerat. Itaque ipſe quid ſcriberem, non habebam. Quo autem die has Valerio dabam, expectabam aliquem meorum; qui ſi veniſſet, et a te quid attuliſſet, videbam non defuturum quod ſcriberem.

Cicero Attico Sal.

XVI. NOS, cum flumina et ſolitudines ſequeremur, quo facilius ſuſtentare nos poſſemus, pedem e villa adhuc egreſſi non ſumus; ita magnos et aſſiduos imbres habebamus. Illam Academicen σύνταξιν totam ad Varronem traduximus. Primo fuit Catuli, Luculli, Hortenſii. Deinde, quia παρὰ τὸ πρέπον videbatur, quod erat hominibus nota, non illa quidem ἀπαιδευσία, ſed in iis rebus ἀτριψία, ſimul ac veni ad villam, eoſdem illos ſermones ad Catonem Brutumque tranſtuli. Ecce tuæ literæ de Varrone: nemini viſa eſt aptior Ἀντιόχεια ratio. Sed tamen velim ſcribas ad me, primum placeatne tibi aliquid ad illum; deinde, ſi placebit, hocne potiſſimum. Quid Servilia, jamne venit? Brutus ecquid agit, ecquando?

De Cæſare quid auditur? Ego ad Nonas, quemadmodum dixi. Tu cum Piſone, ſi quid poteris.

Cicero Attico Sal.

XVII. QUINTO Kalend. expectabam Roma aliquid; non quo imperaſſem: igitur aliquid tuis. Nunc eadem illa, quid Brutus cogitet, aut ſi aliquid egit, ecquid a Cæſare. Sed quid iſta, quæ minus curo? Attica noſtra quid agat, ſcire cupio: etſi tuæ literæ (ſed jam nimis veteres ſunt) recte ſperare jubent: tamen expecto recens aliquid.

Cicero Attico Sal.

XVIII. VIDES, propinquitas quid habeat. Nos vero conficiamus hortos. Colloqui videbamur, in Tuſculano cum eſſem; tanta erat crebritas literarum. Sed id quidem jam erit. Ego interea admonitu tuo perfeci ſane argutulos libros ad Varronem: ſed tamen expecto, quid ad ea, quæ ſcripſi ad te: primum, quî intellexeris eum deſiderare a me, cum ipſe homo πολυγραφώτατος nunquam me laceſſiſſet: deinde, quem ζηλοτυπεῖν, niſi forte Brutum: quem ſi non ζηλοτυπεῖ, multo Hortenſium minus, aut eos qui de Republica loquuntur. Plane hoc mihi explices velim: in primis, maneaſne in ſententia, ut mittam ad eum, quæ ſcripſi; an nihil neceſſe putes. Sed hæc coram.

Cicero Attico Sal.

XIX. COMMODUM diſceſſerat Hilarus librarius IV Kal. cui dederam literas ad te, cum venit tabellarius cum tuis literis pridie datis; in quibus illud mihi gratiſſimum fuit, quod Attica noſtra rogat te, ne triſtis ſis, quodque tu ἀκίνδυνα eſſe ſcribis. Ligarianam, ut video, præclare auctoritas tua commendavit: ſcripſit enim ad me Balbus, et Oppius, mirifice ſe probare; ob eamque cauſam ad Cæſarem eam ſe oratiunculam miſiſſe. Hoc igitur idem tu mihi antea ſcripſeras. In Varrone iſta cauſa me non moveret, ne viderer φιλένδοξος: ſic enim conſtituebam, neminem includere in dialogos eorum, qui viverent: ſed, quia ſcribis et deſiderari a Varrone, et magni illum æſtimare, eos confeci; et abſolvi, neſcio quam bene, ſed ita accurate, ut nihil poſſet ſupra, Academicam omnem quæſtionem libris quatuor. In eis, quæ erant contra ἀκαταληψίαν præclare collecta ab Antiocho, Varroni dedi: ad ea ipſe reſpondeo: tu es tertius in ſermone noſtro. Si Cottam et Varronem feciſſem inter ſe diſputantes, ut a te proximis literis admoneor; meum κωφὸν πρόσωπον eſſet. Hoc in antiquis perſonis ſuaviter fit, ut et Heraclides in multis, et nos ſex de Republica libris fecimus. Sunt etiam de Oratore noſtri tres, mihi vehementer probati: in eis quoque eæ perſonæ ſunt, ut mihi tacendum fuerit. Craſſus enim loquitur, Antonius, Catulus ſenex, C. Julius, frater Catuli, Cotta, Sulpicius: puero me hic ſermo inducitur, ut nullæ eſſe poſſent partes meæ. Quæ autem his temporibus ſcripſi, Ἀριστοτέλειον morem habent; in quo ſermo ita inducitur cæterorum, ut penes ipſum ſit principatus. Ita confeci quinque libros περὶ τελῶν, ut Epicurea L. Torquato, Stoica M. Catoni, περιπατητικὰ M. Piſoni, darem. Ἀζηλοτύπητον id fore putaram, quod omnes illi deceſſerant. Hæc Academica, ut ſcis, cum Catulo, Lucullo, Hortenſio, contuleram: ſane in perſonas

non cadebant: erant enim λογικώτερα, quam ut illi de iis ſomniaſſe unquam viderentur. Itaque, ut legi tuas de Varrone, tanquam ἑρμαῖον arripui. Aptius eſſe nihil potuit ad id philoſophiæ genus, quo ille maxime mihi delectari videtur, eaſque partes, ut non ſim conſecutus, ut ſuperior mea cauſa videatur: ſunt enim vehementer πιθανὰ Antiochia; quæ diligenter a me expreſſa, acumen habent Antiochi, nitorem orationis noſtrum; ſi modo is eſt aliquis in nobis. Sed tu, dandoſne putes hos libros Varroni, etiam atque etiam videbis. Mihi quædam occurrunt: ſed ea coram.

Cicero Attico Sal.

XX. A CÆSARE literas accepi conſolatorias, datas prid. Kal. Mai. Hiſpali. De urbe augenda quid ſit promulgatum, non intellexi: id ſane ſcire velim. Torquato noſtra officia grata eſſe facile patior; eaque augere non deſinam. Ad Ligarianam de uxore Tuberonis, et privigna, neque poſſum jam addere; eſt enim res pervulgata; neque Tuberonem volo defendere: mirifice eſt enim φιλαίτιος. Theatrum quidem ſane bellum habuiſti. Ego, etſi hoc loco facillime ſuſtentor, tamen te videre cupio; itaque, ut conſtitui, adero. Fratrem credo a te eſſe conventum: ſcire igitur ſtudeo quid egeris. De fama nihil ſane laboro; etſi ſcripſeram ad te tunc ſtulte, *nihil melius*: curandum enim non eſt: atque hoc, *In omni vita ſua quemque a recta conſcientia tranſverſum unguem non oportet diſcedere*. Viden' quam φιλοσόφως? an tu nos fruſtra exiſtimas hæc in manibus habere? Δεδῆχθαι te nollem, quod nihil erat: redeo enim rurſus eodem. Quidquam me putas curare in toto, niſi ut ei ne deſim? id ago ſcilicet ut judicia videar tenere. Μὴ γὰρ αὐτοῖς. Vellem tam domeſtica ferre poſſem, quam iſta contemnere. Putas autem me voluiſſe aliquid, quod perfectum non ſit? Non licet ſcilicet ſententiam ſuam: ſed tamen

quæ tum acta ſunt, non poſſum non probare; et tamen non curare pulchre poſſum, ſicuti facio. Sed nimium multa de nugis.

CICERO ATTICO SAL.

XXI. AD Hirtium dederam epiſtolam ſane grandem, quam ſcripſeram proxime in Tuſculano. Huic, quam tum mihi miſiſti, reſcribam alias; nunc aliis malo. Quid poſſum de Torquato, niſi aliquid a Dolabella? quod ſimul ac; continuo ſcietis. Expectabam hodie, aut ſummum cras, ab eo tabellarios: qui ſimul ac venerint, mittentur ad te. A Quinto expecto: proficiſcens enim e Tuſculano VIII Kal. ut ſcis, miſi ad eum tabellarios. Nunc, ad rem ut redeam, *inhibere* illud tuum, quod valde mihi arriſerat, vehementer diſplicet: eſt enim verbum totum nauticum. Quanquam id quidem ſciebam: ſed arbitrabar ſuſtineri remos, cum inhibere eſſent remiges juſſi. Id non eſſe ejuſmodi didici heri, cum ad villam noſtram navis appelleretur: non enim ſuſtinent, ſed alio modo remigant: id ab ἐποχῇ remotiſſimum eſt. Quare facies, ut ita ſit in libro, quemadmodum fuit. Dices hoc idem Varroni, ſi forte mutavit. Nec eſt melius quidquam, quam, ut Lucilius:

Suſtineat currum, ut bonus ſæpe agitator, equoſque;

ſemperque Carneades προβολὴν pugilis, et retentionem aurigæ, ſimilem facit ἐποχῇ. Inhibitio autem remigum motum habet, et vehementiorem quidem, remigationis navem convertentis ad puppim. Vides quanto hoc diligentius curem, quam aut de rumore, aut de Pollione: de Panſa etiam, ſi quid certius; credo enim palam factum eſſe: de Critonio, ſi quid eſſet: certene de Metello et Balbino? Dic mihi, placetne tibi primum edere injuſſu meo? hoc ne Hermodorus quidem faciebat, is qui Platonis libros ſolitus eſt divulgare; ex quo λόγοισιν Ἑρμόδωρος. Quid illud? rectumne exiſtimas cuiquam ante,

quam Bruto? cui, te auctore, προσφωνῶ. Scripſit enim Balbus ad me, ſe a te quintum de finibus librum deſcripſiſſe; in quo non ſane multa mutavi: ſed tamen quædam. Tu autem commode feceris, ſi reliquos continueris, ne et ἀδιόρθωτα habeat Balbus, et ἕωλα Brutus. Sed hæc hactenus, ne videar περὶ μικρὰ σπουδάζειν. Etſi nunc quidem maxima mihi ſunt hæc: quid eſt enim aliud? Varroni quidem quæ ſcripſi te auctore, ita propero mittere, ut jam Romam miſerim deſcribenda. Ea ſi voles, ſtatim habebis: ſcripſi enim ad librarios, ut fieret tuis, ſi tu velles, deſcribendi poteſtas. Ea vero continebis, quoad ipſe te videam; quod diligentiſſime facere ſoles, cum a me tibi dictum eſt. Cum autem fugit me tibi dicere; mirifice Cærellia, ſtudio videlicet philoſophiæ flagrans, deſcribit a tuis: iſtos ipſos *de finibus* habet. Ego autem tibi confirmo, (poſſum falli, ut humanus) a meis eam non habere: nunquam enim ab oculis meis abfuerunt: tantum porro aberat ut binos ſcriberent; vix ſingulos confecerunt. Tuorum tamen ego nullum delictum arbitror; idemque te volo exiſtimare: a me enim prætermiſſum eſt, ut dicerem, me eos exire nondum velle. Hui quam diu de nugis? de re enim nihil habeo, quod loquar. De Dolabella tibi aſſentior. Coheredes, ut ſcribis, in Tuſculano. De Cæſaris adventu ſcripſit ad me Balbus, non ante Kal. Sext. De Attica optime, quod levius ac lenius, et quod fert εὐκόλως. Quod autem de illa noſtra cogitatione ſcribis, in qua nihil tibi cedo; ea, quæ novi, valde probo, hominem, domum, facultates: quod caput eſt, ipſum non novi; ſed audio laudabilia de Scrofa. Etiam proxime accedit, ſi quid hoc ad rem: εὐγενέστερος eſt etiam, quam pater. Coram igitur, et quidem propenſo animo ad probandum: accedit enim, quod patrem, ut ſcire te puto, plus etiam, quam non modo tu, ſed quam ipſe ſcit, amo, idque et merito et jam diu.

Cicero Attico Sal.

XXII. DE Varrone non ſine cauſa quid tibi placeat, tam diligenter exquiro. Occurrunt mihi quædam : ſed ea coram. Te autem ἀσμενέστατα intexui, faciamque id crebrius : proximis enim tuis literis primum te id non nolle cognovi. De Marcello, ſcripſerat ad me Caſſius antea : τὰ κατὰ μέρος Servius. O rem acerbam ! ad prima redeo. Scripta noſtra nuſquam malo eſſe, quam apud te : ſed ea tum foras dari, cum utrique noſtrum videbitur. Ego et librarios tuos culpa libero, neque te accuſo ; et tamen aliud quiddam ad te ſcripſeram, Cærelliam quædam habere, quæ niſi a te non potuerit. Balbo quidem intelligebam ſat faciendum fuiſſe : tantum nolebam, aut obſoletum Bruto, aut Balbo inchoatum, dari. Varroni, ſimul ac te videro, ſi tibi videbitur, mittam. Quid autem dubitarim, cum videro te, ſcies. Attributos quod appellas, valde probe. Te de prædio aviæ exerceri moleſte fero. De Bruto noſtro perodioſum : ſed vita fert. Mulieres autem vix ſatis humane, quæ inimico animo ferant, cum utraque officio pareat. Tullium ſcribam nihil fuit quod appellares ; nam tibi mandaſſem, ſi fuiſſet : nihil enim eſt apud eum poſitum nomine voti : ſed eſt quiddam apud illum meum : id ego in hanc rem ſtatui conferre. Itaque et ego recte tibi dixi ubi eſſet ; et tibi ille recte negavit. Sed hoc quoque ipſum continuo adoriamur. Lucum hominibus non ſane probo, quod eſt deſertior : ſed habet εὐλογίαν. Verum hoc quoque, ut cenſueris ; quippe qui omnia. Ego, ut conſtitui, adero ; atque utinam tu quoque eodem die : ſin quid, (multa enim) utique poſtridie : etenim coheredes ; a quîs ſine te opprimi malitia eſt. Alteris jam literis nihil ad me de Attica ; ſed id quidem in optima ſpe pono : illud accuſo, non te, ſed illam, ne ſalutem quidem.

At tu et illi et Piliæ plurimam; nec me tamen iraſci indicaris. Epiſtolam Cæſaris miſi, ſi minus legiſſes.

Cicero Attico Sal.

XXIII. ANTEMERIDIANIS tuis literis heri ſtatim reſcripſi; nunc reſpondeo veſpertinis. Brutus mallem me arceſſeret; nam et æquius erat, cum illi iter inſtaret et ſubitum et longum: et mehercule nunc, cum ita ſimus affecti, ut non poſſimus plane ſimul vivere, (intelligis enim profecto, in quo maxime poſita ſit συμϐίωσις) facile patiebar nos potius Romæ una eſſe, quam in Tuſculano. Libri ad Varronem non morabantur. Sunt enim detexti, ut vidiſti: tantum librariorum menda tolluntur: de quibus libris ſcis me dubitaſſe: ſed tu videris. Item, quos Bruto mittimus, in manibus habent librarii. Mea mandata, ut ſcribis, explica; quanquam iſta retentione omnes ait uti Trebatius: quid tu iſtos putas? noſti domum: quare confice εὐαγώγως. Incredibile eſt, quam ego iſta non curem. Omni tibi aſſeveratione affirmo, quod mihi credas velim, mihi majori offenſioni eſſe, quam delectationi, poſſeſſiunculas meas: magis enim doleo, me non habere cui tradam, quam habere quî utar. Atque illud Trebatius ſe tibi dixiſſe narrabat; tu autem veritus es fortaſſe, ne ego invitus audirem. Fuit id quidem humanitatis: ſed, mihi crede, jam iſta non curo. Quare da te in ſermonem, et perſeca, et confice, excita, compella, loquere, ut te cum illo Scæva loqui putes. Ne exiſtimes eos, qui non debita conſectari ſoleant, quod debeatur, remiſſuros. De die tantum videto, et id ipſum bono modo.

Cicero Attico Sal.

XXIV. QUID eſt, quod Hermogenes mihi Clodius, Andromenem ſibi dixiſſe, ſe Ciceronem vidiſſe Corcyræ? ego enim audita tibi putaram. Nil igitur ne ei quidem literarum? an non vidit? facies ergo ut ſciam. Quid tibi ego de Varrone reſcribam? quatuor διφθερίαι ſunt in tua poteſtate: quod egeris, id probabo. Nec tamen αἰδέομαι Τρῶας: quid enim? ſed ipſi quam res illa probaretur, magis verebar. Sed quoniam tu ſuſcipis, in alteram aurem.

Cicero Attico Sal.

XXV. DE retentione reſcripſi ad tuas accurate ſcriptas literas. Conficies igitur, et quidem ſine ulla dubitatione, aut retrectatione. Hoc fieri et oportet, et opus eſt. De Andromene ut ſcribis, ita putaram: ſciſſes enim; mihique dixiſſes. Tu tamen ita mihi de Bruto ſcribis, ut de te nihil. Quando autem illum putas? nam ego Romam pridie Idus. Bruto ita volui ſcribere, (ſed quoniam tu te legiſſe ſcribis, fui fortaſſe ἀσαφέστερος) me ex tuis literis intellexiſſe, nolle eum, me quaſi proſequendi ſui cauſa Romam nunc venire. Sed quoniam jam adeſt meus adventus, fac quæſo, ne quid eum Idus impediant, quo minus ſuo commodo in Tuſculano ſit. Nec enim ad tabulam eum deſideraturus eram; in tali enim negotio cur tu unus non ſatis es? ſed ad teſtamentum volebam: quod jam malo alio die; ne ob eam cauſam Romam veniſſe videar. Scripſi igitur ad Brutum, jam illud, quod putaſſem, Idib. nihil opus eſſe. Velim ergo totum hoc ita gubernes, ut ne minima quidem re ulla Bruti commodum impediamus. Sed quid eſt tandem, quod perhorreſcas, quia tuo periculo jubeam libros

dari Varroni? Etiam nunc, ſi dubitas, fac ut ſciamus: nihil eſt enim illis elegantius. Volo Varronem, præſertim cum ille deſideret: ſed eſt, ut ſcis,

Δεινὸς ἀνήρ· τάχα κεν καὶ ἀναίτιον αἰτιόῳτο.

Ita mihi ſæpe occurrit vultus ejus, querentis fortaſſe vel hoc, meas partes in iis libris copioſius defenſas eſſe, quam ſuas; quod mehercule non eſſe intelliges, ſi quando in Epirum veneris: nam nunc Alexionis epiſtolis cedimus. Sed tamen ego non deſpero probatum iri Varroni; et id, quoniam impenſam fecimus in macrocolla, facile patior teneri. Sed etiam atque etiam dico, tuo periculo fiet. Quare, ſi addubitas, ad Brutum tranſeamus: eſt enim is quoque Antiochius. O Academiam volaticam, et ſui ſimilem, modo huc, modo illuc. Sed, quæſo, epiſtola mea ad Varronem valdene tibi placuit? Male mî ſit, ſi unquam quidquam tam enitar ἔργον. At ego ne Tironi quidem dictavi, qui totas περιοχὰς perſequi ſolet, ſed Spintharo ſyllabatim.

Cicero Attico Sal.

XXVI. DE Virgilii parte valde probo. Sic ages igitur: et quidem id erit primum; proximum Clodiæ: quod ſi neutrum, metuo ne turbem, et irruam in Druſum. Intemperans ſum in ejus rei cupiditate, quam noſti: itaque revolvor identidem in Tuſculanum; quidvis enim potius, quam ut non hac æſtate abſolvatur. Ego, ut tempus eſt noſtrum, locum habeo nullum, ubi facilius eſſe poſſim, quam Aſturæ. Sed quia qui mecum ſunt (credo, quod mœſtitiam meam non ferunt) domum properant; etſi poteram remanere, tamen, ut ſcripſi tibi, proficiſcar hinc, ne relictus videar. Quo autem? Lanuvium? Conor equidem in Tuſculanum; ſed faciam te ſtatim certiorem. Tu literas conficies. Equidem, credibile non eſt, quantum ſcribam die, quin etiam noctibus: nihil enim

ſomni. Heri etiam effeci epiſtolam ad Cæſarem; tibi enim placebat: quam non fuit malum ſcribi, ſi forte opus eſſe putares. Ut quidem nunc eſt, nihil ſane eſt neceſſe mittere; ſed id quidem, ut tibi videbitur. Mittam tamen ad te exemplum fortaſſe Lanuvio, niſi forte Romam. Sed cras ſcies.

Cicero Attico Sal.

XXVII. DE epiſtola ad Cæſarem, nobis vero ſemper rectiſſime placuit, ut iſti ante legerent: aliter enim fuiſſemus et in hos inofficioſi; et in noſmetipſos, ſi illum offenſuri fuimus, pene periculoſi. Iſti autem ingenue; mihique gratum, quod, quid ſentirent, non reticuerunt: illud vero vel optime, quod ita multa mutari volunt, ut mihi de integro ſcribendi cauſa non ſit: quanquam de Parthico bello quid ſpectare debui, niſi quod illum velle arbitrabar? Quod enim aliud argumentum epiſtolæ noſtræ, niſi κολακεία, fuit? An, ſi ea, quæ optima putaram, ſuadere voluiſſem, oratio mihi defuiſſet? Totis igitur literis nihil opus eſt. Ubi enim ἐπίτευγμα magnum nullum fieri poſſit, ἀπότευγμα vel non magnum moleſtum futurum ſit; quid opus eſt παρακινδυνεύειν? præſertim cum illud occurrat, illum, cum antea nihil ſcripſerim, exiſtimaturum, me, niſi toto bello confecto, nihil ſcripturum fuiſſe. Atque etiam vereor, ne putet, me hoc quaſi Catonis μάλιγμα eſſe voluiſſe. Quid quæris? valde me pœnitebat: nec mihi in hac quidem re quidquam magis ut vellem accidere potuit, quam quod σπουδὴ noſtra non eſt probata. Incidiſſemus etiam in illos; in eis in cognatum tuum. Sed redeo ad hortos. Plane illuc te ire, niſi tuo magno commodo, nolo: nihil enim urget. Quidquid erit, operam in Faberio ponamus. De die tamen auctionis, ſi quid ſcies. Eum, qui e Cumano venerat, quod et plane valere Atticam nuntiabat, et literas ſe habere aiebat, ſtatim ad te miſi.

Cicero Attico Sal.

XXVIII. HORTOS quoniam hodie eras inſpecturus, quid viſum tibi ſit, cras ſcilicet. De Faberio autem, cum venerit. De epiſtola ad Cæſarem, jurato mihi crede, non poſſum; nec me turpitudo deterret; etſi maxime debeat: quam enim turpis eſt aſſentatio, cum vivere ipſum turpe ſit nobis? Sed ut cœpi, non me hoc turpe deterret; ac vellem quidem; eſſem enim, qui eſſe debeam: ſed in mentem nihil venit. Nam, quæ ſunt ad Alexandrum hominum eloquentium et doctorum ſuaſiones, vides quibus in rebus verſentur. Adoleſcentem, incenſum cupiditate veriſſimæ gloriæ, cupientem ſibi aliquid conſilii dari, quod ad laudem ſempiternam valeret, cohortantur. Ad decus non deeſt oratio: ego quid poſſum? Tamen neſcio quid e quercu exſculpſeram, quod videretur ſimile ſimulacri. In eo quia nonnulla erant paulo meliora, quam ea, quæ fiunt et facta ſunt, reprehenduntur; quod me minime pœnitet: ſi enim perveniſſent iſtæ literæ, mihi crede, nos pœniteret? Quid? tu non vides ipſum illum Ariſtotelis diſcipulum, ſummo ingenio, ſumma modeſtia, poſteaquam rex appellatus ſit, ſuperbum, crudelem, immoderatum, fuiſſe? quid? tu hunc de pompa, Quirini contubernalem, his noſtris moderatis epiſtolis lætaturum putas? ille vero potius non ſcripta deſideret, quam ſcripta non probet. Poſtremo, ut volet. Abiit illud, quod tum me ſtimulabat, quod tibi dabam, *πρόβλημα ἀρχιμήδειον*. Multo mehercule magis nunc opto caſum illum, quam tum timebam, vel quem libebit. Niſi quid te aliud impediet, mî optato veneris. Nicias a Dolabella magno opere arceſſitus, (legi enim literas) etſi invito me, tamen eodem me auctore, profectus eſt. Hoc manu mea.

Cicero Attico Sal.

XXIX. CUM quaſi alias res quærerem de philologis e Nicia, incidimus in Talnam: ille de ingenio nihil nimis; modeſtum et frugi. Sed hoc mihi non placuit: ſe ſcire aiebat ab eo nuper petitam Cornificiam, Q. filiam, vetulam ſane, et multarum nuptiarum: non eſſe probatum mulieribus, quod ita reperirent, rem non majorem DCCĊ: hoc putavi te ſcire oportere. De hortis ex tuis literis cognovi, et Chryſippo. In villa, cujus inſulſitatem bene noram, video nihil, aut pauca mutata: balnearia tamen laudat majora; de minoribus ait hiberna effici poſſe. Tecta igitur ambulatiuncula addenda eſt: quam ut tantam faciamus, quantam in Tuſculano fecimus, prope dimidio minoris conſtabit iſto loco. Ad id autem, quod volumus, *ἀφίδρυμα*, nihil aptius videtur, quam lucus, quem ego noram: ſed celebritatem nullam tum habebat; nunc audio maximam. Nihil eſt, quod ego malim. In hoc *τὸν τύφον μου πρὸς θεῶν τροποφόρησον*. Reliquum eſt; ſi Faberius nobis nomen illud explicat, noli quærere, quanti: Othonem vincas volo. Nec tamen inſaniturum illum puto; noſſe enim mihi hominem videor. Ita male autem audio ipſum eſſe tractatum, ut mihi ille emptor non eſſe videatur: quid enim? pateretur? Sed quid argumentor? ſi Faberianum explicas, emamus vel magno; ſin minus, ne parvo quidem poſſumus. Clodiam igitur; a qua ipſa ob eam cauſam ſperare videor, quod et multo minoris ſunt, et Dolabellæ nomen jam expeditum videtur, ut etiam repræſentatione confidam. De hortis ſatis. Cras aut te, aut cauſam; quam quidem futuram Faberianam. Sed, ſi poteris.

Cicero Attico Sal.

XXX. CICERONIS epiſtolam tibi remiſi. O te ferreum, qui illius periculis non moveris! Me quoque accuſat. Eam tibi epiſtolam miſiſſem: nam illam alteram de rebus geſtis eodem exemplo puto. In Cumanum hodie miſi tabellarium: ei dedi tuas ad Veſtorium, quas Pharnaci dederas. Commodum ad te miſeram Demeam, cum Eros ad me venit: ſed in ejus epiſtola nihil erat novi, niſi auctionem biduum. Ab ea igitur, ut ſcribis; et velim, confecto negotio Faberiano: quem quidem negat Eros hodie; cras mane putat. A te colendus eſt. Iſtæ autem *κολακεῖαι* non longe abſunt a ſcelere. Te, ut ſpero, perendie. Mî, ſicunde potes, erues, qui decem legati Mummio fuerint. Polybius non nominat. Ego memini Albinum Conſularem, et Sp. Mummium. Videor audiſſe ex Hortenſio, Tuditanum: ſed in Libonis annali, XIV annis poſt Prætor eſt factus Tuditanus, quam Conſul Mummius: non ſane quadrat. Volo aliquem Olympiæ, aut ubi viſum, *πολιτικὸν σύλλογον*, more Dicæarchi, familiaris tui.

Cicero Attico Sal.

XXXI. QUINTO Kal. mane accepi a Demea literas pridie datas, ex quibus aut hodie, aut cras, te expectare deberem. Sed, ut opinor, idem ego, qui expecto tuum adventum, morabor te: non enim puto tam expeditum Faberianum negotium futurum, etiam ſi eſt futurum, ut non habeat aliquid moræ. Cum poteris igitur, quoniam etiamdum abes. Dicæarchi, quos ſcribis, libros ſane velim mihi mittas: addas etiam *καταβάσεως*. De epiſtola ad Cæſarem, *κεκύβικα*: atque idipſum, quod iſti aiunt illum ſcribere, ſe, niſi conſtitutis rebus, non

iturum in Parthos ; idem ego ſuadebam in illa epiſtola : ſin, utrum liberet, facere poſſe, auctore me. Hoc enim ille expectat videlicet, neque eſt facturus quidquam, niſi de meo conſilio. Obſecro abjiciamus iſta, et ſemi-liberi ſaltem ſimus; quod aſſequemur et tacendo, et latendo. Sed et aggredere Othonem, ut ſcribis : confice, mi Attice, iſtam rem : nihil enim aliud reperio, ubi et in foro non ſim, et tecum eſſe poſſim : quanti autem, hoc mihi venit in mentem. C. Albanius proximus eſt vicinus ; is cIↃ jugerum de M. Pilio emit, ut mea memoria eſt, H-S cxv. Omnia ſcilicet nunc minoris : ſed accedit cupiditas ; in qua, præter Othonem, non puto nos ullum adverſarium habituros. Sed eum ipſum tu poteris movere ; facilius etiam, ſi Canum haberes. O gulam inſulſam ! Pudet me patris. Reſcribes, ſi quid voles.

Cicero Attico Sal.

XXXII. ALTERAM a te epiſtolam cum hodie accepiſſem, nolui te una mea contentum. Tu vero age, quod ſcribis, de Faberio ; in eo enim totum eſt poſitum id, quod cogitamus : quæ cogitatio ſi non incidiſſet, (mihi crede iſtuc, ut cætera) non laborarem. Quamobrem, ut facis (iſtuc enim addi nihil poteſt) urge, inſta, perfice. Dicæarchi περὶ ψυχῆς utroſque velim mittas, et καταβάσεως. Τριπολιτικὸν non invenio, et epiſtolam ejus, quam ad Ariſtoxenum miſit. Tres eos libros maxime nunc vellem : apti eſſent ad id, quod cogito. Torquatus Romæ eſt : juſſi ut tibi daretur : Catulum et Lucullum, ut opinor, antea. His libris nova proœmia ſunt addita, quibus eorum uterque laudatur ; eas literas volo habeas ; et ſunt quædam alia. Et, quod ad te de decem legatis ſcripſi, parum intellexti ; credo, quia διὰ σημείων ſcripſeram. De C. Tuditano enim quærebam, quem ex Hortenſio audieram fuiſſe in decem : eum video in Libonis Prætorem P. Popilio,

P. Rupilio Conſulibus: annis XIV ante, quam Prætor factus eſt, legatus eſſe potuiſſet? niſi admodum ſero Quæſtor eſt factus; quod non arbitror: video enim Curules magiſtratus eum legitimis annis perfacile cepiſſe. Poſtumium autem, cujus ſtatuam in Iſthmo meminiſſe te dicis, in iis ſciebam fuiſſe. Is autem eſt, qui cum Lucullo fuit; quem tu mihi addidiſti, ſane ad illum σύλλογον perſonam idoneam. Videbis igitur, ſi poteris, cæteros; ut poſſimus πομπεῦσαι καὶ τοῖς προσώποις.

Cicero Attico Sal.

XXXIII. NEGLIGENTIAM miram! ſemelne putas mihi dixiſſe Balbum et Faberium, profeſſionem relatam? Quinetiam eorum juſſu miſeram, qui profiteretur; ita enim oportere dicebant: profeſſus eſt Philotimus libertus. Noſti credo librarium: ſed ſcribes, et quidem confeſtim. Ad Faberium, ut tibi placet, literas miſi: cum Balbo autem puto te aliquid feciſſe hodie in Capitolio. In Virgilio mihi nulla eſt δυσωπία: nec enim ejus cauſa ſane debeo; et, ſi emero, quid erit, quod poſtulet? Sed videbis, ne is cum ſit in Africa, ut Cælius. De nomine tu videbis cum Ciſpio: ſed, ſi Plancus deſtinat, tum habet res difficultatem. Te ad me venire uterque noſtrum cupit: ſed iſta res nullo modo relinquenda eſt. Othonem quod ſperas poſſe vinci, ſane bene narras. De æſtimatione, ut ſcribis, cum agere cœperimus; etſi nihil ſcripſit, niſi de modo agri. Cum Piſone, ſi quid poteris. Dicæarchi librum accepi; et καταβάσεως expecto. Negotium dederis; reperiet ex eo libro, in quo ſunt ſenatus-conſulta Cn. Cornelio, L. Mummio Coſſ. De Tuditano autem, quod putas, εὔλογον eſt, tum illum, quoniam fuit ad Corinthum, (non enim temere dixit Hortenſius) aut Quæſtorem, aut Tribunum militum; idque potius fuiſſe credo. Tu de Antiocho ſcire poteris. Vide etiam quo anno Quæſtor, aut Tribunus militum, fuerit. Si neutrum

quadret, in præfectis, an in contubernalibus, fuerit, modo fuerit in eo bello. De Varrone loquebamur; lupus in fabula. Venit enim ad me, et quidem id temporis, ut retinendus eſſet. Sed ego ita egi, ut non ſcinderem penulam; memini enim tuum: et multi erant, noſque imparati. Quid refert? paulo poſt C. Capito cum T. Carrinate: horum ego vix attigi penulam; tamen remanſerunt; ceciditque belle. Sed caſu ſermo a Capitone de urbe augenda. A ponte Mulvio Tiberim duci ſecundum montes Vaticanos; campum Martium coædificari; illum autem campum Vaticanum fieri, quaſi Martium campum. Quid ais? inquam; at ego ad tabulam, ut, ſi recte poſſem, Scapulanos hortos. Cave facias, inquit; nam iſta lex perferetur: vult enim Cæſar. Audire me facile paſſus ſum; fieri autem moleſte fero. Sed tu quid ais? quanquam quid quæro? noſti diligentiam Capitonis in rebus novis perquirendis; non concedit Camillo. Facies me igitur certiorem de Idibus: iſta enim me res adducebat. Eo adjunxeram cæteras; quas conſequi tamen biduo, aut triduo, poſt facile potero. Te tamen in via confici minime volo. Quin etiam Dionyſio ignoſco. De Bruto quod ſcribis, feci ut ei liberum eſſet, quod ad me attineret: ſcripſi enim ad eum heri, Idib. Mai. ejus opera mihi nihil opus eſſe.

CICERO ATTICO SAL.

XXXIV. ASTURAM veni VIII Kal. Vitandi enim caloris cauſa, Lanuvii III horas acquieveram. Tu velim, ſi grave non erit, efficias, ne ante Nonas mihi illuc veniendum ſit: id potes per Egnatium Maximum. Illud in primis, ut cum Publilio, me pene abſente, conficias; de quo quæ fama ſit ſcribes. *Id populus curat ſcilicet.* Non mehercule arbitror; etenim hæc decantata erat fabula: ſed complere

paginam volui. Quid plura? ipſe enim adſum, niſi quid tu prorogas. Scripſi enim ad te de hortis.

CICERO ATTICO SAL.

XXXV. O REM indignam! gentilis tuus urbem auget; quam hoc biennio primum vidit: et ei parum magna viſa eſt, quæ etiam ipſum capere potuerit. Hac de re igitur expecto literas tuas. Varroni, ſcribis, te ſimul ac venerit. Dati igitur jam ſunt; nec tibi integrum eſt: hui, ſi ſcias quanto periculo tuo. Aut fortaſſe literæ meæ te retardarunt: ſed eas nondum legeras, cum has proximas ſcripſiſti. Scire igitur aveo, quo modo res ſe habeat.

CICERO ATTICO SAL.

XXXVI. DE Bruti amore, veſtraque ambulatione, etſi mihi nihil novi affers, ſed idem, quod ſæpe; tamen hoc audio libentius, quo ſæpius: eoque mihi jucundius eſt, quod tu eo lætaris; certiuſque eo eſt, quod a te dicitur.

CICERO ATTICO SAL.

XXXVII. HAS alteras hodie literas. De Xenonis nomine, et de Epiroticis XL, nihil poteſt fieri nec commodius, nec aptius, quam ut ſcribis. Id erat locutus mecum eodem modo Balbus minor. Novi nihil ſane, niſi Hirtium cum Quinto acerrime pro me litigaſſe: omnibus eum locis facere, maximeque in conviviis: cum multa de me, tum redire ad patrem: nihil autem ab eo tam ἀξιοπίςως dici, quam alieniſſimos nos eſſe a Cæſare: fidem nobis habendam non eſſe:

me vero etiam cavendum: (φοβερὸν ἦν, niſi viderem ſcire regem, me animi nihil habere) Ciceronem vero meum vexari. Sed id quidem arbitratu ſuo. Laudationem Porciæ gaudeo me ante dediſſe Leptæ tabellario, quam tuas acceperim literas. Eam tu igitur, ſi me amas, curabis, ſi modo mittetur, iſto modo mittendam Domitio et Bruto. De gladiatoribus, de cæteris quæ ſcribis ἀνεμοφόρητα, facies me quotidie certiorem. Velim, ſi tibi videtur, appelles Balbum et Offilium de auctione proſcribenda. Equidem locutus ſum cum Balbo: placebat. Puto conſcripta habere Offilium omnia; habet et Balbus: ſed Balbo placebat, propinquum diem, et Romæ: ſi Cæſar moraretur, poſſe diem differri: ſed is quidem adeſſe videtur. Totum igitur conſidera: placet enim Veſtorio.

Cicero Attico Sal.

XXXVIII. ANTE lucem cum ſcriberem contra Epicureos, de eodem oleo et opera exaravi neſcio quid ad te, et ante lucem dedi. Deinde cum, ſomno repetito, ſimul cum ſole experrectus eſſem, datur mî epiſtola a ſororis tuæ filio, quam ipſam tibi miſi; cujus eſt principium non ſine maxima contumelia: ſed fortaſſe ὀυκ ἐπέϛησεν. Eſt autem ſic: *Ego enim non probo quidquid non belle in te dici poteſt.* Poſſe vult in me multa dici non belle, ſed ea ſe negat approbare: hoc quidquam pote impurius? Jam cætera leges; miſi enim ad te; judicabiſque, Bruti noſtri quotidianis aſſiduiſque laudibus, quas ab eo de nobis haberi permulti mihi renuntiaverunt, commotum iſtum aliquando, ſcripſiſſe aliquid ad me: credo et ad te; idque ut ſciam, facies: nam, ad patrem de me quid ſcripſerit, neſcio: de matre quam pie? *Volueram,* inquit, *ut quam plurimum tecum eſſem, conduci mihi domum; et id ad te ſcripſeram: neglexiſti. Ita minus multum una erimus. Nam ego iſtam domum videre non poſſum: qua de cauſa, ſcis.* Hanc autem

cauſam pater odium matris eſſe dicebat. Nunc me juva, mi Attice, conſilio, πότερον δίκας τεῖχος ὕψιον, id eſt, utrum aperte hominem aſperner, et reſpuam, ἢ σκολιᾶς ἀπάτας. Ut enim Pindaro, ſic δίχα μοι νόος, ἀτρέκειαν εἰπεῖν. Omnino moribus meis illud aptiùs, ſed hoc fortaſſe temporibus: tu autem, quod ipſe tibi ſuaſeris, idem mihi perſuaſum putato. Equidem vereor maxime, ne in Tuſculano opprimar: in turba hæc eſſent faciliora. Utrum igitur Aſturæ? Quid, ſi Cæſar ſubito? Juva me, quæſo, conſilio: utar eo, quod tu decreveris.

Cicero Attico Sal.

XXXIX. O CREDIBILEM vanitatem! ad patrem, domo ſibi carendum propter matrem: plena pietatis! Hic autem jam langueſcit, et ait ſibi illum jure iratum. Sed utar tuo conſilio: σκολιὰ enim tibi video placere. Romam, ut cenſes, veniam, ſed invitus: valde enim in ſcribendo hæreo. Brutum, inquis, eadem ſcilicet. Sed niſi hoc eſſet, res me iſta non cogeret. Nec enim inde venit, unde mallem; neque diu abfuit; neque ullam literam ad me. Sed tamen ſcire aveò, qualis ei totius itineris ſumma fuerit. Libros mihi, de quibus ad te antea ſcripſi, velim mittas, et maxime Φαίδρου περὶ θεῶν, et Ἑλλάδος.

Cicero Attico Sal.

XL. ITA-NE nuntiat Brutus, illum ad bonos viros εὐαγγέλια? ſed ubi eos? niſi forte ſe ſuſpendit. Hîc autem ut fultum eſt! ubi igitur φιλοτέχνημα illud tuum, quod vidi in Parthenone, Ahalam et Brutum? Sed quid faciat? Illud optime, *ſed ne is quidem, qui omnium flagitiorum auctor, bene de noſtro.* At ego verebar, ne etiam Brutus eum diligeret: ita enim

ſignificarat iis, quas ad meas. At vellem aliquid deguſtaſſe de fabulis. Sed coram, ut ſcribis. Etſi, quid mî auctor es? Advolone, an maneo? Equidem et in libris hæreo, et illum hîc excipere nolo: ad quem, ut audio, pater hodie ad Saxa Acronoma. Mirum quam inimicus ibat; ut ego objurgarem. Sed ego ipſe κεκρύφθυμαι. Itaque poſthac. Tu tamen vide, quid de adventu meo cenſeas; et τὰ ὅλα, cras ſi perſpici potuerint, mane ſtatim ut ſciam.

CICERO ATTICO SAL.

XLI. EGO vero Quinto epiſtolam ad ſororem miſi. Cum ille quereretur filio cum matre bellum, et ſe ob eam cauſam domo ceſſurum filio diceret; dixi illum commodas ad matrem literas, ad te nullas: ille alterum mirabatur; de te autem ſuam culpam, quod ſæpe graviter ad filium ſcripſiſſet de tua in illum injuria. Quod autem relanguiſſe ſe dicit; ego ei, tuis literis lectis σκολιᾶς ἀπάτας, ſignificavi me non fore. Tum enim mentio Canæ. Omnino, ſi id conſilium placeret, eſſet neceſſe. Sed, ut ſcribis, ratio eſt habenda gravitatis; et utriuſque noſtrum idem conſilium eſſe debet: etſi in me graviores injuriæ, et certe notiores. Si vero etiam Brutus aliquid afferet, nulla dubitatio eſt. Sed coram: magna enim res, et multæ cautionis. Cras igitur; niſi quid a te commeatus.

CICERO ATTICO SAL.

XLII. VENIT ille ad me, καὶ μάλα κατηφής: et ego, σὺ δὲ δή τί σύννους; Rogas? inquit, quoi iter inſtet, et iter ad bellum, idque cum periculoſum, tum etiam turpe. Quæ vis igitur, inquam? Æs, inquit, alienum: et tamen ne viaticum quidem. Hoc loco ego ſumpſi quiddam de tua eloquentia:

nam tacui. At ille : ſed me maxime angit avunculus. Quidnam ? inquam. Quod mihi, inquit, iratus eſt. Cur pateris ? inquam : malo enim ita dicere, quam cur committis. Non patiar, inquit ; cauſam enim tollam. Et ego, rectiſſime quidem. Sed ſi grave non eſt, velim ſcire quid ſit cauſæ. Quia, dum dubitabam quam ducerem, non ſatisfaciebam matri, ita ne illi quidem. Nunc nihil mihi tanti eſt ; faciam quod volunt. Feliciter velim, inquam, teque laudo. Sed quando ? Nihil ad me, inquit, de tempore, quoniam rem probo. At ego, inquam, cenſeo, priuſquam proficiſcaris : ita patri quoque morem geſſeris. Faciam, inquit, ut cenſes. Hic dialogus ſic concluſus eſt. Sed heus tu, diem meum ſcis eſſe III Non. Jan. Aderis igitur. Scripſeram jam : ecce tibi, orat Lepidus ut veniam. Opinor Augures nil habere ad templum effandum. Eatur *μίας χόρδης*. Videbimus te igitur.

CICERO ATTICO SAL.

XLIII. EGO vero utar prorogatione diei : tuque humaniſſime feciſti, qui me certiorem feceris, atque ita, ut eo tempore acciperem literas, quo non expectarem ; tuque ut ab ludis ſcriberes. Sunt omnino mihi quædam agenda Romæ : ſed conſequemur biduo poſt.

CICERO ATTICO SAL.

XLIV. SUAVES tuas literas ! etſi acerba pompa. Veruntamen ſcire omnia non acerbum eſt, vel de Cotta. Populum vero præclarum, quod propter malum vicinum, ne Victoriæ quidem plauditur. Brutus apud me fuit ; cui quidem valde placebat, me aliquid ad Cæſarem. Annueram ; ſed pompam videret. Tu tamen auſus es Varroni dare ? Expecto

quid judicet. Quando autem perleget? De Attica probo. Eſt quiddam etiam animum levari cum ſpectatione, tum etiam religionis opinione et fama. Cottam mihi velim mittas: Libonem mecum habeo, et habueram ante Caſcam. Brutus mihi T. Ligarii verbis nuntiavit, quod appelletur L. Curfidius in oratione Ligariana, erratum eſſe meum; ſed, ut aiunt, μνημονικὸν ἁμάρτημα. Sciebam Curfidium perneceſſarium Ligariorum; ſed eum video ante eſſe mortuum. Da igitur, quæſo, negotium Pharnaci, Antæo, Salvio, ut id nomen ex omnibus libris tollatur.

Cicero Attico Sal.

XLV. FUIT apud me Lamia poſt diſceſſum tuum, epiſtolamque ad me attulit miſſam ſibi a Cæſare; quæ quanquam ante data erat, quam illæ Diocharinæ, tamen plane declarabat illum ante ludos Romanos eſſe venturum: in qua extrema ſcriptum erat, ut ad ludos omnia pararet, neve committeret, ut fruſtra ipſe properaſſet. Prorſus ex his literis non videbatur eſſe dubium, quin ante eam diem venturus eſſet; idemque Balbo, cum eam epiſtolam legiſſet, videri Lamia dicebat. Dies feriarum mihi additos video; ſed quam multos fac, ſi me amas, ſciam: de Bæbio poteris, et de altero vicino Egnatio. Quod me hortaris, ut eos dies conſumam in philoſophia explicanda; currentem tu quidem: ſed cum Dolabella vivendum eſſe iſtis diebus vides. Quod niſi me Torquati cauſa teneret, ſatis erat dierum, ut Puteolos excurrere poſſem, et ad tempus redire. Lamia quidem a Balbo (ut videbatur) audiverat, multos nummos domi eſſe numeratos, quos oporteret quamprimum dividi: magnum pondus argenti, præter prædia: auctionem primo quoque tempore fieri oportere. Scribas ad me velim quid tibi placeat. Equidem, ſi ex omnibus eſſet eligendum, nec diligentiorem, nec officioſiorem, nec noſtri

ſtudioſiorem, facile delegiſſem Veſtorio; ad quem accuratiſſimas literas dedi, quod idem te feciſſe arbitror. Mihi quidem hoc ſatis videtur. Tu quid dicis? unum enim pungit, ne negligentiores eſſe videamur. Expectabo igitur tuas literas.

Cicero Attico Sal.

XLVI. POLLEX quidem, ut dixerat, ad Idus Sext. ita mihi Lanuvii pridie Idus præſto fuit; ſed plane pollex, non index. Cognoſces igitur ex ipſo. Balbum conveni: Lepta enim de ſua vi in curatione laborans, me ad eum perduxerat. In eo autem Lanuvino, quod Lepido tradidit, ex eo hoc primum: *Paulo ante acceperam eas literas, in quibus magnopere confirmat, ante ludos Romanos.* Legi epiſtolam: multa de meo Catone, quo ſæpiſſime legendo ſe dicit copioſiorem factum: Bruti Catone lecto, ſe ſibi viſum diſertum. Ex eo cognovi cretionem Cluvii (O Veſtorium negligentem!) liberam cretionem, teſtibus præſentibus, ſexaginta diebus. Metuebam ne ille arcendus eſſet: nunc mittendum eſt, ut meo juſſu cernat: idem igitur Pollex. Etiam de hortis Cluvianis egi cum Balbo: liberalius; ſe enim ſtatim ad Cæſarem ſcripturum: Cluvium autem a Tito Hordeonio legare et Terentiæ H-S ıↃↃↃ, et ſepulcro, multiſque rebus; nihil a nobis. Subaccuſa quæſo Veſtorium. Quid minus probandum, quam Plotium unguentarium per ſuos pueros omnia tanto ante Balbo, illum mî ne per meos quidem? De Coſſinio doleo; dilexi hominem. Quinto delegabo, ſi quid æri meo alieno ſuperabit, et emptionibus; ex quibus mî etiam æs alienum faciendum puto. De domo Arpini nihil ſcio.

Veſtorium nihil eſt quod accuſes. Jam enim obſignata hac epiſtola, noctu tabellarius noſter venit, et ab eo literas diligenter ſcriptas attulit, et exemplum teſtamenti.

Cicero Attico Sal.

XLVII. POSTEAQUAM *abs te Agamemno,* non *ut venirem* (nam id quoque feciſſem, niſi Torquatus eſſet) ſed ut ſcriberem, *tetigit*; omiſi ea, quæ in manibus habebam, abjeci; quod juſſeras, edolavi. Tu velim e Pollice cognoſcas rationes noſtras ſumptuarias: turpe eſt enim nobis illum, qualiſcunque eſt, hoc primo anno egere: poſt moderabimur diligentius. Idem Pollex remittendus eſt, ut ille cernat. Plane Puteolos non fuit eundum, cum ob ea quæ ad te ſcripſi, tum quod Cæſar adeſt. Dolabella ſcribit ſe ad me poſtridie Idus. O magiſtrum moleſtum! Lepidus ad me heri veſperi literas miſit Antio; nam ibi erat: habet enim domum, quam nos vendidimus: rogat magnopere ut ſim Kal. in Senatu; me et ſibi et Cæſari vehementer gratum eſſe facturum. Puto equidem nihil eſſe: dixiſſet enim tibi fortaſſe aliquid Oppius; quoniam Balbus eſt æger. Sed tamen malim venire fruſtra, quam deſiderari, ſi opus eſſet: moleſte ferrem poſtea. Itaque hodie Antii; cras ante meridiem domi. Tu velim, niſi te impediviſti, apud nos pridie Kal. cum Pilia. Te ſpero cum Publilio confeciſſe. Equidem Kal. in Tuſculanum recurram; me enim abſente omnia cum illis tranſigi malo. Q. fratris epiſtolam ad te miſi, non ſatis humane illam quidem reſpondentem meis literis, ſed tamen quod tibi ſatis ſit, ut equidem exiſtimo. Tu videbis.

Cicero Attico Sal.

XLVIII. HERI neſcio quid in ſtrepitu videor exaudiſſe, cum diceres te in Tuſculanum venturum: quod utinam; iterum utinam; tuo tamen commodo. Lepta me rogat, ut, ſi quid ſibi opus ſit, accurram: mortuus enim

Babullius. Cæſar, opinor, ex uncia; etſi nihil adhuc: ſed Lepta ex triente. Veretur autem ne non liceat tenere hereditatem, ἀλόγως omnino; ſed veretur tamen. Is igitur ſi accierit, accurram; ſin minus, antequam neceſſe erit. Tu Pollicem, cum poteris. Laudationem Porciæ tibi miſi correctam; ac eo properavi, ut ſi forte aut Domitio filio, aut Bruto, mitteretur, hæc mitteretur. Id ſi tibi erit commodum, magnopere cures velim: et velim M. Varronis et Lollii mittas laudationem; Lollii utique: nam illam legi: volo tamen reguſtare; quædam enim vix mihi credo legiſſe me.

Cicero Attico Sal.

XLIX. ATTICÆ primum ſalutem, quam equidem ruri eſſe arbitror. Multam igitur ſalutem et Piliæ. De Tigellio, ſi quid novi: qui quidem, ut mihi Gallus Fabius ſcripſit, μέμψιν ἀναφέρει mihi quandam iniquiſſimam, me Phameæ defuiſſe, cum ejus cauſam recepiſſem: quam quidem receperam contra pueros Octavios Cn. filios non libenter; ſed et Phameæ cauſa volebam. Erat enim, ſi meminiſti, in Conſulatus petitione per te mihi pollicitus, ſi quid opus eſſet: quod ego perinde tuebar, ac ſi uſus eſſem. Is ad me venit, dixitque judicem operam dare ſibi conſtituiſſe eo die ipſo, quo de Sextio noſtro lege Pompeia in conſilium iri neceſſe erat: ſcis enim dies illorum judiciorum præſtitutos fuiſſe. Reſpondi, non ignorare eum, quid ego deberem Sextio: quem vellet, alium diem ſi ſumpſiſſet, me ei non defuturum. Ita tum ille diſceſſit iratus: puto me tibi narraſſe. Non laboravi ſcilicet, nec hominis alieni injuſtiſſimam iracundiam mihi curandam putavi. Gallo autem narravi, cum proxime Romæ fui, quid audiſſem; neque nominavi Balbum minorem. Habuit ſuum negotium Gallus, ut ſcribit. Ait illum, me animi conſcientia, quod Phameam deſtituiſſem, de ſe ſuſpicari.

Quare tibi hactenus mando, de illo noſtro, ſi quid poteris, exquiras; de me ne quid labores. Eſt bellum, aliquem libenter odiſſe; eſt; quemadmodum non omnibus ſervire. Etſi mehercule, ut tu intelligis, magis mihi iſti ſerviunt, ſi obſervare, ſervire eſt.

Cicero Attico Sal.

L. ADMONITUS quibuſdam tuis literis, ut ad Cæſarem uberiores literas mittere inſtituerem, cum mihi Balbus nuper in Lanuvino dixiſſet, ſe et Oppium ſcripſiſſe ad Cæſarem, me legiſſe libros contra Catonem, et vehementer probaſſe, conſcripſi de his ipſis libris epiſtolam Cæſari, quæ deferretur ad Dolabellam. Sed ejus exemplum miſi ad Oppium et Balbum; ſcripſique ad eos, ut tum deferri ad Dolabellam juberent meas literas, ſi ipſi exemplum probaſſent. Ita mihi reſcripſerunt, nihil unquam ſe legiſſe melius, epiſtolamque meam juſſerunt dari Dolabellæ. Veſtorius ad me ſcripſit, ut juberem mancipio dari ſervo ſuo, pro mea parte, Hetereio cuidam fundum Brinnianum; ut ipſe ei Puteolis recte mancipio dare poſſet. Eum ſervum, ſi tibi videbitur, ad me mittes; opinor enim ad te etiam ſcripſiſſe Veſtorium. De adventu Cæſaris idem, quod a te, mihi ſcriptum eſt ab Oppio et Balbo. Miror te nihildum cum Tigellio, vel ut hoc ipſum, quantum acceperit: prorſus aveo ſcire, nec tamen flocci facio. Quæris quid cogitem de obviam itione: quid cenſes, niſi Alſium? et quidem ad Murenam de hoſpitio ſcripſeram; ſed opinor cum Matio profectum: Salluſtius igitur urgebitur.

Scripto jam ſuperiore verſiculo, Eros mihi dixit, ſibi Murenam liberaliſſime reſpondiſſe. Eo igitur utamur: nam Silius culcitras non habet. Dida autem, opinor, hoſpitibus totam villam conceſſit.

CICERO ATTICO SAL.

LI. AD Cæſarem quam miſi epiſtolam, ejus exemplum fugit me tum tibi mittere; nec id fuit quod ſuſpicaris, ut me puderet tui, ne ridicule Micillus: nec mehercule ſcripſi aliter, ac ſi πρὸς ἴσον ὅμοιόνque ſcriberem. Bene enim exiſtimo de illis libris, ut tibi coram. Itaque ſcripſi, et ἀκολακεύτως, et tamen ſic, ut nihil eum exiſtimem lecturum libentius. De Attica nunc demum mihi eſt exploratum: itaque ei de integro gratulare. Tigellium totum mihi, et quidem quamprimum: nam pendeo animi. Narro tibi, Quintus cras: ſed ad me, an ad te, neſcio. Mî ſcripſit Romam VIII Kal. ſed miſi, qui invitaret: etſi hercle jam Romam veniendum eſt, ne ille ante advolet.

CICERO ATTICO SAL.

LII. O HOSPITEM mihi tam gravem! ἀμεταμέλητον: fuit enim perjucunde. Sed cum ſecundis Saturnalibus ad Philippum veſperi veniſſet, villa ita completa militibus eſt, ut vix triclinium, ubi cœnaturus ipſe Cæſar eſſet, vacaret: quippe hominum cIɔ cIɔ. Sane ſum commotus, quid futurum eſſet poſtridie: ac mihi Barba Caſſius ſubvenit: cuſtodes dedit. Caſtra in agro: villa defenſa eſt. Ille tertiis Saturnalibus apud Philippum ad horam VII, nec quemquam admiſit. Rationes opinor cum Balbo. Inde ambulavit in litore. Poſt horam VIII, in balneum: tum audivit de Mamurra: vultum non mutavit. Unctus eſt, accubuit, ἐμετικὴν agebat. Itaque et edit et bibit ἀδεῶς et jucunde; opipare ſane et apparate: nec id ſolum, *ſed bene cocto et condito ſermone bono, et ſi quæri', libenter.* Præterea tribus tricliniis accepti οἱ περὶ αὐτὸν valde copioſe. Libertis

minus lautis ſerviſque nihil defuit; nam lautiores eleganter accepti. Quid multa? homines viſi ſumus. Hoſpes tamen non is, cui diceres, Amabo te, eodem ad me cum revertere. Semel ſatis eſt. Σπουδαῖον οὐδὲν in ſermone: φιλόλογα multa. Quid quæris? delectatus eſt, et libenter fuit. Puteolis ſe aiebat unum diem fore, alterum ad Baias. Habes hoſpitium, ſive ἐπισταθμίαν odioſam, mihi, dixi, non moleſtam. Ego pauliſper hîc, deinde in Tuſculanum. Dolabellæ villam cum præteriret, omnis armatorum copia, dextra ſiniſtra ad equum, nec uſquam alibi. Hoc ex Nicia.

EPISTOLARUM

AD ATTICUM

LIBER XIV.

Cicero Attico Sal.

I. DIVERTI ad illum, de quo tecum mane. Nihil perditius: explicari rem non poſſe. Etenim ſi ille tali ingenio exitum non reperiebat, quis nunc reperiet? Quid quæris? periiſſe omnia aiebat, quod haud ſcio an ita ſit: verum ille gaudens; affirmatque minus diebus xx tumultum Gallicum: in ſermonem ſe poſt Idus Mart. præterquam Lepidi, veniſſe neminis: ad ſummam, non poſſe iſthæc ſic abire. O prudentem Oppium, qui nihilo minus illum deſiderat; ſed loquitur nihil, quod quemquam bonum offendat. Sed hæc hactenus. Tu, quæſo, quidquid novi (multa autem expecto) ſcribere ne pigrere. In his, de Sexto ſatiſne certum; maxime autem de Bruto noſtro; de quo quidem ille, ad quem diverti, Cæſarem ſolitum dicere, *Magni refert hic quid velit: ſed quidquid vult, valde vult:* idque eum animadvertiſſe, cum pro Dejotaro Niceæ dixerit, valde vehementer eum viſum, et libere dicere: atque etiam (ut enim quidque ſuccurrit, libet ſcribere) proxime cum Sextii rogatu apud eum fuiſſem, expectaremque ſedens quoad vocarer, dixiſſe eum, *Ego dubitem quin ſummo in odio ſim, cum M. Cicero ſedeat, nec ſuo commodo me convenire poſſit? Atqui ſi quiſquam eſt facilis, hic eſt: tamen non dubito, quin*

me male oderit. Hæc, et ejuſmodi multa. Sed ad propoſitum. Quidquid erit non modo magnum, ſed etiam parvum, ſcribes. Equidem nihil intermittam.

Cicero Attico Sal.

II. DUAS a te accepi epiſtolas heri. Ex priore theatrum Publiumque cognovi; bona ſigna conſentientis multitudinis. Plauſus vero L. Caſſio datus etiam facetus mihi quidem viſus eſt. Altera epiſtola de Madaro ſcripta, apud quem nullum φαλάκρωμα, ut putas. Proceſſi enim, ſed minus; diutius ſermone enim ſum retentus. Quod autem ad te ſcripſeram, obſcure fortaſſe, id ejuſmodi eſt: aiebat Cæſarem ſecum, quo tempore Sextii rogatu veni ad eum, cum expectarem ſedens, dixiſſe: *Ego nunc tam ſim ſtultus, ut hunc ipſum facilem hominem putem mihi eſſe amicum, cum tandiu ſedens meum commodum expectet?* Habes igitur φαλάκρωμα inimiciſſimum otii, id eſt, Bruti. In Tuſculanum hodie; Lanuvii cras; inde Aſturæ cogitabam. Piliæ paratum eſt hoſpitium: ſed vellem Atticam; (verum tibi ignoſco) quarum utique ſalutem.

Cicero Attico Sal.

III. TRANQUILLÆ tuæ quidem literæ; quod utinam diutius: nam Matius poſſe negabat. Ecce autem ſtructores noſtri ad frumentum profecti, cum inanes rediiſſent, rumorem afferunt magnum, Romæ domum ad Antonium frumentum omne portari: πανικὸν certe; ſcripſiſſes enim. Corumbus Balbi nullus adhuc; et mihi notum nomen: bellus enim eſſe dicitur architectus. Ad obſignandum tu adhibitus non ſine cauſa videris: volunt enim nos ita putare; neſcio cur non animo quoque ſentiant. Sed quid hæc ad nos? Odorare tamen

Antonii διάθεσιν: quem quidem ego epularum magis arbitror rationem habere, quam quidquam mali cogitare. Tu, ſi quid *pragmaticon* habes, ſcribe: ſin minus, populi ἐπισημασίαν et mimorum dicta perſcribito. Piliæ et Atticæ ſalutem.

Cicero Attico Sal.

IV. NUNC quid putas me Lanuvii? At ego te iſtic quotidie aliquid novi ſuſpicor. Tument negotia: nam cum Matius, quid cenſes cæteros? Equidem doleo, quod nunquam in ulla civitate accidit, non una cum libertate Rempublicam recuperatam. Horribile eſt quæ loquantur, quæ minitentur; ac vereor Gallica etiam bella; ipſe Sextus quo evadat. Sed omnia licet concurrant, Idus Martiæ conſolantur. Noſtri autem ἥρωες, quod per ipſos confici potuit,glorioſiſſime et magnificentiſſime confecerunt: reliquæ res opes et copias deſiderant, quas nullas habemus. Hæc ego ad te, ut ſi quid novi (nam quotidie aliquid expecto) confeſtim ad me; et, ſi novi nihil, noſtro more tamen ne patiamur intermitti literulas. Equidem non committam.

Cicero Attico Sal.

V. SPERO tibi jam eſſe ut volumus; quoniam quidem ἠσίτησας, cum leviter commotus eſſes: ſed tamen velim ſcire quid agas. Signa bella, quod Calvena moleſte fert, ſe ſuſpectum eſſe Bruto: illa ſigna non bona, ſi cum ſignis legiones veniunt e Gallia. Quid tu illas putas, quæ fuerunt in Hiſpania, nonne idem poſtulaturas? quid, quas Annius tranſportavit? Caninium volui, ſed μνημονικὸν ἁμάρτημα. Ab aleatore φυρμὸς πολύς. Nam iſta quidem Cæſaris libertorum conjuratio facile opprimeretur, ſi recta ſaperet Antonius. Meam ſtultam

verecundiam! qui legari noluerim ante res prolatas, ne deſerere viderer hunc rerum rumorem; cui certe ſi poſſem mederi, deeſſe non deberem: ſed vides magiſtratus, ſi quidem illi magiſtratus: vides tamen tyranni ſatellites in imperiis; vides ejuſdem exercitus in latere veteranos; quæ ſunt εὐρίπιϛα omnia: eos autem qui orbis terræ cuſtodiis non modo ſepti, verum etiam magni, eſſe debebant, tantum non laudari atque amari, ſed parietibus contineri. Atqui illi quoquo modo beati; civitas miſera. Sed velim ſcire quid adventus Octavii; num qui concurſus ad eum, num quæ νεωτερισμȣ̃ ſuſpicio. Non puto equidem: ſed tamen quidquid eſt, ſcire cupio. Hæc ſcripſi ad te proficiſcens Aſtura III Idus.

Cicero Attico Sal.

VI. PRIDIE Idus Fundis accepi tuas literas cœnans. Primum igitur melius eſſe: deinde meliora te nuntiare. Odioſa illa enim fuerant, legiones venire. Nam de Octavio ſuſque deque. Expecto quid de Mario; quem quidem ego ſublatum rebar a Cæſare. Antonii colloquium cum heroibus noſtris pro re nata non incommodum: ſed tamen adhuc me nihil delectat præter Idus Mart. Nam, quoniam Fundis ſum cum Ligure noſtro, diſcrucior, Sextilii fundum a verberone Curtilio poſſideri: quod cum dico, de toto genere dico. Quid enim miſerius, quam ea nos tueri, propter quæ illum oderamus? Etiamne Conſules et Tribunos plebis in biennium quos ille voluit? Nullo modo reperio quemadmodum poſſim πολιτεύεσθαι: nihil enim tam σόλοικον, quam τυραννοκτόνȣς in cælo eſſe, tyranni facta defendi. Sed vides Conſules, vides reliquos magiſtratus, ſi iſti magiſtratus: vides languorem bonorum. Exultant lætitia in municipiis: dici enim non poteſt quanto opere gaudeant, ut ad me concurrant, ut audire cupiant verba mea ea de re; nec ulla interea decreta. Sic enim πεπολιτεύμεθα, ut

victos metueremus? Hæc ad te ſcripſi appoſita ſecunda menſa: plura et πολιτικώτερα poſtea: et tu, quid agas, quidque agatur.

CICERO ATTICO SAL.

VII. POSTRIDIE Idus Paulum in Caieta vidi. Is mihi de Mario, et de Republica alia quædam ſane peſſima. A te ſcilicet nihil; nemo enim meorum. Sed Brutum noſtrum audio viſum ſub Lanuvio. Ubi tandem eſt futurus? nam cum reliqua, tum de hoc, ſcire aveo omnia. Ego e Formiano exiens XVII Kal. ut inde altero die in Puteolanum, ſcripſi hæc. A Cicerone mihi literæ ſane πεπινωμέναι, et bene longæ. Cætera autem vel fingi poſſunt: πῖνος literarum ſignificat doctiorem. Nunc magnopere a te peto, de quo ſum nuper tecum locutus, ut videas ne quid ei deſit: id cum ad officium noſtrum pertinet, tum ad exiſtimationem et dignitatem; quod idem intellexi tibi videri omnino. Si ergo eſt, volo menſe Quintili in Græciam. Sint omnia faciliora. Sed cum ſint ea tempora, ut certi nihil eſſe poſſit, quid honeſtum mihi ſit, quid liceat, quid expediat; quæſo da operam, ut illum quam honeſtiſſime copioſiſſimeque tueamur. Hæc et cætera, quæ ad nos pertinebunt, ut ſoles, cogitabis: ad meque aut quod ad rem pertineat, aut, ſi nihil erit, quod in buccam venerit, ſcribes.

CICERO ATTICO SAL.

VIII. TU me jam rebare, cum ſcribebas, in actis eſſe noſtris: et ego accepi XVII Kal. in diverſoriolo Sinueſſano tuas literas. De Mario probe; etſi doleo L. Craſſi nepotem. Optime tam etiam Bruto noſtro probari Antonium. Nam quod Juniam ſcribis moderate et amice ſcriptas literas

attuliſſe, mihi Paulus dedit ad ſe a fratre miſſas; quibus in extremis erat, ſibi inſidias fieri; ſe id certis auctoribus comperiſſe: hoc nec mihi placebat, et multo illi minus. Reginæ fuga mihi non moleſta: ſed Clodia quid egerit, ſcribas ad me velim. De Byzantiis curabis, ut cætera; et Pelopem ad te arceſſes. Ego, ut poſtulas, Baiana negotia, chorumque illum, de quo ſcire vis, cum perſpexero, tum ſcribam; ne quid ignores. Quid Galli, quid Hiſpani, quid Sextus agat, vehementer expecto: ea ſcilicet tu declarabis, qui cætera. Nauſeolam tibi tum cauſam otii dediſſe facile patiebar: videbare enim mihi legenti tuas literas requieſſe pauliſper. De Bruto ſemper ad me omnia perſcribito, ubi ſit, quid cogitet; quem quidem ego ſpero jam tuto vel ſolum tota urbe vagari poſſe. Veruntamen.

Cicero Attico Sal.

IX. DE republica multa cognovi ex tuis literis, quas quidem multijuges accepi uno tempore a Veſtorii liberto. Ad ea autem quæ requiris, brevi reſpondebo. Primum vehementer me Cluviana delectant. Sed quod quæris quid arceſſierim Chryſippum; tabernæ mihi duæ corruerunt, reliquæque rimas agunt: itaque non ſolum inquilini, ſed mures etiam, migraverunt. Hanc cæteri calamitatem vocant; ego ne incommodum quidem. O Socrates, et Socratici viri! nunquam vobis gratiam referam. Dii immortales, quam mihi iſta pro nihilo! Sed tamen ea ratio ædificandi initur, conſiliario quidem et auctore Veſtorio, ut hoc damnum quæſtuoſum ſit. Hîc turba magna eſt, eritque, ut audio, major. Duo quidem quaſi deſignati Conſules. O Dii boni! vivit tyrannis, Tyrannus occidit! ejus interfecti morte lætamur, cujus facta defendimus! Itaque quam ſevere nos M. Curtius accuſat; ut pudeat vivere: neque injuria: nam mori millies præſtitit, quam hæc pati, quæ mihi

videntur habitura etiam vetuſtatem. Et Balbus hîc eſt, multumque mecum: ad quem a Vetere literæ datæ pridie Kal. Januar. cum a ſe Cæcilius circumſederetur, et jam teneretur; veniſſe cum maximis copiis Pacorum Parthum: ita ſibi eſſe eum ereptum, multis ſuis amiſſis: in qua re accuſat Volcatium. Ita mihi videtur bellum illud inſtare: ſed Dolabella et Nicias viderint. Idem Balbus meliora de Gallia XXI die literas habebat; Germanos illaſque nationes, re audita de Cæſare, legatos miſiſſe ad Aurelium, qui eſt præpoſitus ab Hirtio, ſe, quod imperatum eſſet, eſſe facturos. Quid quæris? omnia plena pacis, aliter ac mihi Calvena dixerat.

CICERO ATTICO SAL.

X. ITA-NE vero? hoc meus et tuus Brutus egit, ut Lanuvii eſſet? ut Trebonius itineribus deviis proficiſceretur in provinciam? ut omnia facta, ſcripta, dicta, promiſſa, cogitata, Cæſaris plus valerent, quam ſi ipſe viveret? Meminiſti me clamare, illo ipſo primo Capitolino die, Senatum in Capitolium a Prætoribus vocari? Dii immortales, quæ tum opera effici potuerunt, lætantibus omnibus bonis, etiam ſat bonis, fractis latronibus? Liberalia tu accuſas. Quid fieri tum potuit? jam pridem perieramus. Meminiſtine te clamare, cauſam periiſſe, ſi funere elatus eſſet? At ille etiam in foro combuſtus, laudatuſque miſerabiliter; ſervique et egentes in tecta noſtra cum facibus immiſſi. Quæ deinde? ut audeant dicere, Tune contra Cæſaris nutum? Hæc et alia ferre non poſſum. Itaque γῆν πρὸ γῆς cogito: tua tamen ὑπηνέμιος. Nauſea jamne plane abiit? mihi quidem ex tuis literis conjectanti ita videbatur. Redeo ad Tebaſſos, Scævas, Frangones: hos tu exiſtimas confidere ſe illa habituros, ſtantibus nobis? in quibus plus virtutis putarunt, quam experti ſunt: pacis iſti ſcilicet amatores, et non latrocinii auctores? At ego cum tibi de Curtilio ſcripſi,

Seſtulianoque fundo, ſcripſi de Cenſorino, de Meſſalla, de Planco, de Poſtumio, de genere toto. Melius fuit periiſſe illo interfecto, quod nunquam accidiſſet, quam hæc videre. Octavius Neapolim venit XIV Kalendas: ibi eum Balbus mane poſtridie; eodemque die mecum in Cumano illum hereditatem aditurum: ſed, ut ſcribis, ῥιζόθεμιν magnam cum Antonio. Buthrotia mihi tua res eſt, ut debet, eritque curæ. Quod quæris, jamne ad centena Cluvianum; adventare videtur: ſed primo anno LXXX deterſimus. Quintus pater ad me gravia de filio, maxime quod matri nunc indulgeat, cui antea bene merenti fuerit inimicus: ardentes in eum literas ad me miſit. Ille autem quid agat, ſi ſcis, neque dum Roma es profectus, ſcribas ad me velim; et hercule, ſi quid aliud. Vehementer delector tuis literis.

CICERO ATTICO SAL.

XI. NUDIUS tertius dedi ad te epiſtolam longiorem: nunc ad ea, quæ proxime. Velim mehercule, Aſturæ Brutus. Ἀκολασίαν iſtorum ſcribis: an cenſebas aliter? equidem etiam majora expecto. Cum equidem concionem lego, *de tanto viro, de clariſſimo civi,* ferre non queo: etſi iſta jam ad riſum. Sed memento: ſic alitur conſuetudo perditarum concionum; ut noſtri illi, non heroes, ſed dii, futuri quidem in gloria ſempiterna ſint, ſed non ſine invidia, ne ſine periculo quidem. Verum illis magna conſolatio, conſcientia maximi et clariſſimi facti; nobis quæ, qui interfecto rege liberi non ſumus? Sed hæc fortuna viderit, quoniam ratio non gubernat. De Cicerone, quæ ſcribis, jucunda mihi ſunt; velim, ſint proſpera. Quod vero curæ tibi eſt, ut ei ſuppeditetur ad uſum et cultum copioſe, per mihi gratum eſt; idque ut facias, te etiam rogo. De Buthrotiis et tu recte cogitas, et ego non dimitto iſtam curam: ſuſcipiam omnem etiam actionem; quam

video quotidie faciliorem. De Cluviano, quoniam in re mea me ipſum diligentia vincis, res ad centena perducitur. Ruina rem non fecit deteriorem, haud ſcio an jam fructuoſiorem. Hîc mecum Balbus, Hirtius, Panſa. Modo venit Octavius, et quidem in proximam villam Philippi, mihi totus deditus. Lentulus Spinther hodie apud me; cras mane vadit.

CICERO ATTICO SAL.

XII. O MI Attice, vereor, ne nobis Idus Mart. nihil dederint præter lætitiam, et odii pœnam ac doloris. Quæ mihi iſtinc afferuntur? quæ hîc video? Ὦ πράξεως καλῆς μὲν, ἀτελοῦς δέ. Scis quam diligam Siculos, et quam illam clientelam honeſtam judicem. Multa illis Cæſar, neque me invito; etſi Latinitas erat non ferenda: veruntamen. Ecce autem Antonius, accepta grandi pecunia, fixit legem, a Dictatore comitiis latam, qua Siculi cives Romani: cujus rei, vivo illo, mentio nulla. Quid? Dejotari noſtri cauſa non ſimilis? dignus ille quidem omni regno, ſed non per Fulviam. Sexcenta ſimilia. Verum illuc referor: tam claram tamque teſtatam rem, tamque juſtam Buthrotiam, non tenebimus aliqua ex parte? et eo quidem magis, quo iſte plura? Nobiſcum hîc perhonorifice et amice Octavius: quem quidem ſui Cæſarem ſalutabant, Philippus non; itaque ne nos quidem; quem nego poſſe bonum civem, ita multi circumſtant, qui quidem noſtris mortem minitantur. Negant hæc ferri poſſe. Quid cenſes, cum Romam puer venerit, ubi noſtri liberatores tuti eſſe non poſſunt? qui quidem ſemper erunt clari; conſcientia vero facti ſui etiam beati: ſed nos, niſi me fallit, jacebimus. Itaque exire aveo, ubi *nec Pelopidarum*, inquit. Haud amo vel hos deſignatos, qui etiam declamare me coegerunt; ut ne apud aquas quidem acquieſcere liceret. Sed hoc meæ nimiæ facilitatis. Nam id erat quondam quaſi neceſſe: nunc, quoquo modo ſe res habet,

non eſt item. Quam dudum nihil habeo, quod ad te ſcribam: ſcribo tamen, non ut delectem his literis, ſed ut eliciam tuas. Tu, ſi quid erit de cæteris; de Bruto utique, quidquid. Hæc conſcripſi x Kal. accubans apud Veſtorium, hominem remotum a dialecticis, in arithmeticis ſatis exercitatum.

Cicero Attico Sal.

XIII. SEPTIMO denique die literæ mihi redditæ ſunt, quæ erant a te XIII Kal. datæ: quibus quæris, atque etiam me ipſum neſcire arbitraris, utrum magis tumulis proſpectuque, an ambulatione ἀλιτενεῖ, delecter. Eſt mehercule, ut dicis, utriuſque loci tanta amœnitas, ut dubitem, utra anteponenda ſit:

Ἀλλ᾽ οὐ δαιτὸς ἐπηράτου ἔργα μέμηλεν.
Ἀλλὰ λίην μέγα πῆμα, διοτρεφὲς, εἰσορόωντες
Δείδιμεν· ἐν δοιῇ δὲ σαώσεμεν, ἢ ἀπολέσθαι.

Quamvis enim tu magna et mihi jucunda ſcripſeris de D. Bruti adventu ad ſuas legiones, in quo ſpem maximam video; tamen, ſi eſt bellum civile futurum, quod certe erit, ſi Sextus in armis permanebit, quem permanſurum eſſe certe ſcio, quid nobis faciendum eſt, ignoro. Neque enim jam licebit, quod Cæſaris bello licuit, neque huc, neque illuc. Quemcunque enim hæc pars perditorum lætatum morte Cæſaris putabit, (lætitiam autem apertiſſime tulimus omnes) hunc in hoſtium numero habebit: quæ res ad cædem maximam ſpectat. Reſtat, ut in caſtra Sexti, aut, ſi forte, Bruti, nos conferamus. Res odioſa, et aliena noſtris ætatibus, et incerto exitu belli; et neſcio quo pacto tibi ego poſſum, mihi tu, dicere,

Τέκνον ἐμὸν, οὔ τοι δέδοται πολεμήια ἔργα,
Ἀλλὰ σύγ᾽ ἱμερόεντα μετέρχεο ἔργα λόγοιο.

Sed hæc fors viderit, ea, quæ talibus in rebus plus, quam ratio, poteſt. Nos autem id videamus, quod in nobis ipſis eſſe

debet, ut quidquid acciderit, fortiter et ſapienter feramus, et accidiſſe hominibus meminerimus; noſque cum multum literæ, tum non minimum Idus quoque Mart. conſolentur. Suſcipe nunc meam deliberationem, qua ſollicitor: ita multa veniunt in mentem in utramque partem. Proficiſcor, ut conſtitueram, legatus in Græciam? cædis impendentis periculum nonnihil vitare videor, ſed caſurus in aliquam vituperationem, quod Reipublicæ defuerim tam gravi tempore. Sin autem manſero, fore me quidem video in diſcrimine; ſed accidere poſſe ſuſpicor, ut prodeſſe poſſim Reipublicæ. Jam illa conſilia privata ſunt, quod ſentio valde eſſe utile ad confirmationem Ciceronis, me illuc venire; nec alia cauſa profectionis mihi ulla fuit tum, cum conſilium cepi legari ab Cæſare. Tota igitur hac de re, ut ſoles, ſi quid ad me pertinere putas, cogitabis. Redeo nunc ad epiſtolam tuam. Scribis enim eſſe rumores, me ad lacum quod habeo venditurum; minuſculam vero villam utique Quinto traditurum, vel impenſo pretio, quo introducatur, ut tibi Q. filius dixerit, dotata Aquillia. Ego vero de venditione nihil cogito, niſi quid, quod magis me delectet, invenero. Quintus autem de emendo nihil curat hoc tempore: ſatis enim torquetur debitione dotis; in qua mirificas Egnatio gratias agit. A ducenda autem uxore ſic abhorret, ut libero lectulo neget eſſe quidquam jucundius. Sed hæc quoque hactenus. Redeo enim ad miſeram, ſeu nullam potius, Rempublicam. M. Antonius ad me ſcripſit de reſtitutione Sex. Clodii: quam honorifice, quod ad me attinet, ex ipſius literis cognoſces; (miſi enim tibi exemplum) quam diſſolute, quam turpiter, quamque ita pernicioſe, ut nonnunquam Cæſar deſiderandus eſſe videatur, facile exiſtimabis. Quæ enim Cæſar nunquam neque feciſſet, neque paſſus eſſet, ea nunc ex falſis ejus commentariis proferuntur. Ego autem Antonio facillimum me præbui: etenim ille, quoniam ſemel induxit animum ſibi licere quod vellet, feciſſet nihilo minus me invito. Itaque mearum quoque literarum miſi tibi exemplum.

Antonius Consul S. D. M. Ciceroni.

OCCUPATIONIBUS eſt factum meis et ſubita tua profectione, ne tecum coram de hac re agerem: quam ob cauſam vereor, ne abſentia mea levior ſit apud te. Quod ſi bonitas tua reſponderit judicio meo, quod ſemper habui de te, gaudebo. A Cæſare petii, ut Sex. Clodium reſtitueret: impetravi. Erat mihi in animo etiam tum ſic uti beneficio ejus, ſi tu conceſſiſſes: quo magis laboro, ut tua voluntate id per me facere nunc liceat. Quod ſi duriorem te ejus miſeræ et afflictæ fortunæ præbes, non contendam ego adverſus te; quanquam videor debere tueri commentarium Cæſaris: ſed mehercule, ſi humaniter, et ſapienter, et amabiliter, in me cogitare vis, facilem profecto te præbebis; et voles P. Clodium, in optima ſpe puerum, repoſitum exiſtimare, non te inſectatum eſſe, cum potueris, amicos paternos. Patere, obſecro te, pro Republica videri geſſiſſe ſimultatem cum patre ejus: non contempſeris hanc familiam: honeſtius enim et libentius deponimus inimicitias Reipublicæ nomine ſuſceptas, quam contumaciæ. Me deinde ſine ad hanc opinionem jam nunc dirigere puerum, et tenero animo ejus perſuadere, non eſſe tradendas poſteris inimicitias. Quanquam tuam fortunam, Cicero, ab omni periculo abeſſe certum habeo; tamen arbitror malle te quietam ſenectutem et honorificam potius agere, quam ſollicitam. Poſtremo meo jure te hoc beneficium rogo: nihil enim non tua cauſa feci. Quod ſi non impetro, per me Clodio daturus non ſum; ut intelligas, quanti apud me auctoritas tua ſit, atque eo te placabiliorem præbeas.

CICERO ANTONIO COS. S.

QUOD mecum per literas agis, unam ob cauſam mallem coram egiſſe: non enim ſolum ex oratione, ſed etiam ex vultu, et oculis, et fronte (ut aiunt) meum erga te amorem perſpicere potuiſſes. Nam cum te ſemper amavi, primum tuo ſtudio, poſt etiam beneficio, provocatus; tum his temporibus Reſpublica te mihi ita commendavit, ut cariorem habeam neminem. Literæ vero tuæ, cum amantiſſime, tum honorificentiſſime, ſcriptæ ſic me affecerunt, ut non dare tibi beneficium viderer, ſed accipere a te, ita petente, ut inimicum meum, neceſſarium tuum, me invito ſervare nolles, cum id nullo negotio facere poſſes. Ego vero tibi iſtuc, mi Antoni, remitto; atque ita, ut me a te, cum his verbis ſcripſeris, liberaliſſime atque honorificentiſſime tractatum exiſtimem: idque cum totum, quoquo modo ſe res haberet, tibi dandum putarem; tum do etiam humanitati et naturæ meæ: nihil enim unquam non modo acerbum in me fuit, ſed ne paulo quidem triſtius aut ſeverius, quam neceſſitas Reipublicæ poſtulavit. Accedit, ut ne in ipſum quidem Clodium meum inſigne odium fuerit unquam; ſemperque ita ſtatui, non eſſe inſectandos inimicorum amicos, præſertim humiliores, nec his præſidiis noſmetipſos eſſe ſpoliandos. Nam de puero Clodio tuas partes eſſe arbitror, ut ejus animum tenerum, quemadmodum ſcribis, his opinionibus imbuas, ut ne quas inimicitias reſidere in familiis noſtris arbitretur. Contendi cum P. Clodio, cum ego publicam cauſam, ille ſuam defenderet: noſtras concertationes Reſpublica dijudicavit: ſi viveret, mihi cum illo nulla contentio jam maneret. Quare, quoniam hoc a me ſic petis, ut, quæ tua poteſtas eſt, ea neges te me invito uſurum; puero quoque hoc a me dabis, ſi tibi videbitur: non quo aut ætas noſtra ab illius ætate quidquam debeat periculi ſuſpicari, aut dignitas mea

ullam contentionem extimeſcat; ſed ut noſmetipſi inter nos conjunctiores ſimus, quam adhuc fuimus: interpellantibus enim his inimicitiis, animus tuus mihi magis patuit, quam domus. Sed hæc hactenus. Illud extremum; ego, quæ te velle, quæque ad te pertinere, arbitrabor, ſemper ſine ulla dubitatione ſummo ſtudio faciam. Hoc velim tibi penitus perſuadeas.

Cicero Attico Sal.

XIV. ITERADUM eadem iſta mihi. Coronatus Quintus noſter Parilibus? Parilibus? ſoluſne? etſi addis Lamiam; quod demiror equidem: ſed ſcire cupio, qui fuerunt alii: quanquam ſatis ſcio, niſi improbum, neminem. Explanabis igitur hoc diligentius. Ego autem caſu cum dediſſem ad te literas VI Kalend. ſatis multis verbis, tribus fere horis poſt accepi tuas, et magni quidem ponderis. Itaque joca tua plena facetiarum, de hæreſi Veſtoriana, et de Phetriorum more Puteolano, riſiſſe me ſatis, nihil eſt neceſſe ſcribere. Πολιτικώτερα illa videamus. Ita Brutos Caſſiumque defendis, quaſi eos ego reprehendam, quos ſatis laudare non poſſum. Rerum ego vitia collegi, non hominum: ſublato enim tyranno, tyrannida manere video. Nam quæ ille facturus non fuit, ea fiunt, ut de Clodio; de quo mihi exploratum eſt, illum non modo non facturum, ſed etiam ne paſſurum quidem fuiſſe. Sequetur Rufio Veſtorianus, Victor nunquam ſcriptus, cæteri, quis non? Cui ſervire ipſi non potuimus, ejus libellis paremus. Nam Liberalibus quis potuit in Senatum non venire? Fac id potuiſſe aliquo modo; num, etiam cum veniſſemus, libere potuimus ſententiam dicere? nonne omni ratione veterani, qui armati aderant, cum præſidii nos nihil haberemus, defendendi fuerunt? illam ſeſſionem Capitolinam mihi non placuiſſe, tu teſtis es. Quid ergo? iſta culpa Brutorum? minime illorum quidem, ſed aliorum brutorum; qui ſe cautos ac ſapientes

putant: quibus ſatis fuit lætari; nonnullis etiam, gratulari; nullis, permanere. Sed præterita omittamus: iſtos omni cura præſidioque tueamur; et, quemadmodum tu præcipis, contenti Idibus Mart. ſimus: quæ quidem noſtris amicis, divinis viris, aditum ad cælum dederunt; libertatem populo R. non dederunt. Recordare tua: nonne meminiſti clamare te, omnia periiſſe, ſi ille funere elatus eſſet? Sapienter id quidem: itaque ex eo quæ manarint vides. Quæ ſcribis Kal. Juniis Antonium de provinciis relaturum, ut et ipſe Gallias habeat, et utriſque dies prorogetur; licebitne decerni libere? Si licuerit; libertatem eſſe recuperatam lætabor: ſi non licuerit; quid mihi attulerit iſta domini mutatio præter lætitiam, quam oculis cepi juſto interitu tyranni? Rapinas ſcribis ad Opis fieri; quas nos quoque tum videbamus. Næ nos et liberati ab egregiis viris, nec liberi ſumus: ita laus illorum eſt, culpa noſtra. Et hortaris me, ut hiſtorias ſcribam? ut colligam tanta eorum ſcelera, a quibus etiam nunc obſidemur? Poterone eos ipſos non laudare, qui te obſignatorem adhibuerunt? Nec mehercule me raudusculum movet; ſed homines benevolos, qualeſcunque ſunt, grave eſt inſequi contumelia. Sed de omnibus meis conſiliis, ut ſcribis, exiſtimo exploratius nos ad Kalendas Junias ſtatuere poſſe; ad quas adero, et omni ope atque opera enitar, adjuvante me ſcilicet auctoritate tua et gratia, et ſumma æquitate cauſæ, ut de Buthrotiis ſenatus-conſultum quale ſcribis, fiat. Quod me cogitare jubes, cogitabo equidem; etſi tibi dederam ſuperiore epiſtola cogitandum. Tu autem, quaſi jam recuperata Republica, vicinis tuis Maſſilienſibus ſua reddis. Hæc armis, quæ, quam firma habeamus ignoro, reſtitui fortaſſe poſſunt, auctoritate non poſſunt.

CICERO ATTICO SAL.

XV. EPISTOLA brevis, quæ poſtea a te ſcripta eſt, ſane mihi fuit jucunda. De Bruti ad Antonium, et de ejuſdem ad te literis, poſſe videntur eſſe meliora, quam adhuc fuerunt: ſed nobis ubi ſimus, et quo jam nunc nos conferamus, providendum eſt. O mirificum Dolabellam meum! jam enim dico meum; antea, crede mihi, ſubdubitabam. Magnam ἀναθεώρησιν res habet: de ſaxo; in crucem; columnam tollere; locum illum ſternendum locare. Quid quæris? heroica: ſuſtuliſſe mihi videtur ſimulationem deſiderii, adhuc quæ ſerpebat in dies, et inveterata, verebar, ne periculoſa noſtris tyrannoctonis eſſet. Nunc prorſus aſſentior tuis literis, ſperoque meliora: quanquam iſtos ferre non poſſum, qui, dum ſe pacem velle ſimulant, acta nefaria defendunt. Sed non poſſunt omnia ſimul. Incipit res melius ire, quam putaram: nec vero diſcedam, niſi cum tu me id honeſte putabis facere poſſe. Bruto certe meo nullo loco deero; idque etiam ſi mihi cum illo nihil fuiſſet, facerem propter ejus ſingularem incredibilemque virtutem. Piliæ noſtræ villam totam, quæque in villa ſunt, trado, in Pompeianum ipſe proficiſcens Kalend. Maiis. Quam velim Bruto perſuadeas, ut Aſturæ ſit.

CICERO ATTICO SAL.

XVI. QUINTO Non. conſcendens ab hortis Cluvianis in phaſelum epicopum has dedi literas, cum Piliæ noſtræ villam ad Lucrinum, villicoſque et procuratores, tradidiſſem. Ipſe autem eo die in Pæti noſtri tyrotarichum imminebam; perpaucis diebus in Pompeianum: poſt in hæc Puteolana et Cumana regna renavigaro. O loca cæteroqui valde

expetenda, interpellantium autem multitudine pene fugienda! Sed ad rem ut veniam, O Dolabellæ noſtri magnam ἀριστείαν! quanta eſt ἀναθεώρησις? Equidem laudare eum et hortari non deſiſto. Recte tu omnibus epiſtolis ſignificas, quid de re, quid de viro, ſentias. Mihi quidem videtur Brutus noſter jam vel coronam auream per forum ferre poſſe: quis enim audeat violare, propoſita cruce, aut ſaxo? præſertim tantis plauſibus, tanta approbatione infimorum? Nunc, mi Attice, me fac ut expedias. Cupio, cum Bruto noſtro affatim ſatisfecerim, excurrere in Græciam. Magni intereſt Ciceronis, vel mea potius, vel mehercule utriuſque, me intervenire diſcenti. Nam epiſtola Leonidæ, quam ad me miſiſti, quid habet, quæſo, in quo magnopere lætemur? Nunquam ille mihi ſatis laudari videbitur, cum ita laudabitur, *quomodo nunc eſt.* Non fidentis hoc teſtimonium, ſed potius timentis. Herodi autem mandaram, ut mihi κατὰ μίτον ſcriberet: a quo adhuc nulla litera eſt. Vereor, ne nihil habuerit, quod mihi, cum cognoſſem, jucundum putaret fore. Quod ad Xenonem ſcripſiſti, valde mihi gratum eſt; nihil enim deeſſe Ciceroni, cum ad officium, tum ad exiſtimationem meam, pertinet. Flammam Flaminium audio Romæ eſſe. Ad eum ſcripſi, me tibi mandaſſe per literas, ut de Montani negotio cum eo loquerere: et velim cures epiſtolam, quam ad eum miſi, reddendam; et ipſe, quod commodo tuo fiat, cum eo colloquare. Puto, ſi quid in homine pudoris eſt, præſtaturum eum, ne pro ſe quodam modo dependatur. De Attica pergratum mihi feciſti, quod curaſti, ut ante ſcirem recte eſſe, quam non belle fuiſſe.

CICERO ATTICO SAL.

XVII. IN Pompeianum veni v. Nonas Mai. cum pridie, ut antea ad te ſcripſi, Piliam in Cumano collocaviſſem. Ibi mihi cœnanti literæ tuæ ſunt redditæ, quas dederas

Demetrio liberto prid. Kal. in quibus multa ſapienter, ſed tamen talia, quemadmodum tute ſcribebas, ut omne conſilium in fortuna poſitum videretur. Itaque his de rebus ex tempore, et coram. De Buthrotio negotio, utinam quidem Antonium conveniam: multum profecto proficiam: ſed non arbitrantur eum a Capua declinaturum; quo quidem, metuo, ne magno Reipublicæ malo venerit: quod idem L. Cæſari videbatur, quem pridie Neapoli affectum graviter videram. Quamobrem iſta nobis ad Kal. Jun. tractanda et perficienda ſunt. Sed hactenus. Q. filius ad patrem acerbiſſimas literas miſit; quæ ſunt ei redditæ, cum veniſſemus in Pompeianum: quarum tamen erat caput, *Aquilliam novercam non eſſe laturum.* Sed hoc tolerabile fortaſſe: illud vero? *Se ab Cæſare habuiſſe omnia, nihil a patre, reliqua ſperare ab Antonio.* O perditum hominem! ſed μελήσει. Ad Brutum noſtrum, ad Caſſium, ad Dolabellam, epiſtolas ſcripſi: earum exempla tibi miſi, non ut deliberarem reddendæne eſſent, (plane enim judico eſſe reddendas) ſed quod non dubito, quin tu idem exiſtimaturus ſis. Ciceroni meo, mi Attice, ſuppeditabis quantum videbitur, meque hoc tibi onus imponere patiere: quæ adhuc feciſti, mihi ſunt gratiſſima. Librum meum illum ἀνέκδοτον nondum, ut volui, perpolivi: iſta vero, quæ tu contexi vis, aliud quoddam ſeparatum volumen expectant. Ego autem (credas mihi velim) minore periculo exiſtimo contra illas nefarias partes, vivo tyranno, dici potuiſſe, quam mortuo: ille enim neſcio quo pacto ferebat me quidem mirabiliter; nunc, quacunque nos commovimus, ad Cæſaris non modo acta, verum etiam cogitata, revocamur. De Montano, quoniam Flamma venit, videbis: puto rem meliore loco eſſe debere.

Cicero Dolabellæ Cos. suo S.

ETSI contentus eram, mi Dolabella, tua gloria, ſatiſque ex ea magnam lætitiam voluptatemque capiebam; tamen non poſſum non confiteri, cumulari me maximo gaudio, quod vulgo hominum opinio ſocium me adſcribat tuis laudibus. Neminem conveni, (convenio autem quotidie plurimos: ſunt enim permulti optimi viri, qui valetudinis cauſa in hæc loca veniant; præterea ex municipiis frequentes neceſſarii mei) quin omnes, cum te ſummis laudibus ad cælum extulerunt, mihi continuo maximas gratias agant: negant enim ſe dubitare, quin tu meis præceptis et conſiliis obtemperans, præſtantiſſimum te civem et ſingularem Conſulem præbeas. Quibus ego quanquam veriſſime poſſum reſpondere, te, quæ facias, tuo judicio et tua ſponte facere, nec cujuſquam egere conſilio; tamen neque plane aſſentior, ne imminuam tuam laudem, ſi omnis a meis conſiliis profecta videatur; neque valde nego. Sum enim avidior etiam, quam ſatis eſt, gloriæ. Et tamen non alienum dignitate tua, quod ipſi Agamemnoni, regum regi, fuit honeſtum, habere aliquem in conſiliis capiendis Neſtorem; mihi vero glorioſum, te juvenem Conſulem florere laudibus, quaſi alumnum diſciplinæ meæ. L. quidem Cæſar, cum ad eum ægrotum Neapolim veniſſem, quanquam erat oppreſſus totius corporis doloribus, tamen ante, quam me plane ſalutavit, O mi Cicero, inquit, gratulor tibi, cum tantum vales apud Dolabellam, quantum ſi ego apud ſororis filium valerem, jam ſalvi eſſe poſſemus. Dolabellæ vero tuo et gratulor, et gratias ago: quem quidem, poſt te Conſulem, ſolum poſſumus vere Conſulem dicere. Dein multa de facto, ac de re geſta: tum nihil magnificentius, nihil præclarius actum unquam, nihil Reipublicæ ſalutarius: atque hæc una vox omnium eſt. A te autem peto, uti me hanc quaſi falſam hereditatem alienæ gloriæ ſinas cernere, meque aliqua

ex parte in ſocietatem tuarum laudum venire patiare. Quanquam, mi Dolabella, (hæc enim jocatus ſum) libentius omnes meas, ſi modo ſunt aliquæ meæ laudes, ad te transfuderim, quam aliquam partem exhauſerim ex tuis. Nam cum te ſemper tantum dilexerim, quantum tu intelligere potuiſti; tum his tuis factis ſic incenſus ſum, ut nihil unquam in amore fuerit ardentius. Nihil eſt enim (mihi crede) virtute formoſius, nihil pulchrius, nihil amabilius. Semper amavi, ut ſcis, M. Brutum, propter ejus ſummum ingenium, ſuaviſſimos mores, ſingularem probitatem atque conſtantiam: tamen Idibus Mart. tantum acceſſit ad amorem, ut mirarer locum fuiſſe augendi in eo, quod mihi jampridem cumulatum etiam videbatur. Quis erat, qui putaret ad eum amorem, quem erga te habebam, poſſe aliquid accedere? tantum acceſſit, ut mihi nunc denique amare videar, antea dilexiſſe. Quare quid eſt, quod ego te horter, ut dignitati et gloriæ ſervias? proponam tibi claros viros, quod facere ſolent, qui hortantur? neminem habeo clariorem, quam te ipſum. Te imitere oportet, tecum ipſe certes. Ne licet quidem tibi jam, tantis rebus geſtis, non tui ſimilem eſſe. Quod cum ita ſit, hortatio non eſt neceſſaria; gratulatione magis utendum eſt. Contigit enim tibi, quod haud ſcio an nemini, ut ſumma ſeveritas animadverſionis non modo non invidioſa, ſed etiam popularis eſſet, et cum bonis omnibus, tum infimo cuique, gratiſſima. Hoc ſi tibi fortuna quadam contigiſſet, gratularer felicitati tuæ: ſed contigit magnitudine cum animi, tum etiam ingenii atque conſilii. Legi enim concionem tuam: nihil illa ſapientius. Ita pedetentim et gradatim tum acceſſus a te ad cauſam facti, tum receſſus, ut res ipſa maturitatem tibi animadvertendi omnium conceſſu daret. Liberaſti igitur et urbem periculo, et civitatem metu; neque ſolum ad tempus maximam utilitatem attuliſti, ſed etiam ad exemplum facti. Intelligere debes, in te poſitam eſſe Remp. tibique non modo tuendos, ſed etiam ornandos, illos viros, a quibus initium libertatis profectum eſt. Sed his de rebus coram plura

propediem, ut ſpero. Tu, quoniam Remp. noſque conſervas, fac, ut diligentiſſime te ipſum, mi Dolabella, cuſtodias.

CICERO ATTICO SAL.

XVIII. SÆPIUS me jam agitas, quod rem geſtam Dolabellæ nimis in cælum videar efferre: ego autem, quanquam ſane probo factum, tamen ut tantopere laudarem, adductus ſum tuis unis et alteris literis. Sed totum ſe a te abalienavit Dolabella, ea de cauſa, qua me quoque ſibi inimiciſſimum reddidit. O hominem pudentem! Kalend. Jan. debuit; adhuc non ſolvit, præſertim cum ſe maximo ære alieno Faberii manu liberarit, et opem ab eo petierit. Licet enim jocari, ne me valde conturbatum putes. Atque ego ad eum VIII Idus literas dederam bene mane: eodem autem die tuas literas veſperi acceperam in Pompeiano, ſane celeriter, tertio abs te die. Sed, ut ad te eo ipſo die ſcripſeram, ſatis aculeatas ad Dolabellam literas dedi; quæ ſi nihil profecerint, puto fore, ut me præſentem non ſuſtineat. Albianum te confeciſſe arbitror. De Petulciano nomine, quod mihi ſuppeditatus es, gratiſſimum eſt, et ſimile tuorum omnium. Sed ego Erotem ad iſta expedienda factum mihi videbar reliquiſſe; cujus non ſine magna culpa vacillarunt: ſed cum ipſo videro. De Montano, ut ſæpe ad te ſcripſi, erit tibi tota res curæ. Servius proficiſcens quod deſperanter tecum locutus eſt, minime miror; neque ei quidquam in deſperatione concedo. Brutus noſter, ſingularis vir, ſi in Senatum non eſt Kal. Juniis venturus, quid facturus ſit in foro, neſcio: ſed hoc ipſe melius. Ego ex his, quæ parari video, non multum Idibus Martiis profectum judico. Itaque de Græcia quotidie magis et magis cogito: nec enim Bruto meo, exilium, ut ſcribis ipſe, meditanti, video quid prodeſſe poſſim. Leonidæ me literæ non ſatis delectarunt. De Herode tibi

aſſentior. Saufeii legiſſe vellem. Ego ex Pompeiano VI Idus Mai. cogitabam.

Cicero Attico Sal.

XIX. NON. Mai. cum eſſem in Pompeiano, accepi binas a te literas, alteras ſexto die, alteras quarto. Ad ſuperiores igitur prius. Quam mihi jucundum, opportune tibi Barnæum literas reddidiſſe! Tu vero cum Caſſio, ut cætera. Quam commode autem, quod id ipſum quod me mones, quatriduo ante ad eum ſcripſeram, exemplumque mearum literarum ad te miſeram! Sed cum Dolabellæ ἀτισίᾳ (ſic enim tu ad me ſcripſeras) magna deſperatione affectus eſſem; ecce tibi et Bruti, et tuæ literæ. Ille exilium meditari. Nos autem alium portum propiorem huic ætati videbamus; in quem mallem equidem pervehi florente Bruto noſtro, conſtitutaque Republica: ſed nunc quidem, ut ſcribis, non utrumvis: aſſentiris enim mihi, noſtram ætatem a caſtris, præſertim civilibus, abhorrere. Antonius ad me tantum de Clodio reſcripſit, meam lenitatem et clementiam et ſibi eſſe gratam, et mihi voluptati magnæ fore. Sed Panſa furere videtur de Clodio, itemque de Dejotaro; et loquitur ſevere, ſi velis credere. Illud tamen non belle, ut mihi quidem videtur, quod factum Dolabellæ vehementer improbat. De coronatis, cum ſororis tuæ filius a patre accuſatus eſſet, reſcripſit ſe coronam habuiſſe honoris Cæſaris cauſa; poſuiſſe luctus gratia: poſtremo, ſe libenter vituperationem ſubire, quod amaret etiam mortuum Cæſarem. Ad Dolabellam, quemadmodum tibi dicis placere, ſcripſi diligenter: ego etiam ad Sicam: tibi hoc oneris non impono: nolo te illum iratum habere. Servii orationem cognoſco; in qua plus timoris video, quam conſilii: ſed quoniam perterriti omnes ſumus, aſſentio Servio. Publilius tecum tricatus eſt: huc enim Cærellia miſſa ab iſtis eſt legata ad me; cui facile

perſuaſi, mihi id, quod rogaret, ne licere quidem, non modo non lubere. Antonium ſi videro, accurate agam de Buthroto. Venio ad recentiores literas: quanquam de Servio jam reſcripſi, me facere magnam πρᾶξιν Dolabellæ. Mihi mehercule ita videtur, non potuiſſe major tali re, talique tempore: ſed tamen, quidquid ei tribuo, tribuo ex tuis literis. Tibi vero aſſentior, majorem πρᾶξιν ejus fore, ſi mihi, quod debuit, diſſolverit. Brutus, velim, ſit Aſturæ. Quod autem laudas me, quod nihil ante de profectione conſtituam, quam, iſta quo evaſura ſint, videro, muto ſententiam; neque quidquam tamen ante, quam te videro. Atticam meam gratias mihi agere de matre gaudeo: cui quidem ego totam villam cellamque tradidi; eamque cogitabam v Idus videre. Tu Atticæ ſalutem dices: nos Piliam diligenter tuebimur.

CICERO ATTICO SAL.

XX. E POMPEIANO navi advectus ſum in Luculli noſtri hoſpitium VI Idus, hora fere tertia: egreſſus autem e navi, accepi tuas literas, quas tuus tabellarius in Cumanum attuliſſe dicebatur, Nonis Mai. datas; a Lucullo poſtridie eadem fere hora, qua veni, VII Idus Lanuvio datas. Audi igitur ad omnes. Primum, quæ de re mea geſta et in ſolutione, et in Albiano negotio, grata. De tuo autem Buthroto, cum in Pompeiano eſſem, Miſenum venit Antonius: inde ante diſceſſit, quam illum veniſſe audiſſem: a quo in Samnium: vide, quid ſperes. Romæ igitur de Buthroto. L. Antonii horribilis concio, Dolabellæ præclara. Jam vel ſibi habeat nummos, modo numeret Idibus. Tertullæ nollem abortum: tam enim Caſſii ſunt jam, quam Bruti, ſerendi. De regina velim, atque etiam de Cæſare illo. Perſolvi primæ epiſtolæ: venio ad ſecundam. De Quintis ac Buthroto, cum venero, ut ſcribis. Quod Ciceroni ſuppeditas, gratum. Quod errare me putas, qui

Rempublicam putem pendere e Bruto; ſic ſe res habet: aut nulla erit, aut ab iſto iſtiſve ſervabitur. Quod me hortaris, ut ſcriptam concionem mittam; accipe a me, mi Attice, καθολικὸν θεώρημα earum rerum, in quibus ſatis exercitati ſumus. Nemo unquam neque poeta, neque orator, fuit, qui quemquam meliorem quam ſe arbitraretur. Hoc etiam malis contingit: quid tu Bruto putas, et ingenioſo et erudito? de quo etiam experti ſumus nuper in edicto. Scripſeram rogatu tuo: meum mihi placebat, illi ſuum. Quin etiam, cum ipſius precibus pene adductus ſcripſiſſem ad eum de optimo genere dicendi, non modo mihi, ſed etiam tibi, ſcripſit, ſibi illud, quod mihi placeret, non probari. Quare ſine quæſo ſibi quemque ſcribere: *Suam cuique ſponſam, mihi meam; ſuum cuique amorem, mihi meum.* Non ſcite; hoc enim Attilius, poeta duriſſimus. Atque utinam liceat iſti concionari; cui ſi eſſe in urbe tuto licebit, vicimus: ducem enim novi belli civilis aut nemo ſequetur, aut ii ſequentur, qui facile vincantur. Venio ad tertiam. Gratas fuiſſe meas literas Bruto et Caſſio gaudeo: itaque iis reſcripſi. Quod Hirtium per me meliorem fieri volunt; do equidem operam; et ille optime loquitur: ſed vivit habitatque cum Balbo, qui item bene loquitur. Quid credas, videris. Dolabellam valde placere tibi video; mihi quidem egregie. Cum Panſa vixi in Pompeiano: is plane mihi probabat ſe bene ſentire, et cupere pacem. Cauſam armorum quæri plane video. Edictum Bruti et Caſſii probo. Quæris, ut ſuſcipiam cogitationem, quidnam iſtis agendum putem: conſilia temporum ſunt; quæ in horas commutari vides. Dolabellæ et prima illa actio, et hæc contra Antonium concio, mihi profeciſſe permultum videtur. Prorſus ibat res. Nunc autem videmur habituri ducem; quod unum municipia bonique deſiderant. Epicuri mentionem facis, et audes dicere, μὴ πολιτεύεσθαι? non te Bruti noſtri vulticulus ab iſta oratione deterret? Q. filius, ut ſcribis, Antonii eſt dextella: per eum igitur, quod volemus, facile auferemus. Expecto, ſi, ut putas, L. Antonius

produxit Octavium, qualis concio fuerit. Hæc ſcripſi citatim; ſtatim enim Caſſii tabellarius. Eram continuo Piliam ſalutaturus: deinde ad epulas Veſtorii, navicula. Atticæ plurimam ſalutem.

CICERO ATTICO SAL.

XXI. CUM paulo ante dediſſem ad te Caſſii tabellario literas, v Idus venit noſter tabellarius, et quidem, portenti ſimile, ſine tuis literis: ſed cito conjeci Lanuvii te fuiſſe. Eros autem feſtinavit, ut ad me literæ Dolabellæ perferrentur, non de re mea (nondum enim meas acceperat) ſed reſcripſit ad eas quarum exemplum tibi miſeram, ſane luculente. Ad me autem, cum Caſſii tabellarium dimiſiſſem, ſtatim Balbus. O dii boni, quam facile perſpiceres timere otium! et noſti virum, quam tectus: ſed tamen Antonii conſilia narrabat; illum circumire veteranos, ut acta Cæſaris ſancirent; idque ſe facturos eſſe jurarent, ut rata omnes haberent; eaque Duumviri omnibus menſibus inſpicerent. Queſtus eſt etiam de ſua invidia; eaque omnis ejus oratio fuit, ut amare videretur Antonium. Quid quæris? nihil ſinceri. Mihi autem non eſt dubium, quin res ſpectet ad caſtra. Acta enim illa res eſt animo virili, conſilio puerili. Quis enim hoc non vidit, regni heredem relictum? quid autem abſurdius, *Hoc metuere, alterum in metu non ponere?* Quin etiam hoc ipſo tempore multa ὑποσόλοικα: Pontii Neapolitanum a matre tyrannoctoni poſſideri? Legendus mihi ſæpius eſt Cato major, ad te miſſus. Amariorem enim me ſenectus facit: ſtomachor omnia. Sed mihi quidem βεβίωται: viderint juvenes. Tu mea curabis, ut curas. Hæc ſcripſi, ſeu dictavi, appoſita ſecunda menſa, apud Veſtorium. Poſtridie apud Hirtium cogitabam: et quidem πεντέλοιπον. Sic hominem traducere ad optimates paro. Λῆρος πολύς. Nemo eſt iſtorum,

qui otium non timeat. Quare talaria videamus: quidvis enim potius, quam caſtra. Atticæ ſalutem plurimam velim dicas. Expecto Octavii concionem, et, ſi quid aliud; maxime autem ecquid Dolabella tinniat; an in meo nomine tabulas novas fecerit.

Cicero Attico Sal.

XXII. CERTIOR a Pilia factus, mitti ad te Idibus tabellarios, ſtatim hoc neſcio quid exaravi. Primum igitur ſcire te volui, me hinc Arpinum XVI Kalend. Jun. eo igitur mittes, ſi quid erit poſthac; quanquam ipſe jam jamque adero. Cupio enim ante, quam Romam venio, odorari diligentius, quid futurum ſit. Quanquam vereor, ne nihil conjectura aberrem: minime enim obſcurum eſt, quid iſti moliantur; (meus vero diſcipulus, qui hodie apud me cœnat, valde amat illum, quem Brutus noſter ſauciavit) et, ſi quæris, (perſpexi enim plane) timent otium: ὑπόθεσιν autem hanc habent, eamque præ ſe ferunt, virum clariſſimum interfectum, totam Rempublicam illius interitu perturbatam: irrita fore, quæ ille egiſſet, ſimul ac deſiſtemus timere: clementiam illi malo fuiſſe; qua ſi uſus non eſſet, nihil ei tale accidere potuiſſe. Mihi autem venit in mentem, ſi Pompeius cum exercitu firmo veniat, quod eſt εὔλογον, certe fore bellum. Hæc me ſpecies cogitatioque perturbat: neque enim jam, quod tibi tum licuit, nobis nunc licebit; nam aperte lætati ſumus. Deinde habent in ore, nos ingratos. Nullo modo licebit, quod tum et tibi licuit, et multis. Φαινοπροσωπητέον ergo, et ἰτέον in caſtra? millies mori melius, huic præſertim ætati. Itaque me Idus Mart. non tam conſolantur, quam antea; magnum enim mendum continent. Etſi illi juvenes:

Ἄλλοις ἐν ἐσθλοῖς τὴν δ' ἀπωθοῦνται ψόγον.

Sed, ſi tu melius quippiam ſperas, quod et plura audis, et interes conſiliis; ſcribas ad me velim, ſimulque cogites, quid agendum nobis ſit ſuper legatione votiva. Equidem in his locis moneor a multis, ne in Senatu Kalend. dicuntur enim occulte milites ad eam diem comparati, et quidem in iſtos; qui mihi videntur ubivis tutius, quam in Senatu, fore.

EPISTOLARUM

AD ATTICUM

LIBER XV.

Cicero Attico Sal.

I. O FACTUM male de Alexione! Incredibile eſt, quanta me moleſtia affecerit; nec mehercule ex ea parte maxime, quod plerique mecum: Ad quem igitur te medicum conferes? Quid mihi jam medico? aut ſi opus eſt, tanta inopia eſt? Amorem erga me, humanitatem, ſuavitatemque, deſidero. Etiam illud: quid eſt, quod non pertimeſcendum ſit; cum hominem temperantem, ſummum medicum, tantus improviſo morbus oppreſſerit? Sed ad hæc omnia una conſolatio eſt, quod ea conditione nati ſumus, ut nihil, quod homini accidere poſſit, recuſare debeamus. De Antonio, jam antea tibi ſcripſi, non eſſe eum a me conventum. Venit enim Miſenum, cum ego eſſem in Pompeiano: inde ante profectus eſt, quam ego eum veniſſe cognovi. Sed caſu, cum legerem tuas literas, Hirtius erat apud me in Puteolano: ei legi, et egi: primum quod attinet, nihil mihi concedebat: deinde ad ſummam, arbitrum me ſtatuebat non modo hujus rei, ſed totius Conſulatus ſui. Cum Antonio autem ſic agemus, ut perſpiciat, ſi in eo negotio nobis ſatisfecerit, totum me futurum ſuum. Dolabellam ſpero domi eſſe. Redeamus ad noſtros; de quibus tu bonam ſpem te ſignificas habere propter edictorum

humanitatem. Ego autem perſpexi, cum a me XVII Kalend. de Puteolano Neapolim Panſæ conveniendi cauſa proficiſceretur Hirtius, omnem ejus ſenſum: ſeduxi enim, et ad pacem ſum cohortatus. Non poterat ſcilicet negare, ſe velle pacem; ſed non minus ſe noſtrorum arma timere, quam Antonii: et tamen utroſque non ſine cauſa præſidium habere; ſe autem utraque arma metuere. Quid quæris? *ȣ̓δὲν ὑγιές*. De Q. filio tibi aſſentior: patri quidem certe gratiſſimæ et belliſſimæ tuæ literæ fuerunt. Cærelliæ vero facile ſatisfeci: nec valde laborare mihi viſa eſt; et, ſi illa, ego certe non laborarem. Iſtam vero, quam tibi moleſtam ſcribis eſſe, auditam a te eſſe omnino demiror. Nam quod eam collaudavi apud amicos; audientibus tribus filiis ejus, et filia, *ȣ̓ ταυτὸ ἐκ τȣ͂ αὐτȣ͂*. Quid eſt hoc? Quid eſt autem, cur ego perſonatus ambulem? parumne fœda perſona eſt ipſius ſenectutis? Quod Brutus rogat, ut ante Kalendas, ad me quoque ſcripſit; et fortaſſe faciam. Sed plane quid velit, neſcio: quid enim illi afferre conſilii poſſum, cum ipſe egeam conſilio? et cum ille ſuæ immortalitati melius, quam noſtro otio, conſulerit? De regina rumor extinguetur. De Flamma, obſecro te, ſi quid potes. Heri dederam ad te literas exiens e Puteolano, diverteramque in Cumanum: ibi bene valentem videram Piliam. Quin etiam Baulos Cumis eam vidi: venerat enim in funus; cui funeri ego quoque operam dedi. Cn. Lucullus, familiaris noſter, matrem efferebat. Manſi igitur eo die in Sinueſſano; atque inde mane poſtridie Arpinum proficiſcens hanc epiſtolam exaravi. Erat autem nihil novi, quod aut ſcriberem, aut ex te quærerem; niſi forte hoc ad rem putas pertinere. Brutus noſter miſit ad me orationem ſuam, habitam in concione Capitolina; petivitque a me, ut eam, nec ambitioſe, corrigerem ante, quam ederet. Eſt autem oratio ſcripta elegantiſſime ſententiis, verbis, ut nihil poſſit ultra. Ego tamen, ſi illam cauſam habuiſſem, ſcripſiſſem ardentius *ὑποθέσεις*. Vides, quæ ſit perſona dicentis. Itaque eam corrigere non potui. Quo enim in genere Brutus

noſter eſſe vult, et quod judicium habet de optimo genere dicendi, id ita conſecutus eſt in ea oratione, ut elegantius eſſe nihil poſſit. Sed ego ſolus alius ſum; ſive hoc recte, ſive non recte. Tu tamen velim orationem legas, niſi forte jam legiſti, certioremque me facias, quid judices ipſe. Quanquam vereor, ne cognomine tuo lapſus ὑπεραττικὸς ſis in judicando. Sed ſi recordabere Δημοσθένους fulmina, tum intelliges poſſe et ἀττικώτατα graviſſime dici. Sed hæc coram. Nunc nec ſine epiſtola, nec cum inani epiſtola, volui ad te Metrodorum venire.

Cicero Attico Sal.

II. Quinto decimo Kalendas e Sinueſſano proficiſcens, cum dediſſem ad te literas, divertiſſemque a Cumis, in Veſciano accepi a tabellario tuas literas; in quibus nimis multa de Buthroto. Non enim tibi ea res majori curæ aut eſt, aut erit, quam mihi: ſic enim decet, te mea curare, tua me. Quamobrem id quidem ſic ſuſceptum eſt mihi, ut nihil ſim habiturus antiquius. L. Antonium concionatum eſſe, cognovi tuis literis et aliis, ſordide; ſed, id quale fuerit, neſcio: nihil enim ſcripſiſti. De Menedemo probe. Quintus certe ea dictitat, quæ ſcribis. Conſilium meum a te probari, quod ea non ſcribam, quæ tu a me poſtularis, facile patior; multoque magis id probabis, ſi orationem eam, de qua hodie ad te ſcripſi, legeris. Quæ de legionibus ſcribis, ea vera ſunt. Sed non ſatis hoc mihi videris tibi perſuaſiſſe, quid de Buthrotiis noſtris per Senatum ſperes confici poſſe. Quod puto, (tantum enim video) non videmur eſſe victuri. Sed, ſi etiam nos hoc fallat, de Buthroto te non fallet. De Octavii concione idem ſentio, quod tu; ludorumque ejus apparatus, et Matius ac Poſtumius mihi procuratores non placent. Saſerna collega dignus. Sed iſti omnes, quemadmodum ſentis, non minus otium timent, quam nos arma. Balbum levari invidia per nos velim; ſed ne

ipſe quidem id fieri poſſe confidit: itaque alia cogitat. Quod prima diſputatio Tuſculana te confirmat, ſane gaudeo; neque enim ullum eſt perfugium aut melius, aut paratius. Flamma quod bene loquitur, non moleſte fero. Tyndaritanorum cauſa, de qua tam laboras, quæ ſit ignoro. Hos tamen. πεντέλοιπον movere iſta videntur, in primis erogatio pecuniæ. De Alexione doleo; ſed, quoniam inciderat in ita gravem morbum, bene actum cum illo arbitror. Quos tamen ſecundos heredes, ſcire vellem, et diem teſtamenti.

Cicero Attico Sal.

III. UNDECIMO Kalend. accepi in Atinati duas epiſtolas tuas, quibus duabus meis reſpondiſti. Una erat xv Kal. altera xii data. Ad ſuperiorem igitur prius. Accurres in Tuſculanum, ut ſcribis: quo me vi Kal. venturum arbitrabar. Quod ſcribis parendum victoribus: non mihi quidem, cui ſunt multa potiora. Nam illa, quæ recordaris Lentulo et Marcello Coſſ. facta in æde Apollinis; nec cauſa eadem eſt, nec ſimile tempus; præſertim cum Marcellum ſcribas alioſque diſcedere. Erit igitur nobis coram odorandum, et conſtituendum, tutone Romæ eſſe poſſimus. Novi conventus habitatores ſane movent: in magnis enim verſamur anguſtiis. Sed ſint iſta parvi: quin et majora contemnimus. Calvæ teſtamentum cognovi, hominis turpis ac ſordidi. Tabula Demonici quod tibi curæ eſt, gratum. De Mario ſcripſi jam pridem ad Dolabellam accuratiſſime; modo redditæ literæ ſint: ejus cauſa et cupio et debeo. Venio ad propiorem. Cognovi de Alexione, quæ deſiderabam. Hirtius eſt tuus. Antonio, quam eſt, volo pejus eſſe. De Quinto filio ſcribis, ut ἰλιάς. De patre coram agemus. Brutum omni re, qua poſſum, cupio juvare; cujus de oratiuncula idem te, quod me, ſentire video: ſed parum intelligo, quid me velis ſcribere, quaſi a Bruto habita oratione,

cum ille ediderit. Quî tandem convenit? an ſic ut in tyrannum jure optimo cæſum? multa dicentur, multa ſcribentur, a nobis; ſed alio modo et tempore. De ſella Cæſaris bene tribuni. Præclaros etiam XIV ordines. Brutum apud me fuiſſe gaudeo; modo et libenter fuerit, et ſat diu.

Cicero Attico Sal.

IV. DECIMO Kalend. hora VIII fere a Q. Fufio venit tabellarius: neſcio quid ab eo literularum, uti me ſibi reſtituerem, ſane inſulſe, ut ſolet; niſi forte, quæ non ames, omnia videntur inſulſe fieri. Scripſi ita, ut te probaturum exiſtimem. Mihi duas a te epiſtolas reddidit, unam XI, alteram X. Ad recentiorem prius. Et legio? rem laudo. Si vero etiam Carfulenus, ἄνω ποταμῶν. Antonii conſilia narras turbulenta: atque utinam potius per populum agat, quam per Senatum; quod quidem ita credo. Sed mihi totum ejus conſilium ad bellum ſpectare videtur, ſi quidem D. Bruto provincia eripitur. Quoquo modo ego de illius nervis exiſtimo, non videtur fieri poſſe ſine bello: ſed non cupio, quoniam cavetur Buthrotiis. Rides? At ego doleo, non mea potius aſſiduitate, diligentia, gratia, perfici. Quod ſcribis te neſcire, quid noſtris faciendum ſit; jam pridem me illa ἀπορία ſollicitat. Itaque ſtulta jam Iduum Martiarum eſt conſolatio: animis enim uſi ſumus virilibus, conſiliis, mihi crede, puerilibus: exciſa enim eſt arbor, non evulſa; itaque quam fruticetur, vides. Redeamus igitur, quoniam ſæpe uſurpas, ad Tuſculanas diſputationes. Saufeium per te celemus: ego nunquam indicabo. Quod te a Bruto ſcribis; ut certior fieret, quo die in Tuſculanum eſſem venturus; ut ad te ante ſcripſi, VI Kal. et quidem ibi te quamprimum pervidere velim. Puto enim nobis Lanuvium eundum, et quidem non ſine multo ſermone: ſed μελήσει. Redeo ad ſuperiorem: ex qua prætereo illa prima de Buthrotiis; quæ mihi

ſunt incluſa medullis; ſit modo, ut ſcribis, locus agendi. De oratione Bruti prorſus contendis, cum iterum tam multis verbis agis. Egone ut eam cauſam, quam is ſcripſit? ego ſcribam non rogatus ab eo? nulla παρεγχείρεσις fieri poteſt contumelioſior. At, inquis, Ἡρακλείδιον aliquod. Non recuſo id quidem; ſed et componendum argumentum eſt, et ſcribendi expectandum tempus maturius. Licet enim de me, ut libet, exiſtimes (velim quidem quam optime) ſi hæc ita manent, ut videntur (feres quod dicam) me Idus Martiæ non delectant. Ille enim nunquam revertiſſet: nos timor confirmare ejus acta non coegiſſet: aut (ut in Saufeii eam, relinquamque Tuſculanas diſputationes, ad quas tu etiam Veſtorium hortaris) ita gratioſi eramus apud illum, quem dii mortuum perduint, ut noſtræ ætati, quoniam interfecto domino liberi non ſumus, non fuerit dominus ille fugiendus. Rubeo, mihi crede: ſed jam ſcripſeram; delere nolui. De Menedemo, vellem verum fuiſſet. De regina, velim verum ſit. Cætera coram, et maxime, quid noſtris faciendum ſit; quid etiam nobis, ſi Antonius militibus obſeſſurus eſt Senatum. Hanc epiſtolam ſi illius tabellario dediſſem, veritus ſum, ne ſolveret: itaque miſi dedita opera; erat enim reſcribendum tuis. Quam vellem, Bruto ſtudium tuum navare potuiſſes! ego igitur ad eum literas. Ad Dolabellam Tironem miſi cum mandatis et literis: eum ad te vocabis; et, ſi quid habebis, quod placeat, ſcribes. Ecce autem de traverſo L. Cæſar, ut veniam ad ſe, rogat, in Nemus; aut ſcribam, quo ſe venire velim: Bruto enim placere, ſe a me conveniri. O rem odioſam et inexplicabilem! puto me ergo iturum, et inde Romam; niſi quid mutaro. Summatim adhuc ad te; nihil dum enim a Balbo: tuas igitur expecto, nec actorum ſolum, ſed etiam futurorum.

Cicero Attico Sal.

V. A BRUTO tabellarius rediit: attulit et ab eo et Caſſio. Conſilium meum magnopere exquirunt; Brutus quidem, utrum de duobus. O rem miſeram! plane non habeo quid ſcribam. Itaque ſilentio puto me uſurum; niſi quid aliud tibi videtur: ſin tibi quid venit in mentem, ſcribe quæſo. Caſſius vero vehementer orat ac petit, ut Hirtium quam optimum faciam. Sanum putas? ὁ γναφεὺς ἀνθρακεύς. Epiſtolam tibi miſi. Ut tu de provincia Bruti et Caſſii per ſenatus-conſultum, ita ſcribit et Balbus et Hirtius. Qui quidem, ſe actutum; etenim jam in Tuſculano eſt; mihique, ut abſim, vehementer auctor eſt: et ille quidem periculi cauſa, quod ſibi etiam fuiſſe dicit. Ego autem, etiam ut nullum periculum ſit: tantum abeſt, ut Antonii ſuſpicionem fugere nunc curem, ne videar ejus ſecundis rebus non delectari, ut mihi cauſa ſit, cur Romam venire nolim, ne illum videam. Varro autem noſter ad me epiſtolam miſit; ſibi a neſcio quo miſſam, (nomen enim delerat) in qua ſcriptum erat, veteranos eos, qui rejiciantur, (nam partem eſſe dimiſſam) improbiſſime loqui; ut magno periculo Romæ ſint futuri, qui ab eorum partibus diſſentire videantur. Qui porro noſter itus, reditus, vultus, inceſſus, inter iſtos? Quod ſi, ut ſcribis, L. Antonius in Decimum, reliqui in noſtros; ego quid faciam? aut quo me pacto geram? Mihi vero deliberatum eſt, ut nunc quidem eſt, abeſſe ex ea urbe, in qua non modo florui cum ſumma, verum etiam ſervivi cum aliqua dignitate; nec tam ſtatui ex Italia exire, de quo tecum deliberabo, quam iſtuc non venire.

CICERO ATTICO SAL.

VI. CUM ad me Brutus noſter ſcripſiſſet et Caſſius, ut Hirtium, quem adhuc bonum fuiſſe ſciebant, neque eum confidebant fore, mea auctoritate meliorem facerem, (Antonio eſt enim fortaſſe iratior, cauſæ vero amiciſſimus) tamen ad eum ſcripſi, eique dignitatem Bruti et Caſſii commendavi. Ille quid mihi reſcripſiſſet, ſcire te volui; ſi forte idem tu, quod ego, exiſtimares, iſtos etiam nunc vereri, ne forte ipſi noſtri plus animi habeant, quam habent.

HIRTIUS CICERONI SUO, S.

RURE jam redierim, quæris; an ego, cum omnes caleant, ignaviter aliquid faciam. Etiam ex urbe ſum profectus; utilius enim ſtatui abeſſe. Has tibi literas exiens in Tuſculanum ſcripſi. Noli autem me tam ſtrenuum putare, ut ad Nonas recurram: nihil enim jam video opus eſſe noſtra cura; quoniam præſidia ſunt in tot annos proviſa. Brutus et Caſſius utinam, quam facile a te de me impetrare poſſunt, ita per te exorentur, ne quod calidius ineant conſilium. Cedentes enim hæc ais ſcripſiſſe: quo? aut quare? Retine, obſecro te, Cicero, illos; et noli ſinere hæc omnia perire, quæ funditus mediusfidius rapinis, incendiis, cædibus, pervertuntur. Tantum, ſi quid timent, caveant: nihil præterea moliantur. Non mediusfidius acerrimis conſiliis plus, quam etiam inertiſſimis, dum modo diligentibus, conſequentur. Hæc enim, quæ fluunt, per ſe diuturna non ſunt; in contentione præſentes ad nocendum habent vires. Quid ſperes de illis, in Tuſculanum ad me ſcribe.

Habes Hirtii epiſtolam: cui reſcripſi, nil illos calidius cogitare, idque confirmavi. Hoc qualecunque eſſet, te ſcire vo-

lui. Obſignata jam epiſtola, Balbus ad me, Serviliam rediiſſe, confirmare non diſceſſuros. Nunc expecto a te literas.

Cicero Attico Sal.

VII. GRATUM, quod mihi epiſtolas: quæ quidem me delectarunt, in primis Sexti noſtri. Dices, quia te laudat. Puto mehercule id quoque eſſe cauſæ; ſed tamen etiam ante, quam ad eum locum veni, valde mihi placebat, cum ſenſus ejus de Republica, tum ſcribendi cura. Servius vero pacificator cum librariolo ſuo videtur obiiſſe legationem, et omnes captiunculas pertimeſcere. Debuerat autem, *non ex jure manu conſertum*; ſed quæ ſequuntur. Tu quoque ſcribes.

Cicero Attico Sal.

VIII. POST tuum diſceſſum binas a Balbo, nihil novi: itemque ab Hirtio; qui ſe ſcribit vehementer offenſum eſſe veteranis. Expectat animus, quidnam agant de Kal. Martiis. Miſi igitur Tironem, et cum Tirone plures, quibus ſingulis, ut quidque accidiſſet, dares literas: atque etiam ſcripſi ad Antonium de legatione; ne, ſi ad Dolabellam ſolum ſcripſiſſem, iracundus homo commoveretur. Quod autem aditus ad eum difficilior eſſe dicitur; ſcripſi ad Eutrapelum, ut is ei meas literas redderet, legatione mihi opus eſſe. Honeſtior eſt votiva: ſed licet uti utraque. De te, quæſo, etiam atque etiam vide. Velim poſſis coram: ſi minus poſſis, literis idem conſequemur. Græceius ad me ſcripſit, C. Caſſium ſibi ſcripſiſſe, homines comparari, qui armati in Tuſculanum mitterentur. Id quidem mihi non videbatur; ſed cavendum tamen, villæque plures videndæ. Sed aliquid craſtinus dies ad cogitandum nobis de ea re.

CICERO ATTICO SAL.

IX. TERTIO Nonas veſperi a Balbo redditæ mihi literæ, fore Nonis Senatum, ut Brutus in Aſia, Caſſius in Sicilia, frumentum emendum et ad urbem mittendum curarent. O rem miſeram! primum ullam ab iſtis; dein, ſi aliquam, hanc legatariam provinciam: atque haud ſcio an melius ſit, quam ad Eurotam ſedere. Sed hæc caſus gubernabit. Ait autem, eodem tempore decretum iri, ut iis et reliquis Prætoriis provinciæ decernantur. Hoc certe melius, quam illa Perſice porticus: nolo enim Lacedæmonem longinquam Lanuvium exiſtimari. Rides, inquies, in talibus rebus? Quid faciam? plorando feſſus ſum. Dii immortales! quam me conturbatum tenuit epiſtolæ tuæ prior pagina! Quid autem iſte in domo tua caſus armorum? ſed hunc quidem nimbum cito tranſiiſſe lætor. Tu quid egeris tua cum triſti, tum etiam difficili ad conſiliandum, legatione, vehementer expecto: eſt enim inexplicabilis; ita circumſedemur copiis omnibus. Me quidem Bruti literæ, quas oſtendis a te lectas, ita perturbarunt, ut, quanquam ante egebam conſilio, tamen animi dolore ſim tardior. Sed plura, cum iſta cognoro. Hoc autem tempore, quod ſcriberem, nihil erat, eoque minus, quod dubitabam, tu has ipſas literas eſſeſne accepturus: erat enim incertum, viſuruſne te eſſet tabellarius. Ego tuas literas vehementer expecto.

CICERO ATTICO SAL.

X. O BRUTI amanter ſcriptas literas! O iniquum tuum tempus, qui ad eum ire non poſſis! ego autem quid ſcribam? ut beneficio iſtorum utatur? quid turpius? ut moliantur aliquid? nec audent, nec jam poſſunt. Age, quieſcant

auctoribus nobis? quis incolumitatem præſtet? Si vero aliquid de Decimo gravius; quæ noſtris vita, etiam ſi nemo moleſtus ſit? Ludos vero non facere, quid fœdius? Frumentum imponere, quæ eſt alia Dionis legatio? aut quod munus in Republica ſordidius? Prorſus quidem conſilia tali in re ne iis quidem tuta ſunt, qui dant. Sed poſſim id negligere proficiens: fruſtra vero quid ingrediar? Matris conſilio cum utatur, vel etiam precibus, quid me interponam? Sed tamen cogitabo, quo genere utar literarum; nam ſilere non poſſum. Statim igitur mittam vel Antium, vel Circæos.

Cicero Attico Sal.

XI. ANTIUM veni ante VI Kal. Bruto jucundus noſter adventus. Deinde, multis audientibus, Servilia, Tertulla, Porcia, quærere, quid placeret. Aderat etiam Favonius. Ego, quod eram meditatus in via, ſuadere, ut uteretur Aſiatica curatione frumenti; nihil eſſe jam reliqui, quod ageremus, niſi ut ſalvos eſſe; in eo etiam ipſi Reipublicæ eſſe præſidium. Quam orationem cum ingreſſus eſſem, Caſſius intervenit. Ego eadem illa repetivi. Hoc loco, fortibus ſane oculis, Caſſius (Martem ſpirare diceres) ſe in Siciliam non iturum. Egone, ut beneficium, accepiſſem contumeliam? Quid ergo agis? inquam. At ille, in Achaiam ſe iturum. Quid tu, inquam, Brute? Romam, inquit, ſi tibi videtur. Mihi vero minime; tuto enim non eris. Quid ſi poſſem eſſe? placeretne? Atque ut omnino; neque nunc, neque ex Prætura, in provinciam ires: ſed auctor non ſum, ut te urbi committas. Dicebam ea, quæ tibi profecto in mentem veniunt, cur non eſſet tuto futurus. Multo inde ſermone querebantur, atque id quidem Caſſius maxime, amiſſas occaſiones; Decimumque graviter accuſabat. Ego negabam oportere præterita: aſſentiebar tamen. Cumque ingreſſus eſſem dicere, quid oportuiſſet, nec vero quidquam

novi, ſed ea, quæ quotidie omnes; nec tamen illum locum attingere, quemquam præterea oportuiſſe tangi; ſed Senatum vocari, populum ardentem ſtudio vehementius incitari, totam ſuſcipere Rempublicam: exclamat tua familiaris, *Hoc vero neminem unquam audivi.* Ego repreſſi. Sed et Caſſius mihi videbatur iturus; (etenim Servilia pollicebatur ſe curaturam, ut illa frumenti curatio de ſenatus-conſulto tolleretur) et noſter cito dejectus eſt de illo inani ſermone; velle enim ſe dixerat. Conſtituit igitur, ut ludi, abſente ſe, fierent ſuo nomine: proficiſci autem mihi in Aſiam videbatur ab Antio velle. Ne multa; nihil me in illo itinere, præter conſcientiam, delectavit: non enim fuit committendum, ut ille ex Italia prius, quam a me conventus eſſet, diſcederet. Hoc dempto munere amoris atque officii, ſequebatur, ut mecum ipſe:

Ἦ δεῦρ' ὁδός σοι τί δύναται νῦν, θεοπρόπε;

Prorſus diſſolutum offendi navigium, vel potius diſſipatum: nihil conſilio, nihil ratione, nihil ordine. Itaque etſi ne antea quidem dubitavi, tamen nunc eo minus, evolare hinc, idque quamprimum, ubi

Nec Pelopidarum facta, neque famam, audiam.

Sed heus tu, ne forte ſis neſcius, Dolabella me ſibi legavit a. d. IV Nonas April. id mihi heri veſperi nuntiatum eſt. Votiva ne tibi quidem placebat. Etenim erat abſurdum, quæ, ſi ſtetiſſet Reſpublica, voviſſem; ea me, everſa illa, vota diſſolvere: et habent, opinor, liberæ legationes definitum tempus lege Julia; nec facile addi poteſt ad hoc genus legationis, ut, cum velis, introire, exire, liceat: quod nunc mihi additum eſt. Bella eſt autem hujus juris quinquennii licentia. Quanquam quid de quinquennio cogitem? contrahi mihi negotium videtur. Sed βλάσφημα mittamus.

Cicero Attico Sal.

XII. BENE mehercule de Buthroto. At ego Tironem ad Dolabellam cum literis, quia juſſeras, miſeram. Quid nocet? De noſtris autem Antiatibus ſatis videbar plane ſcripſiſſe, ut non dubitares, eſſent quin otioſi futuri, uſurique beneficio Antonii contumelioſo. Caſſius frumentariam rem aſpernabatur: eam Servilia ſublaturam ex ſenatus-conſulto ſe eſſe dicebat. Noſter vero ϗ μάλα σεμνὸς, in Aſiam, poſtea quam mihi eſt aſſenſus tuto ſe Romæ eſſe non poſſe. Ludos enim abſens facere malebat: navigia colligebat: erat animus in curſu. Interea in eiſdem locis erant futuri. Brutus quidem ſe aiebat Aſturæ. L. quidem Antonius liberaliter literis ſine cura me eſſe jubet. Habeo unum beneficium: alterum fortaſſe, ni in Tuſculanum venerit. O negotia non ferenda! quæ feruntur tamen. Τῶν δ᾽ αἰτίαν τῶν βρέτων τίς εἶχεν; Octaviano, ut perſpexi, ſatis ingenii, ſatis animi; videbaturque erga noſtros ἥρωας ita fore, ut nos vellemus, animatus: ſed quid ætati credendum ſit, quid nomini, quid hereditati, quid κατηχήσει, magni conſilii eſt. Vitricus quidem nihil cenſebat; quem Aſturæ vidimus. Sed tamen alendus eſt; ut, nihil aliud, ab Antonio ſejungendus. Marcellus præclare, ſi præcipit noſtro noſtri; cui quidem ille deditus mihi videbatur. Panſæ autem et Hirtio non nimis credebat. Bona indoles, ἐὰν διαμένῃ.

Cicero Attico Sal.

XIII. OCTAVO Kal. duas a te accepi epiſtolas. Reſpondebo igitur priori prius. Aſſentior tibi, ut nec duces ſimus, nec agmen cogamus; faveamus tamen. Orationem tibi miſi: ejus cuſtodiendæ et proferendæ arbitrium tuum. Sed

quando illum diem, cum tu edendam putes? Inducias, quas ſcribis, non intelligo fieri poſſe: melior eſt ἀναντιφωνησία; qua me uſurum arbitror. Quod ſcribis legiones duas Brunduſium veniſſe, vos omnia prius. Scribes igitur, quidquid audieris. Varronis διάλογον expecto. Jam probo Ἡρακλείδιον, præſertim cum tu tantopere delectere: ſed quale velis, velim ſcire. Quod ad te antea, atque adeo *prius* ſcripſi (ſic enim me mavis dicere) tu vero ad ſcribendum feciſti me alacriorem; ad tuum enim judicium, quod mihi erat notum, addidiſti Peducei auctoritatem, magnam quidem apud me, et in primis gravem. Enitar igitur, ne deſideres aut induſtriam meam, aut diligentiam. Vectenum, ut ſcribis, et Faberium foveo. Clœlium nihil arbitror malitioſe: quanquam. . . . Sed quid egerit? De libertate retinenda, qua certe nihil eſt dulcius, tibi aſſentior. Itane Gallo Caninio? hominem nequam! quid enim dicam aliud? Cautum Marcellum; me ſic, ſed non tamen cautiſſimum. Longiori epiſtolæ ſuperiorique reſpondi. Nunc breviori propiorique quid reſpondeam, niſi eam fuiſſe dulciſſimam? Res Hiſpanienſes valde bonæ; modo Balbilium incolumem videam, ſubſidium noſtræ ſenectutis. De Anniano item, quod me valde obſervat Viſellia: ſed hæc quidem humana. De Bruto te nihil ſcire dicis: ſed Selicia veniſſe M. Scaptium; eumque non qua pompa, ad ſe tamen clam venturum, ſciturumque me omnia; quæ ego ſtatim. Interea narrat eadem Baſſi ſervum veniſſe, qui nuntiaret, legiones Alexandrinas in armis eſſe, Baſſum arceſſi, Caſſium expectari. Quid quæris? videtur Reſpublica jus ſuum recuperatura, ſed ne quid ante: noſti horum exercitationem in latrocinio, et amentiam. Dolabella vir optimus. Etſi, cum ſcribebam, ſecunda menſa appoſita, veniſſe eum ad Baias audiebam; tamen ad me ex Formiano ſcripſit (quas literas, cum e balineo exiiſſem, accepi) ſeſe de attributione omnia ſumma feciſſe: Vectenum accuſat: tricatur ſcilicet, ut homo talis. Sed ait totum negotium Sextium noſtrum ſuſcepiſſe, optimum quidem illum virum,

noſtrique amantiſſimum. Quæro autem, quid tandem Sextius in hac re facere poſſit, quod non quivis noſtrum? ſed ſi quid præter ſpem erit, facies ut ſciam: ſin eſt, ut arbitror, negotium perditum, ſcribes tamen, neque iſta res commovebit. Nos hîc φιλοσοφοῦμεθα: quid enim aliud? et τὰ περὶ τοῦ καθήκοντος magnifice explicamus, προσφωνοῦμένque Ciceroni: qua de re enim potius pater filio? Deinde alia. Quid quæris? extabit opera peregrinationis hujus. Varronem hodie aut cras venturum putabant. Ego autem in Pompeianum properabam; non quo hoc loco quidquam pulchrius; ſed interpellatores illic minus moleſti. Sed perſcribe quæſo, quæ cauſa ſit in Myrtilo (pœnas quidem illum pependiſſe audivi) et ſatiſne patet, unde corruptus. Hæc cum ſcriberem, tantum quod exiſtimabam ad te orationem eſſe perlatam. Hui, quam timeo, quid exiſtimes. Etſi quid ad me, quæ non ſit foras proditura, niſi Republica recuperata? de quo quid ſperem, non audeo ſcribere.

CICERO ATTICO SAL.

XIV. SEXTO Kal. accepi a Dolabella literas, quarum exemplum tibi miſi; in quibus erat, omnia ſe feciſſe, quæ tu velles. Statim ei reſcripſi, et multis verbis gratias egi. Sed tamen, ne miraretur, cur idem iterum facerem, hoc cauſæ ſumpſi, quod ex te ipſo coram antea nihil potuiſſem cognoſcere. Sed quid multa? literas hoc exemplo dedi.

CICERO DOLABELLÆ COS. SUO.

ANTEA cum per literas Attici noſtri de tua ſumma liberalitate, ſummoque erga ſe beneficio, certior factus eſſem; cumque tu ipſe etiam ad me ſcripſiſſes, te feciſſe ea, quæ nos voluiſſemus; egi tibi gratias per literas iis verbis, ut intelligeres,

nihil te mihi gratius facere potuiſſe. Poſtea vero quam ipſe Atticus ad me venit in Tuſculanum hujus unius rei cauſa, tibi ut apud me gratias ageret, ut tuam eximiam quandam et admirabilem in cauſa Buthrotia voluntatem, et ſingularem erga ſe amorem, perſpexiſſet; teneri non potui, quin tibi apertius illud idem his literis declararem. Ex omnibus enim, mi Dolabella, ſtudiis in me et officiis, quæ ſumma ſunt, hoc ſcito mihi et ampliſſimum videri, et gratiſſimum eſſe, quod perfeceris, ut Atticus intelligeret, quantum ego te, quam tu me amares. Quod reliquum eſt, Buthrotiam et cauſam et civitatem, quanquam a te conſtituta eſt (beneficia autem noſtra tueri ſolemus) tamen velim, receptam in fidem tuam, a meque etiam atque etiam tibi commendatam, auctoritate et auxilio tuo tectam velis eſſe: ſatis erit in perpetuum Buthrotiis præſidii, magnaque cura et ſollicitudine Atticum et me liberaris, ſi hoc honoris mei cauſa ſuſceperis, ut eos ſemper a te defenſos velis. Quod ut facias, te vehementer etiam atque etiam rogo.

His literis ſcriptis, me ad *συντάξεις* dedi: quæ quidem, vereor, ne miniata cerula tua pluribus locis notandæ ſint; ita ſum *μετέωρος*, et magnis cogitationibus impeditus.

Cicero Attico Sal.

XV. LUCIO Antonio male ſit, ſiquidem Buthrotiis moleſtus eſt. Ego teſtimonium compoſui, quod, cum voles, obſignabis. Tu nummos Arpinatum, ſi L. Fadius Ædilis petet, vel omnes reddito. Ego ad te alia epiſtola ſcripſi de H-S cx, quæ Statio curarentur. Si ergo petet Fadius, ei volo reddi; præter Fadium, nemini. Apud me item puto depoſitum: id, ſcripſi ad Erotem, ut redderet. Reginam odi: me jure facere ſcit ſponſor promiſſorum ejus Ammonius; quæ quidem erant *φιλόλογα*, et dignitatis meæ; ut vel in concione dicere auderem. Saram autem præterquam quod nefarium hominem cognovi,

præterea in me contumacem. Semel eum omnino domi meæ vidi. Cum φιλοφρόνως ex eo quærerem, quid opus eſſet, Atticum ſe dixit quærere. Superbiam autem ipſius reginæ, cum eſſet trans Tiberim in hortis, commemorare ſine magno dolore non poſſum. Nihil igitur cum iſtis: nec tam animum me, quam vix ſtomachum, habere arbitrantur. Profectionem meam, ut video, Erotis diſpenſatio impedit. Nam cum ex reliquis, quæ Nonis April. fecit, vel abundare debeam; cogor mutuari: quodque ex iſtis fructuoſis rebus receptum eſt, id ego ad illud fanum ſepoſitum putabam. Sed hæc Tironi mandavi, quem ob eam cauſam Romam miſi. Te nolui impeditum impedire. Cicero noſter quo modeſtior eſt, eo me magis commovet. Ad me enim de hac re nihil ſcripſit, ad quem nimirum potiſſimum debuit: ſcripſit hoc autem ad Tironem, ſibi poſt Kal. April. (ſic enim annuum tempus confici) nihil datum eſſe. Tibi pro tua natura ſemper placuiſſe, teque exiſtimaſſe id etiam ad dignitatem meam pertinere, eum non modo perliberaliter a nobis, ſed etiam ornate cumulateque, tractari. Quare velim cures (nec tibi eſſem moleſtus, ſi per alium hoc agere poſſem) ut permutetur Athenas, quod ſit in annuum ſumptum ei: ſcilicet Eros numerabit: ejus rei cauſa, Tironem miſi. Curabis igitur, et ad me, ſi quid tibi de eo videbitur, ſcribes.

CICERO ATTICO SAL.

XVI. TANDEM a Cicerone tabellarius; et mehercule literæ πεπινωμένως ſcriptæ; quod ipſum προκοπὴν aliquam ſignificaret: itemque cæteri præclara ſcribunt. Leonidas tamen retinet ſuum illud *adhuc:* ſummis vero laudibus Herodes. Quid quæris? vel verba mihi dari facile patior in hoc, meque libenter præbeo credulum. Tu, velim, ſi quid tibi eſt a Statio ſcriptum, quod pertineat ad me, certiorem me facias.

Narro tibi; hæc loca venuſta ſunt, abdita certe; et, ſi quid ſcribere velis, ab arbitris libera: ſed neſcio quo modo οἶκος φίλος. Itaque me referunt pedes in Tuſculanum. Et tamen hæc ῥωπογραφία ripulæ videtur habitura celerem ſatietatem. Equidem etiam pluvias metuo, ſi prognoſtica noſtra vera ſunt; ranæ enim ῥητορεύουσιν. Tu, quæſo, fac ſciam ubi Brutum noſtrum, et quo die, videre poſſim.

Cicero Attico Sal.

XVII. DUAS accepi poſtridie Idus, alteram eo die datam, alteram Idibus: prius igitur ſuperiori. De Bruto, cum ſcies. De Conſulum ficto timore cognoveram: Sica enim φιλοστόργως ille quidem, ſed tumultuoſius, ad me etiam illam ſuſpicionem pertulit. Quid tu autem? τὰ μὲν διδόμενα? nullum enim verbum a Siregio: non placet. De Plætorio vicino tuo permoleſte tuli, quemquam prius audiſſe, quam me. De Syro prudenter. L. Antonium per M. fratrem, ut arbitror, facillime deterrebis. Antroni vetui; ſed nondum acceperas literas; nec cuiquam, niſi L. Fadio Ædili: aliter enim nec caute, nec jure, fieri poteſt. Quod ſcribis tibi deeſſe H-S c. quæ Ciceroni curata ſint; velim ab Erote quæras, ubi ſit merces inſularum. Arabioni de Sitio nihil iraſcor. Ego de itinere, niſi explicato Λ, nihil cogito: quod idem tibi videri puto. Habes ad ſuperiorem: nunc audi ad alteram. Tu vero facis, ut omnia, quod Serviliæ non dees, id eſt, Bruto. De regina gaudeo te non laborare; certe etiam tibi probari. Erotis rationes et ex Tirone cognovi, et vocavi ipſum. Gratiſſimum, quod polliceris Ciceroni nihil defuturum: de quo mirabilia Meſſalla; qui, Lanuvio rediens ab illis, venit ad me: et mehercule ipſius literæ ſic et φιλοστόργως et εὐπινῶς ſcriptæ, ut eas vel in acroaſi audeam legere: quo magis illi indulgendum puto. De Buciliano Sextium puto non moleſte ferre. Ego, ſi

Tiro ad me, cogito in Tuſculanum. Tu vero, quidquid erit, quod me ſcire par ſit, ſtatim.

CICERO ATTICO SAL.

XVIII. SEPTIMO decimo Kal. etſi ſatis videbar ſcripſiſſe ad te, quid mihi opus ſit, et quid te facere vellem, ſi tibi commodum eſſet; tamen, cum profectus eſſem, et in lacu navigarem, Tironem ſtatui ad te eſſe mittendum, ut iis negotiis, quæ agerentur, intereſſet: atque etiam ſcripſi ad Dolabellam, me, ſi ei videretur, velle proficiſci; petiique ab eo de mulis vecturæ itineris, ut in eis (quoniam intelligo te diſtentiſſimum eſſe qua de Buthrotiis, qua de Bruto; cujus etiam ludorum ſeorſum curam, etiam adminiſtrationem ſuſpicor ex magna parte ad te pertinere) ut ergo in ejuſmodi re, tribues nobis paulum operæ: nec enim multum opus eſt. Mihi res ad cædem, et eam quidem propinquam, ſpectare videtur. Vides homines; vides arma: prorſus non mihi videor eſſe tutus. Sin tu aliter ſentis, velim ad me ſcribas: domi enim manere, ſi recte poſſum, multo malo.

CICERO ATTICO SAL.

XIX. QUIDNAM eſt, quod audendum amplius de Buthrotiis? ſtetiſſe enim te fruſtra ſcribis. Quid autem ſe refert Brutus? doleo mehercule te tam eſſe detentum. Quod decem hominibus referendum eſt acceptum, eſt illud quidem ἐργῶδες, ſed ἀνεκτὸν, mihique gratiſſimum. De armis, nihil vidi apertius. Fugiamus igitur: at, ut ais, coram. Theophanes quid velit, neſcio. Scripſerat enim ad me: cui reſcripſi, ut potui. Mihi autem ſcribit, venire ad me ſe velle, ut et de ſuis rebus, et quædam, quæ ad me pertinerent. Tuas literas

expecto. Vide quæſo, ne quid temere fiat. Statius ſcripſit ad me, locutum ſecum eſſe Q. Ciceronem valde aſſeveranter, ſe hæc ferre non poſſe: certum ſibi eſſe ad Brutum et Caſſium tranſire. Hoc enim vero nunc diſcere aveo: hoc ego, quid ſit, interpretari non poſſum. Poteſt aliquid iratus Antonio: poteſt gloriam novam quærere: poteſt totum eſſe σχεδίασμα: et nimirum ita eſt. Sed tamen et ego vereor, et pater conturbatus eſt. Scit enim, quæ ille de hoc: mecum quidem ἄφατα olim. Plane quid velit neſcio. A Dolabella mandata habebo, quæ mihi videbuntur, id eſt, nihil. Dic mihi, C. Antonius voluitne fieri Septemvir? fuit certe dignus. De Menedemo eſt, ut ſcribis. Facies omnia mihi nota.

Cicero Attico Sal.

XX. EGI gratias Vecteno; nihil enim potuit humanius. Dolabellæ mandata ſint quælibet: mihi aliquid, vel quod Niciæ nuntiem. Quis enim hæc, ut ſcribis, ante? ne nunc dubitare quemquam prudentem, quin meus diſceſſus deſperationis ſit, non legationis? Quod ais, extrema quædam jam homines de Republica loqui, et eos quidem viros bonos; ego, quo die audivi illum tyrannum in concione *clariſſimum virum* appellari, ſubdiffidere cœpi: poſtea vero quam tecum Lanuvii vidi noſtros tantum ſpei habere ad vivendum, quantum accepiſſent ab Antonio, deſperavi. Itaque, mi Attice, fortiter hoc velim accipias, ut ego ſcribo: genus illud interitus, quo caſurus es, fœdum duces, et quaſi denuntiatum nobis ab Antonio. Ex hac naxa exire conſtitui, non ad fugam, ſed ad ſpem mortis melioris. Hæc omnis culpa Bruti. Pompeium Cartheiæ receptum ſcribis: jam igitur, contra hunc, exercitum. Utra ergo caſtra? media enim tollit Antonius. Illa infirma, hæc nefaria. Properemus igitur: ſed juva me conſilio, Brunduſione, an Puteolis. Brutus quidem ſubito; ſed ſapienter. Πάσχω τι:

quando enim illum ? ſed humana ferenda : tu ipſe eum videre non potes. Dii illi mortuo, qui unquam Buthrotum. Sed acta miſſa : videamus quæ agenda ſint. Rationes Erotis, etſi ipſum nondum vidi, tamen et ex literis ejus, et ex eo, quod Tiro cognovit, propemodum cognitas habeo. Verſuram ſcribis eſſe faciendam menſium quinque, id eſt ad Kal. Novemb. H-S cc ; in eam diem cadere nummos, qui a Quinto debentur. Velim igitur, (quoniam Tiro negat tibi placere, me ejus rei cauſa Romam venire) ſi te ea res nihil offendet, videas, unde nummi ſint ; mihi feras expenſum. Hoc video in præſentia opus eſſe. Reliqua diligentius ex hoc ipſo exquiram ; in his, de mercedibus dotalium prædiorum : quæ ſi fideliter Ciceroni curabuntur, quanquam volo laxius, tamen ei propemodum nihil deerit. Equidem video mihi quoque opus eſſe viaticum : ſed id ex prædiis, ut cadet, ita ſolvetur : mihi autem opus eſt univerſo quidem. Etſi mihi videtur iſte, qui umbras timet, ad cædem ſpectare ; tamen, niſi explicata ſolutione, non ſum diſceſſurus. Sit-ne autem extricata, nec-ne, tecum cognoſcam. Hanc putavi mea manu ſcribendam ; itaque feci. De Fadio, ut ſcribis ; utique alii nemini. Reſcribas velim hodie.

Cicero Attico Sal.

XXI. NARRO tibi ; Quintus pater exultat lætitia. Scripſit enim filius, ſe idcirco profugere ad Brutum voluiſſe, quod, cum ſibi negotium daret Antonius, ut eum dictatorem efficeret, præſidium occuparet, id recuſaſſet : recuſaſſe autem ſe, ne patris animum offenderet : ex eo ſibi illum hoſtem. Tum me, inquit, collegi, verens, ne quid, mihi ille iratus, tibi noceret. Itaque eum placavi, et quidem cccc certa ; reliqua in ſpe. Scribit autem Statius, illum cum patre habitare velle. Hoc vero mirum ; et id gaudet. Ecquem tu illo certiorem nebulonem ? Ἐποχὴν veſtram de re Cani deliberationis

probo. Nihil eram ſuſpicatus de tabulis: ἀκεραίως reſtitutam arbitrabar. Quæ differs, ut mecum coram, expectabo. Tabellarios, quoad voles, tenebis: es enim occupatus. Quod ad Xenonem, probe. Quod ſcribo, cum abſolvero. Quinto ſcripſiſti, te ad eum literas: nemo attulerat. Tiro negat jam tibi placere Brunduſium, et quidem dicere aliquid de militibus: at ego jam deſtinaram, Hydruntem quidem. Movebant me tuæ quinque horæ: hîc autem quantus πλοῦς? ſed videbimus. Nullas a te XI Kal. quippe; quid enim jam novi? Cum primum igitur poteris, venies. Ego propero, ne ante Sextus, quem adventare aiunt.

Cicero Attico Sal.

XXII. GRATULOR nobis Quintum filium exiiſſe: moleſtus non erit. Panſam bene loqui credo; ſemper enim conjunctum eſſe cum Hirtio ſcio: amiciſſimum Bruto et Caſſio puto, ſi expediet; ſed quando illos videbit? inimicum Antonio; quando, aut cur? quouſque ludemur? Ego autem ſcripſi Sextum adventare, non quo jam adeſſet, ſed quia certe id ageret, ab armiſque nullus diſcederet. Certe, ſi pergit, bellum paratum eſt. Hic autem noſter Cytherius, niſi victorem, neminem victurum. Quid ad hæc Panſa? cum utro erit, ſi bellum erit? quod videtur fore. Sed et hæc et alia coram: hodie quidem, ut ſcribis, aut cras.

Cicero Attico Sal.

XXIII. MIRIFICE torqueor, ſine dolore tamen: ſed permulta mihi de noſtro itinere in utramque partem occurrunt. Quouſque? inquies. Quoad erit integrum: erit autem uſque dum ad navem. Panſa ſi reſcripſerit, et

meam tibi et illius epiſtolam mittam. Silium expectabam; cui ὑπόμνημα compoſitum. Si quid novi. Ego literas miſi ad Brutum; cujus de itinere étiam ex te velim, ſi quid ſcies, cognoſcere.

Cicero Attico Sal.

XXIV. TABELLARIUS, quem ad Brutum miſeram, ex itinere rediit VII Kalend. Ei Servilia dixit, eo die Brutum hora quarta profectum. Sane dolui meas literas redditas non eſſe. Silius ad me non venerat. Cauſam compoſui: eum libellum tibi miſi. Te quo die expectem, velim ſcire.

Cicero Attico Sal.

XXV. DE meo itinere variæ ſententiæ: multi enim ad me. Sed tu incumbe quæſo in eam curam: magna res eſt. An probas, ſi ad Kal. Jan. cogitamus? Meus animus eſt æquus; ſi ſic tamen, ut nihil offenſionis ſit. Et tu etiam ſcite; *quo die olim piaclum*; myſteria ſcilicet. Ut ut ſe res, caſus conſilium noſtri itineris judicabit. Dubitemus igitur: eſt enim hiberna navigatio odioſa; eoque ex te quæſieram myſteriorum diem. Brutum, ut ſcribis, viſum iri a me puto. Ego hinc volo prid. Kal.

Cicero Attico Sal.

XXVI. DE Quinti negotio video a te omnia facta: ille tamen dolet, dubitans, utrum morem gerat Leptæ, an fidem infirmet Silio. Inaudivi L. Piſonem velle exire legatum ψευδεγγράφῳ ſenatus-conſulto: velim ſcire quid ſit.

Tabellarius ille, quem tibi dixeram a me ad Brutum eſſe miſſum in Anagninum, ad me venit ea nocte, quæ proxima ante Kal. fuit; literaſque ad me attulit; in quibus unum alienum ſumma ſua prudentia, ut ſpectem ludos ſuos. Reſcripſi ſcilicet, primum me jam profectum, ut non integrum ſit; dein, ἀτοπώτατον eſſe, me, qui Romam omnino poſt hæc arma non acceſſerim, neque id tam periculi mei cauſa fecerim, quam dignitatis, ſubito ad ludos venire: tali enim tempore ludos facere illi honeſtum eſt, cui neceſſe eſt; ſpectare mihi ut non eſt neceſſe, ſic ne honeſtum quidem eſt. Equidem illos celebrari, et eſſe quam gratiſſimos, mirabiliter cupio; idque ita futurum eſſe confido: et tecum ago, ut jam ab ipſa commiſſione ad me, quemadmodum accipiantur, deinde omnino reliquorum dies ſingulos perſequare. Sed de ludis hactenus. Reliqua pars epiſtolæ, eſt illa quidem in utramque partem: ſed tamen nonnullos interdum jacit igniculos viriles; quod quale tibi videretur, ut poſſes interpretari, miſi ad te exemplum epiſtolæ: quanquam mihi tabellarius noſter dixerat, tibi quoque ſe attuliſſe literas a Bruto, eaſque ad te e Tuſculano eſſe delatas. Ego itinera ſic compoſueram, ut Nonis Quint. Puteolis eſſem: valde enim feſtino; ita tamen, ut, quantum homo poſſit, quam cautiſſime navigem. M. Ælium cura liberabis: is me paucos ſpecus in extremo fundo, et eos quidem ſubterraneos, ſervitutis apud tale quid habituros: id me jamjam nolle, neque mihi quidquam eſſe tanti; ſed, ut mihi dicebas, quam leniſſime; potius ut cura liberetur, quam ut me ſuccenſere aliquid ſuſpicetur. Item de illo Tulliano capite libere cum Caſcelio loquare. Parva res eſt: ſed tu bene attendiſti: nimis callide agebatur. Ego autem, ſi mihi impoſuiſſet aliquid, quod pene fecit, niſi tua malitia affuiſſet, animo iniquo tuliſſem. Itaque, ut ut erit, rem impediri malo. Octavam partem tuli luminarium in ædium ad ſtranæ memineris. Cui Cærellia, videris mancipio dare ad eam ſummam, quæ ſub præcone fuit maxima; id opinor eſſe CCCLXXX. Novi ſi quid erit, atque etiam

ſi quid proſpicies, quod futurum putes, ſcribas ad me quam ſæpiſſime velim. Varroni, quemadmodum tibi mandavi, memineris excuſare tarditatem literarum mearum. Mundus iſtum. M. Ennius quid egerit de teſtamento (curioſus enim) facias me velim certiorem. Ex Arpinati, VI Non.

CICERO ATTICO SAL.

XXVII. GAUDEO id te mihi ſuadere, quod ego mea ſponte pridie feceram. Nam cum ad te VI Nonas darem, eidem tabellario dedi etiam ad Sextium, ſcriptas πάνυ φιλοςόργως. Ille autem, quod Puteolos proſequitur, humane; quod queritur, injuſte: non enim ego tam illum expectare, cum de Coſano rediret, debui, quam ille aut non ire ante, quam me vidiſſet, aut citius reverti. Sciebat enim me celeriter velle proficiſci, ſeſeque ad me in Tuſculanum ſcripſerat eſſe venturum. Te, ut a me diſceſſeris, lacrymaſſe moleſte ferebam; quod ſi me præſente feciſſes, conſilium totius itineris fortaſſe mutaſſem. Sed illud præclare, quod te conſolata eſt ſpes brevi tempore congrediendi; quæ quidem expectatio me maxime ſuſtentat. Meæ tibi literæ non deerunt. De Bruto ſcribam ad te omnia. Librum tibi celeriter mittam de gloria. Excudam aliquid Ἡρακλείδιον, quod lateat in theſauris tuis. De Planco memini. Attica jure queritur. Quod me de Bacchi, de ſtatuarum coronis, certiorem feciſti, valde gratum; nec quidquam poſthac, non modo tantum, ſed ne tantulum quidem, prætererieris. Et de Herode et Mettio meminero, et de omnibus, quæ te velle ſuſpicabor modo. O turpem ſororis tuæ filium! Cum hæc ſcriberem, adventabat βουλύσει, cœnantibus nobis.

Cicero Attico Sal.

XXVIII. EGO, ut ad te pridie ſcripſeram, Nonis conſtitueram venire in Tuſculanum. Ibi igitur quotidie tuas literas expectabo, et maxime de ludis; de quibus etiam ad Brutum tibi ſcribendum eſt: cujus epiſtolæ, quam interpretari ipſe vix poteram, exemplum pridie tibi miſeram. Atticæ meæ velim me ita excuſes, ut omnem culpam in te transferas, et ei tamen confirmes, me minime totum amorem eo mecum attuliſſe.

Cicero Attico Sal.

XXIX. BRUTI ad te epiſtolam miſi. Dii boni, quanta ἀμηχανία! cognoſces, cum legeris. De celebratione ludorum Bruti, tibi aſſentior. Ad M. Ælium nullus tu quidem domum, ſed ſicubi inciderit. De Tulliano ſemiſſe M. Axianum adhibebis, ut ſcribis. Quod cum Coſiano egiſti, optime. Quod non ſolum mea, verum etiam tua, expedis, gratum. Legationem probari meam gaudeo. Quod promittis, dii faxint: quid enim mihi meis jucundius? ſed iſtam, quam tu excipis, metuo. Brutum cum convenero, perſcribam omnia. De Planco et Decimo, ſane velim. Sextum ſcutum abjicere nolebam. De Mundo, ſi quid ſcies. Reſcripſi ad omnia tua: nunc noſtra accipe. Quintus filius uſque Puteolos: mirus civis, ut tu Favonium, Aſinium, dicas: et quidem duas ob cauſas, et ut mecum; et σπείσασθαι vult cum Bruto et Caſſio. Sed tu quid ais? ſcio enim te familiarem eſſe Othonum: ait hic ſibi Juliam ferre: conſtitutum enim eſſe diſcidium. Quæſivit ex me pater, qualis eſſet fama. Dixi, nihil ſane me audiſſe (neſciebam enim cur quæreret) niſi de ore, et patre. Sed

quorſus, inquam? At ille, filium velle. Tum ego, etſi ἐβδελυττόμην, tamen negavi putare me illa eſſe vera. Σκοπὸς (hoc eſt enim) huic noſtro nihil præbere. Illa autem οὐ παρὰ τοῦτο. Ego tamen ſuſpicor hunc, ut ſolet, allucinari. Sed velim quæras (facile autem potes) et me certiorem.

Obſecro te, quid eſt hoc? Signata jam epiſtola, Formiani, qui apud me cœnabant, Plancum ſe aiebant, hunc Buthrotium, pridie, quam hoc ſcribebam, id eſt, III Nonas, vidiſſe demiſſum ſine phaleris: ſervulos autem dicere, eum et agripetas ejectos a Buthrotiis. Macte. Sed amabo te, perſcribe mihi totum negotium.

EPISTOLARUM

AD ATTICUM

LIBER XVI.

Cicero Attico Sal.

I. NONIS Quint. veni in Puteolanum. Poſtridie iens ad Brutum in Neſidem hæc ſcripſi. Sed eo die, quo veneram, cœnanti Eros tuas literas. Itane? Nonis *Juliis?* Dii hercule iſtis. Sed ſtomachari totum diem licet. Quidquamne turpius, quam Bruto, Juliis? redeo ad meum igitur, ἔτι ἐῶμεν? nihil vidi. Sed quid eſt quæſo, quod agripetas Buthroti conciſos audio? quid autem Plancus tam curſim (ita enim audiebam) diem et noctem? ſane cupio ſcire quid ſit. Meam profectionem laudari gaudeo. Dymæos, agro pulſos, mare infeſtum habere, nil mirum. Videndum eſt ut manſio laudetur. Ἐν ὁμοπλοίᾳ Bruti videtur aliquid præſidii eſſe; ſed, opinor, minuta navigia: ſed jam ſciam, et ad te cras. De Ventidio, πανικὸν puto. De Sexto pro certo habebatur, haud arma: quod ſi verum eſt; ſine bello civili video ſerviendum. Quid ergo? Kal. Jan. in Panſa ſpes? λῆρος πολὺς in vino et in ſomno iſtorum. De CCX, optime Ciceronis rationes explicentur. Ovius enim recens: is multa, quæ vellem; in his ne hoc quidem malum, in mandatis, abunde H-S LXXII, ſatis eſſe, affatim prorſus; ſed Xenonem perexigue et γλίσχρως præbere. Quo plus permutaſti, quam ad fructum inſularum, id ille annus

habeat, in quem itineris ſumptus acceſſit. Hinc ex Kal. April. ad H-S LXXX accommodetur: nunc enim inſulæ tantum. Videndum enim eſt quid, cum Romæ erit: non enim puto ſocrum illam ferendam. Pindaro decumano negaram. Nunc, cujus rei cauſa tabellarium miſerim, accipe. Q. filius mihi pollicetur ſe Catonem. Egit autem et pater, et filius, ut tibi ſponderem; ſed ita, ut tum crederes, cum ipſe cognoſſes. Huic ego literas ipſius arbitratu dabo; eæ te ne moverint: has ſcripſi in eam partem, ne me motum putares. Dii faxint, ut faciat ea, quæ promittit: commune enim gaudium. Sed ego... Nihil dico amplius. Is hinc VII Idus: ait enim attributionem in Idus; ſe autem urgeri acriter. Tu ex meis literis, quo modo reſpondeas, moderabere. Plura, cum et Brutum videro, et Erotem remittam. Atticæ meæ excuſationem accipio, eamque amo plurimum: cui et Piliæ ſalutem.

CICERO ATTICO SAL.

II. SEXTO Idus duas epiſtolas accepi, unam a meo tabellario, alteram a Bruti. De Buthrotiis longe alia fama in his locis fuerat: ſed cum aliis multis hoc ferendum. Erotem remiſi citius, quam conſtitueram, ut eſſet qui Hortenſio; et quia equitibus quidem ait ſe Idibus conſtituiſſe. Hortenſius vero impudenter: nihil enim debetur ei, niſi ex tertia penſione, quæ eſt Kal. Sext. ex qua penſione ipſa major pars eſt ei ſoluta aliquanto ante diem. Sed hæc Eros videbit Idibus. De Publilio autem, quod perſcribi oportet, moram non puto eſſe faciendam. Sed cum videas, quantum de jure noſtro deceſſerimus, qui de reſiduis CCCC H-S, CC præſentia ſolverimus, reliqua reſcribamus; loqui cum eo, ſi videbitur, poteris, eum commodum noſtrum expectare debere, cum tanta ſit a nobis jactura facta juris. Sed amabo te, mi Attice, (videſne quam blande?) omnia noſtra, quoad eris Romæ, ita gerito, regito,

gubernato, ut nihil a me expectes. Quanquam enim reliqua ſatis apta ſunt ad ſolvendum; tamen fit ſæpe, ut ii, qui debent, non reſpondeant ad tempus. Si quid ejuſmodi acciderit, ne quid tibi ſit fama mea potius: non modo verſura, verum etiam venditione, ſi ita res coget, nos vindicabis. Bruto tuæ literæ gratæ erant: fui enim apud illum multas horas in Neſide, cum paulo ante tuas literas accepiſſem. Delectari mihi Tereo videbatur, et habere majorem Accio, quam Antonio, gratiam. Mihi autem quo lætiora ſunt, eo plus ſtomachi et moleſtiæ eſt, populum Romanum manus ſuas, non in defendenda Republica, ſed in plaudendo, conſumere. Mihi quidem videntur iſtorum animi incendi etiam ad repræſentandam improbitatem ſuam: ſed tamen, dum modo doleant aliquid, doleant quodlibet. Conſilium meum quod ais quotidie magis laudari, non moleſte fero; expectabamque, ſi quid de eo ad me ſcriberes: ego enim in varios ſermones incidebam. Quin etiam idcirco trahebam, ut quam diutiſſime integrum eſſet. Sed quoniam furcilla extrudimur, Brunduſium cogito: facilior enim et exploratior devitatio legionum fore videtur, quam piratarum, qui apparere dicuntur. Sextius VI Idus expectabatur, ſed non venerat, quod ſciam. Caſſius cum claſſicula ſua venerat. Ego cum eum vidiſſem V Kal. in Pompeianum cogitabam, inde Æculanum. Noſti reliqua. De Tutia ita putaram. De Æbutio non credo: nec tamen curo plus, quam tu. Planco et Oppio ſcripſi equidem, quoniam rogaras: ſed, ſi tibi videbitur, ne neceſſe habueris reddere. Cum enim tua cauſa fecerint omnia, vereor ne meas literas ſupervacaneas arbitrentur; Oppio quidem utique, quem tibi amiciſſimum cognovi: verum, ut voles. Tu, quoniam ſcribis hiematurum te in Epiro, feceris mihi gratum, ſi ante eo veneris, quam mihi in Italiam te auctore veniendum ſit. Literas ad me quam ſæpiſſime, ſi de rebus minus neceſſariis aliquem nactus; ſin autem erit quid majus, domo emittito. Ἡρακλείδιον, ſi Brunduſium ſalvi, adoriemur. De gloria miſi tibi. Cuſtodies igitur, ut ſoles: ſed notentur

eclogarii; quos Salvius, bonos auditores nactus, in convivio duntaxat, legat. Mihi valde placent: mallem tibi. Etiam atque etiam vale.

CICERO ATTICO SAL.

III. TU vero ſapienter (nunc demum enim reſcribo his literis, quas mihi miſiſti) convento Antonio Tiburi: ſapienter igitur, quod manus dediſti, quodque etiam ultro gratias egiſti: certe enim, ut ſcribis, deſeremur potius a Republica, quam a re familiari. Quod vero ſcribis te magis et magis delectari, *O Tite, ſi quid ego,* addis mihi ſcribendi alacritatem. Quod Erotem non ſine munuſculo expectare dicis; gaudeo non fefelliſſe eam rem opinionem tuam: ſed tamen idem *σύνταγμα* miſi ad te retractatius, et quidem *ἀρχέτυπον* ipſum, crebris locis inculcatum et refectum. Hunc tu tralatum in macrocolum lege arcano convivis tuis: ſed, ſi me amas, hilaris et bene acceptis; ne in me ſtomachum erumpant, cum ſint tibi irati. De Cicerone velim ita ſit ut audimus. De Xenone coram cognoſcam: quanquam nihil ab eo arbitror neque indiligenter, neque illiberaliter. De Herode faciam ut mandas; et ea, quæ ſcribis, ex Saufeio, et e Xenone cognoſcam. De Quinto filio, gaudeo tibi meas literas prius a tabellario meo, quam ab ipſo, redditas: quanquam te nihil fefelliſſet: veruntamen. Sed expecto, quid ille tecum, quid tu viciſſim; nec dubito, quin ſuo more uterque. Sed eas literas Curium mihi ſpero redditurum: qui quidem, etſi per ſe eſt amabilis, a meque diligitur; tamen accedit magnus cumulus commendationis tuæ. Literis tuis ſatis reſponſum eſt. Nunc audi, quod, etſi intelligo ſcribi neceſſe non eſſe, ſcribo tamen. Multa me movent in diſceſſu, in primis mehercule, quod dijungor a te. Movet etiam navigationis labor, alienus non ab ætate ſolum noſtra, verum etiam a dignitate; tempuſque diſceſſus ſubab-

ſurdum. Relinquimus enim pacem, ut ad bellum revertamur; quodque temporis in prædiolis noſtris, et belle ædificatis et ſatis amœnis, conſumi potuit, in peregrinatione conſumimus. Conſolantur hæc. Aut proderimus aliquid Ciceroni, aut, quantum profici poſſit, judicabimus. Deinde tu jam, ut ſpero, et ut promittis, aderis: quod quidem ſi acciderit, omnia nobis erunt meliora. Maxime autem me angit ratio reliquorum meorum: quæ quanquam explicata ſunt; tamen, quod et Dolabellæ nomen in iis eſt, et attributione mihi nomina ignota, conturbor: nec me ulla res magis angit ex omnibus. Itaque non mihi videor erraſſe, quod ad Balbum ſcripſi apertius, ut, ſi quid tale accidiſſet, ut non concurrerent nomina, ſubveniret; meque tibi etiam mandaſſe, ut, ſi quid ejuſmodi accidiſſet, cum eo communicares: quod facies, ſi tibi videbitur, eoque magis, ſi proficiſceris in Epirum. Hæc ego conſcendens, e Pompeiano tribus actuariolis, decem ſcalmis. Brutus erat in Neſide etiam nunc, Neapoli Caſſius. Ecquid amas Dejotarum, et non amas Hieram? qui, ut Bleſamius venit ad me, cum ei præſcriptum eſſet, ne quid ſine Sexti noſtri ſententia ageret; neque ad illum, neque ad quemquam noſtrum, retulit. Atticam noſtram cupio abſentem ſuaviari; ita mihi dulcis ſalus viſa eſt, per te miſſa ab illa. Referes igitur ei plurimam, itemque Piliæ dicas velim.

Cicero Attico Sal.

IV. ITA ut heri tibi narravi, vel fortaſſe hodie (Quintus enim altero die ſe aiebat) in Neſida VIII Idus. Ibi Brutus. Quam ille doluit de Nonis *Juliis!* mirifice eſt conturbatus. Itaque ſeſe ſcripturum aiebat, ut venationem etiam, quæ poſtridie ludos Apollinares futura eſt, proſcriberent, III Id. *Quint.* Libo intervenit. Is Philonem, Pompeii libertum, et Hilarum ſuum libertum, veniſſe a Sexto cum literis ad

Conſules, ſive quo alio nomine ſunt. Earum exemplum nobis legit. Dixi quid videretur: pauca παρὰ λέξιν: cæteroqui et ſatis graviter, et non contumaciter. Tantum addi placuit, quod erat *Coſſ.* ſolum, ut eſſet, *Prætt. Tribb. Pleb. Senatui*; ne illi non proferrent eas, quæ ad ipſos miſſæ eſſent. Sextum autem nuntiant cum una ſolum legione fuiſſe Carthagine; eique eo ipſo die, quo oppidum Boream cepiſſet, nuntiatum eſſe de Cæſare: capto oppido, miram lætitiam, commutationemque animorum, concurſumque undique: ſed illum ad ſex legiones, quas in ulteriore reliquiſſet, revertiſſe. Ad ipſum autem Libonem ſcripſit, nihil eſſe, niſi ad larem ſuum liceret: ſumma poſtulatorum, ut omnes exercitus dimittantur, qui ubique ſint. Hæc fere de Sexto. De Buthrotiis undique quærens nihil reperiebam. Alii, conciſos agripetas: alii, Plancum, acceptis nummis, relictis illis, aufugiſſe. Itaque non video ſciturum me, quid ejus ſit, ni ſtatim aliquid literarum. Iter illud Brunduſium, de quo dubitabam, ſublatum videtur: legiones enim adventare dicuntur. Hæc autem navigatio habet quaſdam ſuſpiciones periculi: itaque conſtituebam uti ὁμοπλοίᾳ. Paratiorem offendi Brutum, quam audiebam. Nam et ipſe Domitius bona plane habet dicrota; ſuntque navigia præterea luculenta Sextii, Buciliani, cæterorum. Nam Caſſii claſſem, quæ plane bella eſt, non numero ultra fretum. Illud eſt mihi ſubmoleſtum, quod parum Brutus properare videtur. Primum confectorum ludorum nuntios expectat: deinde, quantum intelligo, tarde eſt navigaturus, conſiſtens in locis pluribus: tamen arbitror eſſe commodius tarde navigare, quam omnino non navigare. Et, ſi, cum proceſſerimus, exploratiora videbuntur, Eteſiis utemur.

CICERO ATTICO SAL.

V. TUAS jam literas Brutus expectabat; cui quidem ego novum attuleram de Tereo Attii: ille Brutum putabat. Sed tamen rumoris neſcio quid afflaverat, commiſſione Græcorum frequentiam non fuiſſe; quod quidem me minime fefellit: ſcis enim, quid ego de Græcis ludis exiſtimem. Nunc audi quod pluris eſt, quam omnia. Quintus fuit mecum dies complures; et, ſi ego cuperem, ille vel plures fuiſſet: ſed, quantum fuit, incredibile eſt, quam me in omni genere delectarit; in eoque maxime, in quo minime ſatisfaciebat. Sic enim commutatus eſt totus et ſcriptis meis quibuſdam, quæ in manibus habebam, et aſſiduitate orationis, et præceptis, ut tali animo in Rempublicam, quali nos volumus, futurus ſit. Hoc cum mihi non modo confirmaſſet, ſed etiam perſuaſiſſet, egit mecum accurate multis verbis, tibi ut ſponderem, ſe dignum et te et nobis futurum; neque ſe poſtulare, ut ſtatim crederes: ſed cum ipſe perſpexiſſes, tum ut ſe amares. Quod niſi fidem mihi feciſſet, judicaſſemque hoc, quod dico, firmum fore; non feciſſem id, quod dicturus ſum. Duxi enim mecum adoleſcentem ad Brutum. Sic ei probatum eſt, quod ad te ſcribo, ut ipſe crediderit; me ſponſorem accipere noluerit; eumque laudans amiciſſime mentionem tui fecerit; complexus oſculatuſque dimiſerit. Quamobrem etſi magis eſt, quod gratuler tibi, quam quod te rogem, tamen etiam rogo, ut, ſi quæ minus antea propter infirmitatem ætatis conſtanter ab eo fieri videbantur, ea judices illum abjeciſſe; mihique credas, multum allaturam, vel plurimum potius, ad illius judicium confirmandum, auctoritatem tuam. Bruto cum ſæpe injeciſſem de ὁμοπλοΐα, non perinde, atque ego putaram, arripere viſus eſt. Exiſtimabam μετεωρότερον eſſe; et hercule erat, et maxime de ludis. At mihi, cum ad villam rediſſem, Cn.

Lucceius, qui multum utitur Bruto, narravit, illum valde morari, non tergiverſantem, ſed expectantem, ſi qui forte caſus. Itaque dubito, an Venuſiam tendam, et ibi expectem de legionibus: ſi aberunt, ut quidam arbitrantur, Hydruntem: ſi neutrum erit ἀσφαλὲς, eodem revertar. Jocari me putas? moriar, ſi quiſquam me tenet præter te. Etenim circumſpice: ſed ante erubeſco. O dies in auſpiciis Lepidi lepide deſcriptos, et apte ad conſilium reditus noſtri! Magna ῥοπὴ ad proficiſcendum tuis literis: atque utinam te illic. Sed ut conducere putabis. Nepotis epiſtolam expecto. Cupidus ille meorum, qui ea, quibus maxime γαυριῶ, legenda non putet? et ais μετ' ἀμύμονα. Tu vero ἀμύμων: ille quidem ἄμβροτος. Mearum epiſtolarum nulla eſt συναγωγὴ: ſed habet Tiro inſtar ſeptuaginta; et quidem ſunt a te quædam ſumendæ. Eas ego, oportet, perſpiciam, corrigam: tum denique edentur.

Cicero Attico Sal.

VI. EGO adhuc (perveni enim Vibonem ad Sicam) magis commode, quam ſtrenue, navigavi: remis enim magnam partem; prodromi nulli. Illud ſatis opportune: duo ſinus fuerunt, quos tramitti oportet, Pæſtanus, et Vibonenſis: utrumque pedibus æquis tranſmiſimus. Veni igitur ad Sicam octavo die e Pompeiano, cum unum diem Veliæ conſtitiſſem: ubi quidem fui ſane libenter apud Thalnam noſtrum; nec potui accipi, illo abſente præſertim, liberalius. IX. Kal. igitur ad Sicam: ibi tanquam domi meæ ſcilicet: itaque obduxi poſterum diem. Sed putabam, cum Rhegium veniſſem, fore, ut illic, δολιχὸν πλόον ὁρμαίνοντες, cogitaremus, corbitane Patras, an actuariolis ad Leucopetram Tarentinorum, atque inde Corcyram; et, ſi oneraria, ſtatimne freto, an Syracuſis. Hac ſuper re ſcribam ad te Rhegio. Mehercule, mi Attice, ſæpe mecum ἡ δεῦρ' ὁδὸς σοι τί δύναται; cur ego tecum non ſum? cur,

ocellos Italiæ, villulas meas non video? ſed id ſatis ſuperque. Tecum me non eſſe? quid fugientem? periculumne? id nunc quidem, niſi fallor, nullum eſt. Ad ipſum enim revocat me auctoritas tua: ſcribis enim in cælum ferri profectionem meam, ſed ita, ſi ante Kal. Jan. redeam: quod quidem certe enitar. Malo enim vel cum timore domi eſſe, quam ſine timore Athenis tuis. Sed tamen proſpice, quo iſta vergant; mihique aut ſcribe, aut, quod multo malim, affer ipſe. Hæc hactenus. Illud velim in bonam partem accipias, me agere tecum, quod tibi majori curæ ſciam eſſe, quam ipſi mihi. Nomina mea, per deos, expedi, exſolve. Bella reliqua reliqui: ſed opus eſt diligentia, coheredibus pro Cluviano Kal. Sext. perſolutum ut ſit. Cum Publilio quo modo agendum ſit, videbis. Non debet urgere, quoniam jure non utimur, ſed tamen ei quoque ſatisfieri plane volo. Terentiæ vero quid ego dicam? etiam ante diem, ſi potes. Quin, ſi, ut ſpero, celeriter in Epirum; hoc, quod ſatiſdato debeo, peto a te, ut ante provideas, planeque expedias, et ſolutum relinquas. Sed de his ſatis, metuoque, ne tu nimium putes. Nunc negligentiam meam cognoſce. De gloria librum ad te miſi; at in eo procemium id eſt, quod in Academico tertio. Id evenit ob eam rem, quod habeo volumen procemiorum: ex eo eligere ſoleo, cum aliquod σύγγραμμα inſtitui. Itaque jam in Tuſculano, qui non meminiſſem me abuſum iſto procemio, conjeci id in eum librum, quem tibi miſi. Cum autem in navi legerem Academicos, agnovi erratum meum. Itaque ſtatim novum procemium exaravi; tibi miſi. Tu illud deſecabis, hoc agglutinabis. Piliæ ſalutem dices et Atticæ, deliciis atque amoribus meis.

Cicero Attico Sal.

VII. OCTAVO Id. Sext. cum a Leucopetra profectus (inde enim tramittebam) ſtadia circiter ccc proceſſiſſem, rejectus ſum auſtro vehementi ad eandem Leucopetram. Ibi cum ventum expectarem (erat enim villa Valerii noſtri, ut familiariter eſſem et libenter) Rhegini quidam, illuſtres homines, eo venerunt, Roma ſane recentes; in iis Bruti noſtri hoſpes, qui Brutum Neapoli reliquiſſet. Hæc afferebant, edictum Bruti et Caſſii; et fore frequentem Senatum Kalendis; a Bruto et Caſſio literas miſſas ad Conſulares et Prætorios; ut adeſſent, rogare. Summam ſpem nuntiabant, fore, ut Antonius cederet, res conveniret, noſtri Romam redirent. Addebant etiam, me deſiderari, ſubaccuſari. Quæ cum audiſſem, ſine ulla dubitatione abjeci conſilium profectionis; quo mehercule ne antea quidem delectabar. Lectis vero tuis literis, admiratus equidem ſum, te tam vehementer ſententiam commutaſſe; ſed non ſine cauſa, arbitrabar. Etſi, quamvis non fueris ſuaſor et impulſor profectionis meæ, approbator certe fuiſti, dummodo Kal. Jan. Romæ eſſem. Ita fiebat, ut, dum minus periculi videretur, abeſſem; in flammam ipſam venirem. Sed hæc, etiam ſi non prudenter, tamen ἀνεμέσητα ſunt; primum, quod de mea ſententia acta ſunt; deinde, etiam ſi te auctore, quid debet, qui conſilium dat, præſtare præter fidem? Illud admirari ſatis non potui, quod ſcripſiſti his verbis: *Veni igitur tu, qui* εὐθανασίαν, *veni: relinques patriam?* An ego relinquebam, aut tibi tum relinquere videbar? Tu id non modo non prohibebas, verum etiam approbabas. Graviora, quæ reſtant. *Velim* σχόλιον *aliquod elimes ad me, oportuiſſe te iſtuc facere.* Itane, mi Attice, defenſione eget meum factum, præſertim apud te, qui id mirabiliter approbaſti? Ego vero iſtum ἀπολογισμὸν συντάξομαι, ſed ad eorum aliquem, quibus invitis et

diſſuadentibus profectus ſum. Etſi quid jam opus eſt σχολίω? ſi perſeveraſſem, opus fuiſſet. At hoc ipſum non conſtanter. Nemo doctus unquam (multa autem de hoc genere ſcripta ſunt) mutationem conſilii inconſtantiam dixit eſſe. Deinceps igitur hæc: *Nam, ſi a Phædro noſtro; expedita excuſatio eſſet: nunc quid reſpondemus?* Ergo id erat meum factum, quod Catoni probare non poſſim, flagitii ſcilicet plenum et dedecoris. Utinam a primo ita tibi eſſet viſum! tu mihi, ſicut eſſe ſoles, fuiſſes Cato. Extremum illud vel moleſtiſſimum: *Nam Brutus noſter ſilet*; hoc eſt, non audet hominem id ætatis monere. Aliud nihil habeo, quod ex iis a te verbis ſignificari putem; et hercule ita eſt. Nam XVI Kal. Sept. cum veniſſem Veliam, Brutus audivit: erat enim cum ſuis navibus apud Heletem fluvium citra Veliam millia paſſuum III. Pedibus ad me ſtatim. Dii immortales, quam valde ille reditu, vel potius reverſione mea, lætatus? Effudit illa omnia, quæ tacuerat; ut recordarer illud tuum, *nam Brutus noſter ſilet.* Maxime autem dolebat, me Kal. Sext. in Senatu non fuiſſe. Piſonem ferebat in cælum: ſe autem lætari, quod effugiſſem duas maximas vituperationes. Unam, quam itinere faciendo me intelligebam ſuſcipere, deſperationis ac relictionis Reipublicæ: flentes mecum vulgo querebantur, quibus de meo celeri reditu non probabam. Alteram, de qua Brutus, et qui una erant, (multi autem erant) lætabantur, quod eam vituperationem effugiſſem, me exiſtimari ad Olympia. Hoc vero nihil turpius quovis Reipublicæ tempore; ſed hoc ἀναπολόγητον. Ego vero auſtro gratias miras, qui me a tanta infamia averterit. Reverſionis has ſpecioſas cauſas habes, juſtas illas quidem et magnas; ſed nulla juſtior, quam quod tu idem aliis literis: *Provide, ſi cui quod debetur, ut ſit, unde par pari reſpondeatur: mirifica enim δυσχρηστία eſt propter metum armorum.* In freto medio hanc epiſtolam legi, ut, quid poſſem providere, in mentem mihi non veniret, niſi ut præſens me ipſe defenderem. Sed hæc hactenus: reliqua coram. Antonii edictum legi a Bruto, et horum contra, ſcriptum præclare.

Sed quid iſta edicta valeant, aut quo ſpectent, plane non video; nec ego nunc, ut Brutus cenſebat, iſtuc ad Rempublicam capeſſendam venio. Quid enim fieri poteſt! num quis Piſoni eſt aſſenſus? num rediit ipſe poſtridie? Sed abeſſe hanc ætatem longe a ſepulcro negant oportere. Sed obſecro te, quid eſt quod audivi de Bruto? Piliam πειράζεσθαι παραλύσει, te ſcripſiſſe aiebat. Valde ſum commotus: etſi idem, te ſcribere, ſperare melius. Ita plane velim. Ei dicas plurimam ſalutem, et ſuaviſſimæ Atticæ. Hæc ſcripſi navigans, cum Pompeianum accederem, XIV Kal.

Cicero Attico Sal.

VIII. CUM ſciam quo die venturus ſim, faciam ut ſcias. Impedimenta expectanda ſunt, quæ Anagnia veniunt; et familia ægra eſt. Kal. veſperi literæ mihi ab Octaviano. Magna molitur. Veteranos, quiqui Caſilini et Calatiæ ſunt, perduxit ad ſuam ſententiam: nec mirum; quingenos denarios dat: cogitat reliquas colonias obire. Plane hoc ſpectat, ut ſe duce bellum geratur cum Antonio. Itaque video paucis diebus nos in armis fore. Quem autem ſequamur? Vide nomen: vide ætatem. Atque a me poſtulat, primum ut clam colloquatur mecum, vel Capuæ, vel non longe a Capua. Puerile hoc quidem, ſi id putat clam fieri poſſe. Docui per literas, id nec opus eſſe, nec fieri poſſe. Miſit ad me Cæcinam quendam Volaterranum, familiarem ſuum, qui hæc pertulit, Antonium cum legione Alaudarum ad urbem pergere, pecunias municipiis imperare, legionem ſub ſignis ducere. Conſultabat, utrum Romam cum cIɔ cIɔ cIɔ veteranorum proficiſceretur, an Capuam teneret, et Antonium venientem excluderet; an iret ad tres legiones Macedonicas, quæ iter ſecundum mare ſuperum faciunt, quas ſperat ſuas eſſe. Eæ congiarium ab Antonio accipere noluerunt, ut hic quidem narrat, et ei convicium

grave fecerunt, concionantemque reliquerunt. Quid quæris? ducem ſe profitetur, nec nos ſibi putat deeſſe oportere. Equidem ſuaſi, ut Romam pergeret: videtur enim mihi et plebeculam urbanam, et, ſi fidem fecerit, etiam bonos viros, ſecum habiturus. O Brute, ubi es? quantam εὐκαιρίαν amittis? Non equidem hoc divinavi, ſed aliquid tale putavi fore. Nunc tuum conſilium exquiro. Romamne venio, an hîc maneo, an Arpinum (ἀσφάλειαν habet is locus) fugiam? Romam; ne deſideremur, ſi quid actum videbitur. Hoc igitur explica. Nunquam in majore ἀπορίᾳ fui.

Cicero Attico Sal.

IX. BINÆ uno die mihi literæ ab Octavio: nunc quidem, ut Romam ſtatim veniam; velle ſe rem agere per Senatum: cui ego, non poſſe Senatum ante Kal. Jan. quod quidem ita credo. Ille autem addit, *conſilio tuo.* Quid multa? ille urget: ego autem σκήπτομαι. Non confido ætati: ignoro, quo animo: nil ſine Panſa tuo volo. Vereor, ne valeat Antonius: nec a mari diſcedere libet; et metuo, ne quæ ἀριστεία me abſente. Varroni quidem diſplicet conſilium pueri; mihi non. Firmas copias habet: Brutum habere poteſt: et rem gerit palam; centuriat Capuæ; dinumerat. Jam jamque video bellum. Ad hæc reſcribe. Tabellarium meum Kalendis Roma profectum ſine tuis literis miror.

Cicero Attico Sal.

X. UT veni ad me in Sinueſſanum, eodem die vulgo loquebantur Antonium manſurum eſſe Caſilini. Itaque mutavi conſilium: ſtatueram enim recta Appia Romam. Facile me ille eſſet aſſecutus: aiunt enim eum Cæſarina uti celeritate,

Verti igitur me a Minturnis Arpinum verſus. Conſtitueram, ut v Idus aut Aquini manerem, aut in Arcano. Nunc, mi Attice, tota mente incumbe in hanc curam : magna enim res eſt. Tria ſunt autem ; maneamne Arpini, an propius accedam, an veniam Romam. Quod cenſueris, faciam. Sed quamprimum : avide expecto tuas literas. VI Idus mane in Sinueſſano.

Cicero Attico Sal.

XI. NONIS accepi a te duas epiſtolas ; quarum alteram Kal. dederas, alteram pridie : igitur prius ad ſuperiorem. Noſtrum opus tibi probari lætor ; ex quo ἄνθη ipſa poſuiſti, quæ mihi florentiora ſunt viſa tuo judicio : cærulas enim tuas miniatulas illas extimeſcebam. De Sica ita eſt, ut ſcribis. Aſt, ægre me tenui. Itaque perſtringam ſine ulla contumelia Sicæ aut Septimiæ ; tantum, ut ſciant παῖδες παίδων ſine vallo Luciliano, eum ex Q. Fadii filia liberos habuiſſe : atque utinam eum diem videam, cum iſta oratio ita libere vagetur, ut etiam in Sicæ domum introeat. Sed illo tempore opus eſt, quod fuit illis Triumviris. Moriar, niſi facete. Tu vero leges Sexto, ejuſque judicium mihi perſcribes. Εἷς ἐμοὶ μυρίοι. Caleni interventum et Calvenæ cavebis. Quod vereris ne ἀδόλεσχος : mihi tu ? quis minus ? cui, ut Ariſtophani Archilochi iambus, ſic epiſtola longiſſima quæque optima videtur. Quod me admones ; tu vero etiam ſi reprehenderes, non modo facile paterer, ſed etiam lætarer ; quippe cum in reprehenſione eſt prudentia cum εὐμενείᾳ. Ita libenter ea corrigam, quæ a te animadverſa ſunt, *eodem jure, quo Rubriana,* potius, quam *quo Scipionis :* et de laudibus Dolabellæ deruam cumulum. Attamen eſt illo loco bella, ut mihi videtur, εἰρωνεία, quod eum ter contra cives in acie. Illud etiam malo, *indigniſſimum eſt hunc vivere,* quam, *quid indignius ?* Πεπλογραφίαν Varronis

tibi probari non moleſte fero; a quo adhuc Ἡρακλείδιον illud non abſtuli. Quod me hortaris ad ſcribendum; amice tu quidem: ſed me ſcito agere nihil aliud. Gravedo tua mihi moleſta eſt: quæſo adhibe, quam ſoles, diligentiam. *O Tite*, tibi prodeſſe lætor. Anagnini ſunt, Muſtela ταξιάρχης, et Laco, qui plurimum bibit. Librum, quem rogas, perpoliam et mittam. Hæc ad poſteriorem. Τὰ περὶ τȣ̃ καθήκοντος, quatenus Panætius, abſolvi duobus: illius tres ſunt. Sed cum initio diviſiſſet ita, tria genera exquirendi officii eſſe; unum, cum deliberemus, honeſtum, an turpe ſit; alterum, utile an inutile; tertium, cum hæc inter ſe pugnare videantur, quo modo judicandum ſit: qualis cauſa Reguli, redire honeſtum, manere utile: de duobus primis præclare diſſeruit; de tertio pollicetur ſe deinceps: ſed nihil ſcripſit. Eum locum Poſidonius perſecutus. Ego autem et ejus librum arceſſivi, et ad Athenodorum Calvum ſcripſi, ut ad me τὰ κεφάλαια mitteret; quæ expecto: quem velim cohortere, et roges, ut quamprimum. In eo eſt περὶ τȣ̃ κατὰ περίςασιν καθήκοντος. Quod de inſcriptione quæris; non dubito quin καθῆκον *officium* ſit, niſi quid tu aliud: ſed inſcriptio plenior, *de officiis*. Προσφωνῶ autem Ciceroni filio: viſum eſt non ἀνοικεῖον. De Myrtilo, dilucide. O quales tu ſemper iſtos! Itane in D. Brutum? Dii iſtis. Ego me, ut ſcripſeram, in Pompeianum non abdidi, primo tempeſtatibus, quibus nil tetrius: deinde ab Octaviano quotidie literæ, ut negotium ſuſciperem, Capuam venirem, iterum Rempublicam ſervarem; Romam utique ſtatim.

Αἴδεσθεν μὲν ἀνήνασθαι, δεῖσαν δ' ὑποδέχθαι.

Is tamen egit ſane ſtrenue, et agit. Romam veniet cum manu magna: ſed eſt plane puer. Putat Senatum ſtatim. Quis veniet? Si venerit, quis incertis rebus offendet Antonium? Kalend. Jan. erit fortaſſe præſidio; aut quidem ante depugnabitur. Puero municipia mire favent. Iter enim faciens in Samnium venit Cales, manſit Theani: mirifica ἀπάντησις et cohortatio. Hoc tu putares? Ob hoc ego citius Romam, quam

conſtitueram. Simul ac conſtituero, ſcribam. Etſi nondum ſtipulationes legeram (nec enim Eros venerat) tamen rem pridie Idus velim conficias. Epiſtolas Catinam, Tauromenium, Syracuſas, commodius mittere potero, ſi Valerius interpres ad me nomina gratioſorum ſcripſerit. Alii enim ſunt alias, noſtrique familiares fere demortui. Publice tamen ſcripſi, ſi uti vellet eis Valerius; aut mihi nomina mitteret. De Lepidianis feriis Balbus ad me. Uſque ad III Kalend. expectabo tuas literas: deque Torquati negotiolo ſciturum puto. Quinti literas ad te miſi, ut ſcires quam valde eum amaret, quem dolet a te minus amari. Atticæ, quoniam, quod optimum in pueris eſt, hilarula eſt, meis verbis ſuavium des. Vale.

CICERO ATTICO SAL.

XII. OPPII epiſtolæ, quia perhumana erat, tibi miſi exemplum. De Ocella, dum tu muginaris, nec mihi quidquam reſcribis, cepi conſilium domeſticum: itaque me pridie Idus arbitror Romæ futurum. Commodius eſt viſum, fruſtra me iſtic eſſe, cum id non neceſſe eſſet, quam, ſi opus eſſet, non adeſſe; et ſimul, ne intercluderer, metuebam. Ille enim jam adventare poteſt: etſi varii rumores; multique, quos cuperem veros. Nihil tamen certi. Ego vero, quidquid eſt, tecum potius, quam animi pendeam, cum a te abſim, et de te, et de me. Sed quid tibi dicam? bonum animum. De Ἡρακλειδείῳ Varronis, negotia ſalſa: me quidem nihil unquam ſic delectavit. Sed hæc et alia majora coram.

Cicero Attico Sal.

XIII. O CASUM mirificum! VI Idus cum ante lucem de Sinueſſano ſurrexiſſem, veniſſemque diluculo ad pontem Tirenum, qui eſt Minturnis, in quo flexus eſt ad iter Arpinas, obviam mihi fit tabellarius, qui me offendit δολιχὸν πλόον ὁρμαίνοντα. Ego ſtatim, Cedo, inquam, ſi quid ab Attico. Nondum legere poteramus: nam et lumina dimiſeramus; nec ſatis lucebat. Cum autem luceret, ante ſcripta epiſtola ex duabus tuis prior mihi legi cœpta eſt. Illa omnium quidem elegantiſſima. Ne ſim ſalvus, ſi aliter ſcribo, ac ſentio: nihil legi humanius. Itaque veniam, quo vocas, modo adjutore te. Sed nihil tam ἀπροσδιόνυσον mihi primo videbatur, quam ad has literas, quibus ego a te conſilium petieram, te mihi iſta reſcribere. Ecce tibi altera, qua hortaris παρ' ἠνεμόεντα Μίμαντα, Νήσου ἐπὶ Ψυρίης, Appiam ἐπ' ἀριστέρ' ἔχοντα. Itaque eo die manſi Aquini. Longulum ſane iter, et via inepta. Inde poſtridie mane proficiſcens has literas dedi. Et quidem, ut a me dimitterem invitiſſimus, fecerunt Erotis literæ. Rem tibi Tiro narrabit: tu quid faciendum ſit videbis. Præterea, poſſimne propius accedere, (malo enim eſſe in Tuſculano, aut uſpiam in ſuburbano) an etiam longius diſcedendum putas, crebro ad me velim ſcribas. Erit autem quotidie, cui des. Quod præterea conſulis, quid tibi cenſeam faciendum, difficile eſt, cum abſim. Veruntamen, ſi pares æque inter ſe, quieſcendum: ſin; latius manabit, et quidem ad nos, deinde communiter. Avide tuum conſilium expecto. Timeo, ne abſim, cum adeſſe me ſit honeſtius: venire non audeo. De Antonii itineribus neſcio quid aliter audio, atque ad te ſcribebam. Omnia igitur velim explices, et ad me certa mittas. De reliquo quid tibi ego dicam? ardeo ſtudio hiſtoriæ, (incredibiliter enim me commovet tua cohortatio) quæ quidem nec inſtitui, nec effici,

poteſt ſine tua ope. Coram igitur hoc quidem conferemus. In præſentia mihi velim ſcribas, quibus Cenſoribus C. Fannius, M. filius, Tribunus plebis fuerit. Videor mihi audiſſe, P. Africano, L. Mummio. Id igitur quæro. Tu mihi de iis rebus, quæ novantur, omnia certa, clara. III. Id. ex Arpinati.

CICERO ATTICO SAL.

XIV. NIHIL erat plane, quod ſcriberem. Nam cum Puteolis eſſem, quotidie aliquid novi de Octaviano, multa etiam falſa de Antonio. Ad ea autem, quæ ſcripſiſti, (tres enim acceperam III Idus a te epiſtolas) valde tibi aſſentior, ſi multum poſſit Octavianus, multo firmius acta tyranni comprobatum iri, quam in Telluris; atque id contra Brutum fore: ſin autem vincitur, vides intolerabilem Antonium; ut, quem velis, neſcias. O Sextii tabellarium, hominem nequam! poſtridie Puteolis Romæ ſe dixit fore. Quod me mones, ut pedetentim; aſſentior: etſi aliter cogitabam. Nec me Philippus aut Marcellus movet: alia enim eorum ratio; et, ſi non eſt, tamen videtur. Sed in iſto juvene quanquam animi ſatis, auctoritatis parum eſt. Tamen vide, ſi forte in Tuſculano recte eſſe poſſum, ne id melius ſit, (ero libentius: nihil enim ignorabo) an hoc, cum Antonius venerit. Sed, ut aliud ex alio, mihi non eſt dubium, quin, quod Græci καθῆκον, nos *officium*. Id autem, quid dubitas, quin etiam in Rempublicam præclare caderet? nonne dicimus, *Conſulum officium, Senatus officium?* præclare convenit; aut da melius. Male narras de Nepotis filio: valde mehercule moveor, et moleſte fero. Neſcieram omnino eſſe iſtum puerum. Caninium perdidi, hominem, quod ad me attinet, non ingratum. Athenodorum nihil eſt quod hortere: miſit enim ſatis bellum ὑπόμνημα. Gravedini, quæſo, omni ratione ſubveni. Quintus, avi tui pronepos, ſcribit ad patris mei nepotem, ſe ex Nonis iis, quibus

nos magna geſſimus, ædem Opis explicaturum, idque ad populum. Videbis igitur et ſcribes. Sexti judicium expecto.

Cicero Attico Sal.

XV. NOLI putare, pigritia me facere, quod non mea manu ſcribam. Sed mehercule pigritia: nihil enim habeo aliud quod dicam; et tamen in tuis quoque epiſtolis Alexim videor agnoſcere. Sed ad rem venio. Ego, ſi me non improbiſſime Dolabella tractaſſet, dubitaſſem fortaſſe, utrum remiſſior eſſem, an ſummo jure contenderem. Nunc vero etiam gaudeo mihi cauſam oblatam, in qua et ipſe ſentiat, et reliqui omnes, me ab illo abalienatum; idque præ me feram, et quidem me mea facere et Reipublicæ cauſa, ut illum oderim, quod cum eam me auctore defendere cœpiſſet, non modo deſeruerit, emptus pecunia, ſed etiam, quantum in ipſo fuit, everterit. Quod autem quæris, quomodo agi placeat, cum dies venerit; primum velim ejuſmodi ſit, ut non alienum ſit, me Romæ eſſe: de quo, ut de cæteris, faciam, ut tu cenſueris. De ſumma autem agi prorſus vehementer et ſevere volo. Etſi ſponſores appellare, videtur habere quandam δυσωπίαν: tamen hoc quale ſit, conſideres velim. Poſſumus enim, ut ſponſores appellentur, procuratores introducere; neque enim illi litem conteſtabuntur: quo facto, non ſum neſcius ſponſores liberari. Sed et illi turpe arbitror, eo nomine, quod ſatiſdato debeat, procuratores ejus non diſſolvere; et noſtræ gravitatis, jus noſtrum ſine ſumma illius ignominia perſequi. De hoc quid placeat, reſcribas velim: nec dubito quin hoc totum lenius adminiſtraturus ſis. Redeo ad Rempublicam. Multa mehercule a te ſæpe ἐν πολιτικῷ genere prudenter; ſed his literis nihil prudentius. *Quanquam enim poſtea, in præſentia belle iſte puer retundit Antonium, tamen exitum expectare debemus.* At, quæ concio? nam eſt miſſa mihi. Jurat *ita ſibi parentis honores conſequi liceat*:

et ſimul dextram intendit ad ſtatuam. Μηδὲ σωθείην ὑπό γε τοιούτου. Sed, ut ſcribis, certiſſimum eſſe video diſcrimen Caſcæ noſtri Tribunatum; de quo quidem ipſo dixi Oppio, cum me hortaretur, ut adoleſcentem, totamque cauſam, manumque veteranorum, complecterer, me nullo modo facere poſſe, ni mihi exploratum eſſet, eum non modo non inimicum tyrannoctonis, verum etiam amicum, fore. Cum ille diceret, ita futurum: Quid igitur feſtinamus? inquam: illi enim mea opera ante Kalend. Januar. nihil opus eſt: nos autem ejus voluntatem ante Idus Decemb. perſpiciemus in Caſca. Mihi valde aſſenſus eſt. Quamobrem hæc quidem hactenus. Quod reliquum eſt, quotidie tabellarios habebis, et, ut ego arbitror, etiam quod ſcribas habebis quotidie. Leptæ literarum exemplum tibi miſi; ex quo mihi videtur στρατύλλαξ ille dejectus de gradu. Sed tu, cum legeris, exiſtimabis.

Obſignata jam epiſtola, literas a te et a Sexto accepi. Nihil jucundius literis Sexti, nihil amabilius: nam tuæ, breves: priores erant uberrimæ. Tu quidem et prudenter et amice ſuades, ut in his locis potiſſimum ſim, quoad audiamus, hæc, quæ commota ſunt, quorſum evadant. Sed me, mi Attice, non ſane hoc quidem tempore movet Reſpublica; non quo aut ſit mihi quidquam carius, aut eſſe debeat: ſed deſperatis etiam Hippocrates vetat adhibere medicinam. Quare iſta valeant: me res familiaris movet: rem dico? immo vero exiſtimatio. Cum enim tanta reliqua ſint, ne Terentiæ quidem adhuc, quod ſolvam, expeditum eſt. Terentiam dico? ſcis nos pridem jam conſtituiſſe Montani nomine H-S xxv diſſolvere. Pudentiſſime hoc Cicero petierat, ut fide ſua. Liberaliſſime, ut tibi quoque placuerat, promiſeram; Erotique dixeram, ut ſepoſitum haberet. Non modo: ſed iniquiſſimo fœnore verſuram facere Aurelius coactus eſt. Nam de Terentiæ nomine Tiro ad me ſcripſit, te dicere, nummos a Dolabella fore. Male eum credo intellexiſſe, ſi quiſquam male intelligit; potius, nihil intellexiſſe: tu enim ad me ſcripſiſti Cocceii reſponſum, et

iiſdem pene verbis Eros. Veniendum eſt igitur vel in ipſam flammam: turpius eſt enim privatim cadere, quam publice. Itaque cæteris de rebus, quas ad me ſuaviſſime ſcripſiſti, perturbato animo, non potui, ut conſueram, reſcribere. Conſenti in hac cura, ubi ſum, ut me expediam: quibus autem rebus, venit quidem mihi in mentem; ſed certe conſtituere nihil poſſum, prius quam te videro. Quî minus autem ego iſtic recte eſſe poſſim, quam eſt Marcellus? Sed non id agitur: neque id maxime curo. Quid curem, vides. Adſum igitur.

Cicero Attico Sal.

XVI. JUCUNDISSIMAS tuas legi literas. Ad Plancum ſcripſi; habes exemplum. Cum Tirone quid ſit locutus, cognoſcam ex ipſo. Cum ſorore ages attentius, ſi te occupatione iſta relaxaris.

M. Cicero Cn. Planco Præt. Des. S.

ATTICI noſtri te valde ſtudioſum eſſe cognovi, mei vero ita cupidum, ut mehercule paucos æque obſervantes atque amantes me habere exiſtimem. Ad paternas enim magnas, et veteres, et juſtas neceſſitudines magnam attulit acceſſionem tua voluntas erga me, meaque erga te, par atque mutua. Buthrotia tibi cauſa ignota non eſt: egi enim ſæpe de ea re tecum, tibique totam rem demonſtravi; quæ eſt acta hoc modo. Ut primum Buthrotium agrum proſcriptum vidimus, commotus Atticus libellum compoſuit: eum mihi dedit, ut darem Cæſari; eram enim cœnaturus apud eum illo die. Eum libellum Cæſari dedi: probavit cauſam; reſcripſit Attico, æqua eum poſtulare: admonuit tamen, ut pecuniam reliquam Buthrotii ad diem ſolverent. Atticus, qui civitatem conſervatam cuperet,

pecuniam numeravit de ſuo. Quod cum eſſet factum, adivimus ad Cæſarem, verba fecimus pro Buthrotiis, liberaliſſimum decretum abſtulimus; quod eſt obſignatum ab ampliſſimis viris. Quæ cum eſſent acta, mirari quidem ſolebam, pati Cæſarem convenire eos, qui agrum Buthrotium concupiſſent; neque ſolum pati, ſed etiam ei negotio te præficere. Itaque et ego cum illo locutus ſum, et ſæpius quidem, ut etiam accuſarer ab eo, quod parum conſtantiæ ſuæ confiderem: et M. Meſſallæ, et ipſi Attico, dixit, ut ſine cura eſſent: aperteque oſtendebat, ſe præſentium animos (erat enim popularis, ut noras) offendere nolle: cum mare tranſiſſent, curaturum ſe, ut in alium agrum deducerentur. Hæc illo vivo. Poſt interitum autem Cæſaris, ut primum ex ſenatus-conſulto cauſas Conſules cognoſcere inſtituerunt, hæc, quæ ſupra ſcripſi, ad eos delata ſunt. Probaverunt cauſam ſine ulla dubitatione, ſeque ad te literas daturos eſſe dixerunt. Ego autem, mi Plance, etſi non dubitabam, quin et ſenatus-conſultum, et lex, et conſulum decretum ac literæ apud te plurimum auctoritatis haberent, teque ipſius Attici cauſa velle intellexeram; tamen hoc pro conjunctione et benevolentia noſtra mihi ſumpſi, ut id a te peterem, quod tua ſingularis humanitas ſuaviſſimique mores a te eſſent impetraturi. Id autem eſt, ut hoc, quod te tua ſponte facturum eſſe certo ſcio, honoris noſtri cauſa libenter, prolixe, celeriter, facias. Mihi nemo eſt amicior, nec jucundior, nec carior, Attico: cujus antea res ſolum familiaris agebatur, eaque magna; nunc acceſſit etiam exiſtimatio, ut, quod conſecutus eſt magna et induſtria et gratia, et vivo Cæſare et mortuo, id, te adjuvante, obtineat. Quod ſi a te erit impetratum, ſic velim exiſtimes, me de tua liberalitate ita interpretaturum, ut tuo ſummo beneficio me affectum judicem. Ego, quæ te velle, quæque ad te pertinere, arbitrabor, ſtudioſe diligenterque curabo. Da operam ut valeas.

Cicero Planco Præt. Des. S.

JAM antea petivi abs te per literas, ut, cum cauſa Buthrotiorum probata a Conſulibus eſſet, quibus et lege et ſenatus-conſulto permiſſum erat, ut de Cæſaris actis cognoſcerent, ſtatuerent, judicarent, eam rem tu adjuvares; Atticumque noſtrum, cujus te ſtudioſum cognovi, et me, qui non minus laboro, moleſtia liberares. Omnibus enim rebus magna cura, multa opera et labore, confectis, in te poſitum eſt, ut noſtræ ſolicitudinis finem quamprimum facere poſſimus. Quanquam intelligimus ea te eſſe prudentia, ut videas, ſi ea decreta Conſulum, quæ de Cæſaris actis interpoſita ſunt, non ſerventur, magnam perturbationem rerum fore. Equidem, cum multa, quod neceſſe erat in tanta occupatione, non probentur, quæ Cæſar ſtatuerat; tamen otii paciſque cauſa acerrime illa ſoleo defendere: quod tibi idem magnopere faciendum cenſeo; quanquam hæc epiſtola non ſuaſoris eſt, ſed rogatoris. Igitur, mi Plance, rogo te, et etiam oro, ſic mediusfidius, ut majore ſtudio, magiſque ex animo, agere non poſſim, ut totum hoc negotium ita agas, ita tractes, ita conficias, ut, quod ſine ulla dubitatione apud Conſules obtinuimus propter ſummam bonitatem et æquitatem cauſæ, id tu nos obtinuiſſe non modo facile patiare, ſed etiam gaudeas. Qua quidem voluntate eſſe erga Atticum, ſæpe præſens et illi oſtendiſti, et vero etiam mihi. Quod ſi feceris, me, quem voluntate et paterna neceſſitudine conjunctum ſemper habuiſti, maximo beneficio devinctum habebis. Idque ut facias te vehementer etiam atque etiam rogo.

Cicero Capitoni suo S.

NUNQUAM putavi fore, ut ſupplex ad te venirem: ſed hercule facile patior datum tempus, in quo amorem experirer tuum. Atticum quanti faciam, ſcis. Amabo te, da mihi et hoc: obliviſcere mea cauſa, illum aliquando ſuo familiari, adverſario tuo, voluiſſe conſultum, cum illius exiſtimatio ageretur. Hoc primum ignoſcere eſt humanitatis tuæ; ſuos enim quiſque debet tueri: deinde, ſi me amas, (omitte Atticum) Ciceroni tuo, quem quanti facias præ te ſoles ferre, totum hoc da, ut, quod ſemper exiſtimavi, nunc plane intelligam, me a te multum amari. Buthrotios cum Cæſar decreto ſuo, quod ego obſignavi cum multis ampliſſimis viris, liberaviſſet, oſtendiſſetque nobis, ſe, cum agrarii mare tranſiſſent, literas miſſurum, quem in agrum deducerentur; accidit, ut ſubito ille interiret. Deinde, quemadmodum tu ſcis, (interfuiſti enim, cum conſules oporteret ex ſenatus-conſulto de actis Cæſaris cognoſcere) res ab iis in Kal. Jun. dilata eſt. Acceſſit ad ſenatus-conſultum lex, quæ lata eſt a. d. IV Non. Jun. quæ lex earum rerum quas Cæſar ſtatuiſſet, decreviſſet, egiſſet, Conſulibus cognitionem dedit. Cauſa Buthrotiorum delata eſt ad Conſules. Decretum Cæſaris recitatum eſt, et multi præterea libelli Cæſaris prolati. Conſules de conſilii ſententia decreverunt ſecundum Buthrotios; Plancum dederunt. Nunc, mi Capito (ſcio enim quantum ſemper apud eos, quibuſcum ſis, poſſe ſoleas, eo plus apud hominem facillimum atque humaniſſimum Plancum) enitere, elabora, vel potius eblandire, effice, ut Plancus, quem ſpero optimum eſſe, ſit etiam melior opera tua. Omnino res hujuſmodi videtur eſſe, ut ſine cujuſquam gratia Plancus ipſe pro ingenio et prudentia ſua non ſit dubitaturus, quin decretum Conſulum, quorum et lege et ſenatus-conſulto cognitio et judicium fuit, conſervet;

præſertim cum, hoc genere cognitionum labefactato, acta Cæſaris in dubium ventura videantur; quæ non modo ii, quorum intereſt, ſed etiam ii, qui illa non probant, otii cauſa confirmare velint. Quod cum ita ſit, tamen intereſt noſtra Plancum hoc animo libenti prolixoque facere: quod certe faciet, ſi tu nervulos tuos, mihi ſæpe cognitos, ſuavitatemque, qua nemo tibi par eſt, adhibueris. Quod ut facias, te vehementer rogo.

Cicero C. Cupiennio S.

PATREM tuum plurimi feci; meque ille mirifice et coluit et amavit; nec mehercule unquam mihi dubium fuit, quin a te diligerer. Ego quidem id facere non deſtiti. Quamobrem peto a te in majorem modum, ut civitatem Buthrotiam ſubleves, decretumque Conſulum, quod ii ſecundum Buthrotios fecerunt, cum et lege et ſenatus-conſulto ſtatuendi poteſtatem haberent, des operam, ut Plancus noſter quamprimum confirmet et comprobet. Hoc te vehementer, mi Cupienni, etiam atque etiam rogo.

Cicero Planco Præt. Des. S.

IGNOSCE mihi, quod cum antea accuratiſſime de Buthrotiis ad te ſcripſerim, eadem de re ſæpius ſcribam. Non mehercule, mi Plance, facio, quo parum confidam aut liberalitati tuæ, aut noſtræ amicitiæ; ſed cum tanta res agatur Attici noſtri, nunc vero etiam exiſtimatio, ut id, quod probavit Cæſar, nobis teſtibus et obſignatoribus, qui et decretis et reſponſis Cæſaris interfueramus, videatur obtinere potuiſſe, præſertim cum tota poteſtas ejus rei tua ſit, ut ea, quæ Conſules decreverunt ſecundum Cæſaris decreta et reſponſa, non dicam comprobes, ſed ſtudioſe libenterque comprobes. Id mihi ſic erit

gratum, ut nulla res gratior eſſe poſſit. Etſi jam ſperabam, cum has literas accepiſſes, fore, ut ea, quæ ſuperioribus literis a te petiiſſemus, impetrata eſſent; tamen non faciam finem rogandi, quoad nobis nuntiatum erit, te id feciſſe; quod magna cum ſpe expectamus. Deinde enim confido fore, ut alio genere literarum utamur; tibique pro tuo ſummo beneficio gratias agamus. Quod ſi acciderit, velim ſic exiſtimes, non tibi tam Atticum, cujus permagna res agitur, quam me, qui non minus laboro, quam ille, obligatum fore. Vale.

Cicero Capitoni S.

NON dubito, quin mirere, atque etiam ſtomachere, quod tecum de eadem re agam ſæpius. Hominis familiariſſimi, et mihi omnibus rebus conjunctiſſimi, permagna res agitur Attici. Cognovi ego tua ſtudia in amicos, etiam in te amicorum. Multum potes nos apud Plancum juvare. Novi humanitatem tuam: ſcio quam ſis amicis jucundus. Nemo nos in hac cauſa plus juvare poteſt, quam tu. Et res ita eſt firma, ut debet eſſe, quam conſules de conſilii ſententia decreverunt, cum et lege et ſenatus-conſulto cognoſcerent. Tamen omnia poſita putamus in Planci tui liberalitate; quem quidem arbitramur cum officii tui et Reipublicæ cauſa decretum Conſulum comprobaturum, tum libenter noſtra cauſa eſſe facturum. Adjuvabis igitur, mi Capito: quod ut facias, vehementer etiam atque etiam rogo. Vale.

M. TULLII CICERONIS EPISTOLÆ AD ATTICUM.

LIBER I.

Edit. Olivet.

p.	l.	
1	4	ſine fuco ψ *d.*
	5	ac ψ *e*
	6	præpropera prenſatio ψ *propera penſatio*
	8	percrebreſcit Q *crebreſcit*
	12	a. d. Q *ad*
	15	putent. Aquilium Q ψ *potentia qui illum*
	—	arbitramur Q *arbitrabamur*
	16	denegat Q ψ *denegant*
	—	juravit ψ *curavit*
2	2	lucere ψ *licere*
	5	inopes ψ *et opes*
	6	ἀδύνατον ψ *αδυνατοι*
	7	me nemini ψ *mei ne minime*
	10	fore videatur ψ *ore videbatur*
	11	tum Q ψ *cum*
	14	adhibebimus ψ *adhibemus*
	21	mea ψ *mei*
	24	fratre Q *eras De A.* ψ *erat re a*
	—	Satrio Q *Satyro* ψ *Satiro*
	25	mancipio ψ *d.*
	—	diceret ψ *dicere et*
	27	et is ψ *ejus*
	30	Satrium Q *Satyrum*
	—	Satrius Q ψ *Satyrus*
	31	ventitet ψ *veniret*
	33	Satrii Q *Satyri*
3	3	nunc ψ *vinci*
	8	ab ψ *ad*
	10	humanitate ψ *humanitati*
	—	ne contra ψ *d.*

MSS. Q ψ

p.	l.	
3	11	amici ψ *animum*
	15	ἐπεὶ——Βοείην Q ψ *d. (cum ſpatio)*
	18	poſita ψ *poſtea*
	19	ἡλίου ἀνάθημα Q *Hermatena* ψ *Eluivaſina*
	20	Vale Q ψ *d.*
	22	Figulo ψ *d.*
	23	tam Q *etiam* ψ *et*
	24	rationibus ψ *detractionibus*
4	2	ineunte, ut ψ *menſe*
	8	Saufeium ψ *Fauſeium*
	20	at Q ψ *d.*
	26	Nunc ψ *Tunc*
	—	cenſeo ψ *ſentio*
	27	quod ψ *quid*
5	1	Acutilianam Q *Acupilianam* ψ *ac ipilianam*
	3	eſſe ψ *talem eſſe*
	4	voluntate ψ *de voluntate*
	10	inſigne Q ψ *d.*
	13	ea ψ *d.*
	—	vide ψ *d.*
	16	me Q ψ *d.*
	26	tuique ψ *d.*
6	7	proficiſceretur ψ *proficiſcerentur*
	8	Acutiliano ψ *Attiliano*
	10	et ψ *ex*
	11	ſtatuerim ψ *ſtatueram*
	18	in te ψ *mite*
	19	offenſior a ψ *ora*
	22	contendendum ψ *concedendum*
	23	neque —— eſſe ψ *d.*

VARIÆ LECTIONES.

p.	l.	
6	26	laboraretur ψ *laboraret*
	28	uſucapi poſſe Q *uſucepiſſe* ψ *ſuſcepiſſe*
7	7	Rabirianam ψ *Rabianam*
	8	Fonteius emit H-S ccclↃↃↃ xxx Q ψ *Fontius emit—xxx (cum ſpatio)*
	13	a. d. VIII Q ψ *ad IIII*
	15	γυμνασιώδη ψ *gymnaſio*
	20	Cicero —— curæ eſt Q *d.*
	21	L. Cincio H-S XXCD Q *Cl. Cintio XX. cd. (cum ſpatiolo)*
	28	habemus Q *habeamus*
8	3	Acutilio ψ *A. Cutilio*
	5	recuſarit Q ψ *recuſarat*
	6	peti ψ *petit*
	7	decidiſſe Q *decepiſſet* ψ *decepiſſe*
	11	Cincio ψ *Cincius*
	—	H-S ccIↃↃ ccIↃↃ cccc Q *cc (cum ſpatio)* ψ *H-S cclii cclv cccc*
	12	Pentelici ψ *Pentilici*
	18	efferimur ψ *efferuntur*
	19	navis ψ *mavis*
	—	quo ψ *quod*
	24	Nimium Q *Nimirum*
	27	Itaque ψ *Idque*
9	5	Arcæ ψ *Arti*
	6	γυμνασιώδη ψ *gymnaſio*
	8	ego ψ *egi*
	—	εὐμολπιδῶν ψ *αμολπιδῶν*
	9	Cicero Attico Sal. Q *d.*
	11	Roma Q ψ *Romam*
	12	allatam ψ *ablatam*
	13	iturum Q ψ *miſſurum*
	15	tam ψ *jam*
	19	voluntatem ψ *voluptatem*
	23	noſtra ψ *veſtra*
	—	Hermeraclas Q *Hermeradas*
	24	imponas ψ *interponas*
	—	οἰκεῖον ψ *d.*
	27	typos Q *lypos* ψ *lipos*
	29	amatorem ψ *amorem*
10	2	rei ψ *d.*
	—	prægnas Q *prægnans*
	3	me ψ *d.*
	7	eſt Q *eſſet*
	9	me ψ *ſin*
	10	qua Q ψ *quæ*
	—	parta ψ *parva*
	11	parta ψ *parata*
	17	Lucceio ψ *Luceio*
	19	quidem ψ *d.*
	20	jactat Q *jactet*
	—	arbitrium Q *liberum arbitrium*
	23	allegatio Q ψ *legatio*
	25	putabis Q ψ *putaris*

p.	l.	
10	27	Ac ψ *At*
	28	idem Q ψ *eidem*
	30	obſirmatior Q ψ *affirmatior*
11	3	iniquitatibus ψ *in equitatibus*
	4	ſunt ψ *ſint*
	6	mire Q *mirum eſt*
	12	Cicero Attico Sal. Q *d.*
	13	Teucris illa lentum ψ *Teneri Sylla Lentulum*
	14	Terentiam poſtea Q ψ *te rem poſt eam*
	15	a ψ *A*
	16	nummum ψ *minimum*
	18	lentius Q ψ *lentulus*
	21	Prætor Q *præter*
	25	mando Q *mandat*
	28	Chiliuſque Q ψ *Thyrliuſque*
12	8	cum Q ψ *cum ſacrificium*
	—	ſervulæ Q *Serviliæ*
	10	certo Q *certe*
	11	conturbatior Q ψ *in ſcribendo conturbatior*
	12	Soſitheus ψ *Soſiſthenes*
	13	mors ψ *mores*
	—	videbatur ψ *videbantur*
	19	alteram —— phaſelo ψ *d.*
	23	ſcribendum ψ *reſcribendum*
	24	fidelem tabellarium ψ *fidem tabellalariorum*
	25	pellectione ψ *pellectionem*
	26	eſt notum ψ *d.*
	27	proficiſcatur ψ *proficiſcitur*
	—	cæſis ψ *ceſſis*
	28	victimis ψ *victum eis*
	—	ad Sicyonem ψ *ſcrenonem*
	31	quando ψ *quin*
13	2	noſtris ψ *d.*
	5	præpoſitumque ψ *propoſitumque*
	8	republica ψ *reipublicæ*
	—	retinendam contra ψ *d.*
	9	voluntatem ψ *voluntate*
	10	pene ψ *d.*
	—	non nimis ψ *nominis*
	13	pravo ψ *parvo*
	—	tantum Q ψ *tamen*
	15	cum Q *in*
	16	metuas ψ *ſperes*
	17	audet ψ *videt*
	18	Quin immo Q *qui nunc*
	19	diffident ψ *diffideant*
	24	ad Q *ad virgines atque ad*
	25	idque ab his ψ *iſque ab iis*
	33	neglecta ψ *injecta*
14	1	ſint ψ *ſit*
	10	loci ψ *loco*

VARIÆ LECTIONES.

p.	l.	
14	11	Ante d. Q *ad*
	12	Decemb. Q *Septembr. (ſup. lin. ab al. m. "Decembr.")*
	15	*ἀτλικώτερα* ↓ *d.*
	17	Novi ↓ *Non*
	18	Autronianam ↓ *Antronianam*
	19	ccccxxxvii Q *cxxxiiii* ↓ *cccxxxiii*
	22	lentum ↓ *lentum ſane*
	24	et Q *d.*
	28	diſtinebar ↓ *deſtinebar*
15	1	bonis non gravis ↓ *d.*
	—	frigebat ↓ *erigebat*
	2	Fufius Q *L. Fufius* ↓ *Fuſius*
	—	produxit ↓ *producit*
	5	ei ↓ *C*
	6	Prætor ↓ *Po. Ro.*
	7	*μάλ'* ↓ *in*
	14	ſe ↓ *te*
	15	quod ↓ *quod hi*
	22	pingere Q *depingere*
	23	pertexuit ↓ *pertexit*
	—	Proxime Pompeium Q ↓ *Proximus Pompeio*
	24	utrum ↓ *verum*
	29	tecte Q *tecto* ↓ *recte*
	30	dii Q *dei*
	32	*περίοδοι——κατασκευαὶ* ↓ *d.*
16	2	vilitate ↓ *utilitate*
	—	jam ↓ *d.*
	9	idem Q ↓ *eidem*
	11	convicium Q ↓ *commulticium*
	12	convicium Q *commultium*
	15	Favonii ↓ *Avoni*
	18	ſingillatim ↓ *ſigillatim*
	—	accidente Q ↓ *accedente*
	27	ſperaram ↓ *ſperabam*
	30	ſomni plenus ↓ *ſemiplenus*
	32	qua Q ↓ *in qua*
	34	facit ↓ *iſtud fecit*
17	4	Τεῦκρις Q ↓ *d. (cum ſpatio)*
	5	Argiletani ædificii Q ↓ *arguit elani edifici*
	6	DCCXXV ↓ *DCCXXX*
	7	venditat Q *vendicat*
	8	video Q ↓ *videro*
	—	petiturire Q ↓ *petitur ire*
	26	tam ↓ *tamen*
	—	omnium ↓ *hominum*
18	3	unquam ↓ *nunquam*
	14	pugnavitque ↓ *pugnavique*
	18	notum ↓ *novum*
	23	in ↓ *d.*
	27	ſic, uti ↓ *ſicuti*
19	1	non Q *verò*
19	1	ærarii Q ↓ *ærari*
	2	fugare Q ↓ *effugare*
	9	millies ↓ *miles*
	11	advocatorum ↓ *advocatorem*
	16	hæ ↓ *eæ*
	23	Refertur ↓ *Referretur*
	27	Ἕσπετε —— ἔμπεσε Q ↓ *d. (cum ſpatio)*
	28	illum, illum ↓ *illum*
	33	nonnullis ↓ *nonnullas*
	—	ſummo ↓ *d.*
20	5	a Q ↓ *d.*
	—	nobis ↓ *vobis*
	17	Spongiam ↓ *Spogniam*
	—	cæteras Q *d.*
	19	ſperarunt ↓ *ſperant*
	24	inuſſerat ↓ *injunxerat*
	25	Idem Q *Eidem*
	28	excitans Q *et excitans*
	—	inſectandis ↓ *in ſectandis*
	33	abjectum ↓ *objectum*
21	4	Maii Q ↓ *Maiis*
	9	aut metuendo ignaviſſimi Q ↓ *d.*
	10	judicaremur ↓ *judicarentur*
	12	rempublicam ↓ *republica*
	21	hoc? ſimile Q ↓ *huic ſimile*
	23	caldis ↓ *calidis*
	25	feremus Q *ferremus*
	26	devorarat ↓ *devoverat*
	27	inquam Q *quam*
	28	Juranti Q *jurati*
	—	Mihi ↓ *Immo*
22	4	hirudo ærarii ↓ *trudo ærari*
	7	comiſſatores ↓ *omnes ſatores*
	—	juvenes Q ↓ *tuens*
	9	ludis ↓ *ludet*
	—	et Q ↓ *d.*
	10	comitiorum Q *in comitiorum*
	15	Doterionis Q ↓ *deterioris*
	19	magiſtratus ↓ *magiſtratum*
	—	cujus domi Q ↓ *cujuſmodi*
	20	haberent Q *habitarent*
	21	Ælia ↓ *alia*
	22	ut ↓ *aut*
	24	ante diem Q ↓ *ad*
	27	cIↄ cIↄ cIↄ ↓ *d.*
	30	mimum Q *minimum (ſed "ni" punctis ſubnotatur)*
	32	non flocci ἑατέον Q ↓ *nonelocifacteon*
23	3	poſuiſti ↓ *poſui*
	4	Chilius ↓ *Chlyus*
	5	Lucullis Q ↓ *Lucullus*
	9	Quid Q *cui*
	—	vindicavi Q *venditavi* ↓ *vendicavi*

VARIÆ LECTIONES.

p.	l.	
23	12	uno in loco ψ *una nilo*
	14	τοποθεσία ψ *τονοθεσίᾳ*
	26	jam ante ψ *d.*
	29	ejus ψ *eſſe*
	30	cum cuperem ψ *concuperem*
24	2	volebam ψ *volebant*
	3	ille ψ *ipſe*
	6	ac diſputatione ψ *ad diſputationem*
	—	ſed Q *ſed etiam*
	—	conſpectu ψ *inſpectu*
	13	Atque ψ *Quæ*
	20	Theſſalonica Q *Theſſalonicam* ψ *Theſſaloniam*
	24	ita φ *ita eſſe*
	28	injurias eſſe tolerandas ψ *injuria eſſe toleranda*
	33	provincialium ψ *provinciarum*
25	1	ingenuitas ψ *integritas*
	2	duxi ψ *dixi*
	7	diſceſſi ψ *diſceſſu*
	11	Quin Q ψ *qui*
	20	non publicæ ψ *d.*
	25	incommoditate ψ *incomodatione*
	26	alienati ψ *alieni*
	29	diſſidio Q *diſcidio*
	—	veſtro ψ *noſtro*
26	3	affuiſſem ψ *abfuiſſem*
	5	viſus ſum ψ *viſum*
	9	conduxerant Q ψ *conduxerunt*
	12	auderent ψ *lauderent*
	17	a me Q *d.*
	20	Quin Q *qui*
	24	ſunt Q ψ *ſunt tamen*
	32	Rides ψ *Fides*
	34	tempus. Te ſi expectari Q ψ *tempus expectare*
27	5	qui-cum ψ *quocum*
	7	colloquar Q *etiam loquar*
	9	mera ψ *d.*
	19	deſcendimus, ψ *cætera deſunt uſque ad epiſtolam vigeſimam*
	22	ſunt Q *d.*
	23	quæ Q *d.*
	30	medicinam effugit Q *medicina efficit*
28	6	ſpe Reipublicæ Q *animo*
	7	et Q *d.*
28	8	ſint Q *ſunt*
	12	Romani. Q *Romani. quod erat quam ob rem judicandam*
	28	dicis cauſa promulgatum Q *dicit cauſam promulgatam*
	29	idem de Clodio. Auli Q *de Clodio auti*
29	15	perfrui Q *pervenire*
	18	Kal. Q *XI Kal.*
	—	et Q *d.*
	26	pervenire Q *evenire*
	31	Edui Q *Hedues*
	—	Sequani permale Q *pueri malam*
30	1	Helvetii Q *d.*
	6	jungerent Q *jungere*
	7	Clodiani Q *Clodiæ*
	29	et Q *d.*
	30	quoque Q *quod*
31	2	putes Q *putas*
	19	hujus Q *ſuis*
	34	tamen Q *tametſi*
32	3	Νῆφε —— φρενῶν Q *d. (cum ſpatio)*
	20	σόλοικα Q *ſoleta*
	24	τίς πατέρ' αἰνήσει Q *d. (cum ſpatio)*
	27	multum Q *mihi*
	30	Coſſinius Q *Coſſinus*
	32	nuntiarant Q *nuntiarunt*
33	2	e Q ψ *d.*
	—	Pompeiano ψ *Pompeio*
	—	a. d. Q ψ *ad*
	4	Ac ψ *At*
	6	de ψ *ad*
	9	et ψ *ſed*
	12	aut Q *ut*
	14	jam ψ *d.*
34	1	Meos ψ *In eos*
	5	optimatium ψ *optimam*
	7	Rhinton Q *Phynton* ψ *Phyton*
	9	invideant ψ *invidebant*
	13	Sicyoniis ψ *Sicyonis*
	21	e ψ *d.*
	24	non Conſulatus ψ *d.*
	26	Coſſinio ψ *Coſſimio*
	30	Nunc ψ *Nam*
35	5	labore ψ *d.*
	9	nos ψ *d.*

EPISTOLARUM
AD ATTICUM
LIBER II.

Edit. Olivet. — MSS. Q ψ

p. l.
36 12 Iſocrati Q *Socratis* ψ *Iſocratis*
15 poſt autem Q *Poſtquam*
17 reſcripſit Q *ſcripſit*
18 illum ψ *illud*
— cum legeret ψ *legere*
37 9 refractariolo Q *refractoriolo*
17 indicarunt Q ψ *invocarunt*
23 quod Q ψ *quo*
27 deſcribere ψ *deſtribuere*
30 excitarem Q ψ *exercitarem*
34 de Q ψ *d.*
38 2 ſe petere Q *d.* ψ *ſæpe*
3 dixi eſſe ψ *dixiſſe*
4 plebeio ψ *plebeiorum*
5 ſimilibus ψ *ſublimibus*
9 tribus Q ψ *a tribus*
— introiſſe ψ *interiiſſe*
— item Q ψ *idem*
15 eſſe Q ψ *eſt*
11 cum iri ψ *quo iniri*
15 deduceremus, quærit Q ψ *deducerem is quærit*
17 novus patronus Q ψ *novos patronos*
20 fateor ψ *fatere*
23 eos ψ *eos nihil*
29 proviſum ψ *præviſum*
33 conſervatæ, Reipublicæ ψ *conſervata reſpublica*
39 9 mulli Q ψ *multi*
10 ſint Q *ſunt*
— alia Q ψ *alii*
17 Equites Q ψ *Equiti*
21 in ψ *d.*
22 Conſules Q *ii conſules*
26 ut Q *d.*
28 ita ut ψ *aut*

p. l.
39 29 Moloni ψ *Miloni*
32 Sicyonii Q *Sicyonitæ*
33 attribuas Q *attribuis*
34 ſi ψ *d.*
40 3 vindicem ψ *d.*
9 deceſſu Q ψ *acceſſu*
12 conſerventur ψ *conſervetur*
— et ad me perferantur ψ *d.*
16 tocullionibus Q *tocullonibus* ψ *toculionibus*
19 Ei nos Θεῖοι Q ψ *d. (cum ſpatio)*
— videmur ψ *videmus*
20 Πελληναίων in Q ψ *d.*
21 acervum ψ *altervum*
— extruxeram ψ *extraxeram*
22 a quo Q *eodem* ψ *eo*
23 Procilio Q *Procillio*
— et Q *καὶ*
24 credes, leges; hæc Q ψ *heredes lege hæc*
25 cum ψ *tum*
— qui me ψ *quin*
28 Vinio Q ψ *Vino*
29 ecquid ψ *hæc quid*
30 cogi ψ *coegi*
41 4 valeas Q *videas valeas*
7 K. Atilio Q *Hatilio* ψ *Hacilio*
— condonatum ψ *condemnatum*
12 Cyrus aiebat, radiorum διαφάσεις Q ψ *girus aiebatur idiorum αἰδιαφάσεις*
20 εἰς ἑκάτερον Q ψ *d. (cum ſpatio)*
23 aut ψ *at*
42 1 κατάστασις mea Q *κατάκρισις me* ψ *d.*
5 laudeſque ψ *laudemque*
6 ἀριστοκρατικῶς ψ *d.*

VARIÆ LECTIONES.

p.	l.	
42	9	Εἷς οἰωνὸς ἄριστος ἀμύνεσθαι περὶ πάτρης ψ *d.*
	11	Balineum ψ *Balneum*
	13	φιλοτιμίας Q φιλολογίας *vel* φιλοθείας
	19	At Q *Aſt*
	20	Titinio Q ψ *Ticinio*
	26	Syſpiræ Q *Syripiæ* ψ *Sirpiæ*
	—	conditione ψ *conditiones*
	29	Bonæ Deæ ψ *d.*
	—	ſit, ſciri poſſit ψ *ſcius ſit*
	30	delectabimus ψ *delectavimus*
43	2	deſciverim ψ *diviſerim*
	4	aliquod ψ *d.*
	6	minus ſum ψ *nimis ſim*
	7	jam ψ *d.*
	13	devium ψ *demum*
	—	Philotimo ψ *Philotino*
	14	adhibeas Q *ut adhibeas*
	15	Vettium ψ *Vectium*
	22	ſatietate ψ *ſocietate*
	23	Αἰδέομαι——ἐλκεσιπέπλους ψ *d.*
	26	Πουλυδάμας——ἀναθήσει Q *d.*
	30	deferetur ψ *defertur*
	31	eſt Q ψ *hercule eſt*
44	1	Θεοφάνης ψ *d.*
	4	parentur ψ *pereant*
	5	Gabinio ψ *Gabino*
	8	Vide levitatem Q ψ *videte civitatem*
	10	φιλοσοφεῖν ψ *d.*
	—	eſt Q *d.* ψ *ſi*
	11	vellem Q *ſic vellem*
	13	Curtio Q *Cutio*
	14	num ψ *nunc*
	15	fiat : et ψ *fratre*
	—	ἐπὶ χολῆς ψ *d.*
	25	Antii Q ψ *Anti*
	30	Tyrannio ψ *Tyramno*
	31	et Q *d.*
	—	tam Q *tamen*
45	2	an Antii Q ψ *Anti*
	4	Duumvirum Q ψ *diu nimirum*
	—	me Q ψ *d.*
	6	Antiatium ψ *Antiacum*
	7	ſint Q *ſunt*
	8	unum eſſe ſalvum Q ψ *vivum eſt ſægium*
	10	non licet ψ *licet*
	11	tædet ψ *cedet*
	12	Theopompino Q ψ *Theopomponio*
	17	ecqua Q ψ *et quæ*
	18	quid ? Q *quod in*
	23	quia Q ψ *qui*
	25	Publio ψ *Publino*
46	1	eo ψ *d.*
	5	me ψ *d.*
	5	ſi ψ *ſibi*
	7	curiatæ Q ψ *curiates*
	9	primum ψ *d.*
	11	opima Q ψ *optima*
	12	Piſaurenſi, an epuloni Q ψ *Piſaurenſia Neptiloni*
	13	jejuna, ac ψ *jejunata*
	—	ac bella Q *tabella*
	14	reſervatur ψ *reſervantur*
	15	potes Q *poteſt*
	18	Accedat ψ *Accedit*
	21	jam ψ *tamen*
	28	κἂν——φρενί Q ψ *d.*
	31	Quintus cIↃ ccIↃↃ IↃↃↃ Q ψ *quæ (cum ſpatio)*
	—	nunc Q *non*
	32	Terentia Q *At Terentia* ψ *a Terentia*
47	1	Amalthea ψ *Amaltheia*
	16	peræque ψ *per atque*
	17	nos ψ *hos*
	22	delicatum Q *deligatum* ψ *delegatum*
	23	a. d. Q ψ *ad*
	24	a IV Q ψ *ad* IIII *K.*
	26	aut ψ *autem*
48	2	Si vales, bene eſt Q ψ *Subito*
	4	elicerem ψ *d.*
	5	abdis ψ *addis*
	7	βοῶπις ψ βοωπις
	11	putiſſimis ψ *puriſſimis*
	13	ſi ψ *ſic*
	14	conſulari ψ *conſularis*
	16	in Q ψ *d.*
	21	Æliam ψ *aliam*
	22	Cæciliam Q ψ *Cæliam*
	26	niſi ψ *ſed*
	29	quidnam ψ *quid etiam*
49	1	veſtiant ψ *neſciaut*
	4	cogit ἄντα, tum Q ψ *cogitat tantum*
	7	ἀπαμυνέσθαι Q ἀμυνέσθαι
	12	a. d. Q *ad*
	19	cum Q *quam*
	23	ſimus Q *ſumus*
	24	a ψ *d.*
50	12	Τρηχεῖ’——ἰδέσθαι Q ψ *d. (cum ſpatio)*
	14	Cura ψ *et cura*
	16	plebeium Q ψ *tri. pl.*
	17	eſt Q ψ *eſſe*
	19	ſe Q ψ *d.*
	—	ſuaves ψ *d.*
	22	Antiati ψ *Antio*
	—	Appiam Q *Apiam*
51	2	Athenione ψ *Athemone*
	3	Theophanis Memmiique ψ *Theopanis Memmique*

VARIÆ LECTIONES.

p. l.

51 4 convivii iſtius *ἀσιλγῦς* Q ψ *conviviis tuis ἀςιάγυς*
5 facile ψ *d.*
9 *κατ᾽ ὀπώρην τρύξ* Q *καὶ τ᾽ ὀπώρην τραχὺς*
— deſederit ψ *deceſſerit*
10 habebis ψ *habebit*
12 civis ψ *quis*
15 delectata eſt tuis Q *adfretata eſt tu eis*
20 ad —— epiſtolas ψ *d.*
23 Formianum ψ *Formiano*
28 qui ψ *in*
— fremitus Q *infirmitus*
30 Divitis ψ *Divitiis*

52 15 At Q ψ *ad*
22 Vide Q *vides* ψ *Vidi*
24 hi ψ *d.*
25 probem? ψ *probi*

53 3 varietas ψ *veritas*
15 ſeu ruet, ſeu eriget Q *ſervet* ψ *ſeu ruet*
26 publicanis ψ *publicanos*

54 4 Primum ψ *Primo*
6 Primum ψ *Proximum*
7 familiari te ψ *familiaritate*
8 iri ψ *rei*
12 hominum ψ *homines*
13 abalienetur ψ *alienetur*
16 vectigal ψ *vectigali*
19 cogitet ψ *cogit*
21 *᾽Αλλ᾽ ἀγρίαις φύσεσι φορβείας ἄτερ* ψ *Αλλαγριαις φυσεσιφορβεια τον*
22 adduci Q *addici*
— hoc Q *hæc*
23 ſe Q ψ *ſi*
24 intercedi Q ψ *intercedit*
28 quid Q ψ *quicquid*
— ſi Q ψ *ſibi*
29 Sampſiceramе ψ *Sampſiceranie*
30 te ψ *ſe*

55 6 profecto ψ *d.*
— reperirem ψ *reciperem*
10 videatur Q *videbatur*
11 enim ψ *d.*
17 *ὄπιθεν* Q *ὄπισθεν*
20 ſcribit ψ *ſcribis*
21 conſilii ψ *conſulis*
23 re ψ *ſe*

56 9 Dii immortales Q ψ *d.*
10 a. d. Q *ad*
11 deflebimus ψ *deflevimus*
— philologiæ ψ *philoſophiæ*
12 conſeremus Q ψ *conferamus*
— Neque Q ψ *Dei immortales! Neque*

p. l.

56 13 conſolatur Q ψ *conſolantur*
— antea Q *ante*
15 *ἀφιλόδοξον* ψ *d. (cum ſpatio)*
19 vacuum——*πτῶσις* Q ψ *vacuus ſum. hac etenim ilie ſicut phocis*
22 e Q *ex* ψ *d.*
23 expiſcere Q ψ *reſpicere*
— Alabarches Q *Arabarches* ψ *Arabarthes*
24 ut ſoles Q ψ *d.*
— *κηδεμονικὸν* ψ *κηδεμονικυ*
25 afferes Q *adferre* ψ *afferre*
— geram: aliquid Q *geram aliquid*

57 8 *Σκοπὸς* ψ *Σκοτος*
12 conviciis Q *comitiis*
17 Hac tamen Q ψ *Attamen*
21 quo aliter ψ *qualiter*
22 atque ψ *ad quæ*
23 caute Q ψ *recte*
25 libet ψ *licet*
29 præſidii ψ *præſidia*
31 adſim ψ *d.*

58 4 quidem Q ψ *equidem*
5 egove ψ *ego ne*
12 ac mitto Q *admitto*
16 contentioneſque, quæ ψ *contemptioneſque*
20 ſaluti Q *ſalutis*
23 peræque Q ψ *denique*
25 putaram ψ *putarem*
28 amores Q ψ *amore*
31 cauſa ψ *cuſſam*

59 2 eſt Q *d.*
19 eſt ψ *etiam*
21 inimicus eſt ψ *d.*
24 ſtudium ψ *d.*
31 vellet Q ψ *volet*
32 nunc Q ψ *non*

60 1 Certi ſumus ψ *Certiſſimus*
3 aut ψ *autem*
— perfidelem ψ *per fidem*
6 Hic ψ *Hoc*
12 poſſum ψ *parum*
14 mihi ψ *nihil*
15 ut video ψ *volo*
21 quid ψ *quicquid*
23 Republica Q ψ *re*
25 *ἀλληγορίαις* ψ *d. (cum ſpatio)*
28 in re ψ *d.*
— loquantur Q *loquatur*

61 12 Archilochio ψ *Archiloquio*
13 diſtulit ψ *deſtitit*
14 nec Q ψ *et*
— et Q ψ *ſed*

Ppp 2

p.	l.	
61	20	eſſet ⸸ *eſt*
62	10	ſpectaculum ⸸ *ſpeculum*
	13	Ialyſum ⸸ *Alyrſum*
	21	nequeant Q ⸸ *nequeamus*
	23	dilexi, nimis ⸸ *dileximus*
	25	pareat Q *parcat*
	26	res ſe ⸸ *ſeſe*
	27	Quin Q ⸸ *qui*
	32	ſe ⸸ *ſed*
	35	periculoſum ⸸ *periculum*
63	11	certe ⸸ *d.*
	17	et ⸸ *d.*
	28	ei ⸸ *d.*
	29	facimus ⸸ *facinus*
64	1	in illa ⸸ *d.*
	12	Unum——velim ⸸ *d.*
	13	totum ⸸ *tantum*
	18	tempus ⸸ *d.*
65	3	Sampſiceramum ⸸ *Sampſiceranum*
	6	poſſum Q ⸸ *poſſem*
	10	certo Q *certe*
	14	noſtræ Q ⸸ *noſter*
	21	animorum ⸸ *amicorum*
	27	κίλευσιν Q ⸸ *celeritatem*
	30	aditu ⸸ *auditu*
	—	ille noſter Q ⸸ *noſter*
66	1	inſinuatus in familiaritatem ⸸ *in ſinu atque familiaritate*
	2	congreſſus ⸸ *congreſſus eſt*
66	6	ſe ⸸ *d.*
	8	Haud Q ⸸ *d.*
	10	Q. ⸸ *Cn*
	14	ejectum Q ⸸ *electum*
	—	a.d. III Id. Maii Q ⸸ *ad* III *idus dies*
	18	ut ⸸ *aut*
	19	Gabinii Q ⸸ *Gabini*
	20	conſtabat ⸸ *conſtat*
	23	emiſiſſet ⸸ *emiſſet*
	—	contra Q ⸸ *eum contra*
	27	Curiones ⸸ *Curionis*
67	12	indicium ⸸ *judicium*
	15	ſumma ⸸ *d.*
	17	quam Q ⸸ *quæ*
	18	ea Q *eam*
	—	quam ⸸ *in quam*
	19	infortunatius, nihil ⸸ *d.*
	20	eſt Q ⸸ *et*
	26	Numeſtio ⸸ *Muneſtio*
	27	item, atque ⸸ *itemque*
68	2	apud Q *d.*
	6	mihi ⸸ *nihil*
	—	non quo faceret, ſed ut faceret Q *d.* ⸸ *ſed ut faceret*
	8	τὰς τῶν Q *d.*
	9	Hortalus Q ⸸ *Hortatus*
	21	nos ⸸ *d.*
	22	coram ⸸ *d.*

EPISTOLARUM

AD ATTICUM

LIBER III.

Edit. Olivet. — MSS. Q ⸸

p.	l.	
69	8	ſententia ⸸ *ſcientia*
	16	Sicæ ⸸ *Siccæ*
	17	ſi te haberem Q *d.* ⸸ *ſi recte haberem*
70	1	Autronium ⸸ *Antonium*
	5	in oris Luc. Q *naris luc.* ⸸ *d.*
70	10	de ⸸ *d.*
	15	Vibone ⸸ *Jubone*
	16	alata ⸸ *ablata*
	17	correctum Q ⸸ *confectum.*
	18	ultra Q *intra*

VARIÆ LECTIONES.

p.	l.	
70	20	et quod ↓ *d.*
	—	Melite ↓ *Melitæ*
71	9	Thurii Q *Thuri* ↓ *Turi*
	12	in eis ↓ *meis*
	16	Cyzicum Q *Cyricum*
	—	meos ↓ *meo*
	17	ſuſtento ↓ *ſuſtineo*
	—	Tarent. ↓ *d.*
	19	a. d. Q *ad*
	—	XIV ↓ *d.*
	23	et Q *d.*
72	2	ſed ↓ *ſic*
	—	devorterem Q *diverterer* ↓ *diverter*
	3	Autronio Q ↓ *Antronio*
	4	Nam ↓ *Natura*
	—	habitanti mihi ↓ *et nihil*
	16	luctum ↓ *locum*
	18	cujus ↓ *ejus*
	19	jam ↓ *tam*
	23	expectemus ↓ *expetemus*
	24	aut accedemus ↓ *ut accedamus*
	27	quo ↓ *d.*
	28	ſcio ↓ *neſcio*
	32	Brunduſii Q *Brundiſii, proficiſcens* ↓ *Brunduſio proficiſcens*
73	2	Brunduſio proficiſcens Q ↓ *d.*
	3	non ↓ *d.*
	4	eſſet ↓ *eſt et*
	9	a. d. Q *ad*
	11	magno opere Q *magnopere*
	12	altera ↓ *d.*
	13	audiri Q ↓ *audire*
	—	poſtularetur ↓ *poſtularet*
	14	quo ↓ *qua*
	18	Phaeto Q *Pheton*
	21	nec ↓ *ne*
	27	impendere ↓ *d.*
	30	Hypſæo ↓ *Hyſæo*
74	4	inconſtantia ↓ *conſtantia*
	7	proditi ſimus ↓ *producti ſumus*
	9	dediſſes ↓ *vidiſſes*
	16	Jun. ↓ *Maias*
	19	et——Idib. ↓ *d.*
	24	potui ↓ *potuit*
	26	aut Q *ut*
	29	lictores ↓ *lætiores*
	30	avelleretur ↓ *evelleretur*
75	2	ſuſtentant ↓ *ſuſtentent*
	5	ejuſmodi ↓ *hujuſmodi*
	7	hæc Q ↓ *hæc omnia*
	8	nos ↓ *d.*
	10	ſin ↓ *ſint*
	11	tempore ↓ *genere*
	15	illorum Q ↓ *iſtorum*
76	1	eſt ↓ *putas*
	—	ecquis Q *et quis*
	—	ex tam amplo Q *extemplo a* ↓ *tam extemplo*
	2	tam Q *d.*
	13	parietes ↓ *parentes*
	14	nunc Q ↓ *non*
	15	aut ↓ *ut*
	21	Kal. ↓ *d.*
	29	objurgare ↓ *objurgari*
77	7	proponi ↓ *præponis.*
	9	oſtendis ↓ *offendis*
	12	medere ↓ *mederi*
	13	iratus Q ↓ *ei iratus*
	15	exciderit ↓ *exciderint*
	20	ſignificarim Q ↓ *ſignificarem*
	21	Dodona; tamen Q ↓ *ſi donatam ut*
	—	re Q *d.*
	24	Theſſalonicæ ↓ *Theſſaloniæ*
78	5	neque Q ↓ *meque.*
	10	ac Q *d.*
	17	paululum ↓ *paulum.*
	19	exitium ↓ *exitum.*
	20	perferentur ↓ *perferuntur*
	29	etſi Q ↓ *et*
	—	me iis Q ↓ *meis*
	—	meas Q *mea*
	—	remorari Q *remorare*
79	7	veni Q *ii*
	—	ſubito Q ↓ *ſubiti*
	10	adhuc ↓ *adhunc*
	14	et rogas ↓ *d.*
80	5	aliorum ↓ *malorum.*
	—	Cæteri ↓ *Cæteros*
	9	Axius ↓ *anxius.*
	—	ejuſdem ↓ *ejus*
	21	eo ↓ *ego*
	24	abundabas ↓ *abundas*
	25	perferri ↓ *proferri*
	26	tanquam ↓ *quantum tanquam*
	27	eſſe ↓ *d.*
	28	cogitares, id ↓ *cogitarem, ſi.*
	30	liberali ↓ *liberi*
	31	unus ↓ *munus*
	32	aut —— honeſte ↓ *d.*
	33	viveremus ↓ *vinceremus*
	34	et ↓ *te*
81	1	quæro Q ↓ *quæ*
	5	quid ↓ *ſic*
	6	i em ↓ *eidem*
	10	non modo ↓ *meum*
	15	præcipere ↓ *percipere*
	17	in quo ipſo Q *d.* ↓ *quo ipſa.*
	20	ne referri ↓ *neve ferri*

VARIÆ LECTIONES.

p.	l.	
81	21	Quomodo ↓ *Quid*
	22	iis, quos ↓ *is, quo*
	24	poterintne Q ↓ *poteritne*
	34	te ↓ *ne*
82	1	quoniamque Q *quoniam cum* ↓ *quandoquidem*
	4	meos, meis Q *meoſque* ↓ *meis*
	6	ſi——afflictos ↓ *d.*
	12	exitium ↓ *exitum*
	13	ſuſcipis ↓ *ſuſpicis*
	14	omnia ↓ *d.*
	15	perſcribas ↓ *reſcribas*
	22	veſtrarum Q *noſtrarum* ↓ *tuarum*
	—	non aliud aliquid. Si Q ↓ *Nam ſi*
	23	ſin Q *ſi*
	25	quod Q *quæ*
	27	idque Q *Itaque*
	28	ut putabis Q ↓ *d.*
	29	Sept. ↓ *April.*
83	4	Eo ↓ *Ego*
	—	Livineius Q ↓ *veniens*
	7	tum ↓ *cum*
	—	Sextii ↓ *Seſti*
	9	Livineii Q ↓ *Livini*
	17	Tantum ↓ *Tantam*
	19	vereri Q ↓ *d.*
	26	ſimul ↓ *ſimulac*
84	2	jaceam ↓ *jactam*
	9	Quoad Q ↓ *Quod*
	16	et ad ſalutem Q ↓ *ut ſaltem*
	18	ſuſtentabo ↓ *ſuſtentando*
	19	Ero Q ↓ *d.*
	22	age ↓ *ago*
	26	fideles Q *fidelis*
85	5	cum literis ↓ *d.*
	7	F. ↓ *fratri*
	—	Pomponiano ↓ *Pomponio*
	16	amæniſſimis ↓ *d.*
86	3	tuoſque omnes Q *omniſque* ↓ *omneſque*
	4	adhortere ↓ *cohortere*
	12	caſum ↓ *cauſam*
	26	ſimus ↓ *ſumus*
	28	affert ↓ *afferit*
87	3	meis ↓ *eis*
	4	cum luctu, tum Q *luctu*
	5	quæ Q *qui*
	—	fuerunt Q *fuerant*
87	7	Ego ↓ *Hic incipit nova Epiſtola*
	11	quam Q *d.*
	—	cuicuimodi Q *cuicuimodo* ↓ *cujuſmodi*
	12	VI ↓ VII
	15	Ante d. Q *Ad*
	—	Decemb. ↓ *Septembr.*
	16	a. d. Q *ad*
	22	a. d. Q *ad*
	23	putes ↓ *poteſt*
	24	etiam ↓ *jam hæc*
	25	amore ↓ *more*
	26	potius ↓ *propius*
	27	novis ↓ *noſtris*
88	10	abrogatur, quo non Q ↓ *abrogaretur quo modo*
	11	cum Q ↓ *quod*
	14	derogare ↓ *erogare*
	15	S. F. Q *ſine fraude*
	—	quodve ei Q ↓ *quod vel*
	16	abrogavit Q ↓ *d.*
	—	obrogavit Q ↓ *d.*
	—	multæve ſit E. H. L. N. R. Atque Q *multæ ut ſit eh—atque (cum ſpatio)* ↓ *multæ ut ſit C. H. M. R. Atque*
	19	alicujus ↓ *aliquovis*
	23	a. d. Q *ad*
	26	uterentur Q ↓ *d.*
	—	Ut Ninnium Q ↓ *Aut nimium*
	29	iidem Q ↓ *et iidem*
	30	fuerint Q ↓ *fuerunt*
	31	eſt curandum ↓ *non eſt curandum*
	32	libet ↓ *jubet*
	33	res ↓ *re*
89	3	Fadio ↓ *Fabio*
	—	Viſellius ↓ *T. Viſellius*
	4	nam Sextii ↓ *jam Seſti*
	12	obteſtorque ↓ *obſecroque*
	25	eſt ↓ *d.*
	30	qui ↓ *et qui*
90	6	populum ↓ *populos*
	16	Jam his ↓ *Iis*
	17	ſit: erat Q *ſi erat*
	22	amiſerimus ↓ *miſerimus*
	27	a me Q *d.*
	28	perſpicio Q ↓ *proſpicio*
	10	Cicero—videbo Q *Hæc Epiſtola deeſt*
	12	mei ↓ *meis*

E P I S T O L A R U M

A D A T T I C U M

L I B E R IV.

Edit. Olivet.

p. l.

92 2 fuitque Q *fuit*
5 (ut vere ſcribam) te ψ *te vere. Sciebam te*
6 nec etiam —— obſervantia Q ψ *ac etiam propter meam in te obſervantiam*
9 potius Q ψ *totius*
— timoris Q ψ *rumoris*
10 diſcidium ψ *diſſidium*
13 ad cumulandum ψ *accumulandum*
14 aut ψ *et*
— complexum ψ *amplexum*
16 tuæ ψ *tuos tuæ*
19 forenſem ψ *forenſium*
21 optaramus ψ *optamus*

93 7 Nonas Q *nonis*
9 præſto ψ *profecto*
12 gratulatione celebrata eſt Q ψ *d.*
— diem Q *dies*
13 cum Brunduſii eſſem Q ψ *d.*
16 feci ψ *fecimus*
20 ipſum Q ψ *ipſum ſe inimicos eſſe*
23 et plauſus ψ *plauſus*
26 Non. Septembris ψ *Nonarum Sept.*
34 poſſe ψ *poſſent*

94 1 Afranium ψ *Eranium*
— Factum ψ *Factus*
4 cum ψ *d.*
— continuo Q *d.*
— populus ψ *d.*
— inſulſo Q *impulſo*
— plauſum ψ *plauſu*
7 dederunt Q *decreverunt*
9 nominavit ψ *nominaverit*
10 ad ψ *d.*
12 Meſſius Q *Meſſala* ψ *Meſſa*

MSS. Q ψ

p. l.

94 13 adjungit Q ψ *adjunxit*
16 Meſſii Q *Meſſalæ* ψ *Meſſa*

95 13 nunquam ψ *unquam*
15 juventuti Q *jubent ut in* ψ *jubet ut noſtræ*
— deberi Q ψ *debere*
18 Plebis ſcitu, is Q ψ *plebeſcitius*
19 ei Q ψ *et*
— populi juſſu, aut plebis ſcitu Q *populus ſive ut plebiſcitius* ψ *populus ſua ut plebiſcini*
21 Areæ mi Q *aræ emi* ψ *aræ mihi*
23 Tum ψ *Cum*
24 nuntiat Q *nuntiant*
27 infimi Q ψ *infirmi*
30 locaſſent ψ *oraſſent*

96 3 Tum M. Q *cum L.* ψ *Cum me*
5 ſtatuturos ψ *ſtatutos*
8 cupiit Q *cupit*
12 Serranus interceſſit. De interceſſione Q *Serranum interceſſorem* ψ *Serranus interceſſione*
14 locari Q ψ *locare*
15 quæ Q *qua*
21 eſt ψ *eſſe*
— ſenatus-conſultum Q *ſenatus conſulto*
26 illiberaliter ψ *in te liberaliter*
32 mi ψ *mei*
33 pennas ψ *pinnas*

97 4 ſi Q ψ *niſi*
6 poſſe, aut ψ *poſſent*
7 lucorum Q ψ *locorum*
— poſtulabant Q ψ *utilitates meæ poſtulabant*
10 alienum ψ *alienorum*
13 ego nec ψ *ego ne*

VARIÆ LECTIONES.

p. l.
97 14 non ⸸ *d.*
18 nunc ⸸ *huic*
20 Te Q ⸸ *d.*
— expectamus ⸸ *expectamur*
22 te certo Q *certe*
23 mea Q ⸸ *ea*
25 verum ut ⸸ *ſed ut verum*
98 3 omnium ⸸ *d.*
4 Ille ⸸ *mille*
12 occiderit ⸸ *occiderint*
16 Tertii Q ⸸ *M. Tetii*
18 diæta curari ⸸ *dia et accurari*
20 præſens trudi Q *reſervari* ⸸ *videri*
— Acidinos ⸸ *Sacidinos*
21 eam quæ Germalo Q ⸸ *meamque Ceramio*
23 eductis Q ⸸ *deductis*
26 acres ⸸ *agris*
27 notiſſimos ⸸ *notiſſimo*
28 ſe in Q *ex*
31 Oppio Q *Appio*
32 tuæ ⸸ *d.*
99 2 ſe per ⸸ *ſuper*
4 temerariæ Appii ⸸ *temeritate Oppii*
5 Milo in Q ⸸ *Miloni*
6 media nocte Q *ante mediam noctem*
7 delectas Q ⸸ *dejectas*
13 xi Kalend. ⸸ xii *Kl. Januarii*
17 convicio ⸸ *comitio*
21 laterna Q *lanterna* ⸸ *alanterna*
— Meo conſilio Q ⸸ *eo conſcio*
24 mitto ⸸ *mittite*
25 puto —— ipſo Milone Q *d.*
26 ſe inter viam ⸸ *ſentitur veniam*
30 quam ⸸ *d.*
31 liberalitati Q ⸸ *liberalitatis*
32 eſſet Q ⸸ *eſſem*
100 2 tertium ⸸ *quartum*
10 Perbelle Q *Hic incipit nova Epiſtola*
11 in Q ⸸ *d.*
12 bibliotheca Q *bibliothecam*
14 adminiſtris ⸸ *adminiſtres*
18 Piliam ⸸ *Pilaim*
19 emiſti ⸸ *veniſti*
22 amas ⸸ *amas, cura*
24 mea legi ⸸ *me ad legem*
— probarique, quam a te ⸸ *probari, quæ quantæ*
26 exemplar ⸸ *exemplari*
101 6 reſipivi. Dices, ea te monuiſſe ⸸ *res ipſius Judices ea tenuiſſe*
8 ne qua mihi liceret ⸸ *neque me licet*
10 ὑποθέσει ⸸ *d. (cum ſpa io)*
— ſcripſi; erimus ⸸ *ſcripſimus*

p. l.
101 13 a Vettio me Q ⸸ *aut etiam*
— qui Q *Quid*
14 me ⸸ *d.*
15 ſi Q ⸸ *ſed*
16 Sed Q *ſinis; ſed*
19 me aſinum germanum fuiſſe: ſed Q ⸸ *me. Aſt num geram manum fuiſſet*
25 ſittybis Q *ſi ſcribis*
30 nullo ⸸ *multo*
31 immo hercule Q ⸸ *mehercule*
102 1 aliquo deorum ⸸ *aliquid eorum*
4 ſervitutem ⸸ *virtutem*
— frueris nomine Q ⸸ *fueris nonne*
8 ne dolere ⸸ *quo dolore*
9 libeat Q *libet* ⸸ *debet*
11 ὀπαδοὶ Q *d. (cum ſpatio)* ⸸ οπλοιτε
— ingratus ⸸ *ingratus in te*
— ταγοὶ Q οπλιτοι
— noluimus ⸸ *voluimus*
13 Reliqui ⸸ *Reliquia*
16 confirmabis ⸸ *confirmabimus*
19 meliuſcule Lentulo eſſe Q *melius P. Lentulo* ⸸ *melius quæ Lentulo eſſe*
23 videor Q *video*
26 oculatior Q ⸸ *occultior*
— ſatisfactio Q *ſatisfacito* ⸸ *ſatis facete*
28 Lucceio Q *Luceio*
32 Veſtorio Q ⸸ *Veſcorio*
— liberalis Q *liberalis nihil* εὐκαιρότερον ⸸ *liberalis nihil* ακαιροτερον
103 2 Nihil εὐκαιρότερον Q ⸸ *d.*
4 mera ⸸ *meram*
— monſtra Q *in monſtra* ⸸ *noſtram*
5 Dii irati ⸸ *durati*
6 conturbare ⸸ *conturbaret*
7 οὐχ ὁσίη Q οἴκυ συν ⸸ *d.*
— φθιμένοισιν ⸸ *d.*
8 civis Q *cujus*
— qui quidem . . . Tibi nummi Q ⸸ *Quid quidem tibi nummi?*
10 Publium ⸸ *Publicum*
11 improbæ; quanquam Q ⸸ *improbi quanquam*
12 eris ⸸ *erit*
14 incredibilis de Laterio. Q *incredibilis. de Laterio*
15 Ὁ —— μύθων Q *d. (cum ſpatio et in marg. "is autem fabulam")*
— μύθων ⸸ μύθον
16 amabis ⸸ *amabit*
19 tyrotarichi. Nam de rauduſculo Q *tyrotari chinam peranduſculo*
— de rauduſculo ⸸ *perauduſculo*

VARIÆ LECTIONES.

p. l.
103 20 *μέγαν* ——— *ἴδης* Q *μέγ' εἴπης πρὶν τελεύτης ἀντίας*
24 quietius ⸸ *qui et ejus*
— alſius Q *ſalſius*
— *Ἔιη*——*οἶκος* Q ⸸ *d. (cnm ſpatio)*
26 mens ⸸ *menſa*
28 ſillybis Q ⸸ *miſit*
— illuſtrarunt. Valde ut Q ⸸ *illuſtrarunt valde. Et*
104 2 ſi ſe geſſere. Apenas Q ⸸ *ſic egiſſe. Aperias*
5 tibi Q *d.*
9 *Σύκῳ*——*γέγονεν* Q *ἐδεὰν ἔτω ὅμοιον τενιῶ* ⸸ *d.*
11 *περίςασις* Q *d.*
— noſtræ; vel quod ab iiſdem Q ⸸ *noſtra vel quod dabis dein*
20 ſperatur ⸸ *ſuperetur*
22 ſinas Q ⸸ *ſinat*
25 bonæ ⸸ *bene*
30 *τὴν ἔσω γραμμὴν* Q *d. (cum ſpatio)*
32 e Q *et* ⸸ *ut*
— Fabio ⸸ *Fabium*
105 4 num ⸸ *unum*
— impediant ⸸ *impendant*
5 vitiandis Q ⸸ *initiandis*
— Cenſura ⸸ *Cenſoria*
7 loquebatur ⸸ *loquetur*
8 homine Q ⸸ *homine ne*
9 jactans Q *lætans*
12 effuſus Q ⸸ *et effuſus*
13 a ſe: nihil Q ⸸ *at ſi nihil*
15 Lucceio Q *Luceio*
18 Nonis Maii Q *Nonas Maias*
22 Cicero Attico Sal. Q *d.*
23 Ptolemæum Q ⸸ *et Ptolemæum*
25 Fauſti ⸸ *Fauſtuli*
27 oblectationibus Q *oblectionibus*
— voluptatibus Q ⸸ *voluptatum*
106 5 eaque quæ Cyrea ſint ⸸ *ea quæque circa ſunt*
6 quod poteris Q *quo poterit*
9 ſalutem ⸸ *ſaltem*
13 II Q ⸸ V
15 dixit Q *dixit mihi*
— Craſſum a Q ⸸ *Craſſinum*
17 eſſe ⸸ *et ſe*
21 te ⸸ *tibi*
25 a te ⸸ *ante*
28 Opere delector ⸸ *operet*
— Tu Lucceio Q *Ut Luceio*
107 3 Antii Q ⸸ *ante*
5 idibus ⸸ *d.*

p. l.
107 6 biduum Q ⸸ *iduum*
8 Pilia ⸸ *Petilia*
14 ante diem Q *ad*
— XVII ⸸ XXVII
16 ante diem Q ⸸ *ad*
— XIII ⸸ XVIII
18 ut ſit rata, abfuiſſe Q ⸸ *etſi irata fuiſſe*
23 poteſt ⸸ *potes*
24 *ὀξύπεινος* ⸸ *οξυπινος*
26 iterum Q ⸸ *item T. Tenim*
28 diu multumque ⸸ *diminutum quæ*
108 1 *τυπωδῶς* Q *τυπωδὸς*
2 veniam Q *veniat*
5 Roma ⸸ *Romam*
— a. d. Q *ad*
7 tuos ⸸ *me*
11 Tu Q *d.* ⸸ *et*
13 hæc ⸸ *hoc*
— feſtine Q *feſtive*
16 ex ſententia confecto ⸸ *ſententiaque confecta*
17 ut ⸸ *diligentiſſime ut*
23 Eutychide ⸸ *Eutychidem*
— cognoſcet; et Q *cognoſces* ⸸ *cognoſti*
— et ſuam ⸸ *jam*
109 1 declarabit Q ⸸ *declaravit*
— te Q *d.*
2 rhetor Q *d.* ⸸ *prætor*
5 tamen ⸸ *tum*
7 *ἡμερόλεγδον* Q *ἡμερολογεῖον*
— perſcripta ⸸ *ſcripta*
9 quidem ⸸ *d.*
10 fere ⸸ *forte*
11 A. d. Q *ad*
12 condemnatus Q *commendandus* ⸸ *commendatus*
13 *τριςαρειοπαγίτας* Q ⸸ *tres ἀρειοπαγίδας*
15 patrem ⸸ *pater*
— familias Q *familia*
17 diſerto ⸸ *deſerte*
18 criminans ⸸ *criminari*
— moverat Q ⸸ *commoverat*
— Hortalus ⸸ *Hotalus*
19 verita Q ⸸ *veritas*
20 in Q ⸸ *d.*
21 Reatini me ad ſua *τέμπη* duxerunt Q ⸸ *erat in ime ad ſua tem dixerunt*
22 Interamnates Q *Inamnates* ⸸ *in amnatis*
23 M' Q *M.*
24 Narem Q ⸸ *Nar*
25 Roſea ⸸ *Roſia*

VARIÆ LECTIONES.

p. l.
109 26 a d. Q ↓ *ad*
— Quint. ↓ *Sext.*
27 in Q ↓ *d.*
29 operam. Is erat ↓ *operam miſerat*
31 tecum Q *mecum*
— habeto——Aſtyanax ↓ *d.*
32 Aſtyanax Q *Aſtyamam*
110 2 σῆμα——ἐρέω ↓ *d. (cum ſpatio)*
3 iſtuc Q ↓ *iſtum*
5 Conſules ↓ *Conſulem*
7 nullo Q ↓ *nulla*
9 amici Q ↓ *amicis*
— Conſulum et Pompeius obſunt. Ea Q *conſulis. Pompeius abſens eſt. ex* ↓ *Conſulis pompæ ejus abſunt, ex*
10 ducantur ↓ *dicantur*
12 quingena ↓ *qxingenta*
14 quam ↓ *qua*
15 facta ↓ *fracta*
17 potuerit ↓ *d.*
— quidem Q ↓ *qui*
18 e Q ↓ *ſed de*
— legarat Q *legerat*
19 edixit ↓ *eduxit*
20 Velinam, Mæciam. Pugnatur Q ↓ *villam Mæcia pugnatur*
27 indiciis ↓ *judiciis*
28 et hortere ↓ *ut te hortetur*
29 veniat ↓ *venias*
— poſſit ↓ *poſſis*
111 3 manu ↓ *in manus*
4 pleræque ↓ *plerique*
5 erant ↓ *erat*
11 Paccio Q ↓ *Pactio ratione et*
14 includetur ↓ *inducetur*
16 oratoriis ↓ *oratore*
19 Phili, et Lælii, et Q *Pilei et Peti* ↓ *Pitti et Petilii*
28 ſed ↓ *d.*
— feci Q *fecit* ↓ *d.*
29 quod Q ↓ *d.*
30 ſenem ↓ *hominem ſenem*
112 9 huic joculatorem Q ↓ *hinc joculatorie*
12 venditabo Q ↓ *vendicabo*
14 habeat ↓ *habet*
15 quæ ↓ *d.*
16 abſolutum: Fufia Q ↓ *abſolutum Fufiæ.*
20 a. d. Q *ad*
— Procilio rumores Q ↓ *prælio rumoris*
21 judicia Q *indicia*
23 qui Q ↓ *quod*
24 diſplicere Q *deſpicerem*
26 erant Conſules. Q *erat conſs.*

p. l.
112 26 decrevit Q ↓ *decernit*
29 Opimius ↓ *Opimus*
— Veien. Tro. Antius Q ↓ *Vejetorantius*
31 Res cedit. Comitia Q ↓ *reſcidit comitia*
113 3 lata ↓ *data*
6 eſſe e re Q ↓ *cenſere*
7 partem Q ↓ *patrem*
9 die ↓ *d.*
10 hujus, gratior Q ↓ *hujuſce ratio*
12 non Q ↓ *d.*
15 luciſcit: ibi Q ↓ *luciſci tibi*
— libere ↓ *liber*
21 ſi ↓ *d.*
22 quos tu dilaudas Q ↓ *quo ſtudio laudas*
23 geſſerim ↓ *ceſſerim*
24 ut —— mihi ↓ *d.*
26 γοργεῖα γυμνά Q ↓ *d.*
28 filii Q *T.*
30 Judicia Q *indicia*
31 fers? Belle mehercule Q ↓ *ferre vellem hercule*
34 civitatis ↓ *dignitatis*
114 2 fers ↓ *ferri*
4 dirumpuntur ↓ *diſrumpuntur*
11 trahantur Q ↓ *trahuntur*
— vobis ↓ *verbis*
— ἐμφιλοσοφῆσαι Q ἐνφιλοσοφῆσαι *locus*
15 in ↓ δίερεις *in*
16 fluit Q ↓ *fuit*
18 adjuvit ↓ *adjuvet*
23 indicia ↓ *judicia*
26 e Sopolidis Q ↓ *ſolidis*
27 ac Q *d.*
— Gabinii Q ↓ *Gabini*
28 reus Q ↓ *reſpu.*
— ὁ——Παφίῃ Q ↓ *d.*
29 a. d. Q *ad*
30 Prætores aperte Q *Prætor a portam* ↓ *Prætor a porta*
31 negant Q ↓ *negat*
32 inſulſe ↓ *inſule*
— Pontinio Q *Pomptino*
33 triumphare Q *triumphaturum*
115 4 uberrimis ↓ *uberrime*
5 munitos Q ↓ *muratos* ("*miratos*" *ſup. lin.*)
6 ſcripulum ↓ *ſcrupulum*
9 texuit ↓ *texerit*
13 in Q ↓ *d.*
14 forum Q ↓ *eorum*
— uſque ↓ *his quæ*

VARIÆ LECTIONES.

p. l.
115 17 Tributis ψ *Tribunitiis*
20 Dices ψ *Dicis*
21 Quid? celabo te Q ψ *Ad quid id laboramus*
23 Coctia ψ *Coactia*
24 epiſtola Q ψ *ea epiſtola*
28 ut abis toties Q ψ *mutabis totiens*
— abes Q *abeſſes*
31 tui ψ *tuus*
116 7 tranſmiſſionis ψ *promiſſionis*
— δέῤῥεις Q *d. (cum ſpatio)*
9 tuas ψ *d.*
10 Apulia ψ *Apuleia*
— dandi ſunt ψ *dandus eſt*
12 et Q ψ *ſed*
13 diviſis ψ *diverſis*
19 memoria ψ *memoriam*
— plebeii ψ *plebi*
20 valeat Q *ut valeat*
21 Memmius ψ *Meminimus*
24 Ab Q *A*
25 a. d. Q *ad*
26 datas a litoribus Q *data ſalitoribus* ψ *data ſalvatoribus*

p. l.
116 27 a. d. Q *ad*
29 noſtri ac tuorum ψ *non actii horum*
117 4 a. d. Q *ad*
6 nunc ψ *non*
7 inſtituti mei ψ *inſtitutine tui me*
11 eæ Q ψ *d.*
15 in ſenatu ψ *d.*
16 uti Q *utinam*
18 ſe Q *ſequi ſe*
21 fuiſſet Q ψ *adfuiſſet*
22 tabulis ψ *tabulas*
26 dirempta Q ψ *direpta*
— refrixerat ψ *reſtrixerat*
27 cogitare Q ψ *cociace*
— tum favere Q *fruere* ψ *favere*
28 licentiæ Q ψ *licentia*
29 contemptionem ψ *contentionem*
31 qui quidem Quintum ψ *qui quidem quod*
118 3 eligendi ψ *deligendi*
11 adventu Q *adventus*
— accedit ψ *acceſſit*
12 tu Q ψ *ut*

EPISTOLARUM

AD ATTICUM

LIBER V.

Edit. Olivet. MSS. Q ψ

p. l.
119 7 in his et Memmianorum Q *veluti Mennianorum*
11 nominum ψ *omnium*
19 Illo ψ *Ille*
21 humaniſſime ψ *d.*
120 1 accivero Q *vero aſcivero*
7 quæſo Q ψ *quaſi*
18 Hæc ψ *d.*
21 Pontinium Q *Pomtinum* ψ *Pomptinum*
22 Sic ψ *ſi*

p. l.
120 23 A ψ *d.*
27 Ante diem Q *ad*
— ex Q *e* ψ *et*
121 1 mandavi ψ *mandaſti*
9 ſtratagemate ψ *ſtragem alto*
10 et tam longe, et Q ψ *etiam longe*
12 venit ψ *lenit*
15 exiens e ψ *expenſe*
18 Noli ψ *nolim*
24 opperiare Q ψ *operare*

VARIÆ LECTIONES.

p. l.

121 24 quomodo ↓ *quoquo modo*
26 Quatuor-viros Q ↓ *illi viros*
29 Ante diem VI Q *ad* V
31 exiens e Q ↓ *expenſæ*
122 1 quod Q *quid*
2 in ↓ *id*
6 Trebulano ↓ *Trebelliano*
7 Licinii Q ↓ *Li. mihi*
— reſcriptæ ↓ *reſcriptas*
8 Quam ↓ *Quæ*
9 Apud Lentulum Q ↓ *Lentuli*
11 egregiam ↓ *e Græcia*
12 hodie. Noſtra Q ↓ *hoc de noſtra*
13 diligentia Q ↓ *diligentia eſſe ſatis*
— ſatis. A Pontio Q ↓ *ſatis a ponto*
— a. d. Q *ad*
16 a. d. Q *ad*
20 Feſulanus ↓ *F. Volanus*
23 illuc quidem labar Q ↓ *illud*
25 eſſet ↓ *eſſe*
26 aberis ↓ *haberis*
27 mei rationem Q ↓ *mirationem*
28 jam Q *d.*
29 viam Q *aliam*
123 1 ſin Q *ſi*
2 Bibulo ↓ *Bibuli*
4 et ↓ *de*
6 O ↓ *e*
9 Pontinio Q ↓ *Pompeiano*
11 ea ↓ *en*
14 præfectis ↓ *profectis*
16 ei ↓ *ei de*
17 rationem ↓ *ratione*
24 Pontinio Q *Pomtino*
26 deeſt Q ↓ *nil eſt*
27 nec Q *d.*
— narrem. Novi Q *narrem novi.*
28 nihil Q ↓ *mihi*
29 Mai. Q *Maiis*
— Venuſia ↓ *Venuſeiam*
124 2 Pontinium Q *Pomtinum* ↓ *Pompeium*
6 quo dem poſthac ↓ *quod eſt poſt has*
12 a. d. Q *ad*
14 dies ↓ *expectare dies*
19 jam ↓ *d.*
22 habeo ↓ *habebo*
25 te Q ↓ *d.*
125 5 ait ſe ↓ *ad ſe*
— quinos Q ↓ *qui nos*
8 a. d. XIII Q *ad* XIIII
10 expectabo ↓ *expecto*
13 qua ↓ *quam*
14 Pontinii Q *Pontini*
15 ne ↓ *me*
17 es ↓ *eſt*

p. l.

125 18 Roma ↓ *Romæ*
19 Philotimus ↓ *Philotinus*
20 ita Q *id*
24 et alienus ↓ *alienis*
— ſecum Q *ſecura*
26 ratum ↓ *rarum*
27 poſſet Q *poſſit*
28 ſi ↓ *d.*
126 1 ſcribit ↓ *ſcribet*
4 ſcripſi ↓ *ſcripſit*
5 confidebam ↓ *confidam*
9 a. d. Q *ad*
11 Areus Q ↓ *Araus*
12 congeſſerant Q ↓ *conceſſerant*
— Saliarem Q *ali rem* ↓ *hilarem*
14 et Leucaten ↓ *ſed Leucatam*
15 his Q *d.*
17 meditor ↓ *medicor*
20 quoque ↓ *quoque hoc*
22 XX Q CXX ↓ CCXX
24 abes ↓ *abeſt*
29 annum ↓ *animum*
127 5 a. d. VII Q ↓ *ad* XV
6 Pontinium Q *Pomptinum*
10 me ↓ *ipſo*
20 ἐρδοι τὶς Q ↓ *d. (cum ſpatio)*
— Dices ↓ *Dicis*
— nondum Q ↓ *nondum enim*
22 etſi ↓ *ſed ſi*
— belliſſime Q ↓ *bellis*
24 inſulſe, arroganter ↓ *inſulſi arrogantur*
25 non Q ↓ *d.*
26 δυσεξίμητα Q ↓ *d. (cum ſpatio)*
128 1 ſed ne rumor Q ↓ *modo ne Roma*
2 ageretur ↓ *geretur*
6 urbs Q *turbe (puncto ſub t)* ↓ *in urbe*
7 et Q ↓ *d.*
— multum——Ariſto Q *multæ a philoſophia ſurſum deorſum ſi quid extimaris tu* ↓ *multum ex philoſophia ſurſum deorſum ſi quidem æſtimaris tu*
11 invicem Q *juncti* ↓ *vincti*
16 At vero ↓ *Advenero*
18 nobis ↓ *d.*
20 quam vix ↓ *quamvis*
21 fœde de Comenſi Q ↓ *ſedendi comes*
23 ac Q ↓ *d.*
26 illum Q ↓ *illud nuſquam quam illum*
30 Pontinius Q *Pomtinus*
— una Q ↓ *Nam*
31 Ἄφρακτα Q ↓ *Acta*
— dicrota Mitylenæorum Q *Dicretum Emituleorum*

VARIÆ LECTIONES.

p.	l.	
129	1	ἐπίκωπον Q *d. (cum ſpatio)* ψ ἐπικονδει
	5	profectionis ψ *profeſſionis*
	7	οια γ' ἡ δέσποινα Q ψ *d. (cum ſpatio)*
	8	Sin ψ *In*
	—	profuerit ψ *quod fuerit*
	9	ſeverius Q ψ *ſerius*
	10	proficimus aliquantum ψ *proficiemus aliquantulum*
	13	excuſatio : iis Q *excuſatio is*
	15	ſentire Q *ſentiret*
	16	Patronem Q ψ *Patronum*
	19	Patron Q *Patronum*
	21	Prætore Q *pridie*
	24	is ad ſuos ψ *ſi ad vos*
	25	Xeno ψ *Zeno*
	26	Memmius Q ψ *Manius (Hic incipit nova Epiſtola)*
	30	abſtuli ψ *attuli*
	32	datæ ψ *datas*
	34	ne ψ *non*
130	2	atque ψ *atque id*
	5	A. d. Q *Ad*
	—	ad Ceo jucunde. Inde Q *ab Ceo vicum, deinde* ψ *ab eo deinde*
	8	ἄφρακτα ψ *anfracta*
	9	me ψ *d.*
	10	omina ἀκρωτηρίων ὄρια Q ψ *omnia (cum ſpatio)*
	13	et Q *ut*
	17	vel Helenius Q *Vehelonius* ψ *Helonius*
	18	habebimus Q ψ *habemus*
	21	de ſtrue laterum Q ψ *deſtrues alterum*
	24	aliquid Q ψ *quid*
	25	ſua ψ *tua*
	26	conſtitero ψ *conſtituero*
131	2	a. d. Q *ad*
	3	quingenteſimo Q ψ *quinto*
	—	pugnam Q ψ *pugnam ambo*
	5	aphractorum ψ *anfractorum*
	7	audiſſe ψ *vidiſſe*
	8	decumani, ac ſi Q ψ *de cumanis*
	9	ſe alacres ψ *ea alacris*
	10	certo Q *certe*
	13	quod Q *quo*
	14	confectæ ψ *d.*
	15	negotiola ψ *negotia*
	18	Apollonienſem Xenonem Q ψ *Apolinicenſe Senonem*
	22	præfulci atque præmuni ψ *perfice atque præmunitus*
	24	maximeque ſi Q *maxime quæſo*
	26	cujus ψ *cum*
	—	te auctore ψ *et auctorem*
	29	ecquid Q *nunc quid* ψ *quid*
131	30	ſtatus ψ *ſtatuterum*
	31	animadvertas Q *animadvertes*
132	4	præſtabo Q ψ *dabo*
	6	fore ψ *forte*
	7	me amas Q ψ *meas*
	—	παράγγελμα ἐνιαύσιον Q *d. (cum ſpatio)*
	—	commoveto ψ *commovero*
	8	quæ Q *quæ mihi quæ*
	—	mihi afferebantur Q *adierabantur* ψ *adurebantur*
	9	Parthicum Q *in partinum* ψ *Parthinum*
	10	Appio ψ *Oppio*
	12	nemini ψ *d.*
	14	ſperamus ψ *paramus*
	15	recta Q *recte* ψ *recta via*
	18	ſint ψ *ſunt*
	20	in primiſque Q ψ *imprimis quid*
	21	ἐνδόμυχον Q *d. (cum ſpatio)* ψ ενομυλον
	25	ex —— movebis Q ψ *d.*
	26	exoptatius Q *optatius*
133	1	ceſſat ψ *ceſſet*
	—	jus Laodiceæ Q ψ *et iis Laodicæ*
	10	permutavi ψ *permulta vi*
	11	refrico Q ψ *refitio*
	12	a. d. Q *ad*
	13	Lycaoniam Q ψ *Lycaonia*
	14	Mæragene Q ψ *Moſragene*
	—	deciderim ψ *decedere*
	15	Clitellæ Q ψ *clitelliæ*
	—	bovi ſunt ψ *bovis ut*
	—	plane Q *illa ne* ψ *illa non*
	16	annuum. Adſis Q ψ *annus. At ſi*
	—	Adſis tu ad ψ *Aſſerva*
	19	Reſpublica ψ *Reip.*
	20	reddituro Q ψ *redituro*
	23	noſtrarum Q *et noſtrarum*
	30	in perpetuum ψ *d.*
	31	Morati Q ψ *moratus*
134	4	omnino eos ψ *omnium nos*
	6	fit Q *d.*
	12	domibus Q *nominibus ex*
	18	ne cogitabat ψ *negotiabatur*
	23	Roma ψ *Romæ*
135	5	illum ψ *illius*
	9	Hortenſium ψ *Hortenſius*
	10	dixiſſe ψ *Dixit*
	12	muni Q ψ *ama*
	16	Laodicea Q ψ *Laodiceæ*
	20	minima ψ *minimum*
	26	a. d. Q *ad*
	29	fere Q ψ *referto*
136	1	Cybiſtra Q *Cibeuſtam*

VARIÆ LECTIONES.

p. l.
136 4 porrecta ↓ *projecta*
7 ne ↓ *nec*
14 copioſo Q *Quo Piſo*
— a ↓ *d.*
15 loco ↓ *locum*
19 videtur Q *videretur*
22 ſin Q *ſi*
25 manſerit ↓ *manſeris*
26 ſis Q *eſſent*
27 noſtrum Q *noſtros* ↓ *d.*
31 deducentur ↓ *adducentur*
32 de tuis ↓ *d.*
33 tu Q *d.*
137 1 ſuam ↓ *ſi jam*
6 Obſignaram ↓ *Obſignatam*
8 Appii Q ↓ *appelli*
— a. d. Q *ad*
9 hui Q ↓ *ivit*
10 tu ↓ *ut*
11 jam Q *d.*
13 Atiliano Q ↓ *Atelliano*
18 valete Patron, et tui condiſcipuli Q ↓ *valde Patrone et tuis condiſcipulis*
20 te Q ↓ *d.*
21 filii ↓ *filiis*
24 τὸ Q *d.*
26 Pindeniſſæ Q *Penderti ſe* ↓ *Pedentiſſæ*
27 quadrageſimo Q ↓ *quinquageſimo*
28 Pindeniſſæ Q ↓ *Pendenti*
138 1 ego ↓ *ergo*
6 celebritatem Q *celebritate*
7 qua ieram Q ↓ *quæ erant*
9 fuimus Q ↓ *fuerunt*
10 ſuperiores Q *ſuperioris*
— idem Q ↓ *idem (cum ſpatio)*
11 Iconii Q *Icone* ↓ *Iconæ*
13 a. d. Q *ad*
— A. d. Q *ad*
17 Artavaſdes Q *Arthavaſdes* ↓ *Artavades*
21 a. d. Q *ad*
22 aquarum Q ↓ *in aquarum*
23 erat ↓ *erit*
— a. d. Q *ad*
25 Pontini Q *Pomtini*
28 Iſſum Q *Ypſon* ↓ *ipſum*
32 acceſſit Q ↓ *ceſſit*
139 7 Gavii ↓ *Caii*
9 Pindeniſſum Q *apud Pindeniſſum* ↓ *ad Pendentiſſum*
17 vænibant ↓ *veniebant*
— tertiis ↓ *terris*
— hæc Q *hoc*

p. l.
139 23 ſatisfaciam Q *ſatisfaciamus*
24 jam Q ↓ *tam*
29 *πεφυτίωμαι* Q ↓ *d. (cum ſpatio)*
30 *λαμπρῶ* Q *d. (cum ſpatio)*
32 *ἀδωροδοκητον* Q ↓ *d. (cum ſpatio)*
33 pilum Q ↓ *pileum*
140 3 Habes omnia ↓ *Habeo ſomnia*
4 quam ↓ *quas*
5 quod Q *quid*
— eſt ↓ *ſit*
6 agetur ↓ *geretur*
8 a. d. Q *ad*
9 Jan. ↓ *Maias*
11 Lenii Q *Leni*
17 Dejotarus Q ↓ *d.*
19 etiam ↓ *d.*
26 Phemio quæritur Q ↓ *Phameo queri ur*
31 Pammeni Q ↓ *Pameni*
32 convellatur ↓ *avellatur*
33 honeſtum Q ↓ *d.*
141 5 quod ↓ *d.*
6 pudentiores ↓ *prudentiores*
11 Cyrrheſtica Q ↓ *Cyrrheſticam*
12 impendet ↓ *pendet*
— Orodæ Q *Orode*
25 quod ↓ *quidem*
30 Tibi Q ↓ *Hic incipit nova Epiſtola*
31 erit Q *d.*
142 2 Iconii Q *Iconi*
— triumpho ↓ *triumphos*
3 *γλυκύπικρον* Q *d. (cum ſpatio)* ↓ *ταυκιπηρον*
4 addis, ſi ↓ *addita*
5 Pungunt Q *ungunt* ↓ *angunt*
6 Camulæ Q *Canulæ*
9 a. d. Q *ad*
11 re Q *d.*
19 ſumptus ↓ *ſumptum*
20 meorum Q *eorum*
21 legatum : is cæteroqui Q ↓ *Legis ceteros qui*
— tranſitans Q *tranſitam*
22 vicis ↓ *vicit*
25 Quintum ↓ *d.*
27 etiam ↓ *d.*
28 eſſet ↓ *ſed*
31 Nonis Januariis Q *Nonas Januarias*
143 1 acceperat ↓ *accepit*
4 Cyprii Q *Cypri*
— qua Q *quæ*
5 erogabitur ↓ *erogabatur*
7 ſino Q *ſinos*

VARIÆ LECTIONES.

p.	l.	
143	7	fana, τέθριππα Q *ea nate (cum ſpatio)* ψ *d.*
	9	Perfer ψ *Profer*
	13	auctoritate ψ *auctoritatis*
	18	Synnadenſe Q ψ *Synnadenſem*
	19	tum Phemio diſpiciam κέρας Q ψ *cum Semio diſpiceam (cum ſpatio)*
	—	Lycaonium Q ψ *omnium*
	20	Junius ψ *in Jus*
	23	Marcello Q *Martello*
	24	a. d. Q *ad*
	27	Pontinium Q *Pomtinum*
	28	Poſtumius ψ *Poſtumus*
	29	Poſtumia Q *Poſtuma*
	31	Salaminiorum Q ψ *Salaminorum*
	—	Matinium ψ *Vatinium*
	34	cauſa ψ *cauſam*
144	4	in ψ *de*
	—	Si ψ *Sin*
	7	per quas Salaminios Q *ut Salaminos*
	13	petivi Q *Decium* ψ *demum*
	16	conſueſſent ψ *conſueſſem*
	18	Collaudavi ψ *Collaudavit*
	20	tralatitio ψ *tranſlatio*
	21	anatociſmi Q ψ *Antiochis*
	22	poſtulabat ψ *poſtulat*
	—	quaternas Q ψ *illo*
	23	edictum ψ *dictum*
144	25	enim Q ψ *etenim*
	28	Gabinia ψ *Gabina*
	—	ii ψ *is*
	29	volebant Q ψ *ſolebant*
	30	ne-ve Salaminiis ψ *d.*
	31	dediſſet ψ *dediſſent*
145	1	et Q ψ *ex*
	2	qua vi Q *quam*
	—	hoc ψ *hæc*
	6	Voco ψ *Volo*
	8	rationes Q ψ *quam rationes*
	9	Aſſidunt ψ *Adſunt*
	—	ad Q *d.*
	13	Clamare ψ *Id clamare*
	15	alii Q ψ *aliis*
	16	nomine ψ *animo*
	21	creditorum ψ *creditum*
	24	Lucceius Q *Luceius*
	27	duxerit Q ψ *dixerit*
	—	Reſpublica ψ *Reip.*
	29	præſertim——reliquerim ψ *d.*
	31	ἐνδομύχῳ Q *d. (cum ſpatio)*
	—	filius, ille Q ψ *filiæ*
	32	Pontidiæ Q *Pomdia* ψ *Pomelia*
146	1	Thermum Q ψ *Hermum*
	3	a ψ *d.*
	—	ſuſtentari ψ *ſuſtentare*

EPISTOLARUM

AD ATTICUM

LIBER VI.

Edit. Olivet. — MSS. Q ψ

p.	l.	
147	2	a. d. Q ψ *ad*
	—	Terminalia Q ψ *Termilia*
	5	inſtitutam ψ *inſtituam*
	7	a. d. Q *ad*
	12	tibi libertatem Q ψ *liberalitatem*
	14	ex ψ *in*
	17	ei ψ *eidem*
147	18	mutet ψ *mittet*
	20	eam a Q ψ *et ama*
	—	videt Q *vidit*
148	13	miſi ψ *miſit*
	19	mandat is Q ψ *mandatis*
	23	pollicebatur ψ *pollicebantur*
	31	cuiquam ψ *quicquam*

VARIÆ LECTIONES.

p.	l.	
148	34	ii ſuum ↓ *uſum*
149	6	ut ↓ *d.*
	8	et Q *d.*
	11	negotiatori ↓ *negotiari*
	12	præterea ↓ *præfecturas*
	13	Salaminiis ↓ *Salaminis*
	15	illam ↓ *ullam*
	17	Matinio ↓ *Vatinio*
	19	Conſeceram Q *conſecerant*
	25	Bruti Q ↓ *Bruto*
	28	ne Q ↓ *d.*
150	6	tuo ↓ *Tito*
	23	deportaſſem ↓ *reportaſſem*
	25	ſolvatur æs ↓ *ſoluta res*
	29	non ↓ *d.*
	31	ipſe Q ↓ *ipſum*
	33	Anci Q ↓ *Annii*
151	1	profecit ↓ *proficit*
	4	actioneſque ↓ *auctioneſque*
	5	ne ↓ *nec*
	6	Οὐκ ἔλαθέ σε Q ↓ Οὐκ ελαθεις *(et in marg. "non latuiſti")*
	18	mei Q ↓ *me*
	20	næ Q *ne*
	22	enim ↓ *d.*
	24	Pompeium Q ↓ *Pompeio*
	25	illud ↓ *illum*
	28	Iſocrates ↓ *Socrates*
	31	amoribus Q ↓ *moribus*
	32	nec doctior, nec ſanctior ↓ *te ſanctior*
	33	Thermum Q ↓ *Themum*
	34	ſe ↓ *d.*
152	2	cæteri infirmant ↓ *cæterum firmant*
	7	tum cum Q *tamen* ↓ *tum*
	8	Rhoſiaca vaſa Q ↓ *Rhoſi cauſam*
	9	nos ↓ *non*
	11	reperietur ↓ *reperitur*
	12	canat ↓ *canam*
	—	impendet ↓ *pendet*
	18	quid ↓ *qui*
	22	equitum CIↃ CIↃ ↓ *æque*
	26	movi Q ↓ *novi*
	28	tectiorem ↓ *certiorem*
	30	multaque ↓ *multa quæ*
	32	diſceptent ↓ *diſcrepent*
153	9	tamen ↓ *tu*
	10	graves ↓ *gravius*
	11	Vettium Q *Vectium*
	14	adſcripſerant ↓ *adſcripſerat*
	16	dico——ſolverint ↓ *d.*
	18	Sic Q ↓ *ſi*
	—	modio Q *in odio*
	23	non Q *d.*
	24	COS. Q *cenſor* ↓ *cenſore*
153	24	ad Opis per te Q *ab Opis parte* ↓ *ab opis per te*
	25	item Q *autem*
	26	Πολυδεύκης Q Ποδακλέας ↓ ποδαύκλεοις
	28	turma inauratarum ↓ *turmam auratarum*
	30	imaginem ↓ *agmen*
154	1	Eratoſthenes ↓ *faſtos texes*
	8	Cenſor ↓ *Cenſore*
	11	Camillus ↓ *Camillis*
	12	aveo ſcire. Q ↓ *ab eo ſcire. Sed*
	22	ſed Q ↓ *et*
	—	fœde, ac Q ↓ *ſed a*
	29	Lepta Q ↓ *Lecta*
	32	Pilia ↓ *p. illa*
	33	quidem ↓ *jam pridem*
	34	habuiſti ↓ *habuit*
155	7	præ ære Q ↓ *præter*
	9	adde, ſi vis Q *addes iis* ↓ *adde his*
	18	Sed Q ↓ *Et*
	—	jamne vos Q *gemiarios* ↓ *genuarios*
	21	Nemorenſi ædificando Q ↓ *merito reædificando*
	22	Hoc Q *hæc*
	—	Vedio ↓ *Vectio*
	26	eſſedo ↓ *eſſendo*
	28	Vindullum Q ↓ *vidi illum*
	30	Vindullus Q ↓ *Vindillus*
	31	Vennonius Q *Venonius*
	32	Vedianas ↓ *Vendianas*
	33	imagunculæ Q *ianguculæ* ↓ *lagunculæ*
	34	hæc ↓ *hoc*
156	3	προπύλαιον ↓ προπυλον
	—	inepti ↓ *in Epiro*
	6	inſcriptiones ↓ *ſcriptiones*
	9	ſeptingenteſimo ↓ *d.*
	13	et ↓ *et ſe*
	18	Probari ↓ *d.*
	20	etſi ſunt amoris Q ↓ *et ſint amori*
	23	etiam ↓ *enim*
	25	ira ↓ *ita*
	26	ſcripſerit ↓ *reſcripſerit*
	30	pueri ↓ *veri*
157	2	quo ↓ *quod*
	9	Cum ↓ *quin*
	10	etenim erat ↓ *Enimvero*
	11	accredens Q ↓ *aggrediens*
	12	Cum Q ↓ *cum*
	14	ego ↓ *ergo*
	—	M. Cluvio Q *incluino* ↓ *Melvino*
	10	Tritia ↓ *Tritica*
	17	τῷ τῶν νεῶν καταλόγῳ Q *d.* *(cum ſpatio)*
	18	Atque ↓ *Itaque*

VARIÆ LECTIONES.

p.	l.	
157	20	φλιοῦς, Ὀποῦς, Σιποῦς Q *d.* (*cum ſpatio*)
	21	Ὀπούντιοι, Σιπούντιοι Q *d.* (*cum ſpatio*) ↓ *οπουντιοις οπουντιοι*
	27	uſæ ↓ *ſuæ*
	—	adeptæ ↓ *ademptæ*
	29	uno ↓ *immo*
	—	omnino ↓ *d.*
	31	inquam ↓ *unquam*
	33	ſui ↓ *vi*
158	6	et clemens ↓ *nec demens*
	10	Maii Q *Maiis*
	13	a. d. Q *ad*
	14	in Q *d.*
	19	aut ↓ *autem*
	—	aut ↓ *d.*
	21	triduum quatriduumve Q ↓ *quatriduum nec*
	23	creberrime ↓ *creberrimis*
	25	ſcio ↓ *ſciam*
	27	ductis ↓ *ductus*
	29	Tun' Q ↓ *Tu*
	31	poſſet ↓ *poterat*
159	1	Auli lex, jus ↓ *Alexius*
	2	ex ↓ *d.*
	6	noſtræ ↓ *d.*
	12	non feciſſent ↓ *d.*
	19	probaveramus Q ↓ *probamus*
	20	nepos evadit ↓ *ne poſſe. Vadit*
	21	inquis ↓ *inquit*
	23	Cypro ↓ *Epiro*
	25	cæteras ↓ *cætera*
	26	equitatu ↓ *equitatus*
	29	Nimis, nimis Q ↓ *Nimis*
	32	omnia ↓ *omnino*
	34	et Brutum ↓ *nec Brutum*
160	5	tua ↓ *d.*
	6	Corcyræa Q *Corcyre ea*
	—	Cupiebam ↓ *Cupiam*
	13	remitterem ↓ *mitterem*
	15	quippe——gentium ↓ *d.*
	17	a. d. Q *ad*
	19	et ↓ *ut*
	22	Pontinius Q *Pomtinus* ↓ *Pomptinus*
	—	convento Q ↓ *conventu*
	24	tagax Q *rapax* ↓ *ſagax*
161	8	dilaudas ↓ *tu laudas*
	24	ut ↓ *et*
	25	Cyprii ↓ *Cypri*
	29	niſi ↓ *in*
	30	pecuniæ ↓ *pecunia*
	31	liberalius Q ↓ *liberius*
	32	talenta ↓ *tanti*
162	1	Matinium Q ↓ *M.*
	7	qui Q ↓ *quia*
162	7	cum ↓ *non*
	—	Scaptio ↓ *Scaptius*
	10	Gavius Q *Gaius* ↓ *Caius*
	12	Clodii canis Q *Clodianus*
	18	aſſeclæ ↓ *aſſeculæ*
	20	Gavius Q *Gaius* ↓ *C.*
	21	Culleolum Q *Tulleolum*
	22	cibaria præfecti Q ↓ *cibaria? profecto*
	25	oratione Q ↓ *operatione*
	—	eum ↓ *cum*
	—	ſolus Q ↓ *ſolum*
	31	Granius Q ↓ *Gravius*
	34	ad ↓ *d.*
163	1	et ↓ *ut*
	2	de ↓ *d.*
	14	multum Q *d.*
	15	ne ↓ *me*
	18	ſi nihil Q ↓ *ſi*
	24	reliquos ↓ *aliquos*
	27	fratrem Q ↓ *Q. fratrem*
164	3	de Q ↓ *cum*
	8	πεφυρακέναι Q διεφθαρκέναι ↓ διεφθαρκέναι
	9	νοήσης ↓ νοήσις
	—	Εἶς Q ↓ ἓν
	10	queo ↓ *quo*
	16	abſuiſti ↓ *abiſti*
	19	aliquantum Q ↓ *alio quantum*
	22	ξυναόρου Q ξυλλόχου ξυναόρου τῆς ξυναποῦ ↓ ξυνασου
	—	καὶ ↓ *d.*
	23	πεφυρακέναι Q πεωφωρακέναι
	24	hoc Q *eo*
	25	Ἐξ ἄστεως ἑπταλόφου Q λόφου ↓ λοφοις
	—	μυῶν——καμίλλῳ Q ↓ *d.*
	26	κδ Q ↓ *d.*
	27	Χεῤῥονησιατικῶν Q ↓ Χεῤῥονησιτικῶν
	—	μη Q ↓ *d.*
	—	μνᾶς Q ↓ τινας
	—	χμ, χμ Q *d.*
	—	τούτων Q τουτον
	28	διαλύσασθαι Q ↓ διευλυτησθαι
	29	ἀπελεύθερον Q ἀτελεύθερον
165	2	εἴκω Q ↓ *d.*
	4	poteſt ↓ *neceſſe*
	5	tempus Q ↓ *tempus eſt*
	—	jam emeritum Q ↓ *tamen meritum*
	6	reliqui Q *reliquis*
	9	literas Q ↓ *ejus literas*
	16	dies ↓ *dies at*
	21	Atticulæ Q *Articulatæ* ↓ *articulate*
	26	inquis ↓ *in quibus*
	—	certo Q *certe*

p.	l.	
165	28	certos ψ *cæteros*
	31	noli ψ *d.*
166	4	cum jam ψ *quoniam*
	5	certo Q *certe*
	9	ἐπεχειν te ſcripſeras ψ ἐπεχε *inſcripſeras*
	10	eæ me pungebant ψ *ea me pugnabant*
	11	ἐποχῆς ψ *d.*
	12	tradere me Q *mihi tradere* ψ *tradere*
	16	remanere ψ *remaneret*
	19	num ψ *non*
	22	quæ ψ *quid*
	23	fert vita ψ *fortuita*
	25	moleſte ψ *modeſte*
	29	in eum Q ψ *meum*
	31	At ψ *Et*
167	4	Quintus filius ψ *d.*
	6	etiam Q *me*
	7	Quid ψ *Quod*
	10	percunctando de ψ *percontando*
	11	recepit ψ *receperit*
	—	ita ut Q ψ *aut*
	12	juſſi Q ψ *miſi*
	15	plane Q *d.*
	19	Iſſi ψ *eſſe*
	27	ejuſdem ψ *ejus*; *dein*
	28	ad me ψ *mihi*
168	1	etiam ψ *autem*

p.	l.	
168	6	eteſiæ ψ *et eſcæ*
	8	Rhodiorum Q ψ *Rhodi*
	9	Tarquitio Q ψ *Tarquinio*
	10	longis ψ *d.*
	13	diſpicias ψ *deſpicias*
	16	adniteretur ψ *admiretur*
	19	At ψ *Ac*
	22	tuæ ψ *d.*
	24	Piræea ψ *Pyrea*
	26	ſum ψ *d.*
	27	literularum ψ *literarum*
	29	ita ψ *iſta*
	30	a. d. Q *ad*
169	3	amavi Q ψ *clamavi*
	6	jubet ψ *lubet*
	7	Turannio ψ *Tyrannio*
	11	ille ne attingat Q ψ *illa ne attingas*
	16	te ψ *ut*
	17	relinqui ψ *reliqui*
	19	quidem ψ *item*
	20	Τ'ȣμὸν ὄνειρον ἐμοί. Eadem Q ψ Τȣ͂το μόνον ἐρῶν eadem
	21	ἐπιχρονία ψ επεγχονια
	26	id eſt ψ *idem*
	28	referaturne ψ *referanturne*
	30	legiones ψ *legationes*
	31	In arce ψ *Marce*

EPISTOLARUM

AD ATTICUM

LIBER VII.

Edit. Olivet. — MSS. Q ψ

p.	l.	
170	6	has ψ *hac*
	—	putabam ψ *putabant*
	11	cohorruiſſe Q *Cum horruiſſet*
	—	quod Q *qui*
	12	legionibus ψ *legationibus*
	13	de Q ψ *et de*
	14	Turannius ψ *Turanus*

p.	l.	
170	16	Xenone ψ *Zenone*
	20	te Q *d.*
171	3	quanta ψ *ſed tantam quanta*
	—	mihi ψ *quod mihi*
	4	cum ψ *d.*
	6	complexus ψ *complexus Pompeium et Cæſarem*

VARIÆ LECTIONES.

p.	l.	
171	12	omni ⸸ *et omni*
	15	Cæſare Q ⸸ *Pompeio*
	16	Pompeio Q ⸸ *Cæſare*
	23	illa ultima ⸸ *d.*
	25	ne ⸸ *nec*
	29	ut illi ⸸ *utile*
	—	adjuvi ⸸ *Audivi*
	32	*αἰδέομαι* ⸸ *κιδέομαι*
	33	Πȣλυδάμας ⸸ Πο υδάμας
	—	ἐλεγχείην καταθήσει Q ⸸ ἐλέγχει
172	2	in ⸸ *ad*
	24	plus decrevit ⸸ *d.*
	—	quam ſi ⸸ *quaſi*
	26	Hirrus ⸸ *Hirtius*
	29	ille ⸸ *illi*
	32	et ⸸ *d.*
173	3	Craſſipedem ⸸ *Caſii fidem*
	8	quo Q ⸸ *quod*
	11	poſſem Q ⸸ *poſſet*
	12	Iſta Q ⸸ *Ita*
	13	*ὕμεμπτα* Q ⸸ *d.* (*cum ſpatio*)
	—	lubebit ⸸ *jubebit*
	15	an Q ⸸ *d.*
	20	Oncheſmites Q ⸸ *Anches mitis*
	—	Hunc ⸸ *d.*
	—	*σπουδειαζοντα* ⸸ *σπουδαΐζοντα*
	27	portum ⸸ *portu*
	28	obvia ⸸ *obviam*
	29	eam ⸸ *jam*
	—	eſt quod ⸸ *quod*
174	2	manum Q ⸸ *animum*
	3	non Q ⸸ *manum non*
	8	M' Curii Q *M. Curi*
	10	ſe Q ⸸ *d.*
	12	deporto Romam Q ⸸ *de Tortorio*
	14	libella Q *liberis tu* ⸸ *liberto*
	—	ex teruntio Q *ex terunciis* ⸸ *extarnacus*
	—	Alexion Q *Alexiom*
	15	muneratus ⸸ *numeratus*
	16	Thyamim Q *Tranium* ⸸ *Thyanum*
	17	eſſe Q *d.*
	19	inquit ⸸ *quidem inquit*
	20	pudentius ⸸ *prudentius*
	23	non intelligant Q *intelligant*
	26	Commodo Q ⸸ *Quomodo*
175	7	conjungens ⸸ *conjunges*
	11	qui Q ⸸ *qui dum*
	14	Itaque Q ⸸ *Id itaque*
	16	dierum xx Q DXX
	18	neceſſe eſt : jam Q *neceſſe. Seſtiam*
	25	liberos ⸸ *libros*
176	2	Ante diem Q *Ad*
	6	te ⸸ *de*
	10	nunquam ⸸ *unquam*
176	12	quod ⸸ *quo*
	14	ſæpe Q ⸸ *d.*
	16	utriuſvis Q ⸸ *utrumvis*
	20	haud ⸸ *aut*
	27	quod Q *quo*
177	12	ipſo ⸸ *d.*
	19	*πȣ̃ σκάφος* ⸸ *τȣ σκαφοις*
	26	omnes ⸸ *omni*
	31	ſolum ⸸ *ſolam*
	33	nunc Q ⸸ *nunc etiam*
	34	Veientonem Q *Velentonem*
178	3	accedere ⸸ *d.*
	5	ſcripſiſti ⸸ *ſcripſi*
	8	ei vici Luccei Q ⸸ *Enuci Lucceis*
	10	ego ⸸ *d.*
	—	hoc tempore Q ⸸ *d.*
	19	in eo ⸸ *d.*
	—	ſerperaſtris Q ⸸ *ſerpiraſtris*
	20	doleas ⸸ *debeas*
	21	admiratione Q *admiratione in te*
	22	neminem ⸸ *nemo*
	25	meiſque ⸸ *in his quæ*
	29	auctionem ⸸ *actionem*
	31	Piræea Q *Pirea*
	32	Piræea Q *Pirea*
	—	Piræeum Q *Pireum*
	33	in Q ⸸ *d.*
	34	ut oppido ⸸ *in oppido*
179	1	et Q ⸸ *d.*
	—	non rebatur Q *noenurebatur* ⸸ *noen rebatur*
	2	re Q *eo*
	5	Piræeum Q ⸸ *Pireum*
	7	in Piræeum——captam Q *d.*
	9	*δήμους* ⸸ *d.*
	10	Piræeus Q *Pireus*
	12	Balbus ⸸ *Babuſi*
	13	digitum ⸸ *dignum*
	16	reperis ⸸ *repereris*
	18	Tarteſſium Q ⸸ *Tarteſium*
	19	Quid Q ⸸ *Qui*
	22	aperuerimus Q *aperimus*
	23	rem Q ⸸ *reum*
	24	ferret Q *efferet* ⸸ *feret*
	25	Curio ⸸ *Curionem*
	30	æquo ⸸ *ægro*
	31	cum doctum Q *perdoctum*
180	10	ab Q *a*
	13	a. d. Q *ad*
	14	a. d. Q *ad*
	19	dederit Q *dederat*
	21	a. d. Q *ad*
	30	mirabiles utilitates Q *mirabilis utilitatis*

VARIÆ LECTIONES.

p. l.
181 3 Luſcieno Q *Luſgemo* ψ *Lugenio*
6 ſumam Q *ſummam*
14 mihi deeſt ψ *nihil*
17 hic Q *ſic*
— utilius ψ *melius*
23 te ψ *re*
30 poſtulatio Q ψ *impudens poſtulatio*
31 reſiſtamus ψ *reſiſtam*
182 2 ferebamus ψ *proferebamus*
8 at quodam modo Q ψ *et quodammodo*
13 te mihi Q ψ *me tibi*
14 puto tu Q *putato*
16 tua eſt humanitas ψ *tu ſi humanitus*
19 ſui ψ *ſui bene*
22 XIII ψ XIIII
— Pontinium Q *Pomtinum* ψ *Pomptinum*
25 ne moleſtus ſim Q ψ *moleſtus*
26 igitur Q *Jam igitur*
27 λῆψις Q *d.* (*cum ſpatio*)
183 4 Reſpublica ψ *Rei. p.*
— defert ψ *refert*
6 ea ψ *e*
14 eſſet ψ *eſt*
16 nunc ψ *tunc*
19 qui id ψ *quod*
20 dies Q ψ *diem*
23 placet? Q ψ *d.*
25 Mitylenæo ψ *Mitileno*
29 plebes ψ *plebs*
— tot ψ *d.*
34 diſpulſæ ψ *depulſæ*
184 6 fuerit ψ *d.*
9 Aſſentior ψ *Aſſentiar*
30 Lavernium Q ψ *Lavernium conſ.*
185 9 ξυνὸς ἐνυάλιος Q *ὕπνος νήδυμος* ψ *υπνος μηδυμος*
11 audiens ψ *audieris*
15 cenſes ψ *cenſet*
19 ira Q *in* ψ *ita*
20 autem ψ *autem illud*
21 et Q *et in*
24 Cicero Attico Sal. Q ψ *d.*
26 ades ψ *adeſt*
29 Baſili ψ *Baſilii*
30 ſimul tu Q ψ *ſimulto*
31 haberi ψ *habere*
186 2 obtinente ψ *obtinere*
3 id Q *id ei*
4 non ψ *non ei*
13 impediens ψ *impudens*
16 ea ψ *d.*
17 quod Q ψ *quid*
19 tradat ψ *trahat*

p. l.
186 25 magnum Q ψ *o magnum*
— putet Q ψ *putat*
26 remedium ψ *retinendum*
31 a ψ *d.*
187 3 legis —— legis Q ψ *legitimum*
— ſuccedatur Q *ſuccedant*
5 mei Q ψ *meam*
— tu Q ψ *d.*
11 torqueor ψ *vehementer torqueor*
15 nec quid Q *nequid*
17 amentiſſimi ψ *amantiſſimi*
19 et ψ *ſed*
20 res ψ *d.*
21 certe ψ *incerti*
28 τȢ καλȢ ψ *d.*
188 7 Lucretino Q *Lucratino* ψ *lucrativo*
8 millies ψ *milites*
— iſtiuſmodi Q ψ *illiuſmodi*
13 σοι Q ψ *d.*
— Redeamus Q ψ *debeamus*
17 parietibus ψ *parentibus*
— idem Q ψ *d.*
21 tamen ψ *tantum*
22 Οὕτω—— ἀνδρῶν Q ψ *d.* (*cum ſpatio*)
25 neſcio ψ *neſcis*
28 eſt Q ψ *d.*
30 Campana ψ *Campania*
31 delectus ψ *dilectus*
32 referatur ψ *conferatur*
33 ὁρμὴ Q *hora viæ* ψ *ora viæ*
189 5 Kal. Q ψ *Kal. Jun.*
8 putes Q ψ *putas*
12 enim Q *d.*
14 neſcitur ψ *neſciatur*
19 tardabit ψ *tardabat*
22 Demittamne Q ψ *dimittamne*
24 Tamne Q ψ *Tam*
31 eum ψ *cum*
190 13 invidia ψ *injuria*
15 tuto ψ *tuo*
23 vides ψ *vide*
25 exercitu; tenet multos Q ψ *exercitum tenet multa*
26 concupivit ψ *cupiunt*
191 1 ne Picena ψ *Epicena*
2 teſtis ψ *ſtet*
5 timidius ψ *tardius*
11 ſit ψ *eſt*
12 certe ψ *certum*
14 amandandi ψ *emendandi*
16 ad urbem ψ *d.*
22 ſcripſit Q ψ *ſcripſiſti*
25 meipſo ψ *ipſo*

VARIÆ LECTIONES.

p.	l.	
191	25	te ψ *iſta*
	31	numero Q *miro*
	32	tuum Q *tuum ænigma*
	—	ſuccones Q *ſaccones* ψ *d.*
	—	dicis: in eo ψ *d.*
	33	æſtuavi Q *æſtu aut* ψ *d.*
	34	Minturnis a. d. Q *Menturnis ad*
192	2	ille ψ *d.*
	6	a. d. Q *ad*
	9	a. d. Q *ad*
	13	Iguvii Thermus Q *Ingui termus* ψ *Ungi Thermis*
	—	Attius Q *Actius* ψ *Accius*
	19	Ante diem Q *Ad*
	21	a. d. Q *ad*
	22	Theani ψ *Teani*
	26	etiam ψ *eſſe*
	29	qui Q ψ *d.*
193	1	patribus ψ *partibus*
	—	Secutorum Q ψ *ſcutorum*
	—	100 Q *d. (cum ſpatio)*
	5	cæteræ ψ *cæteri*
	—	ulla Q *illa*
	7	prædia ψ *præſidia*
	12	Equidem ad pacem Q ψ *pacem quidem*
	14	bellum ψ *bellum in civilibus*
	19	licet Q ψ *liceret*
	20	a. d. Q *ad*
	—	Kal. ψ *d.*
	24	haud Q ψ *d.*
	28	metuo ne obſit Q ψ *metu ne abſit*
	30	Furfanoque Q *Fufanoque*
194	2	varietas ψ *veritas*
	11	Attianas Q *Actianas* ψ *Accianas*
	18	ac Pompeii Q ψ *ad Pompeium*
	—	a. d. Q *ad*
	19	Capua ψ *Capuæ*
	29	a. d. Q *ad*
195	1	profectæ ψ *perfectæ*
	—	quo ψ *quod*
	3	Cicero Attico Sal. Q *d.*
	18	poſtulet ψ *poſtulat*
	21	Tamen Q *a me non*
	22	jam ψ *d.*
	25	Cæſari Q *Cæſar*
	27	IX ψ VIII
	31	Itaque ψ *Ita*
196	9	ὑπεκθέμενος ψ επεκθέμενος
	10	mali ψ *malum*
	13	plura ψ *d.*
	14	autem ψ *d.*
	25	turpi Q ψ *turpe*
196	26	miſero ψ *miſere*
	30	ſi Q ψ *d.*
	31	jacebit ψ *tacebit*
197	6	O Q ψ *d.*
	15	eſſet ψ *eſſem*
	16	nimis ψ *minus*
	17	moleſti——frater Q ψ *moleſtiſſimus invitoque fratre*
	25	te ψ *et*
	26	ψευδησιόδειον ψ ψευδησίοδον
	28	illius ψ *nullius*
198	2	Quin ψ *Qui*
	3	epiſtolam Q ψ *eam epiſtolam*
	6	II Q IIII ψ III
	14	deſperavi ψ *deſideravi*
	16	audiendi ψ *audiendi aliquid*
	19	dicebatur ψ *ducebatur*
	20	Attianarum Q *itinerum* ψ *Itinarum*
	21	conferat ψ *conſerat*
199	14	adſit ψ *ad ſe*
	—	cum ψ *quem*
	18	illa ψ *illam*
	24	Conſul ei reſcripſit ψ *Conſules. Scripſit*
	28	σκέμμα ψ *d. (cum ſpatio)*
200	13	cedendum ψ *credendum*
	17	etſi ψ *ut ſi*
	19	modo. Quid? Q ψ *modo quidem*
	21	ſis ψ *ſit*
	23	veſperi ψ *veſperis*
201	10	remittebam ψ *mittebam*
	14	ipſo ψ *ipſe*
	19	ejuſmodi ψ *ejus*
	21	Cæſaris ψ *L. Cæſaris*
	25	Philotimi ψ *Philotumei*
	30	ſequi ψ *inſequi*
	—	III millia. Idem Q *vim. Ideſt* ψ *vim. Idem*
202	5	Capua ψ *Capuam*
	8	habere ψ *firmum habere*
	9	O Q ψ *d.*
	11	ſciſſe ψ *neſciſſe*
	14	Cicero Attico Sal. Q *d.*
	19	Cæſaris ψ *Cæſar*
	24	videri Q ψ *videre*
	25	negavi ψ *navi*
	26	cui Q ψ *quin*
	27	deferret Q ψ *de ea referret*
	—	At Q ψ *a*
	28	pro ſuis rebus Q ψ *ut prorſus*
203	2	meæ ψ *me*
	5	ſcribenti ψ *ſcienti*
	8	num ψ *d.*
	9	faciam ut ſcias ψ *ſciam ut ſciebam*

EPISTOLARUM
AD ATTICUM
LIBER VIII.

Edit. Olivet. — MSS. Q ψ

p.	l.	
204	5	tamen Q *d.*
—		tam ψ *d.*
	6	ſcripſerat ψ *erat*
	13	tutiſſimo Q *tutiſſime*
	18	ſic Q *ſis*
205	4	a bonis Q ψ *ab omnibus*
	8	M. Q ψ *Auli*
	9	nec ψ *d.*
	12	habeat ψ *habebat*
	13	vero ψ *d.*
	22	quod ψ *quæ*
	—	crediſti Q ψ *credis*
	25	breves Q *brevis*
	27	cum ψ *hujus*
	30	non dare ψ *mandare*
206	1	ea Q ψ *enim*
	2	poſſim ψ *poſſum*
	6	tu ψ *te*
	10	cujus ψ *quovis*
	11	mori ψ *non mori*
	16	non ψ *d.*
	17	e ψ *ex*
	20	nunc Q ψ *non*
	21	ſed ψ *ſed in*
	23	illud: Des, id feras Q ψ *illud deſideras*
	25	Domi Q ψ *Hic nova incipit Epiſtola*
	—	tum Q ψ *tu*
	32	uno in eo Q ψ *non meo*
	34	ſi ille cedat ψ *d.*
207	5	Præterea ψ *d.*
	8	inflammaram Q *in flammarum*
	—	Formiis Q *Formis*
	9	profecturus Q ψ *profectus*
	—	videro ψ *quidero. Vale*
	11	cum ψ *ſum*
	12	eſſet ψ *eſt. Sed*
	14	cedat ψ *excedat*
	20	cum fortuna Q ψ *d.*
	21	maneo ψ *moneo*

p.	l.	
207	26	exploratum Q ψ *exploratum ſit*
	30	ſui juris, ſubeundumque Q ψ *ſubeundum*
	31	forte ψ *fore*
	—	quando Q ψ *ſi quando*
208	1	quæ ſint ψ *quid ſit*
	3	niſi Q *ni*
	4	Rempublicam ψ *Re. p.*
	5	per vim, et ψ *ſervi mei*
	7	adoptando Q ψ *optando*
	9	idem ψ *fidem*
	13	Kalendis Martiis Q ψ *Kal. Mart. die*
	28	infirmus ψ *infimus*
	30	habui Q ψ *habuit*
	—	negotii ψ *negotio*
209	1	cum filio, aut Q *et cum filio an*
	2	aut ψ *an*
	6	efferre Q ψ *hæc ferre*
	9	ſcimus ψ *ſciemus*
	13	hoc Q ψ *d.*
	14	Aliter ψ *Alter*
	15	certa ψ *certe*
	16	atque ſententia; eſt Q *at ſententia eſt*
	—	Thraſybuli ψ *Philippi*
	18	iidem ψ *eidem*
	20	an accipere ψ *d.*
	22	ne ψ *d.*
	24	eam partem ψ *ea parte*
	26	ut Q *d.*
	29	Domitium Corfinii cum Q *d.*
	33	a Conſule duci, Q ψ *ac conſulibus ducis*
210	1	Eſt ψ *Et*
	3	Trebonio ψ *Petronio*
	4	tranſiſſe ψ *traxiſſe*
	—	ſumma Q *ſuum*
	8	et Q *d.*
	16	præbuit ψ *probavit*
	22	efferre ψ *efferrem*

VARIÆ LECTIONES.

p.	l.	
210	24	Ad——miſeram ψ *d.*
	25	ſignificantes ψ *ſignificationem*
	27	non unum Q ψ *hominem*
211	2	ſine ulla ψ *nulla*
	4	navem Q ψ *autem*
	—	paravi: tuas Q ψ *paravi duas*
	5	Attium ψ *Atticum*
	7	Cnæum——deſertum Q ψ *Cnæus noſter Brundiſium deſertum*
	10	de Dionyſio Q ψ *d.*
	15	te ψ *te non*
	16	*ῥίψαι——θυμήναντα* Q ψ *iſſe πολλὰ μάτην ῥαθυμεῖν δῆτα*
	17	eum dixiſſe Q ψ *cum dixiſſet*
	—	capiti Q ψ *capite*
	—	O meam Q *in eam*
	20	Pollucem ψ *Pollicem*
	24	Tu Q ψ *Ut*
	—	M' Q *de Marco* ψ *M. Curioni*
	26	ei, ut petii, ſi quid Q ψ *peti ſi qui*
	27	eroget Q ψ *roges*
212	5	cujus ψ *quovis*
	—	Conſulem Q ψ *conſules*
	7	a. d. XIII Q ψ *ad* VIII
	8	ſcribam, tua Q ψ *ſciebam, ſua*
	9	interſit Q *intereſt* ψ *ſit*
	18	mutaſſe Q ψ *mutaſſet*
	19	a Q ψ *in*
	22	ab ψ *ad*
	25	verecundiam ψ *verecundia*
213	3	At ψ *Ac*
	5	quos Q ψ *d.*
	—	ſcis eſſe? cum Q ψ *ſciſſe ſecum*
	6	XXX Q *triginta Domicius*
	—	deferet. Incredibiliter Q ψ *de ſe incredibiliter*
	7	pertimuit Q *timuit*
	14	patriam reliquit ψ *patriam deſeruit*
	15	nec ψ *ne*
	25	pararat ψ *parat*
214	4	Πρὸς τοῦθ' ὅ Q ψ *d.*
	5	Καὶ πάντ' ἐπ' Q ψ *δητ' ἐν*
	10	minus Q ψ *d.*
	13	deſcribendam ψ *ſcribendam*
	17	ad ψ *id*
	18	cum Q ψ *quo*
	19	aſſentari ψ *aſſentiri*
	23	perſpectum ψ *expertum*
	26	Næ Q ψ *nec*
	29	amplioribuſne Q *amplioribuſve*
	30	tempeſtas Q ψ *tempus*
	31	quid Q ψ *quod ad*
215	3	gratulantes Q *guadentis*
	7	Kal. Q ψ *d. (cum ſpatio)*
215	11	Tullo ψ *Tullio*
	12	me illorum ψ *meliores*
	17	fœdiſſima ψ *fideliſſima*
	26	occulta via currens Q ψ *occultavit occurrens*
	28	cui ψ *qui*
	30	et Q *ut*
	—	crudelitatem ψ *credulitatem*
216	2	legiones Q ψ *legiones* XI.
	3	Plane ψ *plenum*
	7	quid Q *quod*
	8	quod in nominibus Q ψ *quot in nummis*
	11	poſſet ψ *poteſt*
	13	Volui te ψ *Solvite*
	17	conſiſtit Q ψ *conſtitit*
	19	dies, vereor Q ψ *dies. ſed vereor*
	20	ſit Q ψ *ſim in*
	23	velimus ψ *volumus*
217	2	minime ψ *maxime*
	11	repugnare ψ *regnare*
	13	igitur ψ *d.*
	14	ut illa ψ *u'ilia*
	15	mari magno. Non multo Q ψ *maria magno tumultu*
	18	quidem ψ *qui*
	—	nos utrumque ψ *noſtrumque*
	21	et quati Q ψ *aut*
	22	vi Q *in*
	24	univerſus Q ψ *univerſam*
	—	confligendo ψ *obligando*
	26	conſolationis ψ *conſiliationis*
	28	quid ψ *quod*
	29	minor ψ *junior*
218	7	Memini Q *Hic nova incipit Epiſtola*
	—	tibi ψ *te*
	8	*περὶ Ὁμονοίας* ψ *d.*
	—	velim Q *vellem*
	10	Magnus Q ψ *Pompeius*
	11	a. d. Q *ad*
	—	Kalend. Q ψ *Idus*
	12	et Q *et trium*
	14	a. d. Q ψ *ad*
	15	nam——fore Q *d.*
	18	Ante diem Q *Ad*
	19	ex quibus ψ *et*
	24	præcepiſſes ψ *percepiſſes*
	26	et Q *d.*
	28	Eppium Q ψ *Oppium*
219	7	T. Ampium ψ *amplum*
	15	ſin ψ *d.*
	23	Si vales, bene eſt Q *d.*
220	7	D. Lælio Q ψ *Dialio*
	12	mihi dixit ψ *d.*

VARIÆ LECTIONES.

p.	l.	
220	17	ab Q *d.*
	20	a. d. Q *ad*
	23	præſidii ⸸ *præſidio*
221	7	Interim ⸸ *Inde primo*
	8	a. d. Q *ad*
	10	a. d. Q *ad*
	12	videbatur ⸸ *videbamus*
	13	fuiſſent ⸸ *veniſſent*
	14	armatorum ⸸ *armorum*
	17	a ⸸ *d.*
	25	tuum ⸸ *d.*
222	3	præ ⸸ *pro*
	6	a teque ⸸ *atque*
	—	large ⸸ *tarde*
	7	duxi ⸸ *dixi*
	11	tum ⸸ *tunc*
	13	ſubjicerer ⸸ *ſubjicere*
	20	unquam ⸸ *nunquam*
	25	vicit ⸸ *miſit*
	28	lippitudo ⸸ *d.*
223	3	hæc ⸸ *hæc a te*
	5	perexiguo Q ⸸ *perexiguo tempore*
	9	imparatam Q ⸸ *imperatam*
	11	Fabatum Q ⸸ *Fabium*
	15	tranſirem ⸸ *tranſierim*
	20	ſunt ⸸ *ſint*
	25	recordor ⸸ *recordator*
	—	tamen Q *d.*
	27	Culeonem Q ⸸ *Culleonem*
	31	præſcribo ⸸ *perſcribo*
224	16	Albæ ⸸ *Alpe*
	21	præſidium Q ⸸ *d.*
	23	Lælio Q *Elio* ⸸ *Duellis*
	30	ſeu per Q ⸸ *ſemper*
	31	ego Q ⸸ *d.*
225	2	ac ita ⸸ *etiam*
	—	cenſeri Q *C.*
	5	eodem ⸸ *eodem Brunduſium*
	6	eratis ⸸ *eritis*
	10	quod ⸸ *quot*
	11	deducerent. Q *deducerent. Vale* ⸸ *ducerent*
	15	contractis ⸸ *conjunctis*
	16	prodeſſe ⸸ *prodeſſe poſſe*
	17	a. d. Q *ad*
	21	progreſſum Q ⸸ *progreſſu*
	25	et etiam Q ⸸ *d.*
226	2	a. d. Q *ad*
	5	Samnium ⸸ *Samium*
	14	Umbria ⸸ *Umbris*
	16	Albam ⸸ *Balbum*
	19	ut Q ⸸ *et*
	20	omni copia huc Q ⸸ *omnibus copiis hoc*
	21	Metuſcilio Q ⸸ *Metuſtileo*
226	23	conſpectum ⸸ *conſpectu*
227	1	contingit ⸸ *contigit*
	8	His Q *Hic incipit nova Epiſtola, quæ Ciceronis nomen præfert*
	—	ſica a te ⸸ *ſic ad poetæ*
	12	a. d. XIII Q *ad* XIIII
	15	te ⸸ *per te*
	19	voluntate ⸸ *voluptate*
	20	a ⸸ *d.*
	25	quidem Q ⸸ *d.*
228	5	⸸ *d.*
	—	eſſet ⸸ *eſſe*
	12	niſi agros ⸸ *d.*
229	1	debuerit multum. Q ⸸ *defuerit multum*
	8	ambulat ⸸ *ambulabat*
	—	et iis diariis Q *ecuſidiaris* ⸸ *et iis dictis*
	13	quod ⸸ *quoque*
	20	Rempublicam ⸸ *Reip.*
	23	elicere ⸸ *eligere*
	27	Tiburtino Q ⸸ *Tiburti aut*
	—	modo Q ⸸ *quo*
	28	Lepido Q ⸸ *Lepidus*
	29	Ait Q ⸸ *ſed*
	30	apiſcendi Q ⸸ *adipiſcendi*
	32	grandem ⸸ *grandem eſſe*
230	2	Ante diem Q *Ad*
	4	Pinario ⸸ *primario*
	6	in ⸸ *Id*
	8	commutationemque Q ⸸ *commutationem qui*
	14	Jovi ipſi iniquum Q *iouupſinicum*
	23	qua ⸸ *quas*
	30	ſetenas ⸸ *ſetonas*
231	2	deſidero Q ⸸ *deſero*
	6	me derideri ⸸ *mederi*
	13	ullam ⸸ *illam*
	16	apud eum Q *d.*
	28	ſcito: quo modo Q ⸸ *ſciet quomodo*
	29	confieret Q *tranſierit*
	—	mei tuique ⸸ *me illudque*
	31	ſcio, re Q ⸸ *ſcire*
	32	veriſſime Q *velis ſumme*
232	2	et tutum Q *mætum* ⸸ *metum*
	10	conſcindi ⸸ *conſciendi*
	12	venditant Q *vendicant*
	—	Deum Q ⸸ *ad eum*
	15	Hunc ⸸ *d.*
	16	Quas ⸸ *Cum*
	18	illius ⸸ *cujus*
	19	DCCCL Q ⸸ *de* cccl
	25	demum ⸸ *domum*
	26	IV Q *illi*
	28	Quod Q ⸸ *d. (cum ſpatio)*

EPISTOLARUM

AD ATTICUM

LIBER IX.

Edit. Olivet.

p.	l.	
233	12	quandove ψ *quandoque*
	—	ſunt Q *ſint*
	15	Hinc ψ *Hui*
	18	qua Q ψ *quam*
	21	in——conviviis Q ψ *mihi eſſe vere in convitiis*
234	4	incendamus ψ *intendamus*
	8	et ψ *in*
	9	Proquæſtor: ego Q ψ *prope ego*
	10	accedet Q ψ *acceſſerit*
	11	iraſceretur Q *iraſcetur*
	22	*ὑπὸ τὴν διάληψιν* Q ψ *d. (cum ſpatio)*
	—	dediſti Q *inde dediſti*
	27	Sed aut ψ *Sed autem*
	29	abs te ψ *ex te*
	31	tibi ψ *tibi ipſi*
235	2	nec fas Q ψ *nefas*
	3	averruncent ψ *annuerunt*
	9	etiam ψ *eſſe*
	—	xx-viratu Q xxv. *iratum*
	11	ne ψ *me*
	13	ſcilicet ψ *ſcilicet aſperius*
	17	queretur ψ *queritur*
	18	inter ψ *iter*
	—	eſſet ψ *eſſe*
	19	ea ψ *mea*
	23	ne ψ *ut*
	24	*ἄφρονtις* ψ *αφρων τις*
	31	Poſtumus ψ *Poſtumius*
236	1	ſimus ψ *ſumus*
	8	Cicero Attico Sal. Q ψ *d.*
	20	VII ψ VIII
	22	Poſtumum ψ *Poſtumium*
	24	eum ψ *cum*
	27	jam ψ *d.*
237	1	Cicero Attico Sal. Q ψ *d.*
	3	egeo ψ *ego*

MSS. Q ψ

p.	l.	
237	5	excluduntur Q ψ *excludentur*
	6	ſunt ψ *ſint*
	9	ab ψ *a*
	10	Eæ ψ *Et*
	—	*τυραννϐμένη* ψ *d.*
	11	*πραγματευτέον* Q ψ *πρκμτέον*
	12	*κινδυνέυσειν* Q *κινδυνεύειν*
	13	*αἵρηται* Q ψ *d.*
	14	*καίρῷ καὶ* Q ψ *d.*
	—	*λόγῳ* ψ *d.*
	—	*ἢ* Q *ἢν ἐν* ψ *ἤ ἐν*
	15	*ἰτέον* ψ *θετεον*
	—	*κινδύνϐ τῆς ἐλευθερίας* Q ψ *κίνδυνον τὴν ἐλευθερίαν*
	16	*πολιορκητέον* Q *πολιορμητέον*
	26	ambulaverit Q *ambulavit*
	27	tuum ψ *tum*
238	3	cum Q *tum*
	8	jam, jam Q ψ *jam*
	13	Curtium Q ψ *cur tum*
	26	non Q ψ *d.*
239	1	quis Q ψ *quid*
	2	cum ei Q ψ *cui*
	3	*Ἀυτίκα——ἕτοιμος* Q ψ *d. (cum ſpatio poſt "reſpondit")*
	4	ipſe Q *ipſi*
	5	*Ἀυτίκα——ἐπαμῦναι* Q *Hæc Verba "matri" præcedunt*
	7	agenti ψ *agendi*
	8	officia mercanda Q ψ *officiam ei candidæ*
	15	Cicero Attico Sal. Q *d.*
	17	tranſmiſiſſe Q ψ *tranſmiſiſſe me*
	20	via Q ψ *in via*
	22	abdam ψ *addam*
	27	et quidem Q ψ *eſt quidam*
	30	Curtium Q ψ *Certum*
240	3	Capua Q ψ *Capuæ*

VARIÆ LECTIONES.

p. l.
240 8 a. d. Q ↓ *ad*
— IV ↓ III
11 Capuam ↓ *Capua*
12 cum conſilio explicare nihil Q ↓ *quo uti conſilio*
15 ἦτορ Q *ἦτωρ*
16 ἀλλ' ἀλλαλύκτημαι Q *d. (cum ſpatio)*
18 Me Q *Me ne*
19 uſo ↓ *uſus*
26 monent ↓ *movent*
241 8 uti Q ↓ *ut*
9 et Q *ea*
15 nunc ↓ *hunc*
18 meo Q *me*
21 et feci ↓ *officium*
242 2 darem ↓ *parem*
3 eo die is Q ↓ *eos dies*
5 quaſi animulæ reſtillarunt Q ↓ *qua ſtant muta eſt illi aiunt*
11 facerem ↓ *faciam*
25 ſcriptas ↓ *ſcriptas literas*
28 depaciſci Q ↓ *depaſci*
243 7 non ↓ *d.*
8 eadem ↓ *hæc eadem*
13 ὁ πλοῦς ὡραῖος Q ↓ *ὅπως ὁραῖος*
19 Noli Q ↓ *nolui*
27 iis nos non profectos Q ↓ *bis profectis*
32 quid ↓ *quidem*
34 meum ↓ *d.*
244 11 Nos ↓ *d.*
— niſi Q *d.*
14 deſineremus ↓ *d.*
20 etiamnum ↓ *etiam nunc*
21 poſſimus Q ↓ *d.*
28 dignitati ↓ *utilitati*
29 rationi ↓ *actioni*
30 ſuos ↓ *nos*
245 2 ſi vales, bene eſt Q ↓ *Sub*
13 ipſe ↓ *d.*
14 voluntate Q *bonitate*
16 rogatus ↓ *togatus*
17 illi Q ↓ *illis*
19 jam Q ↓ *tam*
21 qua ↓ *quam*
24 quam ſuæ utilitates ↓ *d.*
246 2 ſignificare ↓ *ſignificari*
6 reconciliarem ↓ *conciliarem*
11 mî ↓ *mihi*
13 Magium Q *Magnum*
14 meo Q ↓ *et meo*
20 Cicero Attico Sal. Q *d. (Hæc Epiſtola ſeptimæ adjungitur)*
24 Aulus Q ↓ *Manlius*

p. l.
247 1 a. d. Q *ad*
3 Μέντορ——αὐτόν Q ↓ *d. (cum ſpatio)*
9 IV Q *illi* ↓ *illæ*
11 etiam Q *et jam*
— palpaboque Q *plaboque*
12 poſſim Q ↓ *poſſem*
15 a te ↓ *ante*
18 colligamuſque Q *colligamus qui*
— Σοφιστῶν Q ↓ *feſtivo*
— ſimul ut rus Q ↓ *ſimili urus*
248 2 ducetur ↓ *duceretur*
8 Arado Q *Arodo*
— Chio Q *Choo*
11 At quam veniet Q ↓ *ad quam venit*
12 eam maxime ſalvam ↓ *eum maxime ſalvum*
30 ille quidem Q ↓ *idem*
33 gratia ↓ *eſt gratia*
249 1 Illud Q *illum*
8 rogari ↓ *creari*
9 Conſulum ↓ *Conſulibus*
12 impendeat ↓ *impediat*
14 recte ↓ *rectum*
20 Phameam Q *Cameam* ↓ *Fameam*
22 enim te Q ↓ *eum de*
24 Deli, tuum ↓ *delitum*
29 Antii Q *Anti*
250 2 Data Liberalibus ↓ *d.*
15 ſcribere Q ↓ *ſcire*
16 alienant Q ↓ *alienantur*
— inſulſæ, indecoræ Q ↓ *inſulis unde decore fit*
19 Nunc ↓ *Nihil*
22 Do, do ↓ *Do*
27 nominatim viris Q *omina viris etiam*
30 Mamilium Q ↓ *Manilium*
31 petiit Q ↓ *petit*
251 5 crudeliora ↓ *crudelior*
7 Colchorum Q *Choicorum*
8 adducere ↓ *adduceret*
9 Hunc ↓ *nunc*
10 cogitabam ↓ *cogitaram*
15 mea Q ↓ *mens mea*
18 Hæc, hæc Q ↓ *Hæc*
20 ſi vel Q ↓ *ſine*
29 quartum ↓ *d.*
31 das alteras Q ↓ *duas alteras litteras*
34 enim ↓ *ejus*
252 3 Kalend. Q ↓ *d.*
6 quod Q *quod eſt*
7 VII ↓ VI
10 facies ↓ *facis*
11 cui ↓ *quod*
12 ac Q *καὶ*

VARIÆ LECTIONES.

p.	l.	
252	12	tali Q *talis (ſed s puncto ſubnotatur)*
	13	Deinceps Q ψ *Deinde*
	15	fidam Q *fædam*
	—	deſerendam Q *defendam*
	18	diſpertitos ψ *diſpertim eos*
	20	ſyllaturit Q ψ *ſi illaturi*
	—	proſcripturit diu Q ψ *proſcripturi jamdiu*
	21	γενικώτερον Q ψ ἀῤῥενικώτερον
	29	remanent manendum ψ *remaneret, dum*
	31	νεκύιαν Q ἢ ἐκεῖνα
	34	Quid Q ψ *d.*
253	1	ϛερκτέον Q ϛεκτέον
	7	certe ψ *recte*
	—	una ψ *d.*
	8	ὑπὸ τὴν λῆψιν Q ψ *d. (cum ſpatio)*
	17	cætera ψ *certa*
	22	eſt Q ψ *eſſe*
	23	egeo Q ψ *ego*
	27	Cicero Attico Sal. Q *d.*
254	1	ſe Q *d.*
	3	Cæcio ψ *Cetio*
	4	XIII Q ψ XIIII
	—	etiam ψ *autem*
	7	hæc Q ψ *hoc*
	12	non dubitare ψ *d.*
	16	autem ψ *d.*
	20	qua Q ψ *qui*
	—	potes Q ψ *potius*
	22	hoſtes ψ *hoſtis*
	24	partem ψ *pacem*
	25	peſtes ψ *petis*
	26	noſtri Q ψ *noſtris*
	27	Fauſtum Q ψ *Emaſtium*
	30	et Μεσοποταμίαν Q ψ *d.*
	34	noſtrarum ψ *noſtrum earum*
255	18	ut ψ *in*
	19	fautor Q ψ *auctor*
	21	duo delegi Q *duos legi*
	23	precibus Q ψ *et precibus*
	25	vir ψ *d.*
	29	e paucis Q ψ *et pacis*
256	3	putavi ψ *d.*
	9	poſſum ψ *poſſem*
	11	ſumus Q *ſimus*
	12	Minturnis Q *Menturnis*
	24	nos ψ *non*
	26	perſcribunt ψ *præſcribunt*
	29	ecquidnam Q *et quidnam*
	31	quibuſdam Q ψ *quidem*
257	6	ἔτυμος ψ ετουμος
	14	Cicero Attico Sal. Q *d.*
	17	quidquam Q ψ *non modo*
257	18	ne Q *nec*
	26	Ego illa Q ψ *et ita illam*
	30	etiam Q ψ *et tam*
	31	ecquam Q *quam*
	—	neſcio Q ψ *ſcio*
258	1	illecti Q ψ *dilecti*
	2	tantum ψ *tum*
	11	ἐλάπιζεν Q ψ σαλπίζειν *(σαλπιζειν ſup. lin.)*
	12	ccIↄↄ. Q ψ *d.*
	—	ſex Q ψ *ſe*
	13	λάπισμα Q ψ *d. (cum ſpatio)*
	14	ut Q *d.*
	22	γοητείαν ψ *d. (cum ſpatio)*
	24	Illa ἀλίμενα Q *d.*
	26	occultationem Q *occulte fictionem*
	—	ὑπερεσίαν Q *d. (cum ſpatio)* ψ υπηρεσιαν
	—	fidelem : quæ Q *fidelemque*
	28	ſcierimus Q ψ *ſcimus*
	29	ſcripſit ψ *dixit*
	32	Lanuvino ψ *Lanuino*
	—	Phameæ Q *Phamea* ψ *Famea*
	—	ſomniabam Q ψ *ſomniaveram*
259	1	ex illo ψ *exilio*
	2	ut ψ *is ut*
	4	perſpecta re Q ψ *proſpectaret*
	5	Tene Q *nec*
	6	Magium ψ *Magnum*
	9	Balbi ψ *albi*
	10	prætulit ψ *protulit*
	13	merum ψ *mecum*
	20	tibi ψ *ad te*
	22	A. d. Q *Ad*
260	2	videri ψ *d.*
	4	IX ψ VIII
	11	exitu Q ψ *exitum*
	14	αὐθεντικῶς narrabant ψ *narrabat*
	16	Curionem Q ψ *Curione*
	20	Bæbius Q *Barbius*
	21	infans ψ *infamis*
	22	Illinc equidem Q ψ *illi me quidem*
	24	Anteros Q ψ *ante pios*
	—	qui a Q *quin*
	27	Capua ψ *Capuæ*
	28	a. d. Q *ad*
	—	Capuæ Q ψ *Capua*
261	3	ſunt literæ Q ψ *Capuæ ſunt*
	—	eum Q ψ *et hoc mihi*
	6	illius Q ψ *d.*
	9	Hiſpanias ψ *Hiſpaniam*
	11	primas ejus actiones ψ *prima ejus actionis*
	14	Sed, ſi Q ψ *et ſi*

VARIÆ LECTIONES.

p.	l.	
261	15	diceretur Q *diceretur et magiſter equitum*
	18	*τέτλα, κύντερον* Q *d. (cum ſpatio)*
	21	mentem ψ *mente*
	31	T. Rebillum Q *Trabilius*
262	3	*ὑποθήσεται* ψ *d.*
	4	quæ rogas ψ *d.*
	5	quæ Ægypta Q ψ *et deſcripta*
	—	e Q ψ *eſt*
	—	ante Q ψ *d.*
	9	ſim Q ψ *ſit*
	13	quodam ψ *quonam*
	17	puto ψ *toto*
	—	inimiciorem ψ *immitiorem*
	19	a. d. Q *ad*
	24	a. d. Q *ad*
	27	paucos Q ψ *pauculos*
	29	pueros Q ψ *pueros tuos*
263	1	a. d. Q ψ *ad*
	—	April.——VII Q ψ *d.*
	2	a. d. Q ψ *ad*
	6	A. d. Q *Ad*
	8	a. d. Q *d.*
	16	gaudio Q ψ *et gaudeo*
	17	dicuntur ψ *dicunt*
	21	habebo ψ *habeo*
264	2	V Q VI
	3	Matiique Q ψ *Manlique*
	6	Formiis proſcribi ψ *formis præſcribi*
	7	præripi Q ψ *præcipit*
	10	iſtic ψ *iſtinc*

p.	l.	
264	11	Curio ψ *Curione*
	12	ita ψ *iſta*
	13	inde, id Q *ni id*
	14	nuntiant ψ *nuntiare*
	—	ſollicitat Q ψ *ſollicitant*
	16	Cicero Attico Sal. Q *d.*
	18	nobis ψ *omnibus*
	20	quod ψ *quidam*
	21	tardiores Q ψ *tardioris*
	—	reliquos Q ψ *belli quos*
	26	de Cnæo ψ *digne*
265	1	poſſem Q *poſſim*
	3	negandum ψ *rogandum*
	4	amavi Q *amabo*
	6	Eros Celeris. O Q *ero ſcelerio* ψ *acro Sceleri*
	9	ſex ψ *ſed*
	11	*κατακλεὶς* Q *d. (cum ſpatio)* ψ *κατάκις*
	14	Pedanum ψ *Pelanum*
	15	*λαλαγεῦσαν.* Q ψ *ἀλλὰ τελέαν*
	16	malum Q ψ *mallem*
	20	offenderim ψ *oſtenderim*
	28	Delectus Q *dilectus*
266	3	unquam ψ *nunquam*
	8	Italia ceſſit Q ψ *Italiam geſſit*
	12	poſſum Q ψ *poſſunt*
	14	quid refert ψ *qui referret*
	16	certe ψ *etiam*
	21	petemus Q *petimus*
	26	Cephalioni Q *Cephaloni*
	28	gravitatem Q ψ *et gravitatem*

EPISTOLARUM

AD ATTICUM

LIBER X.

Edit. Olivet. — **MSS. Q ψ**

p.	l.	
267	2	in Laterium Q ψ *Lacterium*
	4	æſtimo ψ *exiſtimo*
	7	comprobari Q *me comprobari*
	8	illis, illis Q *illis* ψ *ille*

p.	l.	
267	10	Μὴ *μὰν* Q *d. (cum ſpatio)*
	—	inquit Q ψ *quid*
	—	*ἀσπουδεῖ——ἀπολοίμην* Q ψ *d.*
	14	longinquum Q ψ *longum cum*

VARIÆ LECTIONES.

p.	l.	
267	16	Senatum Q *d.*
	17	me inde tenes Q ↓ *meum detines*
	20	et jam Q ↓ *jam, et*
268	1	negligam ↓ *nec legam*
	9	exercitu et provincia ↓ *exercitum et provinciam*
	10	ſummarius ei Q *ſum Marius et*
	11	eant Q ↓ *cantent*
	12	tamen hoc ipſum eſt unum Q ↓ *tam probi eſt magnum ſit*
	13	σκεμμάτων Q ↓ *σκέμματα*
	19	tuaque Q *tuque*
	20	ὑπέρειν Q *τέρπει*
	—	delectavit Q ↓ *delectabit*
	24	M. Antonii Q *Macom*
	26	ἄσῃ ↓ *ἄλη*
	28	ſequamur Q *ſequimur*
	30	tamen ↓ *tam*
	32	me legatum Q ↓ *elegatum*
269	2	leger Q ↓ *legerer*
	6	et inde Q ↓ *d.*
	8	Λαλαγεῦσα Q ↓ *d. (cum ſpatio)*
	14	ad me ↓ *d.*
	19	quod Q *quid*
	22	ecqui Q ↓ *et qui*
	23	cum Q ↓ *ut*
	24	ſcire Q *ſcirem*
	27	A. d. Q ↓ *Ad*
	28	hanc ↓ *d.*
270	2	fugerim Q ↓ *fugerem*
	3	etiam ↓ *d.*
	6	Tullum Q ↓ *Tullium*
	12	epiſtolas ↓ *literas*
	15	quoad ↓ *quod*
	19	jam Q ↓ *d.*
	28	ſpoliare ↓ *expoliare*
271	1	aiebat ↓ *d.*
	13	conſcientia ↓ *ſcientia*
	15	niſi divine Q *inſide* ↓ *niſi die*
	17	proſpexerim ↓ *perſpexerim*
	19	ut ut Q ↓ *d.*
	24	eſt ↓ *d.*
	33	ab Q ↓ *a*
	34	eo de meo Q ↓ *eodem eo*
	—	ab Q ↓ *a*
272	1	Italiam Q *Italia*
	5	huic tu malo affer ↓ *malo afferre*
	8	vita et Q ↓ *d.*
	9	indulgentiam ↓ *diligentiam*
	10	Hæc Q ↓ *Nunc*
	13	vero ↓ *d.*
	17	ſermo ejuſmodi Q ↓ *modi ſermo ejus*
	19	Curio ↓ *Curi*
	24	Hiſpaniis Q ↓ *Hiſpanis*
272	24	dubitabat Q *dubitat*
	26	belli ↓ *illi*
	—	propius Q *pompeius (in marg. propius)* ↓ *prope*
	27	eum Q ↓ *ei*
	30	putaret ↓ *d.*
	33	plebem ↓ *legem*
273	7	ſurrepto ↓ *ſurrupto*
	—	non ↓ *d.*
	8	a Q ↓ *a ſenatu a*
	9	Sex autem Q ↓ *aut ſex*
	15	quin Q ↓ *qui*
	16	Ad quæ Q ↓ *atque*
	17	receſſum Q *receſſurum*
	18	Laudavit Q *laudabit*
	24	dixerit ad me ↓ *dixerim*
	27	debere ↓ *debet*
	29	inquit Q ↓ *unquam*
	32	acquievi. Levata Q ↓ *atque vilebat*
	33	ſermonis Q ↓ *ſermones*
	34	qua Q ↓ *quæ*
274	2	ſed Q *ſi*
	3	videbimus ↓ *videmus*
	—	Oppios Q ↓ *optimos*
	6	Cæterum ↓ *Et cætera*
	8	quod ↓ *ut*
	9	Cicero Attico Sal. Q ↓ *d.*
	12	certi ↓ *certe*
	13	ſummam ↓ *ſententiam*
	15	Quinto Q ↓ *quodam*
	16	ero. Epiſtolam Q *per epiſtolam*
	18	Vectenus Q ↓ *Vectinus*
	24	ei ſtomachoſius, cum joco Q *et iſto madio ſi vis cum loco*
	28	A. d. xv. Kal. Maii Q *Voces iſtæ ad ſequentem Epiſtolam pertinent*
275	4	retice. Meas Q ↓ *recitet et meas*
	6	filio, ſit a Q ↓ *fratre ita*
	7	dein Q ↓ *de*
	8	mones Q ↓ *memoras*
	—	illo ↓ *ullo*
	16	et Sipontum ↓ *etſi pontum*
	25	Melitæ Q ↓ *Militiæ*
276	2	Fretenſi Q *Fictenſi* ↓ *Cretenſi*
	4	præclara ↓ *de clara*
	10	ſpero ↓ *video*
	12	Oppiis Velienſibus Q *Oppio Allenſibus*
	—	cum Q ↓ *quem*
	14	videbamur Q ↓ *videamur*
	24	dicitis oportere Q ↓ *d.*
277	5	Perſæ ↓ *per ſe*
	6	indignitas Q ↓ *in id dignitas*
	7	poterunt Q *potuerint*

VARIÆ LECTIONES.

p.	l.	
277	9	C. Ateii Q ⸸ *Cateli*
	13	ſenatum ⸸ *ſenatu*
	14	ei ⸸ *et*
	16	voluimus Q ⸸ *volumus*
	25	malum majus Q *malus* ⸸ *malam*
	26	qui ejus Q ⸸ *in valde hic in*
	31	cum ⸸ *turpiter facere cum*
	—	ſalute Q ⸸ *ſalutem*
	33	non ⸸ *d.*
	34	ne condamus ⸸ *nec oſtendamus*
	—	poſſumus Q ⸸ *poſſimus*
	—	me Q ⸸ *d.*
278	2	iratum ⸸ *d.*
	3	iidem Q *idem*
	4	Hoc verens Q *vereris*
	—	aſſequor Q *aſſequar*
	7	Appio Q ⸸ *Attico*
	9	florentiſſimus ac novus ſex, ſeptem Q ⸸ *florentis ac novos ut uti*
	11	venerit ⸸ *veniret*
	13	ærario Q ⸸ *Afranio*
	14	ſi Q ⸸ *ſi ii*
	19	vice ⸸ *vicem*
	20	cenſueris Q *conſuerunt* ⸸ *cenſuerunt*
	21	*παρόντων* Q ⸸ *παραχρῆμα*
	22	*τῶν δὲ* Q ⸸ *καὶ τῶν*
	23	*εἰκαςὴς* Q *d.*
	—	ſi——erat ⸸ *d.*
	25	*τῷ ἀφανεῖ ἔτι προεώρα* Q ⸸ *τοῖς ἀφάνεσιν ἑώρα*
	31	accidet ⸸ *accidit*
	33	ſibi ⸸ *d.*
279	7	indigent ⸸ *egent*
	—	Ne hercle Q *mehercule*
	—	quod Q *quid*
	8	*πλȣδοκῶν* Q ⸸ *d. (cum ſpatio)*
	14	*ςοργὴ* Q *ςοργῆς*
	15	*σύντηξις* Q *d. (cum ſpatio)*
	16	*συμπάθειαν* Q *ſim (cum ſpatio)*
	20	Antonio Q ⸸ *Anio*
	21	bello ⸸ *libello*
	22	Curione Q ⸸ *Curionis*
	24	literas ⸸ *d.*
	30	te iturum ⸸ *d.*
280	7	meo——judicare ⸸ *d.*
	10	eum ⸸ *d.*
	13	miſi ⸸ *miſit*
	14	literas ⸸ *d.*
	18	proclinata ⸸ *inclinata*
	21	videbere Q ⸸ *ut deberes*
	25	Quod——peto Q *d.*
	27	civilibus ⸸ *civibus*
	29	judicio ⸸ *judico*
	30	XVI ⸸ XV
	4	Dubitabat Q *Dubitavit*
281	6	ſe Q ⸸ *d.*
	10	quid in Hiſpania Q ⸸ *quod in Hiſpaniam*
	20	meus ⸸ *mens*
	22	quo Q ⸸ *quod*
	27	adigit ita Q ⸸ *adicit*
	—	Servius filius. Quartanam Q ⸸ *Servii filiam quartanam*
282	2	nihil, niſi ⸸ *nonnihil*
	10	Cæſar ⸸ *Cæſaris*
	16	valet Q ⸸ *valemus*
	—	ſequere ⸸ *ut*
	17	ne aut ⸸ *d.*
	19	offenſæ fuerit Q *defenſæ fuerint* ⸸ *offenſæ fuerint*
	—	cunctatione te ſubiiſſe Q ⸸ *cogitatione te ſubeſſe*
	20	victorem Q ⸸ *victorem Cæſarem*
	21	reſiſtentes Q *reſiſtentis*
283	5	demittas Q *dimittas*
	13	Ei Q ⸸ *Et*
	16	invitus ⸸ *in vitiis*
	18	*παροινικῶς* Q *d. (cum ſpatio)*
	31	clam ibo Q ⸸ *clamabam*
284	1	caute Q ⸸ *certe*
	2	*σὺν θεῷ. Τοὶ λέγω* Q ⸸ *d. (cum ſpatio)*
	3	*Δυσȣρία* Q ⸸ *d. (cum ſpatio)*
	5	Siciliam Q ⸸ *Socellam*
	8	Cytheridem Q ⸸ *Cytharidam*
	9	altera Q *ceteram*
	10	an Q ⸸ *d.*
	—	Vide Q ⸸ *de*
	—	dubita, ſi potes Q ⸸ *dubitari poteſt*
	12	vel lintriculo Q ⸸ *velo ridiculo*
	15	plane ⸸ *d.*
	16	tam neſcio ⸸ *tamen ſcio*
	28	aliter ⸸ *alter*
285	3	laborat Q ⸸ *laboret*
	4	Q. Axius Q ⸸ *quæ Anxius*
	6	cæteri Q ⸸ *cæteris*
	—	ex illo Q ⸸ *exilio*
	8	exiſtimas ⸸ *exiſtimans*
	18	tempora ſunt, ut Q ⸸ *d.*
	—	ſint Q ⸸ *ſunt*
	27	*ἀφράκτῳ* Q *d. (cum ſpatio)*
	28	actuariolo ⸸ *actuaria*
	32	vectenum ⸸ *vel tuum*
	33	*ἀποτόμως* Q ⸸ *d. (cum ſpatio)*
	34	eram jocatus. Id Q *erat id*
286	1	Monetali Q ⸸ *mone tali*
	—	Proconſuli Q ⸸ *Proconſulem*
	6	etiam ⸸ *d.*
	11	putavi ⸸ *putabo*
	12	cum Q ⸸ *enim*

VARIÆ LECTIONES.

p.	l.	
286	14	Πάρωρα πλευτέον Q ψ *d. (cum ſpatio)*
	15	compacto Q ψ *cum pacto*
	18	verum ψ *d.*
	20	pollicitos Q ψ *pollicitus*
	22	illam ψ *illa*
	23	de Q *e*
	27	filium ψ *fratrem*
	28	poſſim Q ψ *poſſem*
	30	quidquid Q ψ *quid*
	31	ſemel Q ψ *ſimul*
287	4	de profectione mea Q ψ *profectionem meam*
	7	perditorum ψ *proditorum*
	14	ſi——iſtis Q *ſui forte ne ne tempeſtate elaniant elaniant emiſtis*
	21	juncti Q *victi*
	22	theatro Q ψ *theatrum*
	26	Sed ψ *Se*
	29	ἦθος διδαχῇ ἁλωτόν Q ψ *d. (cum ſpatio)*
	30	ἀρετὴ Q *d. (cum ſpatio)* ψ *αρειν*
288	3	aliquid Q *aliquam*
	4	ac ſi quid Q ψ *aliquid*
	5	cave Q *d.*
	—	nihil Q *ne nihil*
	6	πρᾶξιν Q ψ *ἀρχὴν*
	7	ad villam Q ψ *duellam*
	13	Ab Axio Q ψ *A Daxio*
	14	diligo——Minturnis Q *d.*
	24	fuerit ψ *fuerint*
	—	putent ψ *putem*
	27	Curtio Q *Curto* ψ *Curio*
	28	κέλητα ὄοκνον Q ψ *d. (cum ſpatio)*
289	1	Cicero Attico Sal. Q *d.*
	2	O Q *d.*
	4	poſtridie Q ψ *pridie*
	10	pecuniarum Q ψ *pecuniariam*
	—	erui ψ *frui*
	15	eſt propter Q *et propter*
	16	conſolandum ψ *conſulendum*
	22	audiri ψ *audire*
	25	foret Q ψ *fore*
290	6	hæ Q *hæc*
	11	expenſum tulerit, morari: tabellariis Q ψ *ex p. ſuſtulerit moram tabellarius*
	12	eſſet, cum Q ψ *eſſe quas*
290	13	Eros ψ *Heros*
	19	timidiorem ψ *tardiorem*
	20	Ὦ πολλῆς ἀγεννείας Q ψ *d. (cum ſpatio)*
	21	quo Q *qui* ψ *quod*
	23	me ψ *ſe*
	24	ſuccenſere Q ψ *ſuccenſeri*
	25	ſuſcipiendæ ψ *ſuſcipienda*
	26	Allienus Q ψ *Alienus*
	30	a L. Q *de*
291	3	his in anguſtiis Q ψ *is in anguſtis*
	—	Sed dii iſtos Q ψ *ſeductos*
	5	Vecteno Q *Vectieno* ψ *Nectieno*
	6	fueris Q *eris*
	12	adveniſſet Q ψ *veniſſet*
	18	ignoſcerem Q *agnoſcerem*
	20	deſpectam ψ *deſperatam*
	24	diſſimulabimus Q ψ *diſſimulavimus*
	27	audieriſve Q *audieriſne*
292	2	Cotta ψ *Coacta*
	5	a. d. Q *ad*
	6	ventum eſt ψ *venerunt*
	7	Pompeiis Q ψ *Pompei*
	8	Ninnius Q *Nininius*
	9	a villa Q ψ *ad villam*
	16	diverterat Q ψ *deverterat*
	—	Tamen Q *tum*
	18	melius ψ *melius eſt*
	19	mima Q *numa (ſup. lin. "nura")*
	20	non modo ψ *nedum*
	21	ſiſte Q *iſte*
	28	lecta ψ *ſcripta*
293	3	a vetere ψ *avertere*
	4	Ocellam ψ *cellam*
	7	ἀκραὲς Q ψ *cras*
	10	mihi ψ *nihil*
	12	aliter ψ *taliter*
	—	quia pueris ψ *qui a pueris*
	15	XVII. Kal. Jun. Q ψ *d.*
	16	Cicero Attico Sal. Q *d.*
	17	XIV Q XVII
	18	ἠυτόκησεν Q *ἐυτόκησεν*
	—	gaudebam Q ψ *gaudeam*
	25	Hiſpaniis Q *Hiſpanis*
	27	ex curſu Q *ex curſus*
294	4	purga Q ψ *purgavi*

E P I S T O L A R U M
A D A T T I C U M
L I B E R XI.

Edit. Olivet. — MSS. Q ψ

p. l.
295 11 vicies Q *viciens*
296 3 multis meis Q ψ *multiſſimis*
4 levata Q ψ *enata*
16 exegi ψ *exegit*
297 1 iis Q ψ *vel*
2 ea Q *eam*
8 et tam Q ψ *etiam*
14 incommodum Q *in commodis*
16 vides, ut ſunt, et Q *ut eſſent* ψ *vides, et*
21 egeo ψ *ego*
22 anguſtiis Q *anguſtis*
— ſumus Q *ſuiſimus*
23 opinantes Q *opinante* ψ *opinantibus*
298 4 ſuſtentetur per te. De Fruſinati Q ψ *ſuſtentur partim de Fruſinatis*
— futuri Q ψ *futuræ*
5 opportuna ψ *aptima*
8 epiſtolas. Hic tua Q *epiſtolas luctua*
10 agi ψ *agit*
13 velim ψ *velis*
14 ſollicitudo ψ *ſollitudo*
17 poſſet ψ *poteſt*
22 magis quodam ψ *coram magis*
24 tantæ, ut ψ *tanta, fuit*
— effecerint ψ *effecerunt*
25 Itaque nec ψ *itaque ut*
299 5 poſſim ψ *d.*
10 tantum ψ *tamen*
— Baſilo Q ψ *Baſilio*
13 profecto Q ψ *ſcriptis litteris profecto*
— de qua Q *quam*
15 deeſſet Q ψ *deeſt*
16 Quintus Q *quæ*
20 cum ψ *cum de*
26 faciendum ψ *fugiendum*
300 3 veſtrum ψ *noſtrum*
5 eſt Q ψ *ſenſi*
11 modo Q ψ *non*

p. l.
300 13 Reliquo Q ψ *recipio*
14 Balbum et Oppium : iis Q ψ *oppidum : et quoniam his*
15 conſiderarem Q *conſiderarent*
— credo Q *cedo*
301 11 es. Factum Q *eſt ea factum* ψ *tea factum*
18 ſim ψ *ſum*
22 cauſam ψ *cauſam ſuam*
25 pareret ψ *pareat*
27 Tum——Quod Q *d.*
302 8 reprehenſionem ψ *offenſionem*
9 quam ψ *d.*
11 Rempublicam ψ *reip.*
19 meo ψ *me*
23 ſtatim ψ *ſuam*
24 perge ψ *per*
26 ut ψ *d.*
31 alienato ψ *alieno*
303 1 te flagitari Q ψ *efflagitare*
5 præ ψ *pro*
10 adjutum ψ *ad tutum*
15 Januar. Q ψ *Jun.*
23 Balbum Q *Balbam*
26 illic Q *illuc*
27 deprecatorem ψ *depredatorem*
304 4 in Q *id*
7 VI Q ψ XVI
17 ſim ψ *ſum*
— Quotidie Q *die*
20 caſus Q *cauſa*
21 infirma ψ *firma*
22 quieveram Q ψ *iveram*
23 Ceſſi meis Q *ceſſimus*
29 referri ψ *deferri*
305 2 et ψ *etiam*
13 miſeram ψ *miſeram per te*
14 ut ψ *d.*
19 quid ψ *qui*

VARIÆ LECTIONES.

p. l.
305 20 poſtea ↓ *poſt te*
23 Q. Q. Q ↓ *Q.*
24 ſcriptura ↓ *ſcripturas*
25 filium ↓ *fratrem*
27 de ↓ *d.*
30 conſimili ↓ *ejus ſimili*
306 1 miſi ↓ *miſit*
6 Italia Q ↓ *alia*
23 reſcribam ↓ *ſcribam*
24 debeant ↓ *debent*
307 6 a. d. Q *ad*
7 die ↓ *d.*
9 maxime ↓ *eo maxime*
16 Poſtea, cum Q ↓ *Poſteaque quam*
18 cognoſſem ↓ *cognoſſet*
20 Nilo meo his Q *L. Lomeo iis*
26 illam ↓ *d.*
28 veſtra ↓ *noſtra*
31 congreſſus ↓ *ingreſſus*
308 11 quod ↓ *quid*
12 fractiorem *erectiorem* ↓ *erectiore*
— acceſſiſſe ↓ *accepiſſe*
13 generi ↓ *genere*
16 crevi puto enim ↓ *creviduto enim*
17 cretionem Q *cautionem (r ſup. a)* ↓ *crucionem*
18 VIII ↓ VI
25 huc ↓ *hunc*
27 ſunt ↓ *ſint*
309 1 ſatisfacit ↓ *ſatisfecit*
2 enim ↓ *d.*
3 ſcripſerit Q ↓ *ſcripſit*
14 tam Q *tamen* ↓ *tum*
15 id Q *is*
— fiat, tu Q ↓ *flatu*
20 aliunde ↓ *abunde*
26 quotieſque ↓ *quotieſcunque*
27 Vale Q *d.*
310 1 cum ↓ *d.*
3 item qui Q ↓ *itemque*
6 in ↓ *d.*
13 aliud ↓ *aliquid*
16 parentem Q ↓ *parentum*
17 num ↓ *nam*
18 id Q ↓ *ad*
19 quem Q ↓ *quam*
— potes venire Q *poſt eum res* ↓ *poſt enim res*
— pervellem Q *per vellem*
20 quid Q ↓ *quod*
311 3 Quintus Q ↓ *Quæ*
4 cum Q *d.*
8 conſolatio Q ↓ *ea conſolatio*

p. l.
311 14 ſe ↓ *d.*
16 C. quidem Q ↓ *Nam C. equidem*
312 2 fit ↓ *fuit*
4 magnas ↓ *d.*
6 ſuades Q *ſuadeo*
— ulla de Q ↓ *valde*
11 in Italia Q *Italia*
17 illo Q ↓ *ullo*
23 ſuperioribus ↓ *tui prioribus*
— perditis ↓ *prædictis*
313 2 ea ↓ *eas*
6 moneatis ↓ *monentis*
11 et maxime quid ſcribas Q *d.*
12 egeo ↓ *ego*
— deſperato ↓ *explorato*
17 Jun. Q *d.*
24 qua cupere ↓ *quam capere*
29 matri eam Q *Ematiam* ↓ *Emathiam*
30 eram Q *eam*
— quam——putato ea Q ↓ *quæ admodum conſolandis ſcripſi P. tanta eo*
314 8 moleſtum Q ↓ *ſi moleſtum*
10 illinc Q ↓ *illi*
11 intelligis Q ↓ *id intelligis*
12 a. d. Q *ad*
16 emiſſus Q ↓ *me miſſus*
18 XVII ↓ XXIII
21 impeditum ↓ *impeditur*
315 2 ſcribas ↓ *reſcribas*
4 poſſem Q *poſſim*
8 ſi Q ↓ *d.*
11 ſperare ↓ *aſperare*
13 tantum ↓ *tamen*
17 die XXVIII ↓ *d.*
18 Selucia Pieria Q *Seleuce aperia*
— Antiochiæ Q ↓ *Antiochea*
23 domino ↓ *d.*
25 differri Q *deferri*
316 11 de ↓ *d.*
13 Sylla ↓ *ſi illa*
14 commoturam ↓ *commoraturam*
15 arbitrantur Q *arbitrabantur*
18 hîc Q ↓ *huic*
19 videam ↓ *d.*
25 mei idque Q ↓ *mittoque*
26 utilitate ↓ *utilitatem*
317 5 Nec ſi in aliquem ↓ *ſi male quem*
8 ne Q ↓ *nec*
9 improbitate ↓ *improbitatem*
11 ne rogari Q ↓ *negari*
14 negant uſquam ↓ *negatus quam*
318 2 Camillo Q *Camillio* ↓ *Camillico*
3 Camillus Q *Camillons* ↓ *Camillicus*

VARIÆ LECTIONES.

p. l.

318 3 ſcripſit, te ſecum Q *ſcripſiſſe cum* ψ *ſcripſerat cum*
5 eſt ψ *d.*
6 et ſic Q *etſi*
7 valeres ψ *valere*
8 Acuſius Q ψ *Aguſius*
11 Acuſium audies Q ψ *Auguſtum audiens*
12 ut Q ψ *ut eo*
16 miſera ψ *miſeria*
20 feciſſemus ψ *fecimus*
22 malorum ψ *majorum*
24 etſi quidvis ψ *et ſiquid vis*
15 de ſtatu Reipublicæ. O dii Q *de ſtaturi elodi* ψ *deſtauri clodi*
— generumne Q ψ *generum ne*
28 cum ab ipſo Q ψ *vim abuſo*
319 2 Quæ——bis ad Q ψ *Quædam ad me, et quæ etiam ad me viſat*
8 ut Q *d.*
10 redeo: ſunt Q ψ *reddiderint*
12 te commorit Q ψ *et commoti*
— enim rogarit Q *eum rogavi*
13 ſermonem Q ψ *ſermone*
15 fortuna ſit. Equidem ψ *fortunas te quidem*
16 me in Q *mi* ψ *xni*

p. l.

319 19 noſtra ψ *noſtræ*
— tua Q ψ *tuæ*
20 noſtra quæ ψ *noſtraque*
21 De Q ψ *ſi de*
23 ccloɔ Q *d. (cum ſpatio)* ψ cclıı
29 nuntiant; quæ ψ *nuntiarique*
31 et Q ψ *ut*
320 1 aut Q ψ *ut*
2 curat Q ψ *curet*
6 ad tempus Q *d. (cum ſpatio)* ψ *attamen rem*
— accomodanda Q ψ *accommodandam*
17 te habere ψ *d.*
22 quam obeſſe ψ *quamobrem*
26 diſceſſiſſe ψ *exceſſiſſe*
28 cuncti Q ψ *eunti*
30 ſcripſi, apud ἔυπιςον illas Q ψ *ſcripſit apud epiſtolas*
31 poſſint, advertas Q ψ *poſſim adverſas*
— miſerrima Q ψ *miſerum ea*
321 1 ſimile ψ *humile*
2 Video ψ *Audeo*
3 dando ψ *date*
6 quid ψ *qui*
7 neque ψ *teque*
10 loquare opportune Q *loqueretur oportuna* ψ *loquere opportuna*

EPISTOLARUM
AD ATTICUM
LIBER XII.

Edit. Olivet. — MSS. Q ψ

p. l.

322 6 itaque ψ *atque*
9 ſin ruſticatur Q ψ *in ruſticatu*
10 et tamen etſi ψ *tametſi*
12 complicarem Q *complicare*
16 Axio ψ *Axis*
17 quo Q ψ *quoti*
20 quiddam ψ *quidam*
323 4 naves delatas Q ψ *navis delata*

p. l.

323 4 reflata Q ψ *reflatur*
7 ſunt ψ *ſumus*
10 αὐτῷ μέλει Q ψ *αὐτῶν μέλλει*
— homini non Q ψ *hominem*
16 Cicero Attico Sal. Q ψ *d. (nec ulla in hoc libro diviſio)*
24 aut Q ψ *et*
25 Vennonii Q ψ *Vennoni*

VARIÆ LECTIONES.

p.	l.	
323	27	ab ψ *ob*
	28	haſta Q ψ *haſtam*
324	1	delegationem a ψ *delegatione in*
	2	Metonis ψ *meroris*
	3	Vecteni Q ψ *Veteni*
	4	ſed ludis Q ψ *et ſedulo iis*
	5	*κτύπῳ* Q *clypo* ψ *clypſo*
	—	Sed Q *d.*
	7	O Gratas Q ψ *Gratias*
	12	æquo ψ *ac quo*
	14	ψιλῶςque ψ *ψευδως quæ*
	15	ipſum Q ψ *ipſum tamen eſt iis odioſum*
	24	et Statio Q ψ *teſtario*
	25	dedecore Q ψ *decore*
	28	Πειρήνην ψ Πεζινην
	—	ſed *ἄμπνευμα*——*κρήνην* Q ψ *d. (cum ſpatio)*
325	8	noſſem ψ *noſcerem*
	9	aſſentio Q ψ *aſſentior*
	18	proximis, Cœpione Q ψ *Cœpine*
	19	P. Q *d.*
	20	Tubulus Q ψ *tabulis*
	21	Cenſorinone Q ψ *Cenſorino*
	—	Manilio Q ψ *Manlio*
	—	M' Acilio Q ψ *Manlio (Mallio ſup. lin.)*
	22	fuerit Q ψ *ſi erit*
	—	Conturbat Q ψ *conturbo*
	—	in——ſcriptum Q *et pitomê Fanniana in Bruti epithoma fannianorum ſcripſi*
	29	De ψ *d.*
	30	ſit ψ *ſit*
	32	vitandæ ψ *mutanda*
	—	Nicaſionumque Q ψ *me aſſionumque*
326	5	ne qua Q ψ *neque*
	—	ſit Q ψ *ſi*
	8	Tyrannionem Q ψ *tyrannionema*
	9	Ain' Q *in*
	—	fuit Q *fui*
	13	*πάντα* ψ *d.*
	—	*φιλόδημον* Q *φιδελήμον* ψ *d.*
	17	*τέλος* Q *d.*
	—	quidem Q ψ *d.*
	18	quo ψ *quod*
	22	Tantumne Q ψ *Chremes tantam ne*
	26	*εὐπινὲς* Q *d. (cum ſpatio)*
	—	et urbanum ψ *e turba. Num*
	28	Atticam Q ψ *Atticiam*
	—	tam Q ψ *d.*
327	1	Cicero Attico Sal. ψ *d.*
	4	mihi attuliſti ψ *nihil abſtuliſti*
	7	detuliſſe ψ *detuliſſes*
	9	Publilius Q ψ *Publius*
327	11	eſſe ψ *eſt*
	12	angeretur ψ *ageretur*
	13	Velim magis Q ψ *vel nimia*
	15	nimis ψ *minus*
	16	atque ψ *teque*
328	5	*ἀπεραντολογίας ἀηδοῦς* Q ψ *ἀπεραντολο-γιαν δους*
	6	villa Q ψ *ulla*
	14	Tiſameno Q ψ *teſtamento*
329	3	hilaritatem ψ *hilaritate*
	6	perpurga ψ *perpugna*
	9	*ἀποθέωσιν*——Igitur Q ψ *ἐκγονισμος habere videatur ἀποθέωσιν eſt igitur*
	10	animus Q *animis*
	16	quid——habes ψ *d.*
	23	idem Q ψ *d.*
	24	non repugnante Q ψ *repugnante*
330	2	Denique ψ *veni quæ*
	11	appellaris ψ *appellarit*
	12	Statilium Q *Stanlium*
	16	prædiatorem ψ *prædicatorem*
	18	mærore ψ *dolore*
	26	vultum ψ *vulnus*
331	2	quo ψ *quod*
	3	vellem ψ *velle*
	—	adeſſet ψ *adeſt*
	4	adjuvaret ψ *adjure*
	5	Panſa ψ *penſa*
	6	Cratero. Piliam Q ψ *Crater opiliam*
	—	veta: ſatis ſolitus Q ψ *vetabat is eſt*
	11	mane ψ *maxime*
	15	ut ψ *d.*
	16	dabis Q *d.*
	17	Cicero Attico Sal. ψ *d.*
	20	niſi ψ *ſi*
	23	probabatur Q ψ *probatur*
	26	prius ψ *aptius*
332	9	cum ψ *in*
	10	fieri Q ψ *eteri*
	11	Panſæ profectionem ψ *penſe profectione*
	17	cuicuimodi Q ψ *cujuſmodi*
	18	qui ψ *quid*
	22	Cluatii Q *Clauti* ψ *elevati*
333	2	tentatis ψ *tantus*
	11	Quædam ψ *Quædam enim*
	12	pollicetur ψ *polliceretur*
	13	Egnatio ψ *gnatio*
	22	prædes ψ *pedes*
	23	accucurriſſe ψ *accurriſſe*
	—	obſignatoribus ψ *obſignationibus*
334	3	videtur Q ψ *videbitur*
	6	Circæis Q *Cetis* ψ *Cæteris*
	8	poſteritate ψ *poteſtate*

p. l.
334 13 quos Q ψ *hæc*
16 meo. De ſponſu Q ψ *meo reſponſum*
17 quid Q *d.*
335 4 commovere ψ *commoveri*
9 ſimulatione ψ *ſimulationi*
11 ad te ψ *d.*
19 prudenter ψ *pudenter*
20 viderit ψ *videret*
24 leniores ψ *levioris*
336 1 non ψ *d.*
6 jejunius ψ *te junius*
8 a Ranio admonitus Q *rario* ψ *raro admonitus*
31 ipſum Q *ipſum ſolum*
32 et fracti ψ *d.*
337 8 et Q *d.*
11 te Q *d.*
15 annum ψ *annuum*
18 quidem Q *d.*
21 et cur velim Q ψ *d.*
338 2 ſolitudines Q ψ *ſolitudinem*
6 Aledius Q ψ *Atedius*
8 acceſſione nunc Q ψ *arceſſione non*
9 jaceam Q ψ *taccam*
15 te Q ψ *d.*
17 Gamala Q ψ *Magala*
21 quanti quanti Q *quanti*
24 Sicam Q ψ *Siccam*
28 quibuſquam Q *quibuſdam*
31 Sicæ Q *Siccæ* ψ *ſic cere*
32 Scribat Q *ſcribit* ψ *ſcripſit*
— ut tu Q ψ *cui*
339 2 fecit ψ *facit*
3 timebam ψ *d.*
5 permutarine Q *permutarive* ψ *permutari ut*
10 Venuleiæ Q *Vinuleiæ* ψ *Vinuliæ*
14 it. Ei Q ψ *id ei*
16 Sica Q ψ *Sicca*
17 mihi ψ *d.*
20 poſſum ψ *poſſim*
24 ab Q ψ *cum*
26 hos Q ψ *d.*
— comparati Q ψ *comparata*
27 ſcio Q *ſocio*
340 2 ἐγγήραμμα Q ψ ἐπίγϱαμμα
4 Sica Q *Sicca*
— A. Silio Q ψ *Agidio*
11 Sica Q *Sicca*
— eo magis ψ *ego*
20 Sica Q *Sicca*
21 Cottæ Q ψ *Certe*
— noſſe Q *non ſe*
21 aliam Q *ullam*
341 9 illum ψ *Silium*

p. l.
341 10 habemus ψ *hactenus*
13 nihilo Q *nil*
— Sica Q *Sicca*
14 ejus Q ψ *tuis*
17 eſt. Tu igitur Q ψ *extinguitur*
21 magni æſtimo Q *extimo* ψ *æſtimo*
22 Rempublicam lugere Q *regere*
23 mitius: erat Q *intererat* ψ *intereat*
342 1 pro mancipiis Q ψ *Romam cupit is*
7 Aledium Q ψ *a te diu inducere*
25 Sintne Q *ſin*
26 auctores Q *auctor es* ψ *auctor eſt*
27 quoad poſſunt adduci: totum Q *quod poſſum adducito tum*
30 ἐγγήραμμα Q ψ ἐπίγραμμα
31 ἐντάφιον Q ψ ἐπιτάφιον
343 6 voluntate Q *voluptate*
8 Sica Q *Sicca*
14 vide Q ψ *quidem*
19 qualem ψ *quale*
17 Sica Q *Sicca*
23 et non Q ψ *non*
25 utrivis Q ψ *utrius*
28 repræſentatione Q ψ *repræſentationem*
344 2 illum ψ *illud*
4 At tu Q ψ *Aut*
5 emere ψ *merere*
6 ſervio ita ψ *ſerviat*
14 loqui, eam Q ψ *loqueretur*
17 affectum ψ *d.*
— quam tum Q *quantum*
21 ipſius Q ψ *illius*
23 ad quam ψ *aliquam*
24 ne ψ *d.*
345 1 facturos ψ *d.*
5 eſt Q ψ *ſit*
6 via ψ *villa*
9 ut heri ψ *veteri*
11 partes ψ *parthis*
17 Cura Q ψ *cur*
19 Sica Q ψ *Sicca*
20 facillime ψ *facile me*
24 Sicæ Q *Siccæ*
27 ineundis ψ *non eundis*
346 4 vel illo Q ψ *volo*
5 Sicam Q *Siccam*
9 a te Q ψ *d.*
15 loco Q *d.*
26 mihi ψ *nihil*
27 Non Q ψ *nam*
347 1 quam te. Si tibi Q *quantæ ſint ibi*
5 dixit Q ψ *dixi*
8 Cluatium ψ *Eluatium*
14 Hæ Q ψ *tuæ*
18 qui ψ *d.*

VARIÆ LECTIONES.

p.	l.	
347	24	Maxima eſt Q *d.*
	28	uti Q *ut*
348	2	tua, tuaque Q *tua quam* ↓ *tuaque*
	9	avocas Q ↓ *vocas*
	—	levaris Q ↓ *d.*
	13	occupatiſſimus Q *d. (cum ſpatio)*
	—	fueris ↓ *d.*
	8	aberro ↓ *oberro*
	21	ægrimoniæ ↓ *acrimoniæ*
	—	ecquid Q *et quid*
	30	a dolore ↓ *d.*
349	4	poſſe ↓ *poſſum*
	5	volo ↓ *d.*
	9	publicatus Q ↓ *publicanus*
	14	Κῦρος δ', ε Q ↓ *κύρτας*
	17	Cicero Attico Sal. ↓ *d.*
	21	hac Q ↓ *d.*
	23	neceſſe ne ↓ *nec ne*
	28	quod Q *quid*
	—	ſcriberemus ↓ *ſcriberem*
	29	et Q ↓ *d.*
350	5	perſpexi ↓ *proſpexi*
	10	et Θεοπόμπου Q ↓ *d. (cum ſpatio)*
	17	offenderetur Q *offenderet*
	25	diſceſſus eſt ↓ *diſceſſimus*
	29	venero ↓ *venere*
	30	condiebamus ↓ *condiebam*
351	1	Scapulanis ↓ *Scapulis*
	2	ut ↓ *aut*
	5	enitare ↓ *evitare*
	9	ſis ↓ *d.*
	15	me Q *d.*
	16	ego Q ↓ *lego*
	18	facturus ↓ *futurus*
	23	Ac tuliſti ↓ *attuliſti*
	27	Rebilum Q ↓ *Rebilium*
	30	patitur ↓ *patiatur*
352	2	quæ ↓ *quas*
	10	A. d. Q *Ad*
	15	ſcriberes Q *ſcribis*
	17	Scripſiſti Q ↓ *ſcripſi*
	—	eſt ? aut ↓ *extant*
353	4	ſiles Q ↓ *ſcies*
353	4	mî Q ↓ *d.*
	5	eſſet Q *eſſe*
	6	poſſes Q ↓ *potes*
	—	quanto opere Q *quantopere*
	9	vero ↓ *d.*
	12	Sed Q ↓ *d.*
	14	puto ↓ *putabo*
	24	Muſtellam Q ↓ *Muſtelam*
	26	ſit emptori ↓ *ſi tempori*
	27	Muſtellam Q ↓ *Muſtelam*
354	1	ἐγγήραμα. Nam Q ↓ *d. (cum ſpatio)*
	7	Lanuvium ↓ *Januarias*
	10	Carteiæ Q *cartim* ↓ *Cartivi*
	14	Fulviaſter Q *Fulviniaſter*
	15	Caniniano Q ↓ *Ganiano*
	27	σύνναον Q ↓ *d. (cum ſpatio)*
	—	Quirini Q *qui riui*
355	2	Lanuvio ↓ *Lanuino*
	4	tantum mediocrius Q ↓ *tantummodo octius*
	9	exculto Q ↓ *iſto*
	13	poterunt Q *potuerunt*
	14	Muſtella Q *Muſtela*
	17	noccuerit ↓ *notuerit*
	19	audere re Q *audirer* ↓ *audirem*
	23	inferiores ↓ *infirmiores*
	26	expectamus ↓ *expectavi*
356	7	poſt ↓ *d.*
	12	C. N. ↓ *CN.*
	22	Cæſarem ↓ *Ciceronem*
357	3	cum ↓ *dum*
	5	gratus Q *gravius* ↓ *gratius*
	12	verum ↓ *utrum*
	15	hoc idem Q ↓ *hodie*
	17	ſcis Q ↓ *ſcito*
	20	mihi Q ↓ *Sed mihi*
	21	Τοῦτο δὲ μηλώσῃ Q ↓ *d. (cum ſpatio)*
	—	Cærellia Q ↓ *Cærelia*
	25	dum Q *dum dum*
	—	Metone Q ↓ *Metione*
358	5	xxv Q ↓ xx
	13	veniat Q *veniant*
	14	Spintherem ↓ *ſi peterem*

E P I S T O L A R U M

AD ATTICUM

L I B E R XIII.

Edit. Olivet.

p.	l.	
359	2	ulli ψ *d.*
	5	iſta ψ *etiam iſta*
	7	adhibitam: quod ſi Q ψ *adhibitam eſſe*
	8	quod ψ *quo*
	9	feſtinationem ψ *feſtinatione*
	14	me ψ *d.*
	15	pro facto ψ *profecto*
	18	ecquanti ψ *et quanti*
	19	per——amavi Q *perſequor amat quæ illum amavit*
360	4	ipſa res: quid ψ *ipſarum res quidem*
	8	ſicubi ψ *ſicuti*
	14	quidem ψ *quid*
	18	ergo ψ *d.*
	19	noſter Q *d.*
	22	abſuturus Q *affuturus*
	28	quod Q ψ *d.*
	—	qui ſi Q ψ *quid*
361	1	nihil gererem Q ψ *d.*
	5	eſt. Præs Q ψ *expers*
	—	eſſes Q ψ *eſſet*
	6	longior eſt Q ψ *longiores*
	13	elaboratum Q *laboratum (cum o ſup. a)*
	14	Quæſtor ψ *quæ*
	17	Aulus Q *Annius* ψ *annis*
	23	putaram Q ψ *putarem*
	24	Etenim ψ *Videlicet*
	26	et urge Q *etunerge* ψ *et tu verge*
362	1	Criſpo et Muſtella Q ψ *Triſpo et multis*
	3	hi ψ *hic*
	7	a Camillo Q ψ *eam illic*
	10	Herennianis Q *Heremai (cum ſpatio)*
	16	feciſti Q ψ *d.*
	24	mortnus ψ *d.*
	—	facetis Q ψ *facies*
	25	fuerit Q *fuerat*
	27	qui eſſent imperatorum Q ψ *quin eſſem imperaturum*

MSS. Q ψ

p.	l.	
362	30	conjunctiſſimos Q ψ *d.*
363	1	minus ψ *magis*
	7	ne ψ *nec*
	12	dum modo quid: jam Q ψ *dummodo nequid jam*
	13	reſcripturum ψ *ſcripturum*
	15	videbit Q *videbat*
	—	cum Q *tum tu*
	—	Juſſi Q *niſi* ψ *miſi*
	—	ei Q *et*
	19	Plane Q ψ *Plane facturum*
	21	faſciculum ad Veſtorium Q ψ *eas ciculum dueſtorium*
	23	Nolanove Q *Nolano*
364	6	Quintum: multa Q ψ *quæ multa*
	8	Tironi dictare ψ *Tyro indicare*
	10	diligentiſſime ψ *humaniſſime*
	16	conſtitui a Q ψ *conſtituta*
	18	Cæſar ψ *Cæſar non*
	20	tum Q *cum*
365	2	domine Q *dominine*
	11	eſt ψ *etiam*
	12	illic ψ *illi*
	13	aliquid Q ψ *d.*
	20	ſponſor Sunii Q *ſponſorum*
	—	eſt. Nimirum Q *et nimirum*
	22	*ταυτὸν εἶδος* Q ψ *γὰρ ὄνειδος*
366	9	deferam ψ *debeam*
	10	ante Q *antea*
	11	nuſquam ψ *nunquam*
	14	Καλλιππίδης ψ *d.*
	17	Nunc illam ψ *in Vitillam*
	19	tu Q *d.*
	—	Ἀκαδημικὴν Q ψ Ἀκαδημαικὴν
	24	Brinniana Q ψ *Brimmana*
	26	a. d. Q *ad*
	27	tuo, Sp. Vettio coheredi Q ψ *tuos nectio comheredi*
367	1	quod ψ *quid*
	6	illi ψ *d.*
	8	ζηλοτυπεῖσθαι Q *d. (cum ſpatio)*

VARIÆ LECTIONES.

p. l.
367 8 id hercle reſtabat Q ↓ *idem de re ſtabat*
13 erunt Q *ſunt*
16 aliquid Q *aliud*
— effugere Q ↓ *effugeret*
22 Brinnii Q *Brimii* ↓ *Brima*
— noſter——ſe Q *d.*
25 enim III Q *d. (cum ſpatio)*
368 2 ſi quid erit Q *ſi quid* ↓ *d.*
16 ſolitudines Q ↓ *ſolitudinem*
20 Primo Q ↓ *modo*
21 videbatur ↓ *non videbatur*
22 ſed in iis Q *ſedimus* ↓ *ſed vivis*
— ἀτριψία Q ↓ *ἀτρεψία*
369 4 Quinto Kalend. Q ↓ VI
5 quo Q ↓ *d.*
6 ecquid Q *et quid*
11 habeat Q ↓ *habet*
— conficiamus Q *conficimus*
13 eſſem ↓ *eſſemus*
17 quem Q ↓ *quam*
18 ζηλοτυπεῖν——ζηλοτυπεῖ Q ↓ *d. (cum ſpatio)*
370 2 IV Q ↓ III
7 et Q ↓ *d.*
8 eam ↓ *meam*
12 ſcribis Q ↓ *d.*
16 ipſe ↓ *ipſa*
19 eſſet Q *eſſe*
26 Αριστοτέλειον ↓ *Ariſtotelicum*
29 Ἀζηλοτύπητον Q *d. (cum ſpatio)* ↓ *Αζηλοτυπον*
371 1 ut illi de iis ſomniaſſe Q ↓ *inutili deus omnia et*
3 nihil ↓ *mihi*
6 πιθανὰ Q ↓ *d. (cum ſpatio)*
9 Varroni, etiam Q *Varrone*
13 urbe augenda ↓ *verbe agenda*
16 Ad Ligarianam Q ↓ *d.*
17 res ↓ *d.*
25 φιλοσόφως? an tu nos Q ↓ *philoſophos ancunos*
26 Διδῆχθαι Q *d. (cum ſpatio)*
28 ago ſcilicet ↓ *agnoſci licet*
29 Μὴ γὰρ αὐτοῖς Q *d. (cum ſpatio)*
372 6 quam tum ↓ *quantum*
12 inhibere Q *inhiberi*
15 eſſent ↓ *eſſet*
16 juſſi ↓ *miſi*
18 ἐποχὴ Q *epocho* ↓ *epoche*
19 Varroni Q ↓ *Varro*
20 Lucilius Q ↓ *Lucullus*
23 ἐποχῇ Q *d. (cum ſpatio)* ↓ *επολαι*
31 exiſtimas cuiquam ante, quam Q ↓ *exiſtima quicquam*

p. l.
373 4 ἀδιόρθωτα Q ↓ *ἀδωρότατα*
7 auctore ↓ *actore*
12 Cum Q *quomodo*
— dicere Q *dicerem*
15 humanus Q *homo*
— a meis Q ↓ *d.*
17 ego Q ↓ *eo*
18 idemque Q ↓ *itemque*
21 Coheredes ↓ *cum heredes*
374 4 intexui Q *d.*
7 O Q ↓ *d.*
8 tum Q ↓ *timui*
9 videbitur Q *videtur* ↓ *jubetur*
11 quæ——te ↓ *d.*
24 Lucum Q ↓ *Locum*
28 malitia Q ↓ *militia*
29 de ↓ *d.*
375 1 me ↓ *d.*
7 ita ↓ *iſta*
9 in Q ↓ *d.*
11 detexti Q ↓ *deficti*
15 uti ↓ *ut ei*
16 quare Q ↓ *qua*
— εὐαγώγως Q *d. (cum ſpatio)*
18 quod ↓ *quo*
22 invitus ↓ *multus*
25 Sceva loqui Q *Scevallo qui* ↓ *Scævalo qui*
376 3 ſibi ↓ *ſi*
— Corcyræ Q ↓ *currere*
14 mihique ↓ *mihi quæ*
18 eum ↓ *enim*
19 nunc ↓ *d.*
22 cur tu ↓ *cultu*
26 ergo Q *autem*
377 15 ἔργον. At Q *ergo atque* ↓ *ergo at*
16 perſequi Q ↓ *ſequi*
— Spintharo ſyllabatim Q *ſpintaro ſilabatim*
19 Virgilii Q ↓ *Vergili*
20 proximum ↓ *maximum*
27 ferunt Q *ferant*
29 Lanuvium Q ↓ *lanio*
31 die ↓ *d.*
378 7 De epiſtola Q ↓ *Epiſtolam*
9 inofficioſi ↓ *officioſi*
15 κολακεία Q *colatia*
16 putaram Q ↓ *putarem*
23 nec mihi Q ↓ *ne cum*
28 in Q ↓ *d.*
379 8 debeam Q ↓ *debebam*
16 minime ↓ *d.*
27 magno Q ↓ *in magno*
380 4 modeſtum ↓ *moleſtum*

VARIÆ LECTIONES.

p. l.

380 6 probatum Q ↓ *probatam*

10 mutata: balnearia Q ↓ *ut ad bal-nearia*

11 eſt Q ↓ *ſunt*

14 ἀφίδρυμα Q *d.*

— lucus ↓ *luctus*

16 τὸν——τροποφόρησον Q *d.* (*cum ſpatio*)

22 Faberianum ↓ *Faberium*

24 ſperare Q ↓ *ſi rare*

25 jam ↓ *non*

26 confidam Q *connudam*

381 7 Demeam cum Eros ↓ *De me an cum Heros*

11 κολακείᾳ ↓ κολάζειν

12 Mî Q *d.*

— erues Q *eruere*

13 fuerint Q ↓ *fuerunt*

15 annis ↓ *anno*

17 quadrat. Volo Q *quadratullo* ↓ *qua-draculo*

21 te ↓ *d.*

27 κεκύδοικα Q ↓ κελτικὰ

382 1 ſin Q ↓ *me*

13 Canum ↓ *carum*

21 nihil ↓ *mibi*

22 Τριπολιτικὸν Q πολιτικὸν

23 et epiſtolam Q *te epiſtola* ↓ *te epiſto-lam*

29 intellexti Q *intellexi*

33 P. Q ↓ *l.*

383 1 Rupilio Conſulibus: annis Q *Ru-pili an*

2 eſt ↓ *eſſet*

— fero ↓ *ferro*

5 in iis Q ↓ *d.*

12 miſeram Q ↓ *miſerim*

14 ſcribes Q ↓ *ſcribis*

— confeſtim Q ↓ *confectum*

19 Ciſpio Q ↓ *Cuſpio*

20 deſtinat, tum habet res Q ↓ *deſtina-tum haberes*

24 poteris Q ↓ *peterit*

25 accepi: et Q *accipiet*

26 Mummio Q ↓ *d.*

26 aut Quæſtorem, aut Q ↓ *ad quæ-ſtorem*

30 fuiſſe credo. Tu Q ↓ *fuiſſe: ſed cre-do te*

31 Si neutrum quadret in Q ↓ *ſive utrum eadem*

384 5 tuum Q ↓ *tui*

7 ceciditque Q *cecidit* ↓ *cecidi*

8 Mulvio Q ↓ *Milvio*

p. l.

384 9 coædificari Q ↓ *eum ædificari*

11 ſi recte ↓ *ſcire te*

15 noſti Q ↓ *ſed noſti*

24 Aſturam Q ↓ *Aſturæ*

— Kal. Q ↓ *Kal. Jul.*

28 ut cum Publilio Q ↓ *cum Publio*

29 mehercule ↓ *mercedem*

385 10 ſed Q *ſi*

13 mihi ↓ *d.*

14 ſæpe ↓ *ſpe*

22 eum Q ↓ *enim*

25 ab eo ↓ *habeo*

386 11 diem Q ↓ *in diem*

15 Epicureos ↓ *Epicurus deos*

21 non probo Q ↓ *d.*

23 pote Q ↓ *poteſt*

25 quas Q ↓ *ne quas*

26 ſcripſiſſe ↓ *ſcripſiſti*

387 2 δίκας τεῖχος ὕψιον Q ↓ *d.* (*cum ſpatio*)

3 ἀπάτως ↓ απαταις

6 putato ↓ *puto*

8 ſi Q ↓ *d.*

9 utar eo ↓ *ut aereo*

11 Credibilem ↓ *incredibilem*

12 plena Q ↓ *plenam*

13 ſibi ↓ *tibi*

14 σκολιὰ ↓ *d.*

20 et Ἑλλάδος Q *d.* (*cum ſpatio*) ↓ *et*

25 Parthenone Q *parte none ala* ↓ *parte voleana*

388 1 iis Q ↓ *iis literis*

2 fabulis ↓ *tabulis*

3 in Q ↓ *d.*

4 Acronoma Q ↓ *acrimonia*

6 κεκρῦμαι Q ↓ *d.* (*cum ſpatio*)

— poſthac. Tu Q ↓ *poſt factum*

7 τὰ ὅλα ↓ *d.*

16 σκολιᾶς ἀπάτας Q ↓ σκολιαῖς ἀπάταις

17 Canæ Q ↓ *Canai*

19 me ↓ *mea*

25 quoi Q ↓ *quod*

— et Q ↓ *eſt*

389 3 ita Q *d.*

9 probo ↓ *probat*

14 effandum Q ↓ *affiandum*

15 μίας κόρδου Q μία (*cum ſpatio*)

24 Cotta Q ↓ *tota*

26 plauditur ↓ *proditur*

27 Annueram ↓ *Adveneram*

390 8 eum ↓ *d.*

19 idemque Q ↓ *itemque*

21 Bæbio Q ↓ *Babio*

25 excurrere ↓ *excurrerem*

VARIÆ LECTIONES.

p.	l.	
390	28	argenti, præter prædia: auctionem Q ↓ *argenti: auctionem, præter prædia*
	31	nec noſtri ſtudioſiorem Q ↓ *d.*
391	4	Expectabo ↓ *Expecto*
	6	Pollex Q ↓ *Polex*
	9	in Q *in ſua*
	10	In eo Q ↓ *meo*
	13	quo Q ↓ *quæ*
	15	cretionem——liberam ↓ *d.*
	17	arcendus Q ↓ *arceſſendus*
	20	a Tito Q *Attico*
	21	ıↃↃↃ Q ↓ LIII
	24	De Coſſinio doleo Q ↓ *deos in iodoleo*
	30	teſtamenti ↓ *d.*
392	15	enim ↓ *etiam*
	17	eſſet: moleſte ferrem ↓ *eſſet moleſte ferre*
	—	Antii ↓ *anui*
	19	Publilio ↓ *Publio*
	20	enim ↓ *etiam*
393	3	Is ↓ *his*
	5	correctam ↓ *correptam*
	8	Lolli——Lollii Q ↓ *olli*
	10	me Q ↓ *d.*
	12	ruri ↓ *rure*
393	15	me Phameæ ↓ *Ephameæ*
	21	dare ſibi ↓ *dares ibi*
	31	ſe ↓ *d.*
394	3	eſt; quemadmodum Q ↓ *et quemadmodum*
	4	ut Q *d.*
	8	inſtituerem Q ↓ *inſtitueram*
	12	miſi ↓ *remiſi*
	14	Ita Q *Itaque*
	29	culcitras ↓ *culcitas*
395	4	ne ↓ *me*
	10	Narro Q ↓ *narrabo*
	20	Barba Caſſius ↓ *Barbacaſſus*
	21	tertiis Q *certis*
	24	audivit Q *adivit*
	—	vultum Q ↓ *d.*
	28	Libertis ↓ *Libertus*
396	1	ſerviſque ↓ *ſervis quæ ſi*
	2	accepti ↓ *accepi*
	—	non is Q ↓ *novis*
	3	Amabo Q *ambo*
	—	eodem Q *d.*
	6	ἐπισταθμίαν Q *d. (cum ſpatio)*
	8	armatorum ↓ *armorum*

EPISTOLARUM
AD ATTICUM
LIBER XIV.

Edit. Olivet. — MSS. Q ↓

p.	l.	
397	1	↓ *Per hunc totum librum Epiſtolæ continuantur*
	2	Diverti Q ↓ *Deverti*
	8	neminis Q ↓ *nemini*
	12	ſatiſne certum ↓ *ſatis incertum*
	16	Niceæ dixerit Q *nece edixerit ("nice" ſup. lin.)* ↓ *Nicæ edixerit*
398	6	Publiumque Q *Publiliumque*
	9	φαλάκρωμα Q *d. (cum ſpatio)* ↓ σαλακωμα
398	9	Proceſſi Q ↓ *proceſſit*
	11	obſcure Q ↓ *obſecro*
	15	inimiciſſimum ↓ *amiciſſimum*
	21	Matius Q *Maius*
399	3	habes, ſcribe ↓ *habere ſcribes*
	4	mimorum ↓ *minorum*
	9	Rempublicam ↓ *Reip.*
	13	ipſos Q ↓ *ſeipſos*
	18	Equidem ↓ *Si quidem*
	21	ἠσίτησας Q ↓ *d. (cum ſpatio)*

VARIÆ LECTIONES.

p.	l.	
399	21	cum leviter Q ψ *quem leniter*
	22	ſe ψ *d.*
	25	quas Annius Q *qua ſanius*
400	2	rumorem ψ *tumorem*
	—	deeſſe Q *ipſe* ψ *odiſſe*
	4	in ψ *d.*
	5	in ψ *vides in*
	7	debebant Q *debent* ψ *debeant*
	—	tantum non Q ψ *tantummodo*
	10	Non——cupio ψ *d.*
	14	Fundis Q ψ *Fondis*
	21	diſcrucior ψ *deſtructo*
	—	Sextilii Q *Seſtulli* ψ *res eſt ulli*
	26	*τυραννοκτόνυς* Q ψ *tyranno* (*cum ſpatio*)
	27	Conſules ψ *eos*
	28	ſi iſti magiſtratus ψ *d.*
401	5	în Caieta Q *Cajetæ*
	6	alia ψ *aliqua*
	8	tandem ψ *tamen*
	11	*πεπινωμένοι* Q ψ *πεπυκνωμένοι*
	12	*πῖνος* ψ *πεινος*
	28	quod Juniam Q ψ *quo divinam*
402	5	arceſſes Q *arce* ψ *arces*
	11	requieſſe ψ *nequiſſe*
	20	reliquæque ψ *reliquæ quoque*
	25	ea Q *d.*
	28	Tyrannus Q *tyrannos*
403	3	Cæcilius Q ψ *Catilius*
	4	Pacorum ψ *d.*
	5	accuſat ψ *accuſa*
	6	mihi ψ *nihil*
	10	imperatum ψ *imperaturum*
	11	Calvena Q *Calvenna* ψ *Calvenda*
	16	Meminiſti Q *Meminiſtine*
	17	me ψ *ne*
	27	conjectanti ψ *cum lætanti*
	28	Scævas Q ψ *Suevos*
404	1	Seſtulianoque Q ψ *Seſtulitanoque*
	6	ῥιζόθεμιν Q ῥιξόθεμιν
	12	Roma es ψ *Romæ*
	17	ea ψ *te*
	—	Aſturæ Q *Adſturæ*
	23	invidia, ne ſine Q ψ *d.*
	25	qui ψ *avi*
	28	vero curæ ψ *vere*
	29	idque ψ *quæ*
405	2	Ruina Q ψ *una*
	3	non fecit Q *d.*
	11	*ἀτελῶς δὲ* Q *d.* (*cum ſpatio*)
	16	Quid Q *Qui*
	—	Dejotari Q ψ *de Dejotari*
	—	non Q *num* ψ *d.*
	18	referor ψ *refero*
	20	iſte Q ψ *iſta*
405	24	Negant Q ψ *negat*
	25	tuti ψ *tuto*
	—	qui ψ *d.*
	28	Pelopidarum ψ *Pelopi clarum*
406	2	delectem ψ *delecter*
	10	*ἀλιτενεῖ* Q ψ *d.* (*cum ſpatio*)
	13	Aλλ'——*ἀπολέσθαι* Q ψ *d.* (*cum ſpatio*)
	21	Quemcunque ψ *quæcunque*
	22	putabit ψ *putavit*
	25	caſtra Q *ea caſtra*
407	2	multum Q ψ *multæ*
	3	minimum ψ *minus*
	6	cædis Q ψ *credis*
	9	me quidem Q ψ *equidem*
	13	ab Q *a*
	17	utique ψ *d.*
	18	Aquillia ψ *aquila*
	29	nunquam ψ *nunquam Cæſar, Cæſar neque fecit*
	30	neque paſſus eſſet ψ *d.*
	31	autem ψ *ea*
408	5	de ψ *ad*
	8	ut Q ψ *et*
	—	liceat Q ψ *d.*
	9	miſeræ ψ *miſeriæ*
409	3	egiſſe Q ψ *egiſſes*
	7	Reſpublica ψ *Reip.*
	8	cum Q *tum*
	12	tibi ψ *d.*
	26	concertationes Reſpublica ψ *intentiones Reip.*
	28	maneret ψ *remaneret*
410	3	mihi ψ *d.*
	10	fuerunt Q ψ *fuerint*
	13	VI ψ V
	15	Phetriorum Q *Pherionum* ψ *ferionum*
	16	ſcribere Q ψ *reſcribere*
	—	Πολιτικώτερα Q *d.* (*cum ſpatio*)
	23	Rufio Q ψ *Rufo*
411	8	manarint ψ *marint*
	—	Juniis Q *Junii*
	14	videbamus ψ *videbimus*
	16	colligam ψ *cui legam*
	19	rauduſculum Q *randuſculum* ψ *radiuſculum*
	26	jam ψ *d.*
412	2	a ψ *ad*
	23	Cluvianis Q *Cluviani*
	25	villicoſque et Q ψ *villicos*
	28	renavigaro Q ψ *renavigare*
	—	cæteroqui Q *ceteroquam* ψ *cætera quam*
413	2	magnam Q *quam magnam*

VARIÆ LECTIONES.

p.	l.	
413	2	*ἀριςείαν* ↓ *aſtutiam*
	3	quanta eſt *ἀναθεώρησις* Q. *d.* (*cum ſpatio*)
	7	propoſita ↓ *præpoſita*
	14	Non ↓ *Non eſt*
	16	*κατα μιτον* Q. *d.* (*cum ſpatio*) ↓ *καταμιτων*
	17	cognoſſem ↓ *cognoſcerem*
	25	pro ſe quodam modo Q. ↓ *ſpero quodammodo*
414	8	quem ↓ *quem quidem*
	11	ei ↓ *eis*
	12	Aquilliam ↓ *Aquilam*
	13	ab ↓ *a*
	17	ſed ↓ *d.*
	21	meum Q. ↓ *eum*
	22	contexi vis ↓ *connexius*
	23	credas ↓ *prodas*
	27	revocamur ↓ *vocamur*
415	7	qui ↓ *d.*
	—	hæc loca veniant; ↓ *his locis. Conveniunt*
	8	quin ↓ *qui*
	10	agant ↓ *agunt*
	17	alienum ↓ *alienum eſt*
	19	Neſtorem ↓ *Neſtorem habere*
	23	ſalutavit ↓ *ſalutaret*
	27	poſſumus ↓ *poſſum*
	31	meque——patiare ↓ *d.*
416	3	tranſfuderim Q. ↓ *tranſtulerim*
	18	imitere ↓ *ipſum imitari*
	21	an nemini ↓ *d.*
	25	cum ↓ *quadam cum*
	27	et gradatim ↓ *d.*
	29	Liberaſti ↓ *Libertati*
	33	facti ↓ *quo facto*
417	7	unis Q. *et unis*
	19	Erotem ↓ *errorem*
	21	vacillarunt ↓ *vaccillarunt*
	22	ſcripſi, erit ↓ *ſcripſerit*
418	1	VI ↓ V
	5	alteras ↓ *d.*
	6	Barnæum ↓ *Balneum*
	—	reddidiſſe ↓ *dediſſe*
	10	*ἀτισία* Q. ↓ *aritia*
	15	aſſentiris Q. ↓ *aſſentires*
418	17	Antonius Q. ↓ *M. Antonius*
	19	itemque de ↓ *itemque*
	21	belle ↓ *velle*
	24	gratia ↓ *cauſa*
	—	ſe ↓ *ſi*
	28	Servii ↓ *Servilii*
	30	aſſentio ↓ *aſſentior*
	—	Publilius ↓ *Publius*
419	4	me ↓ *d.*
	12	de matre ↓ *d.*
	16	E ↓ *De*
	18	e ↓ *de*
	19	dicebatur ↓ *videbatur*
	20	qua ↓ *d.*
	—	Audi ↓ *haud*
	25	horribilis concio, Dolabellæ Q. *horribilius contentio Dolobellæ*
	31	errare ↓ *errore*
420	1	e Q. ↓ *d.*
	2	iſtiſve ↓ *iſtiuſve*
	4	ſatis ↓ *d.*
	7	de——edicto ↓ *d.*
	14	Attilius Q. *Atilius* ↓ *altius*
	23	bene Q. *ne* ↓ *nec*
	32	iſta Q. *d.*
	33	Antonii Q. ↓ *d.*
421	1	citatim Q. *d.* ↓ *ſtatim*
	2	ſtatim ↓ *d.*
	8	ſimile ſine Q. *ſimiles in* ↓ *ſimilis in*
	16	ut rata ↓ *utram*
	—	Duumviri ↓ *divini viri*
	30	*Ἄῆρος πολύς* ↓ *d.* (*cum ſpatio*)
422	1	quidvis enim ↓ *quibus enim ſtudia*
	3	Expecto Q. *Hic incipit nova Epiſtola*
	6	Cicero Attico Sal. Q. *d.*
	9	XVI ↓ XV
	10	jam ↓ *d.*
	16	timent ↓ *timet*
	17	præ ↓ *per*
	21	potuiſſe Q. ↓ *potuiſſet*
	23	neque enim jam ↓ *ne gemam*
	—	tibi ↓ *ibi*
	26	et *ἰτέον* in caſtra ↓ *d.*
	30	*τὴν* ↓ *τον*
423	3	votiva. Equidem ↓ *votive quidem*
	4	moneor ↓ *moveor*

EPISTOLARUM

AD ATTICUM

LIBER XV.

Edit. Olivet.

p. l.
424 15 Puteolano ⸸ *Puteolanum*
— ei Q *d.*
17 ſummam Q ⸸ *ſummum*
425 1 a ⸸ *ad*
3 ſeduxi Q ⸸ *ſed vix*
7 De Q. filio Q *d.*
8 patri ⸸ *patre*
— gratiſſimæ et belliſſimæ Q *gratiſſima et bella*
9 Cerelliæ Q *Cereliæ*
13 ὂ ταυτὸ ἐκ τοῦ αὐτοῦ Q ⸸ *tua (cum ſpatio)*
20 Heri Q ⸸ *hercle (Hic nova incipit Epiſtola)*
22 bene ⸸ *pene*
— Baulos Cumis Q ⸸ *paulo clam iis*
25 efferebat ⸸ *efferat*
30 nec Q ⸸ *ne*
426 2 id ⸸ *et*
3 alius ſum; ſive ⸸ *aliud ſum ſpe*
7 fulmina, tum ⸸ *fulminatum*
8 nec ⸸ *d.*
12 a Cumis Q ⸸ *acutius*
19 Quintus Q ⸸ *d.*
20 te ⸸ *ſe*
21 tu a ⸸ *tua*
26 victuri ⸸ *victori*
27 Octavii ⸸ *octava*
427 3 Flamma ⸸ *Flaviam*
5 laboras ⸸ *laborat*
6 erogatio ⸸ *egrotatio*
7 ita Q ⸸ *tam*
11 in Atinati Q ⸸ *d.*
17 facta ⸸ *acta me*
19 coram odorandum ⸸ *cura moderandum*
20 habitatores ſane ⸸ *habitatoris, anne*
21 ſint ⸸ *ſit*

MSS. Q ⸸

p. l.
427 24 gratum. De Mario Q ⸸ *gratum de malo*
— ſcripſi Q *Hic incipit nova Epiſtola*
26 propiorem ⸸ *propriorem*
28 Quinto filio Q *quæ fui*
— ut ἰλιὰς Q ⸸ *a M. C.*
428 8 ab eo ⸸ *d.*
10 inſulſe ⸸ *inſulſa*
11 exiſtimem Q ⸸ *exiſtimo*
12 x Q v
— Et legio? rem Q ⸸ *et leniorem*
13 Antonii Q *Antoni*
18 cavetur ⸸ *caretur*
19 At ego Q *d. (cum ſpatio)*
20 perfici ⸸ *profici*
24 fruticetur ⸸ *fructicetur*
26 per te ⸸ *pete*
28 venturus ⸸ *futurus*
429 2 cum Q ⸸ *mecumque*
3 ego ⸸ *egi*
5 Ἡρακλείδιον ⸸ *d.*
9 quod Q *quid*
11 Saufeii eam, relinquamque Q ⸸ *Sauſeleam reliquam quæ*
13 perduint Q ⸸ *perdant*
21 opera Q ⸸ *d.*
22 potuiſſes ⸸ *potuiſſe*
25 traverſo ⸸ *tranſverſo*
28 iturum ⸸ *iterum*
430 2 Caſſio Q ⸸ *Caſſio litteras*
8 ὁ γναφεὺς ἀνθρακεύς Q ⸸ ἄνθρακες
9 ſenatus —— conſultum, ita Q *ſcita* ⸸ *ſe ita*
10 Qui Q ⸸ *d.*
12 eſt Q *d.*
14 nunc Q ⸸ *non*
21 Qui Q *quit*
22 ſcribis ⸸ *ſcribit*

VARIÆ LECTIONES.

p.	l.	
430	22	in Decimum ↓ *inde cum in D. Brutum*
	23	pacto ↓ *facto*
431	1	Cicero Attico Sal. Q *d.*
	3	ſciebant ↓ *ſcribant*
	5	fortaſſe ↓ *forte*
	9	quam habent Q *d.*
	12	utilius——abeſſe ↓ *ut illius enim ſtatuis abeſſet*
	14	Nonas ↓ *non*
	17	me ↓ *d.*
	—	calidius ↓ *callidius*
	22	medius fidius ↓ *fidius*
	24	habent——me ↓ *d.*
	26	calidius ↓ *callidius*
432	5	Sexti noſtri ↓ *Sex. N.*
	—	quia ↓ *quid*
	8	tum ↓ *cum tum*
	—	cura ↓ *d.*
	9	pacificator Q ↓ *pacificato*
	—	librariolo Q ↓ *liberiolo*
	11	Tu quoque Q ↓ *Tuque*
	15	agant ↓ *agam*
	17	quidque Q ↓ *quiſque*
	26	non Q ↓ *d.*
	27	villæque Q ↓ *ut ille quæ*
	28	de ea re Q ↓ *dare*
433	2	Tertio Nonas Q *Munon*
	3	Caſſius ↓ *d.*
	10	longinquam Lanuvium exiſtimari Q ↓ *longinquo quo in Lanuvium exiſtimavit*
	16	legatione Q ↓ *legationem*
	24	Cicero Attico Sal. Q ↓ *d.*
	27	utatur ↓ *utantur*
	28	audent Q *audient*
	—	jam ↓ *etiam*
434	1	præſtet Q ↓ *præſtat*
	2	gravius; quæ Q *Graceiſque* ↓ *graceis quæ*
	6	poſſim ↓ *poſſum*
	7	quid ↓ *qui*
	—	conſilio ↓ *conſilium*
	—	vel ↓ *d.*
	9	nam ſilere ↓ *d.*
	20	ſpirare Q ↓ *ſperare*
	21	accepiſſem ↓ *accepiſſe*
	24	eris ↓ *erit*
	25	provinciam ↓ *provincias*
	30	Ego Q ↓ *Ea*
	—	Cumque Q ↓ *quanquam*
435	3	vocari Q *vocare*
	5	ego ↓ *d.*
	7	noſter ↓ *noſter Brutus*
435	11	conſcientiam ↓ *conſcientia mea*
	15	θεοπρεπῆ ↓ θεοπρεπες
	16	Prorſus Q *d.*
	18	dubitavi tamen ↓ *dubitavit halitam*
	21	legavit ↓ *legabit*
	22	a. d. Q *ad*
	24	voviſſem; ea me, everſa Q ↓ *bonis ſi meam et verſa*
	26	ad hoc Q *adeo*
436	4	nocet ↓ *vocet*
	8	καὶ μάλα σεμνὸς Q ↓ *d. (cum ſpatio)*
	13	ni Q ↓ *d.*
	15	Τὸν——εἶκεν Q ↓ *d. (cum ſpatio)*
	23	nimis ↓ *minus*
	25	Octavo kal. Q *d.*
	28	proferendæ ↓ *præferendæ*
437	1	tu edendam Q ↓ *tuenda*
	3	Quod Q *Quo*
	—	legiones Q ↓ *legationes*
	5	Jam probo ↓ *improbo*
	7	me——ſcribendum Q ↓ *mavis ad ſcribendum tibi vere dicere*
	8	alacriorem Q ↓ *acriorem*
	13	Sed ↓ *ſi*
	15	Caninio Q ↓ *animo*
	31	e balineo ↓ *balneo*
	33	tricatur Q ↓ *trigatur*
438	2	quivis ↓ *quis*
	4	ſcribes ↓ *ſcribas*
	11	in ↓ *d.*
	14	perlatam. Hui Q ↓ *prebui*
	25	per literas ↓ *literis*
439	3	tuam Q *tum* ↓ *cujus*
	9	quam Q ↓ *quantum*
	14	tuo tectam ↓ *tua tecta*
	19	cerula Q ↓ *cervia*
	24	obſignabis ↓ *obſignavi*
	—	Fadius ↓ *Fabius*
	25	alia epiſtola ↓ *alias epiſtolas*
	28	odi ↓ *odit*
	29	ſcit ↓ *ſit*
	—	quidem ↓ *quidem promiſſorum ejus*
440	1	eum ↓ *enim*
	2	Cum ↓ *eum*
	—	quid ↓ *quod*
	6	vix Q ↓ *d.*
	10	illud ↓ *illum*
	20	ſit ↓ *ſi*
	21	numerabit ↓ *numeravit*
	25	et ↓ *ſed*
	26	ipſum Q ↓ *id ipſum*
	—	προκοπὴν Q ↓ *d. (cum ſpatio)*
441	2	οἶκος Q ↓ *d.*
	3	φίλος ↓ *d.*

VARIÆ LECTIONES.

p. l.

441 4 *ῥωπογραφία* Q *d. (cum ſpatio)*
6 Tu Q ↓ *Tuque*
7 poſſim Q *poſſem*
13 *τὰ μὲν* Q ↓ *tamen*
16 ut arbitror ↓ *d.*
17 vetui Q ↓ *vel vi*
18 Ædili ↓ *edidi*
20 curata ↓ *cura*
22 Α ↓ Α
23 alteram ↓ *aliam*
24 dees, id Q ↓ *deſit*
25 certe Q *teſte*
— Erotis ↓ *Arotes*
29 *εὐπινῶς* Q ↓ *πινῶς*
30 acroaſi Q ↓ *agro ſi*
442 7 lacu navigarem ↓ *lacuna vigilarem*
10 vecturæ Q ↓ *victuræ (vecturæ ſup. lin.)*
— ut in eis Q *etineis*
— quoniam Q *cum*
11 diſtentiſſimum Q ↓ *diſtantiſſimum*
12 ſeorſum Q ↓ *ſuorum*
13 ad ↓ *ex*
— ergo Q ↓ *ego*
15 ſpectare ↓ *expectare*
17 Sin tu ↓ *ſi tuum*
24 *ἐργῶδες* Q *d. (cum ſpatio)*
25 at Q ↓ *et*
443 4 nunc ↓ *nec*
— aveo ↓ *habeo*
5 iratus ↓ *iratius*
6 novam ↓ *jam novam*
7 eſt ↓ *d.*
9 olim ↓ *nolim*
— habebo ↓ *habeo*
11 Menedemo ↓ *meo domi*
15 ſint ↓ *ſunt*
16 ante ? ne Q ↓ *anteno ?*
21 cæpi ↓ *cepit*
23 Itaque ↓ *idque*
28 Utra ↓ *Utar*
30 juva ↓ *tua*
31 *Πάσχω τι* Q ↓ *d. (cum ſpatio)*
444 2 Dii illi ↓ *dulli*
— unquam ↓ *nunquam*
5 cognitas ↓ *cogitans*
7 in——debentur ↓ *ea de re nummorum quinque debentur*
9 te ea res ↓ *faceres*
15 ſed——ita ↓ *ſed his ex prædis, ut ea det, ita*
18 extricata Q ↓ *excitata*
26 ſe ↓ *d.*
28 noceret ↓ *noceret patri ſcilicet*
30 mirum ↓ *mirum in modum*

p. l.

444 30 Ecquem Q ↓ *quem*
445 1 eram ↓ *iram*
— *ἀκαιροίως* ↓ *d.*
3 es —— ad ↓ *eos enim occupatos quoad ad*
4 abſolvero ↓ *abſolveret*
11 aiunt Q ↓ *audiunt*
20 Cytherius Q ↓ *Cycherius*
21 cum ↓ *d.*
27 inquies. Quoad erit ↓ *inquieſco ad·erit*
446 7 Ei Q *et*
8 hora quarta Q ↓ *his*
15 ſcite Q ↓ *ſcire*
16 Ut ut ſe res Q ↓ *ut tu ſcires*
17 judicabit. Dubitemus igitur: eſt Q ↓ *judicavit dubitem. His igitur*
18 hiberna Q *yberna*
24 an Q *in*
— Silio. Inaudivi Q ↓ *filio inaudibili*
— velle exire Q *vellem exire (" exiri" ſup. lin.)* ↓ *velim ſcire*
25 *ψευδεγγράφῳ* ſenatus-conſulto Q ↓ *ψευδεγγράφως*
447 1 a ↓ *d.*
2 Anagninum Q ↓ *Ananinum*
4 ut ↓ *id eſt illud ut*
5 dein ↓ *de me*
8 venire: tali ↓ *veniret alio*
10 ſic Q ↓ *ſic neminem*
— celebrari Q ↓ *celebrare*
15 epiſtolæ—— nonnullos Q *epiſtolæ. Illa nanque in utranque. Sed tam enim nullos*
16 jacit ↓ *acit*
19 ad te e Q ↓ *a*
22 liberabis: is Q *libera vis* ↓ *liberavi*
— paucos ſpecus Q ↓ *pauca ſpe*
24 jamjam Q *jamque*
25 quidquam Q ↓ *quam*
27 capite libere cum Q ↓ *cupide libero. Cum*
31 ut ut Q *ut*
448 2 quemadmodum Q *admodum*
11 expectare ↓ *expectarem*
12 debui ↓ *debuit*
22 *Ἡρακλείδιον* ↓ *d.*
24 ne ↓ *d.*
25 Mettio Q *Metio* ↓ *Mecio*
26 ſuſpicabor Q ↓ *ſuſpicor*
— O Q ↓ *d.*
449 3 Ibi ↓ *Ibo*
8 transferas ↓ *transferens*

VARIÆ LECTIONES.

p. l.
449 8 minime totum amorem eo Q ψ *minuo tutam amore meo*
14 M. Axianum Q ψ *maxianam*
15 Coſiano Q ψ *Coziano*
17 dii faxint Q ψ *diffuſe ſint*
20 abjicere nolebam Q *abicere* ψ *abjicere*
21 tua Q ψ *d.*
23 Favonium ψ *Favonius*
24 σπείσασθαι Q ψ *ut* σπείσασθαι
— et Q *d.*

p. l.
449 26 eſſe diſcidium Q ψ *eſſes ſed excidium*
450 1 quorſus Q ψ *curſus*
2 putare me illa Q *pubabulla* ψ *pubabula*
3 nihil ψ *mihi*
6 Signata Q ψ *ſignatam*
7 ſe aiebant ψ *ſinebant*
8 vidiſſe Q ψ *vidi eſſe*
10 ejectos ψ *electos*

EPISTOLARUM

AD ATTICUM

LIBER XVI.

Edit. Olivet. MSS. Q ψ

451 2 iens Q ψ *flens*
3 Neſidem Q *eiſdem* ψ *eſidem*
4 Nonis Q ψ *nobis*
— Dii Q ψ *de*
6 Juliis ? redeo ψ *nil credo*
— ἔτι ἐῶμεν Q ἔλεωμεν ψ ελθωμεν
8 audiebam Q mediebam ψ *meditabar*
10 Dymæos Q ψ *Dymacos*
11 nil mirum. Videndum Q ψ *nimirum videndum*
12 ὁμοπλοία Q ψ ἐνομοτία
14 haud Q ψ *ad*
17 Ovius Q *Obius* ψ *ob jus*
18 recens Q ψ *receſſis*
19 abunde Q ψ *ſi abunde*
20 γλίσχρως Q *d. (cum ſpatio)* ψ τατεχρως
— Quo Q ψ *id eſt minutatim. Quæ quo*
22 annus ψ *omnis*
452 1 Hinc ψ *Hic*
4 decumano Q ψ *de Cumano*
5 miſerim ψ *miſeram*
7 ſponderem ψ *reſponderem*
— cognoſſes Q ψ *cognoſces*

p. l.
452 8 eæ Q ψ *ea et*
11 VII ψ VI
13 moderabere ψ *meditabere*
18 a Q ψ *d.*
21 equitibus ψ *e quibus*
25 perſcribi ψ *proſcribi*
28 loqui cum eo, ſi Q ψ *loce qua meo ſi tibi*
453 2 fit ψ *ſic*
5 venditione ψ *venditionis*
9 quo Q ψ *d.*
11 plaudendo Q ψ *laudando*
13 quodlibet Q *quidlibet*
18 furcilla Q *fure illa* ψ *euro illa*
23 Æbutio Q ψ *evictio*
28 amiciſſimum ψ *ampliſſimum*
31 fit ψ *eſt*
— ſi Q ψ *ſed*
32 quid Q *d.*
33 emittito ψ *mittito*
454 2 legat ψ *legant*
7 quod ψ *quid*
8 potius ψ *ocius*

VARIÆ LECTIONES.

p. l.
454 9 et magis Q *d.*
10 O Tite Q ↓ *Otio te*
— ego Q ↓ *ages*
13 miſi ↓ *niſi*
— *ἀρχέτυπον* ↓ *d.*
14 macrocolum Q ↓ *macrocollum*
15 lege arcano convivis Q ↓ *legi archano conviviis*
19 faciam Q *factam*
26 accedit ↓ *accedet*
31 ſubabſurdum ↓ *ſubarduum*
455 3 perigrinatione ↓ *perigrinationem*
16 tribuo ↓ *tribui*
18 Hieram Q ↓ *eram*
19 ei Q *et*
21 abſentem Q ↓ *d.*
25 Quintus ↓ *quæ*
29 Id. Q *d.*
456 2 lugit. Dixi quid Q ↓ *legit ſiquid*
— cæteroqui Q ↓ *cæteraque*
5 ipſos Q ↓ *ſeipſos*
6 ſolum ↓ *ſola*
— eique ↓ *iique*
7 cepiſſet ↓ *celaſſet*
21 dicrota Q *diccota*
22 Buciliani Q *Bucilani*
29 Eteſiis Q ↓ *et teſtis*
457 2 ego ↓ *non*
3 Tereo Attii Q *teroacci* ↓ *Tereo at*
5 quod Q ↓ *quæ*
— me ↓ *d.*
6 exiſtimem ↓ *exiſtimarem*
13 Rempublicam ↓ *rep.*
15 ſponderem ↓ *reſponderem*
458 3 expectem de Q ↓ *expectem. De*
4 quidam Q *quidem*
5 *ἀσφαλὲς* ↓ *ασφαλως*
— me Q ↓ *te*
6 circumſpice Q ↓ *circumſpicies*
7 auſpiciis Q *yſpiciis*
— lepide ↓ *d.*
8 ad ↓ *ac*
9 conducere putabis Q ↓ *cum duce reputabis*
10 qui ea Q *d.*
11 *γαωριῶ* Q *d. (cum ſpatio)* ↓ *ταтριω*
14 ſumendæ ↓ *ſumenda*
17 ad Sicam Q ↓ *et Siccam*
21 æquis ↓ *d.*
— Sicam Q *Siccam*
23 Thalnam Q ↓ *Talanam*
24 abſente ↓ *præſente*
25 Sicam Q *Siccam*
— meæ ↓ *d.*
27 ut illic Q *utili*

p. l.
458 27 *δολικὸν πλόον ὁρμαίνοντες* Q ↓ *d. (cum ſpatio)*
28 Leucopetram Q ↓ *Leucopetras*
31 *δύναται* ↓ *δύναται νὺν*
459 1 ſatis Q ↓ *d.*
2 quid Q ↓ *d.*
— id Q ↓ *Ad id*
6 vel Q *d.*
— quam Q *vel*
7 proſpice ↓ *perſpice*
10 ipſi ↓ *ipſe*
11 exſolve ↓ *exſolvi*
— reliqua Q ↓ *d.*
20 at Q ↓ *et*
27 tibi Q ↓ *et tibi*
460 4 auſtro ↓ *ab auſtro*
13 ſubaccuſari ↓ *ſubaccuſarique*
19 dummodo Q ↓ *id dummodo*
22 acta ſunt ↓ *occaſum*
23 quid ↓ *qui*
24 Veni Q ↓ *Bene*
25 veni: relinques Q ↓ *bene relinque*
461 2 At ↓ *ad*
3 autem ↓ *aut*
4 dixit ↓ *dixi*
5 expedita Q *eſſe expedita*
11 nihil ↓ *mihi*
13 fluvium Q *frutrum* ↓ *frutum*
14 paſſuum Q ↓ *paſſus*
21 relictionis Q ↓ *religionis*
29 Provide Q ↓ *provides*
32 ut Q ↓ *quod*
34 a Bruto ↓ *ab utro*
462 8 Ei Q *et*
13 Anagnia Q *annua* ↓ *an via*
16 ſunt Q ↓ *d.*
19 nos ↓ *non*
— ſequamur ↓ *ſequemur*
21 vel non longe a Capua Q ↓ *d.*
22 Docui——poſſe ↓ *d.*
— per literas Q *literis*
26 ſub Q ↓ *ſuis*
463 8 fugiam Q ↓ *fugam*
12 Octavio Q *Octaviano*
15 addit ↓ *ut utar*
16 *σκήπτομαι* Q ↓ *σκέπτομαι*
22 Tabellarium Q *Tabellarius*
25 Ut Q *Sexto* ↓ *Cn.*
— veni ↓ *Nevi*
464 2 v ↓ II
6 VI Q *Hic incipit nova Epiſtola.*
— Sinueſſano Q *Sueſſano*
11 *ἄνθη* Q ↓ *ante*
12 florentiora ↓ *florentia*

VARIÆ LECTIONES.

p.	l.	
464	13	illas ψ *d.*
	—	Sica Q *Sicca*
	14	Aſt Q ψ *Haſta ea*
	15	aut Q ψ *ut*
	16	Luciliano Q ψ *Luculiano*
	18	ut ψ *d.*
	19	Tu vero ψ *timero*
	20	Εἶς ἐμοὶ Q ψ *εἴθε μοι*
	21	Calvenæ Q *Calvennæ*
	—	ἀδολέσχος Q ψ *d. (cum ſpatio)*
	30	ter contra Q ψ *percontra*
	—	acie ψ *aſia*
	—	indigniſſimum eſt Q *indignius eſſe*
465	3	Gravedo ψ *gaudeo*
	8	abſolvi Q ψ *abſolvit*
	13	deinceps Q ψ *deinceps ſcripturum*
	16	quæ Q ψ *quem*
	17	eſt Q ψ *enim*
	20	Προσφωνῶ Q *d. (cum ſpatio)*
	21	ἀνοικεῖον Q *ἀν (cum ſpatio)*
	—	Myrtilo Q *nirtilo*
	22	Dii Q ψ *de*
	24	Octaviano ψ *Ottavio*
	32	Puero ψ *puto*
466	1	etſi ψ *et ipſi*
	4	interpres Q ψ *in tres*
	7	De Lepidianis feriis Q ψ *delepedianis feris*
	9	deque Q ψ *meque*
	—	negotiolo ſciturum Q ψ *negocio loſiturum*
	23	bonum animum. De Q ψ *bonam enim unde*
467	2	VI Q ψ V
	4	Tirenum Q ψ *Tiretium*
	14	*παρ*——*ψυρὶης* Q ψ *d. (cum ſpatio)*
	15	*ἐπ᾽ ἀριστέρ᾽* Q ψ *ſcilicet ἐν ἀριστερ᾽*
467	16	incepta Q *mata* ψ *inata*
468	2	Cenſoribus Q *Cos.* ψ *Conſulibus*
	19	Tuſculano ψ *Tuſculanum*
	24	Conſulum Q *conſultum*
	30	Quintus, avi Q ψ *qui*
469	12	mea Q ψ *d.*
	—	ut Q ψ *cui*
	13	deſeruerit Q ψ *deſeruit*
	14	pecunia Q *pecunias*
	—	fuit Q *fuerit*
	21	appellentur Q ψ *appellemur*
	—	procuratores Q ψ *procuratorem*
	26	nec Q ψ *et*
	28	*πολιτικῶ* ψ *ποντικω*
	29	retundit ψ *retulit*
470	1	*ὑπόγε* Q *ὑπότε*
	10	perſpiciemus in Caſca Q *perſciemus in caſta*
	11	hæc Q *hoc*
	—	reliquum eſt Q *reliquo ineſt*
	12	tabellarios Q *tabellarius*
	—	quod Q *quid*
	14	quo ψ *iis*
	—	dejectus de gradu Q *dilectus degradus*
	21	aut Q ψ *ea*
	26	ſolvam ψ *ſolum*
	27	XXV Q XXII ψ XXXV
	28	fide ſua. Liberaliſſime Q *inde ſuo liberaliſſime* ψ *vide ſuo liberaliſſime*
471	2	cadere ψ *eadem*
	4	Conſenti ψ *Conſtitui*
	5	ubi ſum ψ *inviſum*
	21	de ea re tecum Q ψ *d.*
	25	eram Q *erat*
	—	eum ψ *cum*
473	9	poſſimus Q *poſſumus*
	12	magnam &c. Q *d. ad finem libri*

4098

THE INSTITUTE OF MEDIAEVAL STUDIES
10 ELMSLEY PLACE
TORONTO 5, CANADA.

4098.